T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ EKREM KARADENİZ KOLEKSİYONU 2 NUMARALI DEFTER-MEVLEVÎ ÂYİNLERİ'NİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selda ÖZCAN

Enstitü Anabilim Dalı : Temel Bilimler
Enstitü Bilim Dalı : Müzik Bilimleri

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ferdi KOÇ

EYLÜL – 2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ EKREM KARADENİZ KOLEKSİYONU 2 NUMARALI DEFTER-MEVLEVÎ ÂYİNLERİ'NİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selda ÖZCAN

Enstitü Anabilim Dalı : Temel Bilimler
Enstitü Bilim Dalı : Müzik Bilimleri

"Bu tez sınavı 07/09/2020 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir."

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Ferdi KOÇ	BAŞARILI
Doç. Dr. Sühan İRDEN	BAŞARILI
Doç. Dr. Sezai KÜÇÜK	BAŞARILI

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	**T.C.** **SAKARYA ÜNİVERSİTESİ** **SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ** **TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU**	Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	**Selda Özcan**
Öğrenci Numarası	:	**y176062008**
Enstitü Anabilim Dalı	:	**Temel Bilimler**
Enstitü Bilim Dalı	:	**Müzik Bilimleri**
Programı	:	☑ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	**Süleymaniye Kütüphanesi Ekrem Karadeniz Koleksiyonu 2 Numaralı Defter-Mevlevî Âyinleri'nin İncelenmesi**
Benzerlik Oranı	:	**%29 (Bu benzerlik oranına istinaden tezin savunulabileceğine dair rapor ek olarak verilmiştir)**

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

☑ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulalma Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

14/08/2020
İmza

☑ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulalma Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımca yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbe@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

14/08/2020
İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Doç. Dr. Ferdi KOÇ

Tarih:14/08/2020

İmza:

☐ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDDEDİLMİŞTİR **EYK Tarih ve No:**	**Enstitü Birim Sorumlusu Onayı**

ÖNSÖZ

20. yüzyılın önemli mûsikîsişinaslarından biri olan Abdülkadir Töre'nin kendi el yazısı ile hazırlamış olduğu nota defterleri, Türk mûsikîsinin değerli koleksiyonları arasındadır. Abdülkadir Töre tarafından hazırlanan bu nota defterleri, daha sonra öğrencisi Ekrem Karadeniz'e intikal etmiştir. Bu defterlerin tamamı mûsikî literatüründe Ekrem Karadeniz koleksiyonu olarak bilinmekte, Süleymaniye Kütüphanesi'nde Ekrem Karadeniz koleksiyonu olarak kaydedilmiştir. Bundan dolayı koleksiyonun ismini tezimizin isminde de "Ekrem Karadeniz" olarak kullandık.

"Süleymaniye Kütüphanesi Ekrem Karadeniz Koleksiyonu 2 Numaralı Defter-Mevlevî Âyinleri'nin İncelenmesi" adlı bu çalışmada, defterde yer alan 9 Âyin-i Şerîfi yeniden yazılmış, gûfteler günümüz Türkçesine aktarılarak günümüzdeki Mevlevî Âyini nota nüshaları ile aradaki farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma boyunca, destek ve yardımlarını eksik etmeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Ferdi KOÇ'a, yine yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Cemal KARABAŞOĞLU'na teşekkür ederim.

Mûsikînin hayatımın bir parçası olmasına vesile olan kıymetli babam Mustafa Sami ÖZCAN'a, desteğini fikirlerini dualarını eksik etmeyen annem Süreyya Serpil ÖZCAN'a neşesiyle destek olan eniştem Cihan ÖZDEN'e ve bu güzel bir o kadar meşakkatli yola çıkmam için desteğini hissettiren ve tüm süreçte yanımda olan ablam Seda ÖZCAN ÖZDEN'e teşekkürlerimi sunarım.

Selda ÖZCAN

Eylül 2020

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR ..... **iv**
ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**

GİRİŞ **1**
1.BÖLÜM: ABDÜLKADİR TÖRE, EKREM KARADENİZ VE KOLEKSİYONLARI **5**
1.1. Abdülkadir Töre 5
1.2. Ekrem Karadeniz 6
1.3. Abdülkadir Töre, Ekrem Karadeniz Koleksiyonu 8

2.BÖLÜM: MEVLEVÎ ÂYÎN-İ ŞERÎFİ **10**
2.1. Mevlevîlik ve Mûsikî 10
2.2. Mevlevî Âyinlerinin Biçimsel Özellikleri 12
2.2.1. Mevlevî Âyinlerinde Beste Kuruluşu 12
2.2.2. Mevlevî Âyinlerinde Güfte 13
2.3. Mevlevî Âyinlerinin Tasavvufî Olarak Mahiyeti 15

3.BÖLÜM: 2 NUMARALI MEVLEVÎ ÂYİNİ DEFTERİNDEKİ ESERLERİN BESTEKÂRLARI **20**
3.1. Nâyî Şeyh Osman Efendi 20
3.2. Seyyid Ahmed Ağa 22
3.3. Sultân III. Selim 23
3.4. Zekâi Dede 24
3.5. Hammâmizâde İsmâil Dede 26

4.BÖLÜM: 2 NUMARALI DEFTERDE YER ALAN MEVLEVÎ ÂYİNLERİNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARILMASI, NOTA YAZIMI VE GÜNÜMÜZ NOTALARIYLA KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ **29**
4.1. Rast Mevlevî Âyini 30
4.1.1. Notası 30

4.1.2. Güftesi 53
4.1.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi 58
4.2. Nihâvend Mevlevî Âyini 65
4.2.1. Notası 65
4.2.2. Güftesi 85
4.2.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi 88
4.3. Sûz-i Dilârâ Mevlevî Âyini 94
4.3.1. Notası 94
4.3.2. Güftesi 110
4.3.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi 113
4.4. Sûzinâk Mevlevî Âyini 117
4.4.1. Notası 117
4.4.2. Güftesi 134
4.4.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi 137
4.5. Pençgâh Mevlevî Âyini 142
4.5.1. Notası 143
4.5.2. Güftesi 162
4.5.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi 165
4.6. Sabâ Mevlevî Âyini 169
4.6.1. Notası 169
4.6.2. Güftesi 185
4.6.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi 187
4.7. Sabâ Bûselik Mevlevî Âyini 191
4.7.1. Notası 191
4.7.2. Güftesi 214
4.7.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi 217
4.8. Dügâh Mevlevî Âyini 221
4.8.1. Notası 222
4.8.2. Güftesi 239
4.8.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi 242
4.9. Isfahan Mevlevî Âyini 247
4.9.1. Notası 247

4.9.2. Güftesi 263
4.9.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi 266
SONUÇ 271
KAYNAKÇA 276
EKLER 280

KISALTMALAR

A.Ş. : Anonim Şirketi

BKZ : Bakınız

S. : Sayfa

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	√	**Doktora**	
Tezin Başlığı: Süleymaniye Kütüphanesi Ekrem Karadeniz Koleksiyonu 2 Numaralı Defter-Mevlevî Âyinleri'nin İncelenmesi			
Tezin Yazarı: Selda ÖZCAN		**Danışman:** Doç. Dr. Ferdi KOÇ	
Kabul Tarihi: 07.09.2020		**Sayfa Sayısı:** vi (ön kısım)+ 278 (tez) + 97 (ek)	
Anabilim Dalı: Temel Bilimler		**Bilim Dalı:** Müzik Bilimleri	

Bu çalışmada, Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan Abdülkadir Töre'nin kendi el yazısı ile hazırladığı nota koleksiyonlarından Ekrem Karadeniz koleksiyonu 2 Numaralı Mevlevî Âyini defteri tanıtımı, günümüz Türkçesine aktarımı, âyin notalarının yazımı, günümüz nüshalarıyla karşılaştırılması ve incelemesi yapılmıştır. Bu bağlamda çalışmamızın mûsikîmizin âyin repertuvarına kaynak olması amaçlanmıştır. Çalışmanın başında öncelikle literatür taraması yapılıp bestekârlar, koleksiyon ve Mevlevî Mûsikîsi'nin en büyük formu sayılan Âyîn-i Şerîf hakkında bilgiler verilmiştir. Defterde bulunan Mevlevî Âyinlerinin güfteleri, günümüz Türkçesine aktarılmış, günümüzdeki notalarla tespit edilen nota ve güfte farklılıkları karşılaştırılarak incelenmiştir. Defterdeki 9 Âyîn-i Şerîfi notası, günümüz icrâsı dikkate alınarak uygun şekilde yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Abdülkadir Töre, Ekrem Karadeniz, Mevlevî Âyini, Mûsikî

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	√	**Ph.D.**	
Title of Thesis: Examination of Mevlevî Âyini Notebook Number 2 in Ekrem Karadeniz Collection in Süleymaniye Library into Today's Turkish			
Author of Thesis: Selda ÖZCAN		**Supervisor:** Assoc. Prof. Ferdi KOÇ	
Accepted Date: 07.09.2020		**Number of Pages:** vi (prep.) + 278 (main body) + 97 (app.)	
Department: Basic Scienses		**Subfield:** Musicology	

In this study, Mevlevî Âyîni Number 2 notebook of Ekrem Karadeniz collection, which is in Suleymaniye Library and was included in the musical note collections of Abdülkadir Töre with his own handwriting, is presented; it is transcribed into today's Turkish; the âyîn notes are written and it is compared with current copies and then analyzed. In this context, it is aimed that our study to constitute a source for the repertoire of our musical theory. At the beginning of the study, firstly a litarature review was made and information about the composers, the collection and Âyîn-i Şerîf which was considered as the greatest form of Mevlevi Music, was provided. The lyrics of 9 Mevlevî Âyîni in the manuscript were translated into today's Turkish and the identifiede differences of musical notes and lyrics between current notes and lyrics were examined by compared. The notes of 9 musical pieces in the notebook were written properly by considering today's performance.

Keywords: Abdülkadir Töre, Ekrem Karadeniz, Mevlevi Ceremony, Music

GİRİŞ

Mûsikî insanın varoluş sürecinden bu yana, ilk çağlardan beri insanoğlunun hayatının her evresinde varlığını sürdürmüştür. Bir çok alanda olduğu gibi insanoğlu mûsikîyi, manevi dünyasına da taşımış, ruhî arınmada, dinî hayatında, ibadetlerinde de mûsikîden yararlanmıştır.

Mûsikî ve mûsikî nağmelerine uygun hareketlerde bulunmak, nağmelere uygun sesler çıkarmak, insanlığın tarihi kadar eskidir.[1] Özellikle dinî mahiyette birtakım hareketler raks'ı meydana getirmiş ve bu üç unsur, dinî âyinlerin temelini teşkil etmiştir.[2] Mûsikî insanoğlunun dinî hayatında, ibadetlerin ve bazı dinî törenlerin vazgeçilmeyen bir unsuru haline gelmiştir.[3]

Bütün topluluklarda olduğu gibi Türklerin de mûsikîye karşı gösterdiği ilginin eski çağlara dayandığı bilinmektedir.[4] Eski Türklerin, dinî çerçevede bazı törenler yaptıkları, bu törenlerde ve cenazelerin ardından tertiplenen Yuğ'larda dinî mahiyette mûsikîye yer verdikleri bilinmektedir.[5] İslamiyetten önceki ilk din adamları kitleyi harekete geçirmek için güzel söz, ahenkli ses (mûsikî) ve bunların eşlik ettiği raks gibi tesirlerin kudretlerinden faydalanmışlardır.[6] Türklerin İslamiyet sonrası mûsikîleri de; ibadetten tasavvufa, dinî yaşantının önemli bir bölümünü oluşturmuştur.[7] İslam tarihi boyunca Türklerin, nefis terbiyesi, güzel ahlak, Allah'a kavuşma yolu tanımlarıyla benimsedikleri tasavvufi düşünce ile dinî duyguları mûsikî ile ifadesinde Mevlevilîğin önemli işlevler gördüğü bilinmektedir. Bir tasavvuf Pir'i olan Mevlâna'nın aşk felsefesiyle ve engin düşünce dünyasıyla yoğrulmuş, tarîkatların en yaygın ve büyüğü Mevlevîlik'tir.[8] Bu tarîkatın öncüsü olan, Hz. Mevlâna ve oğlu Sultân Veled'in

[1] Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlevî Âdâp ve Erkânı* (İstanbul: İnkilap ve Aka Kitapevleri, 1963), 48.
[2] İsmail Hakkı Özkan, *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri* (İstanbul: Ötüken Neşriyat. A.Ş.,2013), 21.
[3] Abdülkadir Tekin, *Türk Musikîsinde Nağmeler ve Makamlar Kemânî Hızır Ağa'nın Tefhimü'l Makâmât fî Tevlîdi'n Nagâmât İsimli Edvâr Örneğinde 18. Yüzyıl Türk Mûsikîsi* (İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2015), 17.
[4] M.Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,2000), 1/286.
[5] Özkan, *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri,*21.
[6] Bayram Akdoğan, "*Türk Din Musikisi Tarihine Bir Bakış"*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 49/1 (Nisan 2008), 152.
[7] Tekin, *Türk Musikîsinde Nağmeler*, 17.
[8] Mehmet Önder, *Mevlâna ve Mevlevilik* (İstanbul: Aksoy Yayıncılık, 1998), 216.

mûsikîyi ilahi aşka ulaştıran bir vasıta olarak kabul etmeleri, mûsikî ilgisi ve bu anlayış, evlatlarına ve torunlarına uzanıp gitmiştir.[9]

Türk-İslam aleminin en büyük mutasavvıflarından Mevlâna Celâleddin Rûmî'nin ölümünden sonra fikirleri üzerine kurulan Mevlevîlikte, mûsikîye çok önem verilmiş ve Mevlevîhâneler devrin adeta konservatuvarları işlevini üstlenmiş, Türk mûsikîsinin önde gelen bestekârları Mevlevîhânelerde yetişerek başta Âyîn-i Şerîf'ler olmak üzere dinî ve din dışı formlarda sayısız eserler bestelemişlerdir.

Mevlevîlerin, dönerek "semâ" denilen mûsikî eşliğinde yaptıkları Mevlevî Âyinleri Türk mûsikînin şahaserleri haline gelmiştir. Mevlevî Âyinlerinin mûsikîmizde gelenek haline gelen meşk usûlü ile günümüze gelmesi, son derece kıymetli olmasının yanında, yazılı kaynakların eksikliği eser kayıpları ve farklı nüshaların oluşmasına yol açmıştır. Batı notasının, Türk mûsikîsine girmesi ve bir çok müzikolog tarafından öğrenilmesi ile Türk mûsikîsi eserleri, Mevlevî Âyinleri yazılmış, nota koleksiyonları oluşturulmaya başlanmıştır. Birçok nota koleksiyonlarında âyin notaları karşımıza çıkmaktadır. Türk mûsikîsi eserlerini içeren nota koleksiyonları, günümüzde müzikolojik ve mûsikî repertuvarımızdaki eserlerin kaybolmaması açısından önemli bir yere sahiptir. Abdülkadir Töre ve Ekrem Karadeniz nota koleksiyonları da Türk mûsikîsinin sayılı koleksiyonları arasındadır. Çalışmamızın konusu olan Ekrem Karadeniz Koleksiyonu 2 Numaralı Mevlevî Âyinleri Defteri'nin ve Âyîn-i Şerîf'lerin mûsikî tarihimiz açısından önemi doğrultusunda araştırmamızın konusu, önemi, amacı ve yöntemi şu şekilde belirlenmiştir:

Araştırmanın Konusu

"Süleymaniye Kütüphanesi Ekrem Karadeniz Koleksiyonu 2 Numaralı Defter-Mevlevî Âyinleri'nin İncelenmesi" adlı bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, Abdülkadir Töre, Ekrem Karadeniz'in hayatı ve koleksiyonları hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümü, Mevlevî Âyinlerinin terminolojisi, biçimsel özellikleri ve Mevlevî Âyinlerinin Tasavvufî olarak mahiyeti hakkında bilgilerden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm, defterdeki Mevlevî Âyinlerinin,

[9] Bayram Akdoğan, *Ankaravî İsmâil b. Ahmed er-Rusûhî Mevlevilik ve Mûsikî* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2009), 20.

bestekârlarının kısa biyografilerini oluşturmaktadır. Dördüncü bölümde, 2 numaralı defterdeki Mevlevî Âyinlerinin günümüz Türkçe'sine aktarımı yapılmış, âyin notalarının yazımı, günümüz nüshalarıyla karşılaştırılması ve incelenmesi yapılmıştır. Bu araştırma, Ekrem Karadeniz Koleksiyonu Mevlevî Âyinleri 2 numaralı defteri kapsamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Ekrem Karadeniz koleksiyonunda bulunan 2 numaralı defterdeki Mevlevî Âyinlerinin günümüz Türkçesi ve notasına aktarımı ile dinî mûsikînin en büyük formlarından olan âyin formuna dair repertuvara kaynak eser olması bakımından birinci derece öneme sahiptir. Diğer bir taraftan yaptığımız çalışmayla günümüzde kullanılan diğer âyin nota nüshalarıyla karşılaştırılıp farklılıkların tespiti müzikal açıdan ayrı bir öneme sahiptir. Buradan hareketle âyinlerin geçmişten günümüze müzikal olarak değişim süreci incelenmiş, yapılan tespitlerle çalışmamız önem kazanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Ekrem Karadeniz koleksiyonu 2 Numaralı defter içindeki Mevlevî Âyinlerinin güftelerinin günümüz Türkçesi ve notasına aktarılmasıyla dinî mûsikî repertuvarına ve müzikolojik olarak yeni bir kaynak, kazandırmak amaçlanmaktadır. Bununla birlikte bu defterdeki âyin bestekârlarının biyografisi ve nota koleksiyonu sahibi olan Abdülkadir Töre ve Ekrem Karadeniz hakkında bilgi verilip nota koleksiyonlarının tanıtılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Literatür taraması yapılıp 2 numaralı Mevlevî Âyini defterdeki âyin bestekârları ve nota koleksiyonu hakkında bilgiler verilmiştir. Eserler rik'a yazısı ile yazılmış, bu araştırma sürecince çalışmamızı zorlayıcı faktörlerden olmuştur. Ekrem Karadeniz koleksiyonu 2 numaralı Mevlevî Âyinlerinin güfteleri transkribe edilmiş, Âyîn-i Şerîf'lerin günümüz nüshaları; Ahmet Çalışır, M. Fatih Salgar ve Sadettin Heper, nota nüshaları ile Mevlâna Celâleddin Rûmî'nin eserleri üzerine çalışılmış olan, Abdülbâki Gölpınarlı'nın "*Mevlânadan sonra Mevlevilik*" ve "*Şeyh Galip Divanı'ndan Seçmeler 1001 Temel Eser"*, Mehmet Kanar'ın "*Mevlâna*

Celâleddîn Rûmî Divân-ı Kebir'den Seçmeler", Hasan Ali Yücel'in "*Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi Mevlâna Rubailer LIV*" Halil İbrahim Sarıoğlu'nun *"Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî Rubâîler"* adlı eserlerdeki rubâiler ve gazeller ile güfte farklılıkları karşılaştırılarak incelenmiştir. Çalışmamızda âyinlerin karşılaştırılması sonucu tespit ettiğimiz nota ve güfte farklılıkları, yazdığımız notaların üzerinde gösterilip notadan sonraki sayfada "Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi" alt başlıkları altında yaptığımız tespitler maddeler halinde açıklanmıştır. Araştırmamızın dördüncü bölümünü oluşturan Âyin-i Şerîf notaları "Finale 2014" programı ile yazılmıştır.

1.BÖLÜM: ABDÜLKADİR TÖRE, EKREM KARADENİZ VE KOLEKSİYONLARI

1.1. Abdülkadir Töre

Abdülkadir Töre, 1873 yılında Türkistan'ın Kâşgar şehrinde doğmuştur. Babası zamanın değerli ilim ve siyaset adamlarından Seyit Yakup Han, Kaşgâr imaretinin Osmanlı Devleti nezdindeki elçisi olarak görev yapmıştır.[10]

Abdülkadir Töre, beş yaşında iken babası Yakup Han 1878 yılında elçi olarak İstanbul'a gelmiş, Cerrahpaşa Câmii civarına yerleşen aile daha sonra Hindistan'a gitmişlerse de iklim şartlarına uyamadıkları için İstanbul'a geri dönmüşlerdir. İlkokulu Hindistan'da okumuş, İstanbul'a geldikten sonra orta öğrenimini Yusufpaşa Rüştiyesi ve Davudpaşa İdâdisi'nde tamamlamıştır. Abdurrahman Şeref Bey'in müdürlüğü zamanında Siyasal Bilimler Fakültesi'ne iki yıl kadar devam etmiş, bitirmeden ayrılmıştır.[11]

Töre, mûsikîye on iki yaşında başlamış, ilk olarak Kanunî Halit Bey'den kanun ve usûl dersleri almıştır. Kemânî Kirkor ve Kemânî Tatyos'tan keman, Albert Braun'dan da Batı usûlü keman, Neyzen Kirkor'dan ney dersleri almıştır. Fakat keman sazında karar kılmış ve "Usûl-i Tâ'lim-i Kemân" adlı metodu yazarak iki defa yayınlamıştır.[12]

Töre, zamanının musikî erbabı, Dahiliye Nezareti Muhasebe Kalemi mümeyyizlerinden Hacı Nafiz Bey'den pek çok durak ve ilâhi, Seyit Nizam dergâhı zâkirbaşısı Hoca Fehmi Efendi'den makam ve usûl, Şeyh Hacı Kirami Efendi'den de birkaç fasıl meşk ederek mûsikî bilgisini ilerletmiştir.[13]

Töre, okullarda verilen mûsikî eğitimindeki gözlemleri ile, Maarif Nezareti'nin dikkatini çekmek istemiş, bunun üzerine Maarif Nezareti bir mûsikî okulu açmak üzere çalışmalara başlamış ve Dârülelhan'ın öncüsü olmuştur.[14] Töre, onun da teşebbüsü ile kurulan Dârülelhân'da nazariyat dersleri vermiştir. Tanburî Cemil Bey'in vefatından sonra bu kurumda başsâzende olarak çalışmıştır. Cerrahpaşa'daki evinde Gülşen-i

[10] M. Ekrem Karadeniz, *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*, 2.Basım (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013), XIX.
[11] M.Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,2000) 2/119-120.
[12] Yılmaz Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedisi* (İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi,1974), 2/326.
[13] Karadeniz, *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*, XIX.
[14] Kubilay Kolukırık, *Türk Müzik Tarihinde Dârü'l-Elhân ve Dârü'l-Elhân Mecmuası* (Ankara: Barış Kitabevi, 2015), 23-24.

Mûsikî adı ile mûsikî mektebini açarak uzun yıllar çalışmış ve birçok talebe yetiştirmiştir.[15] Çoğunluğu hayır cemiyetleri yararına otuz kişilik toplulukla konserler vermiş ve büyük ilgi uyandırmıştır. Hüseyin Sadeddin Arel'in arzusuyla, orta dereceli okulların mûsikî müfettişliği görevinde bulunmuş, son resmî görevi olan Dârüşşafaka Lisesi'nde mûsiki hocalığı yapmıştır.[16] Klasik dinî ve ladinî Türk Mûsikîsi repertuvarının bir kısmını toplamış, bu notaların çoğu bugün sâdık talebesi Rizeli sahhaf ve matematik öğretmeni Ekrem Karadeniz'de olduğu bilinmektedir.[17]

1907 yılında Gümrük matbaası müdürü ressam Sabri Bey'in kızı Zekiye Hanım ile evlenmiştir. Bir oğlu ve bir kızı dünyaya gelmiş fakat oğlu yaşamamıştır. Kızı Saadet hanımı da musikîde yetiştirmiştir. Kızını Zonguldak Maden Teknik Okulu Müdürü olan kimyager Mazhar Tobur ile evlendirmiş, kızını ve torunlarını ziyaret için Zonguldak'a gittiği sırada rahatsızlanmıştır. İstanbul'a döndükten kısa bir süre sonra 1946'da Cerrahpaşa'daki evinde vefat etmiş, Eyüp sırtlarındaki aile kabristanında annesinin ve kardeşinin yanına defnedilmiştir.[18]

1.2. Ekrem Karadeniz

Ekrem Karadeniz, 14 Şubat 1904 tarihinde Rize'de dünyaya gelmiştir. Babası Rize'nin tanınmış ailelerinden Hulûsi Bey, annesi Zehra Hanım'dır. İlkokulu Rize'de okumuş, orta öğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamlamıştır.[19]

Öğrenimine devam ederken 1 Kasım 1927 tarihinde "Tütün İnhisarları Muhasebesinde" memuriyet hayatına atılmış, müfettişliğe yükselmiştir. 1934 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Vazifedeyken şiddetli soğuk nedeniyle göz sinirleri bozularak görme yeteneğini büyük ölçüde kaybetmiş 17 şubat 1944 tarihinde malûlen emekli olmuştur.[20]

---

[15] Mustafa Rona, *50 Yıllık Türk Musikisi Bestekârları ve Besteleri Güftelerile* (İstanbul: Türkiye Basımevi, 1960), 123.
[16] Nuri Özcan, "Töre, Abdülkadir" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV yayınları, 2012), 41/279.
[17] Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedisi*, 2/326.
[18] Karadeniz, *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*, XX.
[19] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, 2/300.
[20] Nuri Özcan, "Karadeniz, M. Ekrem Hulûsi" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV yayınları, 2001), 24/390.

Karadeniz, mûsikî hayatına on iki yaşında iken ud ve keman çalarak başlamıştır.[21] Daha sonra keman ve kanun dersleri almış fakat kanun sazını tercih etmiştir. 1930 yılında İbnülemin Mahmud Kemal'in evinde Abdülkadir Töre ile tanışmıştır.[22]

Karadeniz, Abdülkadir Töre tarafından Cerrahpaşa'da açılan Gülşen-i Mûsikî okulunda kendini yetiştirmiştir. 1941'de Şehzadebaşı'ndaki Letâfet apartmanında Türk Mûsikîsi'ni Koruma Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer almış, Türk mûsikîsi nazariyatı konusunda Abdülkadir Töre ile birlikte hazırlamaya başladıkları "Esâsât-ı Mûsikiyye ve Türk Mûsikîsi'nde Terakkî ve Tekâmül" adlı eseri, Töre'nin vefatı üzerine Karadeniz, devam ettirerek 1965 yılında tamamlamıştır. Arel-Ezgi sisteminden farklı olarak, Töre'nin ses sistemi çerçevesinde şekillendirdiği kırkbir aralıklı dizi temeline dayanan bu eser "Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları" adıyla yayınlanmıştır.[23]

Karadeniz, "*Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları"* adlı eserinde Türk mûsikîsi nazariyatı ile ilgili ortaya koyduğu bazı yenilikleri şu şekilde özetlemiştir;

1. Ses sistemi, günümüze kadar başka hiçbir nazariyede görülmeyen 41 Aralıklı Dizi esasına göre kurulmuştur. Bu sayede icra ve teori arasında birlik sağlanmasına çalışılmış, transpoze olanakları son derece arttırılmış ve klasik sistemlerde rastlanan sabit olmayan bölgeleri sabit duruma getirilmek istenmiştir.

2. Akustik konularda kesirli sonuçlar vermeye çok eğilimli olan geleneksel Sent sistemi yerine "Türk Sent Usûlü" adı verilen yeni bir hesap biçimi ortaya koymuştur.

3. Makamlar, diğer tüm teorilerin aksine tetrakord ve pentakord bölünümlerle değil bağımsız dizilerin kimlik kazanmış şekilleri olarak ele alınmıştır. Makamların kendi aralarında, içerdikleri tam ve yarım seslere göre sınıflandırılmaları da, ilk kez burada gerçekleştirilmiştir.

4. Genel makamlar konusunda gerekli açıklamalar, Rauf Yekta Bey tarafından ortaya atılan "Makamlardaki asıl öğeler" yönteminin geliştirilmesiyle yapılmıştır.[24]

[21] Rona, *50 Yıllık Türk Musikisi Bestekârları*, 343.
[22] Özcan, "Karadeniz, M. Ekrem Hulûsi", 24/390.
[23] Özcan, "Karadeniz, M. Ekrem Hulûsi", 24/390.
[24] Karadeniz, *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*, XVI.

Karadeniz, mûsikî alanındaki çalışmalarının yanında birçok sözlü eser ile saz eserleri bestelemiştir.[25]

1945-1980 yılları arasında Tanin ve Yeni Sabah gazeteleri ile Mûsikî Mecmuası, Türk Mûsikîsi Dergisi, Türk Kültürü gibi yayınlarda birçok makalesi çıkmış, en büyük yardımcısı eşi, Nefise Karadeniz olmuştur. Necd-i Hüseynî makamını canlandırma gayretinde bulunmuş, saz semâisi, sirto, şarkı ve ilâhi formlarında otuza yakın bestesi bulunmaktadır. Hocası Abdülkadir Töre'den kendisine geçen ve daha sonra genişlettiği nota koleksiyonu 1984 yılında Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağışlanmış, hayatta iken kendisinden temin edilen Abdülkadir Töre koleksiyonundaki dinî eserlerin bir kısmı, "Türk Mûsikîsi Klâsikleri İlâhiler" adıyla Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı tarafından beş cilt halinde yayımlanmıştır.[26]

17 Ekim 1981 tarihinde Sahaflar Çarşısı'ndaki dükkanında beyin kanaması geçirmiş ve vefat etmiştir.[27]

1.3. Abdülkadir Töre, Ekrem Karadeniz Koleksiyonu

Abdülkadir Töre'nin kendi el yazısıyla oluşturduğu nota koleksiyonu öğrencisi Ekrem Karadeniz'e intikâl etmiş, 1984 yılında Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağışlanmıştır.[28]

Ekrem Karadeniz Koleksiyonu adıyla bilinen Töre'nin el yazısı ile oluşturmuş olduğu bu nota koleksiyonundaki defterlerin içerikleri, İbrahim İskender PEKGEÇGİL'in "*Abdülkadir Töre Koleksiyonu 3 Numaralı Âyin Defteri ve Bilinmeyen İki Âyin Notası*" adlı yüksek lisans tez çalışmasındaki verdiği bilgilere göre şu şekildedir;

1. Defter; Miraciyye

2-4. Defterler; Mevlevî Âyinleri

5-12. Defterler; İlâhiler

13-14. Defterler; Durâk ve İlâhiler

[25] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi,* 2/301.
[26] Özcan, "Karadeniz, M. Ekrem Hulûsi", 24/390-391.
[27] Karadeniz, *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*, XV.
[28] Beytullah Çetin, *Süleymaniye Kütüphanesi Ekrem Karadeniz Koleksiyonundaki 8 Nolu İlâhi Defteri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 6.

15. Defter; Mevlevî Âyin Peşrevleri

16. Defter; Dinî Eserler Fihristi

17-35. Defterler; Muhtelif Klasik Eserler

36. Defter; Abdülkadir Töre'nin Eserleri

37-38. Defterler; Hüseyin Sadettin Arel'in Eserleri

39-40. Defterler; Muhtelif Bestekârların Eserleri

41. Defter; Köçekçeler

42. Defter; Marşlar

43-44. Defterler; Klasik Eserler

45. Defter; Klasik Saz Eserleri

46. Defter; Muhtelif Makamlarda Aranağmeler

47. Defter; Muhtelif Eserler

48-60. Defterler; Muhtelif Fasıllar

61. Defter; Muhtelif Eserler

62. Defter; Klasik Eserler

63. Defter; Klasik Eserler Fihristi

64. Defter; Usûl-i Tâlîm Metodu

65. Defter; Türk Mûsikîsi Nazariye ve Esasları [29]

[29] İbrahim İskender Pekgeçgil, *Abdülkadir Töre Koleksiyonu 3 Numaralı Âyin Defteri ve Bilinmeyen İki Âyin Notası* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 10-11.

2.BÖLÜM: MEVLEVÎ ÂYÎN-İ ŞERÎFİ

2.1. Mevlevîlik ve Mûsikî

Mevlevîlik deyince ilk akla gelen "semâ" lügatta işitmek manasındadır. Mevlevîler arasında ise, genellikle "şarkı, nağme, mûsiki, raks" manalarını çağrıştıracak biçimde ve icra ettikleri zikrin adı olarak yaygınlaşmıştır. Nitekim halk arasında "Semâ" denilince akla ilk gelen ve mukâbele adı da verilen Mevlevî zikir törenleridir.[30]

Mevlevîlik, Sultân Veled (ö. 1312) tarafından, babası Mevlâna Celâleddin Rûmî'nin (ö.1273) ölümünden sonra babasının insanlık felsefesini ve yaşam tarzını takliden kurulmuş, âdâb ve erkânıyla sistemleşmiş bir 'târik'tir.[31] Mevlâna'nın düşüncelerinin bir tarîkat kimliğine bürünüp teşkilatlanması oğlu Sultân Veled'in zamanında başlamıştır.[32] Çelebi Hüsâmeddîn (ö. 1284) döneminden başlayarak, Sultân Veled, Ulu Ârif Çelebi (ö.1320) zamanında toplanan Mevlâna âşıkları, Mevlevîlik tarîkatının temelini atmış, eğitim sistemini oluşturmaya başlamışlardır. Mevlevîlik tarîkatının kurulması ve gelişmesinde önemli adımlar atan Sultân Veled, Mevlevîliğin kurucusu kabul edilir.[33]

Mevlevîlik tarîkatı, 13. yüzyıl sonlarında Konya Mevlâna Dergâhı merkez olmak üzere, kısa sürede Anadolu sathına yayılmış ve altı asırlık Osmanlı İmparatorluğu sınırları dahilinde faaliyetlerini sürdürmüştür. Mevlâna Dergâhı, 16. yüzyılın başlarında da türbe, tekke ve matbahı ile Konya'nın en büyük tarîkat merkezi haline gelmiştir. Konya Mevlâna Dergâhı çelebileri, Anadolu'da hüküm süren beyliklerle yakın temasa geçmişler, zamanın siyasî ve sosyal ortamından da istifade ederek beylikler merkezlerinde mevlevîhâneler kurmuşlardır.[34] Mevlâna âşıkları, Sultân III. Selim,

[30] Semih Ceyhan, "Semâ" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV yayınları, 2009), 36/457.
[31] Cinuçen Tanrıkorur, *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2016), 110.
[32] Nuri Özcan, "Mevlevi Âyini" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Ankara: TDV yayınları, 2004), 29/469.
[33] Timuçin Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, 4. Basım (Konya: Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013), 52.
[34] Sezai Küçük, "*Mevlevîlerde Çocuk Şeyhler ve Vekil Şeyhlik"*, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 15/27, (Haziran,2013), 95-96.

Sultân II. Mahmud gibi döneme damgasını vuran Osmanlı Sultânları da Mevlevîhanelerde toplanmaya başlamışlardır.[35]

Osmanlı İmparatorluğu'nda en ücra köşelere kadar yayılmış olan Mevlevîhane'ler insanı en ham halinde alıp, bedenî, fikrî ve ruhî eğitim devrelerinden geçirerek insan-ı kâmil haline getirmeyi amaçlayan, 1001 günlük çile çıkarılıp "dede" olunabilen mânevî eğitim ocaklarıdır.[36] Mevlevîlerin zikri olan semâ, mutlaka mûsikî eşliğinde yapıldığından, mûsikî semâ'nın vazgeçilmez bir parçasıdır.[37]

Semâhenede yapılan karşılaşmak anlamına gelen "mukâbele" de denilen Mevlevî Âyini,[38] Semâ Töreni esnasında, semâ'ya eşlik amacıyla bestelenmiş özel yapısı olan eserlerdir.[39]

Mukâbele-i Şerîf, Hz. Mevlâna'nın belli bir usûle bağlı olmaksızın tamamen bir vecd hali ile yapmış olduğu Semâ'nın sonradan bir sisteme bağlanması ile oluşmuştur. Hz. Mevlâna'nın düşünce, yaşayış, ilim ve aşk halinden tekevvün eden bu sistematik yapı, oğlu Sultân Veled ve onun oğlu Ulu Arif Çelebi zamanında oluşmuş, sonraları bunun Hz. Mevlâna'yı anmak maksadı ile periyodik hale gelmesi, Mukâbele'nin bir sistem haline gelmesine zemin oluşturmuştur. Semâ meclislerine bir düzen verilmeye başlanmıştır. 15. yüzyılda Pir Adil Çelebi tarafından bugünkü anlamda düzenlenen mukâbele-i şerif, daha sonra 1642 yılında çelebilik makamına geçen Pir Hüseyin Çelebi tarafından, herkes tarafından kabul görmüş bir sekilde son düzenlemeleri yapılmış ve son halini almıştır.[40] 15. yüzyılda son halini alan Semâ Töreni'ne 17. yüzyılda "Nât-ı Şerîf" eklenmiştir.[41]

[35] Ak, *Türk Din Mûsikîsi*,162.
[36] Tanrıkorur, *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi*, 110.
[37] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, 75.
[38] Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik* (İstanbul: İnkilâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.,2018), 340.
[39] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, 91.
[40] Ahmet Çalışır, *Beste-i Kadîmden Beste-i Cedîde (Meydan Görmüş) Mevlevî Âyinleri* (Konya: Selçuklu Belediyesi Kültür Yayınları,2010), 1/8-9.
[41] Ak, *Türk Din Mûsikîsi*, 163.

2.2. Mevlevî Âyinlerinin Biçimsel Özellikleri

2.2.1. Mevlevî Âyinlerinde Beste Kuruluşu

Mevlevî âyinleri, her birine "selâm" adı verilen dört bölümden oluşmaktadır. Her âyin ilk selâmın bestelendiği makamın adını alır.[42] Bestecilik tekniği açısından; baştan sona aynı makamla bestelenmiş âyinler, değişik makamlarda seyrederek başladığı makamda biten âyinler, başladığı makamdan farklı bir makamda biten âyinler, başka bir âyinin bölümleriyle tamamlanan âyinler mevcuttur.[43] Ayrı nitelendirilen makamlar birbirleriyle kolayca geçki oluşturabilecek makamlardır. Çünkü asıl amaç, Semâ dansına eşlik yani ritimdir.[44] Mevlevî Âyinlerinin selâmları, Semâ Töreni'ndeki selâmların mânâ ve tezâhürlerine uygun olarak bestelenmiştir.[45]

Âyine başlamadan önce bir baş taksim yapılır, sonra güftesi Mevlâna'ya ait, bestesi Buhûrîzâde Mustafa Itrî'nin Na't'ı okunur, âyinin makamında bir peşrev çalınır ve âyine girilir.[46] Başta çalınan Devr-i Kebîr usûlündeki peşrevler Klasik Türk Mûsikîsi'ndeki Devr-i Kebîr peşrevlerden farklılık gösterir.[47]

Mevlevî Âyinlerinin birinci selâmı çoğunlukla Devr-i Revân usûlüyle, bazen de Ağır Düyek usûlü ile bestelenir. İkinci ve dördüncü selâmlar çoğunlukla Ağır Evfer usûlüyle bestelenir, genellikle usûle son beş zamandan girilir.[48] İkinci ve dördüncü selâmlar bazı âyinlerde güfte ve melodi olarak aynı olabilmekte, bazı âyinlerde ise melodi aynı fakat güfte farklı olabilmektedir. Üçüncü selâm, Mevlevî âyinlerinin en geniş bölümleridir. Genellikle Devr-i Kebîr usûlüyle başlar bazen, Frenkçin, Ağır Düyek ve Evsat usûlleri kullanılmıştır. Üçüncü selâmda usûl ve makam geçkileri görülür. Üçüncü selâmda ilk kısımdan sonra Aksak Semâî usûlünden bestelenmiş bir saz terennümü ile Ahmed Eflâki Dede'nin "Ey ki hezar aferin bu nice sultân olur" mısrası ile başlayan kısım Yürük Semâi usûlüyle bestelenir. Mevlevî Âyinleri, genellikle Düyek usûlünde "Son

[42] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, 1/117.
[43] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 15-16.
[44] Onur Akdoğu, *Türk Müziği'nde Türler ve Biçimler* (İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi,1996), 454.
[45] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, 98.
[46] Bayram Akdoğan, *Türk Din Mûsikîsi Dersleri* (Ankara: Bilge Ajans&Matbaa, 2010), 256.
[47] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, 95.
[48] Özkan, *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*, 101.

Peşrev" ve Yürük Semâî usûlü ile bestelenmiş "Son Yürük Semâî" bölümleri ile son bulur. [49]

2.2.2. Mevlevî Âyinlerinde Güfte

Mevlevî Âyinlerinin gufteleri, Hz. Mevlâna'nın Mesnevî, Divân-ı Kebîr veya Rubâiyyat adlı eserlerinin gazeliyat ve rubâiyât bölümlerinden seçilmiş olan şiirlerin dili -eserlerin Farsça olması sebebiyle- esas itibariyle Farsça'dır, ancak Mevlevî Âyinlerinde, Farsça, Türkçe ve Arapça tasavvufî şiirler iç içe kullanılır. [50] Âyinlerde Sultân Veled, Ulu Ârif Çelebi, Ahmet Eflâki (ö.1360), Dîvâne Mehmed Çelebi (ö.1529) Gavsî Dede (ö.1639), Şeyh Gâlib (ö. 1799) gibi bazı Mevlevî şairlerin şiirlerine de yer verildiği görülür.[51]

Bazı Mevlevî Âyinlerinde aynı güftenin yer aldığı görülmektedir.[52] Fakat bütün âyinlerin üçüncü selâmlarında Yürük Semâi usûlü ile bestelenmiş Ahmet Eflâki Dede'nin;

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur,

Kulı olan kişiler, hüsrev ü hâkân olur

Her ki bugün Veled'e inanûben yüz süre,

Yoksul ise bây olur, bây ise sultân olur

dörtlüğünün sözleri Türkçedir, beste-i kâdim Hüseynî Âyininden itibaren kullanılmış ve kullanıldıkları yer olarak bütün Mevlevî Âyinlerinde değişmez kural olarak benimsenmiştir. Yine beste-i kadîmlerde kullanılan ve Mevlâna'ya atfedilen;

Âh mine'l-aşk ve hâlâtihî

Ahraka kalbî bi-harârâtihî

Mâ-nazare'l-ayni ilâ ğayrikum

Uksimu bi'llâhi ve âyâtihî

[49] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, 95.
[50] Tanrıkorur, *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi*, 121.
[51] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/8.
[52] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, 91.

dörtlüğü Arapça'dır. Bu dörtlüğün sahibinin meçhûl Türkçe tercümesi olan,

Ah güzelin aşkına hâlâtına

Yandı yürek aşk harârâtına

And içerim, gayrı güzel sevmezem

Tanrıya vü Tanrının âyâtına

dörtlüğü vardır. Beste-i kadîm Dügâh Âyinin birinci selâmındaki;

Âşık oldum bilmedim yâr özgelerle yâr imiş

Allah Allah âşıka bunca cefâlar vâr imiş

beyti ile, Pençgâh Âyininin birinci selâmında bulunan Farsça-Türkçe bir "mülemmâ" olan,

Sanem-i girîz-pâyem

Geleyim dedi, neyâmed

Meh-i âb-tâb-râyem

Geleyim dedi, neyâmed

dörtlüğü bulunmaktadır. Yûnus'un; "*Yar yüreğim, del ciğerim, gör ki neler var / Yâre haber ver"* mısraları birçok âyinde kullanılmıştır.[53]

Mevlevî Âyinlerinin çoğunlukla ikinci selâmı ile aynı olan dördüncü selâmındaki Hz. Mevlâna'nın meşhur;

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü cân îmân-ı menî

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çî şeved sad cân-ı menî

[53] Tanrıkorur, *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi*, 121-122.

dörtlüğü kullanılmıştır.[54] Mehmet Kanar'ın "*Mevlâna Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebir'den Seçmeler*" adlı eserinde "Ender" kelimesi "Vender", "Şeved" kelimesi "Buved" olarak kayıtlıdır.[55]

Âyinlerde kullanılan güfte dışı ilâveler bulunmaktadır. Usûlü tamamlamak amacıyla, veya mısrâlar arasında kullanıldığı bölümün usûlüne uygun şekilde, bestekâr tarafından söz terennümü eklenir.[56] Terennüm lafzı olarak mısra ve beyit başlarında veya sonlarında *âh, dôst, hey, yâr* kelimeleri tek veyâ *dost dost, yâr yâr, hey yâr, hey dost* vb. şekilde tekrar üzere zikredilir; ardından *cân-ı men, cânân-ı men, hünkâr-ı men, mahbûb-i men, makbûl-i men, matlûb-i men, mergûb-i men, mîr-i men, murâdı-ı men, ra'nâ-yı men, sultân-ı men, yâr-i men, zîbâ-yı men* gibi terkipler yer alır. Bazende *cânım, gülüm, mirîm, sultânım, sübhânım* kelimeleri telâffuz edilir. *Hak dôst, belî yâr, belî dost; ihsan meded, güfran meded, sübhan meded* gibi kelimeler de terennüm lafızlarındandır.[57]

Mevlevî Âyinlerinin, form kullanımı açısından Doç.Dr. Sühan İrden "*Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi'nin Mevlevî Âyinlerindeki Makam ve Form Anlayışının Türk Din Mûsikîsine Etkileri"* adlı doktora çalışmasında; Mevlevî Âyinlerinin, Bayati Âyininden itibaren Dede Efendi'ye gelinceye kadar bestelenen âyinlerde; âyînlere adlarını veren bölümlerde, murabba beste formu kullanımının bestekârlarca standartlaştırıldığı ve Dede Efendi'nin Mevlevî Âyînlerinin form kullanımı açısından devrim yaratmış olduğu düşünülerek âyînlere adlarını veren bölümlerde şarkı formunu kullanımını ilk kez Hüzzâm Âyîn-i Şerîf'inde uygulayıp kendinden sonraki döneme etki ettiğini, bestekârların Şarkı formu kullanımını uyguladıklarını tespit ettiğini belirtmiştir.[58]

2.3. Mevlevî Âyinlerinin Tasavvufî Olarak Mahiyeti

Mevlevî mûsikîsinde, düşündüren ve hareketten ziyade derunî bir vecde davet eden bir özellik vardır.[59] Âyinler, Mevlevîlere göre, ruhların yaratılışının, dünyaya gelişinin,

[54] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, 91-95.
[55] Mehmet Kanar, *Mevlânâ Celâleddin Rûmî Divanı Kebirden Seçmeler* (İstanbul: Say Yayınları, 2012), 358.
[56] Tanrıkorur, *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi*, 126.
[57] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/27.
[58] Sühan İrden, *Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi'nin Mevlevî Âyînlerindeki Makam ve Form Anlayışının Türk Din Mûsikîsine Etkileri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 333-335.
[59] Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi* (İstanbul: Vadi Yayınları,2017), 43.

ölüm ve yeniden dirilişin ifadesidir.[60] Sembolik olarak kâinâtın oluşumunu, insanın alemde dirilişini, Yüce Yaratıcı'ya olan aşk ile kendinden geçişini ve kulluğunun idrâkine vararak "İnsan-ı Kâmil" olmaya yönelişini anlatır.[61] Mevlevî mukâbelesinin amacı kıyamet gününün temsilidir.[62]

Mukâbele'nin yapıldığı semâhâne, türbeyide içine alan ve kenarında seyircilere mahsus ayrı bir yeri bulunan geniş bir binadır. Asıl semâya mahsus olan yer, birbirine bitişik ve cilalı tahtayla döşenmiştir. Semâhâne'nin üst kısmında da "mutrıbhâne" vardır.[63]

Semâhânede yapılan Mukâbel-i Şerîf'te ; Meydancı Dede'nin[64] "Buyrun yâ Hû!" daveti üzerine âyine iştirak edecek meydancı dedeler semâhâneye yönelirler. Âyin mûsikîsini icra edecek olan mutrip heyeti, özel kıyafetlerini giymiş semâzen dervişler, "baş kesip"[65] selâm vermek suretiyle semâhâneye girer ve yerlerini alırlar. Şeyh, semâhâneye girip ayak mühürleyerek[66] sessizce başıyla selâm verir. Şeyhin postuna geçmesiyle vakit namazına başlanır, duâ edilir ve Mesnevi okunur. Şeyh Efendi tarafından Post Duâsı okunur.[67]

Mutribden na'than Buhûrîzâde Mustafa Itrî Efendi'nin Rast makamından bestelediği Hz. Peygamber'e övgü olan Na't okunur. Na't okunduktan hemen sonra Yüce Yaratıcı'nın kâinâta "Kün" (Ol!) emrini sembolize eden kudûm darbı vurulur.[68] Kudûm darbı ile neyzenbaşı icrâ edilecek âyinin makamından "baş taksim" yahut "post taksimi" adıyla ney taksimine başlar.[69] Ney taksimi Cenâb-ı Hakk'ın kâinata can vermek için üflediği İlâhi Nefes'i temsil eder. Taksimin sona ermesiyle birlikte mûsikî topluluğu âyinin peşrevini icrâya başlar; şeyh efendi ve semâzenler de aynı anda ellerini hızla yere

[60] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi,* 1/118.
[61] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*,63
[62] Tanrıkorur, *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi,* 116.
[63] Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik,* 340.
[64] Meydancı Dede; dergâhtaki meydan hizmetlerine bakan, mukabele yapılacağı vakit şeyh postunu semâhâneye seren, şeyhi getiren, mukâbeleden sonra postu kaldıran, mukâbele olacağını haber veren, bu çeşit hizmetlere tâyin edilmiş olan dervişe denir. Bkz. Gölpınarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, 27.
[65] Baş kesmek; sağ ayağın baş parmağını sol ayağın baş parmağı üzerine koyarak, sağ eli kalp üstüne, sol eli, sağ böğüre doğru koyarak vücûdun biraz öne, başın vücûda doğru daha aşağıya ve düz olarak eğilerek karşısındakine bakmasıdır. Bu duruma "niyaz etmek, niyaz durumu" da denir. Bkz. Gölpınarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, 10.
[66] Ayak Mühürlemek; Sağ ayağın başparmağını, sol ayağın baş parmağı üzerine koyup durmak. Bkz. Gölpınarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, 8.
[67] Tanrıkorur, *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi,* 114.
[68] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir,* 64.
[69] Özcan, "Mevlevî Âyîni", 29/465.

vurup, yerle görüşerek (yeri öperek) ayağa kalkarlar. Dirilişi temsil eden bu vuruşa "Darb-ı Celâlî" denir.[70] Bu sırada semâzenler sağa doğru birbirine yaklaşırken Şeyh Efendi postun önüne çıkarak selam verir ardından sağına dönüp peşrevin ritmine uygun biçimde sağ ayağını ileri, sol ayağını yanına çekmek suretiyle yürümeye başlar. Şeyh'in arkasındaki kişi postun önüne geldiğinde ayak mühürleyip baş keser ve semâhâneyi iki yarım daireye bölen "Hatt-ı istivâ" denilen şeyhten başkasının basamayacağı çizgiyi sağ ayağıyla hafifçe atlayıp solu da attıktan sonra posta arkasını dönmeden geliş yönünde ayak mühürleyerek bekler. Posta yaklaşan diğer semâzen de karşısına gelip ayak mühürleyerek birbirlerinin yüzüne, özellikle iki kaşın arasına bakıp hırkalarının içindeki sağ ellerini kalplerine götürmek suretiyle selamlaşırlar. Postun sağındaki kişinin arkasını semâhâneye çevirmeden yine sağa dönerek yürümeye devam etmesini diğer semâzenlerin aynı tarzdaki hareketleri takip eder. Bu şekilde herkesin birbirini selamlamasına "cemal seyri" adı verilir.[71]

Semâhâne sağdan sola doğru dairevi bir yürüyüşle üç kere devredilir.[72] Mevlevîlik tarîkatinin kurucusu Hz. Mevlânâ'nın oğlu Sultân Veled adına yapılan bu yürüyüşe "Devr-i Veledi" denir.[73] Şeyh postunun önünde gerçekleşen Devr-i Veledi esnâsında iki dervişin birbirlerine karşı baş kesmesi âdettir. Mukâbele kelimesi, bu bakımdan bir terim haline gelmiş ve âyin anlamında kullanılmıştır.[74]

Mutrıb peşrevi çalmaya devam eder, yürüyüş sırasında peşrev bitse bile tekrar başa dönülerek çalmaya devam edilir. Üçüncü devrin sonunda Devr-i Veledi sona erer ve şeyh efendi posttaki yerini alır kudümzenbaşı peşrev çalmaya son verilmesi için kudüme hızlıca birkaç defa vurur ve çok kısa ney taksimi yapılır. Ney taksiminin ardından âyinhânlar saz refakatinde âyini okumaya başlarlar.[75] Bu arada yerlerini alan semâzenler hırkalarını çıkararak semâzenbaşı önde olmak üzere sırayla şeyh efendinin elini öper, Semâ'ya girmek için izin isterler. Şeyh Efendi semâzenlerin sikkelerini öperek izin verir ve semâzenler kollarını açarak semâ etmeye başlarlar. Dört selâmdan

[70] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, 64-65.
[71] Özcan, "Mevlevî Âyîni", 29/465.
[72] Gölpınarlı, *Mevlânâdan Sonra Mevlevîlik*, 344.
[73] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, 65.
[74] Gölpınarlı, *Mevlânâdan Sonra Mevlevîlik*, 340.
[75] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/12.

oluşan âyin, insanın Allah'a kavuşma yolundaki yolculuğunu ve bu yolculukta geçirdiği evreleri temsil etmektedir.[76]

Birinci selâm, insanın Allah'ı ve O'na kulluğunu idrak etmesidir.[77] Selâmın başlamasıyla; semâzenler hırkalarını çıkarıp, kollarını sağı üste gelmek ve ellerin parmak uçları omuzdan tutmak üzere göğüslerine çapraz koyarlar ve niyaz vaziyeti alırlar. Şeyhin postun önünde üç adım atıp ileri çıkarak baş kesmesi üzerine herkes baş keser. Bundan sonra semâzenbaşı gelip eğilerek şeyhin sağ elini, şeyh de onun sikkesini öperek bu şekilde Şeyh'ten izin alarak Semâ'ya kanat açarlar.[78]

İkinci selâm, insanın Allah'ın büyüklüğü ve kudretine hayranlık duymasıdır. İkinci selâmın başlamasıyla, semâzenler bulundukları yerden yüzleri semâhânenin merkezine dönük şekilde durarak niyaz vaziyetinde baş keser; ikili, üçlü gruplar halinde omuz omuza yaslanılır. Şeyh postun önüne doğru üç adım ilerleyip baş kestiğinde yine herkes baş keser. Şeyh sessizce selam duasını yaparak bir adım geri çekilince başıyla ikinci selam semâ'ının başlamasına izin verdiğini işaret eder. Semâzenler de birinci selama girişteki hareketleri tekrarlayarak ikinci selâmın semâ'ına devam ederler. [79]

Üçüncü selâm, insanın bu hayranlığının aşka dönüşmesi, aşk ile kendinden geçmesi, tam bir teslimiyet yani bir nevî Mi'râc'dır.[80] Usûl değişikliği ile üçüncü selâma girilir, semâzenler semâ'ya devam ederler.[81]

Dördüncü selâm, manevi yolculuğunu tamamlayan insanın kulluğuna dönüşüdür.[82] Dördüncü selâmda semâzenler semâhânenin ortasına girmezler ve etrafa sıralanarak semâ ederler. Orta yer boş bırakalır. Semâzenbaşı şeyhe niyaz edip semâzenleri yerleştirdikten sonra şeyhin solundaki yerine geçer. Şeyh, postundan öne ilerleyip semâya girer. Hatt-ı istivâ üzerinden adım atarak semâ ederek semâhânenin merkezine kadar gelir ve buna "Post Semâ" denir.[83] Bu arada dördüncü selâm bitmiş Son Peşrev ve

[76] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir,* 65.
[77] Özcan, "Mevlevî Âyîni", 29/466.
[78] Gölpınarlı, *Mevlânâdan Sonra Mevlevîlik*, 345.
[79] Özcan, "Mevlevî Âyîni ", 29/ 465-466.
[80] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir,* 65.
[81] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri,* 1/13.
[82] Özcan, "Mevlevî Âyîni ", 29/466.
[83] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri,* 1/13.

Son Yürüksemâi çalınmış son taksim yapılmaktadır.[84] Son taksim yapılırken şeyh efendi "Post Semâ'ı" nı tamamlayıp postuna döner. Son taksimin bitmesiyle mutrıptan bir cân, "Aşr-ı Şerîf" yani Kurân-ı Kerîm'den bir bölüm okumaya başlar.[85] Son duâlar ve gülbang okunduktan sonra Allah'ın adı olan "Hû" nidâları ile son selamlaşmalarla Semâ Töreni sona erer. Şeyh Efendi'den sonra semâzenler ve mutrıp da şeyh postunu selâmlayıp semahâneyi terk ederler.[86]

[84] Ak, *Türk Din Mûsikîsi,* 171.
[85] Çevikoğlu, *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, 68.
[86] Ak, *Türk Din Mûsikîsi*, 172.

3.BÖLÜM: 2 NUMARALI MEVLEVÎ ÂYİNİ DEFTERİNDEKİ ESERLERİN BESTEKÂRLARI

3.1. Nâyî Şeyh Osman Efendi

Osman Dede, İstanbul Vefa'da doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekte ise de 1642 ile 1647 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Babası zamanının saygın isimlerinden İbrahim Efendi'dir. Küçük yaşlarından itibaren hat, şiir ve mûsikî ile ilgilenmeye başlamıştır. Osman Dede genç yaşlarından itibaren ney üstadı olarak kabullenilmiş, bundan dolayı "Kutb-i Nayi" olarak anılmıştır.[87]

Osman Dede 1672 yılında, Galata Mevlevîhânesi şeyhi Gavsî Dede'nin hizmetine girerek mevlevî olmuştur. Osman Dede, Şeyhi Gavsî Dede'nin yanında yetişmiş, Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Bir yandan tasavvufa çalışmış, güzel yazı yazmayı öğrenmiş ve ney sazını üflemeye başlamıştır. Nefes-zâde İsmail Efendi'den "sülüs" ve "nesih", Gavsî Dede'den talîk türü yazıyı öğrenmiştir.[88] Neyzenlik yolunda hızla ilerlediği dönemde Gavsî Ahmed Dede bir gün misafiri Seyyid Hâlil Ruhâvi ile sohbet ederken misafiri ney dinlemeyi arzu etmiş, ancak neyzenlerin hiçbiri o sırada mevlevîhânede bulunmadığından Osman Dede'den ney üflemesi istenmiş, Seyyid Halil Efendi'nin onu çok beğenip dergâhın neyzenbaşısı olması için Gavsî Ahmed Dede'ye ricada bulunması üzerine 1680 yılında Galata Mevlevîhânesi neyzenbaşılık görevine başlamıştır.[89]

Şeyhi olan Gavsî Dede'nin kızıyla evlenmiştir. Gavsî Dede 26 yıllık bir şeyhlikten sonra 1698 başlarında ölünce, Osman Dede Galata Mevlevîhânesi şeyhi olmuştur.[90] Sonraki yıllarda Osman Dede'nin kızı, Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Seyyid Ebûbekir Dede ile evlenmiş, bu evlilikten Ali Nutki Dede, Abdülbaki Nasır Dede ve Abdürrahim Künhi Dede doğmuştur.[91]

[87] M.Fatih Salgar, *50 Türk Müziği Bestekârı* (İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.: 2017), 68.
[88] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, 1/ 444-445.
[89] Süleyman Erguner, "Osman Dede, Nâyi ", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV yayınları 2007), 33/ 461.
[90] Yılmaz Öztuna, *Türk Bestecileri Ansiklopedisi* (İstanbul: Hayat Anonim Şirketi), 128.
[91] Erguner, "Osman Dede, Nâyi ", 33/461.

Osman Dede bestekârlık ve mûsikî nazariyatı ile şeyhlik döneminde, meşgul olmuştur. Özellikle Lale Devri'ne denk gelen bu dönemde çalışmalarına ağırlık vermiştir.[92]

Osman Dede'nin, ''Miraç'' kandillerinde ve o geceyi takip eden gün ve gecelerde okunmak üzere bestelediği ve "Mirâciye" adında büyük bir eseri bulunmaktadır.[93] Mirâciye adlı eseri Segâh, Müstear, Dügâh, Nevâ ve Hüseyni makamlarında beş bölüm olarak bestelemiş, ancak Nevâ bölümünün on sekiz mısrasının bestesi unutulmuştur. [94]

Nâyî Osman Dede'nin meşhur Mirâciye'sinin yanı sıra Rast, Uşşak, Çargah ve Hicaz makamlarından dört Mevlevî Âyini, Segâh, Dügâh, Sabâ, Hüseyni ve Irak makamlarından dört tevşîh, Dügâh ve Hüseynî makamlarından iki ilâhi, bir Hüseynî nakış yürük semai, yirmi sekiz peşrev, yirmibeş saz semâîsi bestelemiştir.[95] Pek çok makamı içine alan Hüseynî Fâhte "Küll-i Küllîyât" Peşrevi bestelemiştir.[96]

Osman Dede "Ebced" nota yazısı bulmuş, bu nota yazımında Türk Mûsikîsi'nin temel ses sistemindeki perdeler için 33 harf kullanmış, kullandığı simgeler tek tek harflerden oluşan veya harflerin birleştirilmesiyle elde edilen tek harfli, iki harfli, üç harfli simgelerdir. Tiz segâhtan başlayarak, pest sekizlideki işaretlerin aynısını, üzerlerine kısa çizgiler ekleyip ikinci oktavdaki sesler içinde kullanmış.[97] Kendi nota sistemiyle yazdığı 65 peşrevle birkaç semâînin notalarını içeren 100 yapraklık "Nota-i Türkî" adlı defteri bulunmaktadır. Osman Dede, eski edvâr kitaplarını inceleyip, nazariyat ile de uğraşmıştır. Mûsikî tabirlerininin açıklandığı ve 276 beyitten oluşan "Rabt-ı Tâbirât-ı Mûsikî" adında bir edvar kitabı ve 1170 beyitten oluşan mesnevi tarzında peygamberlerin mucizelerinin anlatıldığı "Ravzatü'l-i'câz fi'-mu'cizâti'l-mümtaz" adlı eseri vardır.[98]

Osman Dede 1729 yılında vefat etmiş otuzüç yıl şeyhlik yapmış olduğu Galata Mevlevîhânesi avlusunda Gavsî Ahmed Dede'nin yanına defnedilmiştir.[99]

---

[92] Erguner, *Kutb-ı Nâyî Osman Dede ve Rabt-ı Ta'bîrât-ı Mûsıkî,* 19.
[93] Sadettin Heper, *Mevlevî Âyinleri* (Konya: Turizm Derneği Yayını, 1974), 514.
[94] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi,* 1/ 446-447.
[95] Erguner, "Osman Dede, Nâyi ", 33/ 461.
[96] Öztuna, *Türk bestecileri Ansiklopedisi*, 128.
[97] Eugenıa Popescu-Judetz, *Türk Musikisi Kültürünün Anlamları* (İstanbul: Pan Yayıncılık,2007), 39-40.
[98] Erguner, "Osman Dede, Nâyi ", 33/462.
[99] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi,* 1/ 445.

3.2. Seyyid Ahmed Ağa

"Vardakosta" lakabı ile de anılan Seyyid Ahmed Ağa'nın doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 1728 yılında Amasya'nın bir kasabasında doğduğu belirtilmiştir. "Vardakosta", eskiden sahil koruma gemilerine verilen addır fakat, Ahmed Ağa'ya "Vardakosta" denilmesinin sebebi bilinmemektedir.[100] Bestekâr Hızır Ağa'nın oğludur.[101]

Ahmed Ağa, ilk mûsikî eğitimini Enderûn'da almıştır. Şeyh Abdürrahim Dede'ye bağlanarak Mevlevî olmuş, Yenikapı ve Galata Mevlevîhâneleri'ne devam ederek Şeyh Galib Dede ile dostluk kurmuştur.[102] Şeyh Galip Dede'nin şiirlerini bestelemiştir. III. Selim'den, yakın ilgi görmüş bir müddet sonra "musâhib-i şehriyâri"ler arasına alınmış, hatta III. Selim'in bestelediği Sûz-i Dilârâ Mevlevî Âyininin bizzat hükümdar tarafından Ahmed Ağa'ya meşkedildikten sonra Galata Mevlevîhânesi'nde okunduğu söylenir.[103]

Mevlevî olduktan sonra dinî mûsikîye yönelmiş âyin üzerinde çalışmış, Hicâz, Nihâvend ve Sabâ makamlarında Mevlevî Âyinlerini bestelemiş, Sabâ makamındaki âyini unutulmuştur. Bestelemiş olduğu Mevlevî Âyinlerini padişahın huzurunda okuyarak, padişahın takdirini kazanmıştır. Ahmed Ağa, Ferahfeza makamını terkib etmiş, 19 zamanlı Darb-ı Hüner adında bir usûl bulmuş fakat bu usûlden günümüze herhangi bir eser gelmemiş, unutulmuştur. Sarayda yapılan küme fasıllarına, bazen sesi bazen tanburu ile katılmıştır.[104]

Ahmed Ağa'nın, 2 âyin, 11 saz eseri, 19 sözlü eseri olmak üzere 32 eseri mevcuttur. Küçük Mehmed Ağa, Sadullah Ağa ve Hafız Şeyda ile "Tahir Kâr" bestelemiş fakat günümüze ulaşmamıştır.[105] Ahmed Ağa, 1794 yılında vefat etmiş, Galata Mevlevîhânesi'ne defnedilmiştir.[106]

---

[100] Salgar, *50 Türk Müziği Bestekârı*, 117.
[101] Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedisi*, 1/17.
[102] Salgar, *50 Türk Müziği Bestekârı,* 117.
[103] Nuri Özcan, "Ahmed Ağa, Vardakosta" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV yayınları 1989), 2/41-42.
[104] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, 1:447
[105] Ferdi Koç, *Sultan III.Selim Hân'ın Mûsikî Eserlerinin Müzikal Analizi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 40.
[106] Salgar, *50 Türk Müziği Bestekârı*, 118.

3.3. Sultân III. Selim

Osmanlı İmparatorluğu padişahı olan Sultân III. Selim 24 Aralık 1761'de dünyaya gelmiştir. Babası devrin padişahı Sultân III. Mustafa'nın ilk oğludur. Annesi Mihr-i Şah Sultân'dır.[107]

III. Mustafa, oğlu III. Selim'in eğitimine özel ilgi göstermiştir. Beş yaşından itibaren, eğitimi için seçkin ilim adamlarından oluşan bir kurul görevlendirilmiştir. III. Mustafa zaman zaman oğlu Selim'i yanına alarak devlet işlerine yabancı kalmaması için yönetimin içinde yetişmesini istemiştir.[108] III. Selim beş yaşına bastığında babasının isteğiyle Kur'an eğitimine başlamıştır. On üç yaşında iken babasını kaybetmiş Osmanlı Devleti'nin tek varisi olmuştur.[109]

Babası III. Mustafa'nın ölümü üzerine amcası I. Abdülhamit tahta geçmiştir. Amcasının saltanat yıllarında da devlet işlerinden uzak kalmamış, Avrupa devletleri ile gizli haberleşmeler gerçekleştirmiştir. Bu durum amcasının hoşuna gitmemiş 1775 yılından itibaren "kafes hayatı" yaşamıştır.[110]

III. Selim "kafes hayatı" sırasında hocaları, amcası I. Abdülhamid'in müezzinbaşı olan Kırımlı Hafız Ahmed Kâmil Efendi ve Ortaköylü Tanbûrî İsak'tan mûsikî dersleri almaya başlamıştır. [111]

III. Selim, 1789 yılında amcası I. Abdülhamit'in ölümü üzerine tahta geçmiştir. Acem-Bûselik, Arazbar-Bûselik, Evcârâ, Gerdâniye-Kürdî, Hicâzeyn, Hüseynî-Zemzeme, Isfahânek-i Cedîd, Nevâ-Kürdî, Nevâ- Bûselik, Pesendîde, Rast-ı Cedîd, Sûz-i Dilârâ, Şevk-Efzâ ve Şevk-ı Dil makamlarını terkib etmiştir. Fakat III. Selim, en çok Sûz-i Dilârâ makamı ile ün kazanmış, bu makamdan bir Mevlevî Âyini bestelemiştir. III. Selim'in bir Mevlevî Âyini, 17 peşrev ve saz semâîsi dışında, kâr, beste, semâî, şarkı ve köçekçe formunda eserleri bulunmaktadır. [112]

---

[107] Kemal Beydilli, "Selim III", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV yayınları 2009), 36/420.
[108] Salgar, *50 Türk Müziği Bestekârı*, 118.
[109] Koç, *Sultan III.Selim Hân'ın Mûsikî Eserlerinin Müzikal Analizi*, 7.
[110] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, 1/ 495.
[111] Koç, *Sultan III.Selim Hân'ın Mûsikî Eserlerinin Müzikal Analizi*, 14.
[112] Öztuna, *Türk bestecileri Ansiklopedisi*, 54.

III. Selim, Nizam-ı Cedid ordusunu kurmuş, Avrupa'dan getirilen bando takımıyla eğitim yapmıştır.[113]

Türk Mûsikîsi'ni bilimsel yönden inceleyenlerle özellikle yakından ilgilenmiş, bir yandan da Hamparsum Limonciyan'dan bir nota bulmasını isterken, diğer yandan Ali Nutkî Dede ile Nâsır Abdülbakî Dede'lerle dostluk kurmuş, onlardan bu konuda yardım istemiştir. Hamparsum notası oluşturulmuş ve mûsikî eserleri notaya alınarak unutulmaktan kurtulmuştur.[114] Abdülbaki Nasır Dede 136 makam ve 21 usûlün tanımı bulunan "Tedkik u Tahkik" adını verdiği eserini 1794' de III. Selim'e sunmuş, sonradan terkib edilen makamlarıda ilave ederek 1795'de eserinin bu bölümünü tamamlamıştır.[115]

Galata Mevlevîhânesi'ndeki Âyîn-i Şerîf'lere iştirâk etmiş Şeyh Galib'in şeyhlik döneminde sık sık ziyarete gitmiş, bazı mûsikî eserlerine "Selim Dede" imzasını atmıştır.[116] Mevlevî dergâhlarında yetişmiş olan başta Hammâmîzâde İsmâil Dede, Basmacı Abdi Efendi, Suyolcuzâde Salih Efendi, Dellalzâde İsmail Dede Efendi olmak üzere birçok sanatkârın sanat yolunda ilerlemesi için her imkanı sağlamıştır. III. Selim, Topkapı Sarayı'nda annesi için yaptırdığı Serdap Köşkü'nde küme fasılları icra ettirmiştir.[117]

III. Selim, tahta çıktıktan birkaç ay sonra Fransız İhtilâli kopmuş ve tesirleri bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Kabakçı Mustafa ihtilâli ile 29 Mayıs 1807'de tahttan indirilen III. Selim, Topkapı Sarayı'ndaki dairesine çekilmiş, 28 Temmuz 1808'de amca oğlu IV. Mustafa tarafından öldürülmüştür. [118]

3.4. Zekâi Dede

Zekâi Dede, 1824 yılında İstanbul'da Eyüp'de Cedîd Ali Paşa mahallesinde, Cedîd Ali Paşa Mescidi'nin yanındaki evde doğmuştur. Babası bu mescidin imamı olan Hâfız Süleyman Hikmetî Efendi, annesi Zînetî Hanım'dır.[119]

---

[113] Koç, *Sultan III.Selim Hân'ın Mûsikî Eserlerinin Müzikal Analizi*, 14.
[114] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, 1/502.
[115] Salgar, *50 Türk Müziği Bestekârı*, 149.
[116] Sadun Aksüt, *500 Yıllık Türk Musikisi Antolojisi* (İstanbul: Türkiye Basımevi, 1967), 181.
[117] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, 1/501-502.
[118] Öztuna, *Türk Bestecileri Ansiklopedisi*, 54.
[119] İrfan Karaduman, *Mehmet Zekâi Dede Efendi'nin Makam Anlayışının Türk Din Mûsikîsine Etkileri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 9.

Zekâi Dede, sekiz yaşında Lâ'l-i zâde Abdülkadir Efendi ilkokulunda öğrenimine başlamıştır. "Pepe Hoca" lâkabı ile bilinen amcası Hâfız İbrahim Zühdü Efendi'den Kur'an, babasından hat derslerine başlamış; on dokuz yaşlarında hâfız olmuş ve babasından hattatlık "icâzeti" almıştır.[120] Zekâi Dede bir taraftan da Balıklı Hoca Efendi'den medrese dersleri görmüş Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Komşuları olan Eyyûbî Mehmed Bey'den mûsikî öğrenmeye başlamış, bir yılda ünlü hattat ve bestekâr Kazasker Mustafa İzzet Efendi'den sülüs ve nesih öğrenip hattatlığını ilerletmiştir. Zekâî Dede, mûsikî derslerine başladıktan birkaç ay sonra bazı şarkı ve ilâhîler bestelemiş, bu alandaki kabiliyetini gören Eyyûbî Mehmed Bey, kendisinin de hocası olan Büyük Dede Efendi'ye götürmüştür. Zekâî Dede, Dede'den bir yıl kadar, ders almıştır.[121]

Zekâi Dede, Mustafa Fazıl Paşa'nın Eyüp Bahariye'deki konağına mûsikî muallimi olmuş, Fazıl Paşa ile birlikte Mısır'a gitmiştir.[122] Orada Şeyh Şihab'dan meşk etmiş, Arapçasını ilerletmiş Arap mûsikîsinin makam ve usûlleri ile ilgili bilgiler almıştır. Zekâi Dede Mısır'da 2 yıl kalmış bir süreliğine İstanbul'a dönmüş 1852 yılında tekrar Kahire'ye gidip 6 yıl kalmıştır. Mustafa Fazıl Paşa'nın İstanbul'a atanması sonucunda tekrar İstanbul'a dönmüştür.[123]

Zekâi Dede, Mısır'dan döndükten sonra hocası İsmail Dede Efendi'nin ölümü üzerine Dede'nin postuna oturmuş ve "Üstâd-ı Şehîr" adını almıştır. 1868'de Mevlevî tarîkatına girmiş, Yenikapı Mevlevîhânesi'nde âyin okumuş 1885'te Bahâriye Mevlevîhânesi kudumzenbaşısı olarak çile çıkarmadan "Dede" unvanını almıştır.[124]

Zekâi Dede, 1876'da Dârüşşafaka Mektebi'nde fahrî olarak mûsikî mualliğimliğine başlamış, 1883'te asâlete geçmiştir. 18 Haziran 1885'te Bahariye Mevlevîhanesi kudümzenbaşısı Ârif Dede'nin ölümünün ardından kudümzenbaşılık görevine getirilmiştir. Vefatına kadar Dârüşşafaka ve Bahâriye Dergâhı'ndaki görevlerine devam

[120] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, 1/618.
[121] Öztuna,*Türk bestecileri Ansiklopedisi*,51
[122] Nuri Özcan, "Zekâi Dede", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV yayınları 2013), 44/195.
[123] Salgar, *50 Türk Müziği Bestekârı*, 236.
[124] Karaduman, *Mehmet Zekâi Dede Efendi'nin Makam Anlayışının Türk Din Mûsikîsine Etkileri*, 13.

etmiştir.[125] Zekâi Dede, başta oğlu Ahmed Irsoy olmak üzere, Rauf Yekta, Şevki Bey, Dr. Subhi Ezgi, Şeyh Hüseyin Fahreddin Dede gibi pek çok müzisyen yetiştirmiştir.[126]

Zekâi Dede, pek çok eseri doğrudan İsmâil Dede Efendi ve Dellâlzâde İsmâil Efendi'den meşk etmiş, Hamparsum ve Batı notalarını bilmesine rağmen mûsikî eğitiminde klasik meşk usulünü tercih etmiştir. Dârüşşafaka'daki talebelerine özel bir yöntemle notasız ve işaretsiz bütün perdeleri anlayıp tahlil etmeyi öğretmiştir.[127]

Zekâî Dede, Sûz-i Dil, Mâye, Isfahân, Sûzinak ve Sabâ-zemzeme makamlarında 5 Mevlevî Âyini bestelemiş, durak, teşvîh, tesbîh, mersiye, ilâhî, "Şugl" denen Arapça güfteli ilâhî, Sabâ makamında Kâr-ı Nâtık, Sûzinâk ve Müsteâr makamlarında kâr, beste, ağır semâî, yürük semâî, şarkı ve marş formlarında eserler bestelemiştir.[128]

24 Kasım 1897 tarihinde vefat eden Zekâi Dede, Kaşgari Nakşi Dergâhı yakınlarındaki aile kabristanına defnedilmiştir.[129]

3.5. Hammâmizâde İsmâil Dede

Hammâmizâde İsmâil Dede Efendi, 9 Ocak 1778'de İstanbul'da Şehzadebaşı'nda dünyaya gelmiştir. Kurban Bayramı'nın ilk günü doğduğu için kendisine "İsmâil" adı verilmiştir. Babası Cezzâr Ahmed Paşa'nın mühürdarlığını yapan Süleyman Ağa, annesi Rukiye Hanım'dır.[130]

Süleyman Ağa, o zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı Manastır ilinin Görice sancağına bağlı Kesriye kasabasından İstanbul'a gelmiş, Dede Efendi 4 yaşında iken Şehzadebaşı'nda bulunan Acemoğlu hamamını satın almıştır. Dede Efendi'ye Hammâmizâde denilmesi buradan kaynaklanır.[131]

Dede Efendi Hekimoğlu Ali Paşa Camii yanındaki Çamaşırcı Mektebi'nde öğrenime başlamış, sesinin güzelliği ile dikkati çekerek mektebin "ilâhici başılığına"

[125] Özcan, "Zekâi Dede", 44/195.
[126] Mustafa Çıpan, *Güfte İncelemesi Notalar, Gûfteler,Şekil Özellikleri, Açıklamalar, Edebiyat ve Mûsikî Bilgileri* (Konya: Selçuk Üniveristesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, 1999), 1/93.
[127] Özcan, "Zekâi Dede", 44/196.
[128] Öztuna, *Türk bestecileri Ansiklopedisi*, 52.
[129] Salgar, *50 Türk Müziği Bestekârı*, 237.
[130] Nuri Özcan, "İsmâil Dede Efendi, Hamâmizâde", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (İstanbul: TDV yayınları 2001), 23/93.
[131] Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, 1/531.

getirilmiştir.[132] Dede Efendi, Anadolu Kesedârı Uncuzâde Mehmed Emin Efendi'den mûsikî meşkine başlamış, aynı zamanda hocasının vasıtasıyla Maliye Bakanlığı başmuhasebe kaleminde kâtip muavini olarak çalışmıştır.[133] Bir yandan memuriyete devam ederken Pazartesi ve Perşembe günleri Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhi Ali Nutki Dede'nin derslerine katılmıştır. Böylece 3 Haziran 1798 tarihinde çile süresine başlamış, 29 Temmuz 1798'de semâ meşkini bitirmiştir. Sultân III. Selim'in, Dede'nin saraydaki fasıllara katılmasını emretmesi üzerine, Ali Nutkî Dede'nin izniyle, 1001 günlük çile süresini tamamlamadan, 1799 tarihinde "Dede" olmuştur.[134]

Dede Efendi, haftada iki defa sarayda yapılan fasıllara hânende olarak katılmaya başlamıştır.[135] 1801 yılının sonlarında saraylı bir hanım olduğu söylenen Nazlifer Hanım'la evlenmiş, Akbıyık mahallesinde kiraladığı bir evde yaşamıştır.[136] Mukâbele günleri dergâha giderek kendi odasında öğrencilerin mûsikî eğitimiyle ilgilenmiştir.[137] Abdülbaki Dede'den de ney öğrenmiş, Dellâlzâde İsmâil, Haşim Bey, Mehmed Bey, Zekâi Dede, Arif Bey ve Nikoğos Ağa gibi pek çok talebe yetiştirmiştir.[138]

1804'te Şeyhi olan Ali Nutkî Dede'yi kaybetmiştir. Şeyhinin acısını yaşarken, 3 yaşında olan ilk çocuğu Salih'i kaybetmiştir. Dede'nin hayatındaki üzücü olaylar birbirini izlemiş, III. Selim şehid edilmiş, 1808'de annesi Rukiye Hanım'ı ve ikinci çocuğu olan 6 yaşındaki Mustafa'yı kaybetmiştir.[139]

III. Selim'den sonra bir yıl kadar IV. Mustafa tahtta kalmış ardından, Sultân II. Mahmud'un saltanat süresince Dede Efendi zamanın en büyük bestekârı kabul edilmiş, en verimli ve olgun zamanını yaşadığı bilinmektedir. Dede Efendi tekrar saray fasıllarına katılmaya başlamış, 1812'de padişah musâhibi olmuştur. Bir müddet sonra sarayın Müezzinbaşılığı'na getirilmiştir.[140]

---

[132] İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *"Hoş Sada Son Asır Türk Musikîşinasları"* (İstanbul: Ketebe Yayınları,2019), 33.
[133] Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedisi*,1/302.
[134] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, 1/531.
[135] Öztuna,*Türk bestecileri Ansiklopedisi*,74.
[136] İrden, *Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi'nin Mevlevî Âyînlerindeki Makam ve Form Anlayışının Türk Din Mûsikîsine Etkileri*, 24.
[137] Salgar, *50 Türk Müziği Bestekârı*, 168.
[138] Aksüt, *500 Yıllık Türk Musikisi Antolojisi*, 18.
[139] Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedisi*, 1/303.
[140] Salgar, *50 Türk Müziği Bestekârı*, 168.

Dede Efendi, dini ve ladinî formda birçok eser bestelemiştir. 1823-1839 yılları arasında sırasıyla Sabâ, Nevâ, Bestenigâr, Sabâ-Bûselik, Hüzzâm, Isfahân ve Ferahfezâ makamlarından 7 Mevlevî Âyini bestelemiştir.[141]

Dede Efendi, Sultânî Yegâh, Neveser, Sabâ Bûselik, Hicâz Bûselik ve Arabân Kürdî makamlarını terkib etmiştir.[142]

Sultân II. Mahmud'un ölümü üzerine tahta geçen Sultân Abdülmecid, Dede Efendi'den ilgisini esirgememiş fakat Batı Mûsikîsi yerleşmeye başladığından, Dede Efendi eski zevk ve sanat anlayışının kalmaması gibi sebeplerle inzivaya çekilmiştir.[143]

Dede Efendi'nin Sultân Abdülmecid döneminde sarayda neşesiz bir hayat geçirdiği hakkında rivayetler mevcuttur.[144] Dede Efendi Padişah Abdülmecid'den hacca gitmek için izin almış, öğrencileri olan Dellâl-zâde İsmail ve Mutâf-zâde Ahmed Efendiler'le hacca gitmiştir. 1846 yılında Dede Efendi Mekke'ye geldiği günlerde koleraya yakalanmış, Hac görevini tamamladıktan sonra, İstanbul'a dönmek üzere yola çıkmış fakat Mina'da ağırlaşmıştır.[145] Dede Efendi, Kurban Bayramı'nın birinci günü vefat etmiş, Mekke'de Hz. Hatice'nin ayak ucuna 29 Kasım 1846'da defnedilmiştir.[146]

[141] Öztuna, *Türk bestecileri Ansiklopedisi*, 75.
[142] İrden, *Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi'nin Mevlevî Âyînlerindeki Makam ve Form Anlayışının Türk Din Mûsikîsine Etkileri*, 36.
[143] Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, 1:534.
[144] Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, 437.
[145] Salgar, *50 Türk Müziği Bestekârı*, 172.
[146] İrden, *Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi'nin Mevlevî Âyînlerindeki Makam ve Form Anlayışının Türk Din Mûsikîsine Etkileri*, 35.

4.BÖLÜM: 2 NUMARALI DEFTERDE YER ALAN MEVLEVÎ ÂYİNLERİNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARILMASI, NOTA YAZIMI VE GÜNÜMÜZ NOTALARIYLA KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ

Defterin iç kapak kısmında arap harfleri ile ;

Sahife

1	Rast Âyin-i Şerîfi	Nâyî Şeyh Osman Efendi'nin
13	Nihâvend Âyin-i Şerîfi	Seyyid Ahmed Ağa'nın
27	Sûz-i Dilârâ Âyin-i Şerîfi	Sultân Selim-i Sâlis'in
36	Sûzinâk Âyin-i Şerîfi	Zekâi Dede Efendi'nin
46	Pençgâh Âyin-i Şerîfi	Beste-i Kâdim, bir rivayette (Sahibi meçhul) Safiyüddin Abdülmümin Mollâ Cami Müştereken
57	Sabâ Âyin-i Şerîfi	Dede İsmâil Efendi'nin
64	Sabâ Bûselik Âyin-i Şerîfi	Dede İsmâil Efendi'nin
76	Dügâh Âyin-i Şerîfi	Beste-i Kâdim Safiyüddin Abdülmümin Mollâ Cami Müştereken
86	Isfahan Âyin-i Şerîfi	Zekâi Dede Efendi'nin
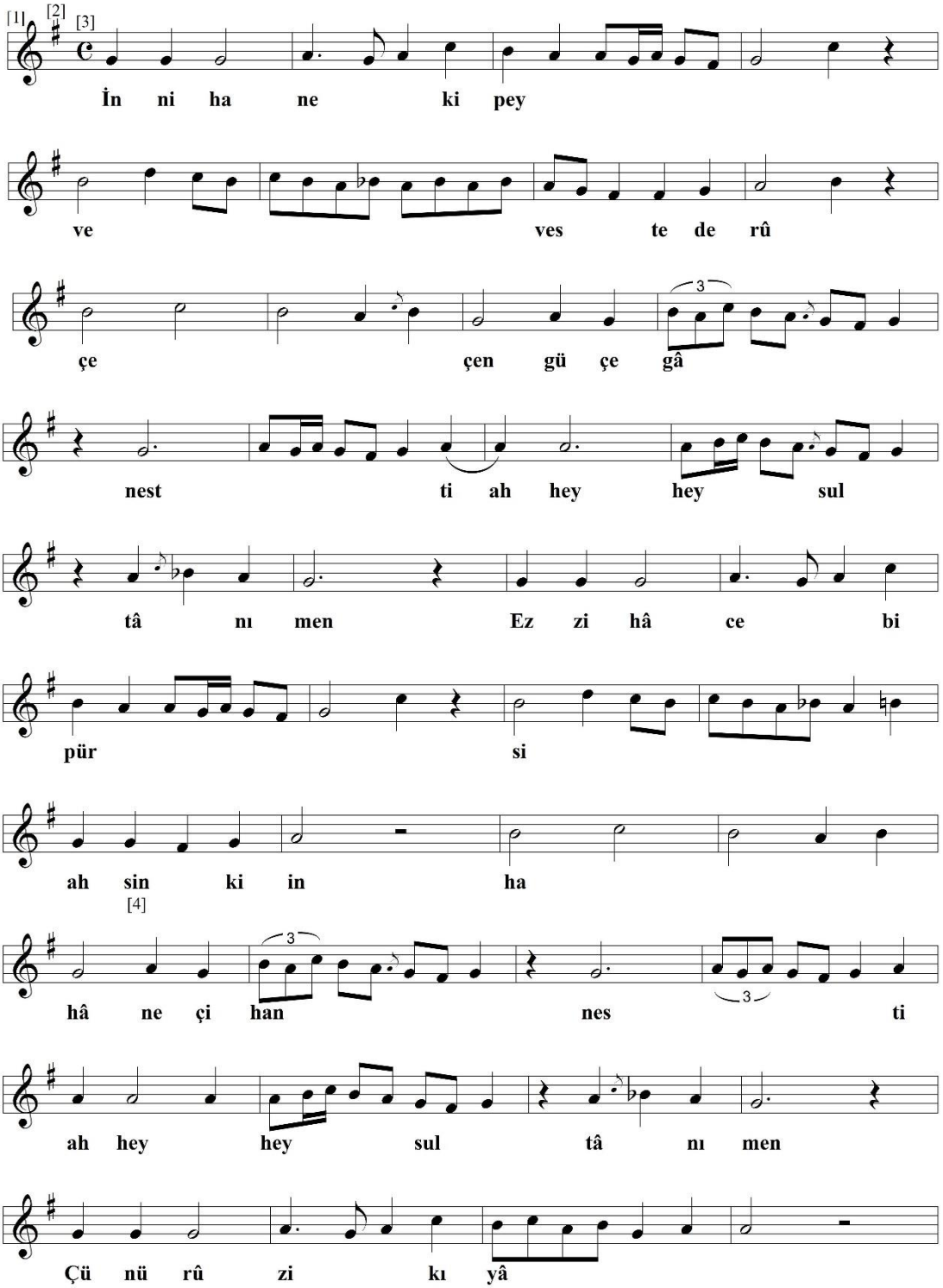
*Şeklinde açıklama yazılmış. Pençgâh ve Dügâh Âyîn-i Şerîf'lerdeki "Safiyüddin Abdülmümin Mollâ Câmi Müştereken" kısımlarının üstü çizilmiş.
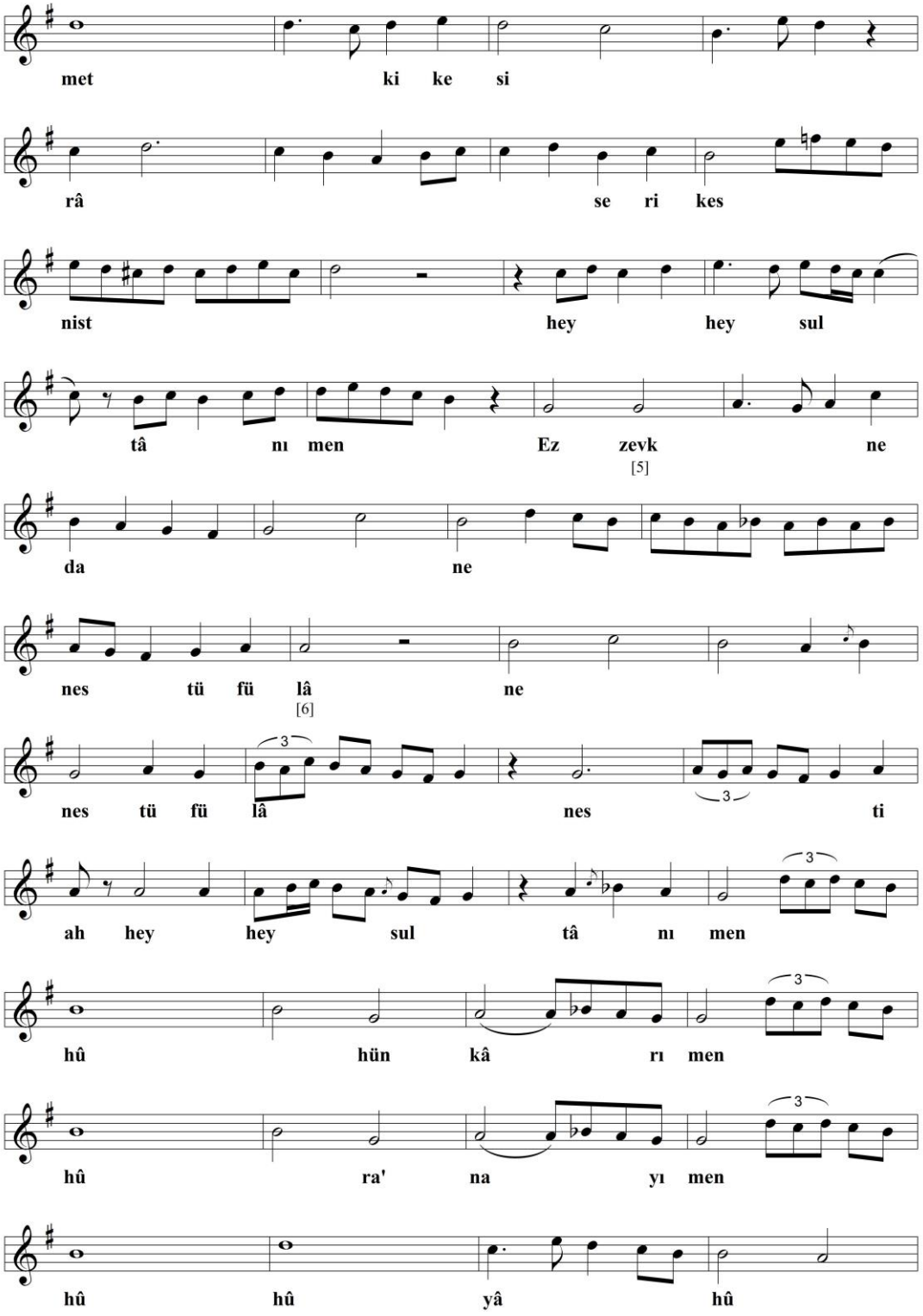
4.1. Rast Mevlevî Âyini
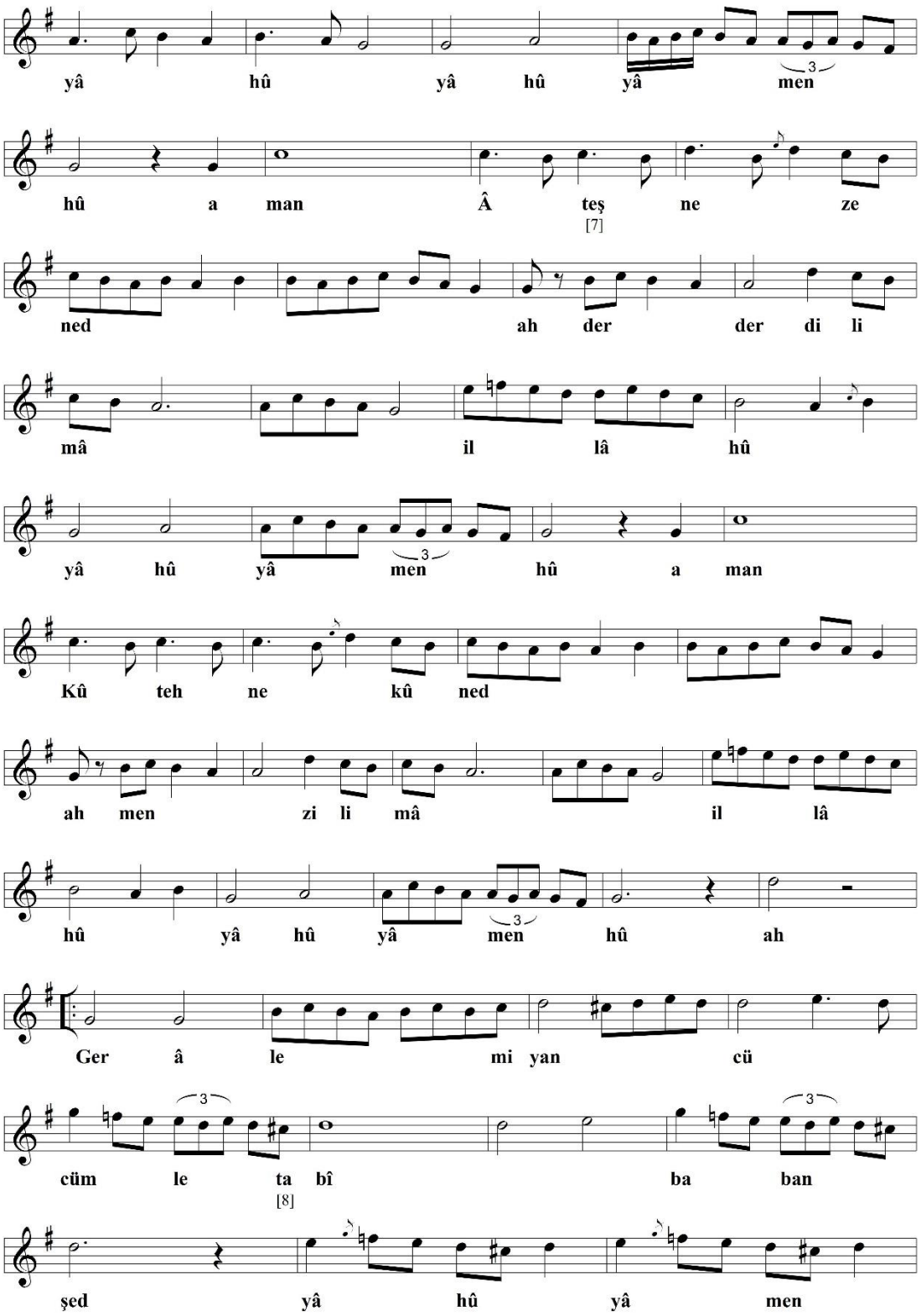
4.1.1. Notası
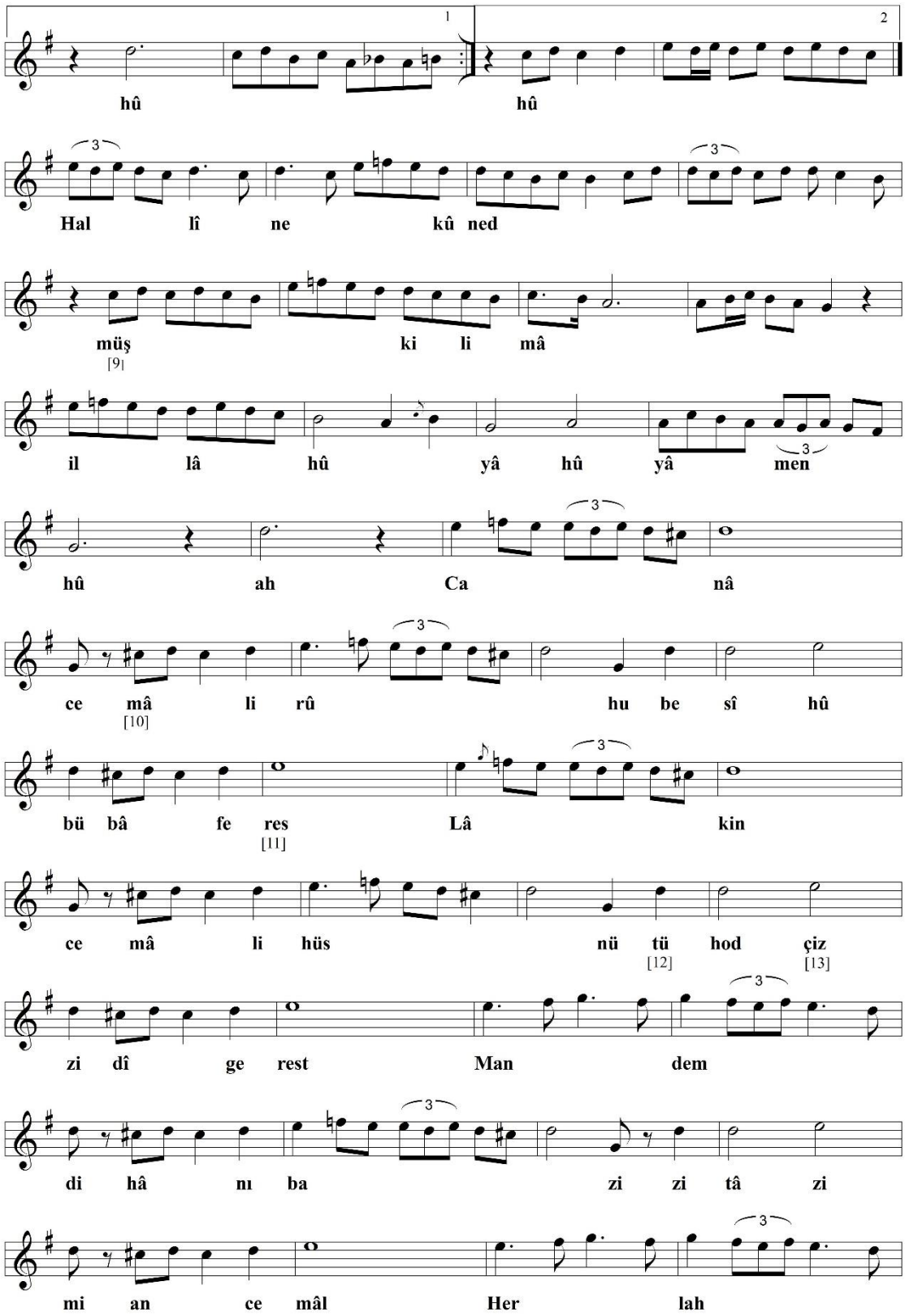
RAST ÂYÎN-İ ŞERÎFİ
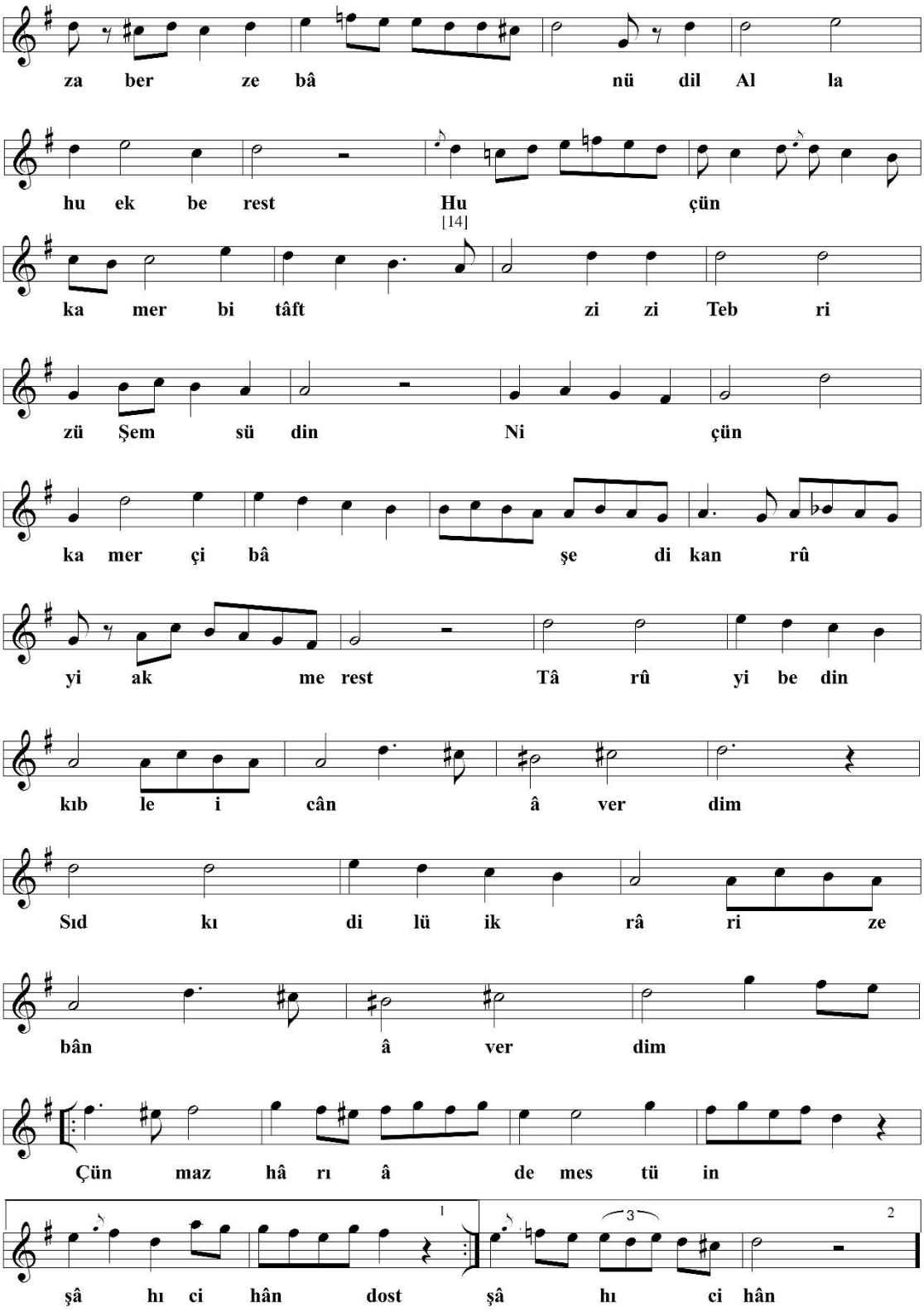
Usûlü: Düyek **Nâyî Şeyh Osman Efendi'nin**
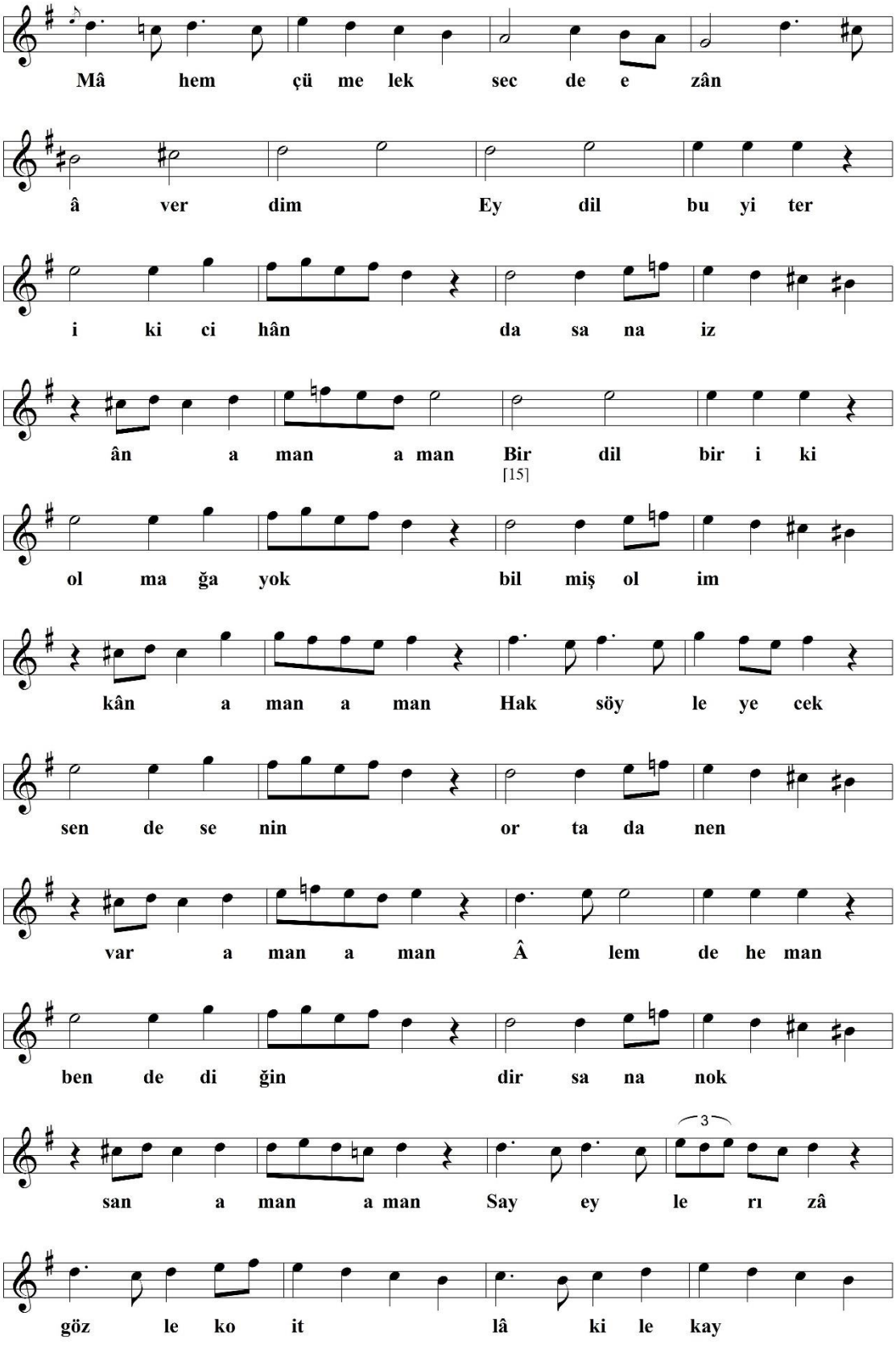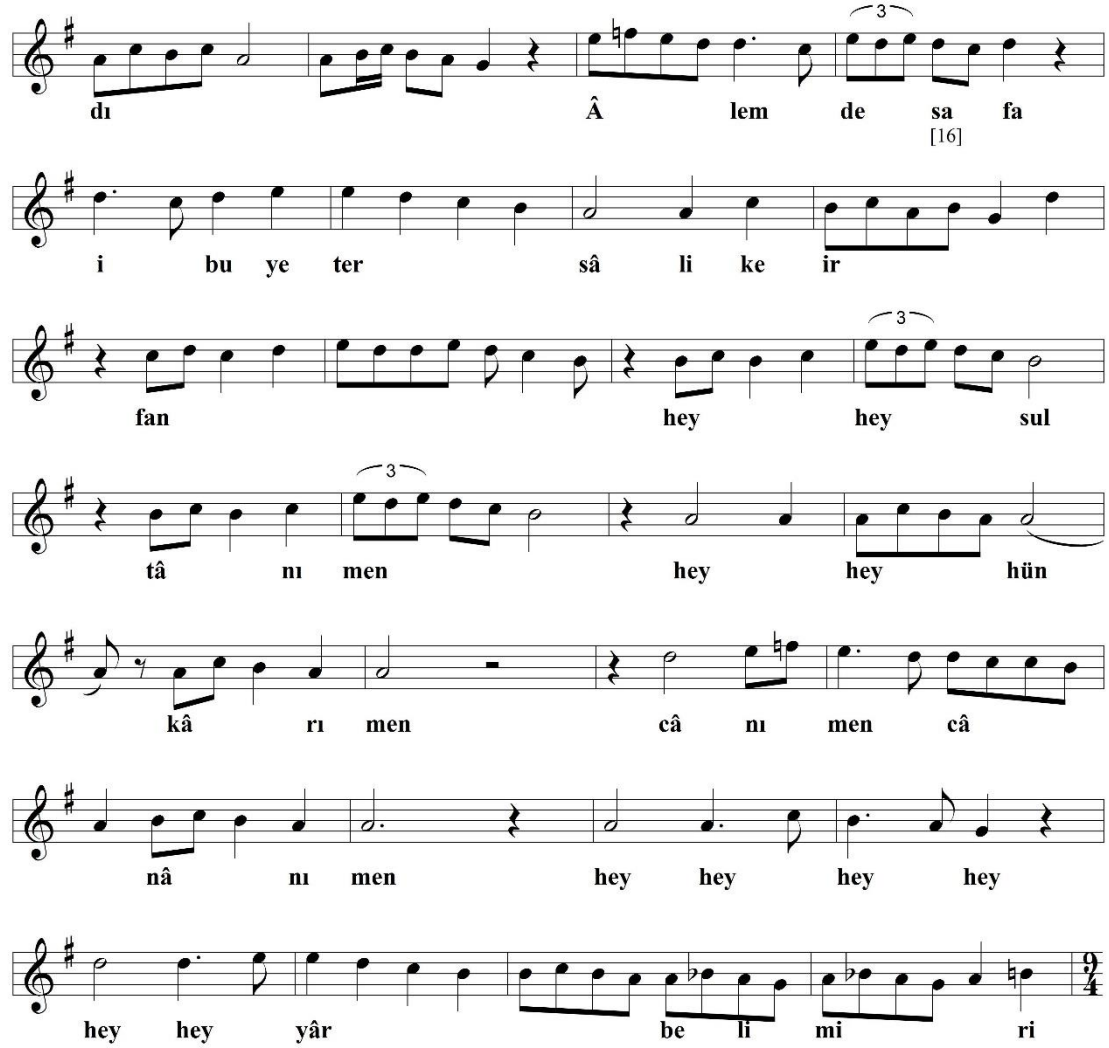

met ki ke si
râ se ri kes
nist hey hey sul
tâ nı men Ez zevk ne
[5]
da ne
nes tü fü lâ ne
[6]
nes tü fü lâ nes ti
ah hey hey sul tâ nı men
hû hün kâ rı men
hû ra' na yı men
hû hû yâ hû

yâ hû yâ hû yâ men
hû a man Â teş ne ze
[7]
ned ah der der di li
mâ il lâ hû
yâ hû yâ men hû a man
Kû teh ne kû ned
ah men zi li mâ il lâ
hû yâ hû yâ men hû ah
Ger â le mi yan cü
cüm le ta bî ba ban
[8]
şed yâ hû yâ men

1
2
hû hû
Hal lî ne kû ned
müş ki li mâ
[9]
il lâ hû yâ hû yâ men
hû ah Ca nâ
ce mâ li rû hu be sî hû
[10]
bü bâ fe res Lâ kin
[11]
ce mâ li hüs nü tü hod çiz
[12] [13]
zi dî ge rest Man dem
di hâ nı ba zi zi tâ zi
mi an ce mâl Her lah

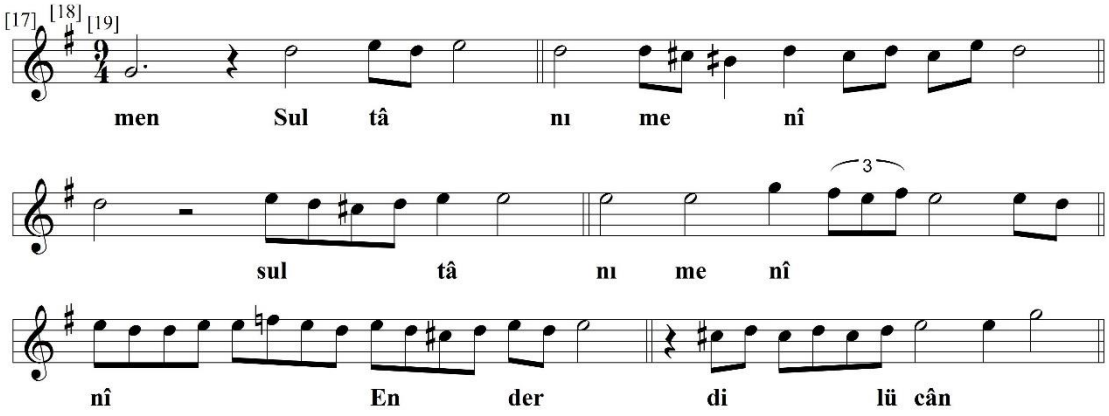

za ber ze bâ nü dil Al la
hu ek be rest Hu çün
[14]
ka mer bi tâft zi zi Teb ri
zü Şem sü din Ni çün
ka mer çi bâ şe di kan rû
yi ak me rest Tâ rû yi be din
kıb le i cân â ver dim
Sıd kı di lü ik râ ri ze
bân â ver dim
Çün maz hâ rı â de mes tü in
şâ hı ci hân dost şâ hı ci hân
1
2
3
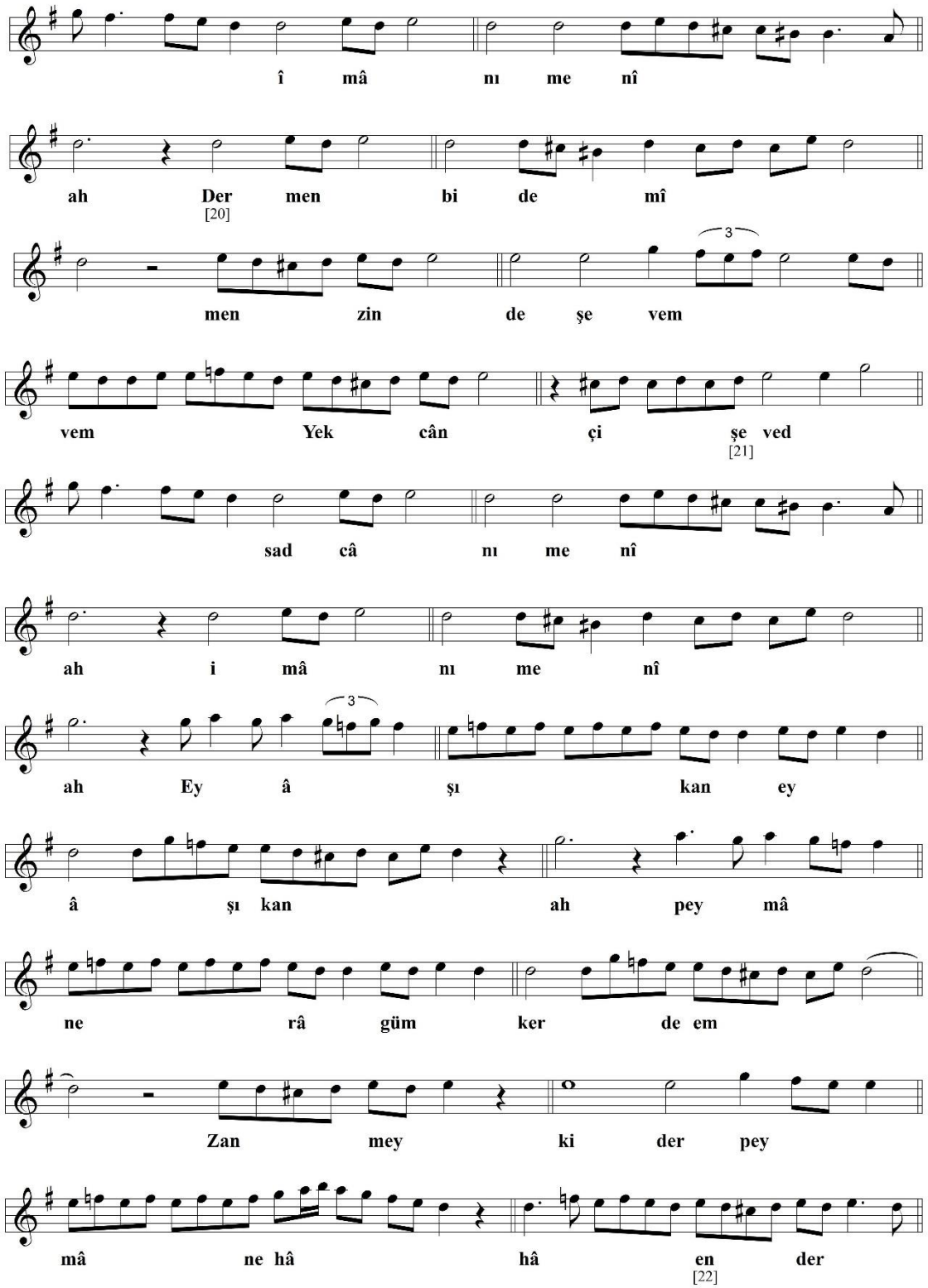

Mâ hem çü me lek sec de e zân
â ver dim Ey dil bu yi ter
i ki ci hân da sa na iz
ân a man a man Bir dil bir i ki
[15]
ol ma ğa yok bil miş ol im
kân a man a man Hak söy le ye cek
sen de se nin or ta da nen
var a man a man Â lem de he man
ben de di ğin dir sa na nok
3
san a man a man Say ey le rı zâ
göz le ko it lâ ki le kay

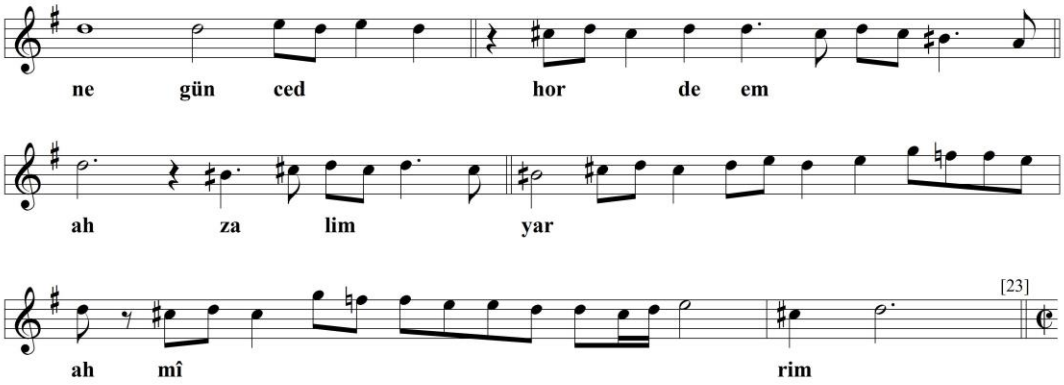

SELÂM-I SÂNÎ (İKİNCİ SELÂM)

Mevlevî Evferi
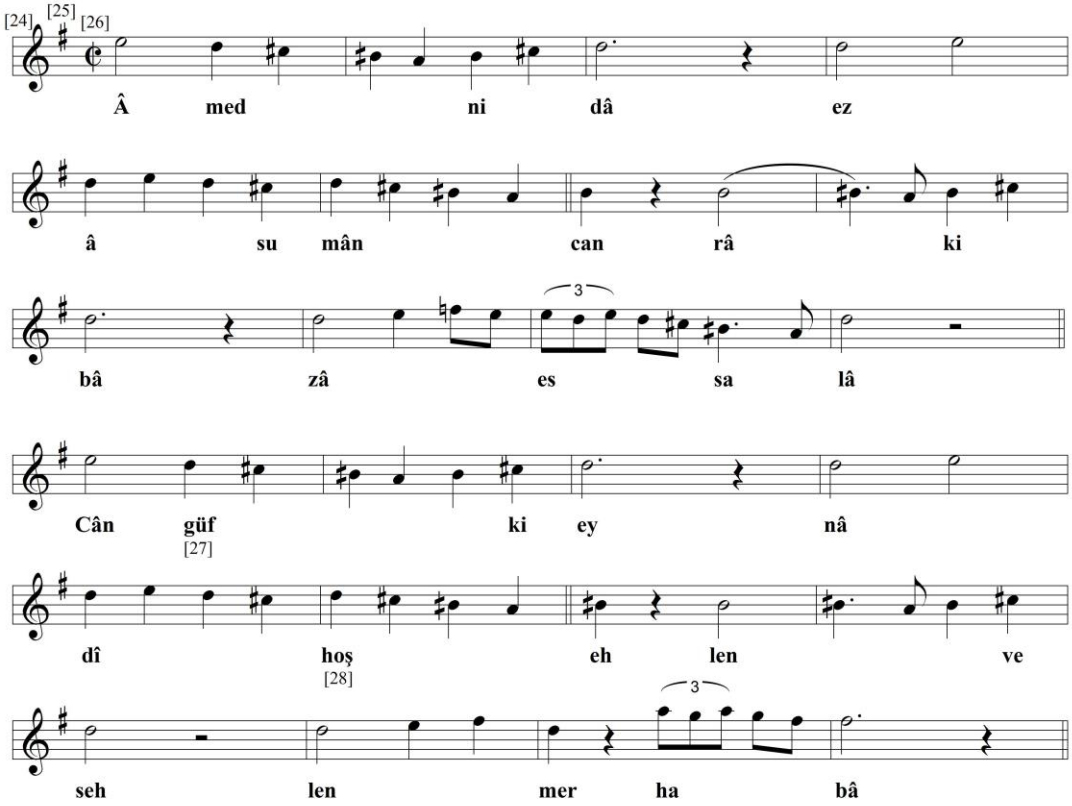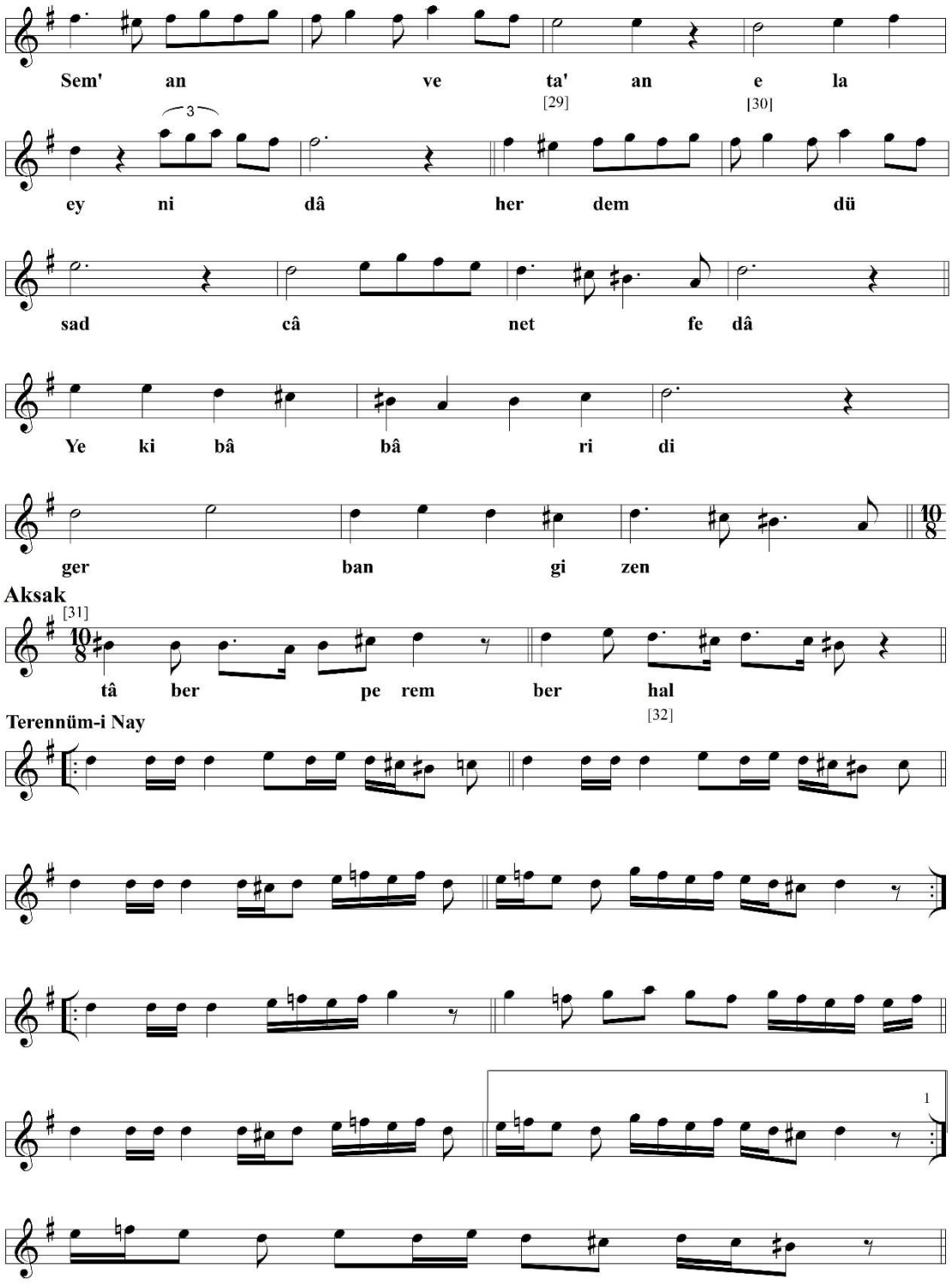

î mâ nı me nî
ah Der men bi de mî
[20]
men zin de şe vem
3
vem Yek cân çi şe ved
[21]
sad câ nı me nî
ah i mâ nı me nî
ah Ey â şı kan ey
3
â şı kan ah pey mâ
ne râ güm ker de em
Zan mey ki der pey
mâ ne hâ hâ en der
[22]
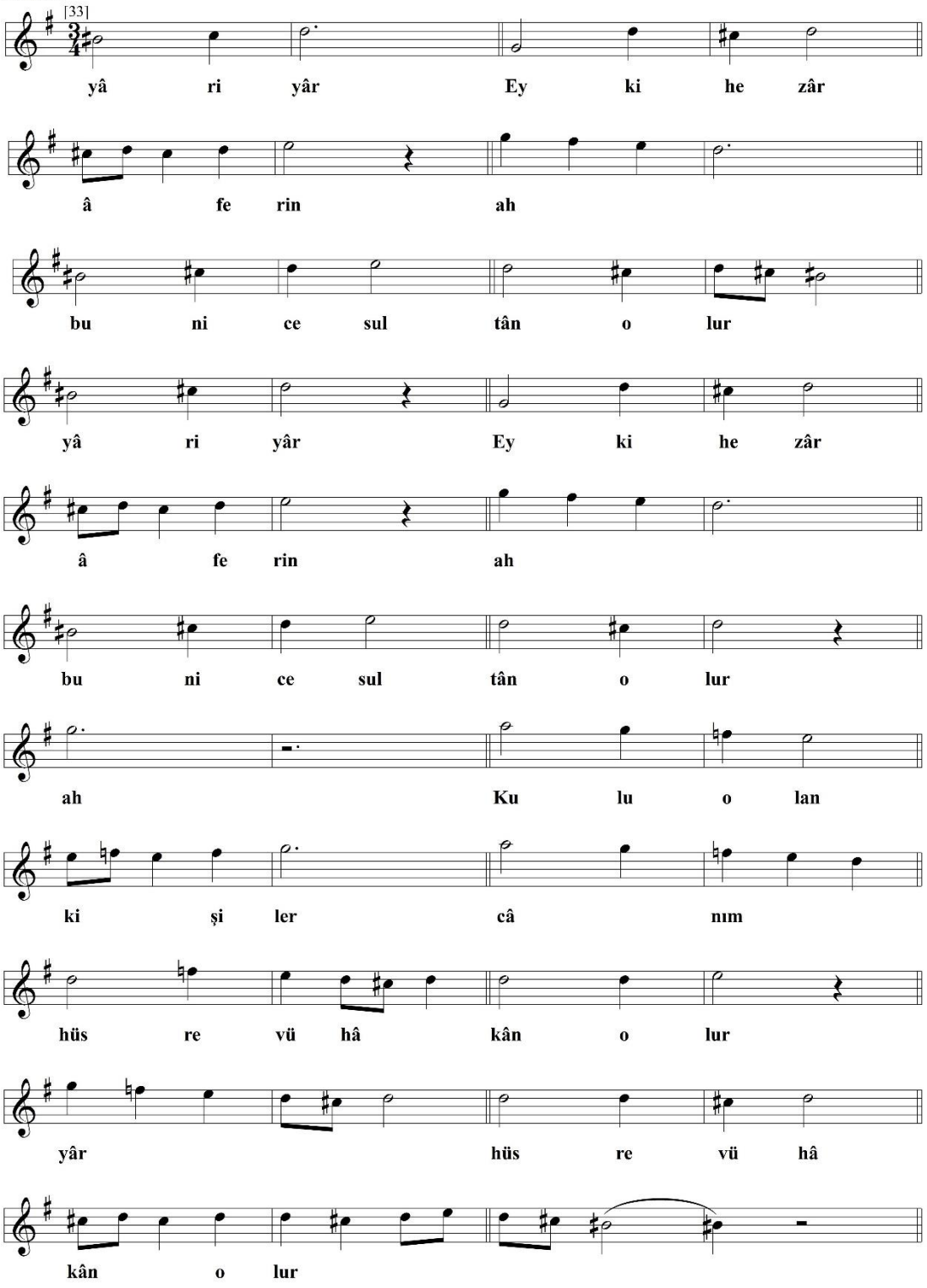

SELÂM-I SÂLİS (ÜÇÜNCÜ SELAM)
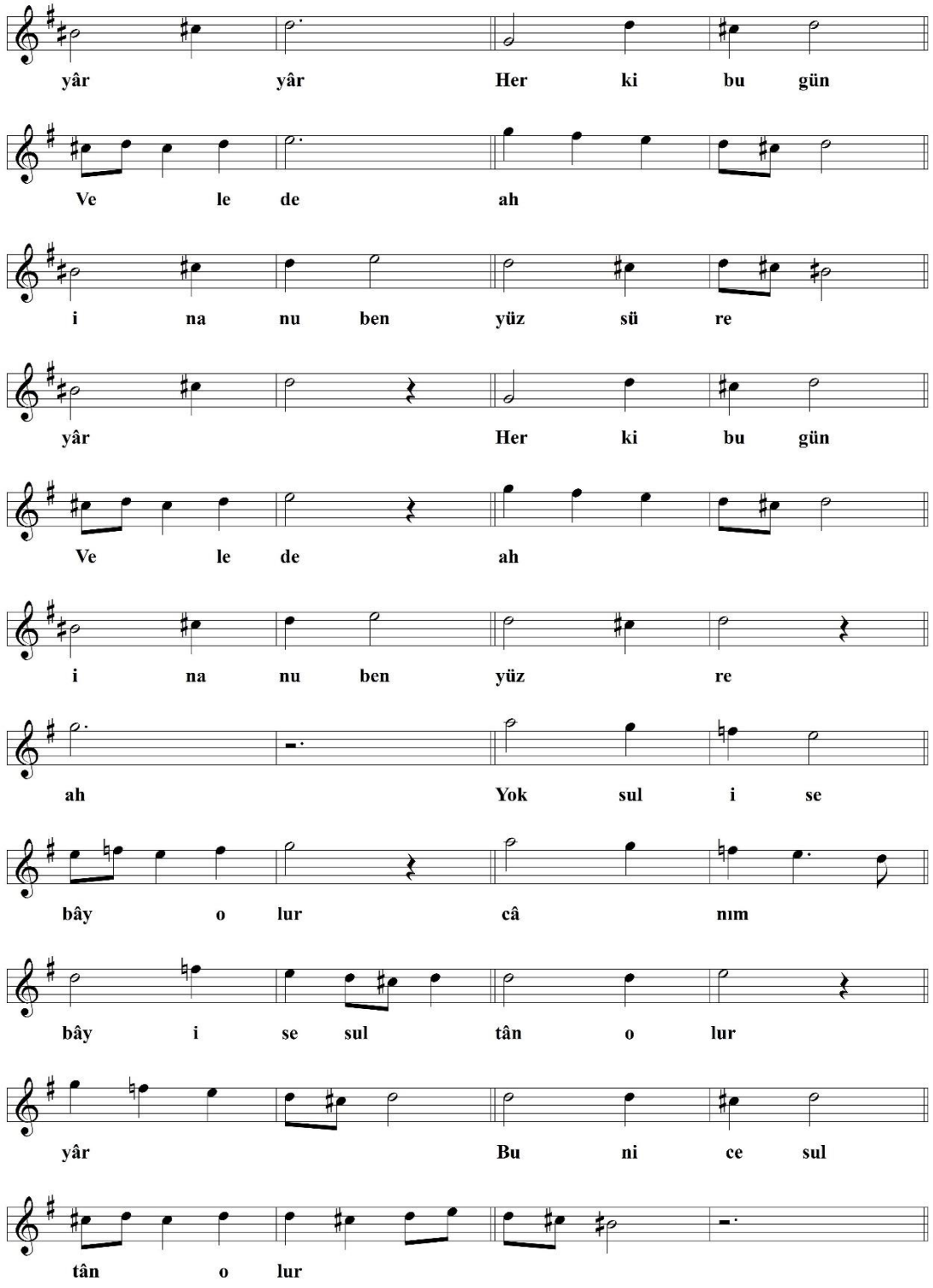
Frenkçin
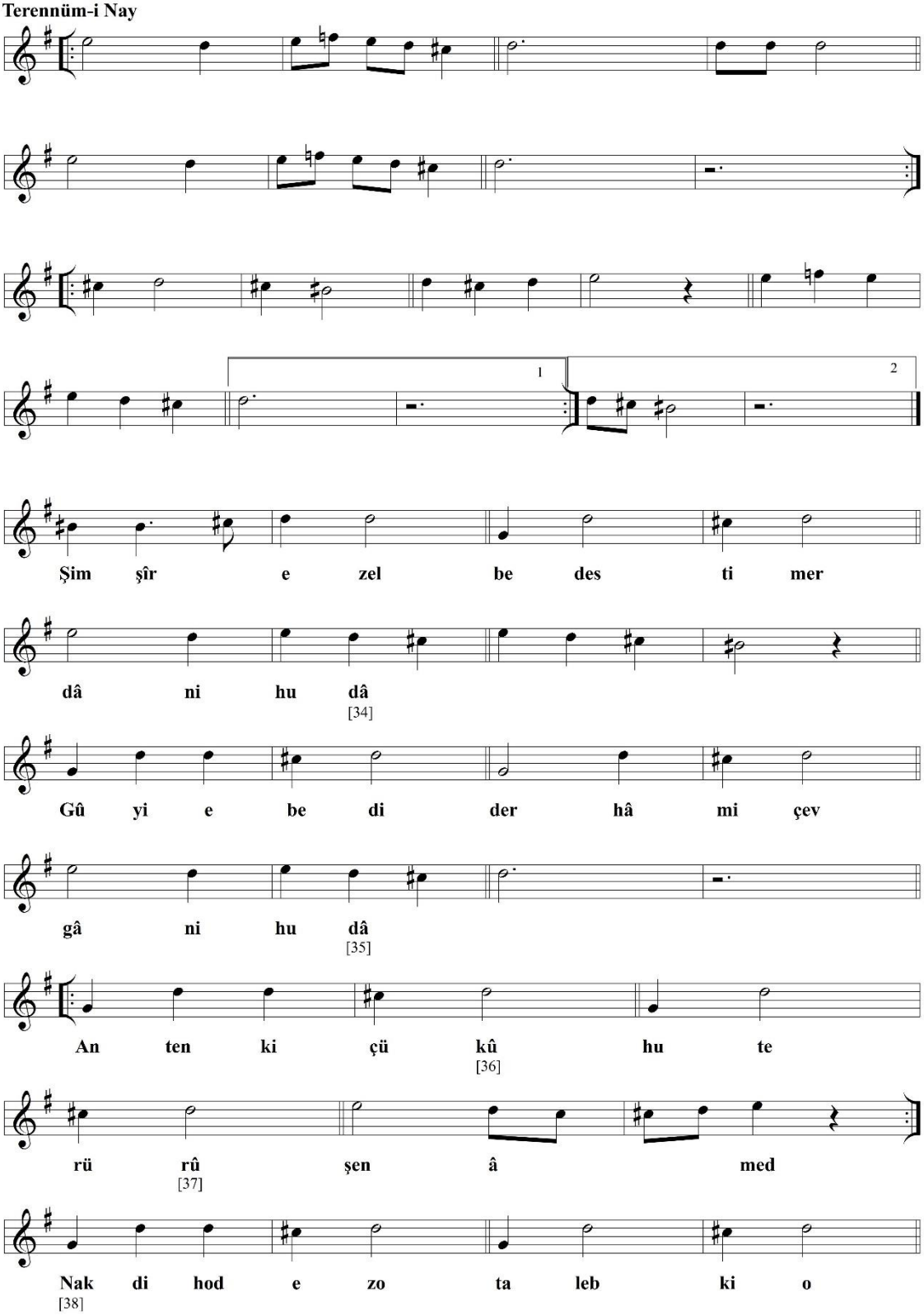

Sem' an ve ta' an e la
[29]
[30]
3
ey ni dâ her dem dü
sad câ net fe dâ
Ye ki bâ bâ ri di
ger ban gi zen
Aksak
[31]
tâ ber pe rem ber hal
[32]
Terennüm-i Nay
1
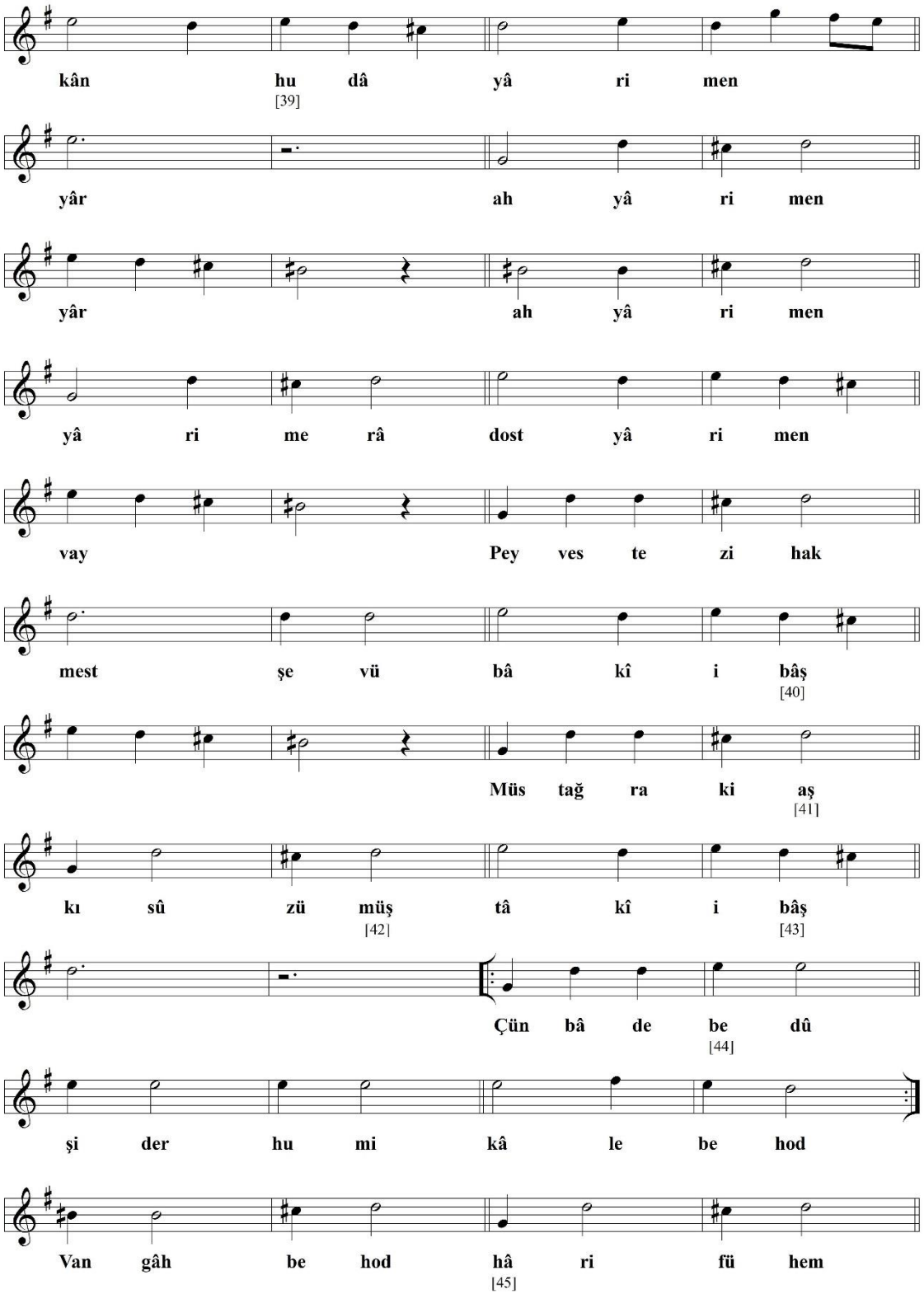
Semâi
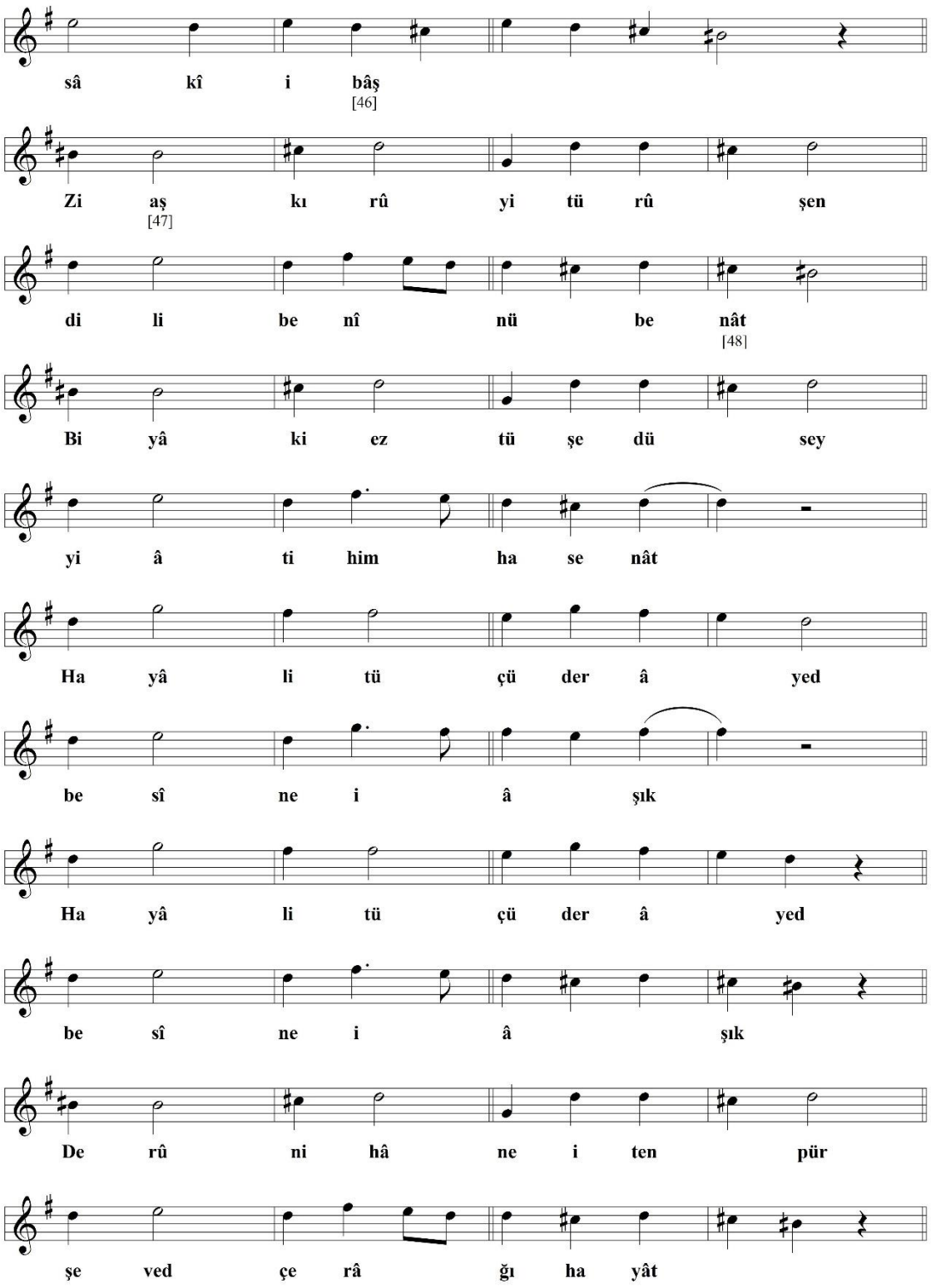

[33]
yâ ri yâr Ey ki he zâr
â fe rin ah
bu ni ce sul tân o lur
yâ ri yâr Ey ki he zâr
â fe rin ah
bu ni ce sul tân o lur
ah Ku lu o lan
ki şi ler câ nım
hüs re vü hâ kân o lur
yâr hüs re vü hâ
kân o lur
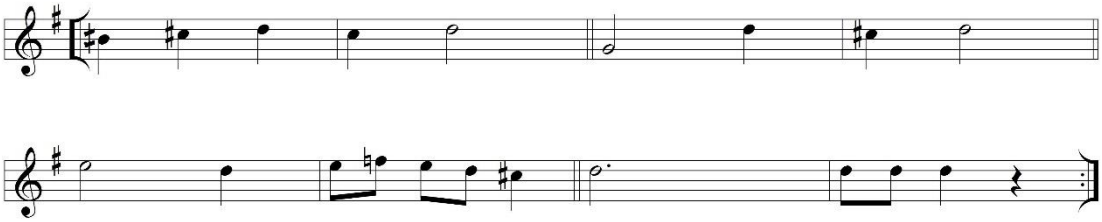

yâr yâr Her ki bu gün
Ve le de ah
i na nu ben yüz sü re
yâr Her ki bu gün
Ve le de ah
i na nu ben yüz re
ah Yok sul i se
bây o lur câ nım
bây i se sul tân o lur
yâr Bu ni ce sul
tân o lur

Terennüm-i Nay
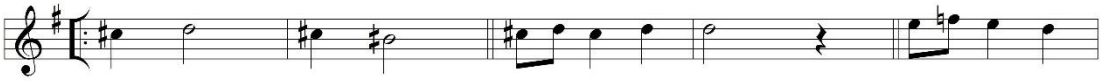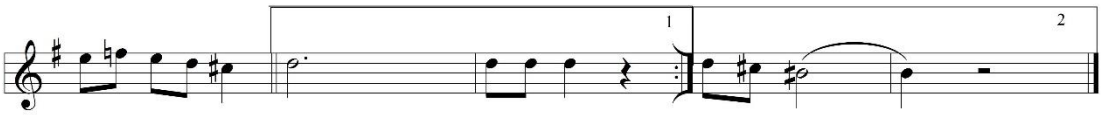

kân hu dâ yâ ri men
[39]
yâr ah yâ ri men
yâr ah yâ ri men
yâ ri me râ dost yâ ri men
vay Pey ves te zi hak
mest şe vü bâ kî i bâş
[40]
Müs tağ ra ki aş
[41]
kı sû zü müş tâ kî i bâş
[42] [43]
Çün bâ de be dû
[44]
şi der hu mi kâ le be hod
Van gâh be hod hâ ri fü hem
[45]

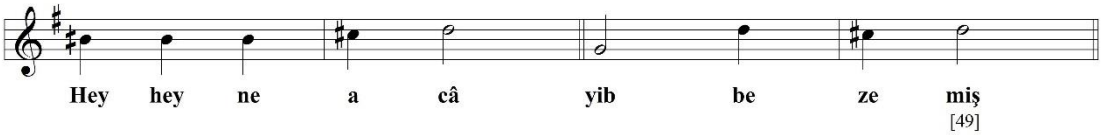

sâ kî i bâş
[46]
Zi aş kı rû yi tü rû şen
[47]
di li be nî nü be nât
[48]
Bi yâ ki ez tü şe dü sey
yi â ti him ha se nât
Ha yâ li tü çü der â yed
be sî ne i â şık
Ha yâ li tü çü der â yed
be sî ne i â şık
De rû ni hâ ne i ten pür
şe ved çe râ ğı ha yât

Terennüm-i Nay

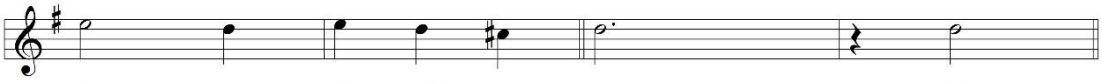

Hey hey ne a câ yib be ze miş
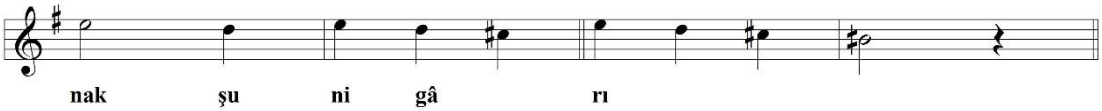
[49]

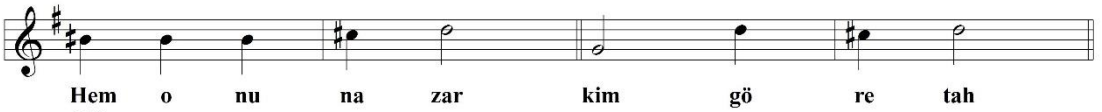
hüs ni le bâ ri Bu

sû re ti yâ ri bu

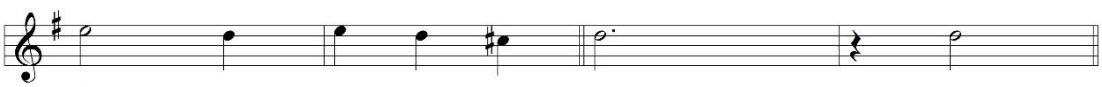

nak şu ni gâ rı

Hem o nu na zar kim gö re tah
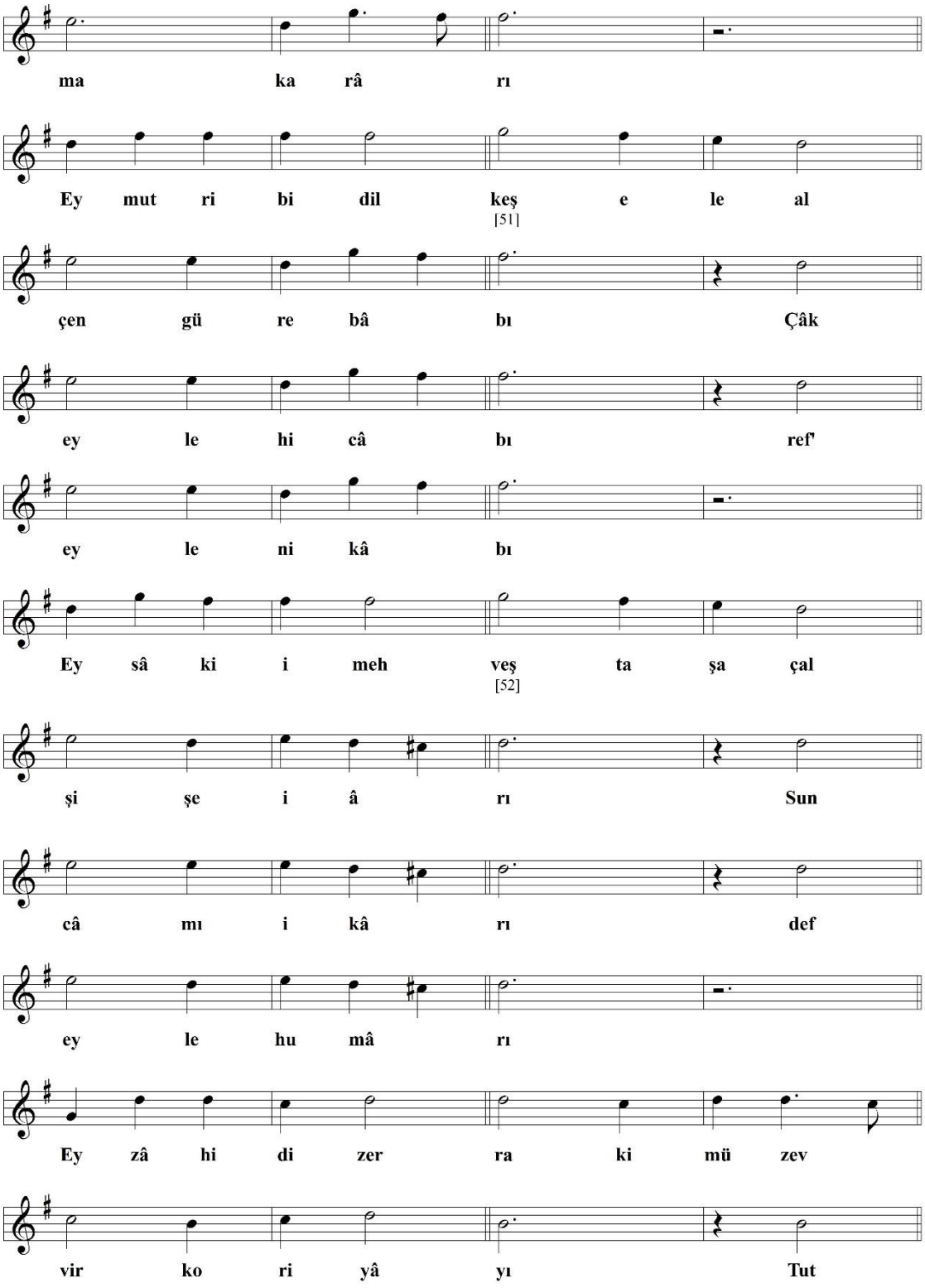
[50]
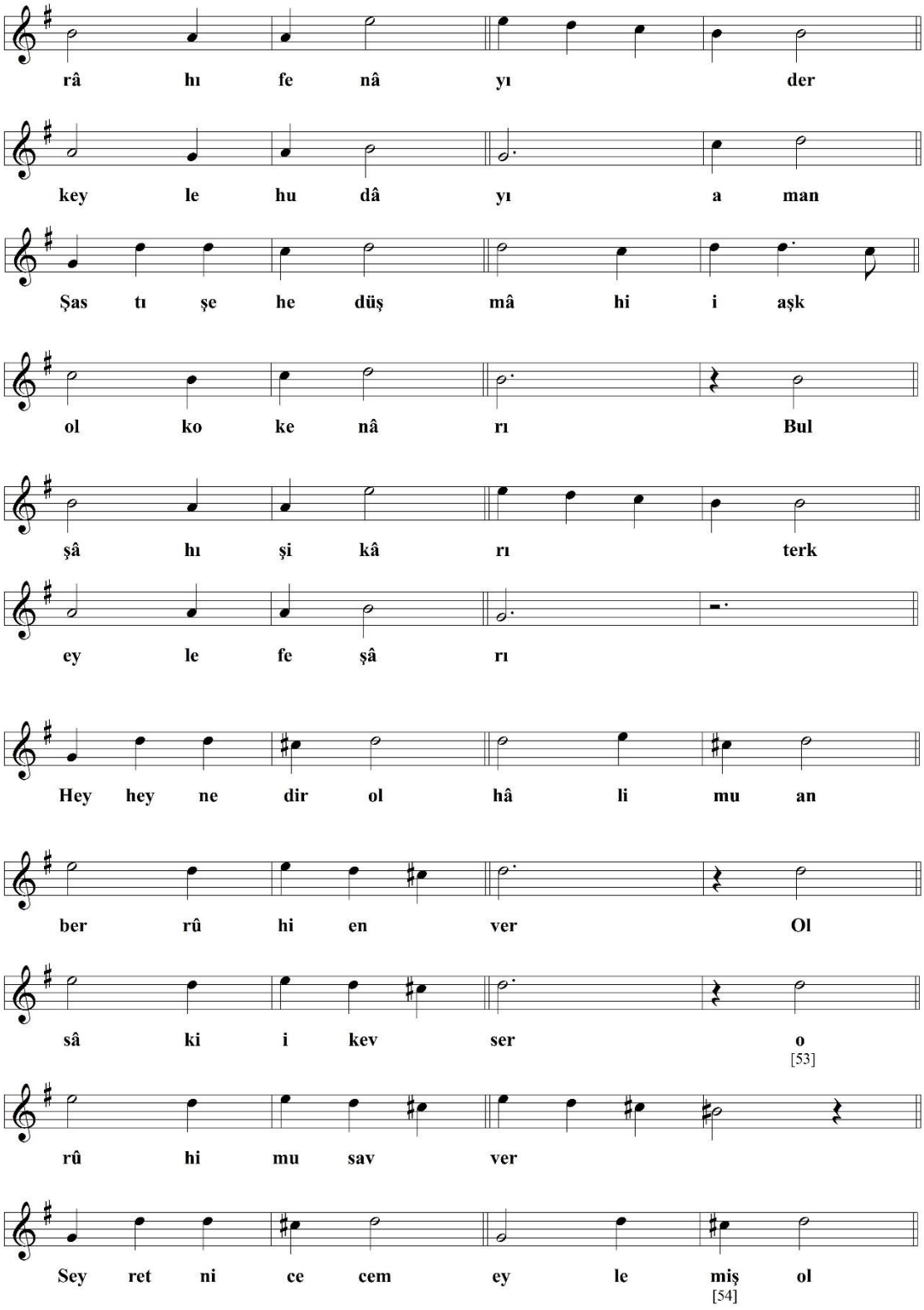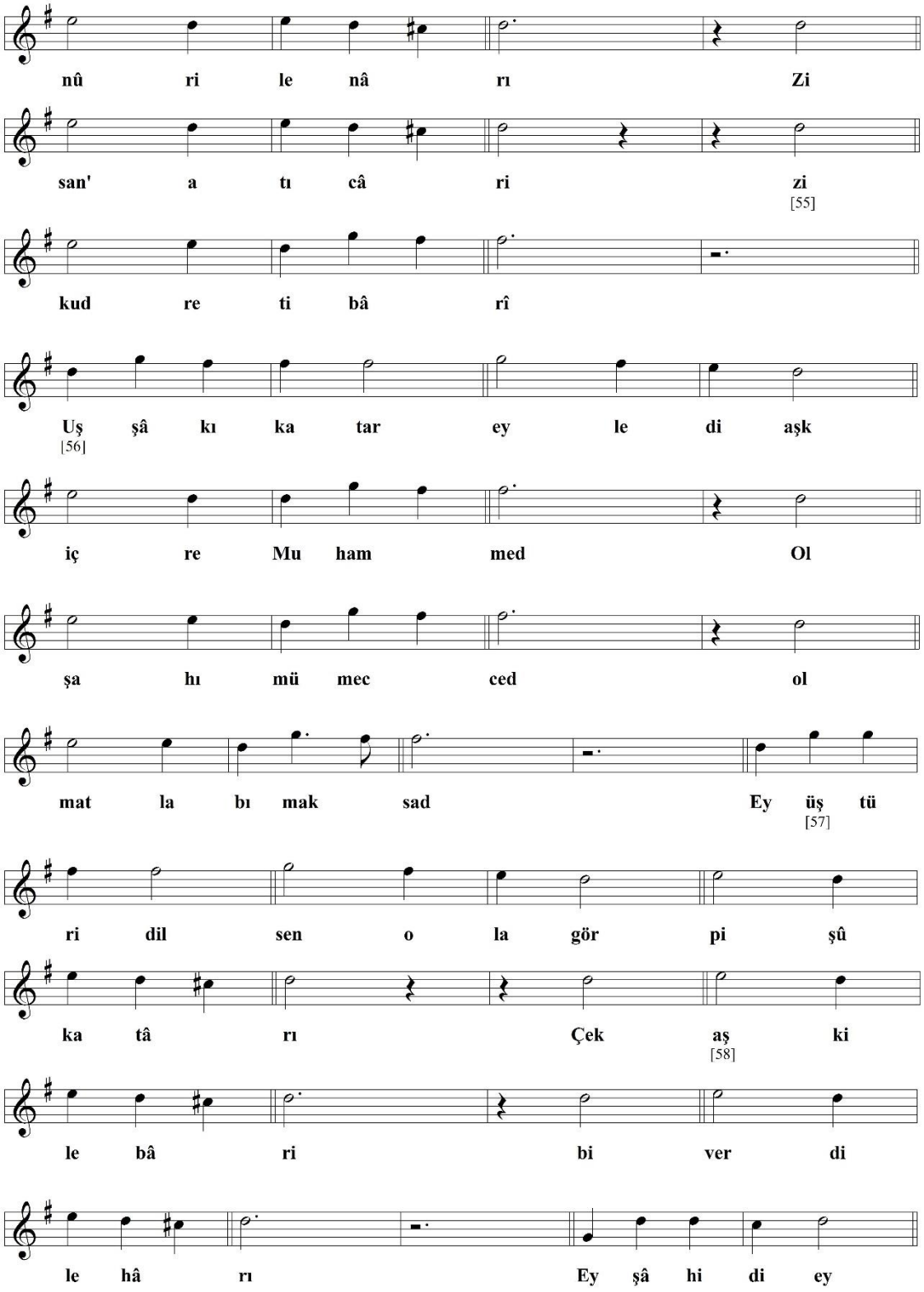

sin o la kâ rı Bu
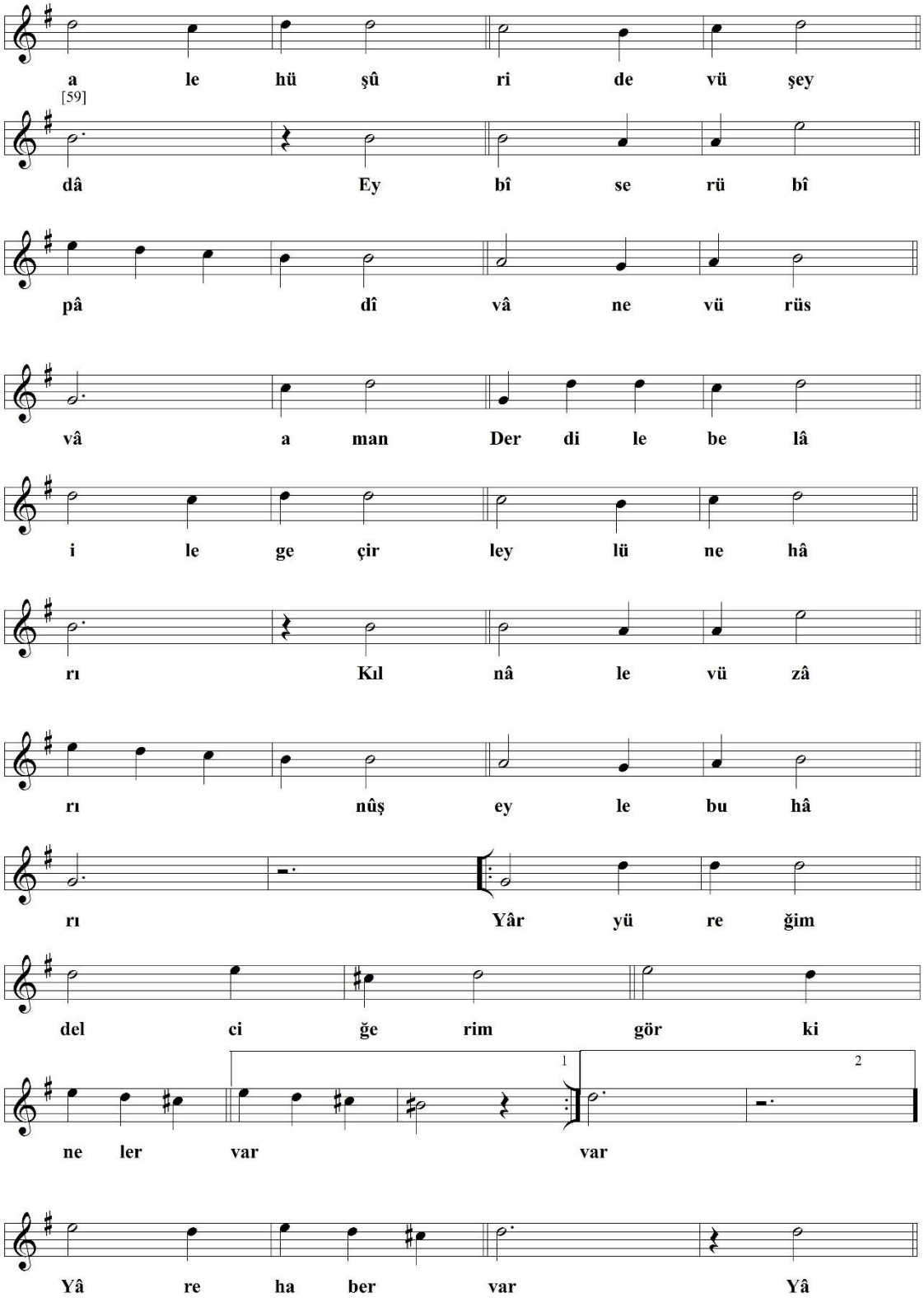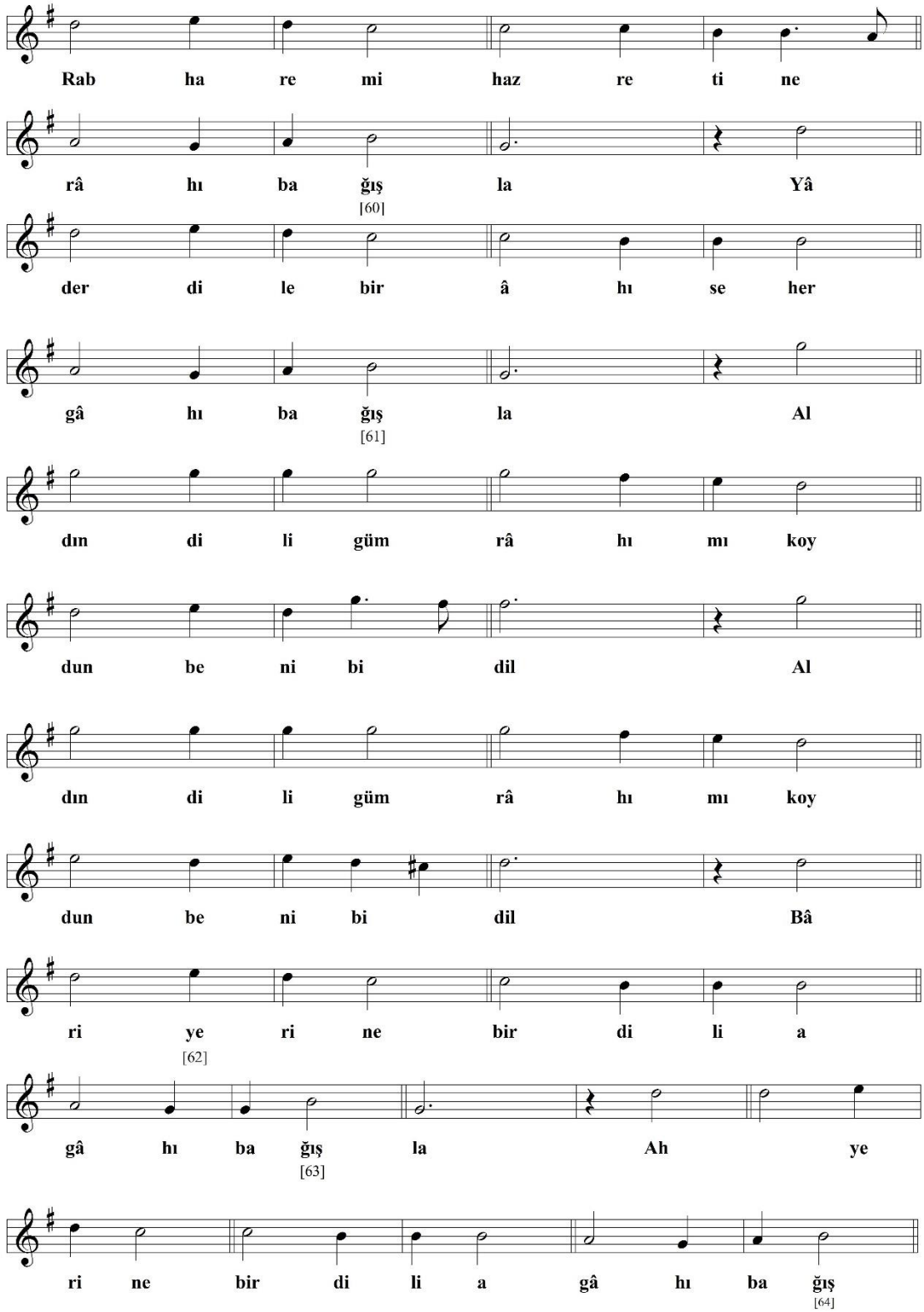

çeş mü i zâ rı kal

ma ka râ rı
Ey mut ri bi dil keş e le al
[51]
çen gü re bâ bı Çâk
ey le hi câ bı ref'
ey le ni kâ bı
Ey sâ ki i meh veş ta şa çal
[52]
şi şe i â rı Sun
câ mı i kâ rı def
ey le hu mâ rı
Ey zâ hi di zer ra ki mü zev
vir ko ri yâ yı Tut

râ hı fe nâ yı der
key le hu dâ yı a man
Şas tı şe he düş mâ hi i aşk
ol ko ke nâ rı Bul
şâ hı şi kâ rı terk
ey le fe şâ rı
Hey hey ne dir ol hâ li mu an
ber rû hi en ver Ol
sâ ki i kev ser o
[53]
rû hi mu sav ver
Sey ret ni ce cem ey le miş ol
[54]
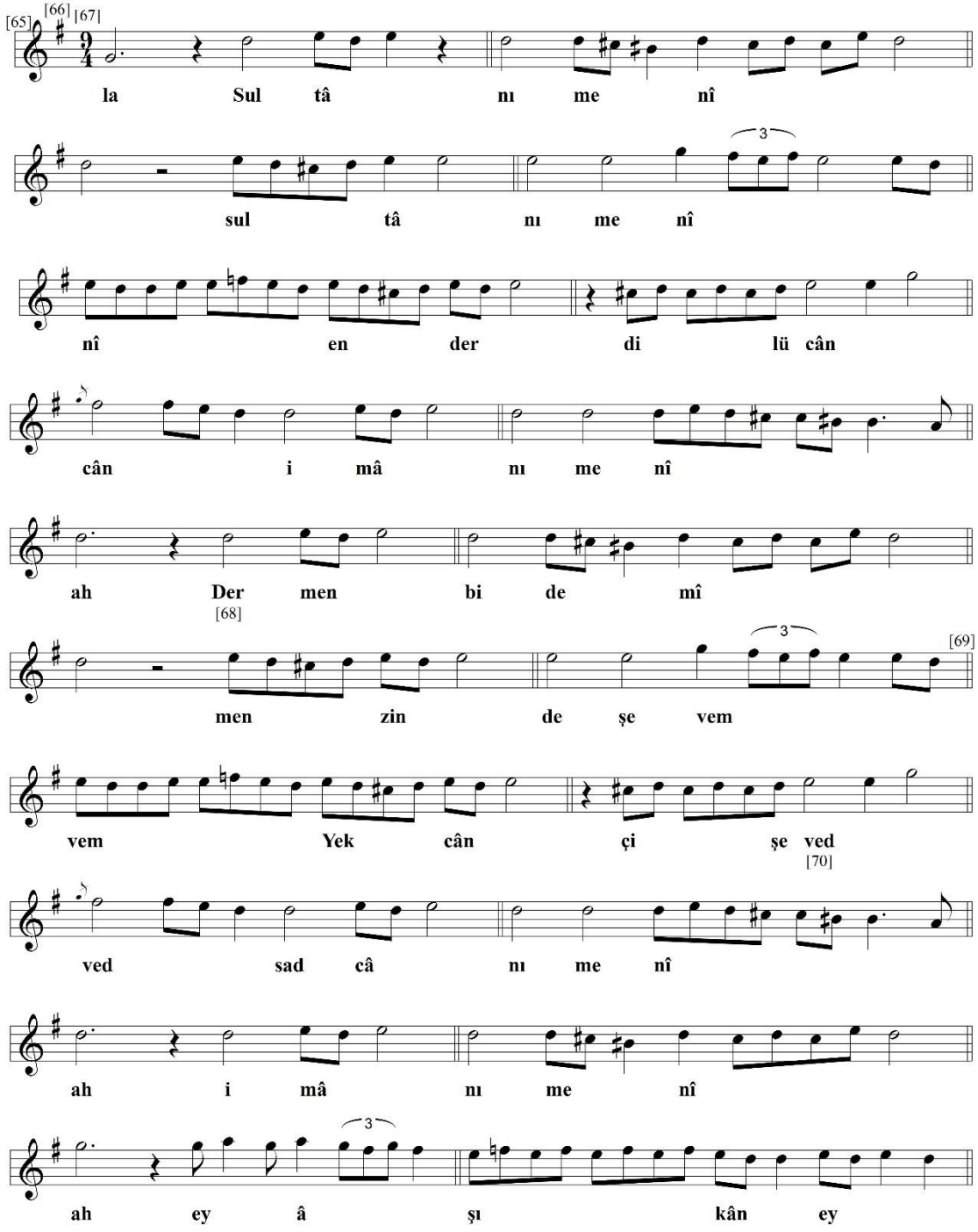

nû ri le nâ rı Zi
san' a tı câ ri zi
[55]
kud re ti bâ rî
Uş şâ kı ka tar ey le di aşk
[56]
iç re Mu ham med Ol
şa hı mü mec ced ol
mat la bı mak sad Ey üş tü
[57]
ri dil sen o la gör pi şû
ka tâ rı Çek aş ki
[58]
le bâ ri bi ver di
le hâ rı Ey şâ hi di ey
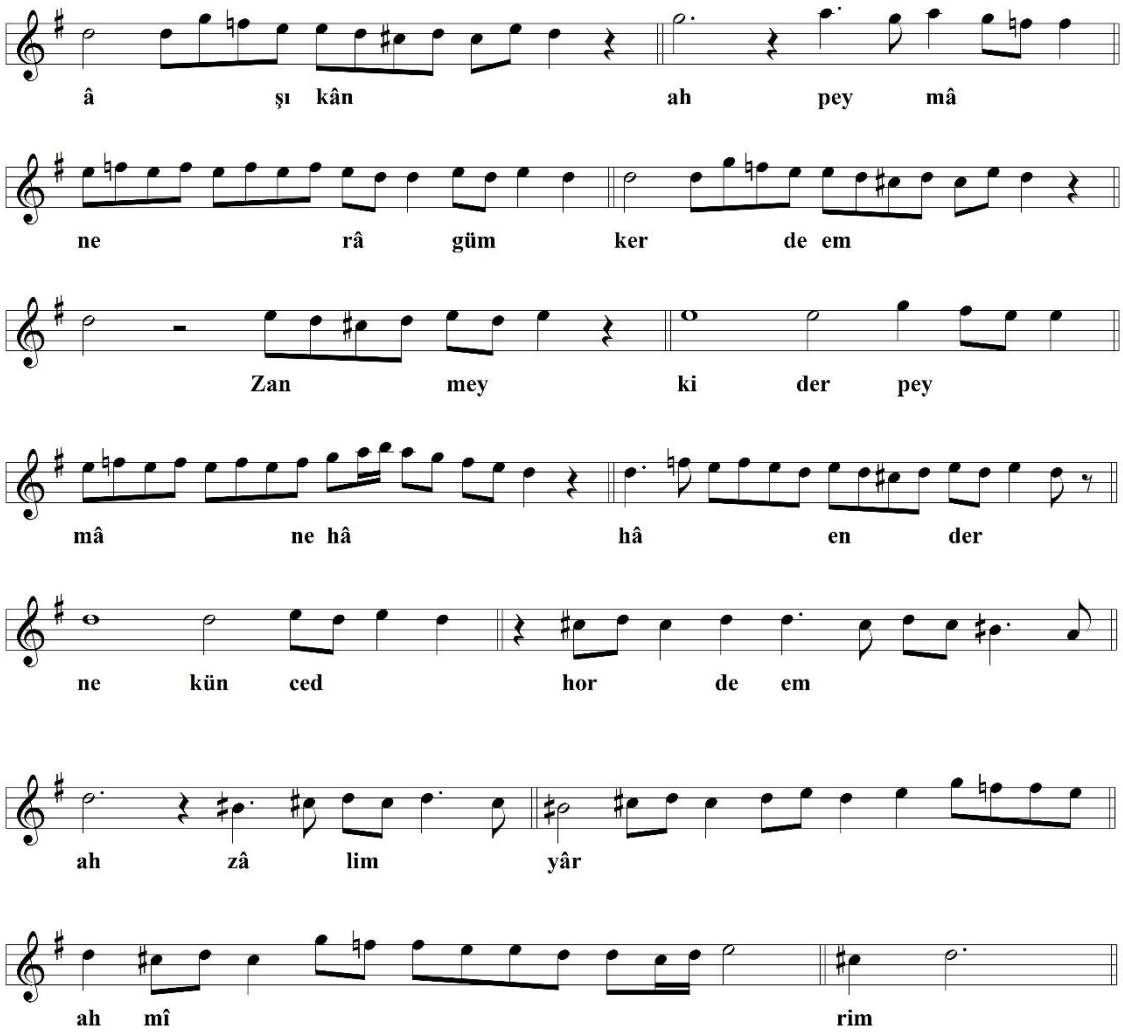

a le hü şû ri de vü şey
[59]
dâ Ey bî se rü bî
pâ dî vâ ne vü rüs
vâ a man Der di le be lâ
i le ge çir ley lü ne hâ
rı Kıl nâ le vü zâ
rı nûş ey le bu hâ
rı Yâr yü re ğim
del ci ğe rim gör ki
1
2
ne ler var var
Yâ re ha ber var Yâ

Rab ha re mi haz re ti ne
râ hı ba ğış la Yâ
[60]
der di le bir â hı se her
gâ hı ba ğış la Al
[61]
dın di li güm râ hı mı koy
dun be ni bi dil Al
dın di li güm râ hı mı koy
dun be ni bi dil Bâ
ri ye ri ne bir di li a
[62]
gâ hı ba ğış la Ah ye
[63]
ri ne bir di li a gâ hı ba ğış
[64]

SELÂM-I RÂBİ (DÖRDÜNCÜ SELÂM)

Mevlevî Evferi

147

[147] Defterde Rast Mevlevî Âyini sonunda arap harfleri ile “Burada bülbül uşşak peşrevi çalınır. Aşr-ı Şerîfi okunur. Tamam.” yazılmış.

4.1.2. Güftesi

Birinci Selâm

İn hâne ki peyveste der û çeng ü çeğânest (*ah hey hey sultânı men*)

Ez hâce bi-pürsîd ki in hâne çi hânest (*ah hey hey sultânı men*)

Çün rûz-i kıyâmet ki kesî râ ser-i kes nîst (*ah hey hey sultânı men*)

Ez zevk ne-dânest ü fülânest ü fülânest (*ah hey hey sultânı men Hû*)

Hünkârı men Hû ra'na yı men Hû, Hû yâ Hû yâ Hû yâ Hû yâ men Hû aman

Âteş ne-zened (*ah*) der dil-i mâ illâ Hû (*yâ Hû yâ men Hû aman*)

Kûteh ne-küned (*ah*) menzil-i mâ illâ Hû (*yâ Hû yâ men Hû ah*)

Ger âlemiyan cümle tabîba bânşed (*yâ Hû yâ men Hû*)

Hallî ne-küned müşkil-i mâ illâ Hû (*yâ Hû yâ men Hû ah*)

Cânâ cemâli rûh besî hûb u bâferest

Lâkin cemâli hüsnü tü hod çizi dîgerest

Mandem dihân bâz zi tâzim-i an cemâl

Her lahza ber zebân ü dil Allâhû ekberest

Hû çün kamer bitâft zi Tebrîz ü Şemsü dîn

Niçün kamer çi bâşed kan rûy-i akmerest

Tâ rûy-i bedin kıble-i cân âverdîm

Sıdk-ı dil ü ikrâr-i zebân âverdîm

Çün mazhar-ı âdemest in şâh-ı cihân (*dost*)

Mâ hemçü melek secde ez ân âverdîm

Ey dil bu yeter iki cihânda sana iz‘ân (*aman aman*)

Bir dir bir iki olmağa yok bilmiş ol imkân (*aman aman*)

Hak söyleyecek sende senin ortada nen var ? (*aman aman*)

Âlemde heman ben dediğindir sana noksan (*aman aman*)

Sa‘y eyle rızâ gözle ko itlâk ile kaydı

Âlemde safa’i bu yeter sâlike irfan

Hey hey sultânı men, hey hey hünkârı men cânı men

Cânânı men hey hey hey hey hey hey yâr belî mîri men

İkinci Selâm (Selâm-ı Sânî)

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü cân imân-ı menî (*ah*)

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çî şeved sad cân-ı menî

Ey âşıkân ey âşıkân peymâne râ güm kerdeem

Z‘an mey ki der peymânehâ ender ne-günced hordeem

(*Ah zâlim yâr ah mîrim*)

Üçüncü Selâm (Selâm-ı Sâlis)

Âmed nidâ ez âsumân can râ ki bâz â essalâ

Cân güft ki ey nâdi hoş ehlen ve sehlen merhabâ

Sem‘an ve ta‘an ela ey nidâ her dem dü sad cânet fedâ

Yek bâr dîger bang zen tâ ber perem ber Hâl

(*Yâri yâr*) Ey ki hezâr âferin(*ah*) bu nice sultân olur

(*Ah*) Kulu olan kişiler (*cânım*) Hüsrev ü hâkân olur

(*Yâr yâr*) Her ki bugün Veled’e (*ah*) inanu ben yüz süre

(*Ah*) Yoksul ise bây olur (*cânım*) bây ise sultân olur

Yâr bu nice sultân olur

Şimşîr ezel be destî merdân-i Hûdâ

Gûy-i ebedî der hâm-i çevgân-i Hûdâ

Anten ki çü kûh u ter ü rûşen âmed

Nakdi hod ez ô taleb ki ôkân Hûdâ

Yâri men yâr ah ,yâri men yâr ah yâri men yâri merâ dost,yâri men vay

Peyveste zi hak mest şev ü bâki bâş

Müstağrak-i aşk u sûz i müştâkî bâş

Çün bâde bedûş der hûm-i kâlebe hod

Vangâh be hod harîf u hem sâkî bâş

Zi aşk-i rûy-i tü rûşen dil-i benîn ü benât

Bi yâ ki ez tü şeved seyyiâtihim hasenât

Hayâl-i tü çü der âyed be sîne-i âşık

Derûn-i hâne-i ten pür şeved çerâğ-ı hayât

Hey hey ne acâib bezemiş hüsn ile bâri

Bu sûret-i yâri bu nakş u nigârı

Hem onu nazar kim göre tahsîn ola kârı

Bu çeşm ü izârı, kalma karârı

Ey mutrib-i dil-keş ele al çeng ü rebâbı

Çâk eyle hicâbı, ref' eyle nikâbı

Ey sâki-i mehveş taşa çal şîşe-i ârı

Sun câm-ı ikârı def eyle hûmârı

Ey zâhid-i zerrâk i müzevvir ko riyâyı

Tut râh-ı fenâyı derk eyle Hûdâyı

Şast-ı şehe düş mâhî-i aşk ol ko kenârı

Bul şâh-ı şikârı terk eyle feşârı

Hey hey nedir ol hâl-i muanber rûh-i enver

Ol sâkî-i kevser ol rûh-i musavver

Seyret nice cem eylemiş ol nûr ile nârı

Zi san'atı câri zi kudreti Bârî

Uşşâkı katar eyledi aşk içre Muhammed

Ol şah-ı mümecced ol matlabı maksad

Ey üştür-i dil sen olagör pîşu katârı

Çek aşkı ile Bârî bi verd ile hârı

Ey şâhid ü ey aleh ü şûride vü şeydâ

Ey bî-ser ü bî-pâ divâne vü rüsvâ

Derd ile belâ ile geçir leyl ü nehârı

Kıl nâle vü zârı nûş eyle buhârı

Yâr yüreğim del ciğerim gör ki neler var yâre haber var

Yâ Rab harem-i hazretine râh bağışla

Yâ derd ile bir âh-ı sehergâh bağışla

Aldın dil-i gümrâhımı koydun beni bî dil

Bârî yerine bir dil-i âgâh bağışla (*Ah yerine bir dil-i âgâh bağışla*)

Dördüncü Selâm (Selâm-ı Râbi)

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü cân îmân-ı menî

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çî şeved sad cân-ı menî

Ey âşıkân ey âşıkân (*ah*) peymâne râ güm kerdeem

Z'an mey ki der peymânehâ ender ne-günced hordeem

(*Ah zâlim yâr ah mîrim*)

4.1.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi

1. Sadece birinci selâma başlarken sol anahtarı bulunmaktadır. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

2. Birinci selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

3. Birinci selâmın usûlüne arap harfleri ile "Usûlü Düyek" yazılmış. Donanıma "C" ifadesi koyularak usûl 4/4 lük yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

4. "Pürsin" kelimesi, Ahmet Çalışır[148], M. Fatih Salgar[149] ve Sadettin Heper[150] nota nüshalarında "Pürsid" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

5. "Ez zevk" kısmı M. Fatih Salgar[151] nota nüshasında "Ez havf" olarak geçmektedir.

6. "Fülânest", kelimesindeki "lâ" hecesi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada "lâ" hecesi eklenerek "fülânest" olarak yazılmıştır.

7. "Âteş" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

8. "Tabîba bânşed" kısmı, Ahmet Çalışır[152] nota nüshasında "Tâbîban bâşend", Sadettin Heper[153] nota nüshasında "Tâbîba başed" ve M. Fatih Salgar[154] nota nüshasında ve defterdeki Pençgâh Âyîn-i Şerîfi birinci selâmında "Tâbîban bâşed", defterdeki Sabâ Bûselik Âyîn-i Şerîfi birinci selâmında "Tabîban bânşed" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi "Tabîba bânşed" yazılmıştır.

9. "Müşkil-i" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

10. "Cemâli", kelimesindeki "mâ" hecesi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada "mâ" hecesi eklenerek "cemâli" olarak yazılmıştır.

---

[148] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/138.
[149] M. Fatih Salgar, *Mevlevî Âyînleri* (İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.,2008), 185.
[150] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 57.
[151] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 186.
[152] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/139.
[153] Heper, *Mevlevî Âyinleri* , 58.
[154] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 187-188.

11. “Bâferest” kelimesindeki “t” harfi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada “Bâferest” yazılmıştır.

12. “Tü” hecesindeki “t” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

13. “Çizi” kelimesi “çiz-zi” olarak yazılmış, ikinci “z” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

14. “Hû çün” kısmı, Ahmet Çalışır[155], M. Fatih Salgar[156] ve Sadettin Heper[157] nota nüshalarında “Hem çün” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

15. “Birdir” kelimesi defterde “Bir dil” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

16. “Safa’i” kelimesi, Ahmet Çalışır[158], M. Fatih Salgar[159] ve Sadettin Heper[160] nota nüshalarında ve Abdülbaki Gölpınarlı’nın “*Mevlânâ’dan sonra Mevlevîlik*”[161] adlı eserinde “Semâi” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

17. Sol anahtarı kullanılmadan ikinci selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

18. İkinci selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

19. İkinci selâmın usûlüne arap harfleri ile “Mevlevî Evferî” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

20. “Der” kelimesi defterde “Ger” olarak yazılmış. Çalışmada “Der” olarak yazılmıştır.

---

[155] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/140.
[156] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 189.
[157] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 59.
[158] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/141.
[159] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 191.
[160] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 60.
[161] Gölpınarlı, *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevilik*, 440.

21. “Şeved” kelimesi defterde “Şevem” olarak yazılmış. Çalışmada “Şeved” olarak yazılmıştır.

22. “Ender” kelimesi, Ahmet Çalışır[162] nota nüshasında “Andem” olarak geçmektedir.

23. İkinci selâmın son ölçüsü 4 zamanda, eksik ölçü ile bitirilmiş. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

24. Sol anahtarı kullanılmadan üçüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

25. Üçüncü selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

26. Üçüncü selâmın usûlüne arap harfleri ile “Frenkçin” yazılmış. Donanıma sebare işareti koyulmuş, usûl ölçüler 4 vuruşa bölünerek 4/4 lük olarak ve her 24 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

27. “Güft” kelimesi defterde “güf” olarak yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

28. “Hoş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

29. “Ta’an” kelimesi, Ahmet Çalışır[163] ve M. Fatih Salgar[164] nota nüshalarında “Tav’an” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

30. Defterdeki “Ela” kelimesi diğer nota nüshalarında bulunmamaktadır.

31. Mevlevî Âyinlerinin 10/8 Aksak Semâi usûlü ile bestelenen saz terennümü kısmına defterde arap harfleri ile “Aksak” yazılmış. Usûl 5+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

[162] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/142.
[163] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/142.
[164] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 193.

32. “Hâl” kelimesi, Ahmet Çalışır[165], M. Fatih Salgar[166] ve Sadettin Heper[167] nota nüshalarında “Hel etâ” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

33. Mevlevî Âyinlerinin Aksak Semâî saz terennümünden sonraki Yürük Semâi usûlü ile bestelenen bu bölümüne, defterde arap harfleriyle “Semâi” yazılmış. Usûl 3/4 şeklinde, yürük semâinin tamamlandığı her 6 zaman sonundaki ölçüler çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

34. “Şimşîr ezel be destî merdân-i Hûdâ” mısrasındaki “Hûdâ” kelimesi Ahmet Çalışır[168], M. Fatih Salgar[169] ve Sadettin Heper[170] nota nüshalarında “Hû dast” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

35. “Gûy-i ebedî der hâm-i çevgân-i Hûdâ” mısrasındaki “Hûdâ” kelimesi Ahmet Çalışır[171], M. Fatih Salgar[172] ve Sadettin Heper[173] nota nüshalarında “Hû dast” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

36 “Kûh u terü” kısmı, Ahmet Çalışır [174], M. Fatih Salgar[175] ve Sadettin Heper[176] nota nüshalarında “Kûhi türi” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

37. “Rûşen” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

38. “Nakdi” kelimesi Ahmet Çalışır[177] nota nüshasında, “Nûr-i” olarak geçmektedir.

39. “Nakdi hod ez ô taleb ki ôkân Hûdâ” mısrasındaki “Hûdâ” kelimesi Ahmet Çalışır[178], M. Fatih Salgar[179] ve Sadettin Heper[180] nota nüshalarında “Hû dast” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

---

[165] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/142.
[166] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 194.
[167] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 62.
[168] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/144,
[169] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 196.
[170] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 63.
[171] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/144.
[172] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 196.
[173] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 63.
[174] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/144.
[175] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 196.
[176] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 63.
[177] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/144.
[178] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/144.
[179] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 196.
[180] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 63.

40. “Bâş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

41. “Aşk” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

42. “Müştâkî” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

43. “Bâş” kelimesinde ki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

44. “Bedûş” kelimesi, Ahmet Çalışır[181], ve Sadettin Heper[182] nota nüshalarında “Bi-cûş” M. Fatih Salgar[183] nota nüshasında “Becûş” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

45. “Harif” kelimesi Sadettin Heper[184] nota nüshasında “Zârif” olarak geçmektedir.

46. “Bâş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

47. “Aşk-ı” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

48. “Benât” kelimesindeki “t” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

49. “Bezemiş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

50. “Hem onu” kısmı, Ahmet Çalışır[185], M. Fatih Salgar[186], Sadettin Heper[187] nota nüshalarında ve Abdülbaki Gölpınarlı’nın “*Mevlânâ’dan sonra Mevlevilik*”[188] adlı eserinde ve defterdeki Sabâ Bûselik Mevlevî Âyîn-i Şerîf’de “Her ehli” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

51. “Dilkeş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

52. “Mehveş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

53. “Ol rûh-i” kısmı defterde “o rûh-i” olarak yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

---

[181] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/144.
[182] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 64.
[183] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 197.
[184] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 64.
[185] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/146.
[186] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 198.
[187] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 64.
[188] Gölpınarlı, *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevilik*, 110.

54. “Eylemiş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

55. “Zi kudreti” kelimesinde ki “z” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

56. “Uşşâkı” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

57. “Üştür-i” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

58. “Aşk” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

59. “Aleh ü” kelimesi, Sadettin Heper[189] nota nüshasında “Valevü” M. Fatih Salgar[190] nota nüshasında “Valehü” Ahmet Çalışır [191] nota nüshası ve Abdülbaki Gölpınarlı’nın “*Mevlânâ’dan sonra Mevlevilik*”[192] adlı eserinde “Valih ü” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

60. “Bağışla” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

61. “Bağışla” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

62. Defterde “yerine” kelimesi ilk tekrarda “terine” olarak yazılmış. Çalışmada “yerine” yazılmıştır.

63. “Bağışla” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

64. “Bağışla” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

65. Sol anahtarı kullanılmadan dördüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

66. Dördüncü selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

67. Dördüncü selâmın usûlüne arap harfleri ile “Mevlevî Evferî” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış.

[189] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 66.
[190] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 199.
[191] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/147.
[192] Gölpınarlı, *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevilik*, 111.

Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

68. “Der” kelimesi defterde “Ger” olarak yazılmış. Çalışmada “Der” olarak yazılmıştır.

69. Dördüncü selâmın bu ölçüsü 8 zamanda, eksik ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.
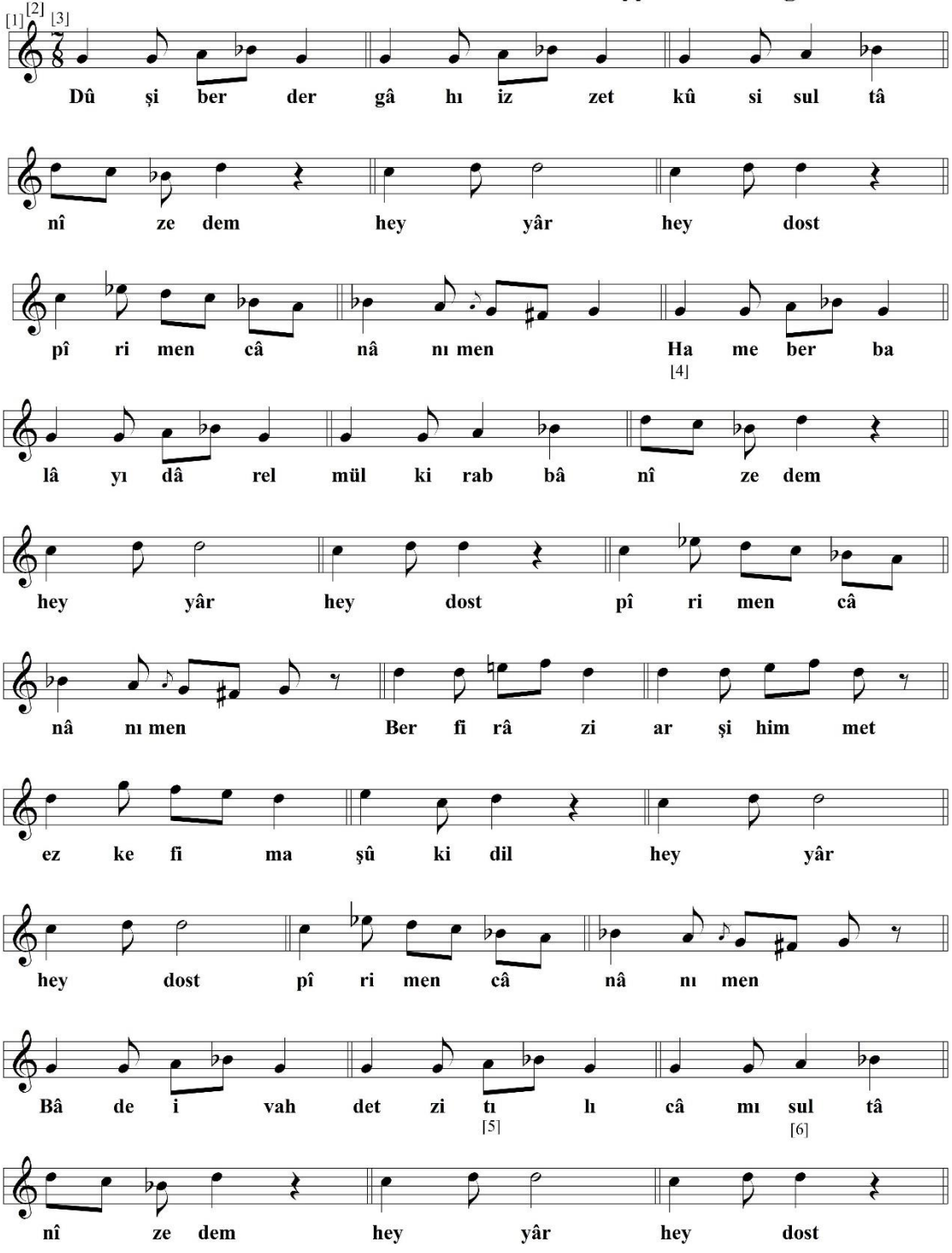
70. “Şeved” kelimesi defterde “Şevem” olarak yazılmış. Çalışmada “Şeved” olarak yazılmıştır.
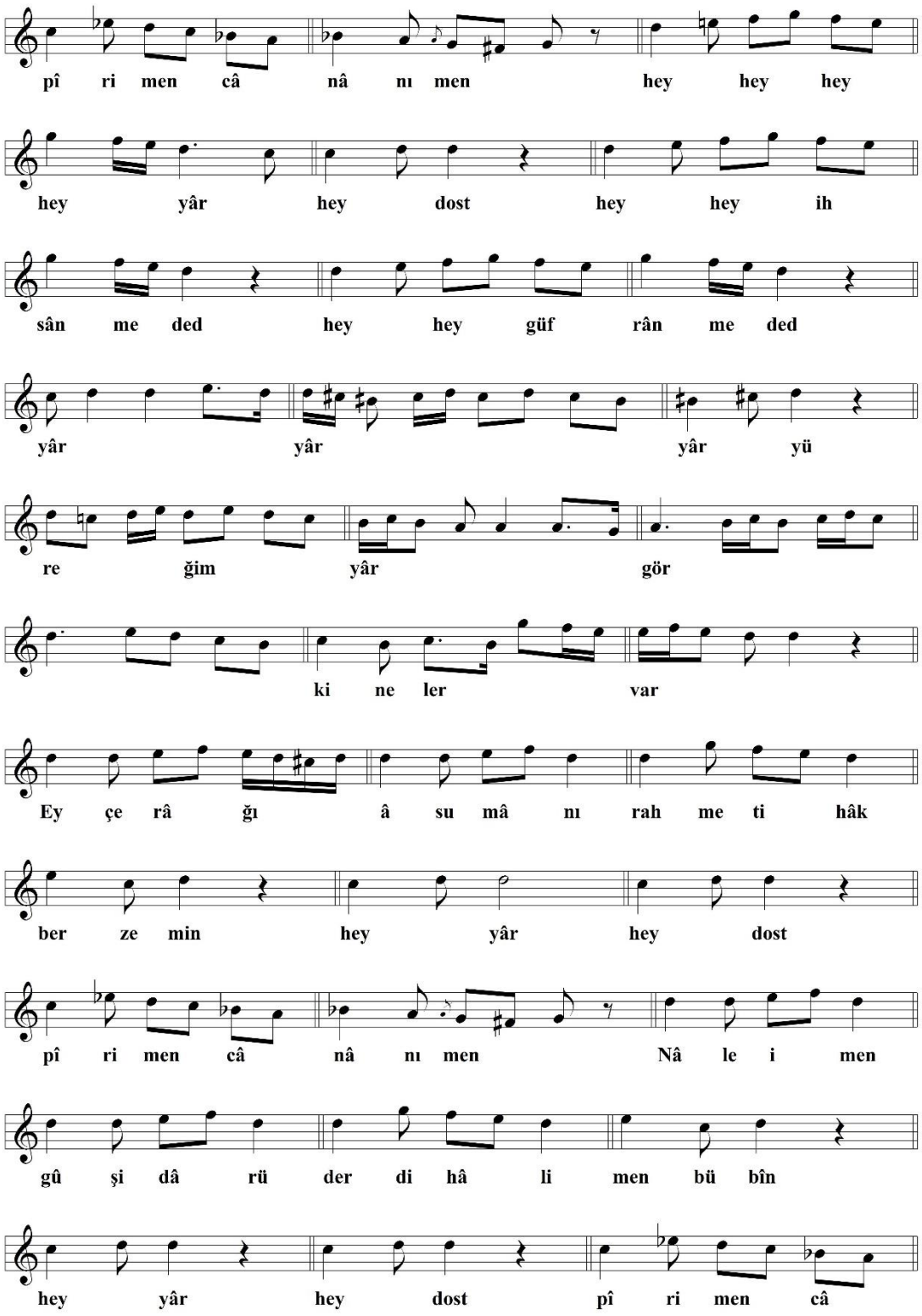
4.2. Nihâvend Mevlevî Âyini
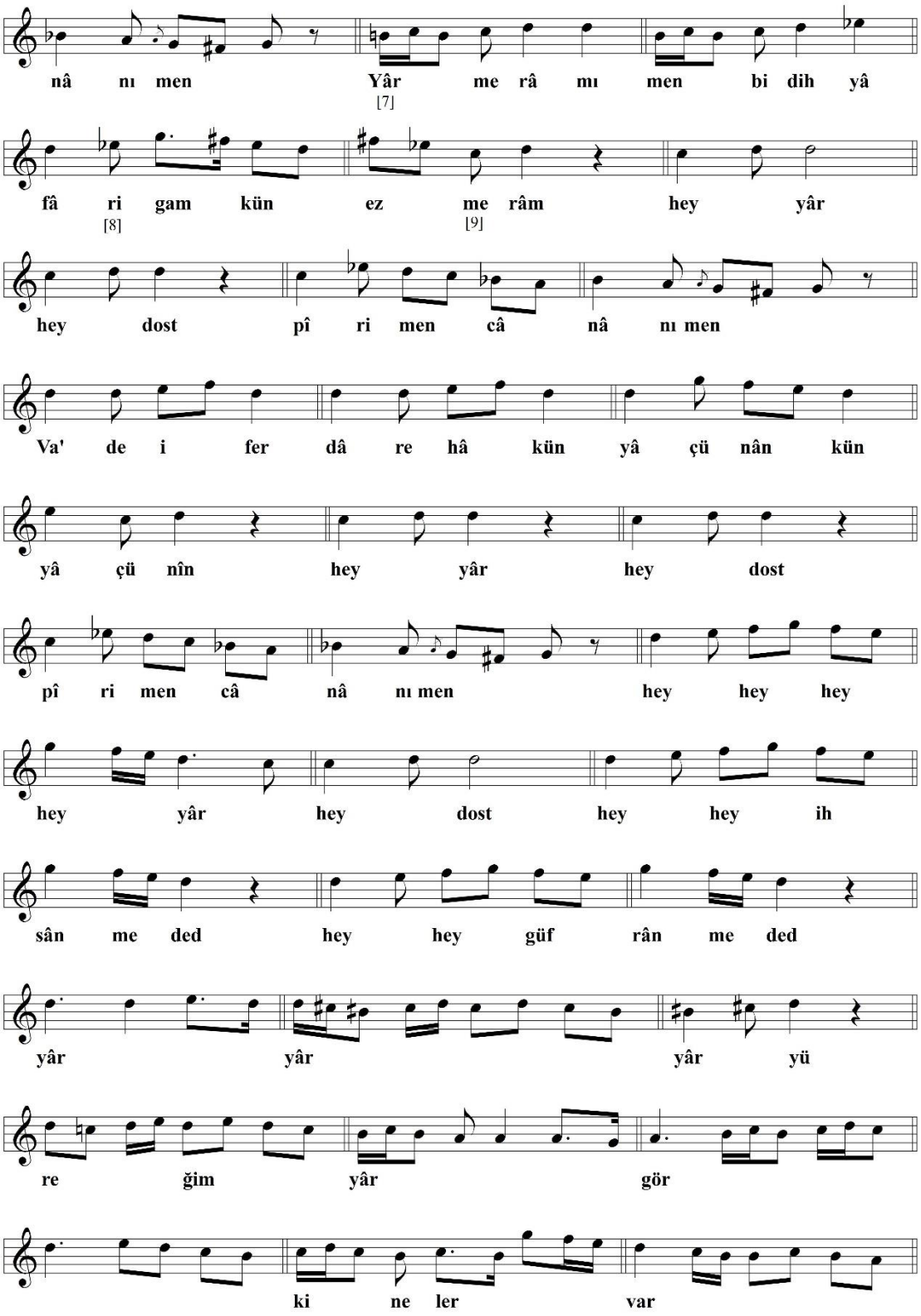
4.2.1. Notası
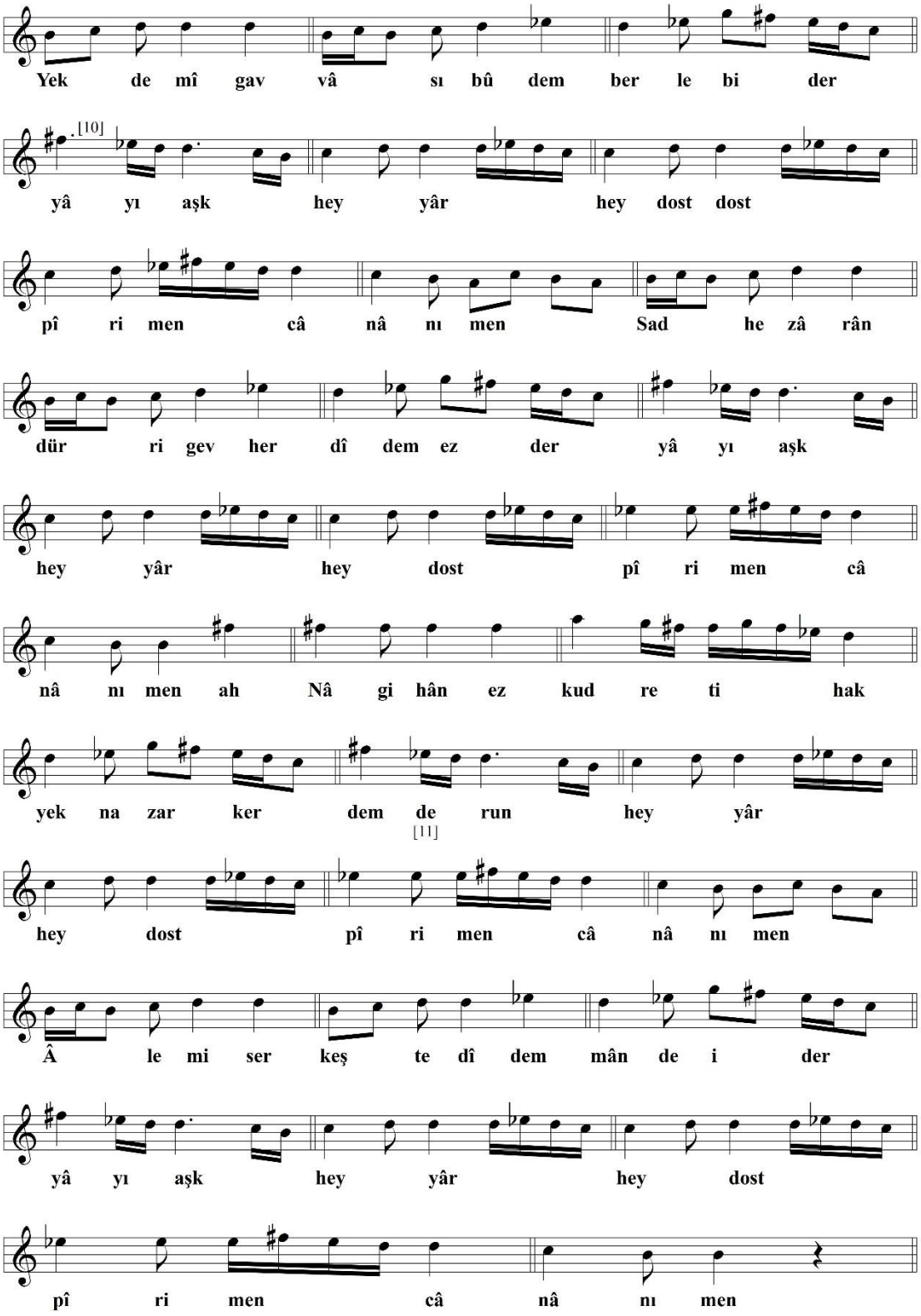
NİHÂVEND ÂYÎN-İ ŞERÎFİ

Usûlü: Devr-i Revân — **Seyyid Ahmed Ağa Merhumun**
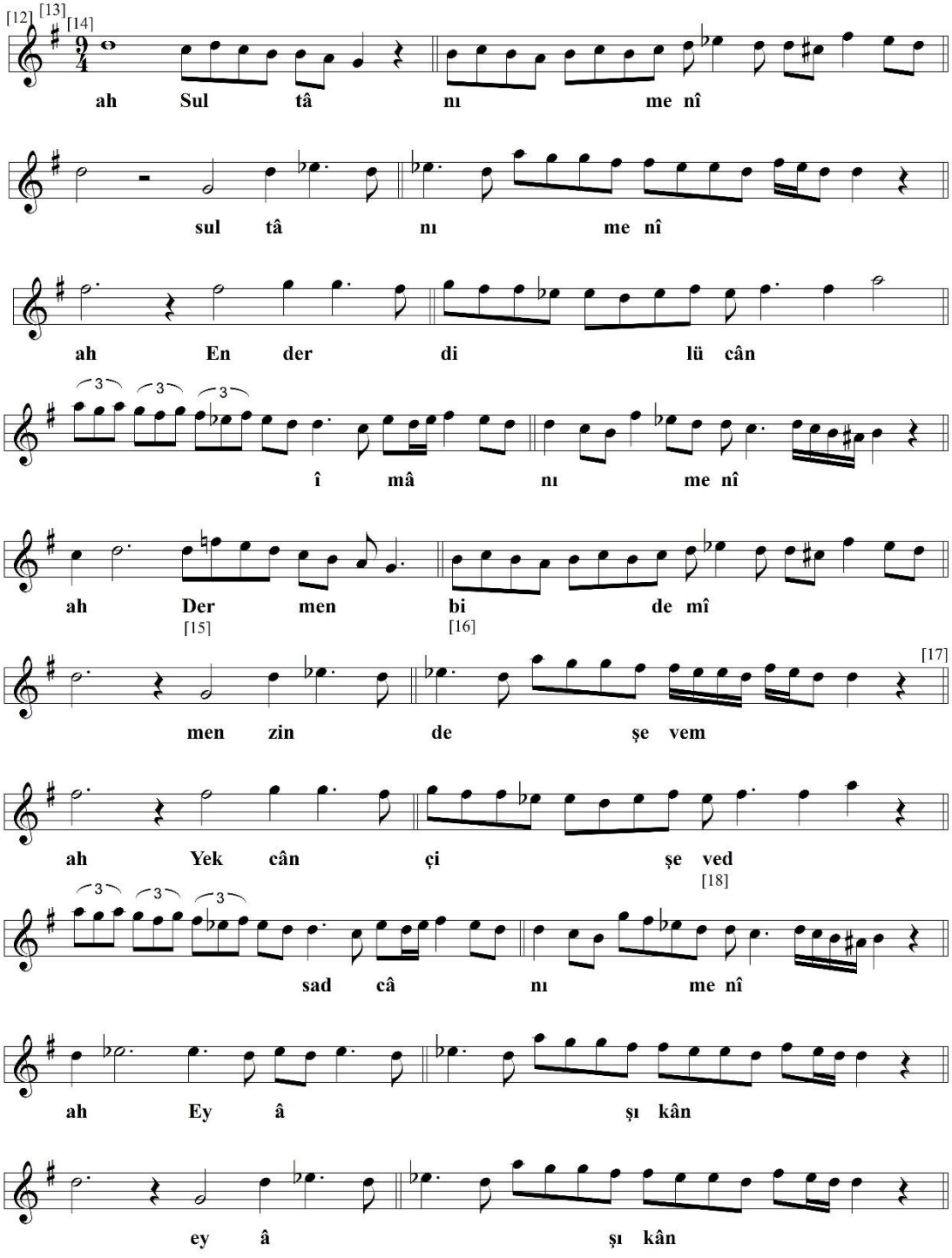

pî ri men câ nâ nı men hey hey hey
hey yâr hey dost hey hey ih
sân me ded hey hey güf rân me ded
yâr yâr yâr yü
re ğim yâr gör
ki ne ler var
Ey çe râ ğı â su mâ nı rah me ti hâk
ber ze min hey yâr hey dost
pî ri men câ nâ nı men Nâ le i men
gû şi dâ rü der di hâ li men bü bîn
hey yâr hey dost pî ri men câ
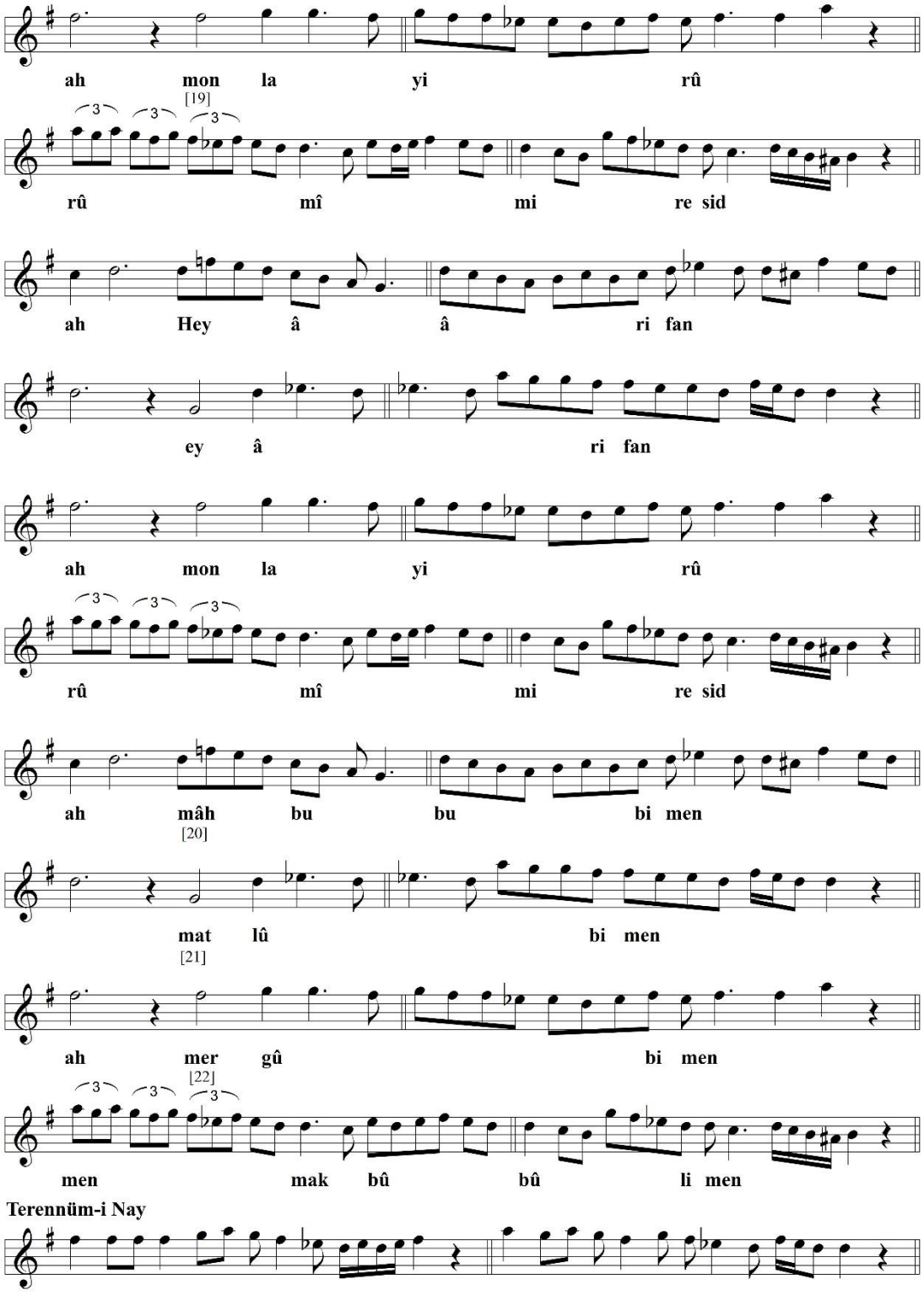

nâ nı men Yâr me râ mı men bi dih yâ
[7]
fâ ri gam kün ez me râm hey yâr
[8] [9]
hey dost pî ri men câ nâ nı men
Va' de i fer dâ re hâ kün yâ çü nân kün
yâ çü nîn hey yâr hey dost
pî ri men câ nâ nı men hey hey hey
hey yâr hey dost hey hey ih
sân me ded hey hey güf rân me ded
yâr yâr yâr yü
re ğim yâr gör
ki ne ler var
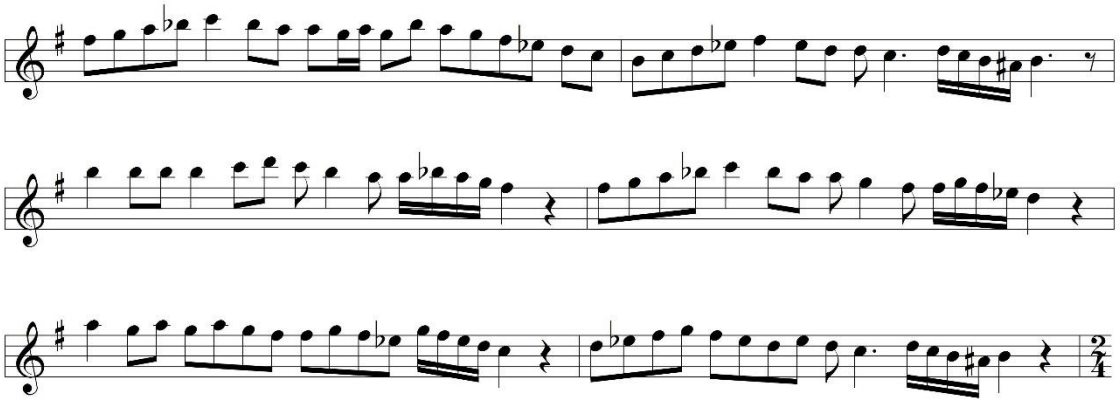

Yek de mî gav vâ sı bû dem ber le bi der
[10]
yâ yı aşk hey yâr hey dost dost
pî ri men câ nâ nı men Sad he zâ rân
dür ri gev her dî dem ez der yâ yı aşk
hey yâr hey dost pî ri men câ
nâ nı men ah Nâ gi hân ez kud re ti hak
yek na zar ker dem de run hey yâr
[11]
hey dost pî ri men câ nâ nı men
Â le mi ser keş te dî dem mân de i der
yâ yı aşk hey yâr hey dost
pî ri men câ nâ nı men

SELÂM-I SÂNÎ (İKİNCİ SELÂM)

Mevlevî Evferi
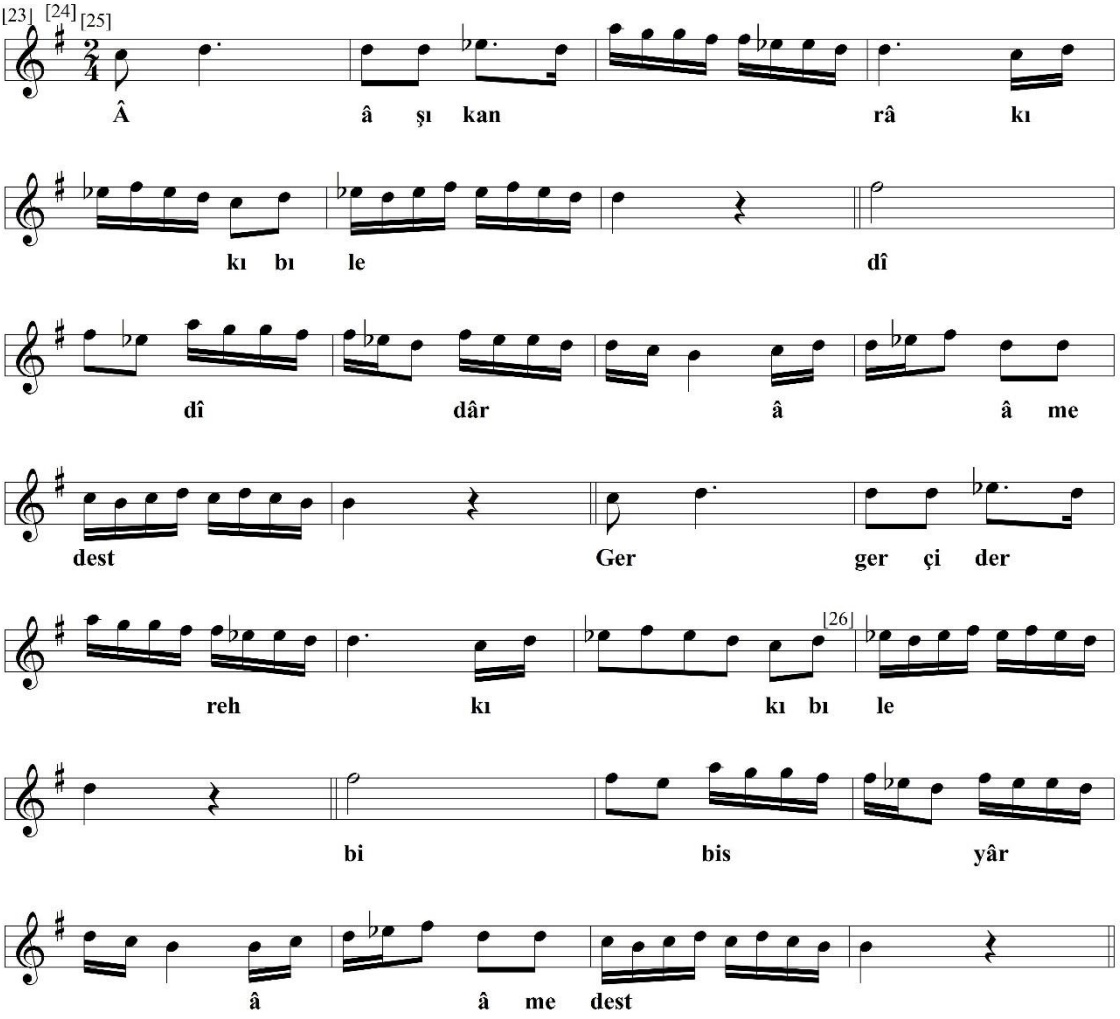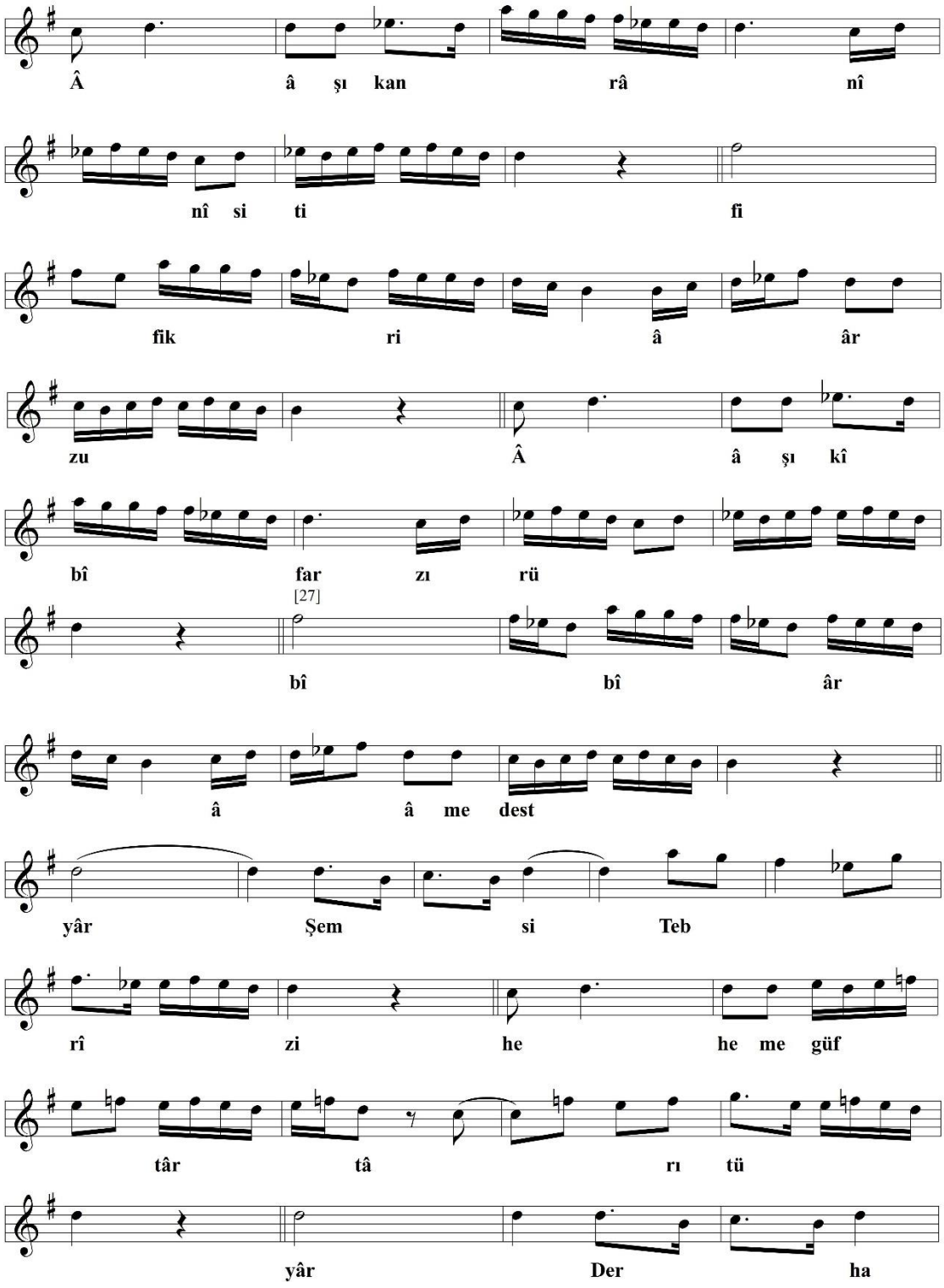

ah mon la yi rû
[19]
rû mî mi re sid
ah Hey â â ri fan
ey â ri fan
ah mon la yi rû
rû mî mi re sid
ah mâh bu bu bi men
[20]
mat lû bi men
[21]
ah mer gû bi men
[22]
men mak bû bû li men
Terennüm-i Nay
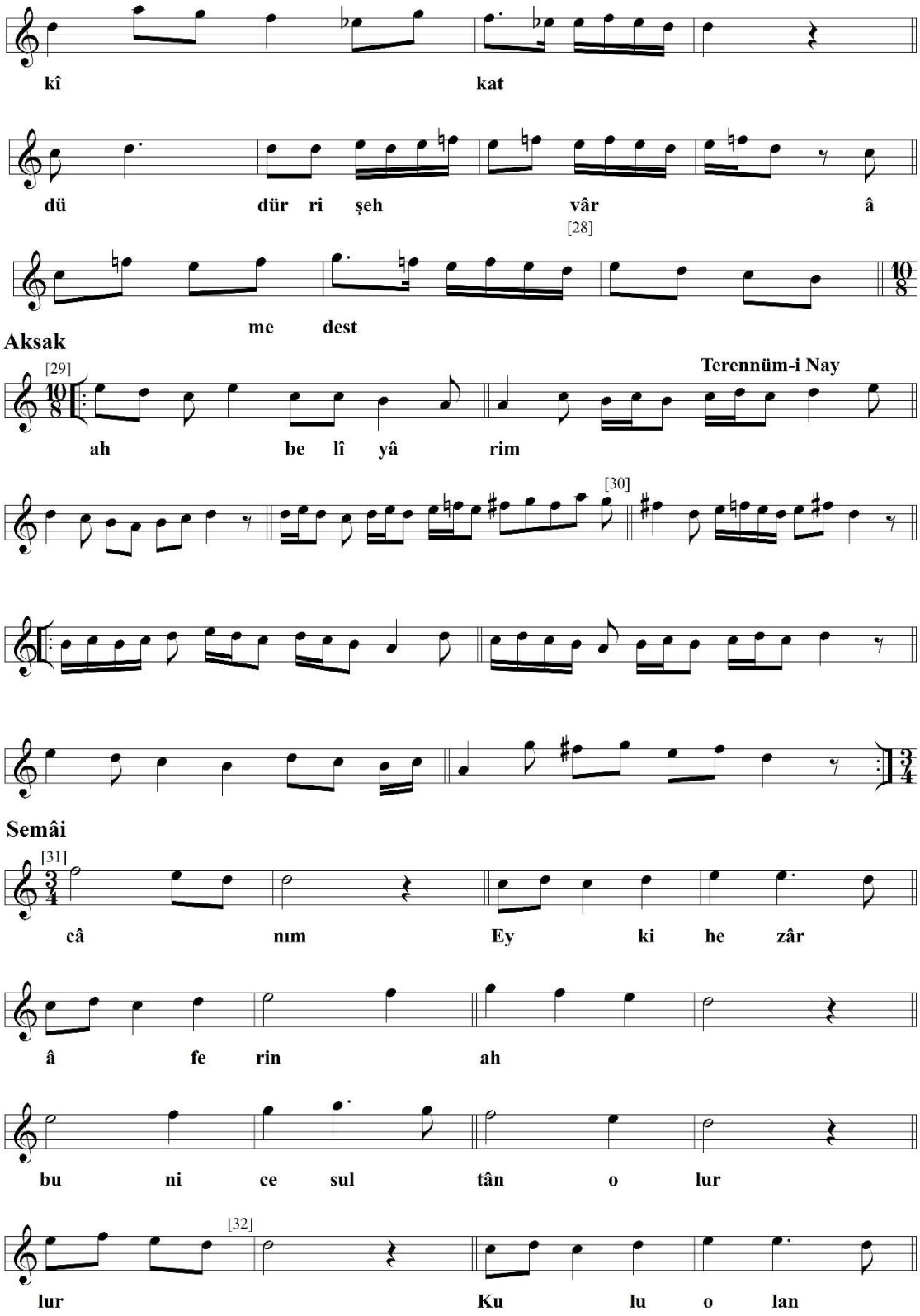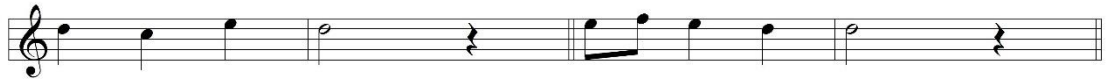

SELÂM-I SÂLİS (ÜÇÜNCÜ SELAM)
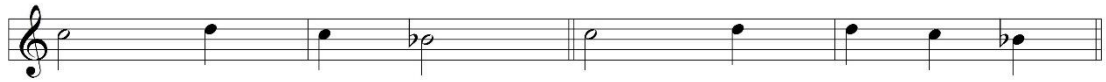
Devr-i Kebîr
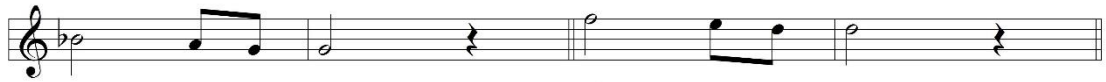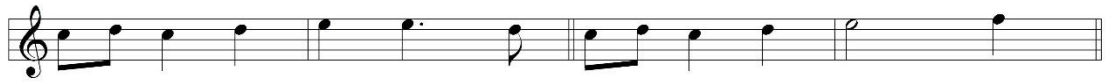

Â â şı kan râ nî
nî si ti fi
fik ri â âr
zu Â â şı kî
bî far zı rü
[27]
bî bî âr
â â me dest
yâr Şem si Teb
rî zi he he me güf
târ tâ rı tü
yâr Der ha
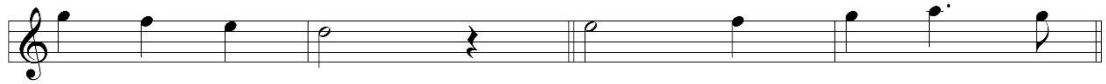

kî kat
dü dür ri şeh vâr â
[28]
me dest
Aksak
[29]
Terennüm-i Nay
ah be lî yâ rim
[30]
Semâi
[31]
câ nım Ey ki he zâr
â fe rin ah
bu ni ce sul tân o lur
[32]
lur Ku lu o lan
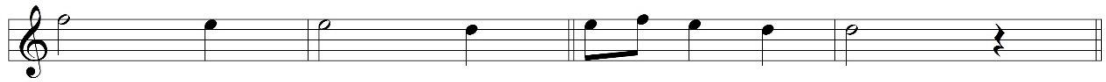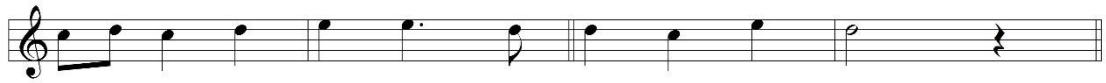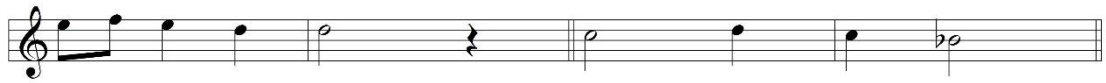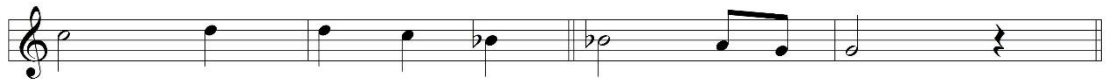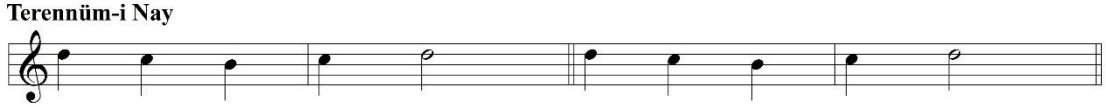

[33]
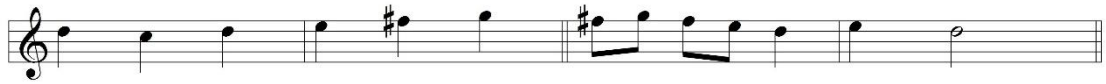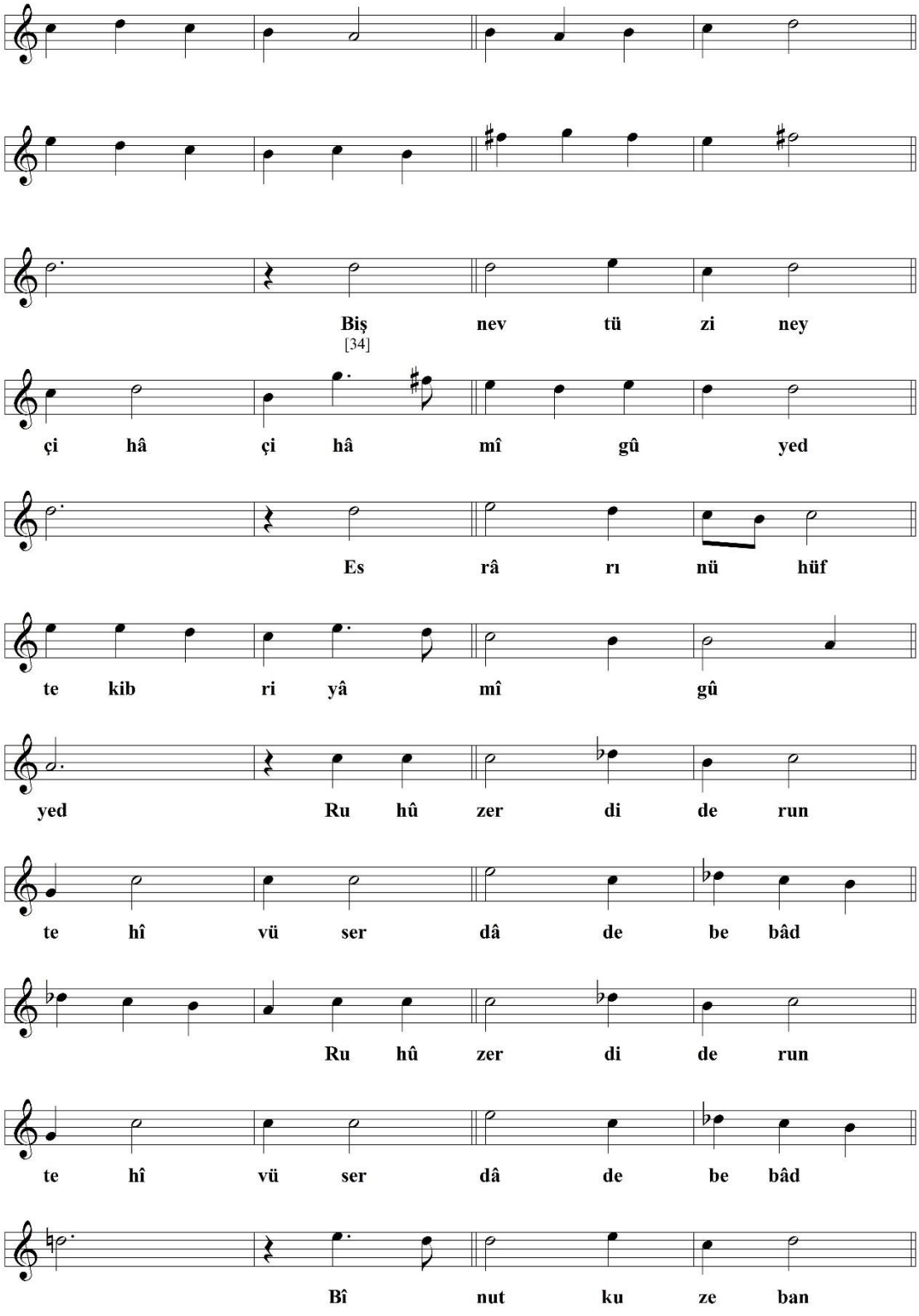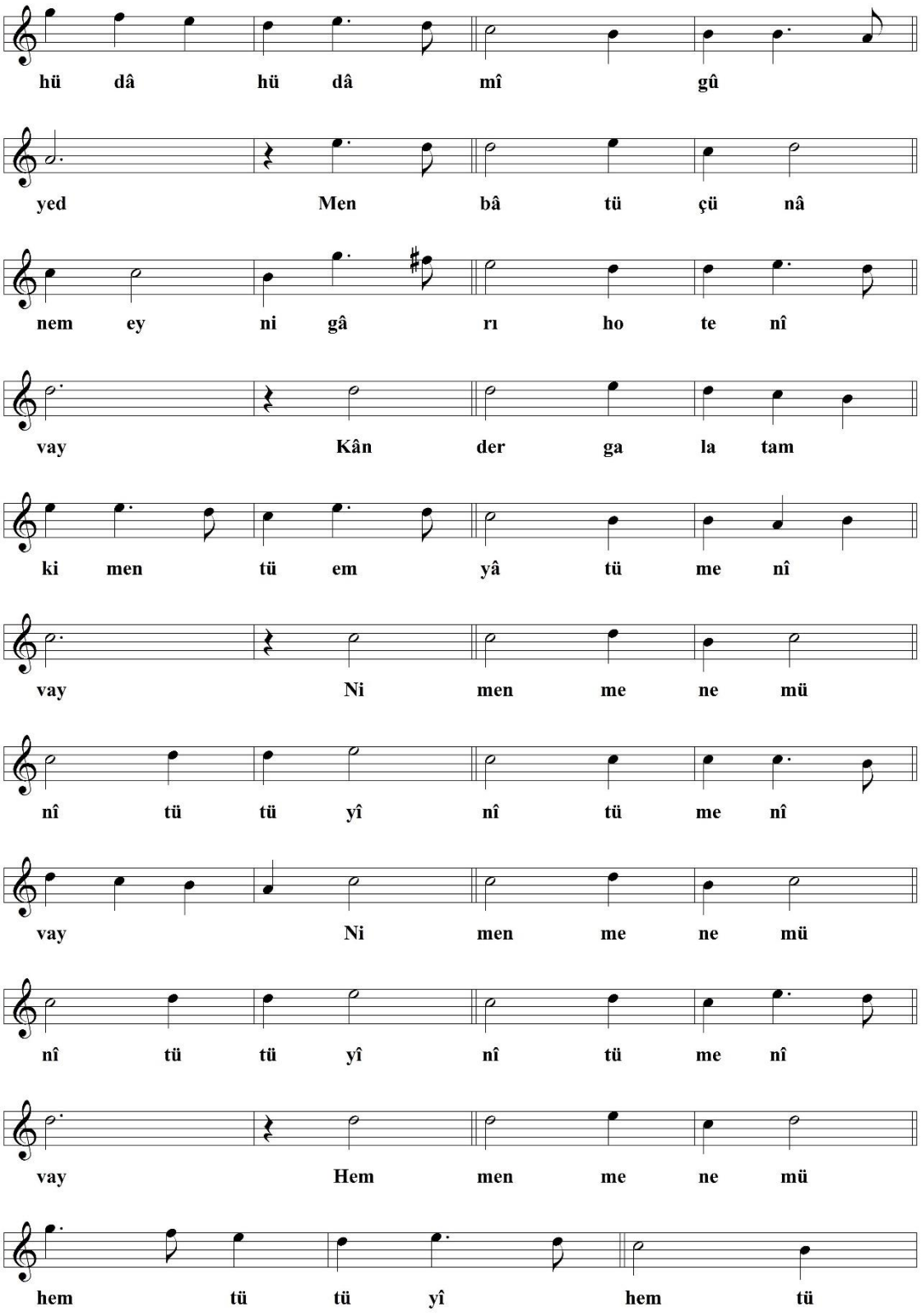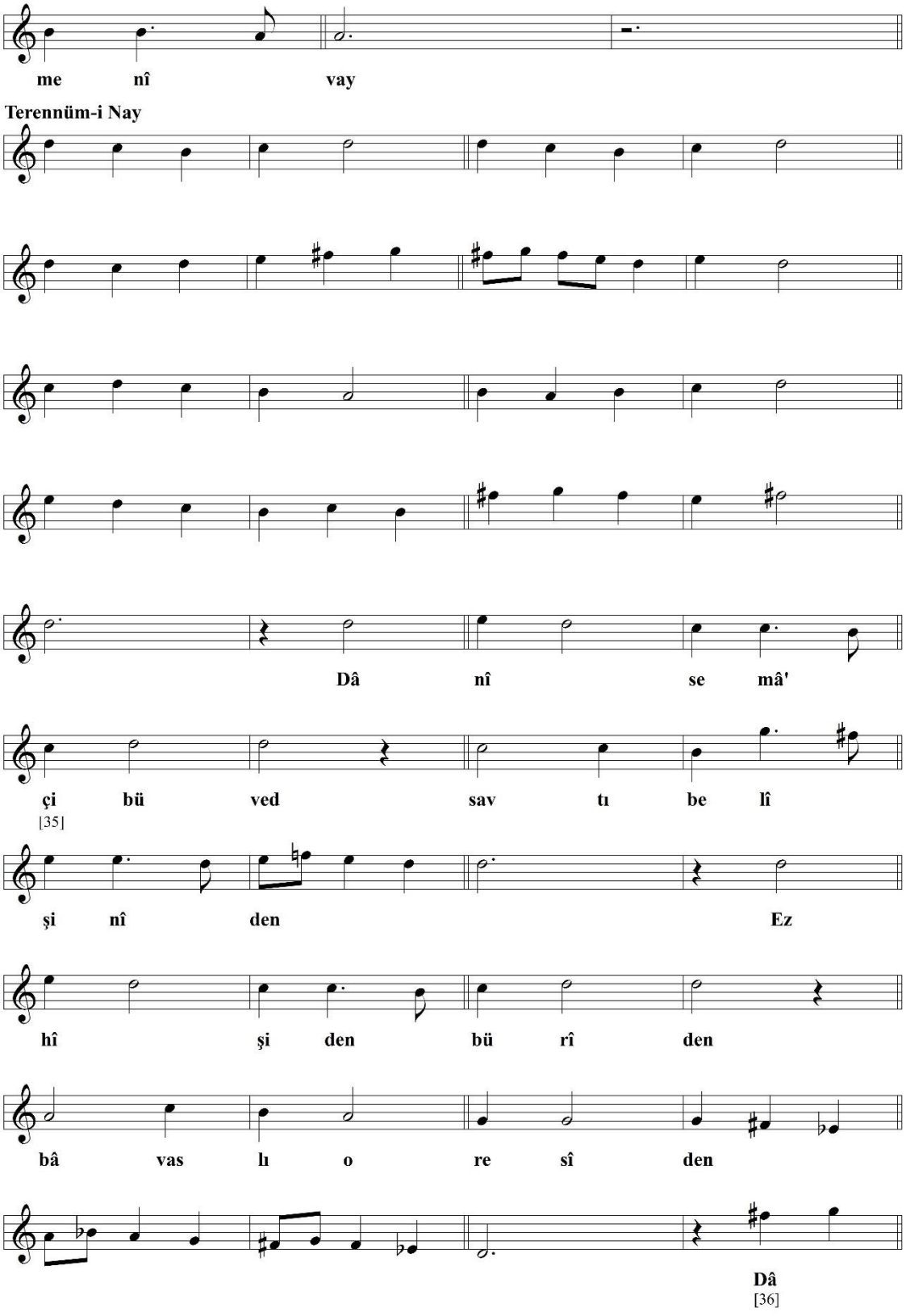

Terennüm-i Nay
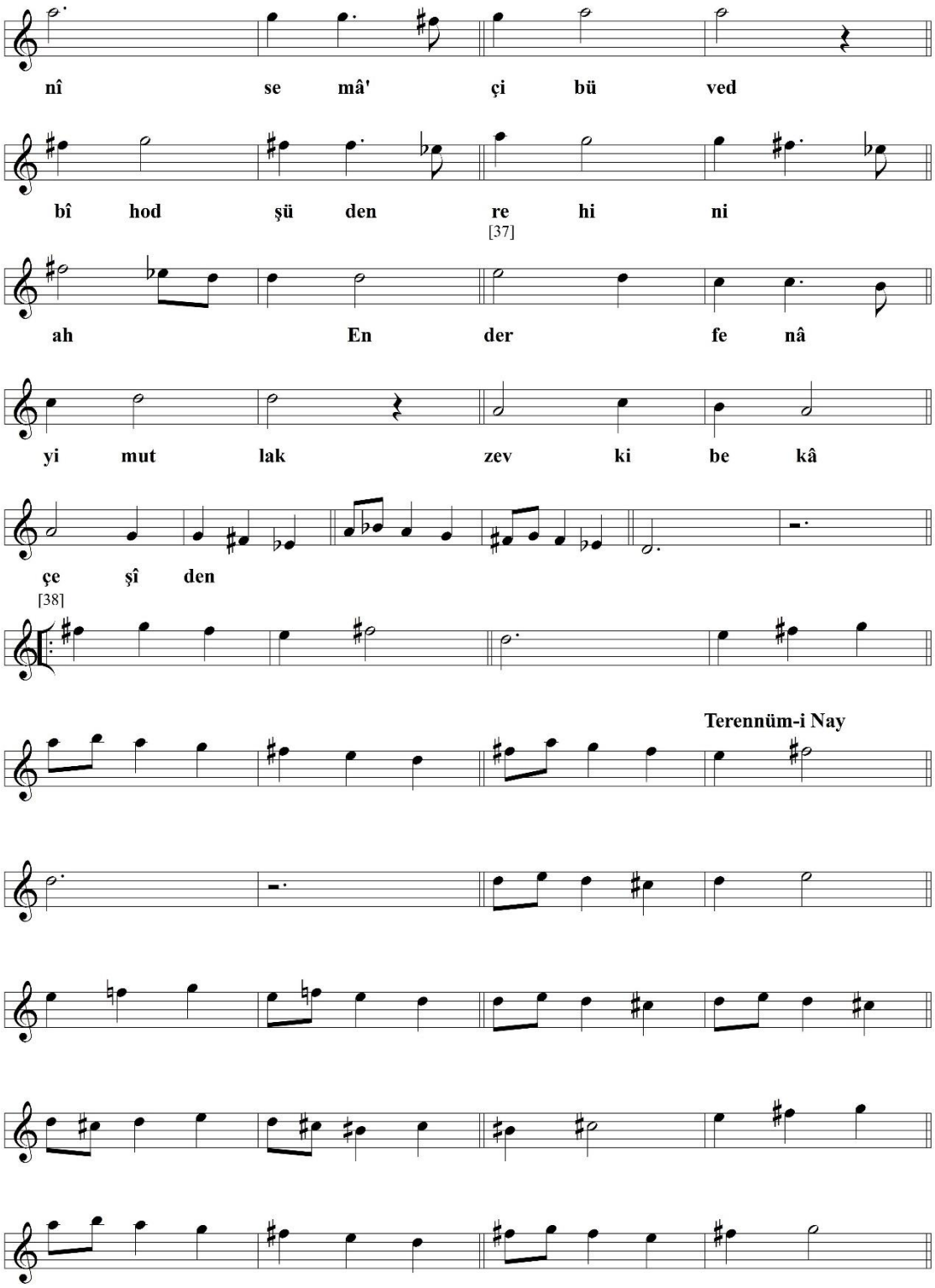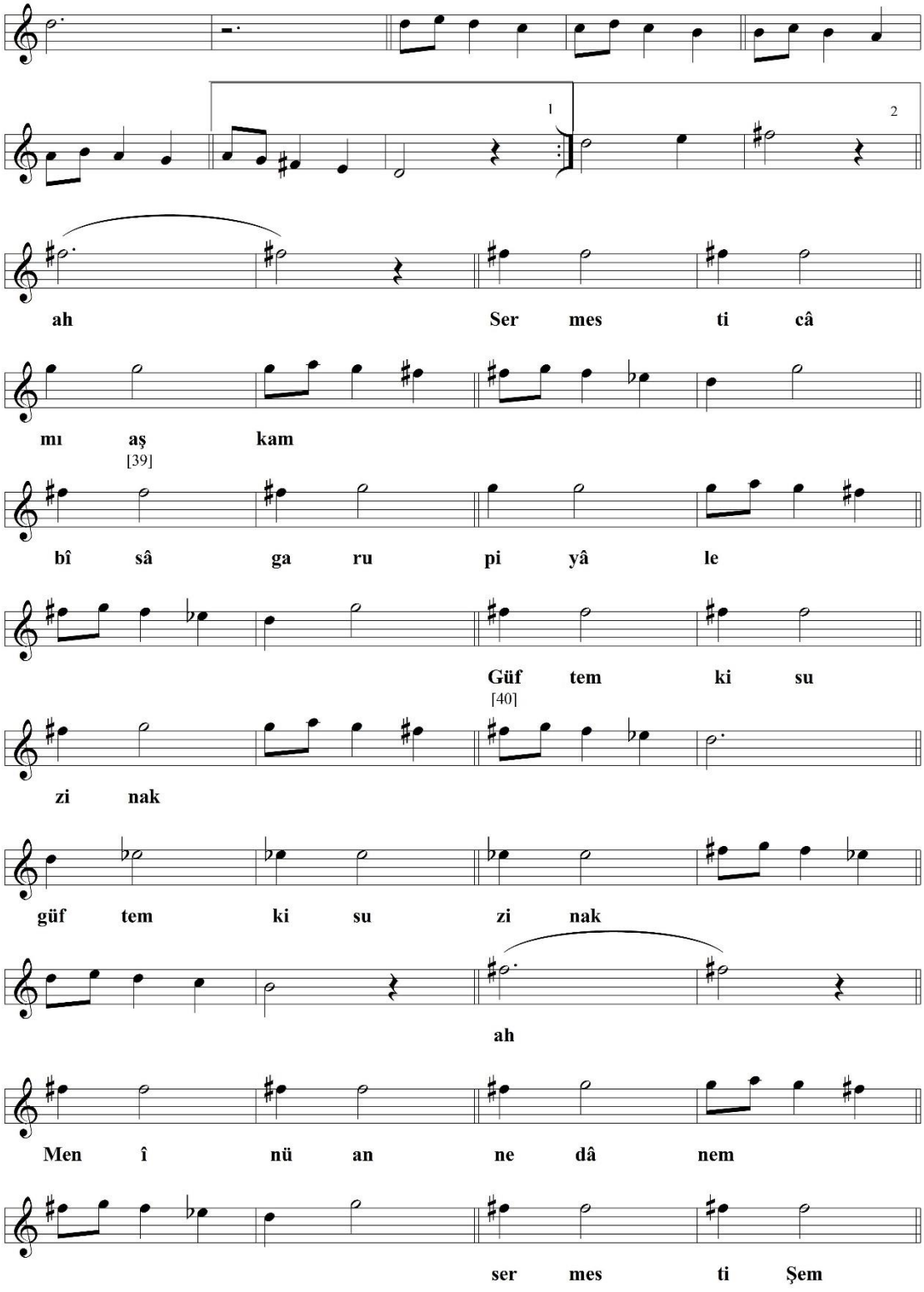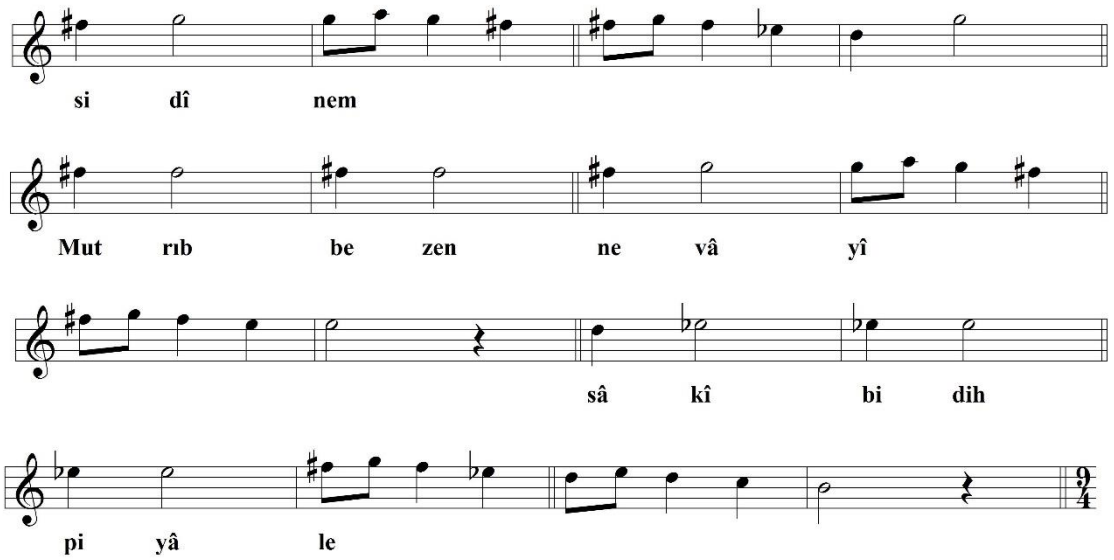

Biş nev tü zi ney
[34]
çi hâ çi hâ mî gû yed
Es râ rı nü hüf
te kib ri yâ mî gû
yed Ru hû zer di de run
te hî vü ser dâ de be bâd
Ru hû zer di de run
te hî vü ser dâ de be bâd
Bî nut ku ze ban

hü dâ hü dâ mî gû
yed Men bâ tü çü nâ
nem ey ni gâ rı ho te nî
vay Kân der ga la tam
ki men tü em yâ tü me nî
vay Ni men me ne mü
nî tü tü yî nî tü me nî
vay Ni men me ne mü
nî tü tü yî nî tü me nî
vay Hem men me ne mü
hem tü tü yî hem tü

me nî vay
Terennüm-i Nay
Dâ nî se mâ'
çi bü ved sav tı be lî
[35]
şi nî den Ez
hî şi den bü rî den
bâ vas lı o re sî den
Dâ
[36]
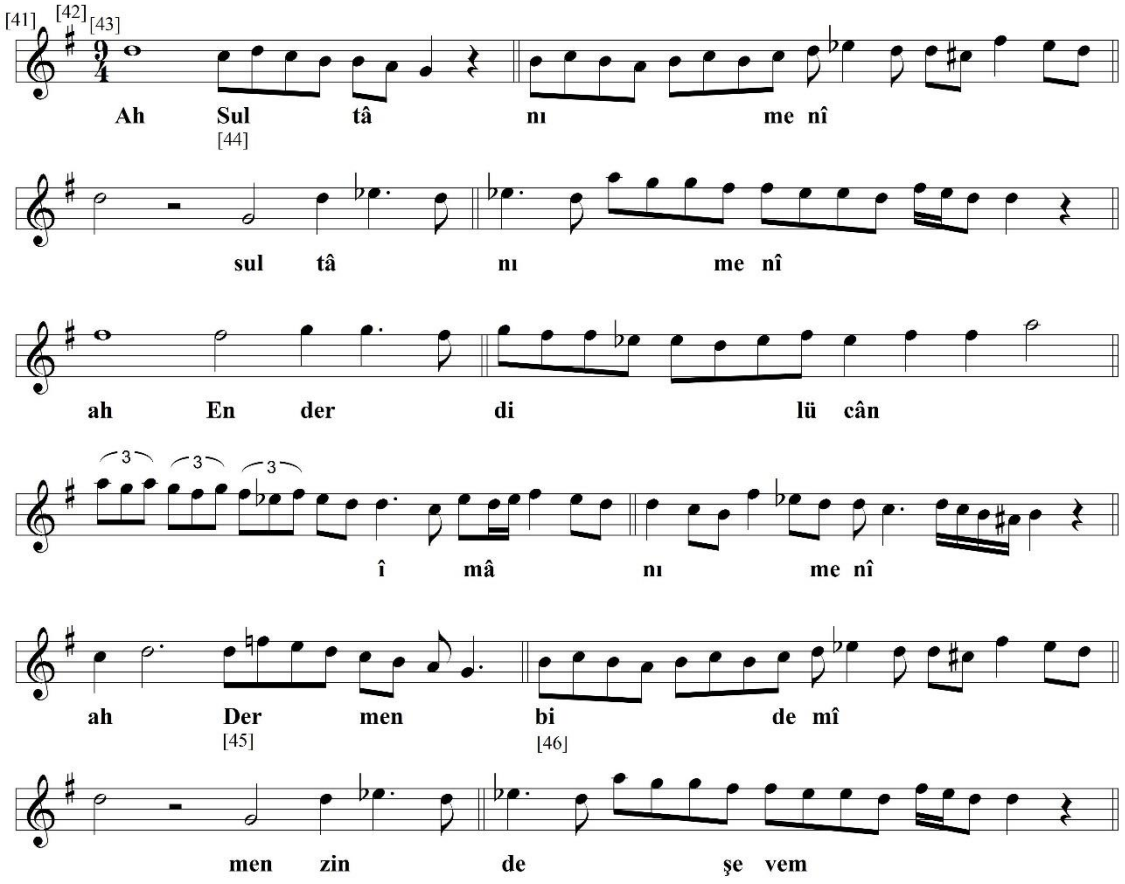

nî se mâ' çi bü ved
bî hod şü den re hi ni
[37]
ah En der fe nâ
yi mut lak zev ki be kâ
çe şî den
[38]
Terennüm-i Nay
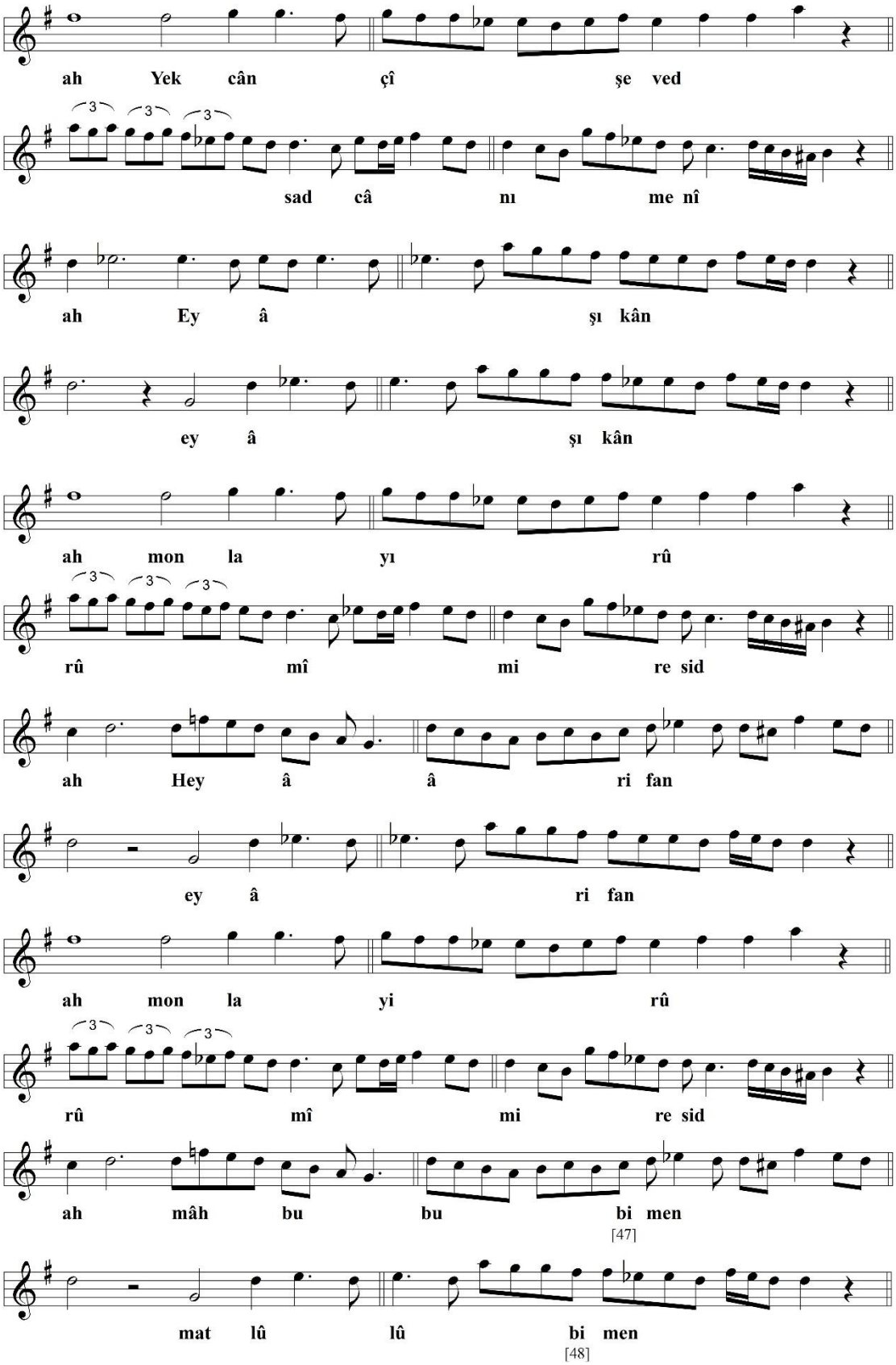

1
2
ah Ser mes ti câ
mı aş kam
[39]
bî sâ ga ru pi yâ le
Güf tem ki su
[40]
zi nak
güf tem ki su zi nak
ah
Men î nü an ne dâ nem
ser mes ti Şem

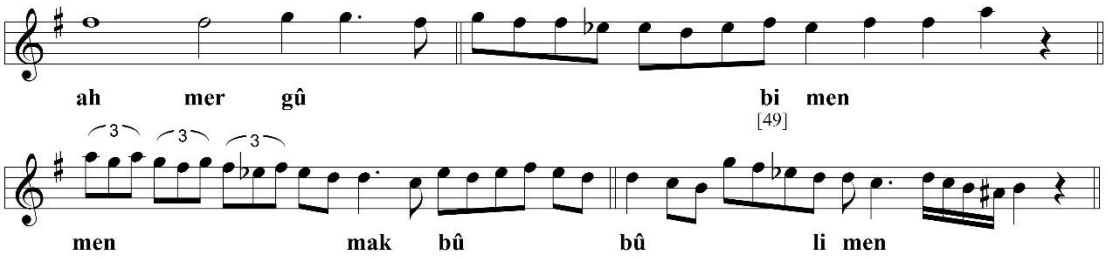

SELÂM-I RÂBİ (DÖRDÜNCÜ SELÂM)

Mevlevî Evferi
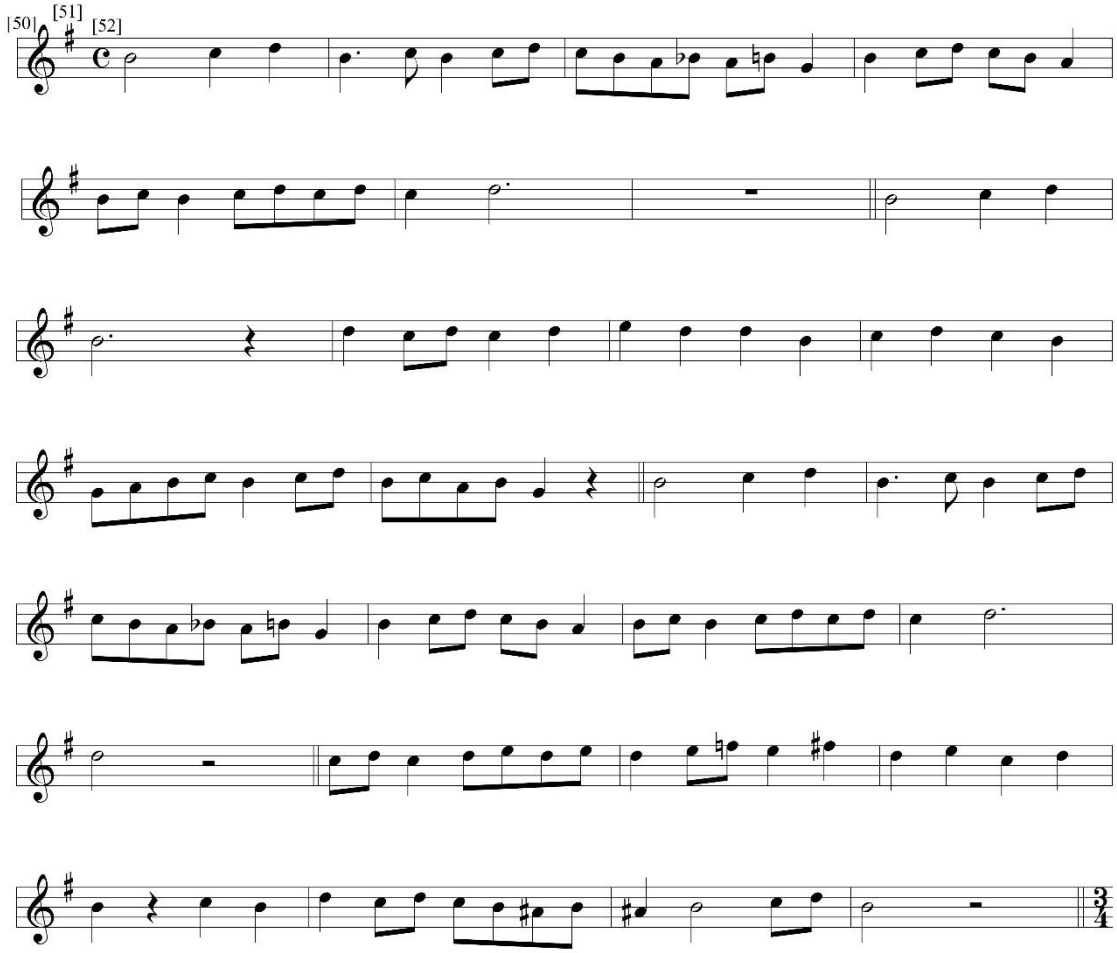

ah Yek cân çî şe ved
sad câ nı me nî
ah Ey â şı kân
ey â şı kân
ah mon la yı rû
rû mî mi re sid
ah Hey â â ri fan
ey â ri fan
ah mon la yi rû
rû mî mi re sid
ah mâh bu bu bi men
[47]
mat lû lû bi men
[48]
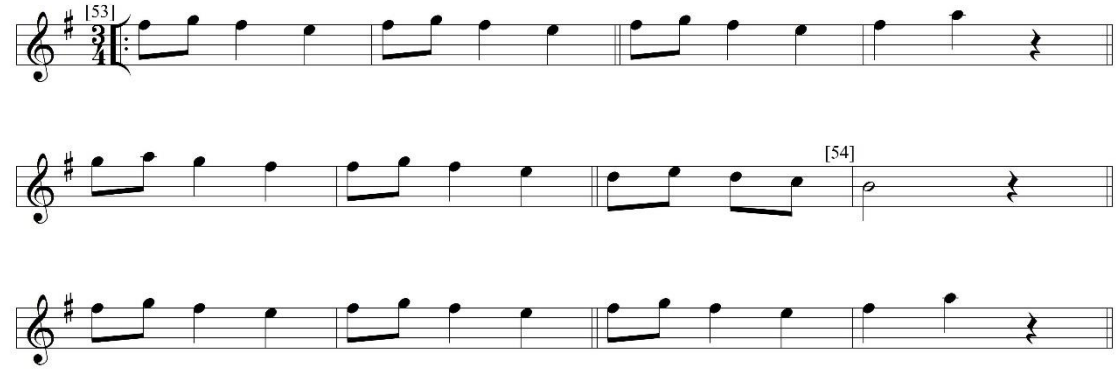

ah mer gû bi men
[49]
men mak bû bû li men
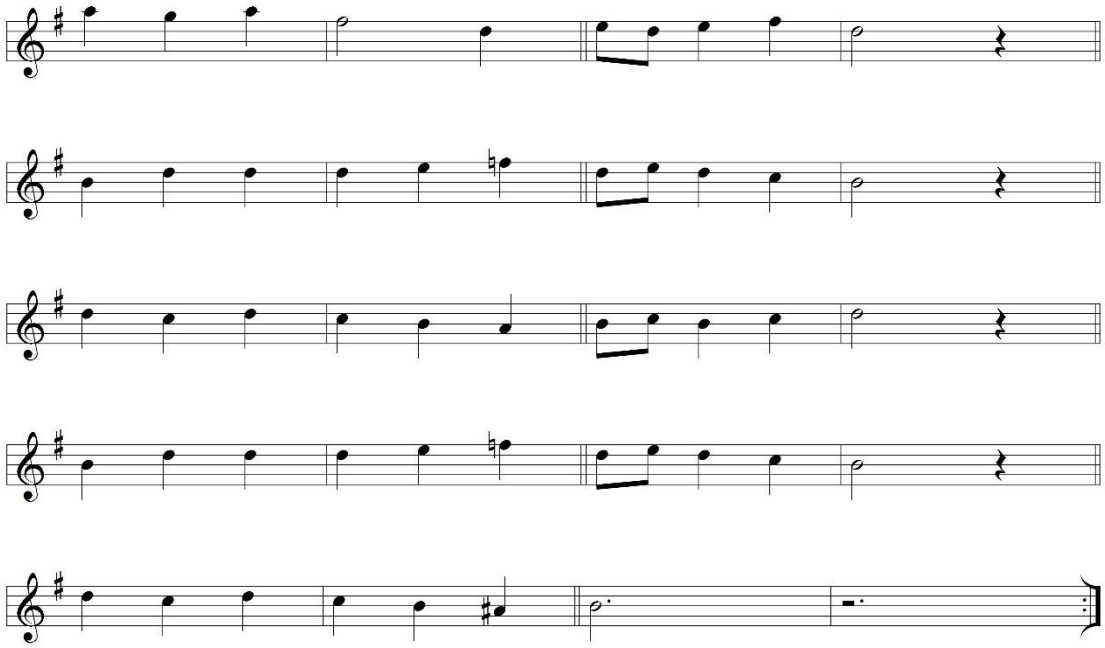
SON PEŞREV
SEGÂH

Devr-i Kebîr

Yürük Semâî

193

[193] Defterde Nihâvend Mevlevî Âyini sonunda arap harfleri ile “Aşr-ı Şerîfi okunur. Tamam.” yazılmış.

4.2.2. Güftesi

Birinci Selâm

Dûşi ber dergâh-ı izzet kûs-i sultânî zedem (*hey yâr hey dost pîr-i men cânân-ı men*)

Hayme ber balâ-yı dârel mülki rabbânî zedem (*hey yâr hey dost pîr-i men cânân-ı men*)

Ber firâz-i arş-i himmet ez kef-i ma'şûki dil (*hey yâr hey dost pîr-i men cânân-ı men*)

Bâde-i vahdet zi rıtli câm-ı sultânî zedem (*hey yâr hey dost pîr-i men cânân-ı men*)

Hey hey hey hey yâr hey dost, hey hey ihsân meded hey

Hey güfrân meded yâr yâr yâr yüreğim yâr görki neler var

Ey çerâğ-ı âsumânı rahmet-i Hâk ber zemin (*hey yâr hey dost pîr-i men cânân-ı men*)

Nâle-i men gûş dâr ü derd-i hâl-i men bübîn (*hey yâr hey dost pîr-i men cânân-ımen*)

Yâr merâmı men bi-dih yâ fârigam kün ez merâm

(*hey yâr hey dost pîr-i men cânân-ı men*)

Va'de-i ferdâ rehâ kün yâ çünân kün yâ çünîn (*hey yâr hey dost pîr-i men cânân-ı men*)

Hey hey ihsân meded hey, hey güfrân meded yâr,

Yâr yâr yüreğim yâr görki neler var.

Yek demî gavvâs bûdem ber leb-i deryâ-yı aşk

(*Hey yâr hey dost dost pîr-i men cânân-ı men*)

Sad hezâran dürri gevher dîdem ez deryâ-yı aşk

(*Hey yâr hey dost pîr-i men cânân-ı men*)

Nâgihân ez kudret-i Hak yek nazar kerdem derun

(*Hey yâr hey dost pîr-i men cânân-ı men*)

Âlemî serkeşte dîdem mânde-i deryâ-yı aşk

(*Hey yâr hey dost pîr-i men cânân-ı men*)

İkinci Selâm (Selâm-ı Sânî)

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü cân îmân-ı menî

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ey âşıkân ey âşıkân Monla-i Rûmî miresid

Hey ârifan ey ârifan Monla-i Rûmî miresid

Ah mâhbubi men matlûbi men, ah mergûbi men makbûl-i men

Üçüncü Selâm (Selâm-ı Sâlis)

Âşıkan râ kıble dîdâr âmedest

Gerçi der reh kıble bisyâr âmedest

Âşıkan râ nîst fikri ârzu

Âşıkî bî-farzı rü bî-âr âmedest (*yâr*)

Şems-i Tebrîzî heme güftâr-ı tü (*yâr*)

Der hakîkat dürr-i şehvâr âdemest (*ah belî yârim*)

(*Cânım*) Ey ki hezâr âferin (*ah*) bu nice sultân olur

Kulu olan kişiler (*cânım*) hüsrev ü hâkân olur (*vay*)

(*Cânım*) Her ki bugün Veled'e (*ah*) inanu ben yüz süre

Yoksul ise bay olur (*cânım*) bay ise sultân olur (*vay*)

Biş nev tü zi ney çihâ çihâ mîgûyed

Esrâr-ı nühüfte kibriyâ mîgûyed

Ruhû zerdi derun tehî vü serdâde be bâd

Bî nutk u zeban Hüdâ Hüdâ mîgûyed

Men bâ tü çünânem ey nigâr-i Hotenî (*vay*)

Kânder galatam ki men tü em yâ tü menî (*vay*)

Ni men menem ü nî tü tüyî nî tü menî (*vay*)

Hem men menem ü hem tü tüyî hem tü menî[194] (*vay*)

Dânî semâ‘ çi büved savt-ı belî şinîden

Ez hîşden bürîden bâ vasl-ı o resîden

Dânî semâ‘ çi büved bî-hod şüden zi hesti

Ender fenâ-yı mutlak zevk-i bekâ çeşîden (*ah*)

Sermest-i câm-ı aşkam bî-sâgar u piyâle

Güftem ki sûzinâk güftem ki sûzinâk (*ah*)

Men în ü an nedânem sermest-i Şems-i Dîn’em[195]

Mutrıb be-zen nevâyî sâkî bidih piyâle

[194] Bu rubâi Hasan Ali Yücel’in “*Mevlânâ Rubailer LIV.*” eserinde, s.101 ve Halil İbrahim Sarıoğlu’un *“Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Rubâîler”* adlı eserinde; Ni men menem ü nî tü tüyî nî tü menî/ Hem men menem ü hem tü tüyî hem tü menî / Men bâ tü çünânem ey nigâr-i Hotenî / Kânder galatam ki men tü em yâ tü menî, olarak geçmektedir.” s.245.

[195] Şems-i Dîn’em kısmı, Abdülbaki Gölpınarlı’nın “*Mevlânâdan Sonra Mevlevilik*” eserinde; Camı ışkam olarak kayıtlıdır. s.423.

Dördüncü Selâm (Selâm-ı Râbi)

(*Ah*) Sultân-ı menî sultân-ı menî

(*Ah*) Ender dil ü cân îmân-ı menî

(*Ah*) Der men bi-demî men zinde şevem

(*Ah*) Yek cân çî şeved sad cân-ı menî

(*Ah*) Ey âşıkân ey âşıkân (*ah*) Monla-i Rûmî miresid

(*Ah*) Hey ârifan ey ârifan (*ah*) Monla-i Rûmî miresid

Ah mâhbubi men matlûbi men

Ah mergûbi men makbûl-i men

4.2.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi

1. Sadece birinci selâma başlarken sol anahtarı bulunmaktadır. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

2. Birinci selâmın donanımında Nihâvend makamının arıza işaretleri bulunmamaktadır. Donanımda kullanılmayan Nihâvend makamı arıza işaretleri eser içinde gösterilmiş. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

3. Birinci selâmın usûlüne arap harfleri ile "Usûlü Devr-i Revân" yazılmış. 7/8 olarak notaya alınmış ve usûl 3+4 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek 7 zaman sonları çift çizgi ile belirtilmiş. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

4. "Hayme" kelimesi defterde "Hame" olarak yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

5. “Zi tıli” kelimesi, Ahmet Çalışır[196], M. Fatih Salgar[197] ve Sadettin Heper[198] nota nüshalarında “Zi rıtli” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

6. “Sultâni” kelimesi, Ahmet Çalışır[199], M. Fatih Salgar[200] ve Sadettin Heper[201] nota nüshalarında “Sübhani” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

7. “Yar Meramı” kısmı, Ahmet Çalışır[202], M. Fatih Salgar[203] ve Sadettin Heper[204] nota nüshalarında “Ya Muradı” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

8. “Fârigam”, kelimesindeki “ri” hecesi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada “ri” hecesi eklenerek “fârigam” olarak yazılmıştır.

9. “Meram” kelimesi, Ahmet Çalışır[205], M. Fatih Salgar[206] ve Sadettin Heper[207] nota nüshalarında “Murad” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

10. Birinci selâmın bu ölçüsü 8 zamanda fazla ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

11. “Derun” kelimesi, Ahmet Çalışır[208], M. Fatih Salgar[209] ve Sadettin Heper[210] nota nüshalarında “Der o” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

12. Sol anahtarı kullanılmadan ikinci selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

13. İkinci selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

---

[196] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/252.
[197] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 316.
[198] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 119.
[199] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/252.
[200] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 316.
[201] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 119.
[202] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/253.
[203] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 317.
[204] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 120.
[205] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/253.
[206] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 317.
[207] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 120.
[208] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/254.
[209] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 318.
[210] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 120.

14. İkinci selâmın usûlüne arap harfleri ile “Mevlevî Evferî” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

15. “Der” kelimesi defterde “Ger” olarak yazılmış. Çalışmada “Der” olarak yazılmıştır.

16. “Bi-demi” kısmı defterde “bi” yerine “Der men men” olarak yazılmış. Çalışmada “Der men bi-demi” olarak yazılmıştır.

17. İkinci selâmın bu ölçüsü 8 zamanda, eksik ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

18. “Şeved” kelimesi defterde “Şevem” olarak yazılmış. Çalışmada “Şeved” olarak yazılmıştır.

19. “Monla” kelimesi, Ahmet Çalışır[211] ve M. Fatih Salgar[212] nota nüshalarında “Mollâ” olarak geçmektedir.

20. “Mâhbubi” kelimesi defterde “Mâhbubu” olarak yazılmış. Çalışmada “Mâhbubi” olarak yazılmıştır.

21. “Matlûbi” kelimesi defterde “Matlûbu” olarak yazılmış. Çalışmada “Matlûbi” olarak yazılmıştır.

22. “Mergûbi” kelimesi defterde “Mergûbi” olarak yazılmış. Çalışmada “Mergûbi” olarak yazılmıştır.

23. Sol anahtarı kullanılmadan üçüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

24. Üçüncü selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

[211] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/255.
[212] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 319-320.

25. Üçüncü selâmın usûlüne, arap harfleri ile “Devr-i Kebîr” yazılmış, ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük yazılmış ve her 14 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

26. Üçüncü selâmın bu ölçüsü 3 zamanda, fazla ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

27. “Farzı” kelimesi, Ahmet Çalışır[213], M. Fatih Salgar[214] ve Sadettin Heper[215] nota nüshalarında “Fahrü” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

28. “Şehvar” kelimesindeki “r” harfi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada “şehvar” olarak yazılmıştır.

29. Mevlevî Âyinlerinin 10/8 Aksak Semâi usûlü ile bestelenen saz terennümü kısmına defterde arap harfleri ile “Aksak” yazılmış. Usûl 5+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

30. Üçüncü selâmın bu ölçüsü 12 zamanda, fazla ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

31. Mevlevî Âyinlerinin saz terennümünden sonra gelen Yürük Semâi usûlü ile bestelenen bu bölümüne, defterde arap harfleriyle “Semâi” yazılmış. Usûl 3/4 şeklinde, yürük semâinin tamamlandığı her 6 zaman sonundaki ölçüler çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

32. Üçüncü selâmın bu ölçüsü 2 zamanda, eksik ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

33. “Her ki bugün Veled’e inanu ben yüz süre” mısrasındaki “süre” kelimesi defterde “süren” olarak yazılmış. Çalışmada “süre” olarak yazılmıştır.

34. “Biş” kelimesi “iş” olarak yazılmış ve “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır. Çalışmada “biş” olarak yazılmıştır.

[213] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/255.
[214] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 321.
[215] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 122.

35. “Çi büved” kısmındaki “ç” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

36. “Dani” kelimesi defterde “ani” olarak yazılmış. Çalışmada “dani” olarak yazılmıştır.

37. “Re hini” kısmı, Ahmet Çalışır[216], M. Fatih Salgar[217] ve Sadettin Heper[218] nota nüshalarında “Zi hesti” olarak yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

38. “Çeşiden” kelimesi Sadettin Heper[219] nota nüshasında “Şiniden” olarak geçmektedir.

39. “Aşkam” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

40. “Güftem ki sûzinak güftem ki sûzinak” mısrası, Ahmet Çalışır[220], M. Fatih Salgar[221], Sadettin Heper[222] nota nüshalarında “Güftem zi men çihahi güftaki suzinale” ve Abdülbaki Gölpınarlı’nın “*Mevlânâ’dan sonra Mevlevilik*”[223] adlı eserinde “Goftem zi men çi hâhî goftâ ki sûz-u nâle” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

41. Sol anahtarı kullanılmadan dördüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

42. Dördüncü selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

43. Dördüncü selâmın usûlüne arap harfleri ile “Mevlevî Evferî” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

44. “Sultân-ı” kelimesindeki “l” harfi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada “Sultân-ı” olarak yazılmıştır.

---

[216] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/257.
[217] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 324.
[218] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 125.
[219] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 125.
[220] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/258.
[221] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 324.
[222] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 125.
[223] Gölpınarlı, *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevilik*, 423.

45. “Der” kelimesi defterde “Ger” olarak yazılmış. Çalışmada “Der” olarak yazılmıştır.

46. “Bi-demi” kısmı defterde “bi” yerine “Der men men” olarak yazılmış. Çalışmada “Der men bi-demi” olarak yazılmıştır.

47. “Mâhbubi” kelimesi defterde “Mâhbubu” olarak yazılmış. Çalışmada “Mâhbubi” olarak yazılmıştır.

48. “Matlûbi” kelimesi defterde “Matlûbu” olarak yazılmış. Çalışmada “Matlûbi” olarak yazılmıştır.

49. “Mergûbi” kelimesi defterde “Mergûbu” olarak yazılmış. Çalışmada “Mergûbi” olarak yazılmıştır.

50. Sol anahtarı kullanılmadan son peşreve geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

51. Son peşrevin donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.
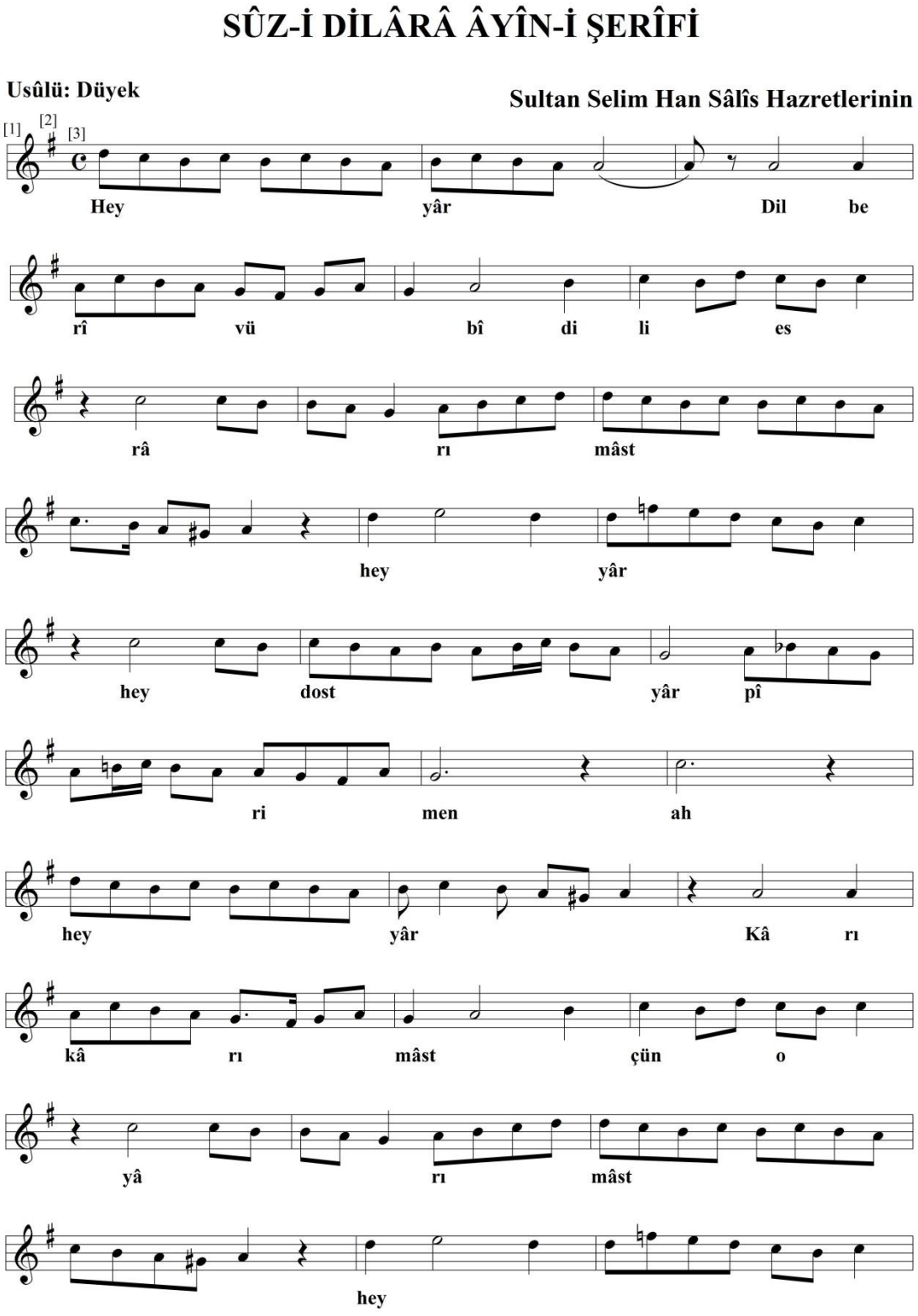
52. Son peşrevin usûlüne arap harfleri ile “Devr-i Kebîr” yazılmış donanıma “C” ifadesi koyularak usûl, ölçüler 4 vuruşa bölünerek 4/4 lük yazılmış ve usûlün tamamlandığı 28 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.
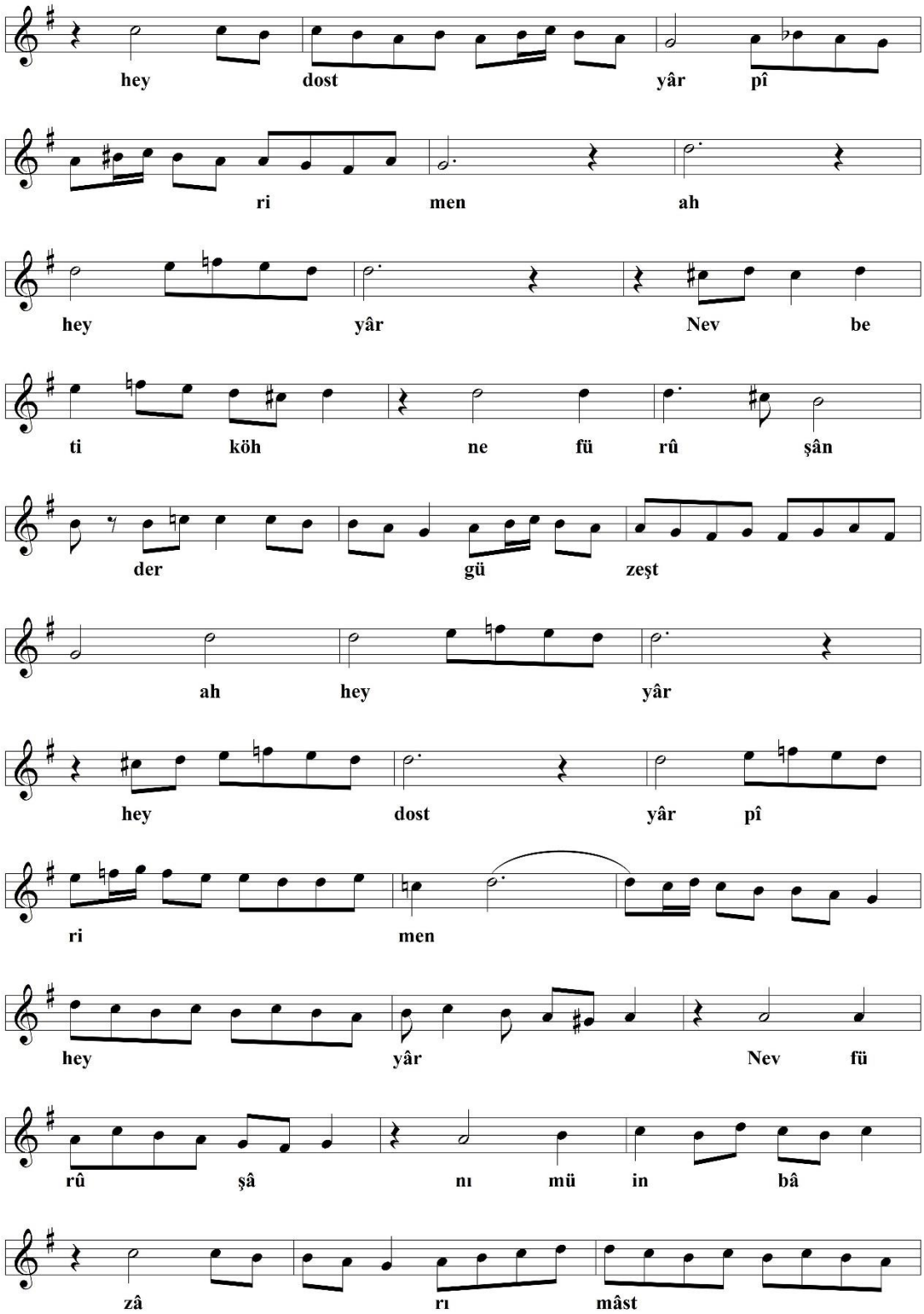
53. Son Yürük Semâi bölümünün usûlüne, arap harfleriyle “Yürük Semâi” yazılmış. Usûl 3/4 şeklinde, yürük semâinin tamamlandığı her 6 zaman sonundaki ölçüler çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.
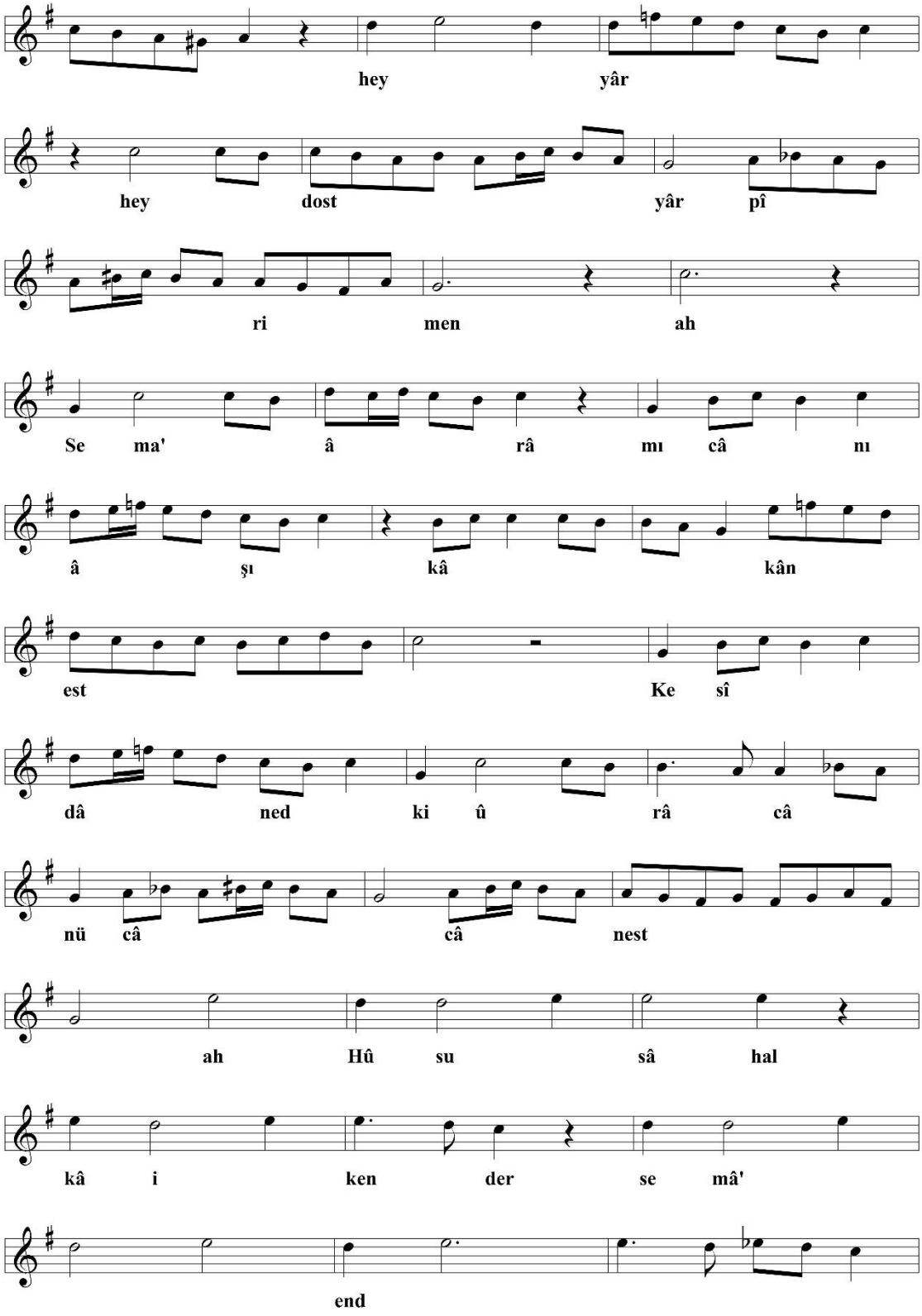
54. Yürük semâi kısmının bu ölçüsü bu ölçüsü 2 zamanda, eksik ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.
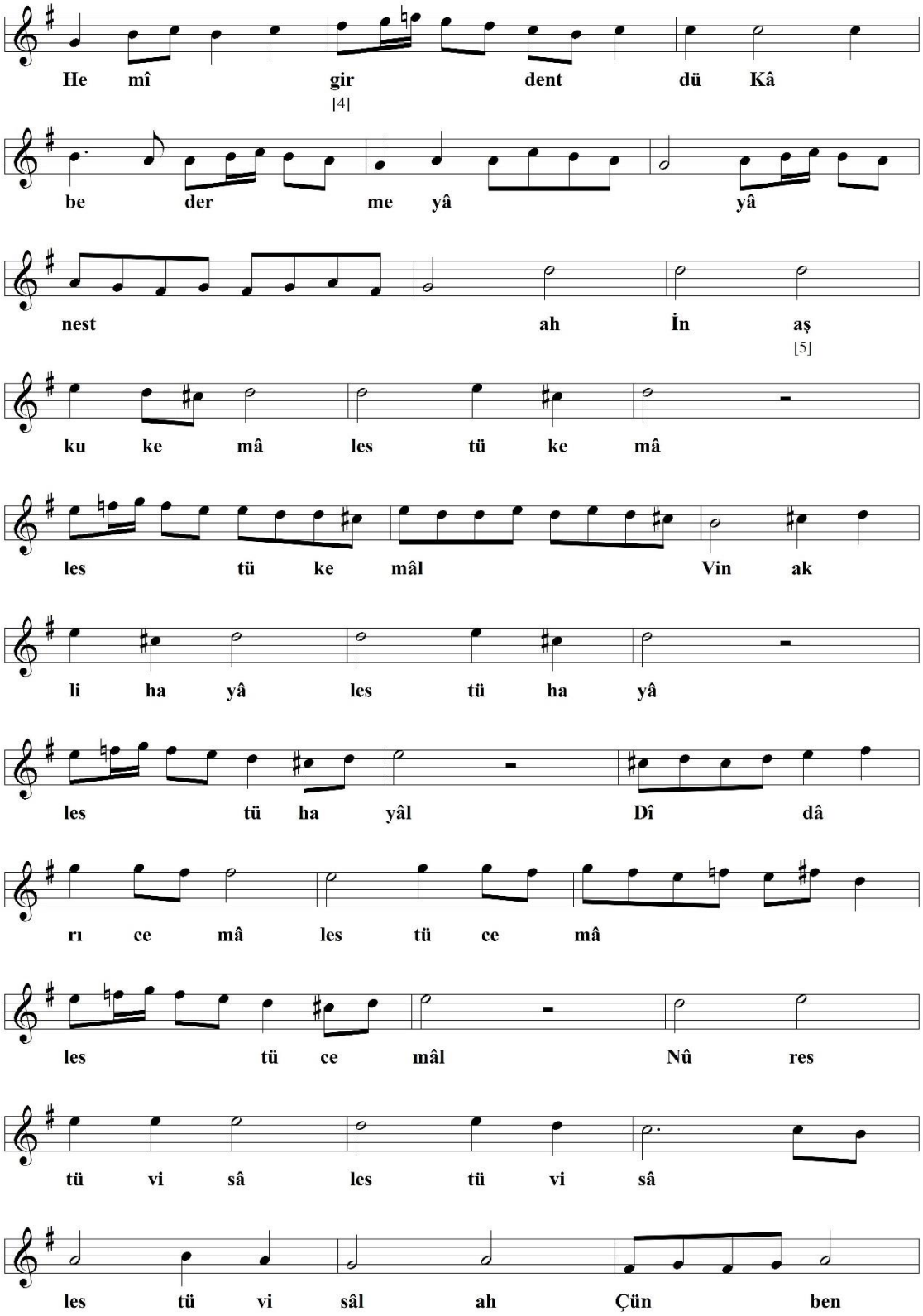
4.3. Sûz-i Dilârâ Mevlevî Âyini
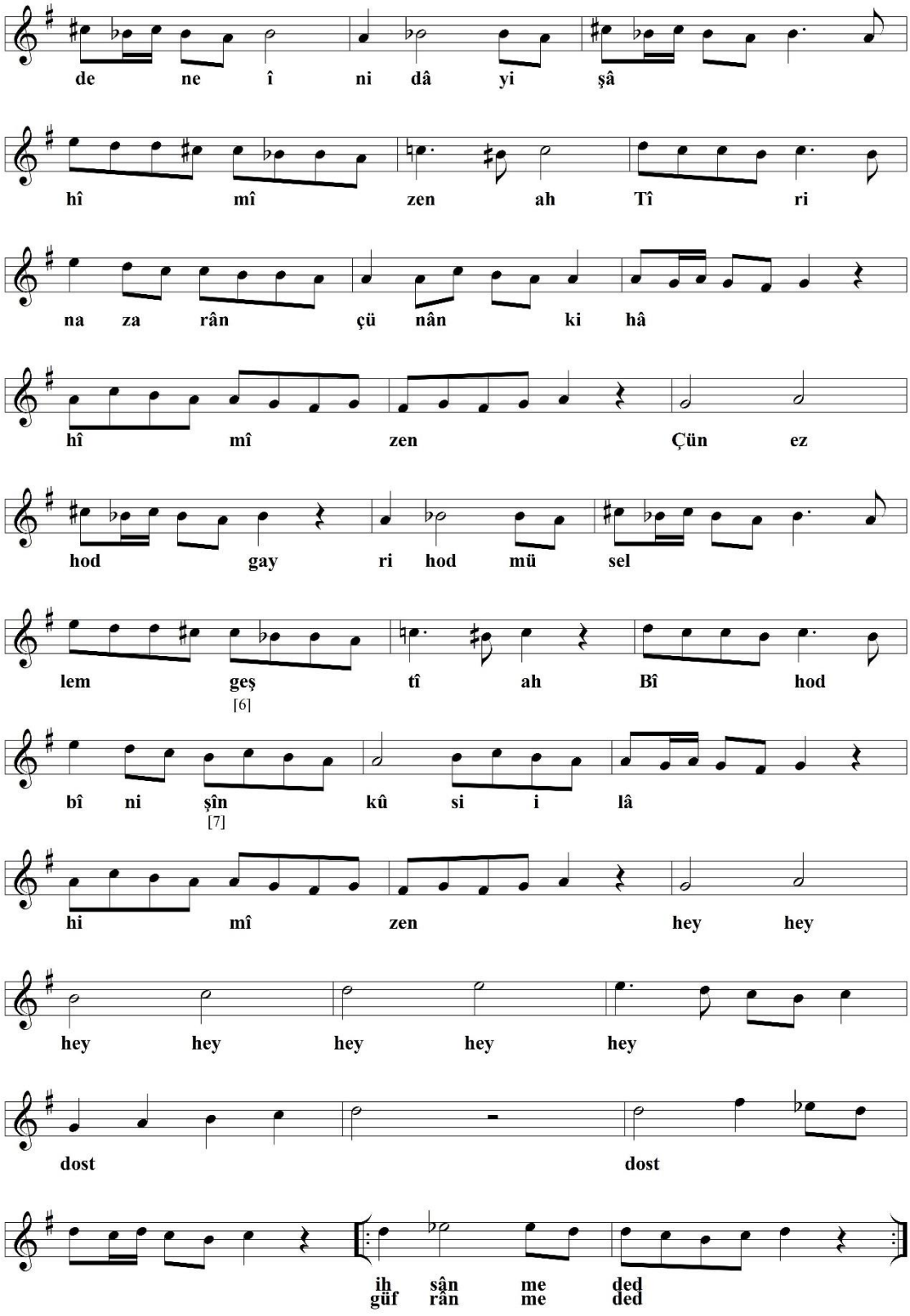
4.3.1. Notası
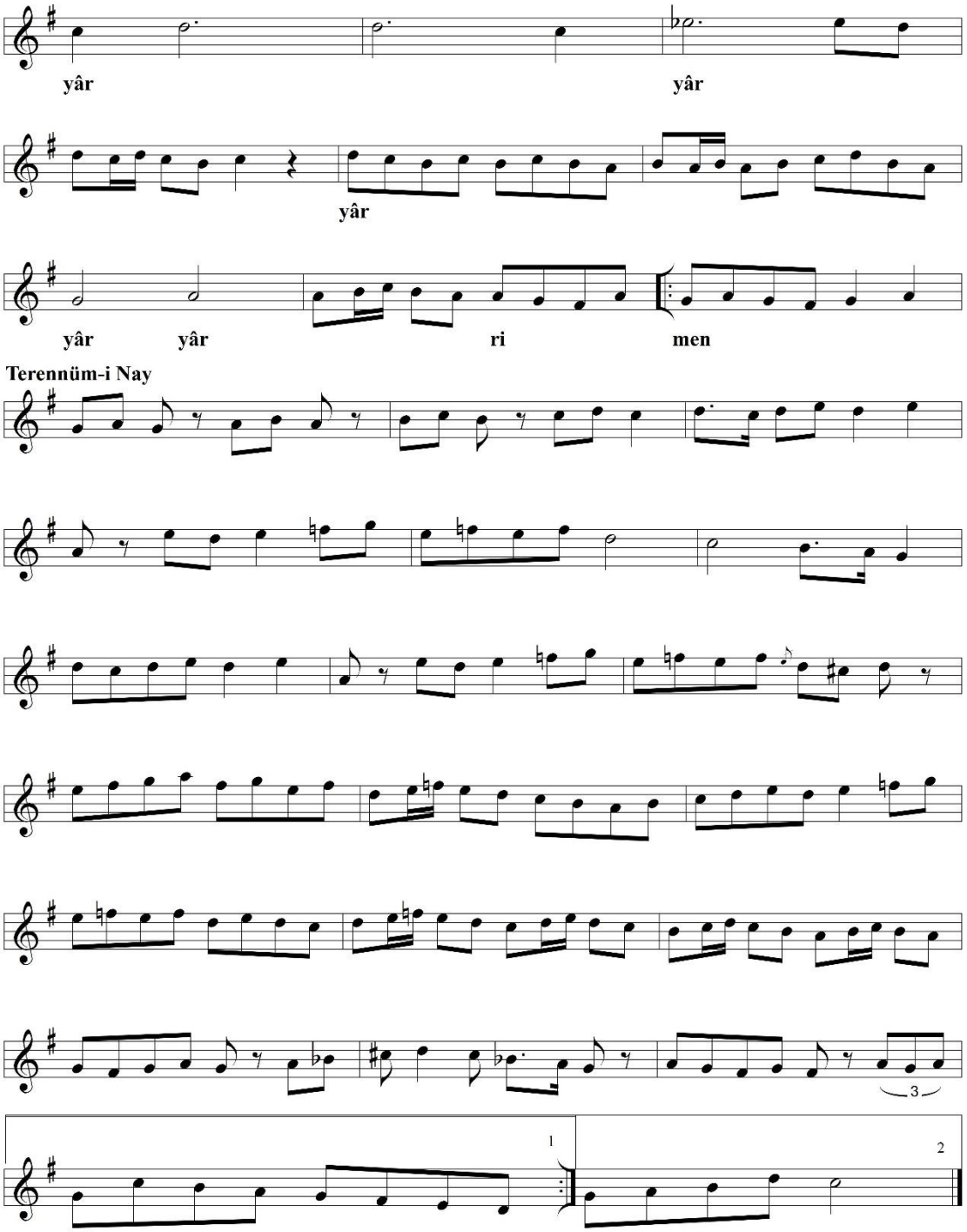

hey dost yâr pî
ri men ah
hey yâr Nev be
ti köh ne fü rû şân
der gü zeşt
ah hey yâr
hey dost yâr pî
ri men
hey yâr Nev fü
rû şâ nı mü in bâ
zâ rı mâst

hey yâr
hey dost yâr pî
ri men ah
Se ma' â râ mı câ nı
â şı kâ kân
est Ke sî
dâ ned ki û râ câ
nü câ câ nest
ah Hû su sâ hal
kâ i ken der se mâ'
end
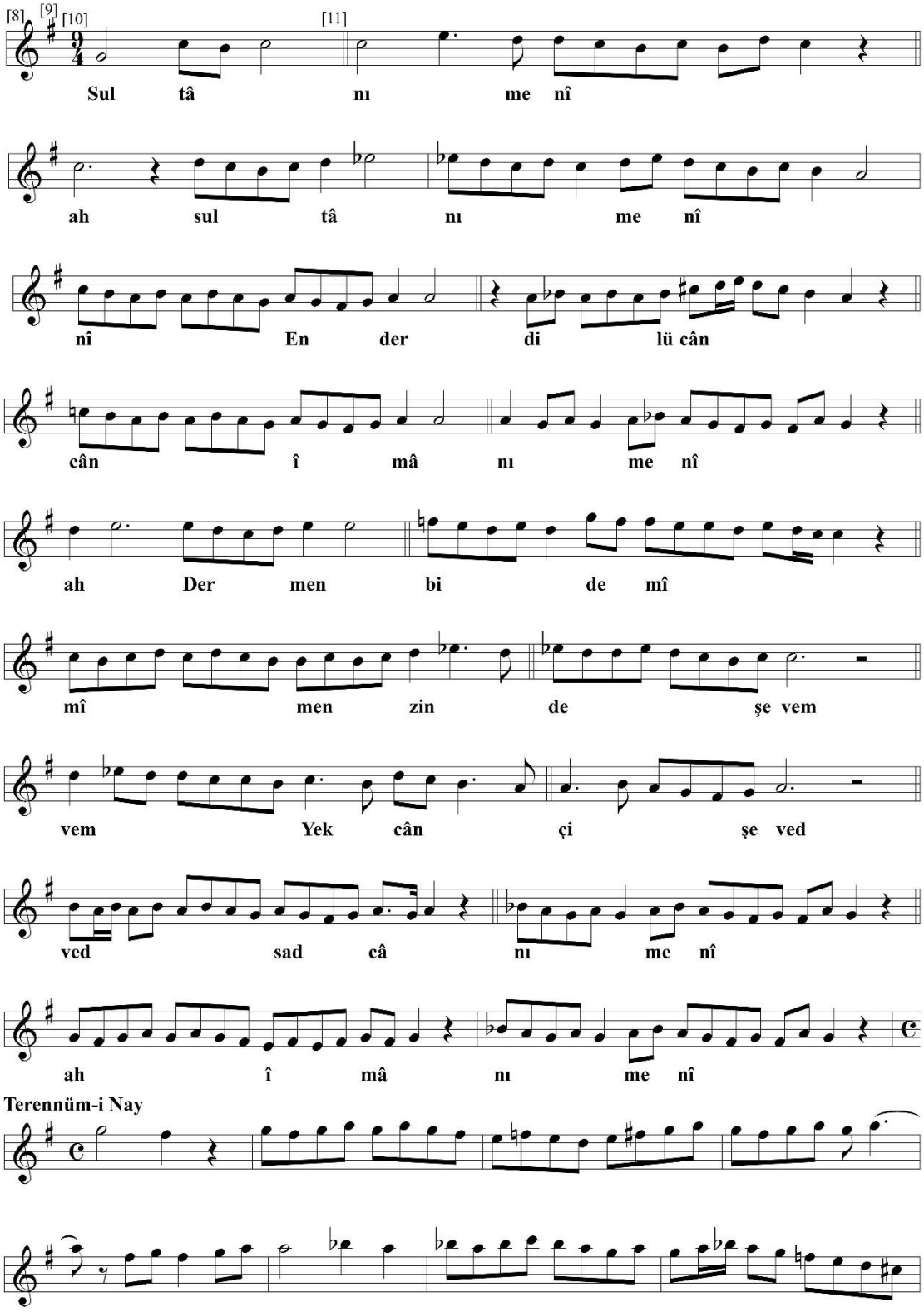

He mî gir dent dü Kâ
[4]
be der me yâ yâ
nest ah İn aş
[5]
ku ke mâ les tü ke mâ
les tü ke mâl Vin ak
li ha yâ les tü ha yâ
les tü ha yâl Dî dâ
rı ce mâ les tü ce mâ
les tü ce mâl Nû res
tü vi sâ les tü vi sâ
les tü vi sâl ah Çün ben

de ne î ni dâ yi şâ
hî mî zen ah Tî ri
na za rân çü nân ki hâ
hî mî zen Çün ez
hod gay ri hod mü sel
lem geş tî ah Bî hod
[6]
bî ni şîn kû si i lâ
[7]
hi mî zen hey hey
hey hey hey hey hey
dost dost
ih sân me ded
güf rân me ded
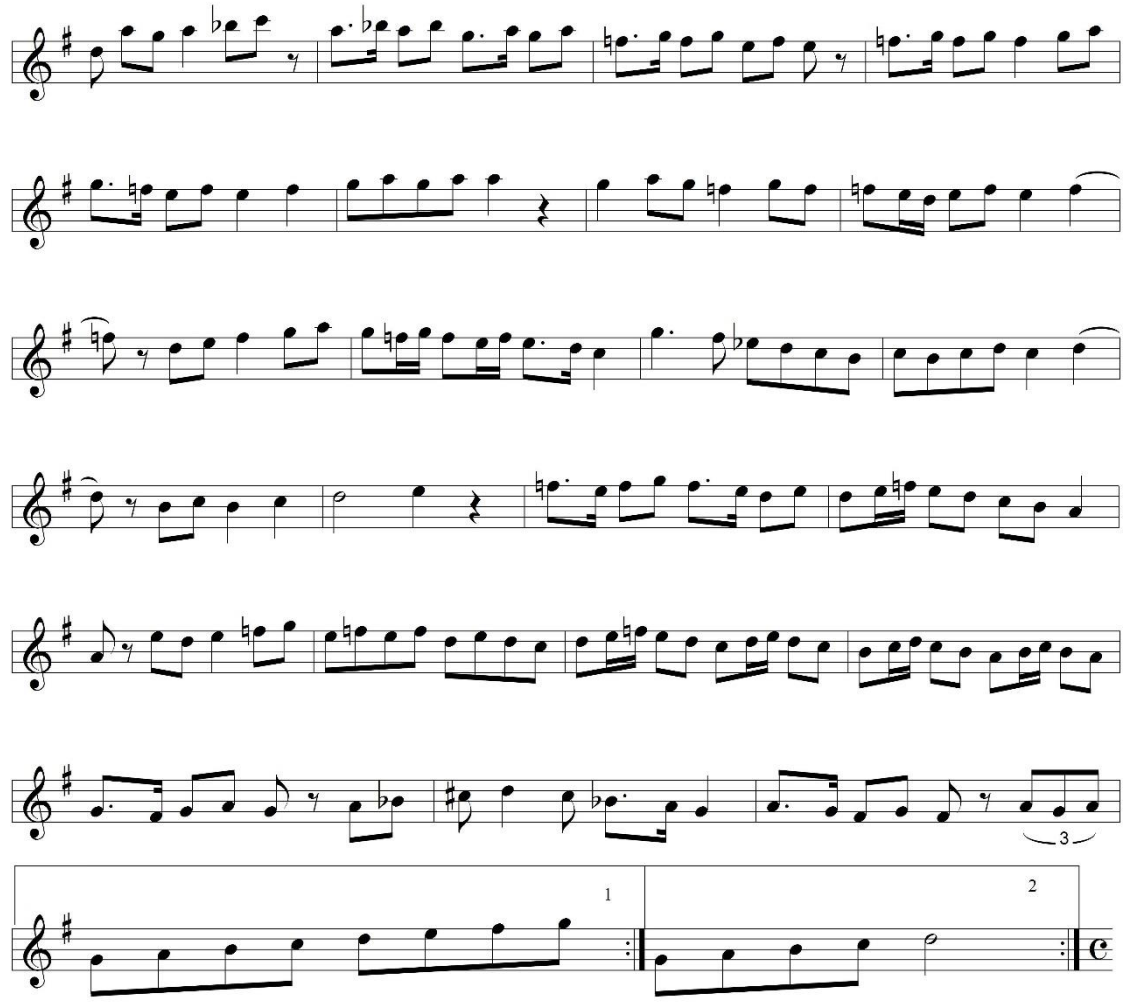

yâr
yâr
yâr
yâr
yâr
ri
men
Terennüm-i Nay
3
1
2

SELÂM-I SÂNÎ (İKİNCİ SELÂM)

Evfer

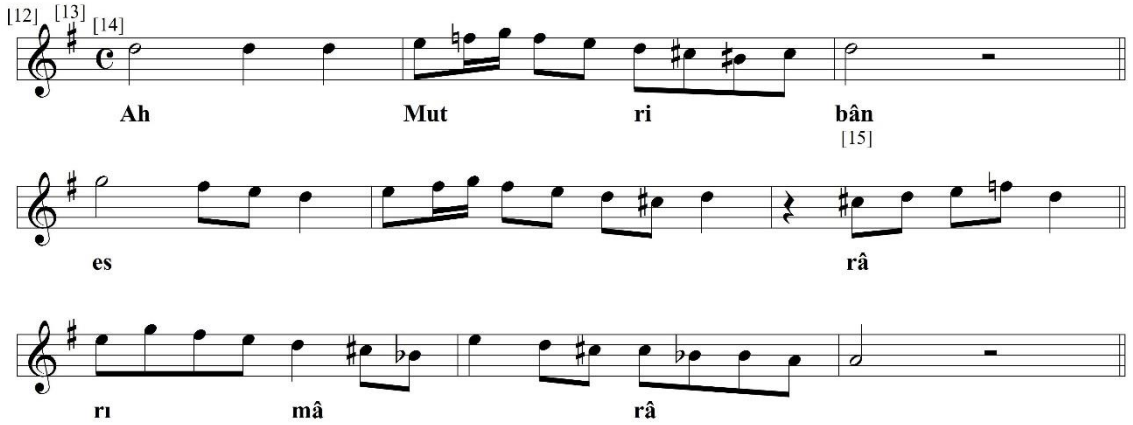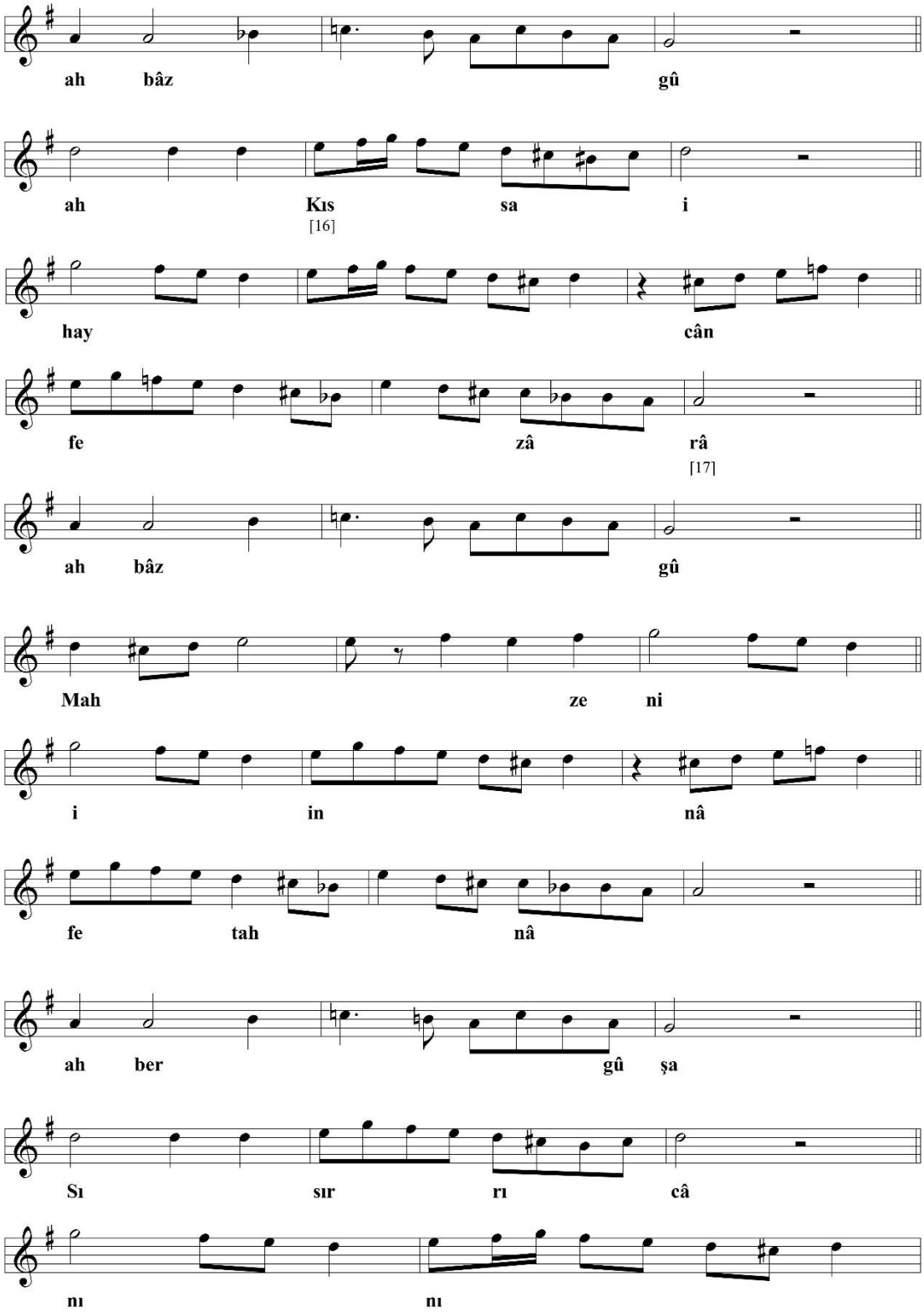

Terennüm-i Nay

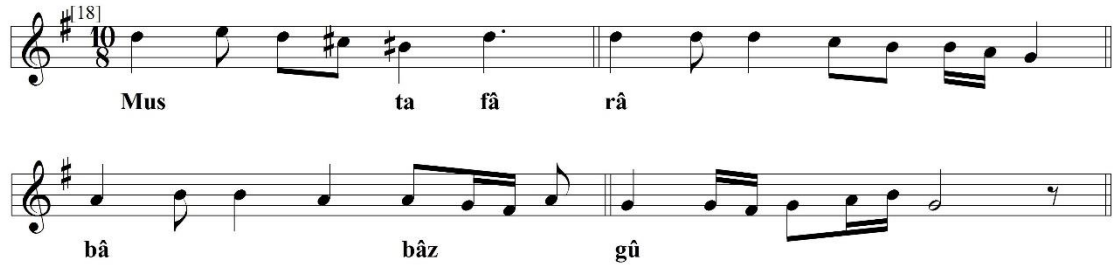
SELÂM-I SÂLİS (ÜÇÜNCÜ SELÂM)

Frenkçin
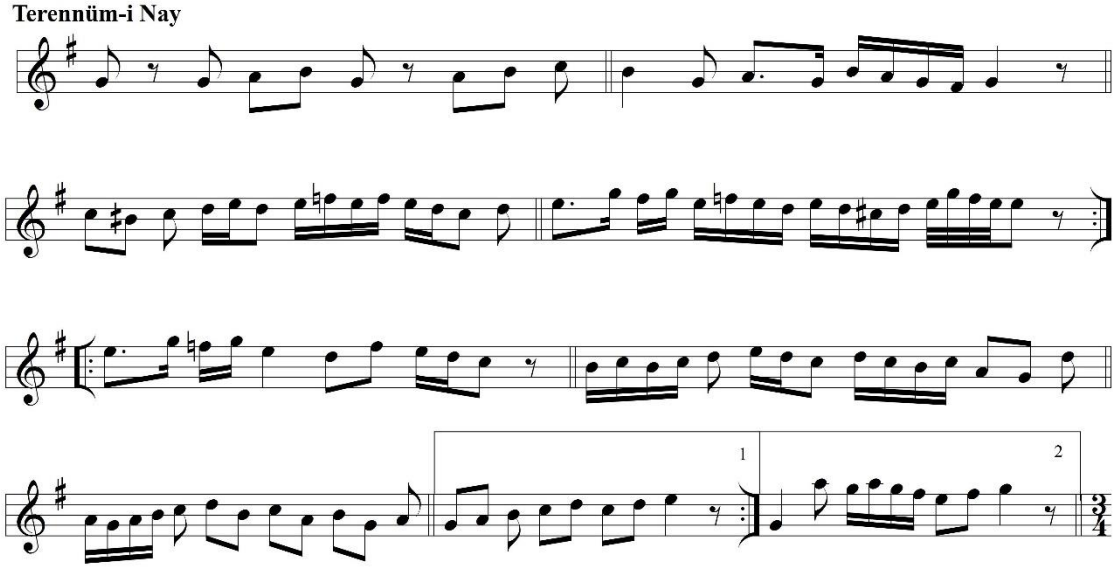

ah bâz gû
ah Kıs sa i
[16]
hay cân
fe zâ râ
[17]
ah bâz gû
Mah ze ni
i in nâ
fe tah nâ
ah ber gû şa
Sı sır rı câ
nı nı

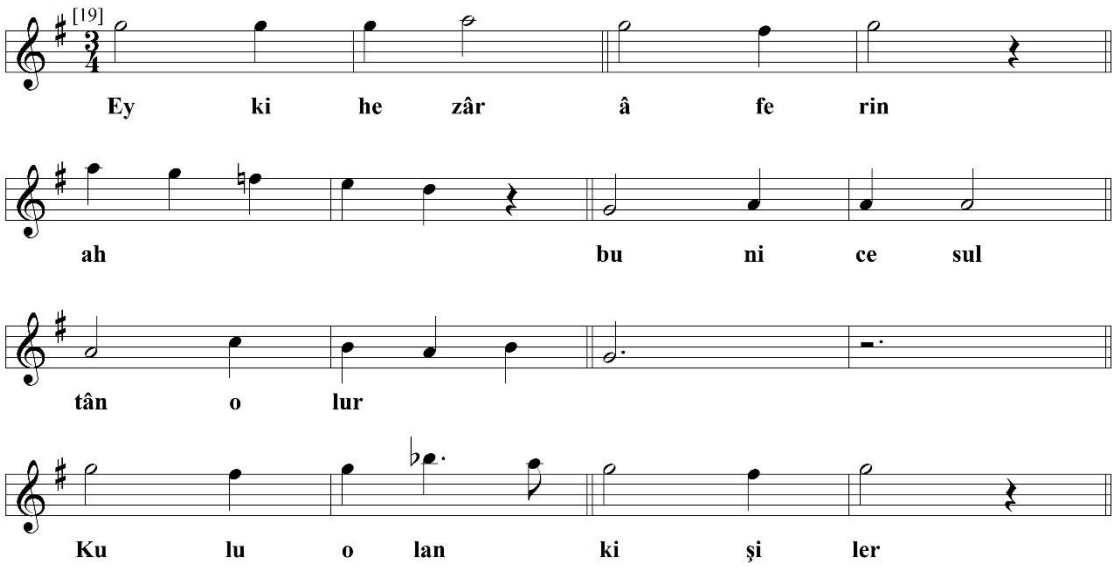
Aksak
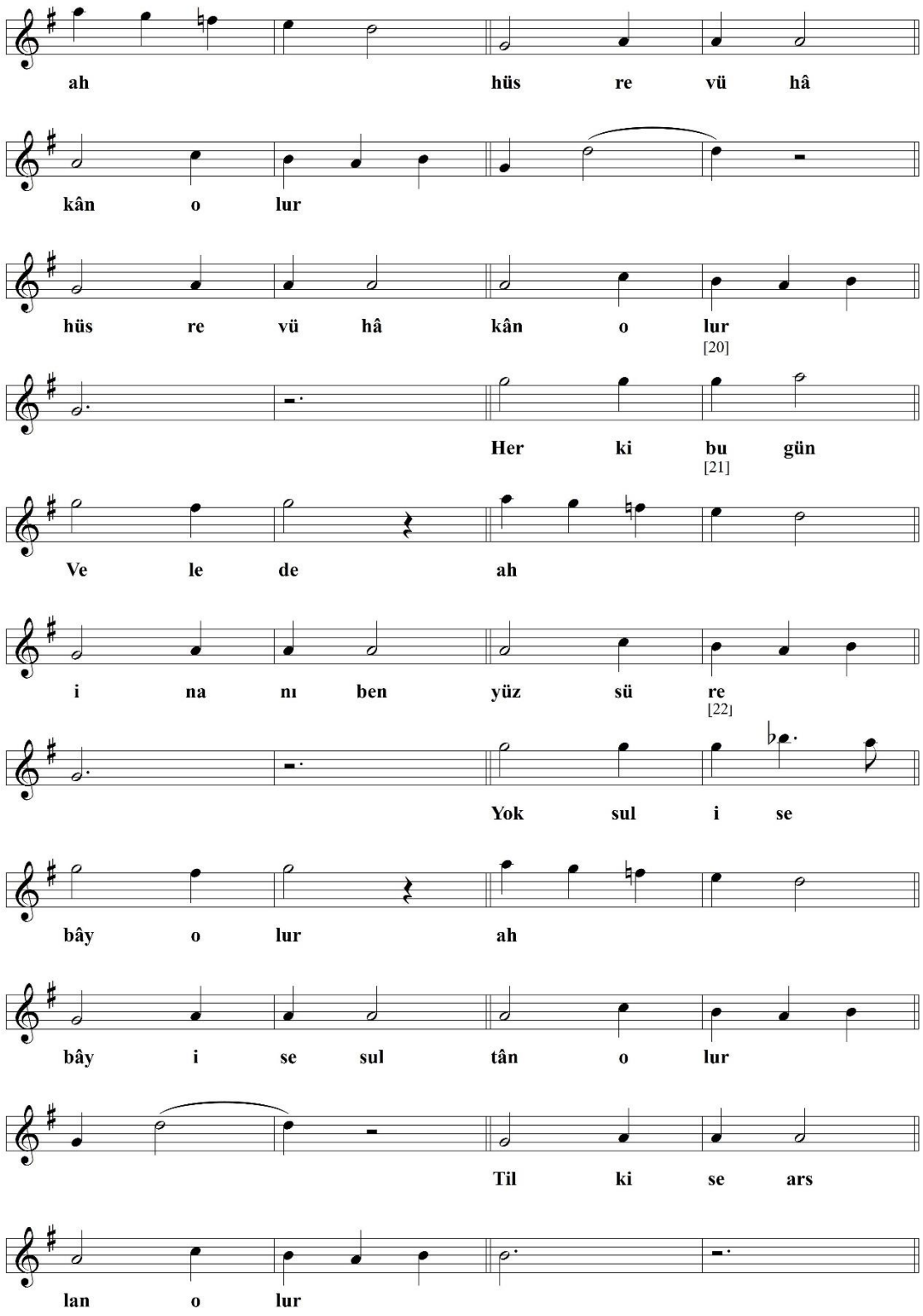

Terennüm-i Nay
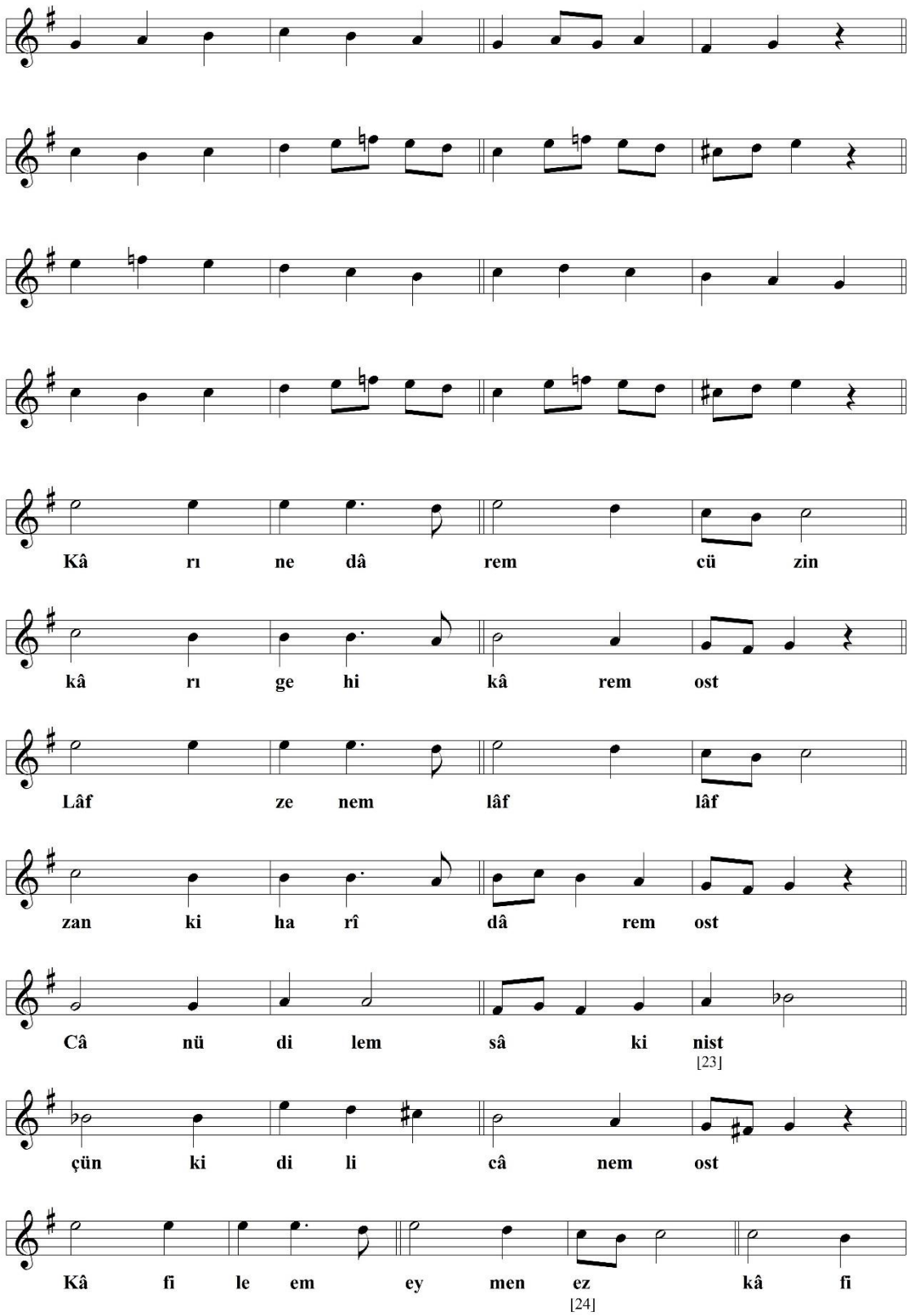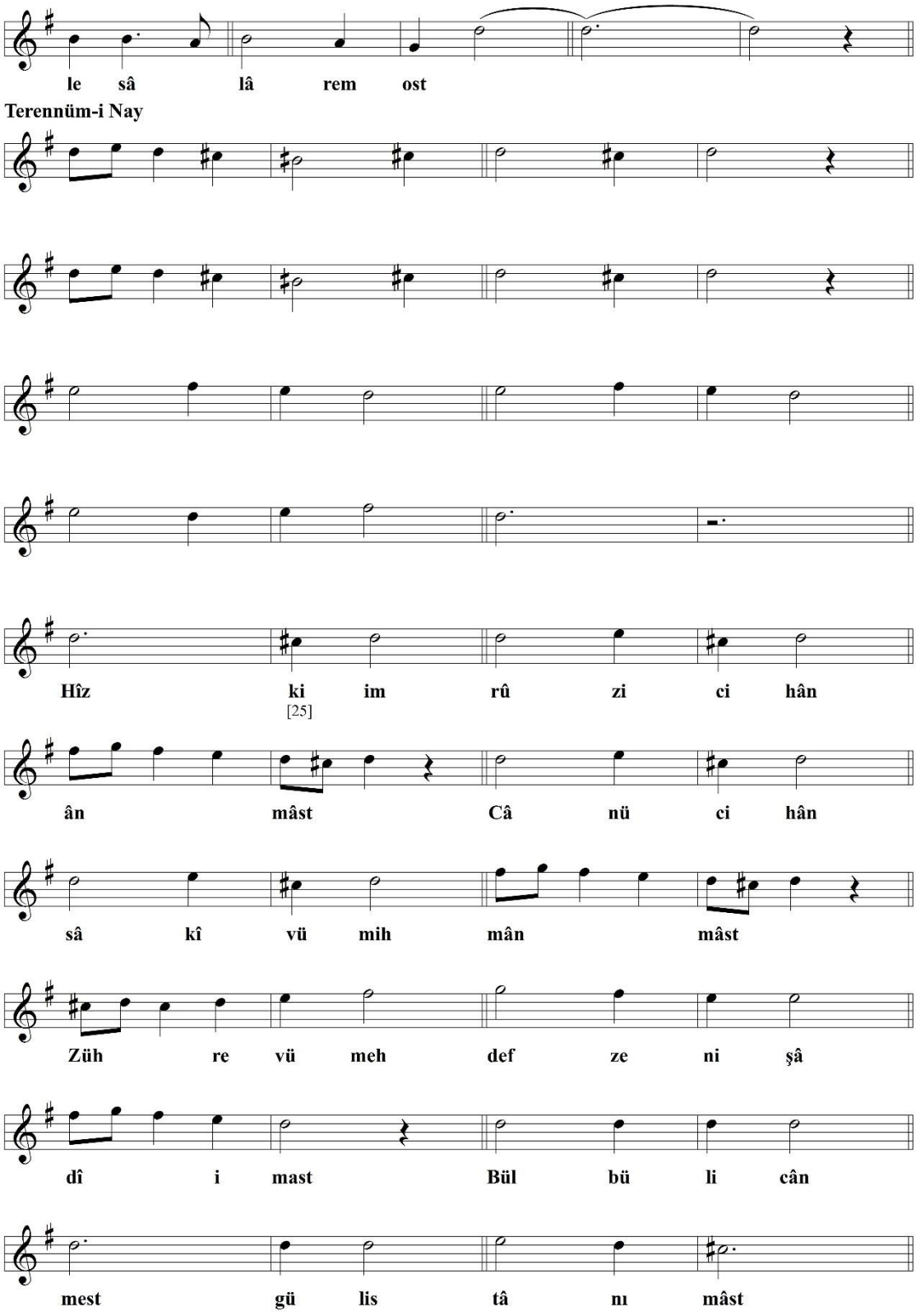

Semâi
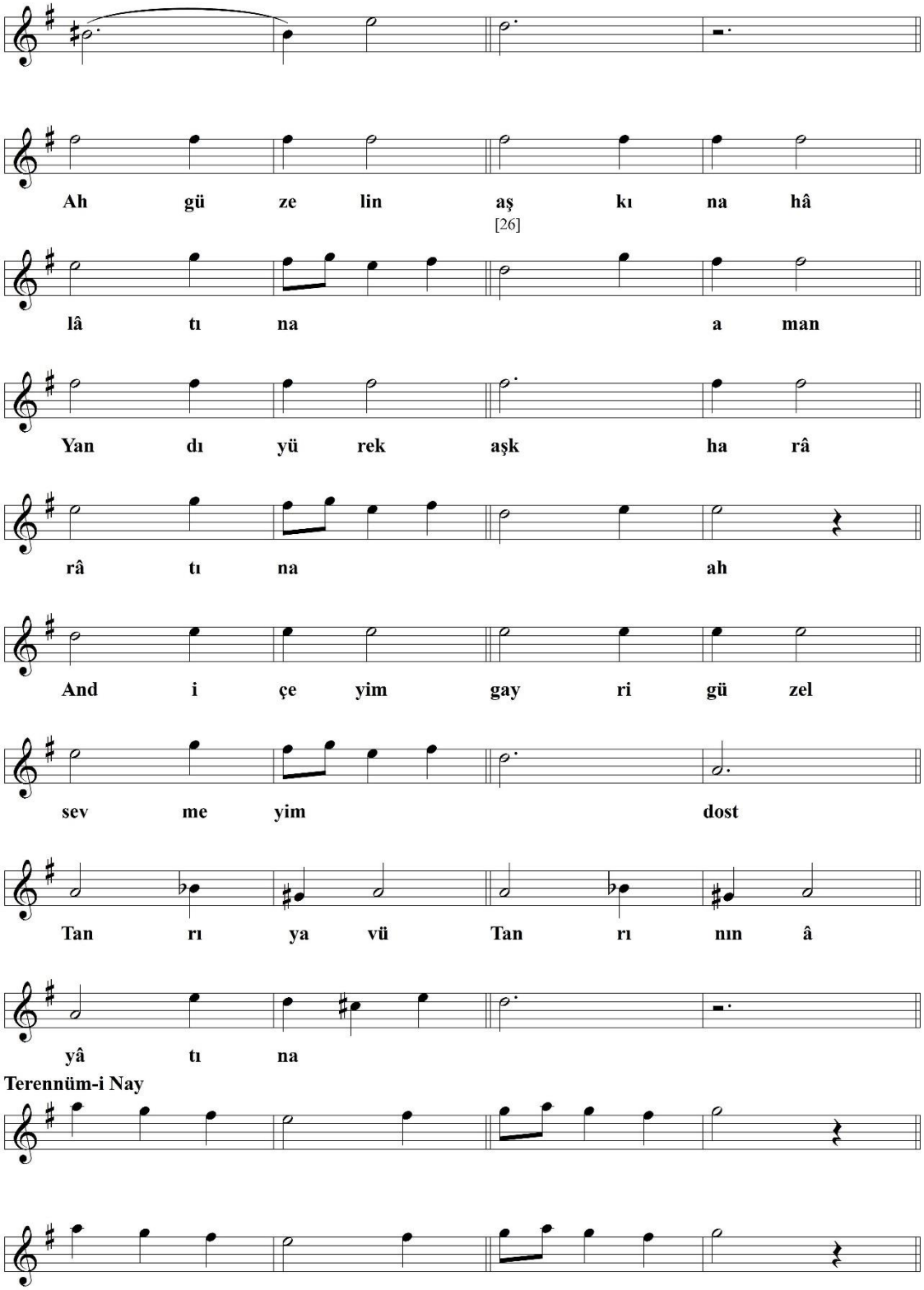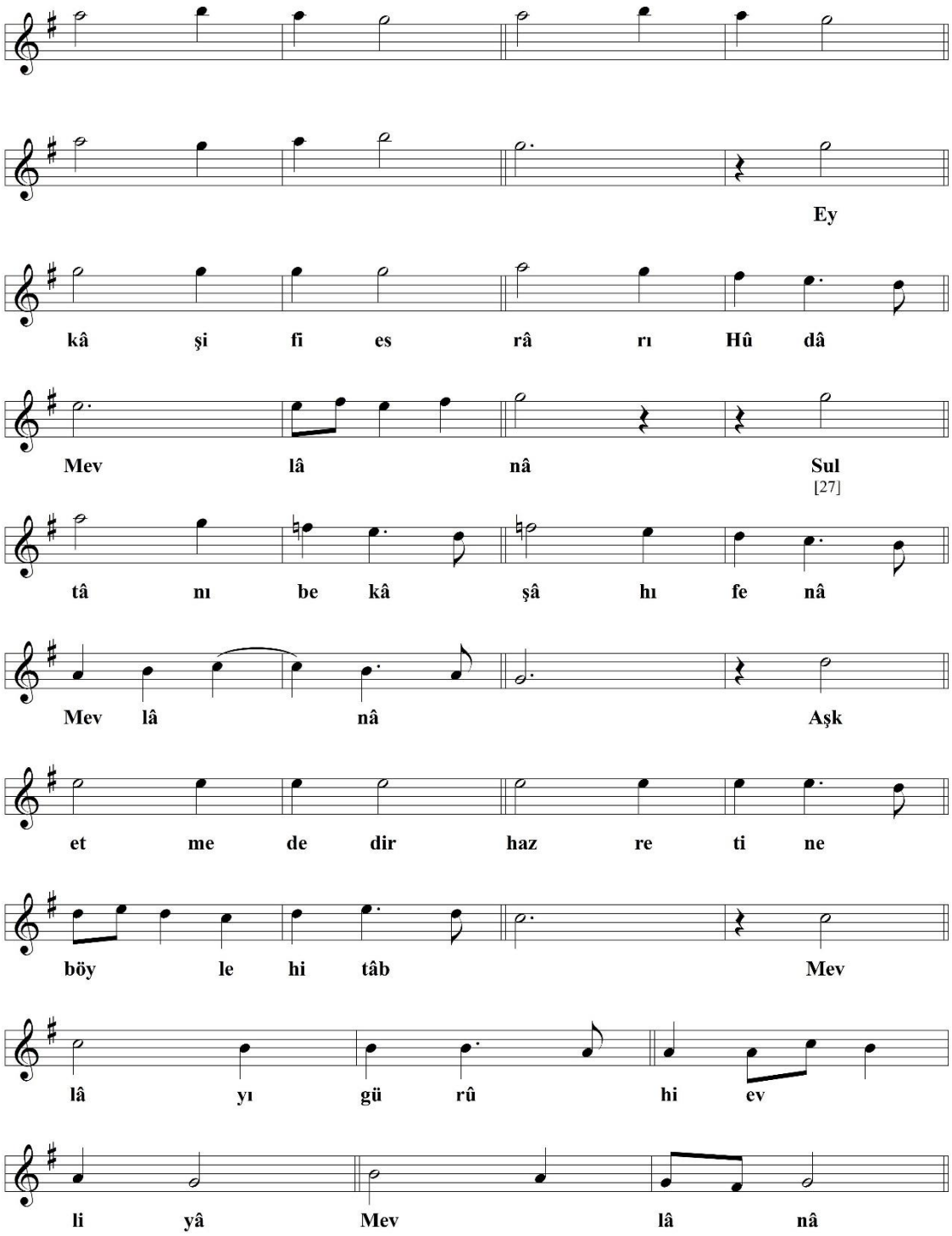

ah hüs re vü hâ
kân o lur
hüs re vü hâ kân o lur
[20]
Her ki bu gün
[21]
Ve le de ah
i na nı ben yüz sü re
[22]
Yok sul i se
bây o lur ah
bây i se sul tân o lur
Til ki se ars
lan o lur

Terennüm-i Nay
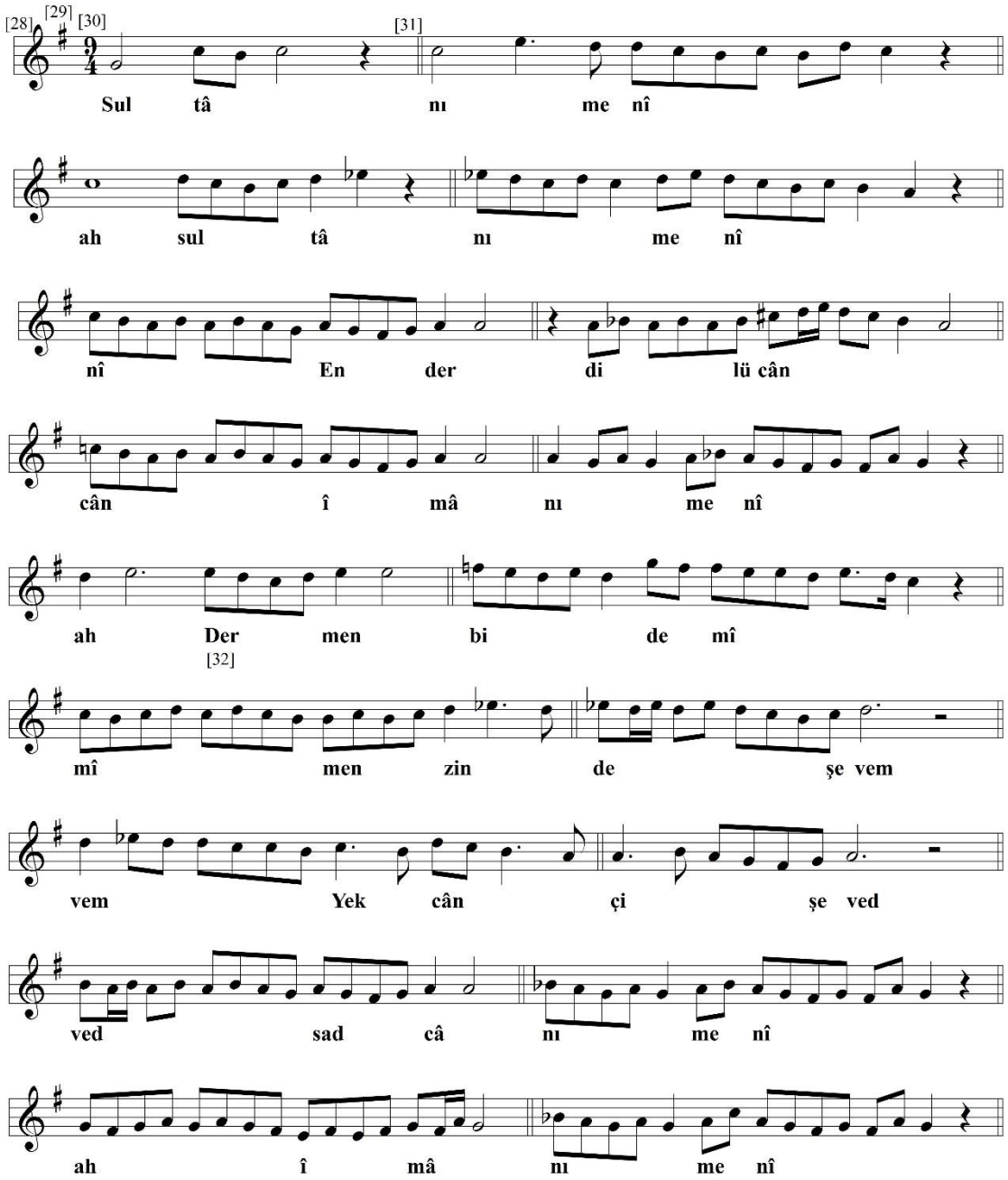

le sâ lâ rem ost
Terennüm-i Nay
Hîz ki im rû zi ci hân
[25]
ân mâst Câ nü ci hân
sâ kî vü mih mân mâst
Züh re vü meh def ze ni şâ
dî i mast Bül bü li cân
mest gü lis tâ nı mâst

Ah gü ze lin aş kı na hâ
[26]
lâ tı na a man
Yan dı yü rek aşk ha râ
râ tı na ah
And i çe yim gay ri gü zel
sev me yim dost
Tan rı ya vü Tan rı nın â
yâ tı na
Terennüm-i Nay

Ey
kâ şi fi es râ rı Hû dâ
Mev lâ nâ Sul
[27]
tâ nı be kâ şâ hı fe nâ
Mev lâ nâ Aşk
et me de dir haz re ti ne
böy le hi tâb Mev
lâ yı gü rû hi ev
li yâ Mev lâ nâ

SELÂM-I RÂBİ (DÖRDÜNCÜ SELÂM)

Evfer-i Mevlevî

224

[224] Defterde Sûz-i Dilârâ Mevlevî Âyîni notasının sonunda arap harfleri ile "Burada Rast kolundan bir peşrev çalınır. Bade Aşr-ı Şerîfi okunur. Tamam" yazılmış.

4.3.2. Güftesi

Birinci Selâm

(*Hey yâr*) Dilberî vü bî-dili esrâr-ı mâst (*hey yâr hey dost yâr pîr-i men ah*)

(*Hey yâr*) Kârı kârı mâst çün o yârı mâst (*hey hey dost yâr pîr-i men ah*)

(*Hey yâr*) Nevbet-i köhne-fürûşân der güzeşt (*ah hey yâr hey dost pîr-i men*)

(*Hey yâr*) Nev-fürûşânım ü in bâzâr-ı mâst (*hey yâr hey dost pîr-i men ah*)

Sema' ârâm-ı cân-ı âşıkânest

Kesî dâned ki û râ cân ü cânest (*ah*)

Hûsusâ halkâ-i kender semâ'end

Hemî girdend ü Kâ'be der meyânest (*ah*)

İn aşku kemâlest ü kemâlest ü kemâl

Vin akl hayâlest ü hayâlest ü hayâl

Dîdâr-ı cemâlest ü cemâlest ü cemâl

Nûrest ü visâlest ü visâlest ü visâl (*ah*)

Çün bende neî nidâ-yi şâhî mîzen (*ah*)

Tîr-i nazarân çünân ki hâhî mîzen

Çün ez hod gayr-i hod müsellem geştî (*ah*)

Bî-hod binişîn kûs-i ilâhî mîzen

Hey hey hey hey hey hey hey dost dost, ihsân meded

Güfrân meded yâr yâr yâr yâr yârri men

İkinci Selâm (Selâm-ı Sânî)

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü cân îmân-ı menî

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ah imân-ı menî

Üçüncü Selâm (Selâm-ı Sâlis)

Mutribân esrâr-i mâ râ (*ah*) bâz gû

Kıssahâyı cân fezâ râ (*ah*) bâz gû

Mahzen-i innâ fetahnâ (*ah*) ber gûşa

Sırr-ı cân-ı Mustafâ râ bâz gû

Ey ki hezâr âferin (*ah*) bu nice sultân olur

Kulu olan kişiler (*ah*) hüsrev ü hâkân olur

Her ki bugün Veled'e (*ah*) inanuben yüz süre

Yoksul ise bây olur (*ah*) bây ise sultân olur

Tilkise arslan olur[225]

Kârı nedârem cüz in kâr-ı gehi kârem ost

Lâf zenem lâf lâf zanki harîdârem ost

Cân ü dilem sâkin ist çünki dil-i cânem ost

Kâfileem eymenest kâfile sâlârem ost

[225] Defterde Ahmet Eflaki Dede'ye ait bu dörtlüğün sonunda bu Âyin-i Şerîf'te "Tilki ise arslan olur" mısrası bulunmaktadır.

Hîz ki imrûzi cihân ân mâst

Cân ü cihân sâki vü mihmân mâst

Zühre vü meh defzen şâdî-yi mâst

Bülbül-i cân mest gülistân-i mâst

Ah güzelin aşkına hâlâtına (*aman*)

Yandı yürek aşk harârâtına (*ah*)

And içeyim gayri güzel sevmeyim (*dost*)

Tanrı'ya vü Tanrı'nın âyâtına

Ey kâşif-i esrâr-ı Hûdâ Mevlâna

Sultân-ı bekâ şâh-ı fenâ Mevlâna

Aşk etmededir Hazretine böyle hitâb

Mevlâyı gürûh-i evliyâ Mevlâna

Dördüncü Selâm (Selâm-ı Râbi)

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü cân îmân-ı menî

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ah imân-ı menî

4.3.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi

1. Sadece birinci selâma başlarken sol anahtarı bulunmaktadır. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

2. Birinci selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

3. Birinci selâmın usûlüne arap harfleri ile "Usûlü Düyek" yazılmış. Donanıma "C" ifadesi koyularak usûl 4/4 lük yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

4. "Girdend ü" kelimesi defterde "Girdentd ü" olarak yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

5. "Aşku" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

6. "Geştî" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

7. "Binişîn" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

8. Sol anahtarı kullanılmadan ikinci selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

9. İkinci selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

10. İkinci selâmın usûlüne arap harfleri ile "Evfer" yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

11. İkinci selâm, 5 zamanla eksik ölçü ile başlamış.

12. Sol anahtarı kullanılmadan üçüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

13. Üçüncü selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

14. Üçüncü selâmın usûlüne arap harfleri ile "Frenkçin" yazılmış. Donanıma "C" işareti koyularak usûl, ölçüler 4 vuruşa bölünerek 4/4 lük olarak ve her 12 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

15. "Mutribâ" kelimesi defterde "Mutribân" olarak yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

16. "Kıssaihay" kelimesi, Ahmet Çalışır[226], M. Fatih Salgar[227] ve Sadettin Heper[228] nota nüshalarında "Kıssahâyı", Mehmet Kanar'ın "*Mevlâna Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebir'den Seçmeler*"[229], eserinde "Kıssehâyı" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

17. "Fezâ râ" kısmındaki "râ" hecesi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada "râ" hecesi eklenerek yazılmıştır.

18. Mevlevî Âyinlerinin 10/8 Aksak Semâi usûlü ile bestelenen saz terennümü kısmına defterde arap harfleri ile "Aksak" yazılmış. Usûl 5+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

19. Mevlevî Âyinlerinin Aksak Semâî saz terennümünden sonraki Yürük Semâi usûlü ile bestelenen bu bölümüne, defterde arap harfleriyle "Semâi" yazılmış. Usûl 3/4 şeklinde, yürük semâinin tamamlandığı her 6 zaman sonundaki ölçüler çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

20. "Olur" kelimesinde ki "lur" hecesi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada "lur" hecesi eklenerek "olur" yazılmıştır.

21. "Bugün" kelimesi defterde "bungün" olarak yazılmış. Çalışmada "bugün" olarak yazılmıştır.

---

[226] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/293.
[227] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 380.
[228] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 180.
[229] Kanar, *Mevlânâ Celâleddin Rumî Divanı Kebirden Seçmeler*, 340.

22. “Süre” kelimesi defterde “sürer” olarak yazılmış. Çalışmada “süre” olarak yazılmıştır.

23. “Sakinist” kelimesi, Ahmet Çalışır [230], M. Fatih Salgar[231] ve Sadettin Heper[232] nota nüshalarında ve Mehmet Kanar’ın “*Mevlâna Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebir’den Seçmeler*”[233] eserinde, “Sâkinest” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

24. “Eymenez” kelimesi, Ahmet Çalışır[234], M. Fatih Salgar[235] ve Sadettin Heper[236] nota nüshalarında “eymenest”, Mehmet Kanar’ın “*Mevlâna Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebir’den Seçmeler*” [237] eserinde, “İmen est” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

25. “Hiz ki” kısmındaki “ki” hecesi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada “ki” hecesi eklenerek yazılmıştır.

26. “Aşkına” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

27. “Sultân-ı bekâ şâh-ı fenâ Mevlâna” mısrası, Ahmet Çalışır[238], M. Fatih Salgar[239], Sadettin Heper[240] nota nüshalarında ve Abdülbâki Gölpınarlı’nın “*Şeyh Galip Divanı’ndan Seçmeler*”[241] eserinde, “Sultân-ı fenâ şâh-ı bekâ Mevlâna” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

28. Sol anahtarı kullanılmadan dördüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

---

[230] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/294.
[231] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 381.
[232] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 182.
[233] Kanar, *Mevlânâ Celâleddin Rumî Divanı Kebirden Seçmeler*, 114.
[234] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/294.
[235] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 381.
[236] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 182.
[237] Kanar, *Mevlânâ Celâleddin Rumî Divanı Kebirden Seçmeler*, 114.
[238] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/295.
[239] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 382.
[240] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 182.
[241] Abdülbâki Gölpınarlı, *Şeyh Galip Divanı’ndan Seçmeler 1001 Temel Eser* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971), 96.

29. Dördüncü selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

30. Dördüncü selâmın usûlüne arap harfleri ile “Evfer-i Mevlevî” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

31. Dördüncü selâm, 5 zamanla eksik ölçü ile başlamış.
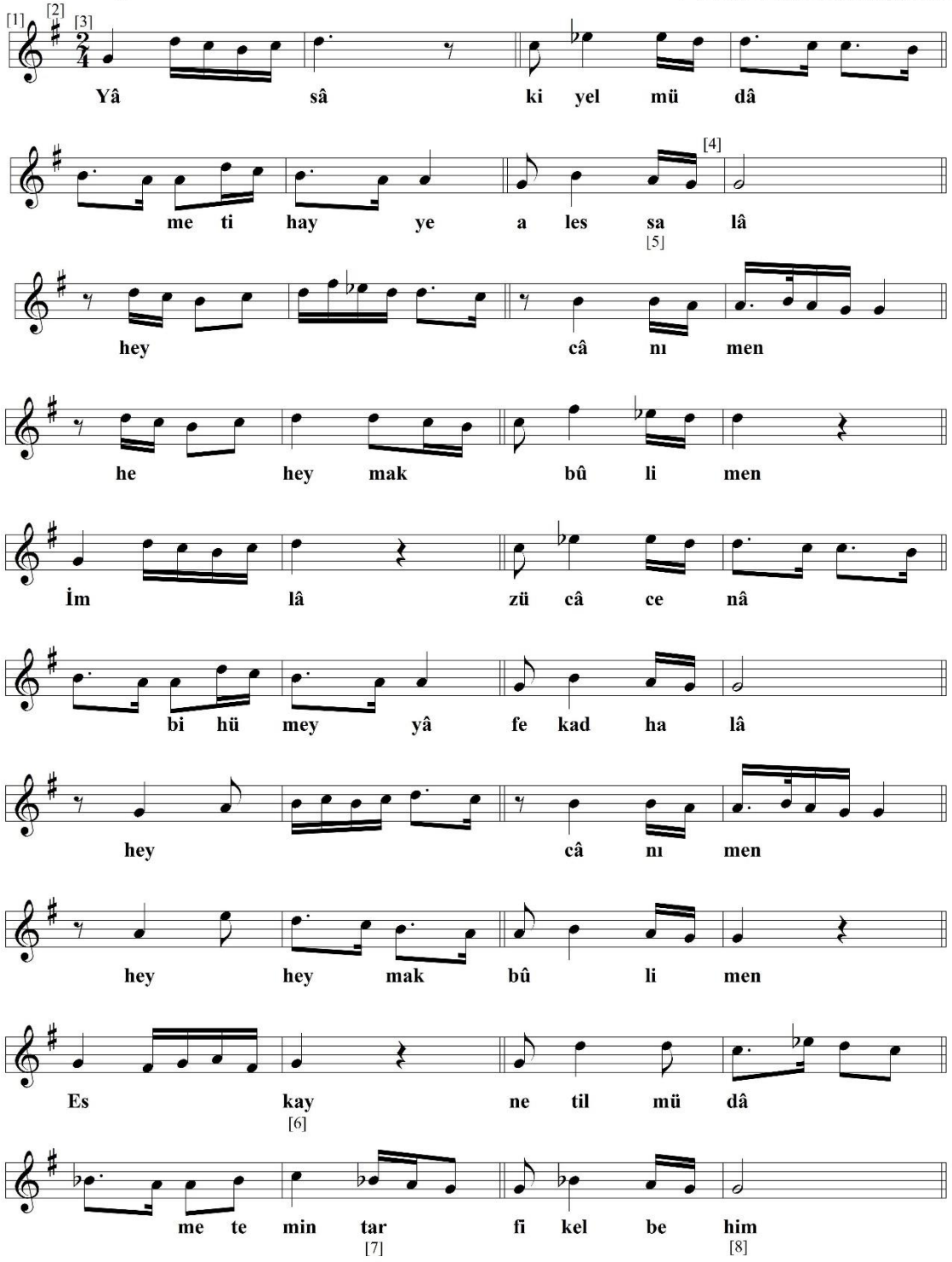
32. “Der” kelimesi defterde “Ger” olarak yazılmış. Çalışmada “Der” olarak yazılmıştır.
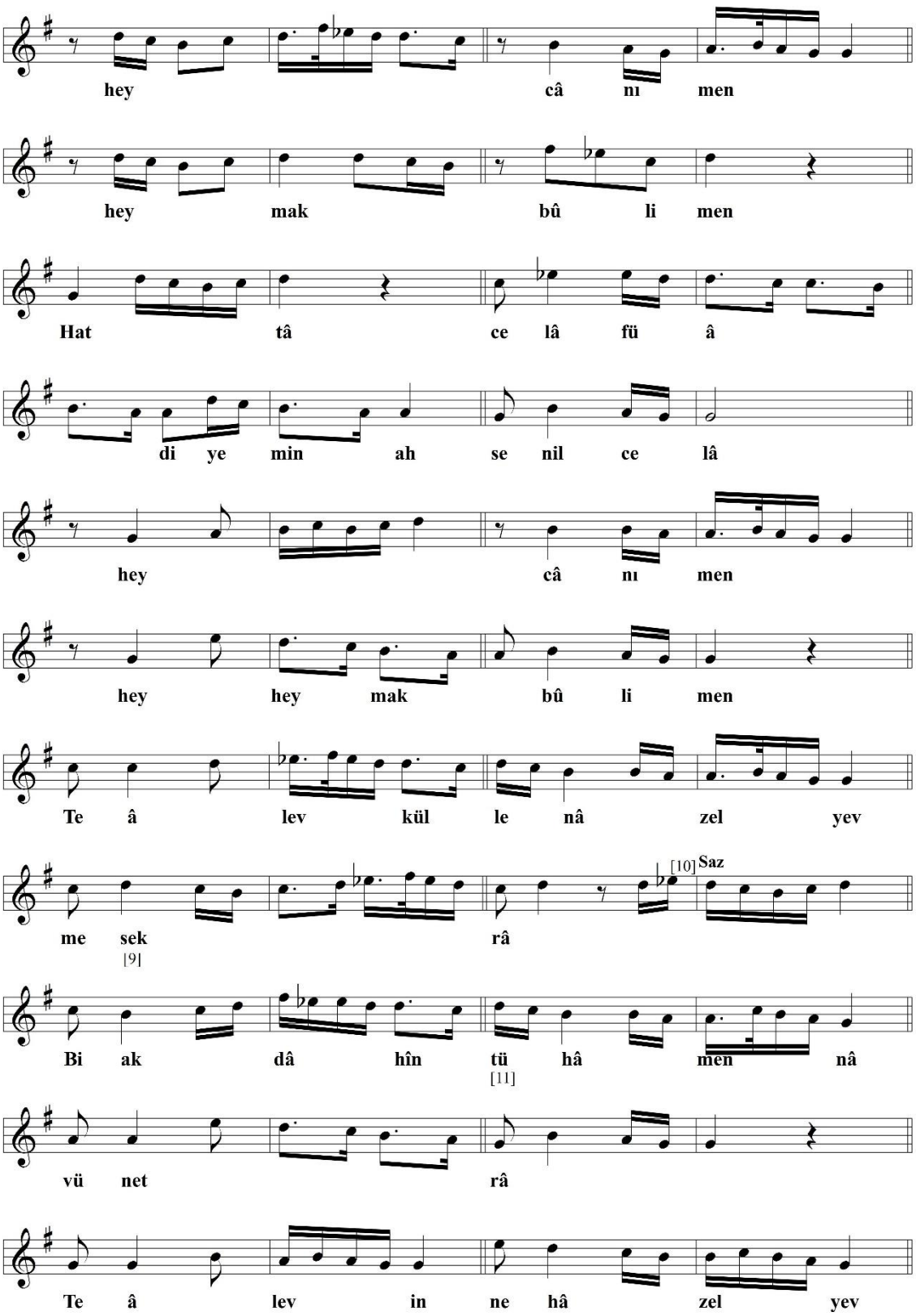
4.4. Sûzinâk Mevlevî Âyini
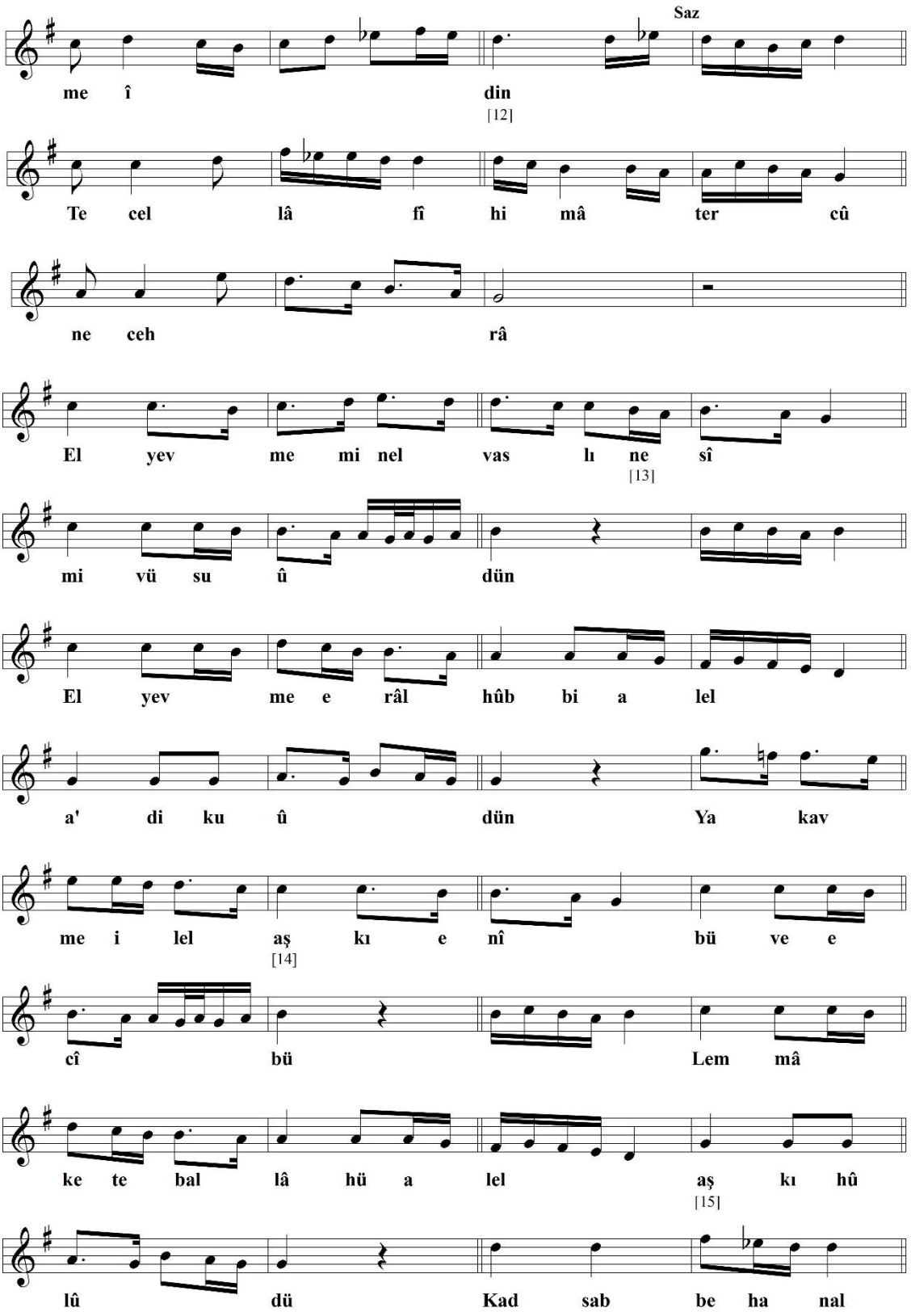
4.4.1. Notası
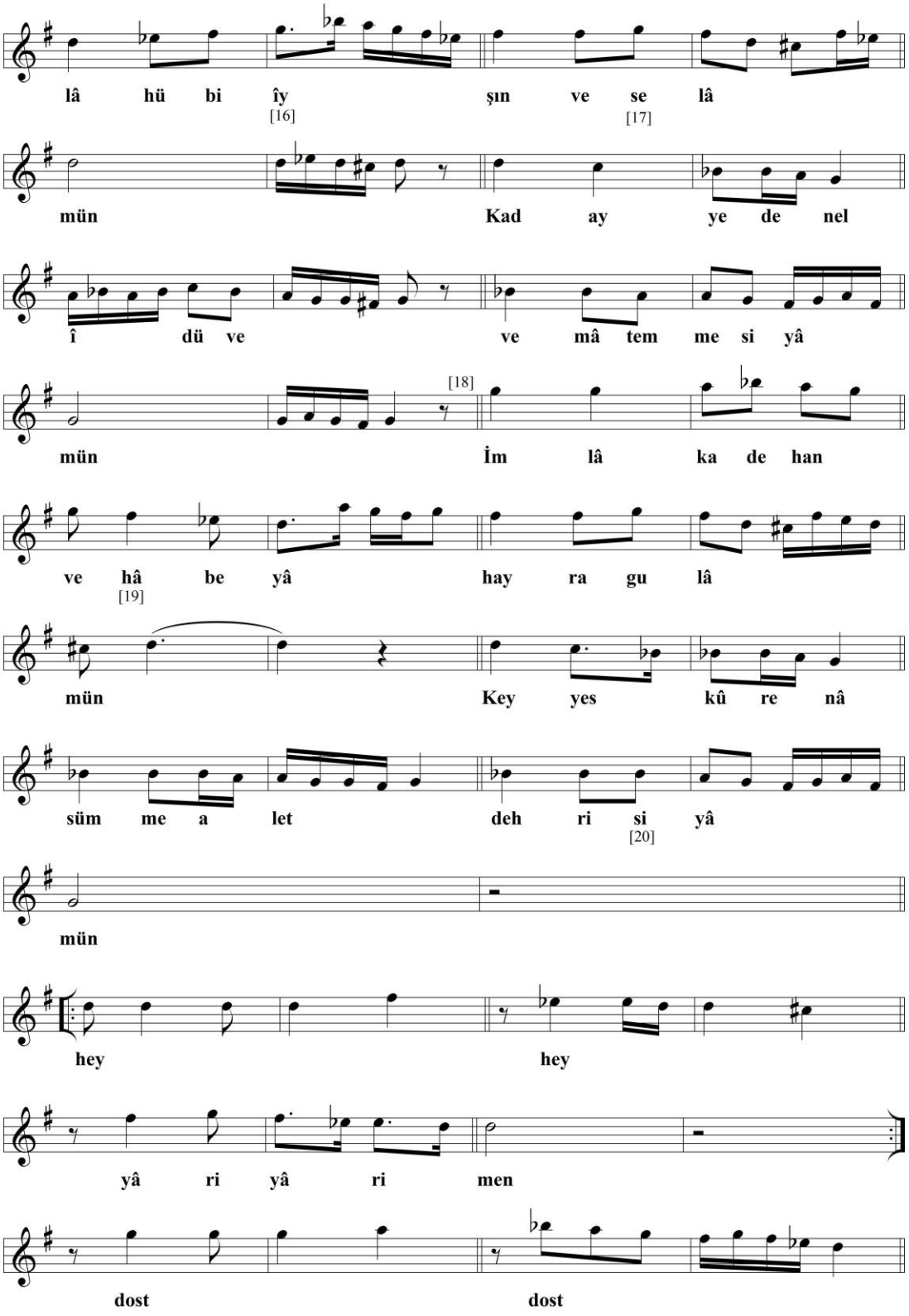
SÛZİNÂK ÂYÎN-İ ŞERÎFİ
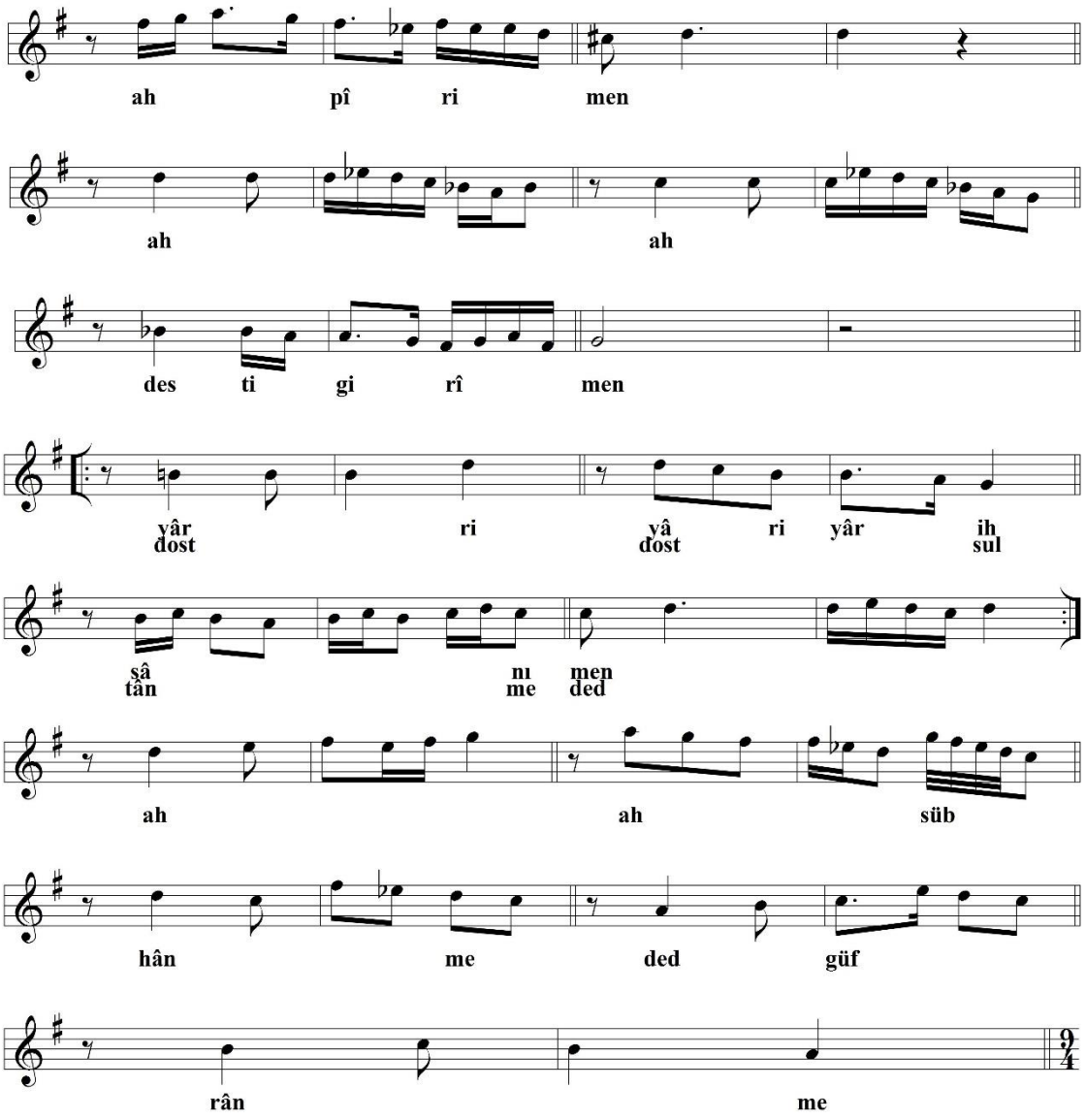
Usûlü: Düyek **Zekâi Dede Merhumun**

hey câ nı men
hey mak bû li men
Hat tâ ce lâ fü â
di ye min ah se nil ce lâ
hey câ nı men
hey hey mak bû li men
Te â lev kül le nâ zel yev
me sek [9] râ [10] Saz
Bi ak dâ hîn tü [11] hâ men nâ
vü net râ
Te â lev in ne hâ zel yev

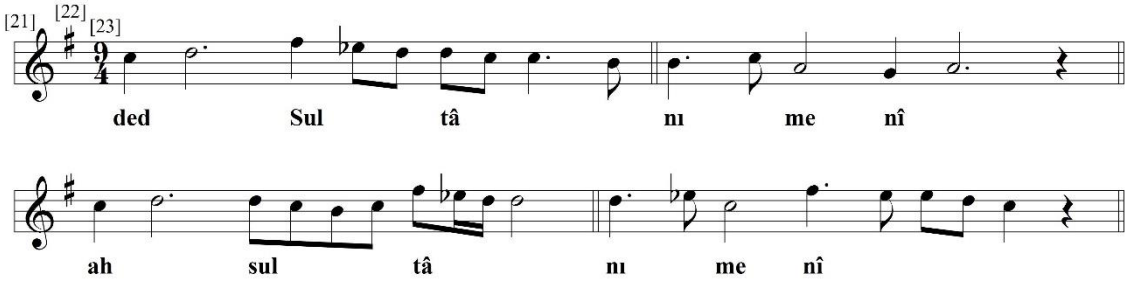

Saz
me î din
[12]
Te cel lâ fî hi mâ ter cû
ne ceh râ
El yev me mi nel vas lı ne sî
[13]
mi vü su û dün
El yev me e râl hûb bi a lel
a' di ku û dün Ya kav
me i lel aş kı e nî bü ve e
[14]
cî bü Lem mâ
ke te bal lâ hü a lel aş kı hû
[15]
lû dü Kad sab be ha nal
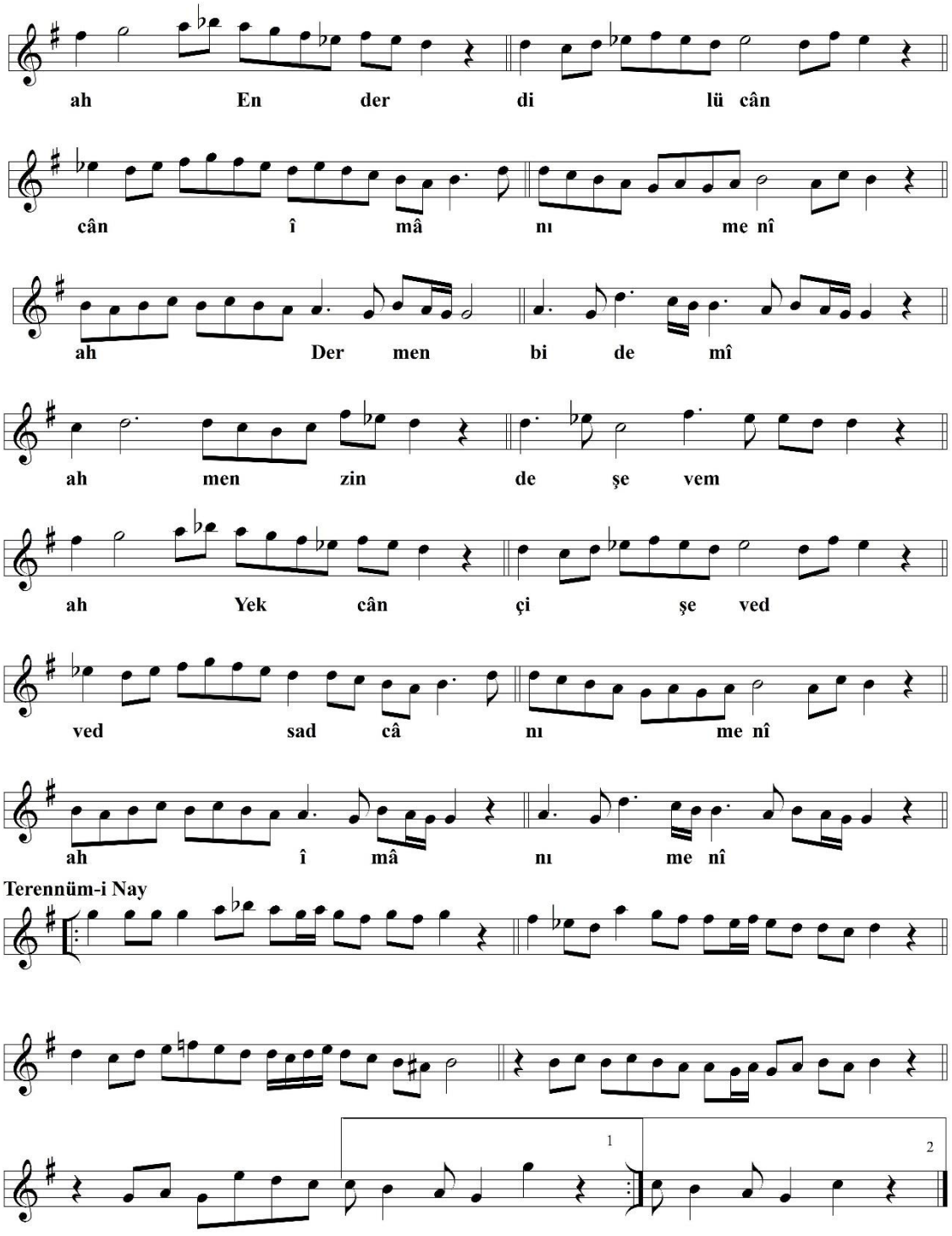

lâ hü bi îy şın ve se lâ
[16]
[17]
mün Kad ay ye de nel
î dü ve ve mâ tem me si yâ
[18]
mün İm lâ ka de han
ve hâ be yâ hay ra gu lâ
[19]
mün Key yes kû re nâ
süm me a let deh ri si yâ
[20]
mün
hey hey
yâ ri yâ ri men
dost dost

SELÂM-I SÂNÎ (İKİNCİ SELÂM)
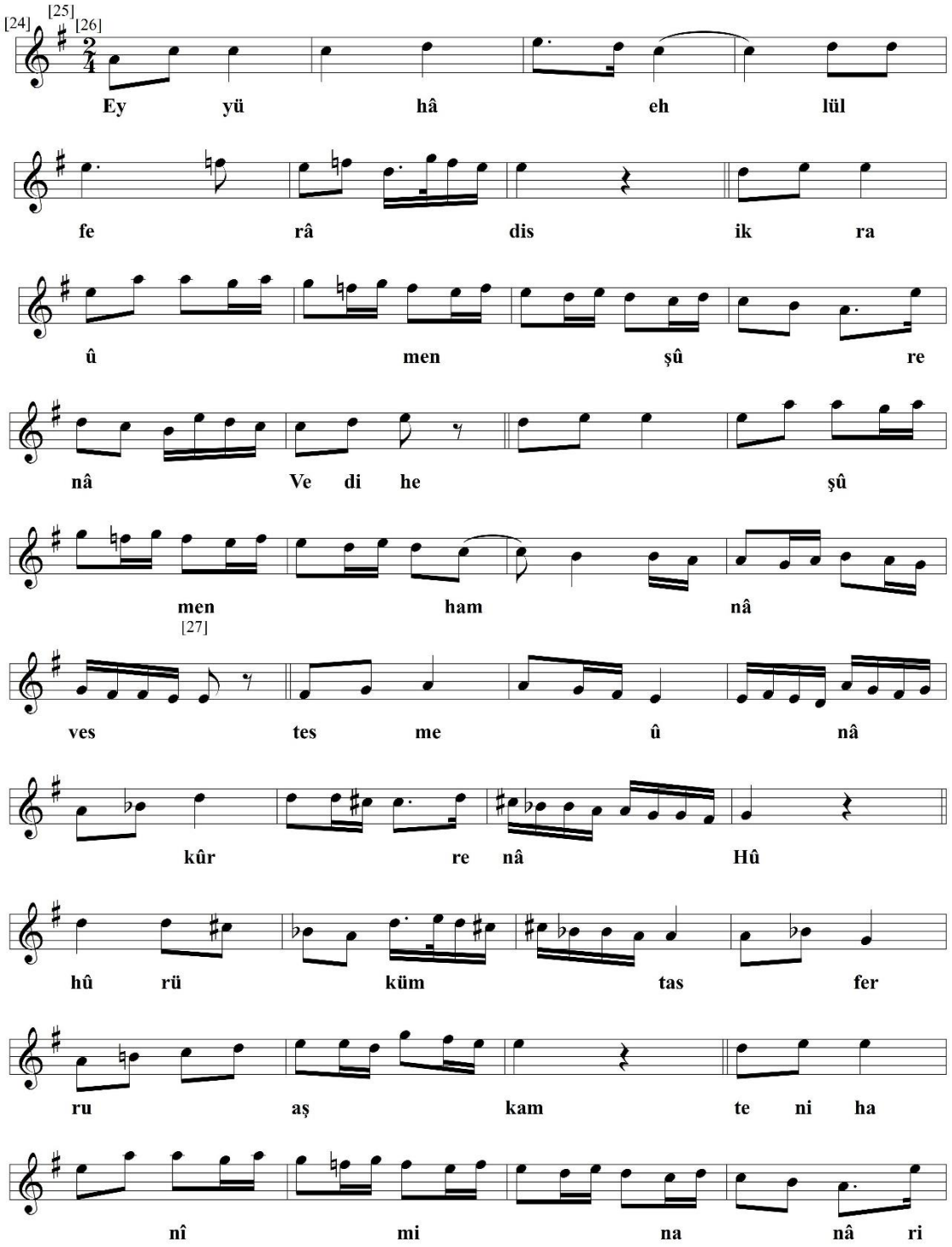
Evfer
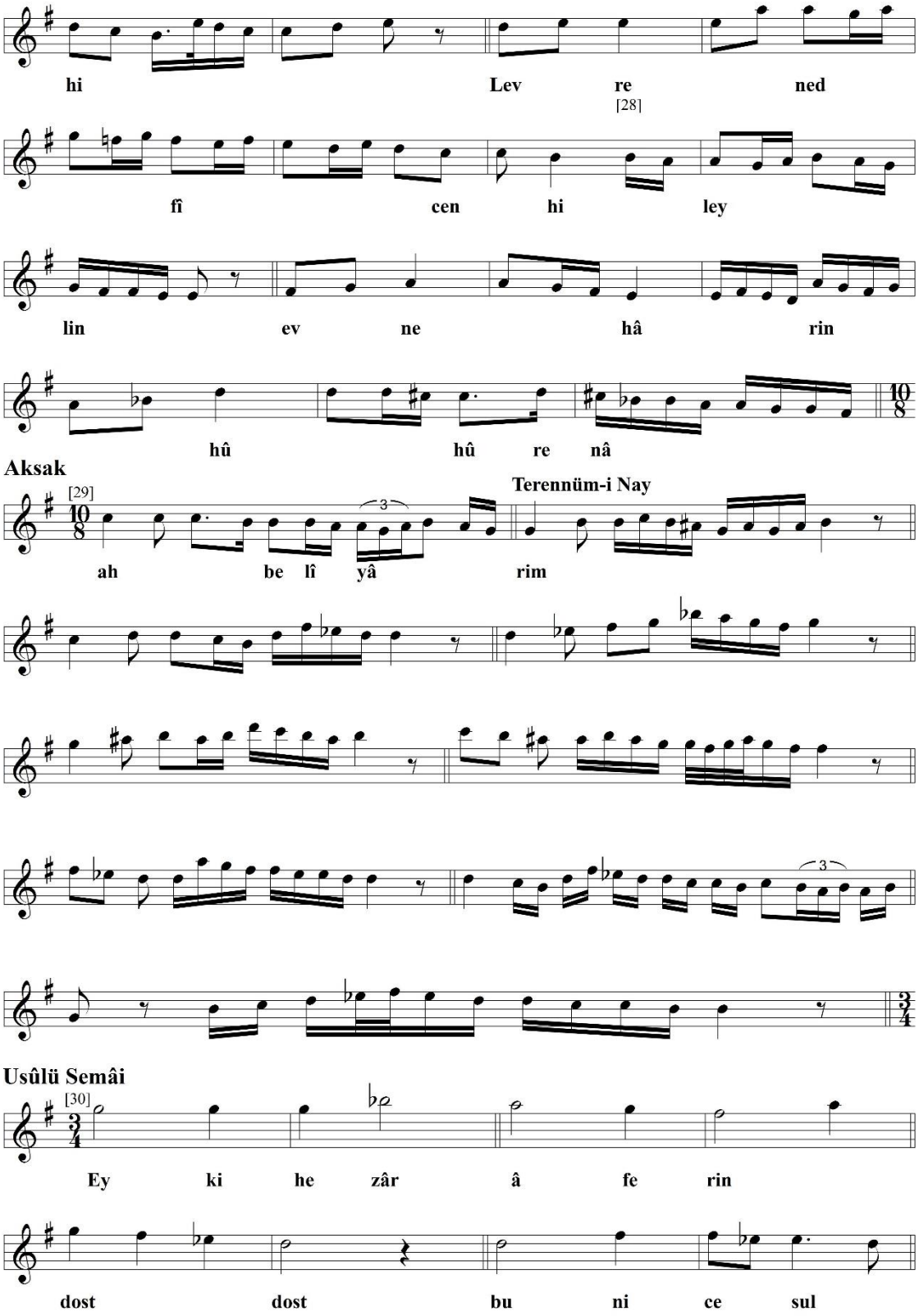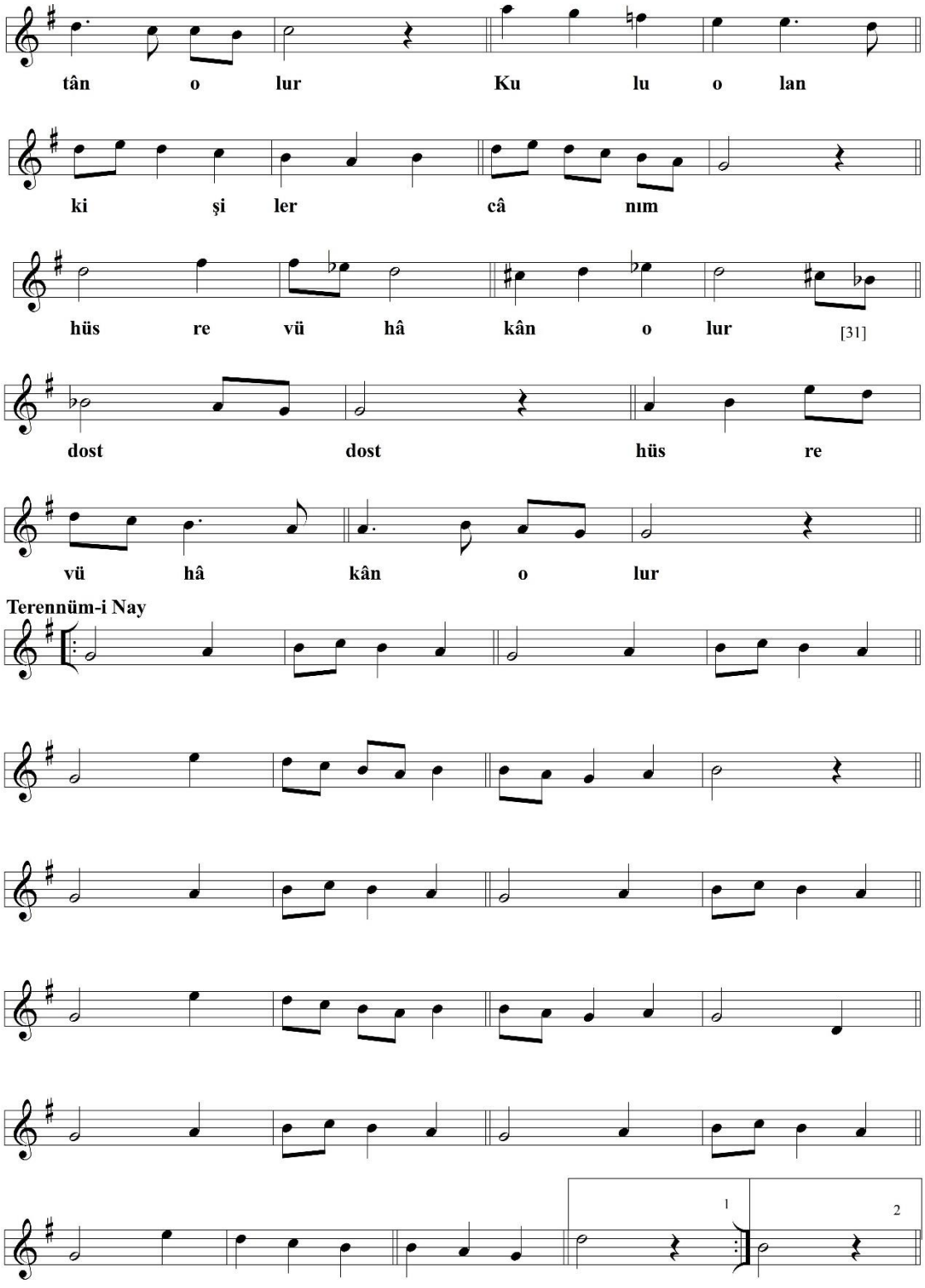

ah En der di lü cân
cân î mâ nı me nî
ah Der men bi de mî
ah men zin de şe vem
ah Yek cân çi şe ved
ved sad câ nı me nî
ah î mâ nı me nî
Terennüm-i Nay
1
2
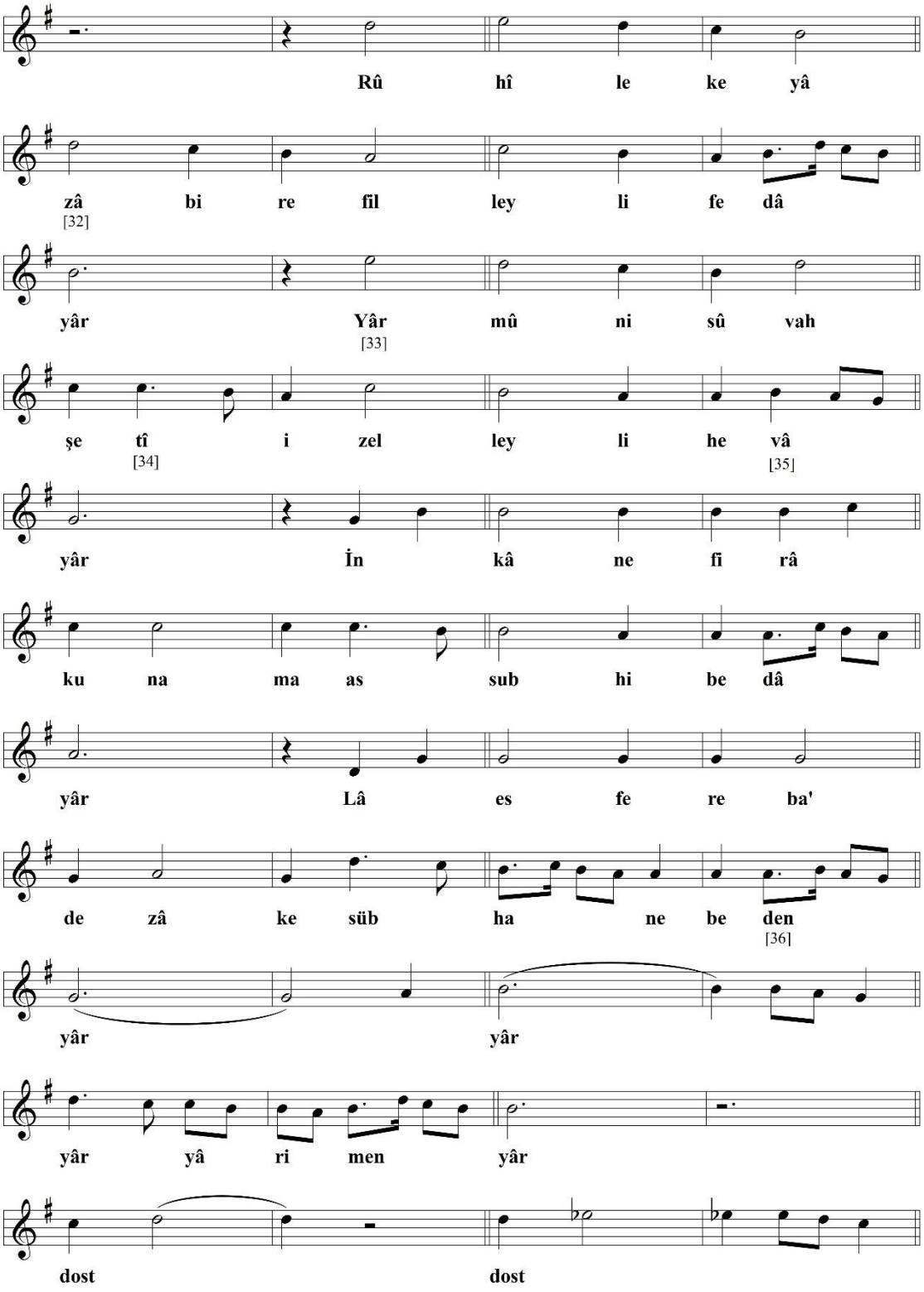
SELÂM-I SÂLİS (ÜÇÜNCÜ SELÂM)
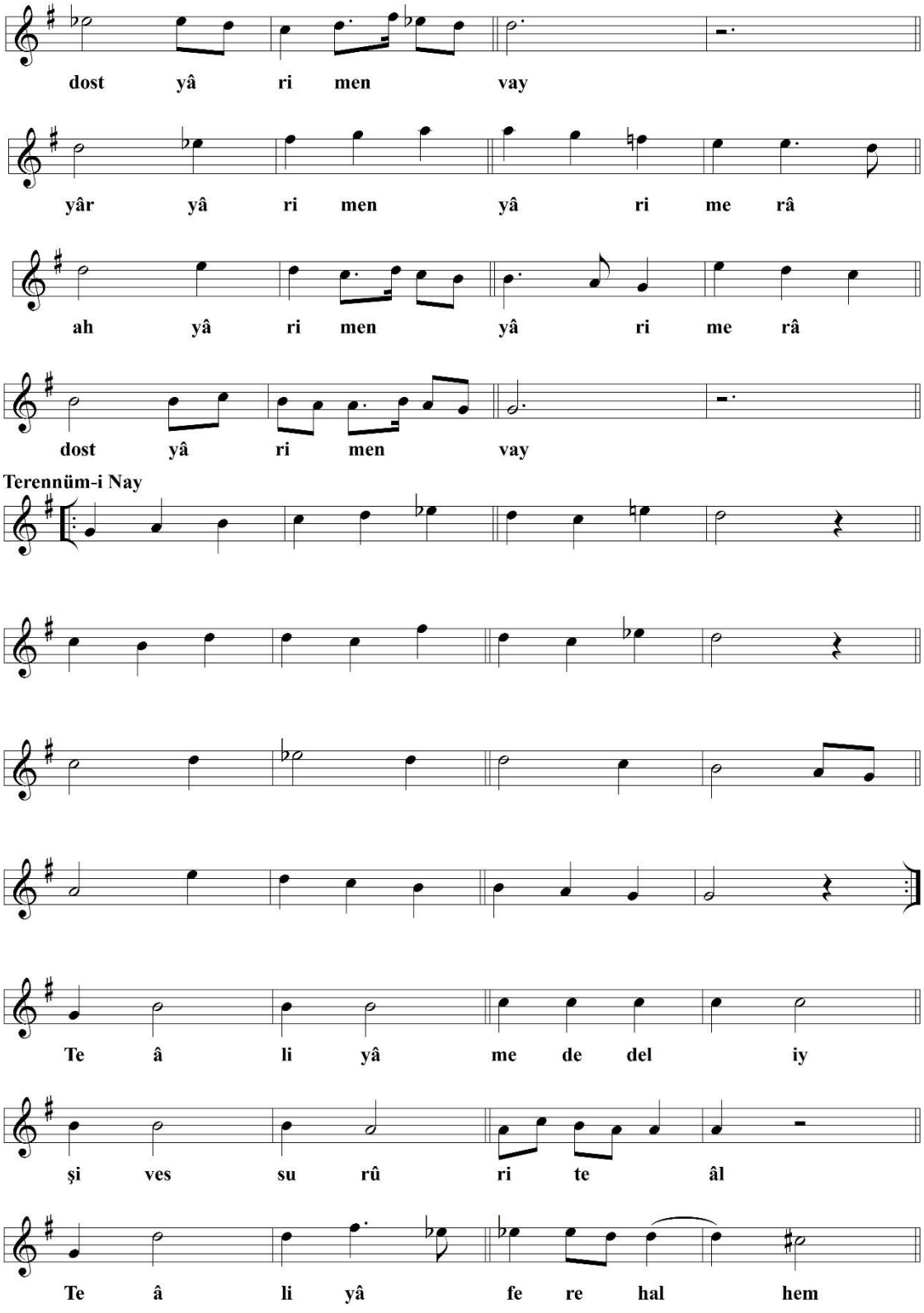
Devr-i Kebîr
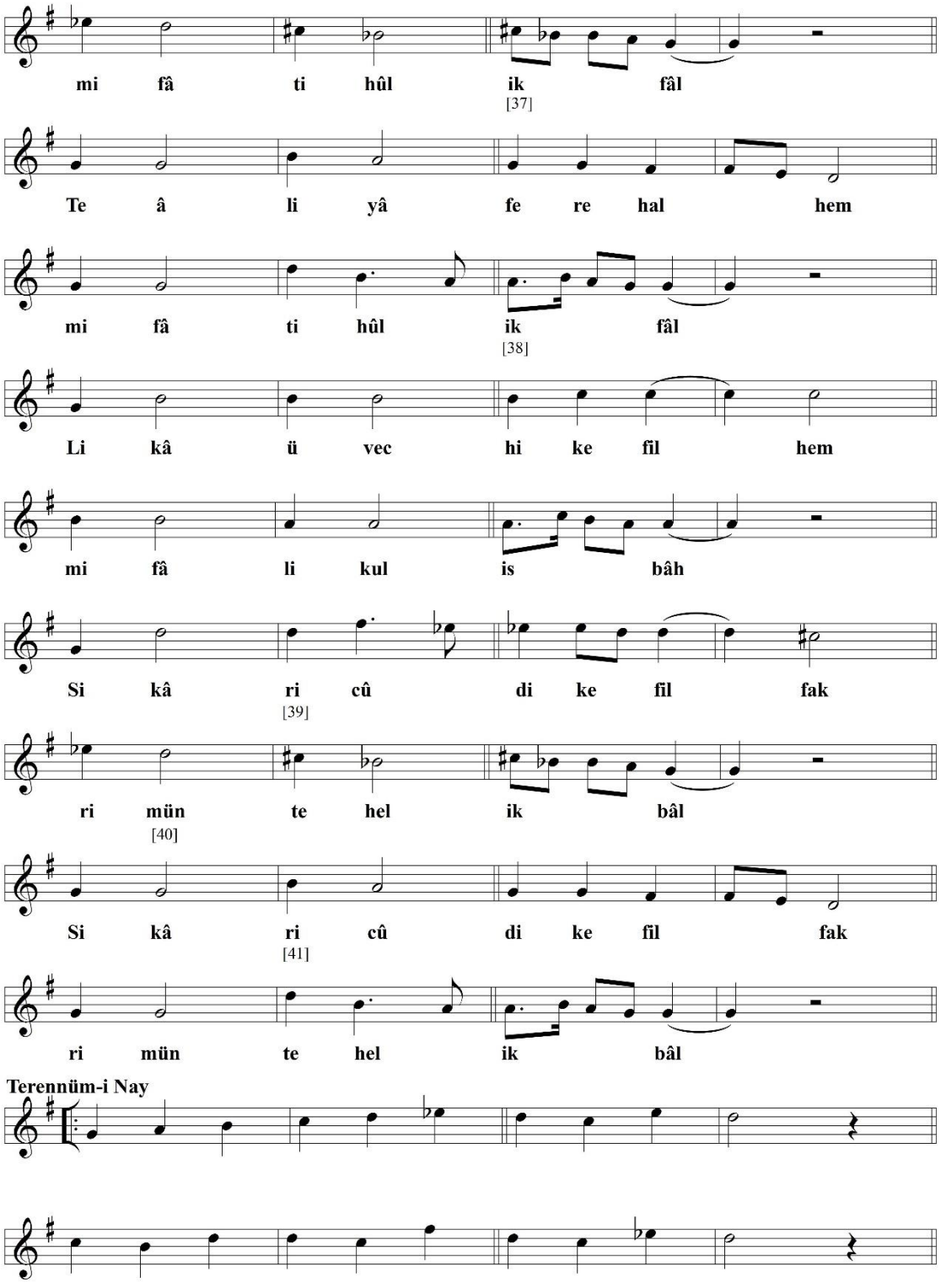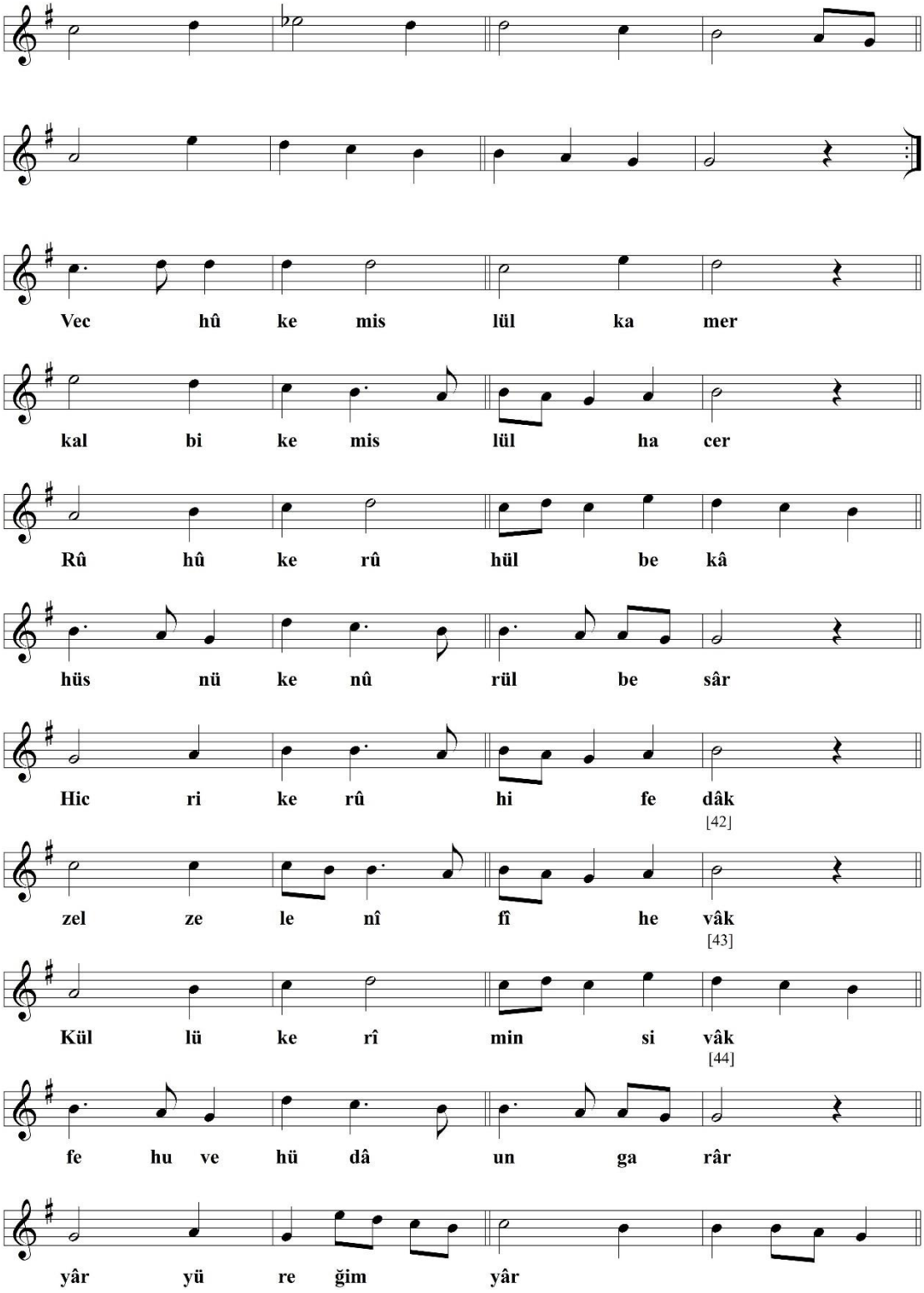

hi Lev re ned
[28]
fî cen hi ley
lin ev ne hâ rin
hû hû re nâ
Aksak
Terennüm-i Nay
[29]
ah be lî yâ rim
Usûlü Semâi
[30]
Ey ki he zâr â fe rin
dost dost bu ni ce sul
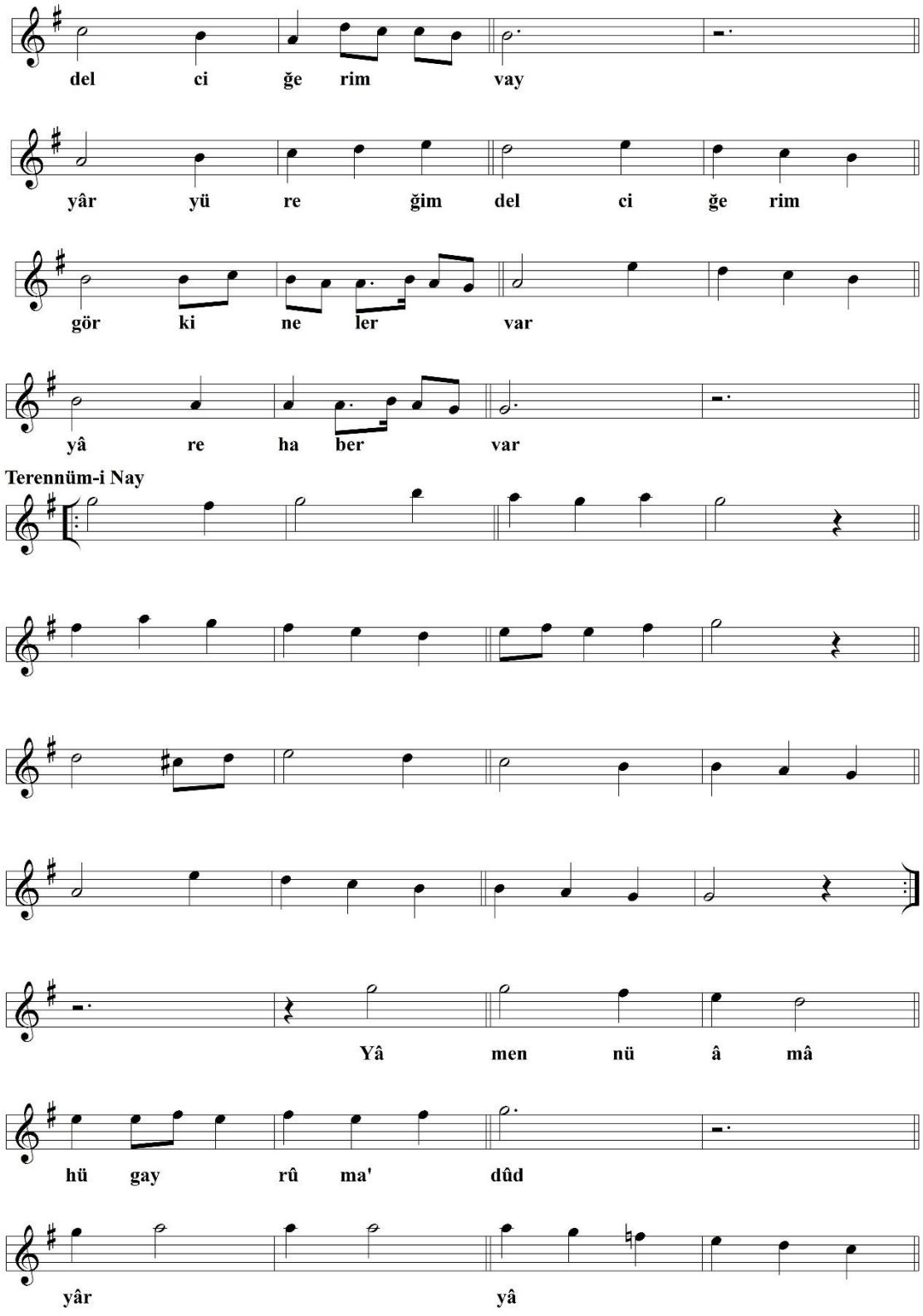

tân o lur Ku lu o lan
ki şi ler câ nım
hüs re vü hâ kân o lur [31]
dost dost hüs re
vü hâ kân o lur
Terennüm-i Nay
1
2
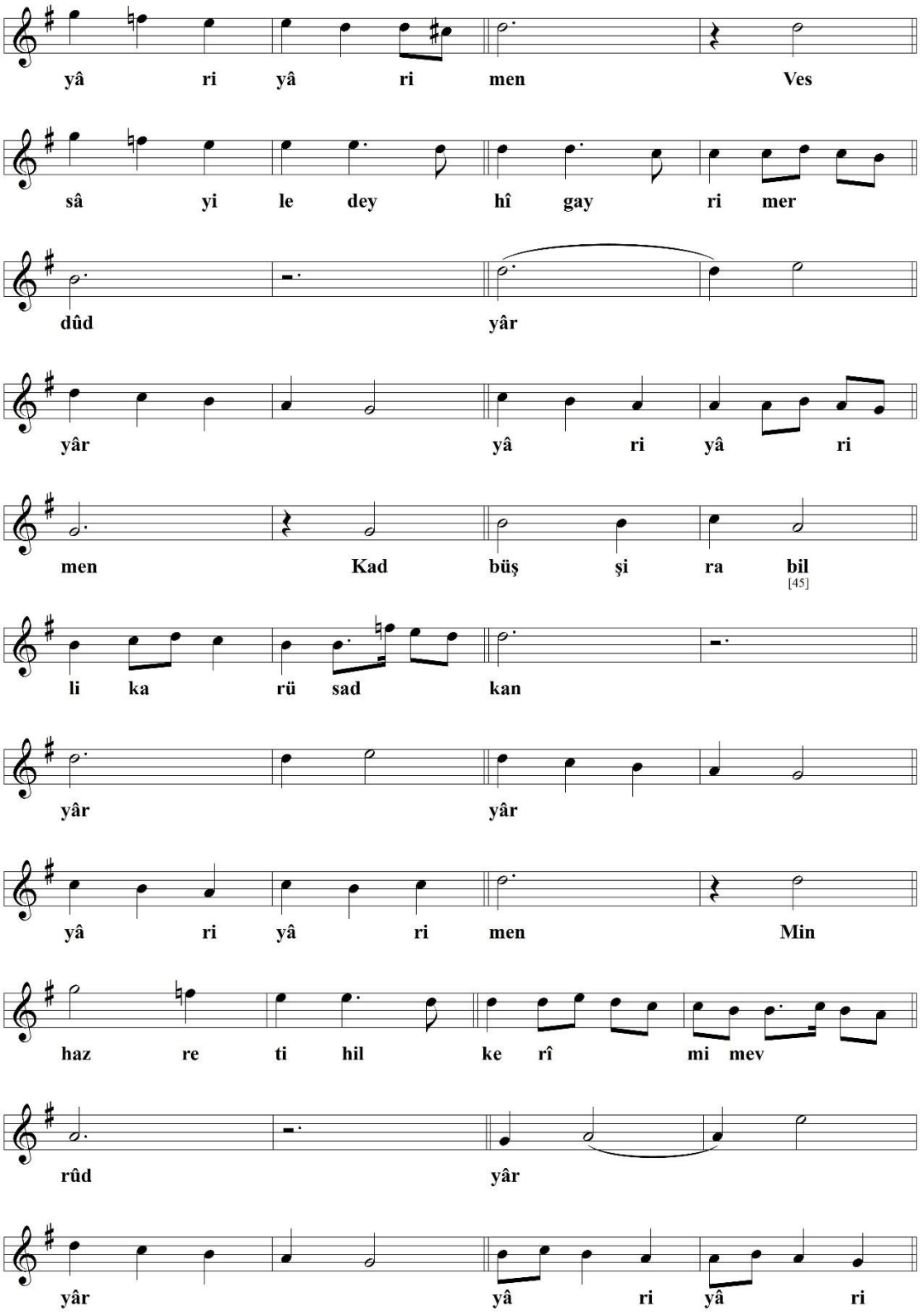

Rû hî le ke yâ
zâ bi re fil ley li fe dâ
[32]
yâr Yâr mû ni sû vah
[33]
şe tî i zel ley li he vâ
[34]
[35]
yâr İn kâ ne fi râ
ku na ma as sub hi be dâ
yâr Lâ es fe re ba'
de zâ ke süb ha ne be den
[36]
yâr yâr
yâr yâ ri men yâr
dost dost

dost yâ ri men vay
yâr yâ ri men yâ ri me râ
ah yâ ri men yâ ri me râ
dost yâ ri men vay
Terennüm-i Nay
Te â li yâ me de del iy
şi ves su rû ri te âl
Te â li yâ fe re hal hem

mi fâ ti hûl ik fâl
[37]
Te â li yâ fe re hal hem
mi fâ ti hûl ik fâl
[38]
Li kâ ü vec hi ke fil hem
mi fâ li kul is bâh
Si kâ ri cû di ke fil fak
[39]
ri mün te hel ik bâl
[40]
Si kâ ri cû di ke fil fak
[41]
ri mün te hel ik bâl
Terennüm-i Nay
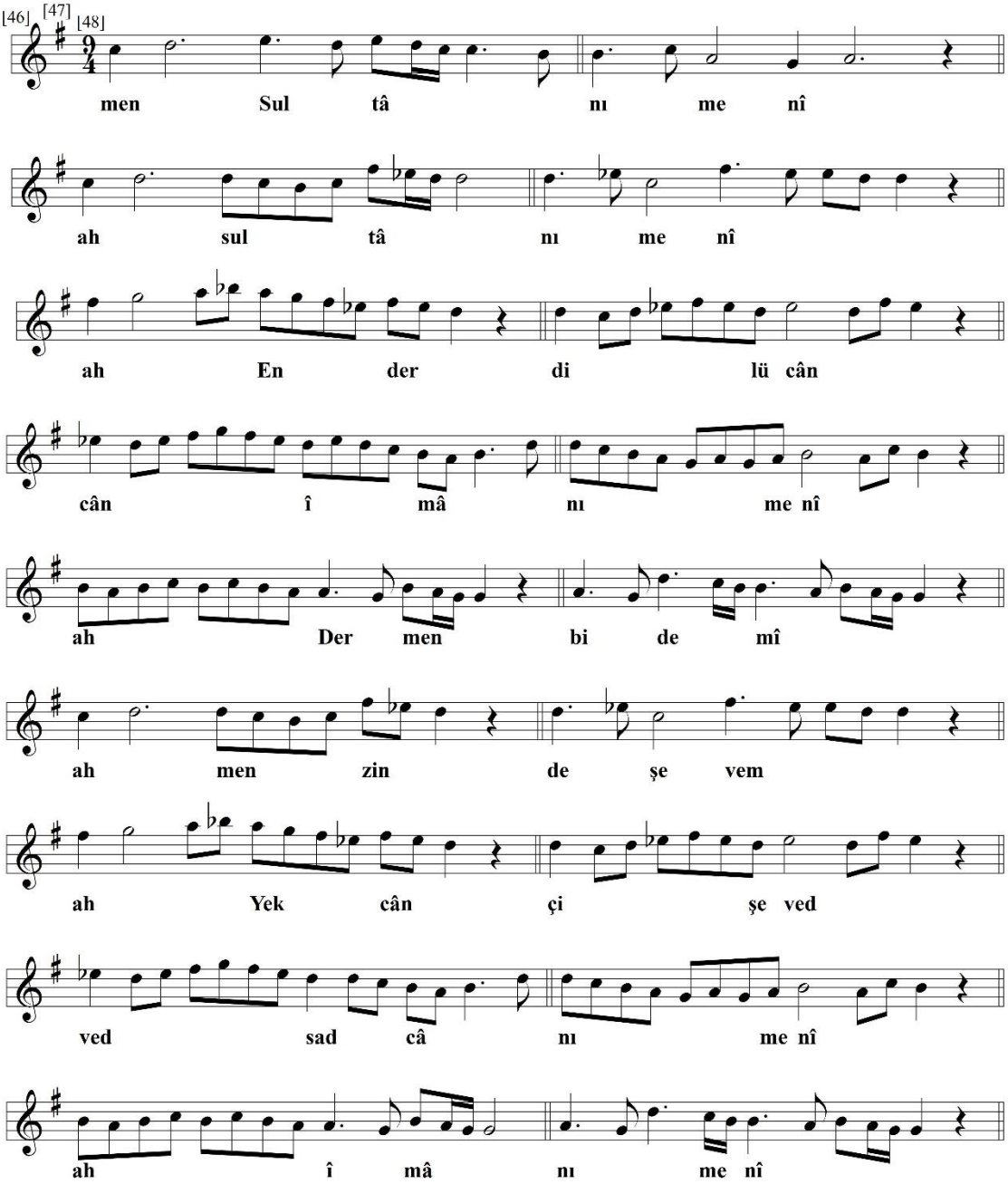

Vec hû ke mis lül ka mer
kal bi ke mis lül ha cer
Rû hû ke rû hül be kâ
hüs nü ke nû rül be sâr
Hic ri ke rû hi fe dâk
[42]
zel ze le nî fî he vâk
[43]
Kül lü ke rî min si vâk
[44]
fe hu ve hü dâ un ga râr
yâr yü re ğim yâr

del ci ğe rim vay
yâr yü re ğim del ci ğe rim
gör ki ne ler var
yâ re ha ber var
Terennüm-i Nay
Yâ men nü â mâ
hü gay rû ma' dûd
yâr yâ

yâ ri yâ ri men Ves
sâ yi le dey hî gay ri mer
dûd yâr
yâr yâ ri yâ ri
men Kad büş şi ra bil
[45]
li ka rü sad kan
yâr yâr
yâ ri yâ ri men Min
haz re ti hil ke rî mi mev
rûd yâr
yâr yâ ri yâ ri
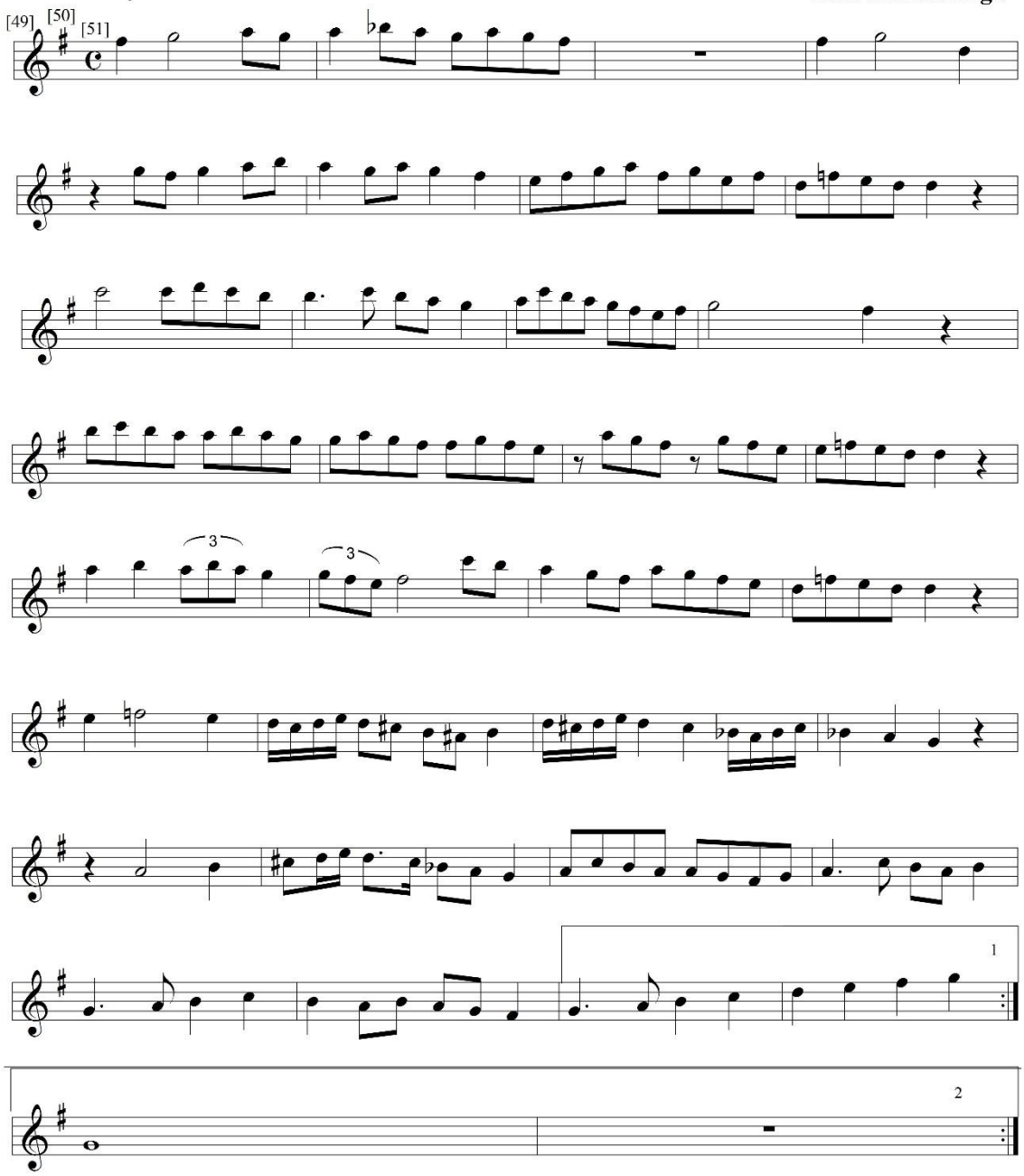
SELÂM-I RÂBİ (DÖRDÜNCÜ SELÂM)

Evfer

ZÂVİL SON PEŞREV

Usûlü: Düyek **Zeki Mehmet Ağa**

242

[242] Defterde Sûzinâk Mevlevî Âyini notasının sonunda arap harfleri ile "Aşr-ı Şerîfi okunur. Tamam" yazılmış.

4.4.2. Güftesi

Birinci Selâm

Yâ sâkiye'l müdâmeti hayye ale's salâ (*hey cân-ı men hey hey makbûl-i men*)

İmlâ zücâcenâ bi-hümeyyâ fekâd halâ (*hey cân-ı men hey hey makbûl-i men*)

Eskaytenil müdâmete min tarfikel behim (*hey cân-ı men hey makbûl-i men*)

Hattâ celâ füâdiye min ahseni'l celâ (*hey cân-ı men hey hey makbûl-i men*)

Teâlev küllenâ zel yevmi sekrâ

Bi-akdâhîn tühâmennâ vü netrâ

Teâlev inne hâzel yevme îdin

Tecellâ fîhi mâ tercûne cehrâ

El yevme minel vaslı nesîmî vü suûdün

El yevme erâlhûbbi alel a'di kuûdün

Ya kavme ilel aşkı enîbû ve ecîbü

Lemmâ keteballâhü alel aşki hûlûdü

Kad sabbe hanallâhü bi îyşin ve selamün

Kad ayyedenel îdü ve (*ve*) mâ temme siyâmün

İmlâ kadehan ve hâbe yâ hayra gulâmün

Key yeskûrenâ sümme alet dehri siyâmün

Hey hey yâri yâri men dost dost, ah pîr-i men ah ah

Dest-i girî men yârri yâri ihsân-ı men

Dost dost sultân meded ah ah sübhân meded güfrân meded

İkinci Selâm (Selâm-ı Sânî)

Sultân-ı menî (*ah*) sultân-ı menî

(*Ah*) Ender dil ü can îmân-ı menî

(*Ah*) Der men bi-demî (*ah*) men zinde şevem

(*Ah*) Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ah imân-ı menî

Üçüncü Selâm (Selâm-ı Sâlis)

Eyyühâ ehlül ferâdis ikraû men şûrenâ

Ved heşû men hamrinâ vestesmeû nâ kûrrenâ

Hûrüküm tasferru aşkam ten hanî min nârihi

Lev rened fî cenhi leylin ev nehârin hûrenâ

Ah belî yârim

Ey ki hezâr aferin (dost dost) bu nice sultân olur

Kulu olan kişiler (cânım) hüsrev ü hâkân olur[243]

Rûhî leke yâ zâbire fi'l-leyli fedâ (*yâr*)

Yâ mûnisû vahşetî izelleyli hevâ (*yâr*)

İn kâne firâkuna ma assubhi bedâ (*yâr*)

Lâ esfere ba'de zâke sübhan ebeden (*yâr*)

Yâr yâr yâri men yâr, dost dost dost yâri men vay.

Yâr yâri men yâri merâ ah, yâr yâri men yâri merâ dost

Yâri men vay

[243] Defterde Ahmet Eflaki Dede'ye ait bu dörtlüğün son iki mısrası Sûzinâk Mevlevî Âyîn-i Şerîfi notasında bulunmamaktadır.

Teâli yâ mededel iyşi vessurûri teâl

Teâli yâ ferehal hemmi fâtihûl ikfâl

Likâü vechike fi'l-hemmi fâlikul isbâh

Sikâri cûdike filfakri müntehel ikbâl

Vechûke mislü'l-kamer kalbike mislü'l-hacer

Rûhûke rûhül bekâ hüsnüke nûrü'l-besâr

Hicrike rûhî fedâk zelzelenî fî hevâk

Küllü kerîmin sivâk feh ve hüdâun garâr

Yâr yüreğim yâr del ciğerim var,yâr yüreğim del ciğerim

Gör ki neler var yâre haber var

Yâ men nüâmâhü gayrû ma'dûd (*yâr yâ yâri yâri men*)

Vessâ'yi ledeyhî gayri merdûd (*yâr yâr yâri yâri men*)

Kad büşşira billikâi sıdkan (*yâr yâr yâri yâri men*)

Min hazretihi'l kerîmi mevrûd (*yâr yâr yâri yâri men*)

Dördüncü Selâm (Selâm-ı Râbi)

Sultân-ı menî (*ah*) sultân-ı menî

(*Ah*) Ender dil ü can îmân-ı menî

(*Ah*) Der men bi-demî (*ah*) men zinde şevem

(*Ah*) Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ah imân-ı menî

4.4.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi

1. Sadece birinci selâma başlarken sol anahtarı bulunmaktadır. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

2. Birinci selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

3. Birinci selâmın usûlüne, arap harfleri ile "Usûlü Düyek" yazılmış, ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük yazılmış ve her 4 zaman sonları çift çizgi ile belirtilmiş. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

4. Birinci selâmın bu ölçüsündeki on altılık dügâh ve rast perdelerinin çizgileri defterde bulunmamaktadır. Çalışmada, çizgiler eklenerek yazılmıştır.

5. "Salâ" kelimesi defterde "maba" gibi yazılmış. Çalışmada "Salâ" olarak yazılmıştır.

6. "Kaynetil" kelimesi, Ahmet Çalışır [244], M. Fatih Salgar[245] ve Sadettin Heper[246] nota nüshalarında "Kaytenil" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

7. "Tarfikel" kelimesindeki "r" ve "l" harfleri defterde bulunmamaktadır.

8. "Behim" kelimesi, Ahmet Çalışır[247], M. Fatih Salgar[248] ve Sadettin Heper[249] nota nüshalarında, "Behi" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

9. "Sekra" kelimesindeki "k" harfi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada "sekra" olarak yazılmıştır.

10. Birinci selâmın bu ölçüsü iki buçuk zamanda, fazla ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

[244] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/124.
[245] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 644.
[246] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 307.
[247] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/124.
[248] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 644.
[249] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 307.

11. “Tühâmenna vü netrâ” kısmı, Ahmet Çalışır[250] ve M. Fatih Salgar[251] nota nüshalarında, “Tühâmirna ve tetra” Sadettin Heper[252] nota nüshasında “Tühâmirna ve letra” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

12. “Îdin” kelimesindeki “n” harfi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada “îdin” olarak yazılmıştır.

13. “Nesîmi vü” kısmı, M. Fatih Salgar[253] ve Sadettin Heper[254] nota nüshalarında, “Nesîmün ve” olarak, Ahmet Çalışır[255] nota nüshasında “Nesîmü ve” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

14. “Aşkı” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

15. “Aşkı” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

16. “Îyşin” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

17. “Selâmün” kelimesi, Ahmet Çalışır[256] nota nüshasında “Müdâm”, M. Fatih Salgar[257] ve Sadettin Heper[258] nota nüshalarında “Melâmün” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

18. Birinci selâmın bu ölçüsü iki buçuk zamanda, fazla ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

19. “Habe” kelimesi, Ahmet Çalışır[259], M. Fatih Salgar[260] ve Sadettin Heper[261] nota nüshalarında “Hati” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

[250] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/125.
[251] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 645.
[252] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 308.
[253] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 646.
[254] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 308.
[255] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/125.
[256] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/125.
[257] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 646-647.
[258] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 308.
[259] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/126.
[260] Salgar, *Mevlevî Âyînleri,* 647.
[261] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 309.

20.”Siyâmün” kelimesi, M. Fatih Salgar[262] ve Sadettin Heper[263] nota nüshalarında “Selâmün”, Ahmet Çalışır[264] nota nüshasında “Selâm” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

21. Sol anahtarı kullanılmadan ikinci selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

22. İkinci selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

23. İkinci selâmın usûlüne arap harfleri ile “Evfer” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

24. Sol anahtarı kullanılmadan üçüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

25. Üçüncü selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

26. Üçüncü selâmın usûlüne, arap harfleri ile “Devr-i Kebîr” yazılmış, ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük olarak ve her 14 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

27. “Men Hamnâ” kısmı, Ahmet Çalışır[265], M. Fatih Salgar[266] ve Sadettin Heper[267] nota nüshalarında “Min Hamrinâ” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

[262] Salgar, *Mevlevî Âyînleri,* 647.
[263] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 309.
[264] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/126.
[265] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/128.
[266] Salgar, *Mevlevî Âyînleri,* 650.
[267] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 311.

28. “Rened” kelimesi, Fatih Salgar[268] ve Sadettin Heper[269] nota nüshalarında “Reet”, Ahmet Çalışır[270] nota nüshasında, “Raet” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

29. Mevlevî Âyinlerinin 10/8 Aksak Semâi usûlü ile bestelenen saz terennümü kısmına defterde arap harfleri ile “Aksak” yazılmış. Usûl 5+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

30. Mevlevî Âyinlerinin Aksak Semâî saz terennümünden sonraki Yürük Semâi usûlü ile bestelenen bu bölümüne, defterde arap harfleriyle “Semâi” yazılmış. Usûl 3/4 şeklinde, yürük semâinin tamamlandığı her 6 zaman sonundaki ölçüler çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

31. “Her ki bugün Veled’e inanu ben yüz süre/ Yoksul ise bây olur bây ise sultân olur” kısmı defterde bulunmamaktadır.

32. “Zabire” kelimesi, Ahmet Çalışır[271], M. Fatih Salgar[272] ve Sadettin Heper[273] nota nüshalarında, “Zairü” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

33. “Ya mûnisü” kısmı defterde “Yar” olarak yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi notaya yazılmıştır.

34. “Vahşeti” kelimesindeki “t” harfinin noktası defterde eksik yazılmış.

35. “Hevâ” kelimesi, Ahmet Çalışır[274], M. Fatih Salgar[275] ve Sadettin Heper[276] nota nüshalarında “Heda”, olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

[268] Salgar, *Mevlevî Âyînleri,* 650.
[269] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 311.
[270] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/128.
[271] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/129.
[272] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 652.
[273] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 312.
[274] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/129.
[275] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 652.
[276] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 312.

36. “Ebeden” kelimesi, Ahmet Çalışır[277] ve M. Fatih Salgar[278] nota nüshalarında “Ebeda” olarak geçmektedir.

37. “İkfal” kelimesindeki “k” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

38. “İkfal” kelimesindeki “k” harfinin noktası notada bulunmamaktadır.

39. “Sikâri” kelimesi, Ahmet Çalışır[279], M. Fatih Salgar[280] ve Sadettin Heper[281] nota nüshalarında, “Sikâü” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

40. “Müntehel” kelimesinin defterde ilk tekrarda “mün” hecesi “müd” olarak yazılmış. Çalışmada “müntehel” olarak yazılmıştır.

41. “Sikâri” kelimesi, Ahmet Çalışır[282], M. Fatih Salgar[283] ve Sadettin Heper[284] nota nüshalarında, “Sikâü” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

42. “Fedâk” kelimesi defterde “Fedâl” olarak yazılmış. Çalışmada “Fedâk” olarak yazılmıştır.

43. “Hevâk” kelimesi defterde “Hevâl” olarak yazılmış. Çalışmada “Hevâk” olarak yazılmıştır.

44. “Sivâk” kelimesi defterde “Sivâl” olarak yazılmış. Çalışmada “Sivâk” olarak yazılmıştır.

45. “Billikâi Sıdkan” kısmı defterde “Billikarü Sadkan” olarak yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

46. Sol anahtarı kullanılmadan dördüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

---

[277] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/129.
[278] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 652.
[279] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/130.
[280] Salgar, *Mevlevî Âyînleri,* 653.
[281] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 313.
[282] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/130.
[283] Salgar, *Mevlevî Âyînleri,* 653.
[284] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 313.

47. Dördüncü selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır.Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

48. Dördüncü selâmın usûlüne, arap harfleri ile “Evfer” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

49. Sadece Son Peşrev’e başlarken sol anahtarı bulunmaktadır. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

50. Donanımda sadece evç perdesi bulunmaktadır.Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

51. Son Peşrev’in usûlüne arap harfleri ile “Usûlü Düyek” yazılmış. Donanıma “C” ifadesi koyularak usûl, 4/4 lük yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.
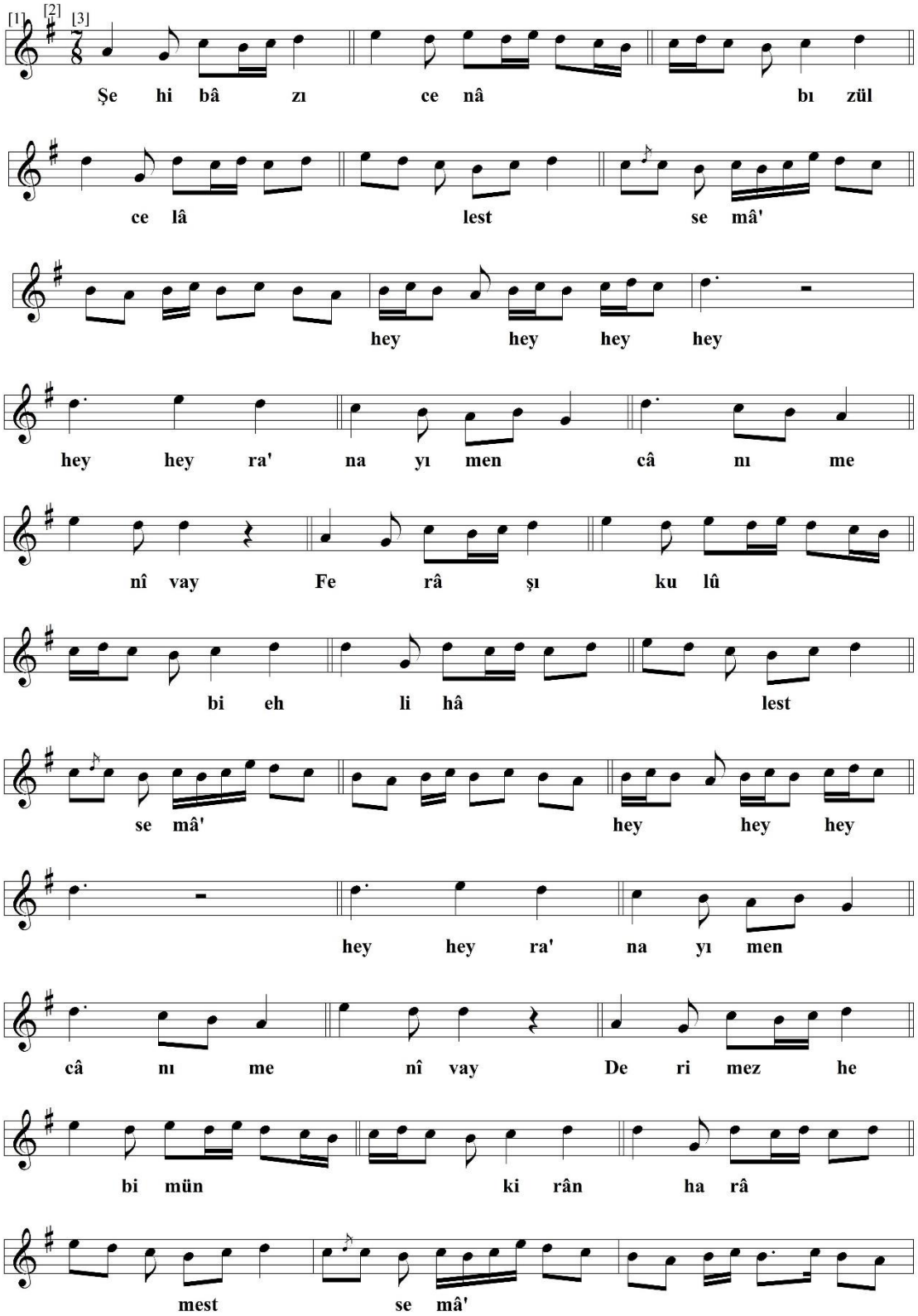
4.5. Pençgâh Mevlevî Âyini
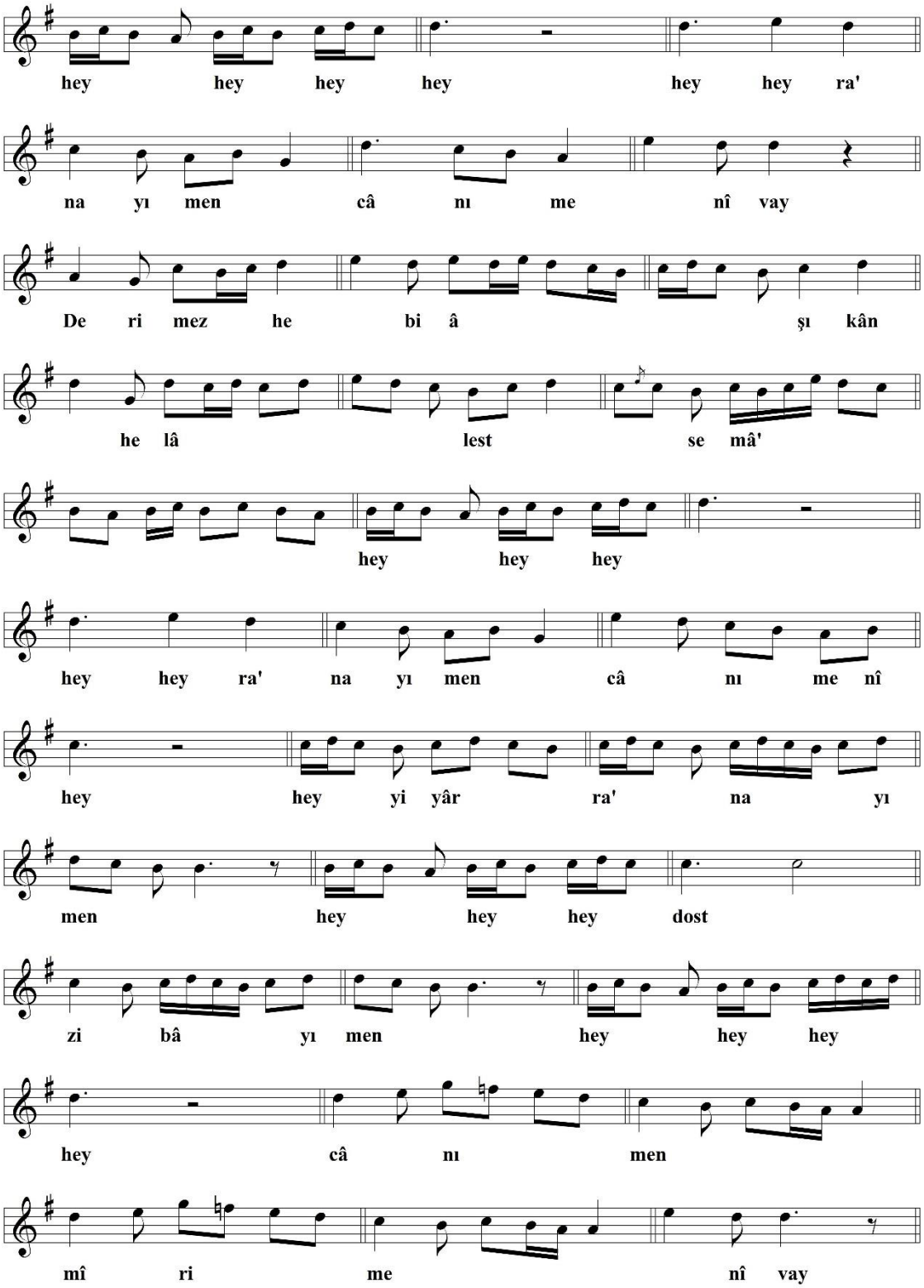
Defterde Pençgâh Âyîn-i Şerîfi yazısının üstünde arap harfleri ile “Safiyüddin Abdülmümin ile Mollâ Cami Hazretlerinin müştereken bestelemiş oldukları Âyîn-i Şerîf’tir.” yazılmış fakat üstü çizilmiş.
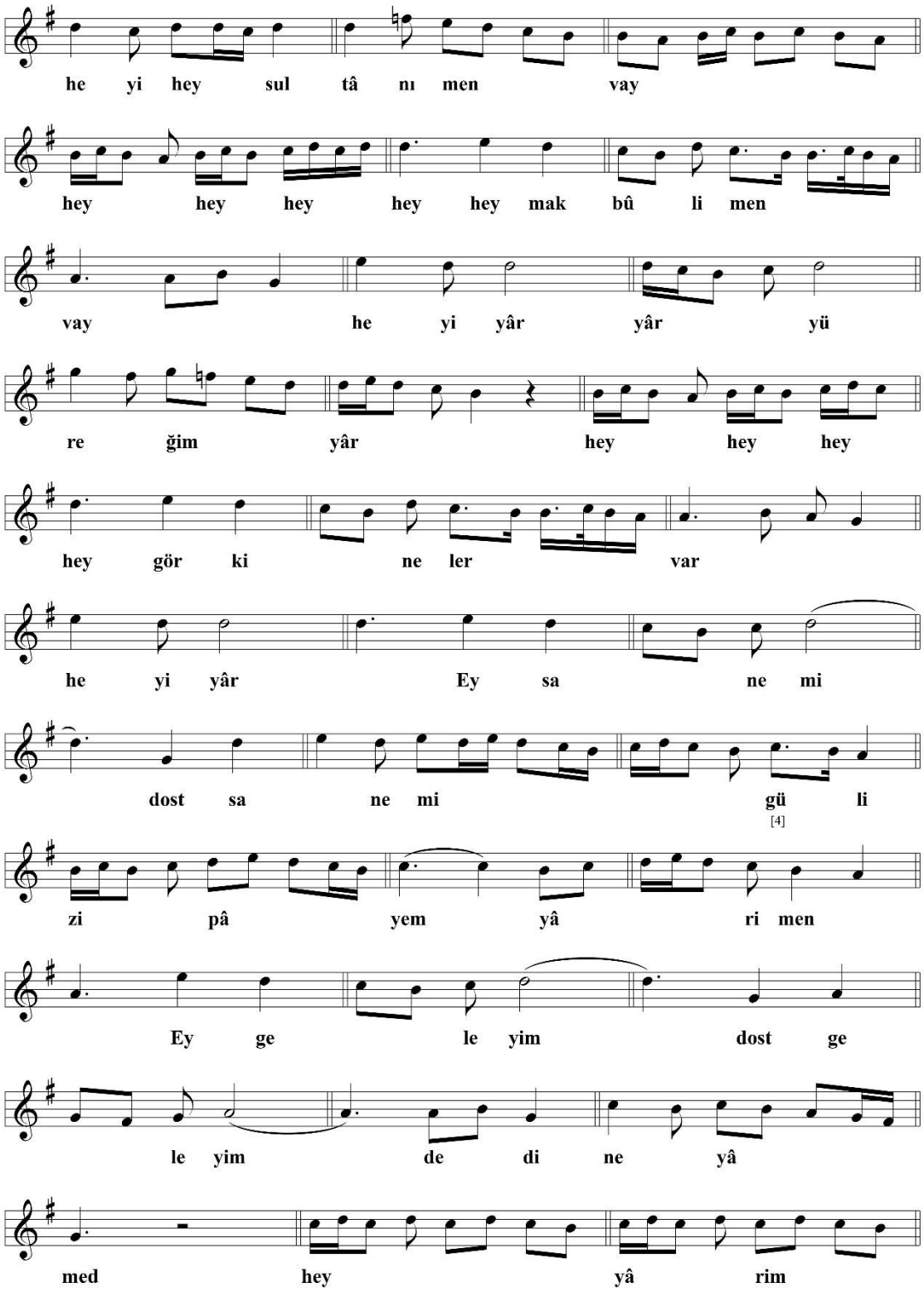
4.5.1. Notası
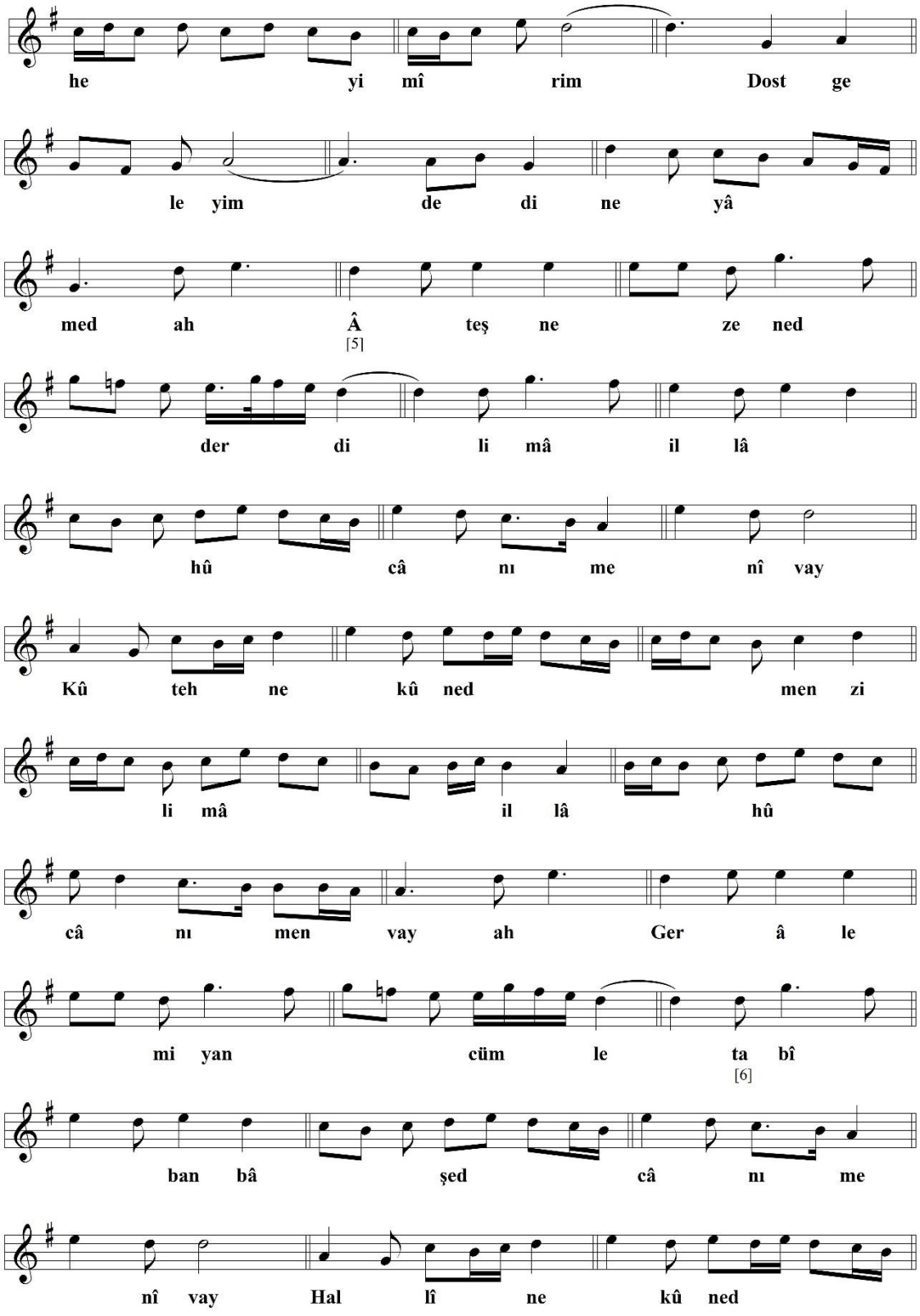
PENÇGÂH ÂYÎN-İ ŞERÎFİ

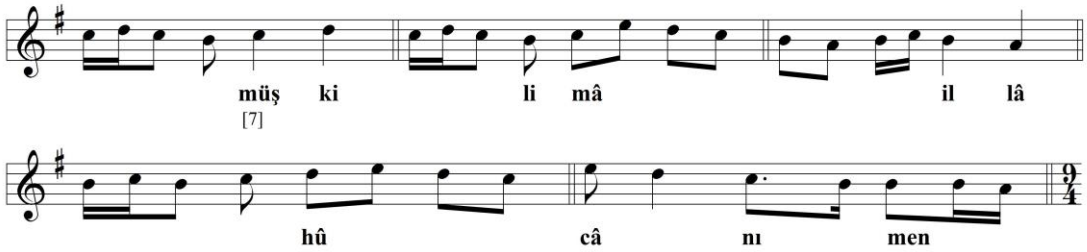
Devr-i Kebîr **Beste-i Kadîm**

hey hey hey hey hey hey ra'
na yı men câ nı me nî vay
De ri mez he bi â şı kân
he lâ lest se mâ'
hey hey hey
hey hey ra' na yı men câ nı me nî
hey hey yi yâr ra' na yı
men hey hey hey dost
zi bâ yı men hey hey hey
hey câ nı men
mî ri me nî vay
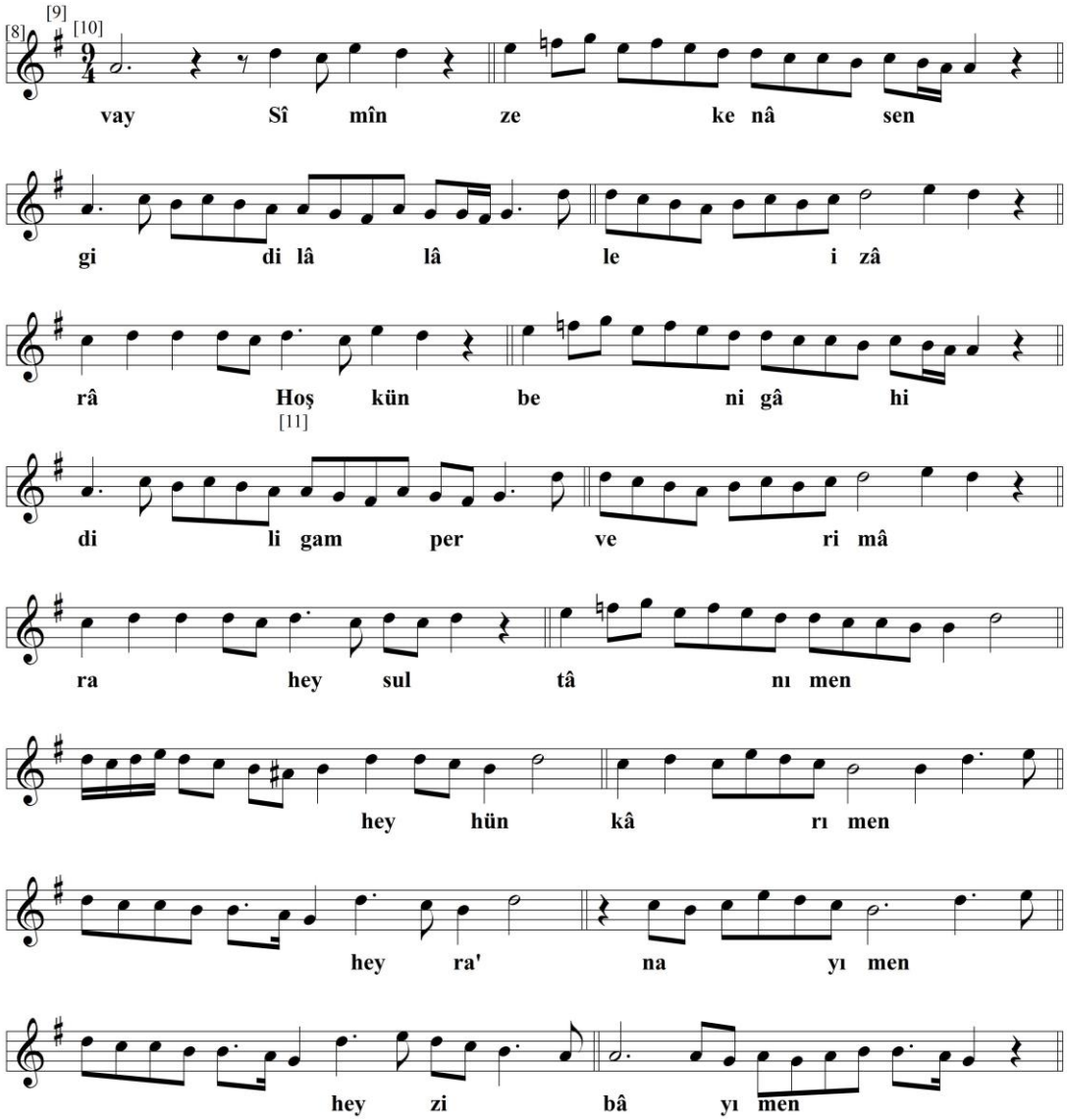

he yi hey sul tâ nı men vay
hey hey hey hey hey mak bû li men
vay he yi yâr yâr yü
re ğim yâr hey hey hey
hey gör ki ne ler var
he yi yâr Ey sa ne mi
dost sa ne mi gü li
[4]
zi pâ yem yâ ri men
Ey ge le yim dost ge
le yim de di ne yâ
med hey yâ rim
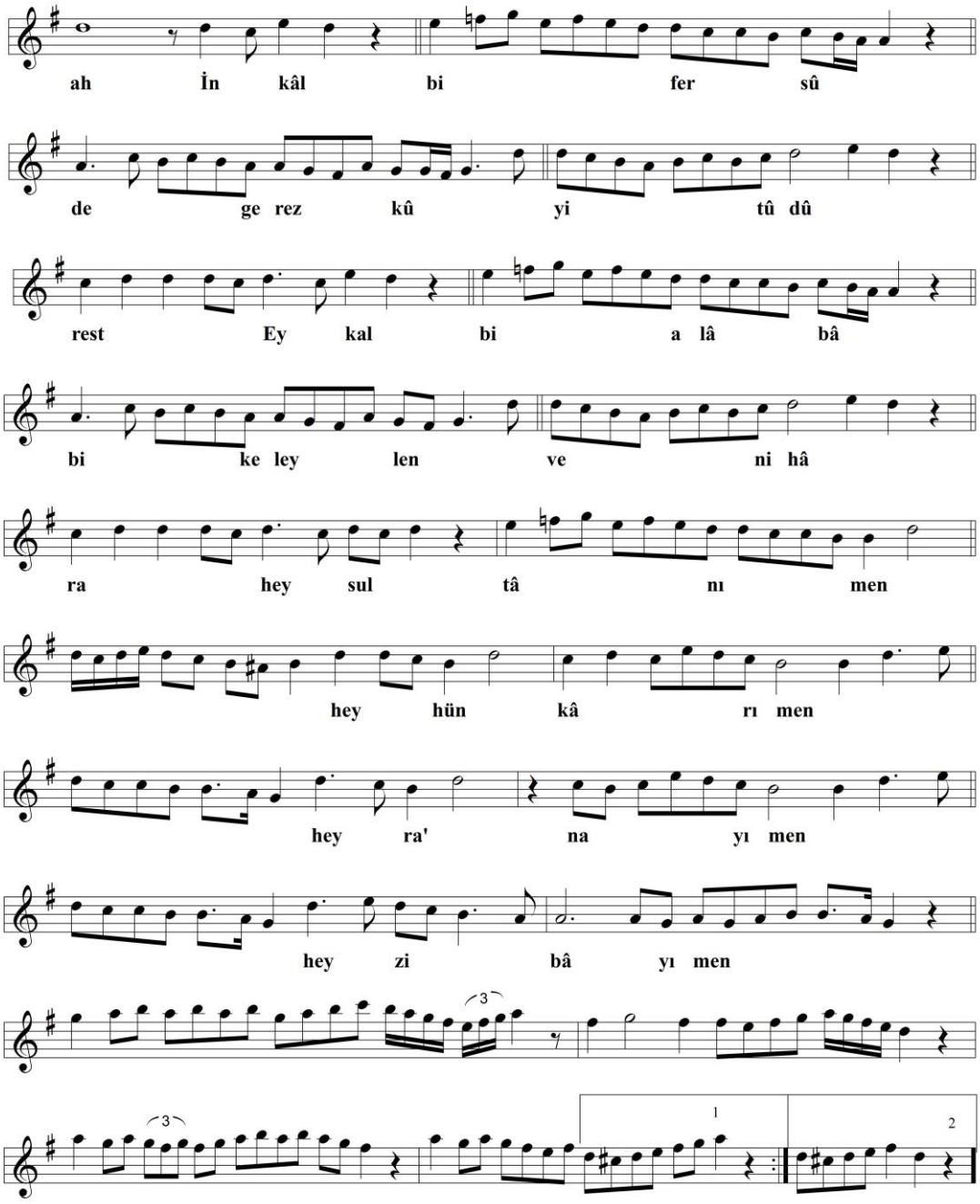

he yi mî rim Dost ge
le yim de di ne yâ
med ah Â teş ne ze ned
[5]
der di li mâ il lâ
hû câ nı me nî vay
Kû teh ne kû ned men zi
li mâ il lâ hû
câ nı men vay ah Ger â le
mi yan cüm le ta bî
[6]
ban bâ şed câ nı me
nî vay Hal lî ne kû ned

SELÂM-I SÂNÎ (İKİNCİ SELÂM)
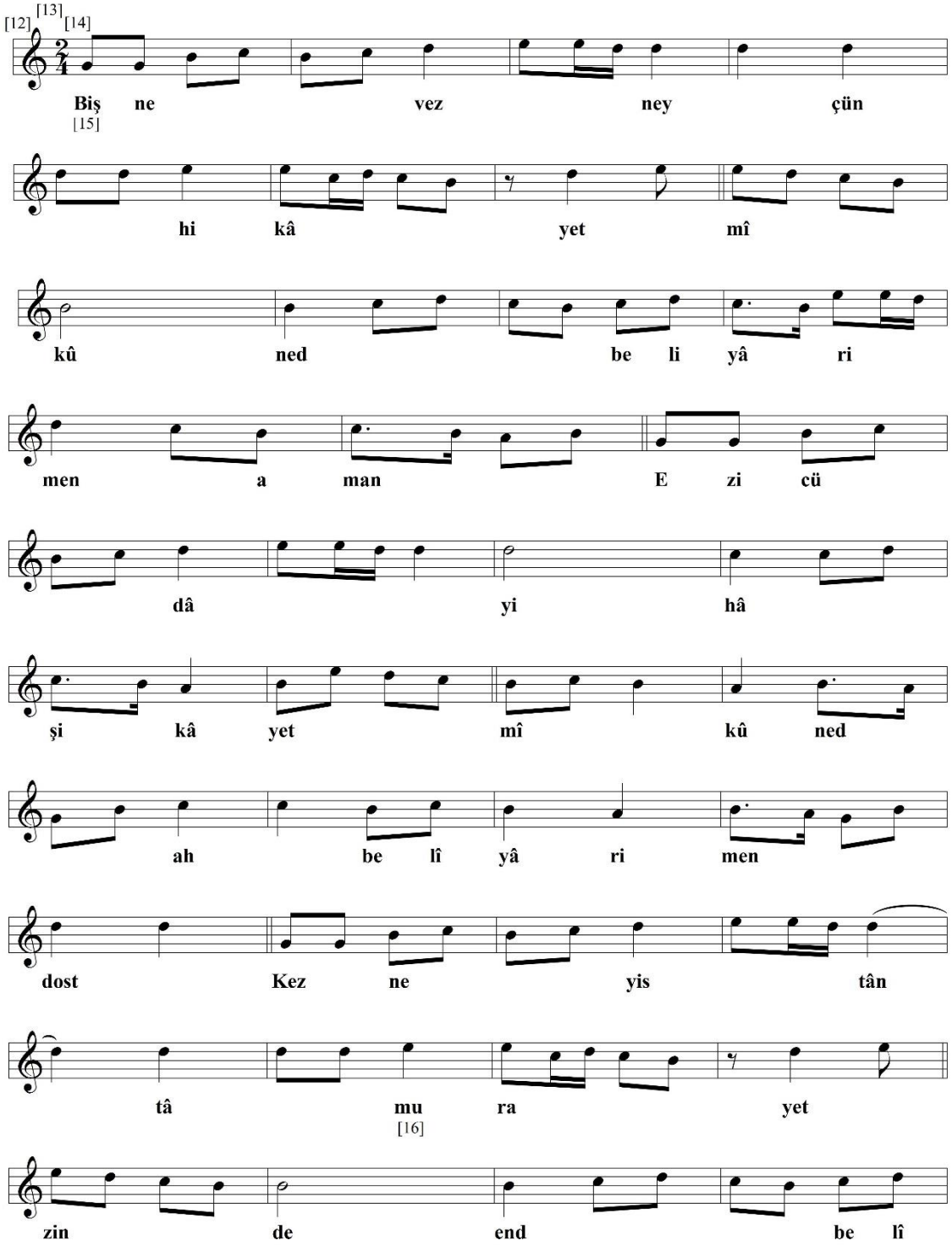
Evfer
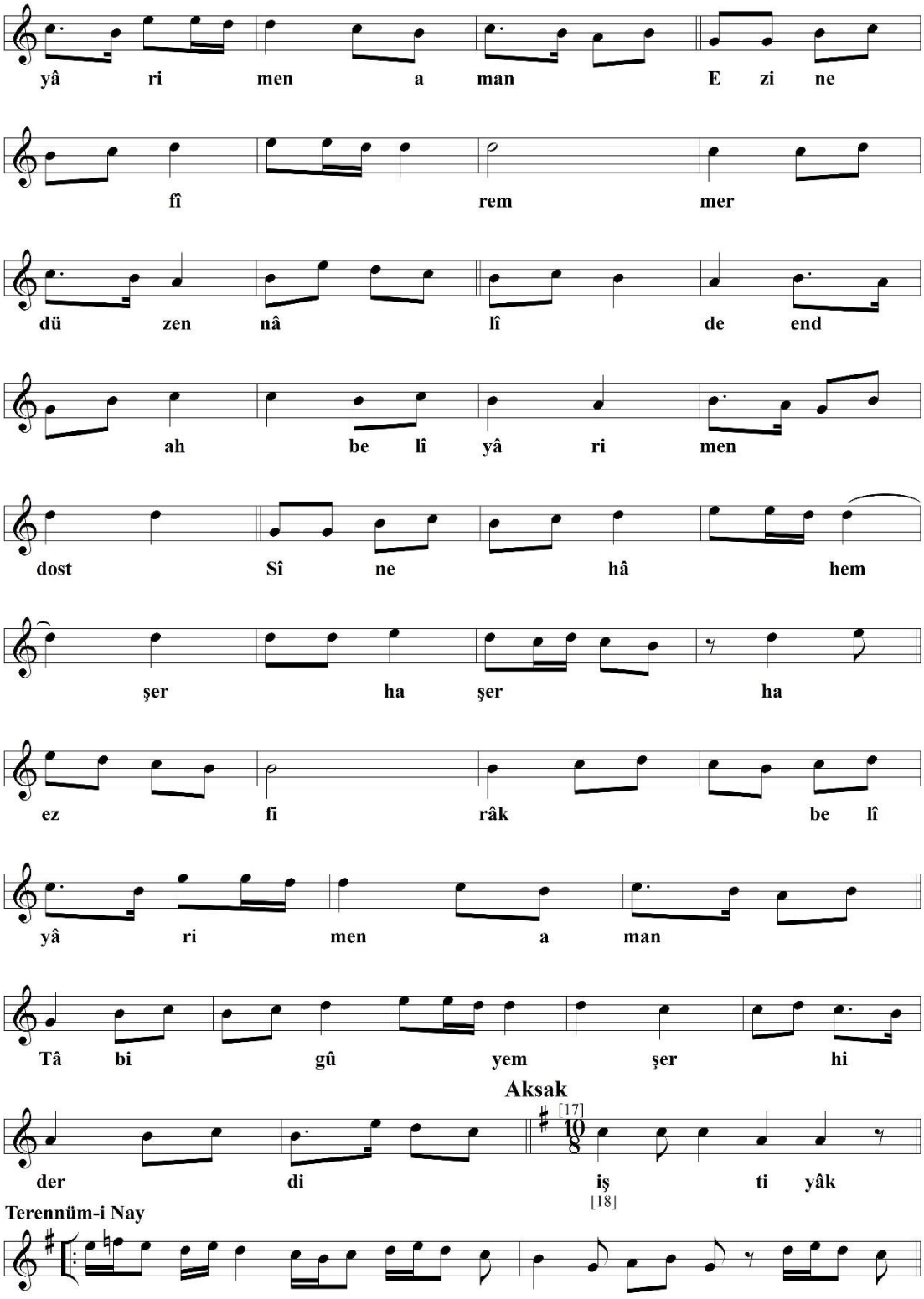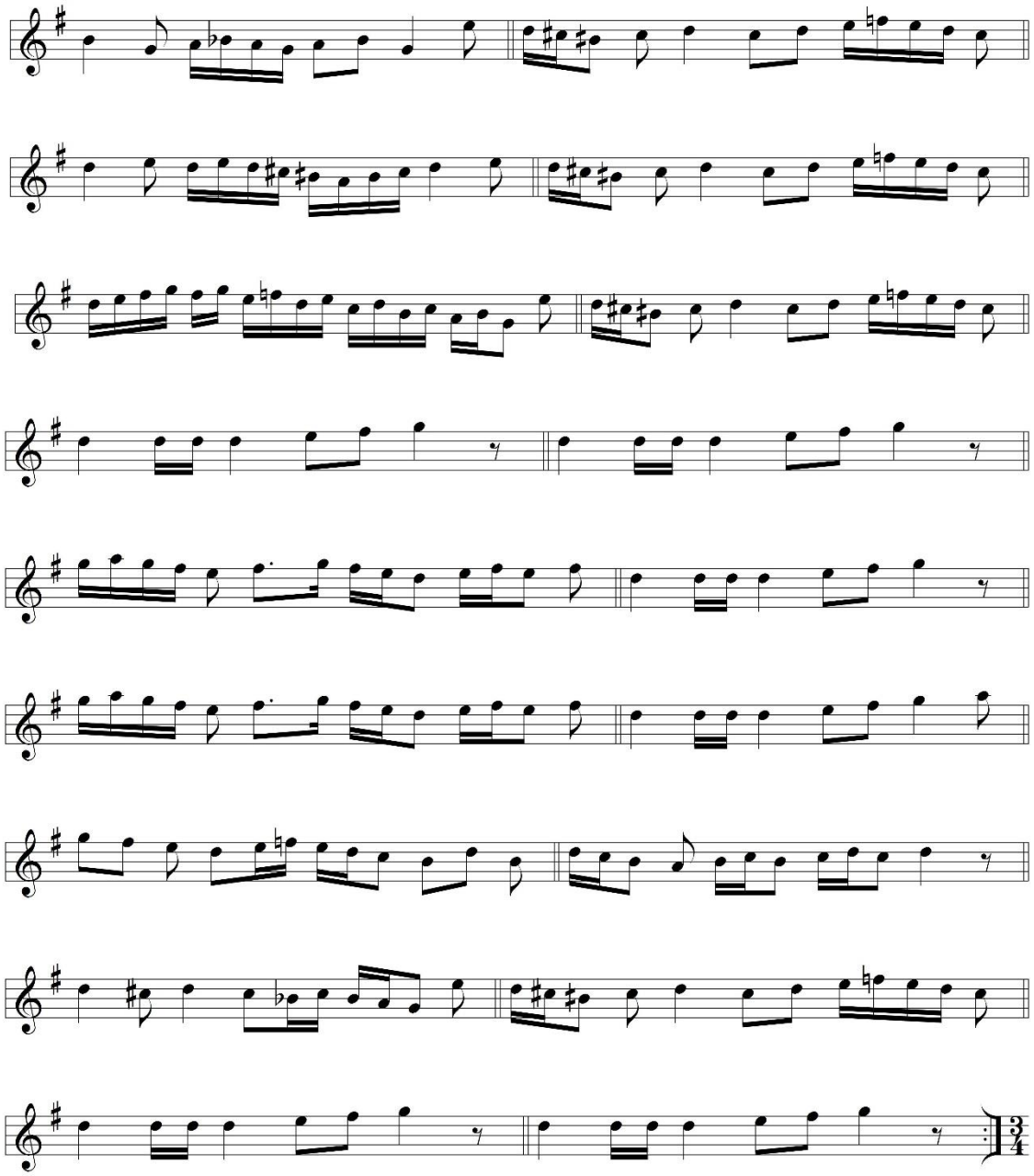

ah İn kâl bi fer sû
de ge rez kû yi tû dû
rest Ey kal bi a lâ bâ
bi ke ley len ve ni hâ
ra hey sul tâ nı men
hey hün kâ rı men
hey ra' na yı men
hey zi bâ yı men
1
2

SELÂM-I SÂLİS (ÜÇÜNCÜ SELÂM)

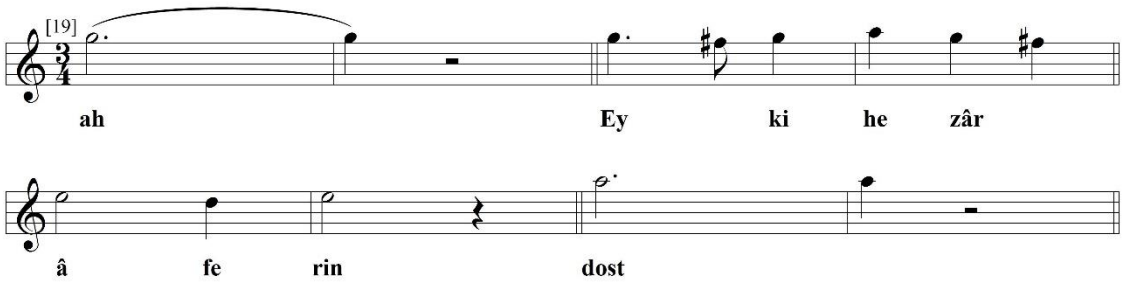
Devr-i Kebîr
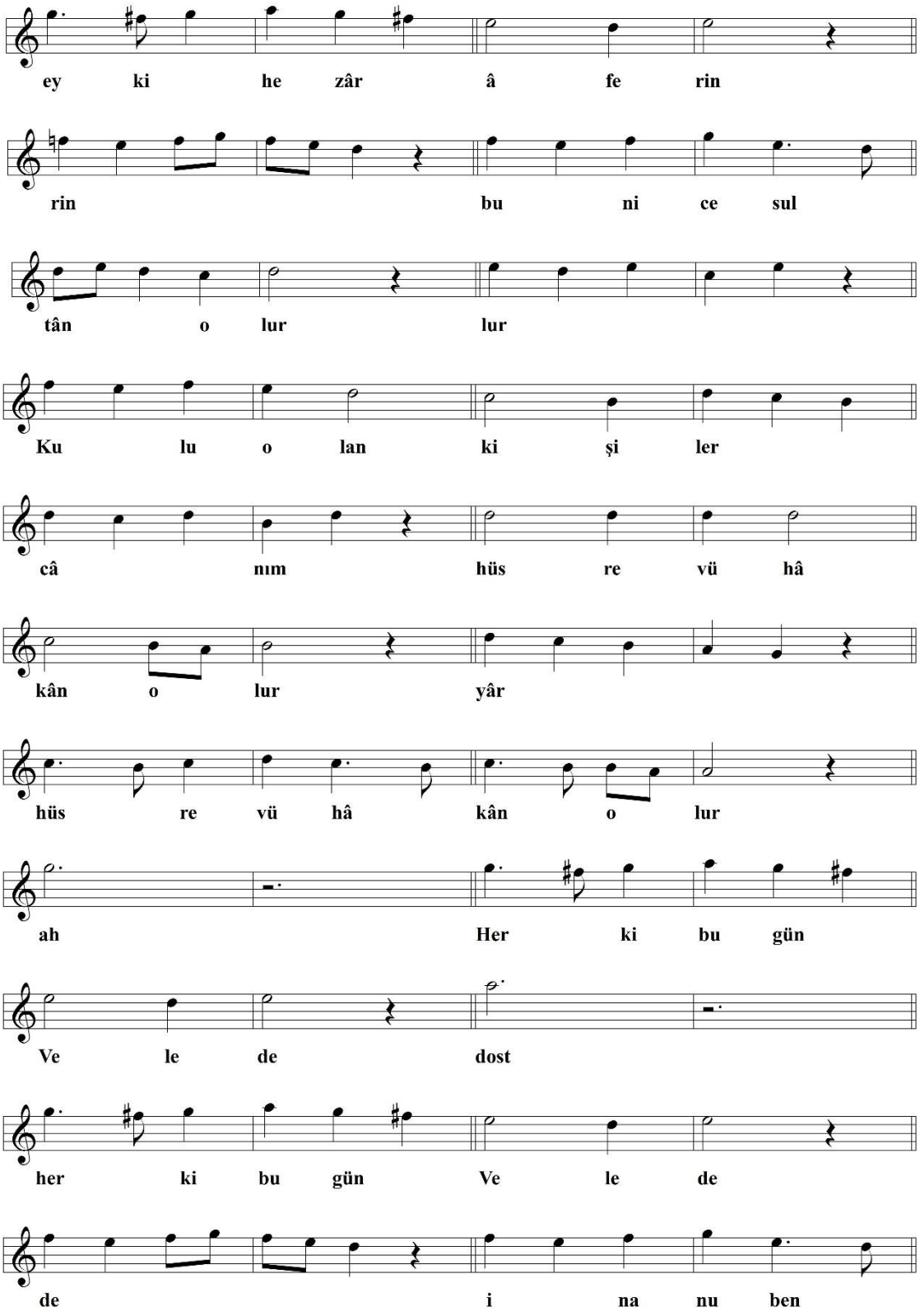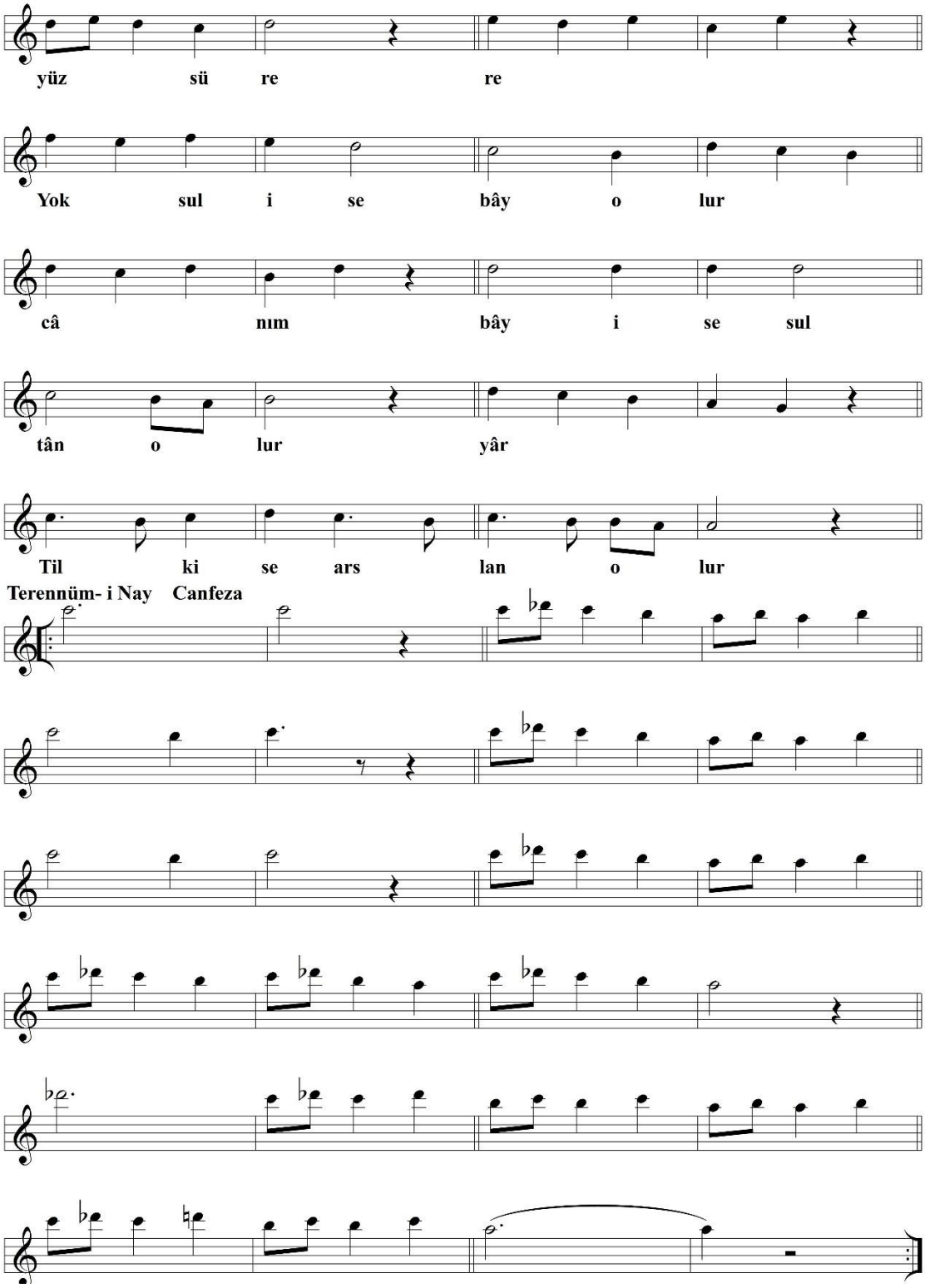

yâ ri men a man E zi ne
fî rem mer
dü zen nâ lî de end
ah be lî yâ ri men
dost Sî ne hâ hem
şer ha şer ha
ez fî râk be lî
yâ ri men a man
Tâ bi gû yem şer hi
Aksak
[17]
der di iş ti yâk
[18]
Terennüm-i Nay
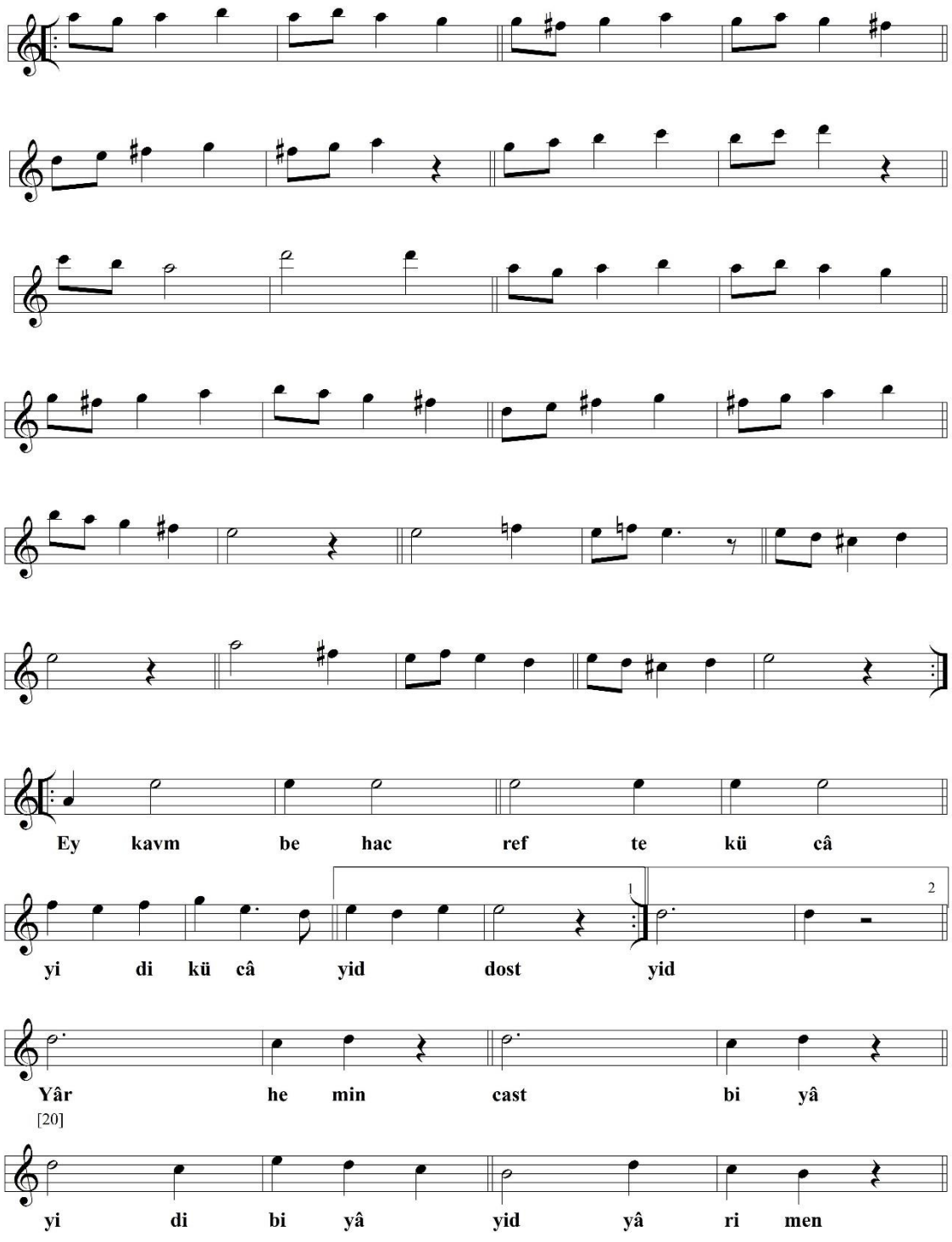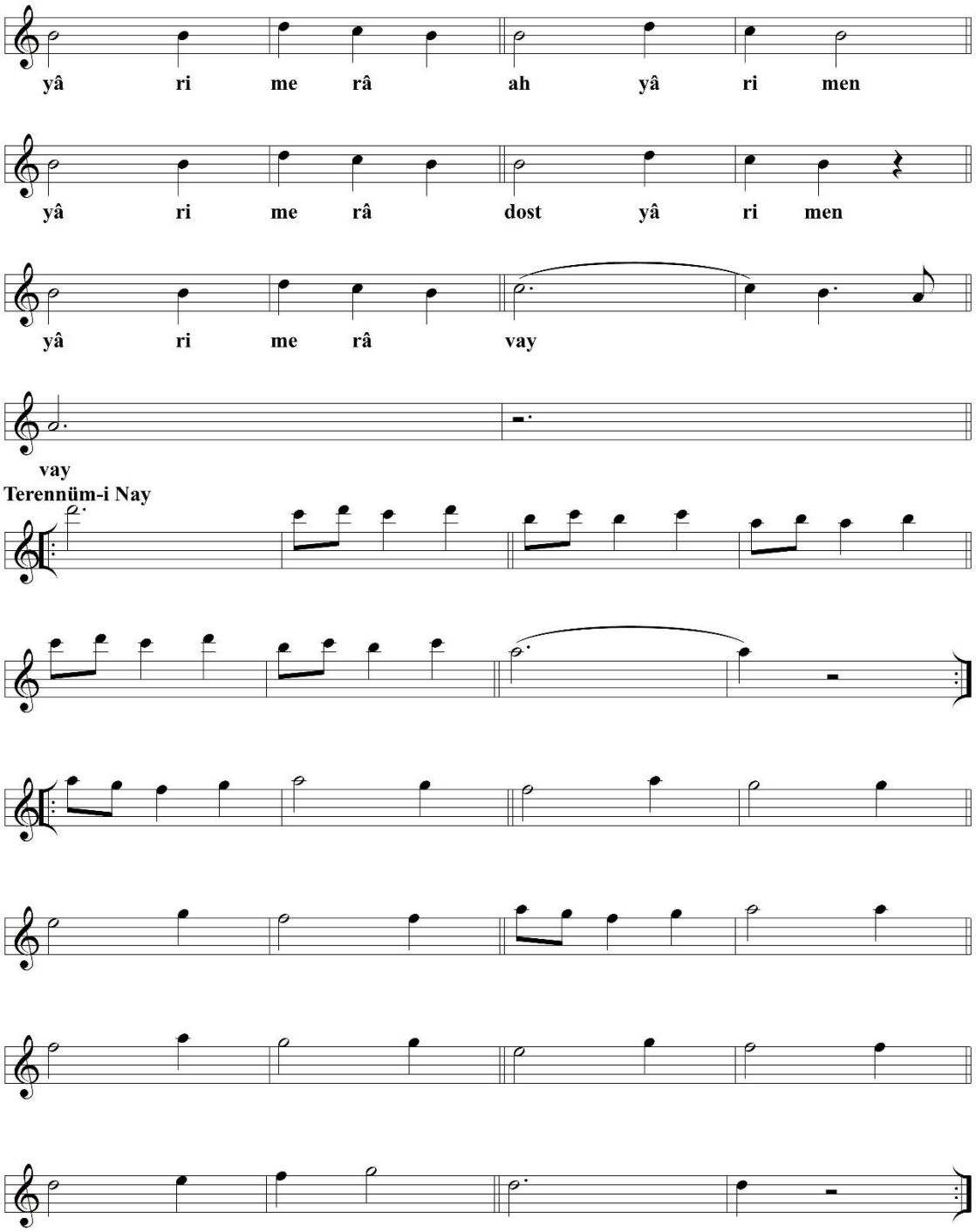

Semâi
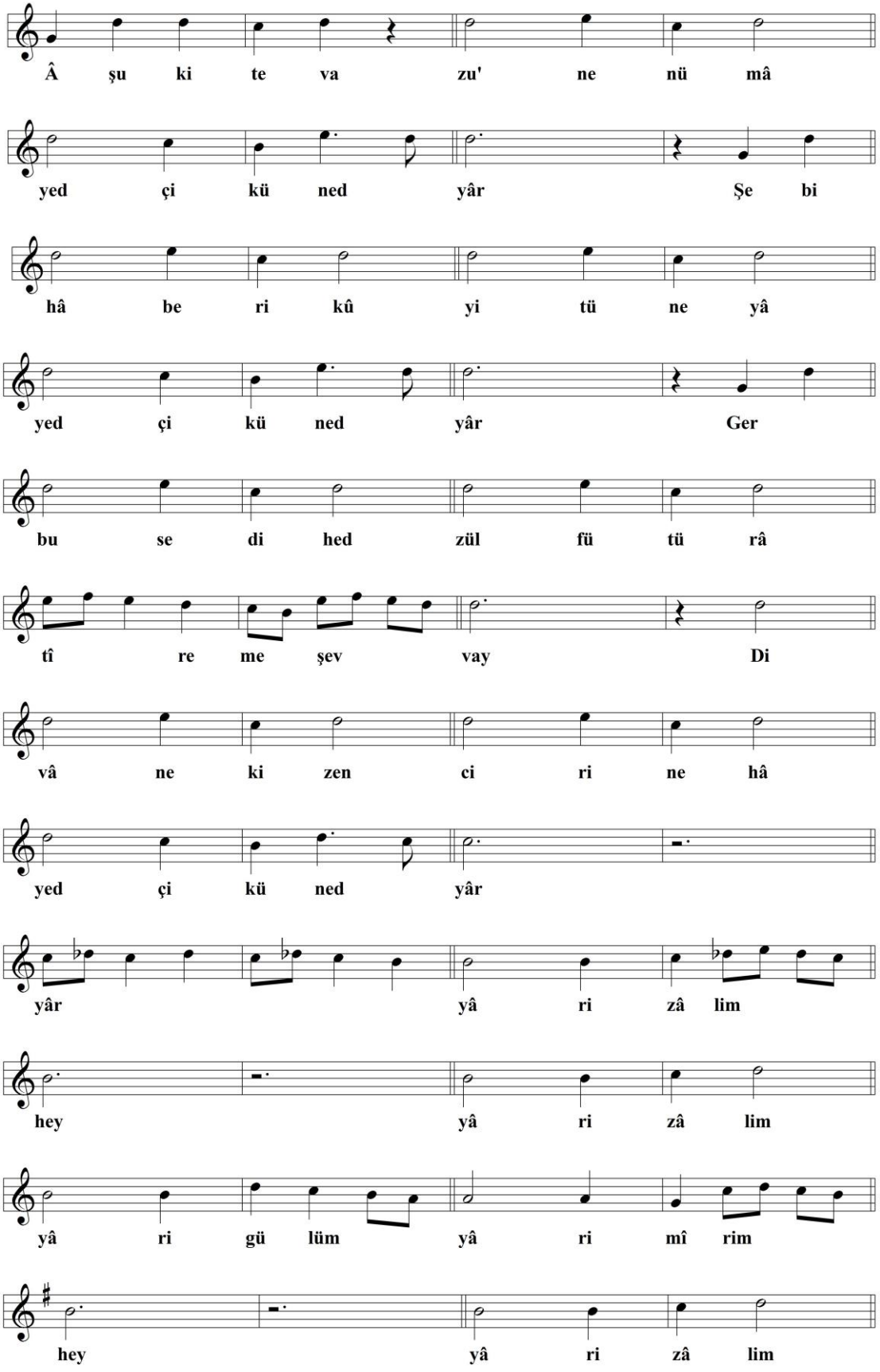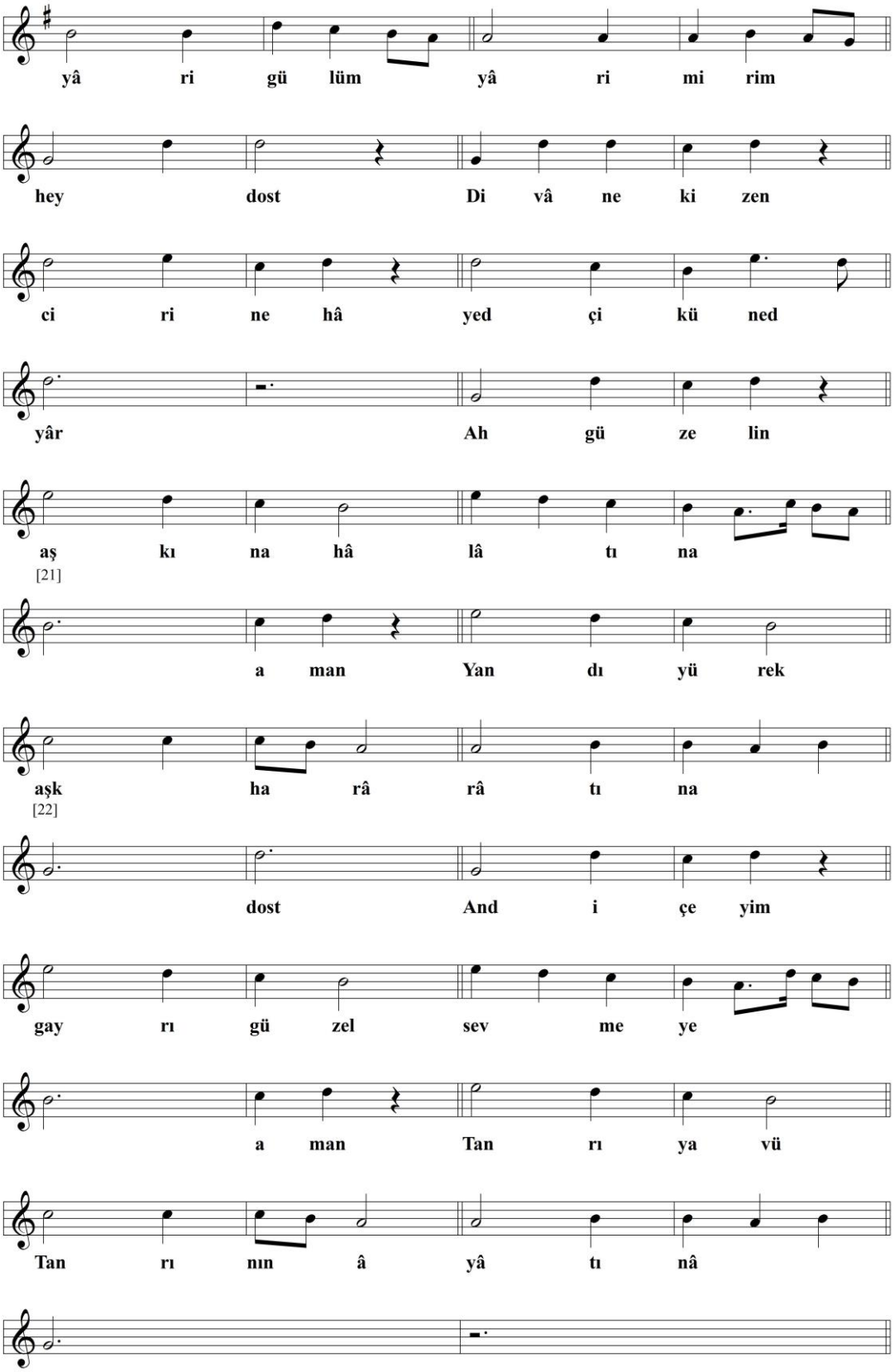

ey ki he zâr â fe rin
rin bu ni ce sul
tân o lur lur
Ku lu o lan ki şi ler
câ nım hüs re vü hâ
kân o lur yâr
hüs re vü hâ kân o lur
ah Her ki bu gün
Ve le de dost
her ki bu gün Ve le de
de i na nu ben

yüz sü re re
Yok sul i se bây o lur
câ nım bây i se sul
tân o lur yâr
Til ki se ars lan o lur
Terennüm- i Nay Canfeza
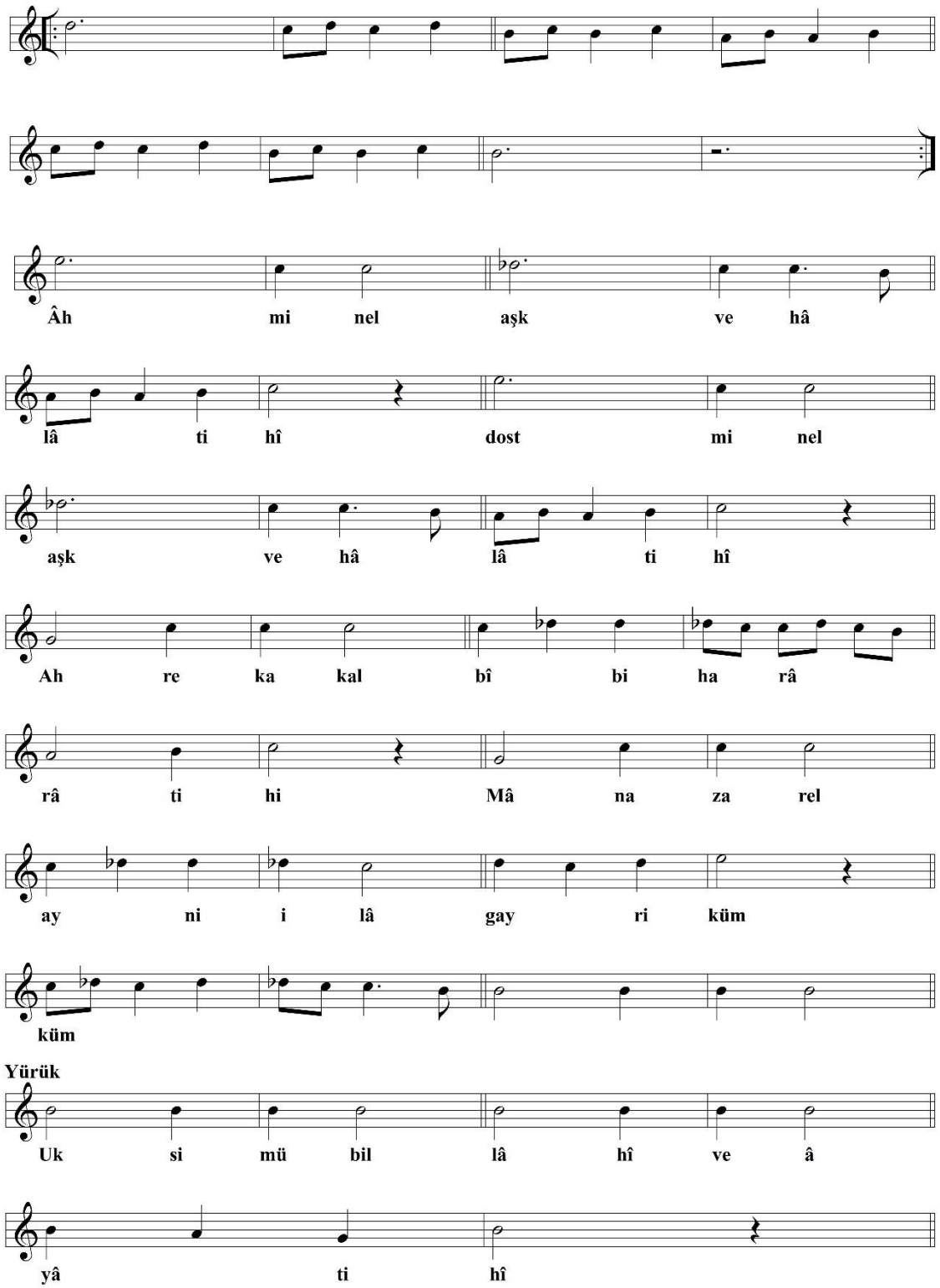

Ey kavm be hac ref te kü câ
yi di kü câ yid dost yid
1
2
Yâr he min cast bi yâ
[20]
yi di bi yâ yid yâ ri men

yâ ri me râ ah yâ ri men
yâ ri me râ dost yâ ri men
yâ ri me râ vay
vay
Terennüm-i Nay

Â şu ki te va zu' ne nü mâ
yed çi kü ned yâr Şe bi
hâ be ri kû yi tü ne yâ
yed çi kü ned yâr Ger
bu se di hed zül fü tü râ
tî re me şev vay Di
vâ ne ki zen ci ri ne hâ
yed çi kü ned yâr
yâr yâ ri zâ lim
hey yâ ri zâ lim
yâ ri gü lüm yâ ri mî rim
hey yâ ri zâ lim
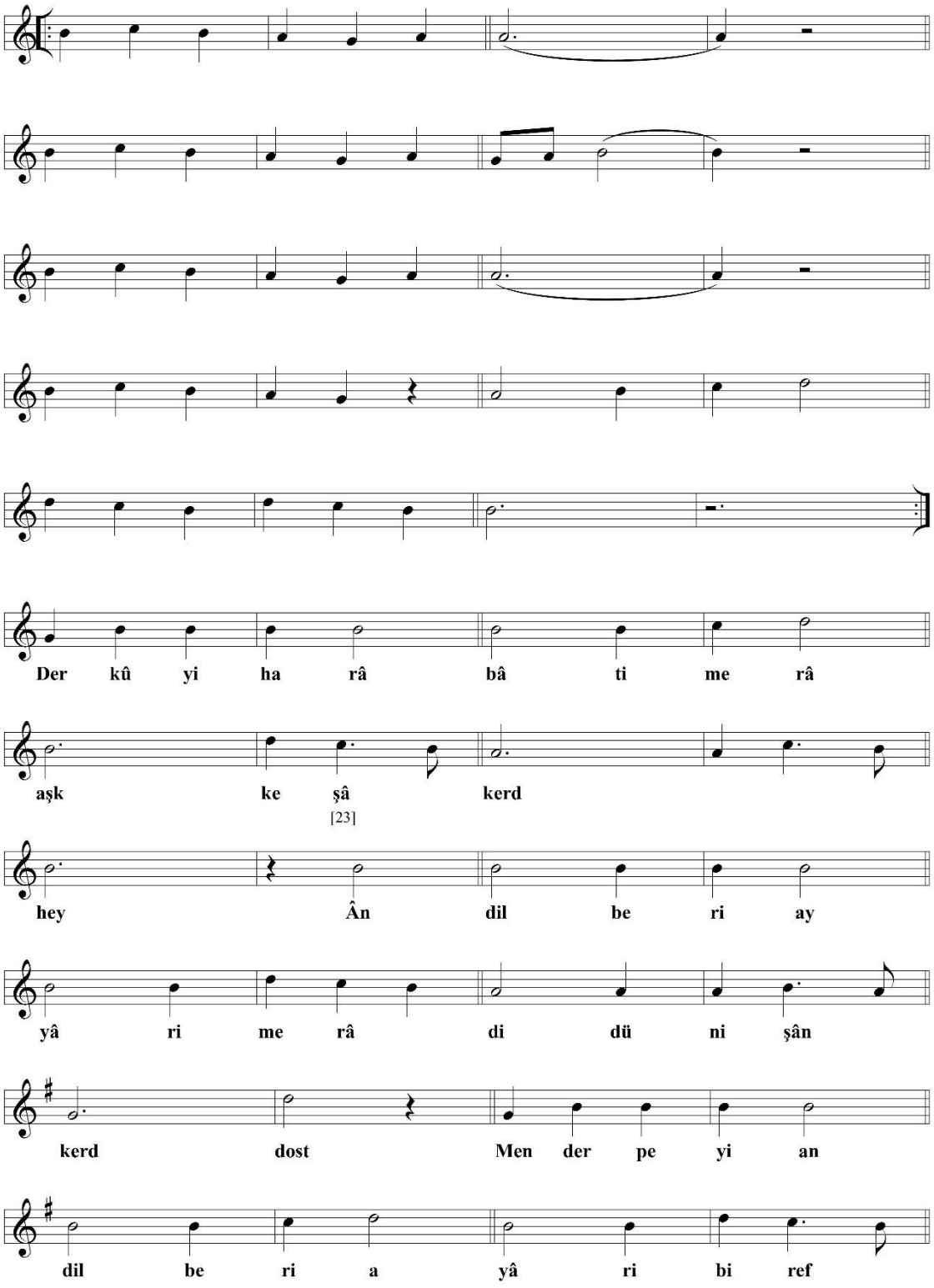

yâ ri gü lüm yâ ri mi rim
hey dost Di vâ ne ki zen
ci ri ne hâ yed çi kü ned
yâr Ah gü ze lin
aş kı na hâ lâ tı na
[21]
a man Yan dı yü rek
aşk ha râ râ tı na
[22]
dost And i çe yim
gay rı gü zel sev me ye
a man Tan rı ya vü
Tan rı nın â yâ tı nâ
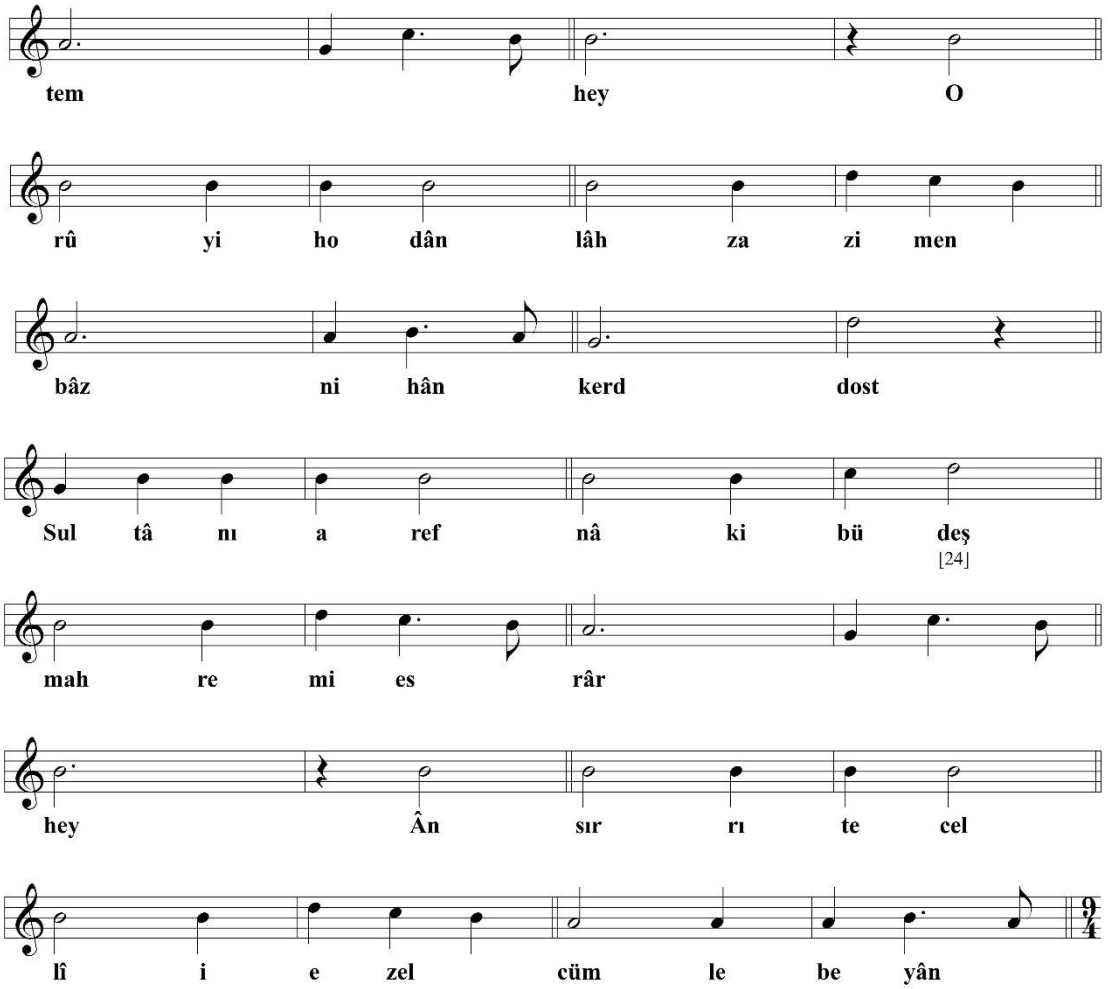
Terennüm-i Nay

Yürük
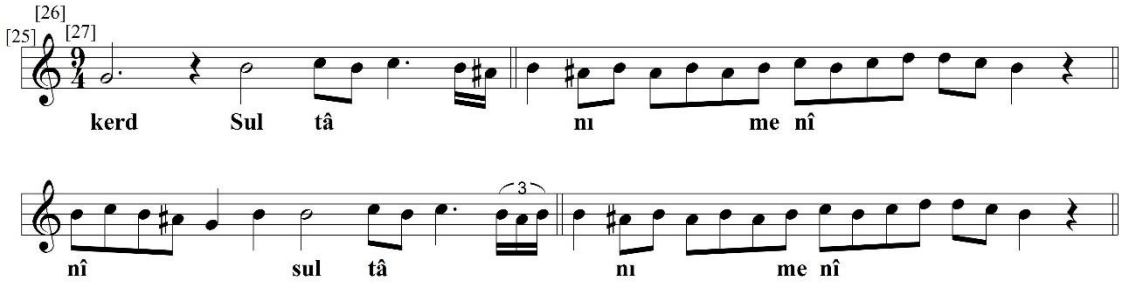
Terennüm-i Nay
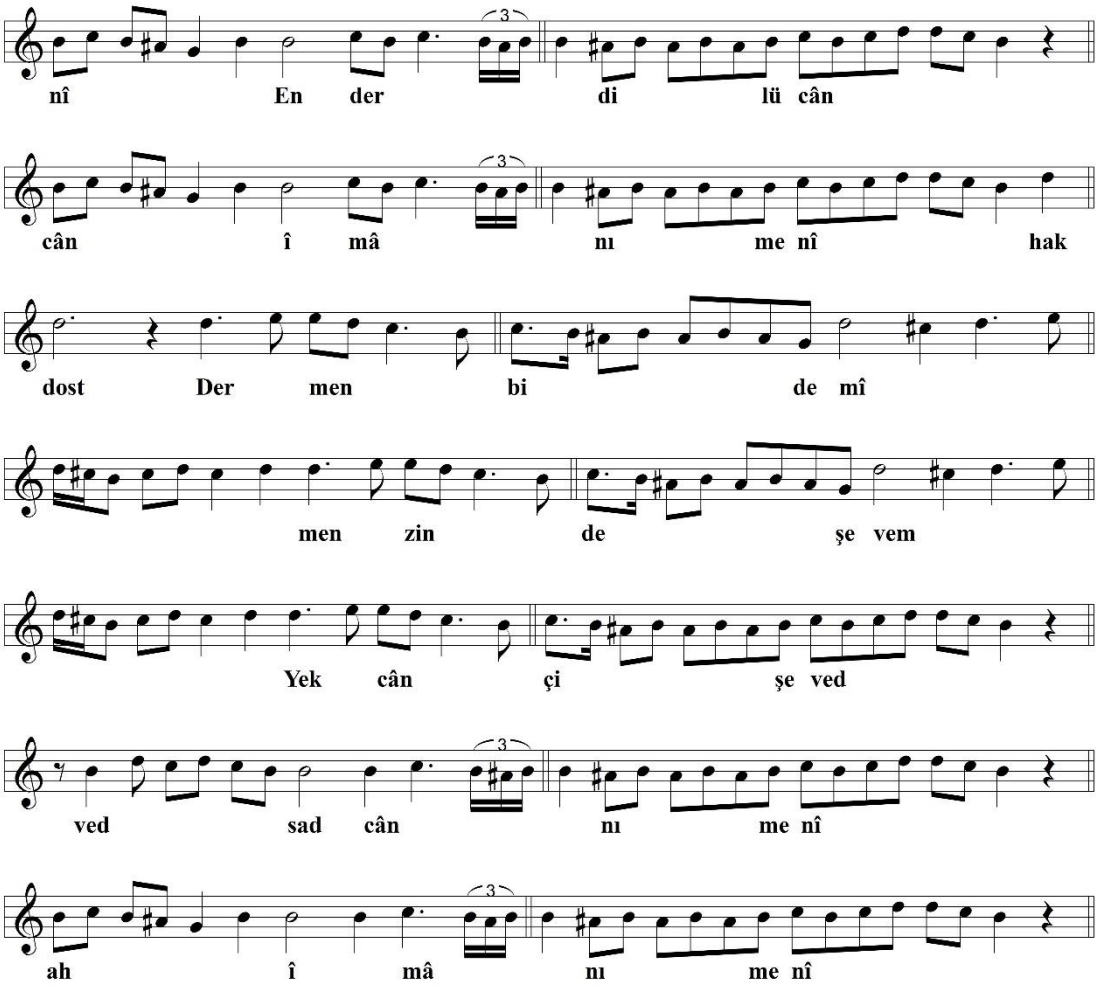

SELÂM-I RÂBİ (DÖRDÜNCÜ SELÂM)

Evfer

285

[285] Defterde Pençgâh Mevlevî Âyini sonunda arap harfleri ile "Burada Segâh kolundan bir hane peşrev çalınır bade Aşr-ı Şerîfi okunur" yazılmış.

4.5.2. Güftesi

Birinci Selâm

Şeh bâz-ı Cenâb-ı zülcelâlest semâ‘

(*Hey hey hey hey hey hey ra’nayı men cânı menî vay*)

Ferâş-ı kulûb-i ehl-i hâlest semâ‘

(*Hey hey hey hey hey hey ra’nayı men cânı menî vay*)

Der mezheb-i münkirân harâmest semâ‘

(*Hey hey hey hey hey hey ra’nayı men cânı menî vay*)

Der mezheb-i âşıkān helâlest semâ‘

(*Hey hey hey hey hey hey ra’nayı men cânı menî hey*)

Heyyi yâr ra’nayı men hey hey hey dost zibâyı men

Hey hey hey hey cânı men mîri menî vay,

Heyyi hey sultân-ı men vay, hey hey hey hey hey makbûli men vay

Heyyi yâr yâr yüreğim yâr, hey hey hey hey görki neler var heyyi yâr.

Ey sanemi dost sanemi gülizi pâyem (*yâri men*)

Ey geleyim dost geleyim dedi neyâmed (*hey yârim hey mîrim yâr*)

Ey meh-i dost meh-i âfitab rûyem[286]

Dost geleyim dedi neyâmed (*ah*)

Âteş ne-zened der dil-i mâ illâ Hû (*cânı menî vay*)

Kûteh ne-küned menzil-i mâ illâ Hû (*cânı men vay*)

Ger âlemiyan cümle tabîban bâşed (*cânı menî vay*)

Hallî ne-küned müşkil-i mâ illâ Hû (*cânı men vay*)

[286] “Ey meh-i dost meh-i âfitab rûyem” mısrası defterde bulunmamaktadır.

İkinci Selâm (Selâm-ı Sânî)

Sîmîn zekenâ seng-i dilâ lâle izârâ

Hoş kün be-nigâhi dil-i gam-perver-i mâra

(*Hey sultân-ı men hey hünkârı men hey ra'nayı men hey zibâyı men*)

İn kalbi fersûde ger ez kûyi tû dûrest

Ey kalbi alâ bâbike leylen ve nihâra

(*Hey sultân-ı men hey hünkârı men hey ra'nayı men hey zibâyı men*)

Üçüncü Selâm (Selâm-ı Sâlis)

Biş' nev ez ney çün hikâyet mîküned (*belî yâri men aman*)

Ez cüdâyihâ şikâyet mîküned (*ah belî yâri men dost*)

Kez neyistân tâ murâyet zinde end (*belî yâri men aman*)

Ez nefîrem merd ü zen nâlîdeend (*ah belî yâri men dost*)

Sîne hâhem şerha şerha ez firâk (*belî yâri men aman*)

Tâ bi-gûyem şerh-i derd-i iştiyâk

Ey ki hezâr âferin (*dost*) bu nice sultân olur

Kulu olan kişiler (*cânım*) hüsrev ü hâkân olur (*yâr*)

Her ki bugün Veled'e (*dost*) inanuben yüz süre

Yoksul ise bay olur (*cânım*) bay ise sultân olur (*yâr*)

Tilkise arslan olur[287]

[287] Defterde Ahmet Eflaki Dede'ye ait bu dörtlüğün sonunda bu Âyîn-i Şerîf'te "Tilki ise arslan olur" mısrası bulunmaktadır.

Ey kavm be hac refte kücâyid kücâyid

Yâr hem incast biyâyid biyâyid

Yâri men yâri merâ ah yâri men yâri merâ dost yâri men yâri merâ vay vay

Âşuki tevazu'ne nümâyed çi küned (*yâr*)

Şebha ber-i kûyi tü neyâyed çi küned (*yâr*)

Ger bûse dihed zülfü türâ tîre meşev (*vay*)

Divâne ki zencir-i nehâyed çî kûned (*yâr*)

Yâr yâri zâlim hey yâri zâlim yâri gülüm yâri mîrim hey

Ah güzelin aşkına hâlâtına (*aman*)

Yandı yürek aşk harârâtına (*dost*)

And içeyim gayrı güzel sevmeye

Tanrı'ya vü Tanrı'nın âyâtına

Âh minel aşk ve hâlâtihî

Ahreka kalbî bi harârâtihi

Mâ nazarel ayni ilâ gayriküm

Uksimü billâhî ve âyâtihî

Der kûy-i harâbât merâ aşk keşân kerd (*hey*)

Ân dilber-i ayyâr merâ did ü nişân kerd (*dost*)

Men der pey-i an dilber-i ayyâr bi-reftem (*hey*)

O rûy-i hod ân lâhza zi men bâz nihân kerd (*dost*)

Sultân-ı Arefnâk büdeş mahrem-i esrâr (*hey*)

Ân sırr-ı tecellî-i ezel cümle beyân kerd

Dördüncü Selâm (Selâm-ı Râbi)

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü cân îmân-ı menî (*Hak dost*)

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ah imân-ı menî

4.5.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi

1. Sadece birinci selâma başlarken sol anahtarı bulunmaktadır. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

2. Birinci selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

3. Birinci selâmın usûlüne, arap harfleri ile "Usûlü Mevlevi Devr-i Revanı" yazılmış, üstü çizilmiş "Devr-i Kebîr" yazılmış fakat notaya 7/8 olarak 3+4 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve her 7 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece her 7 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

4. “Gülizi” kelimesi, Ahmet Çalışır[288], M. Fatih Salgar[289] ve Sadettin Heper[290] nota nüshalarında “Girizi” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

5. “ Âteş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

6. “Tabîban bâşed” kısmı, Ahmet Çalışır[291] nota nüshasında, “Tâbîban bâşend”, Sadettin Heper[292] nota nüshasında “Tâbîba başed” ve defterdeki Rast Âyîn-i Şerîfi birinci selâmında “Tabîba bânşed”, Sabâ Bûselik Âyîn-i Şerîfi birinci selâmında “Tabîban bânşed” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

7. “Müşkil-i” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

8. Sol anahtarı kullanılmadan ikinci selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

9. İkinci selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır. Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

10. İkinci selâmın usûlüne, arap harfleri ile “Evfer” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

11. “ Hoş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

12. Sol anahtarı kullanılmadan üçüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

13. Üçüncü selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

14. Üçüncü selâmın usûlüne, arap harfleri ile “Devr-i Kebîr” yazılmış, ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük olarak ve her 14 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

---

[288] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/45.
[289] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 83.
[290] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 8.
[291] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/45.
[292] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 9.

15. “Biş’nev” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

16. “Kez neyistân tâ murâyet zinde end” mısrası, Ahmet Çalışır[293], M. Fatih Salgar[294] ve Sadettin Heper[295] nota nüshalarında “Kez neyistân tâ merâ büb’rideend” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

17. Mevlevî Âyinlerinin 10/8 Aksak Semâi usûlü ile bestelenen saz terennümü kısmına defterde arap harfleri ile “Aksak” yazılmış. Usûl 5+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

18. “İştiyâk” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

19. Mevlevî Âyinlerinin Aksak Semâî saz terennümünden sonraki Yürük Semâi usûlü ile bestelenen bu bölümüne, defterde arap harfleriyle “Semâi” yazılmış.Usûl 3/4 şeklinde, yürük semâinin tamamlandığı her 6 zaman sonundaki ölçüler çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

20. “Yâr” kelimesi, Ahmet Çalışır[296] ve M. Fatih Salgar[297] nota nüshalarında “Dildar” olarak, Mehmet Kanar’ın “*Mevlâna Celâleddîn Rûmî Divân-ı Kebir’den Seçmeler*”[298] eserinde “Ma’şûk” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

21. “Aşkına” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

22. “Aşk” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

23. “Keşân” kelimesi defterde “Keşâ” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

24. “Büdeş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

25. Sol anahtarı kullanılmadan dördüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.
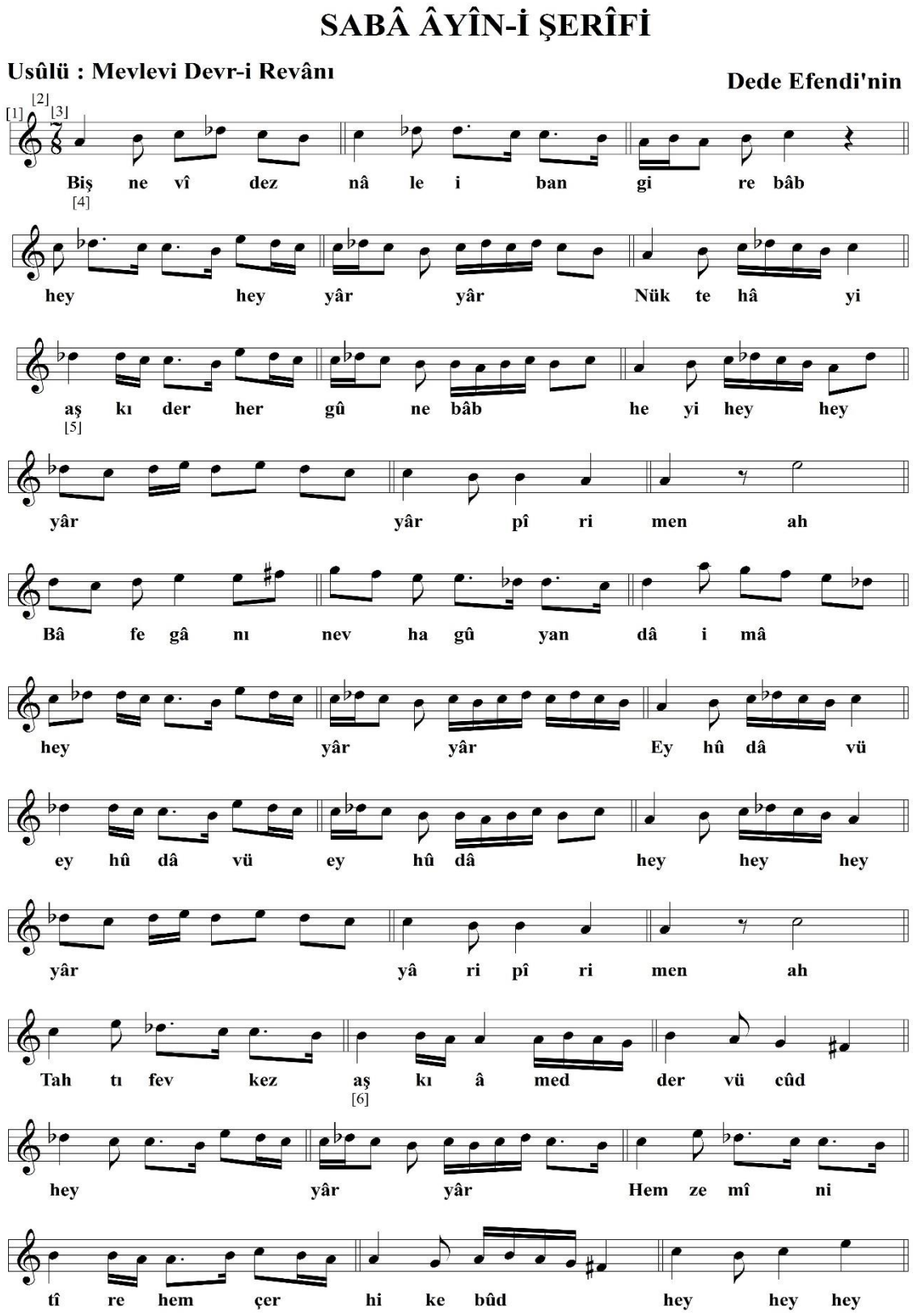
---

[293] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/47.
[294] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 88.
[295] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 10.
[296] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/49.
[297] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 90.
[298] Kanar, *Mevlâna Celaleddin Rumi Divân-ı Kebirden Seçmeler*, 162.
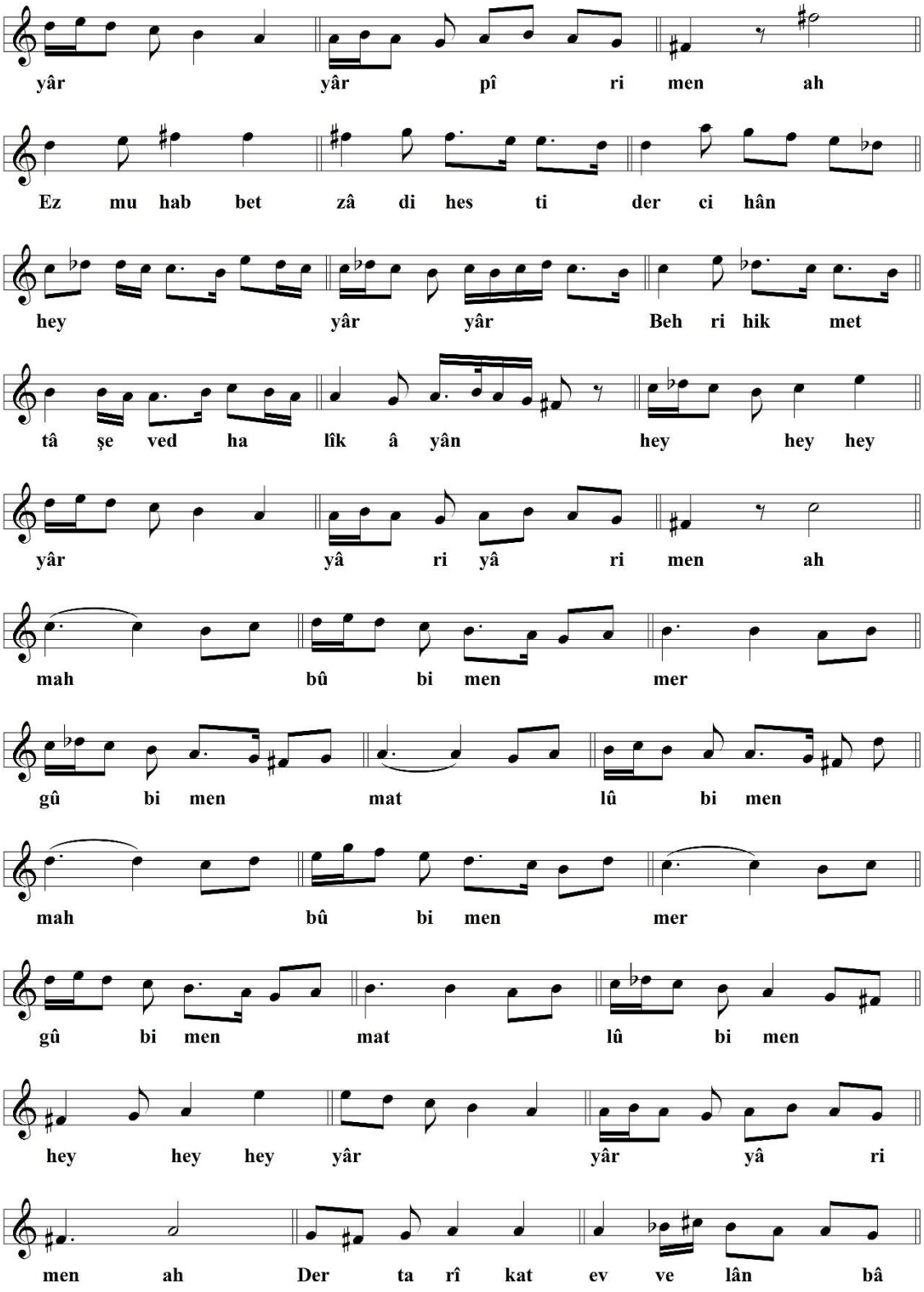
26. Dördüncü selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.
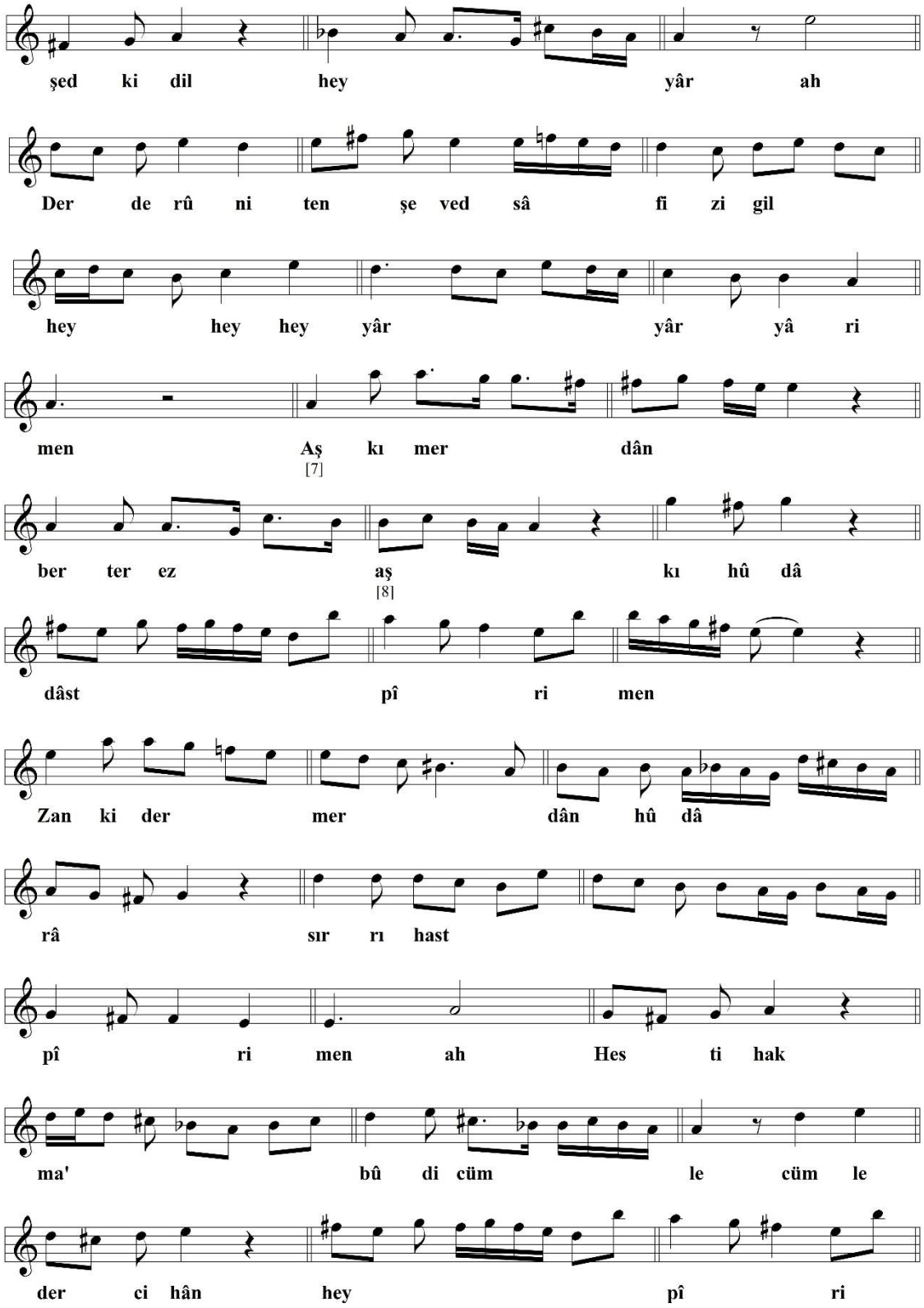
27. Dördüncü selâmın usûlüne, arap harfleri ile “Evfer” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.
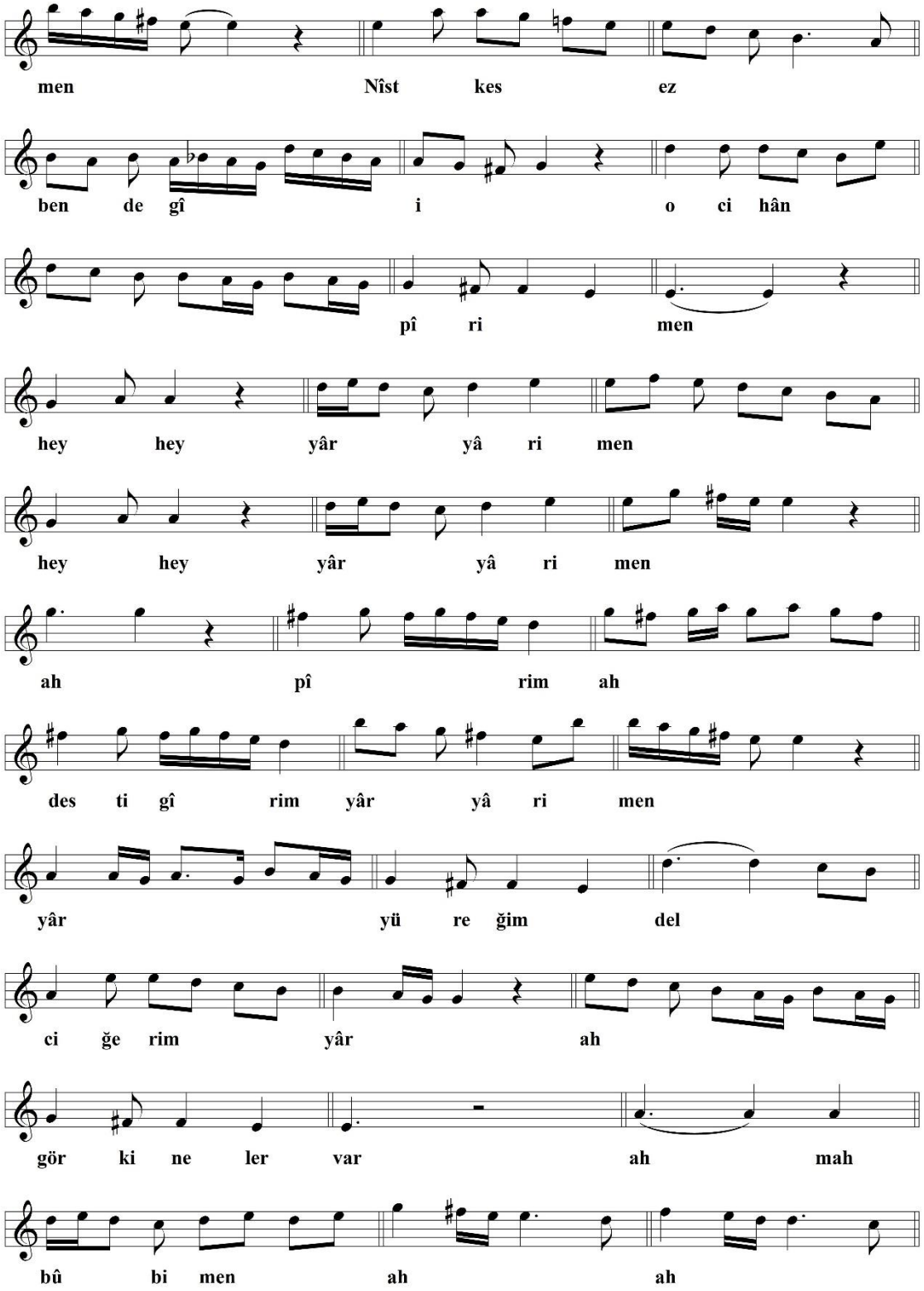
4.6. Sabâ Mevlevî Âyini

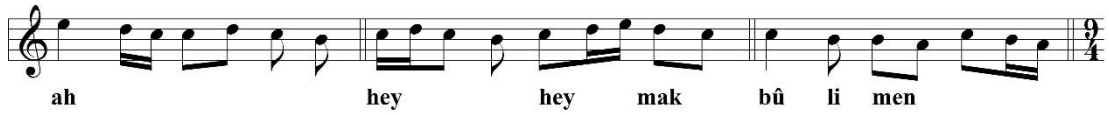
4.6.1. Notası

yâr yâr pî ri men ah
Ez mu hab bet zâ di hes ti der ci hân
hey yâr yâr Beh ri hik met
tâ şe ved ha lîk â yân hey hey hey
yâr yâ ri yâ ri men ah
mah bû bi men mer
gû bi men mat lû bi men
mah bû bi men mer
gû bi men mat lû bi men
hey hey hey yâr yâr yâ ri
men ah Der ta rî kat ev ve lân bâ
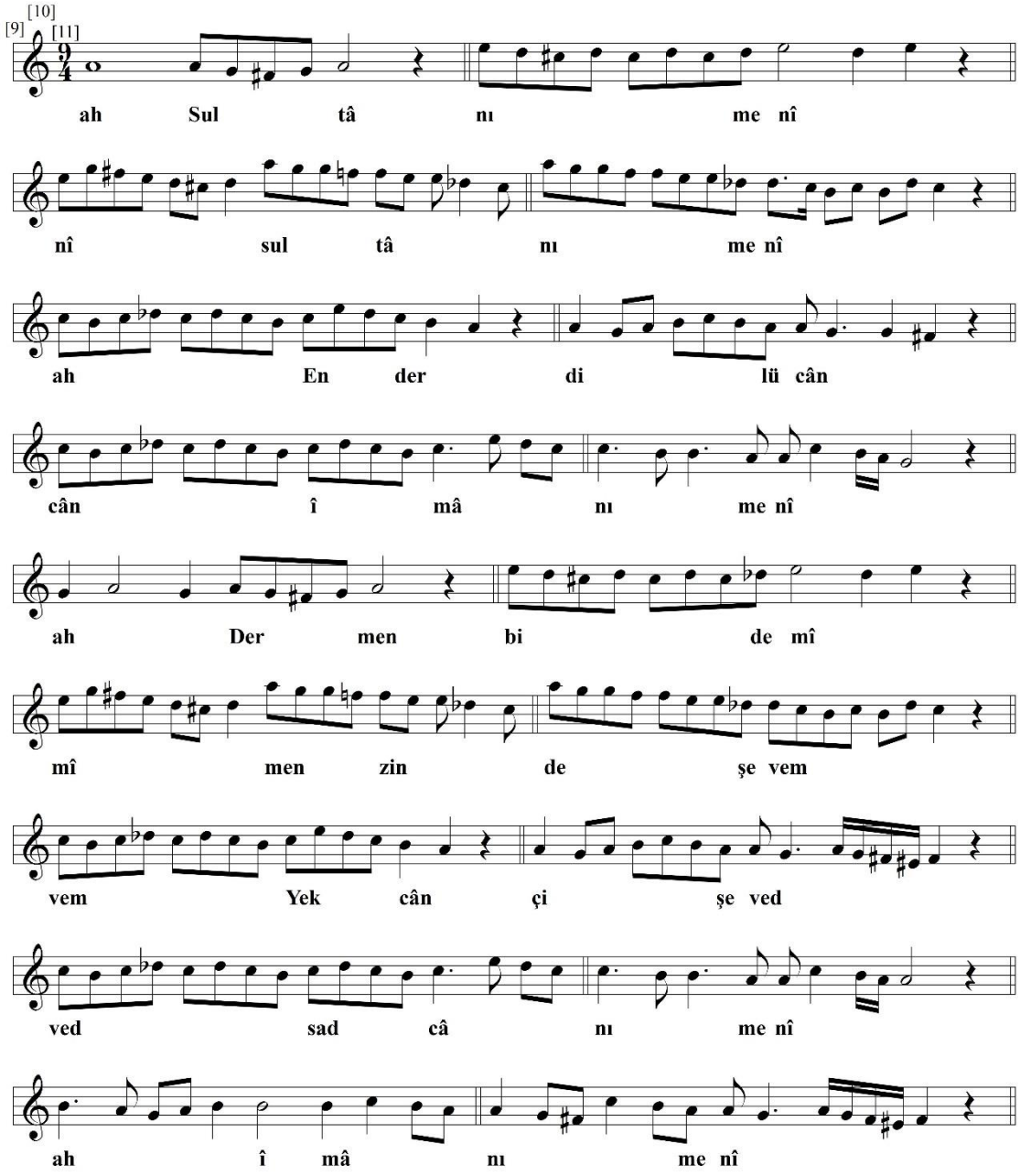

şed ki dil hey yâr ah
Der de rû ni ten şe ved sâ fi zi gil
hey hey hey yâr yâr yâ ri
men Aş kı mer dân
[7]
ber ter ez aş kı hû dâ
[8]
dâst pî ri men
Zan ki der mer dân hû dâ
râ sır rı hast
pî ri men ah Hes ti hak
ma' bû di cüm le cüm le
der ci hân hey pî ri

men Nîst kes ez
ben de gî i o ci hân
pî ri men
hey hey yâr yâ ri men
hey hey yâr yâ ri men
ah pî rim ah
des ti gî rim yâr yâ ri men
yâr yü re ğim del
ci ğe rim yâr ah
gör ki ne ler var ah mah
bû bi men ah ah
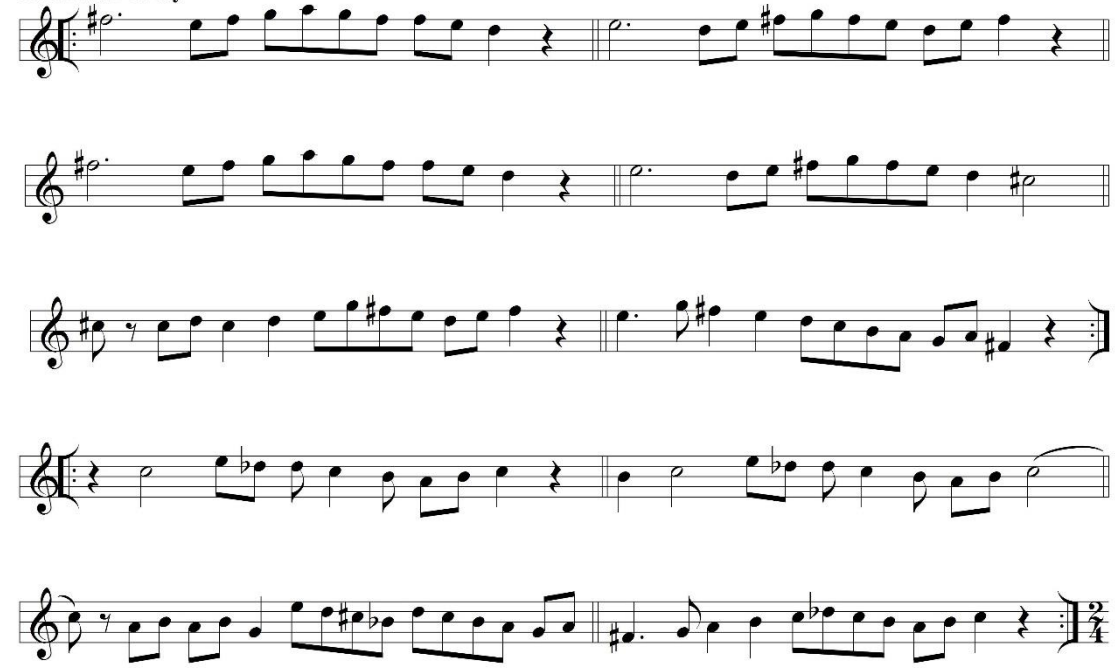

SELÂM-I SÂNÎ (İKİNCİ SELÂM)

Mevlevî Evferi
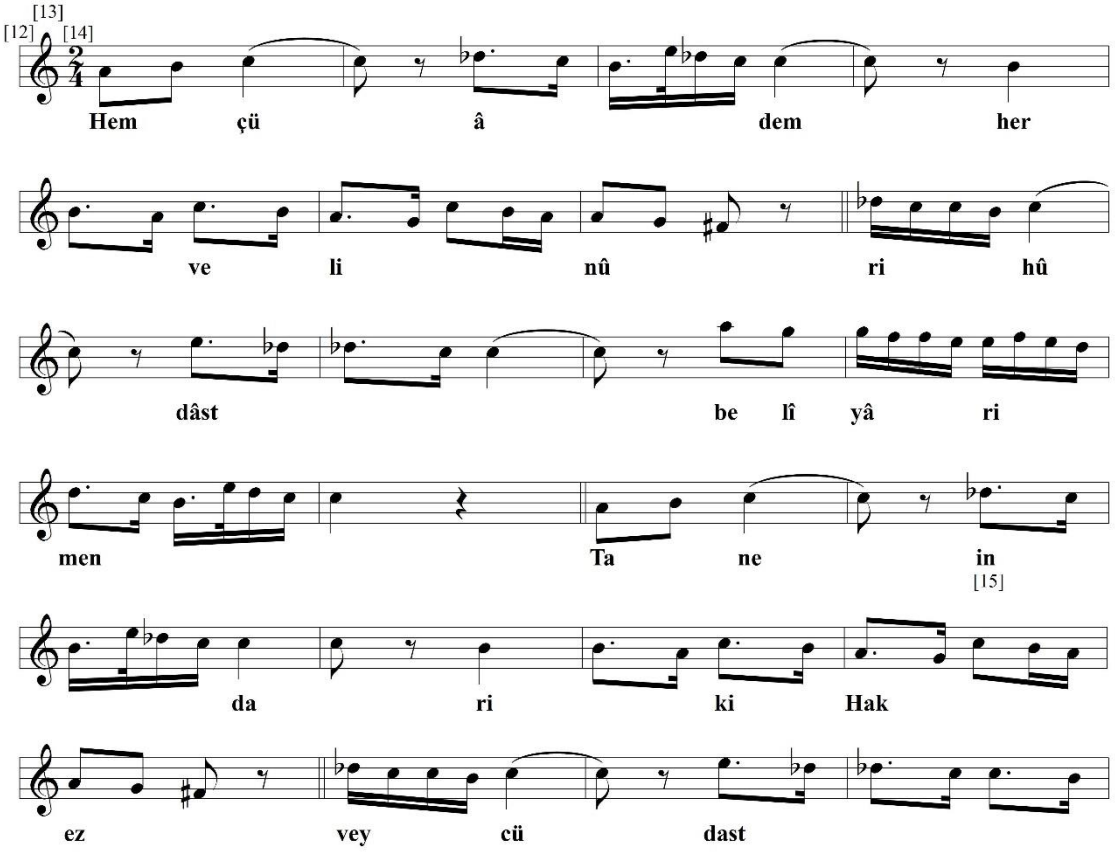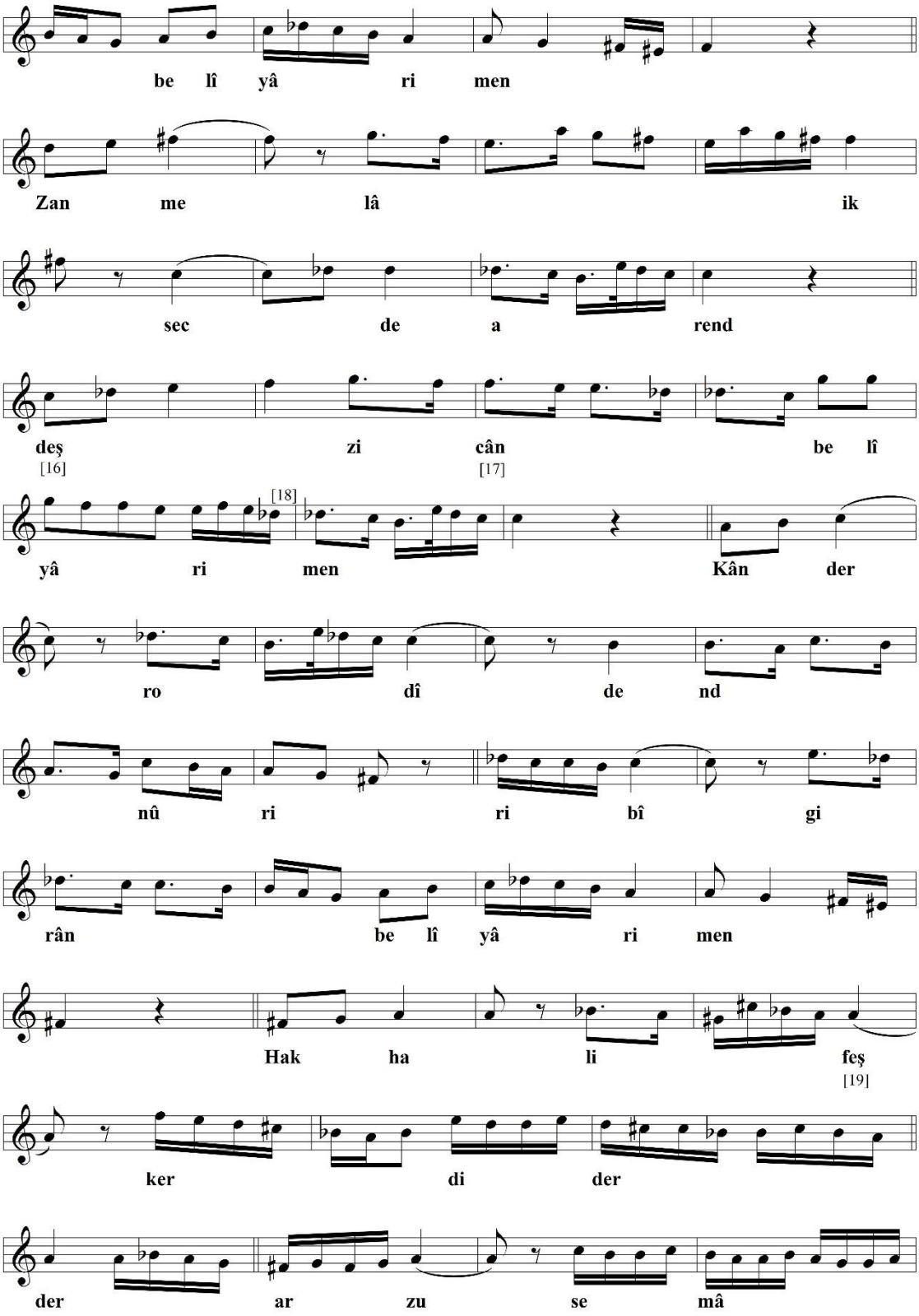

Terennüm-i Nay
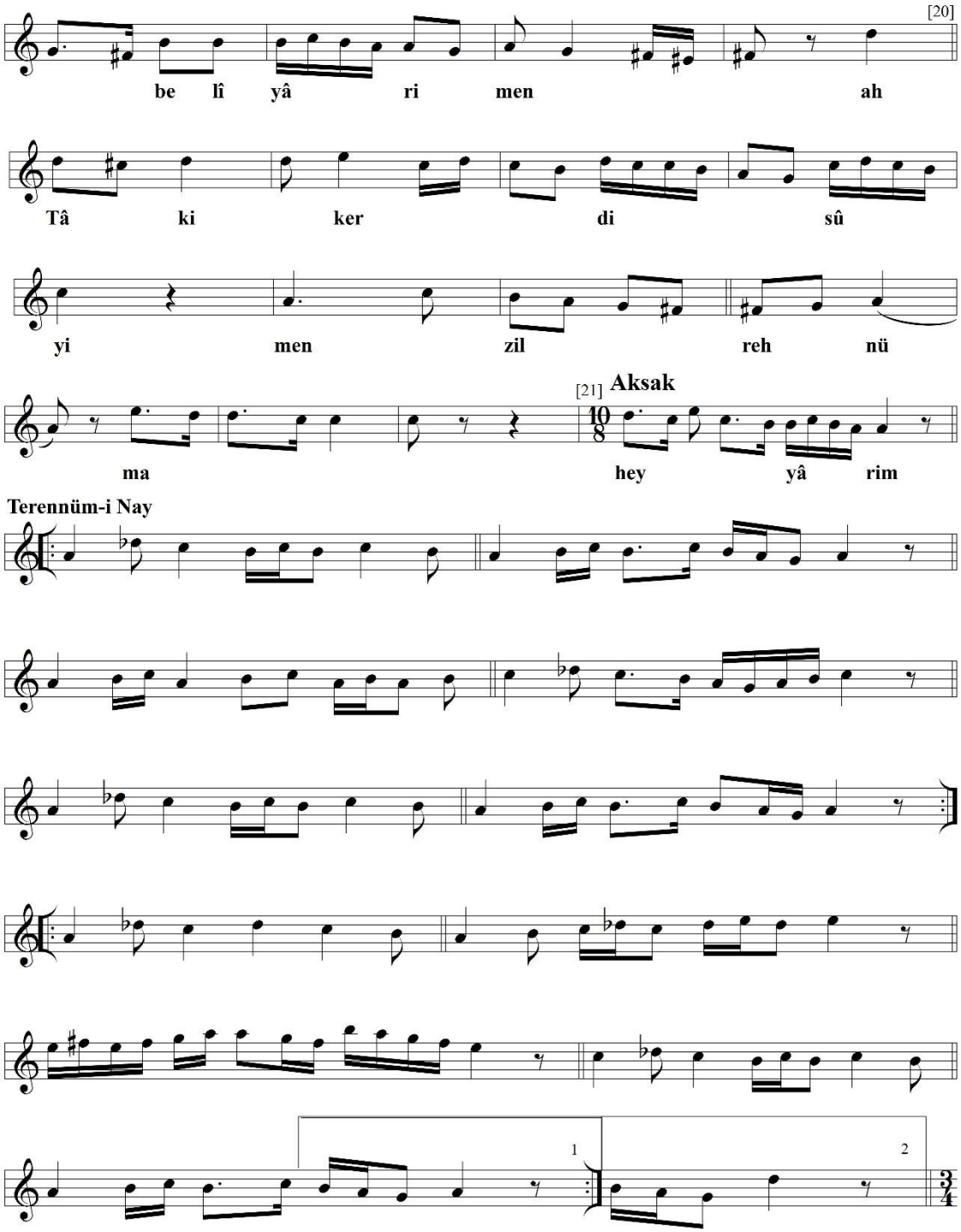

SELÂM-I SÂLİS (ÜÇÜNCÜ SELÂM)

Devr-i Kebîr
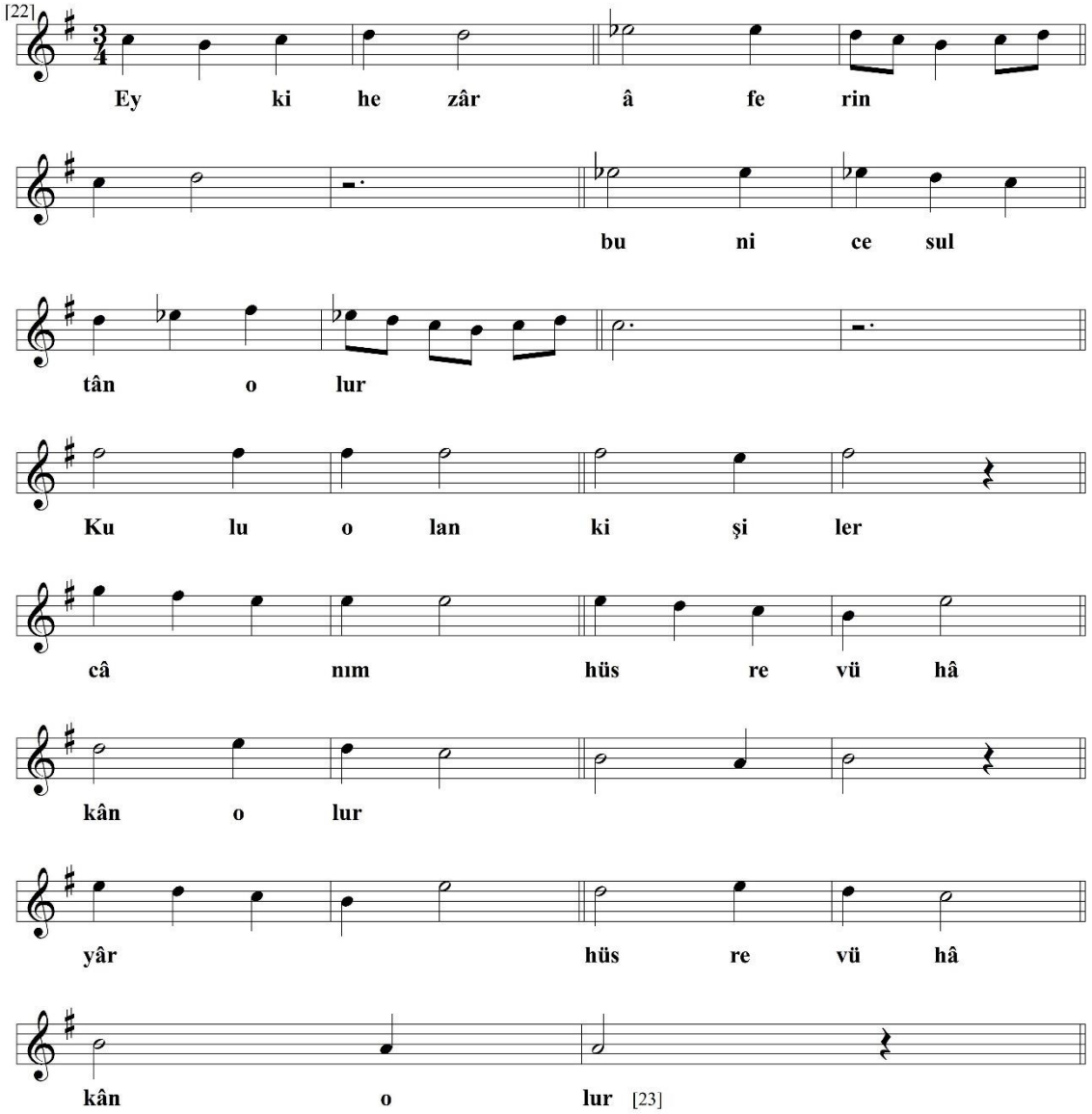

be lî yâ ri men
Zan me lâ ik
sec de a rend
deş zi cân be lî
[16]
[17]
[18]
yâ ri men Kân der
ro dî de nd
nû ri ri bî gi
rân be lî yâ ri men
Hak ha li feş
[19]
ker di der
der ar zu se mâ

[20]
be lî yâ ri men ah
Tâ ki ker di sû
yi men zil reh nü
[21] Aksak
10/8
ma hey yâ rim
Terennüm-i Nay
1
2
3/4
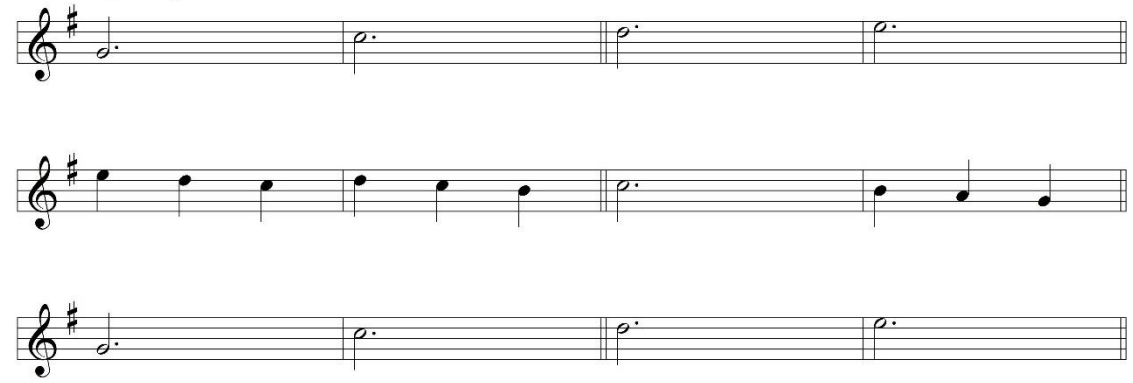
Semâi
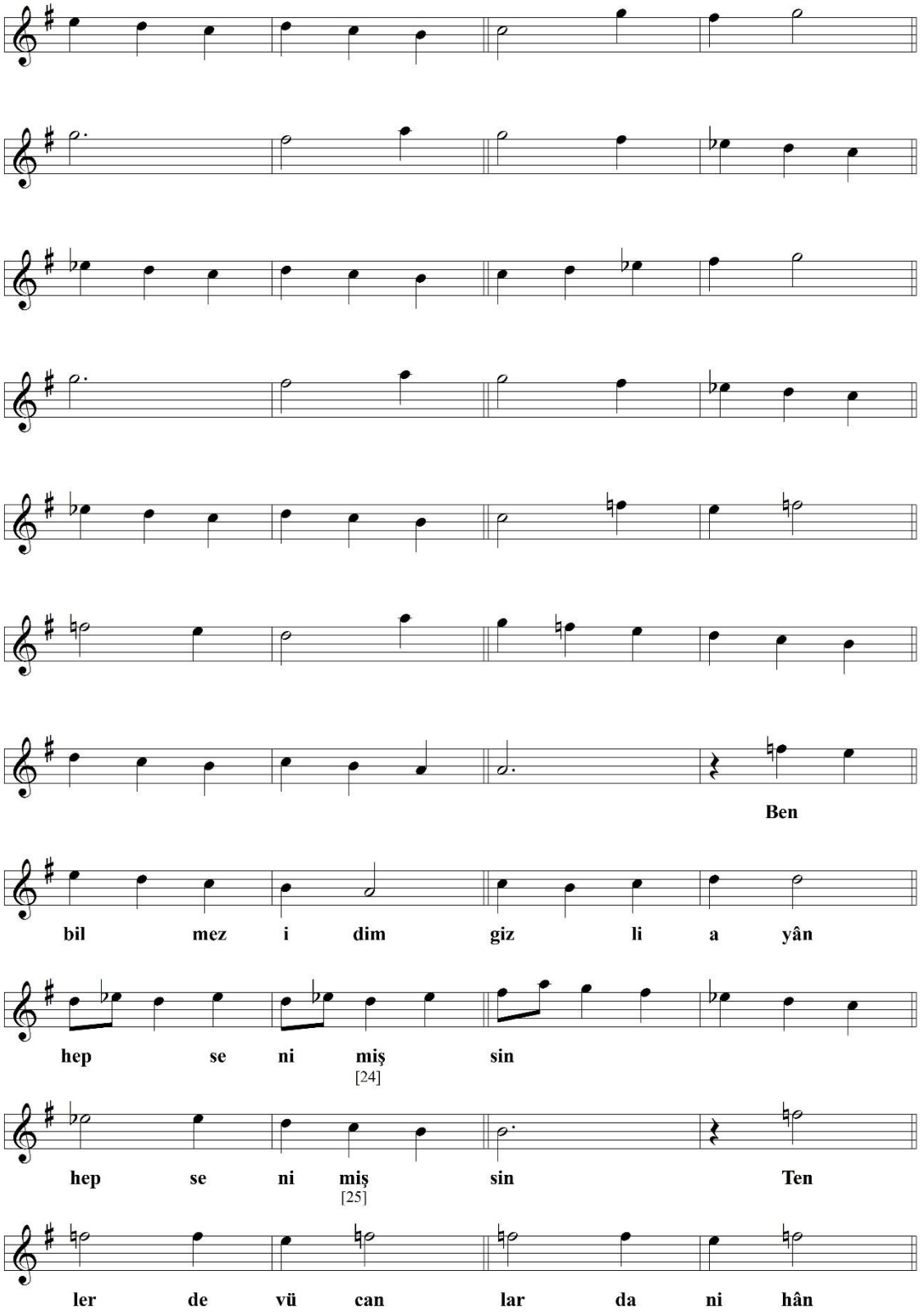
[22]
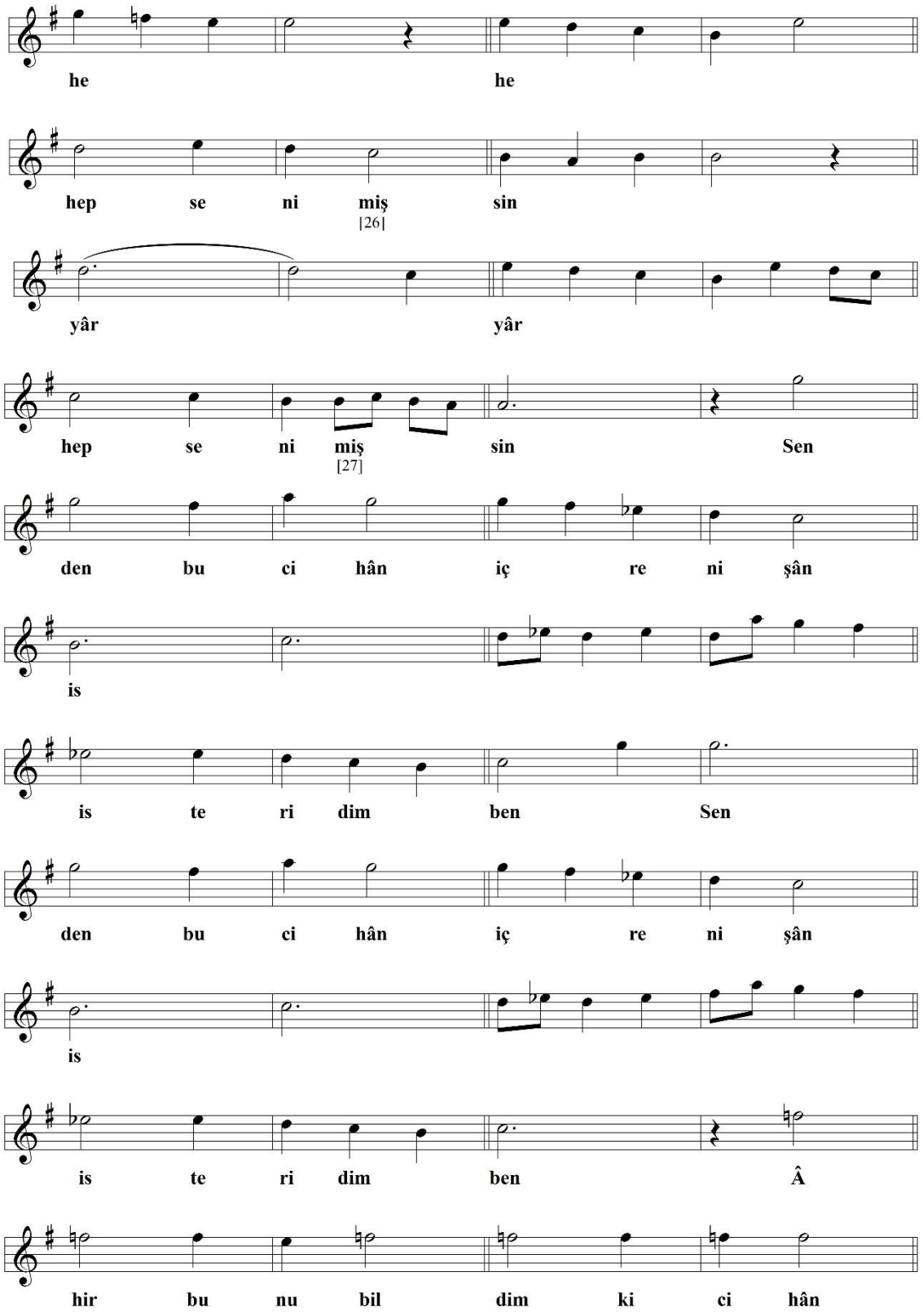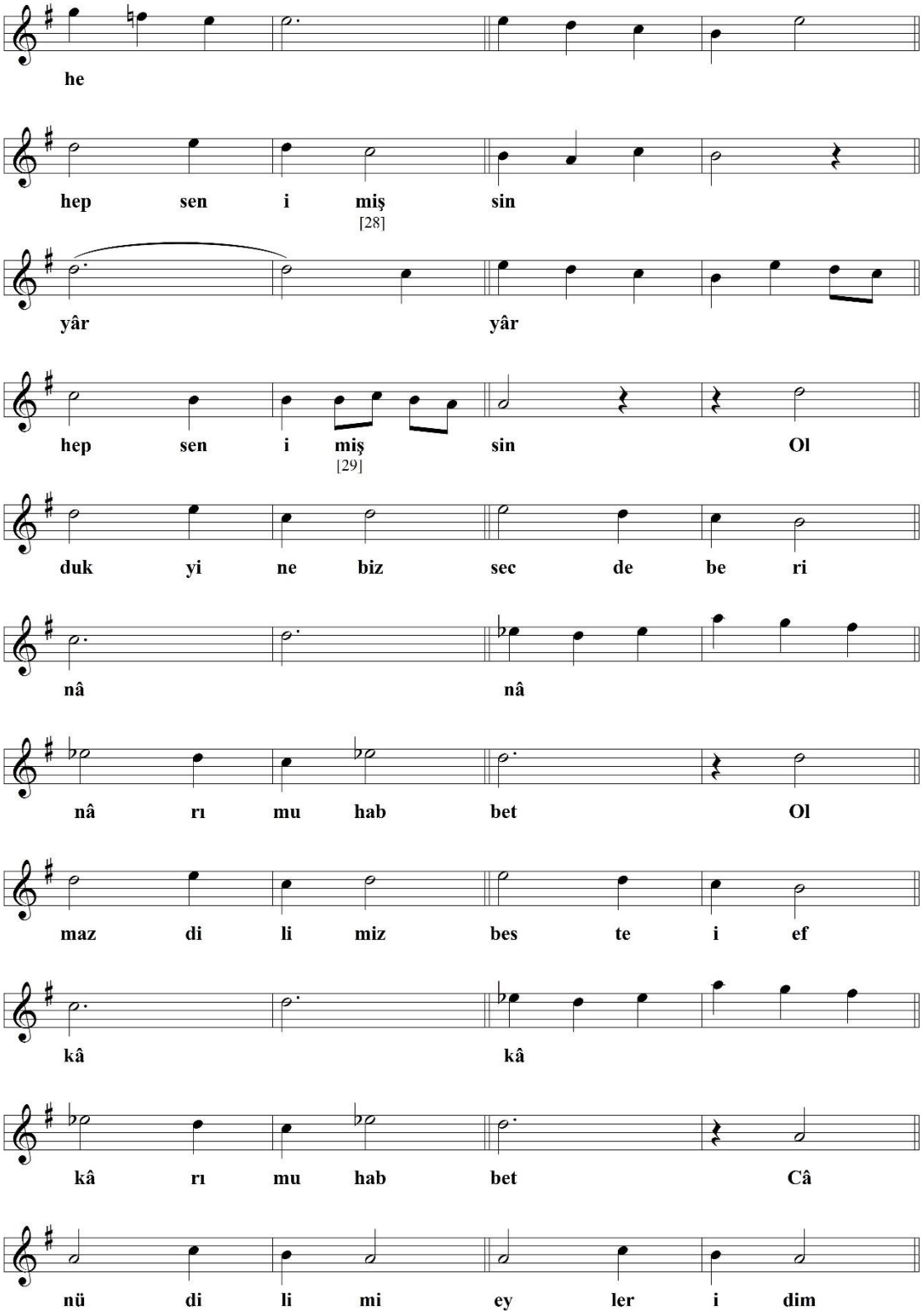

[23]
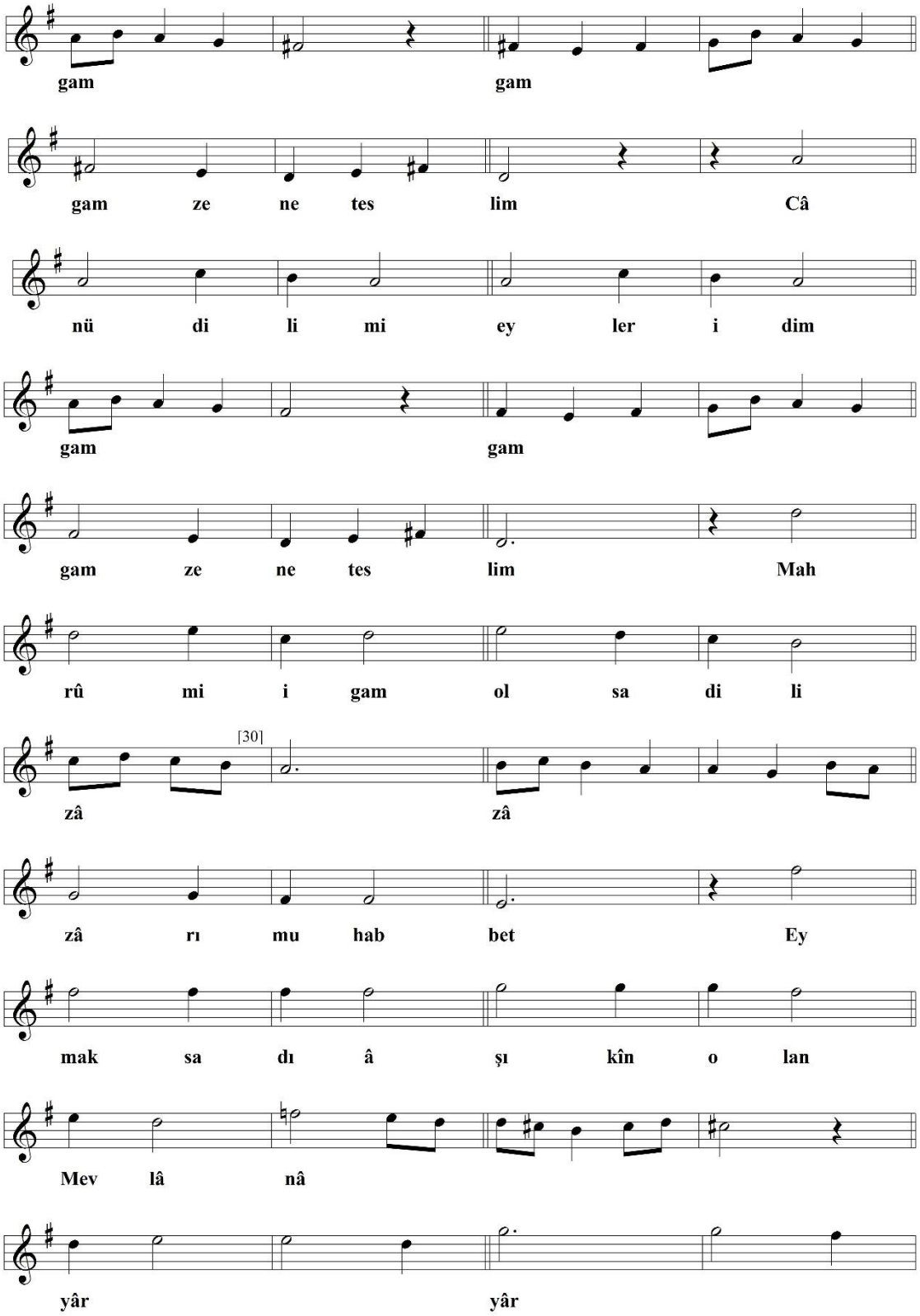
Terennüm-i Nay
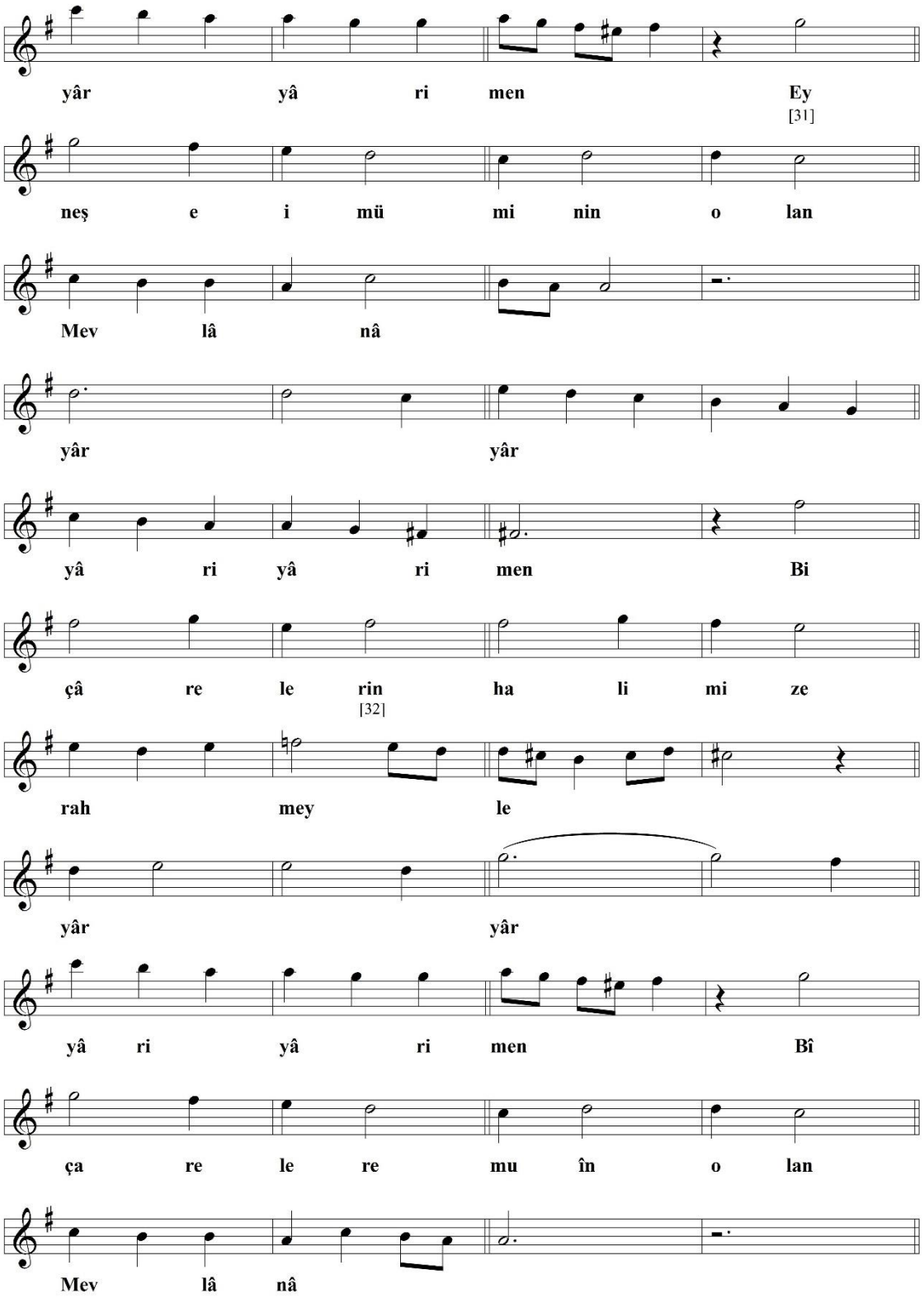

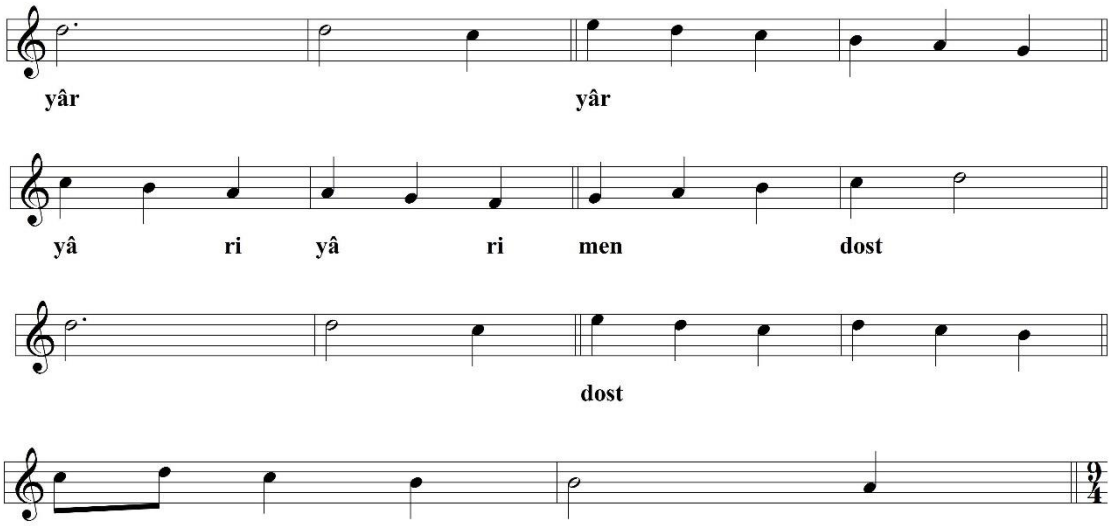

Ben
bil mez i dim giz li a yân
hep se ni miş sin
[24]
hep se ni miş sin Ten
[25]
ler de vü can lar da ni hân

he he
hep se ni miş sin
[26]
yâr yâr
hep se ni miş sin Sen
[27]
den bu ci hân iç re ni şân
is
is te ri dim ben Sen
den bu ci hân iç re ni şân
is
is te ri dim ben Â
hir bu nu bil dim ki ci hân

he
hep sen i miş sin
[28]
yâr yâr
hep sen i miş sin Ol
[29]
duk yi ne biz sec de be ri
nâ nâ
nâ rı mu hab bet Ol
maz di li miz bes te i ef
kâ kâ
kâ rı mu hab bet Câ
nü di li mi ey ler i dim
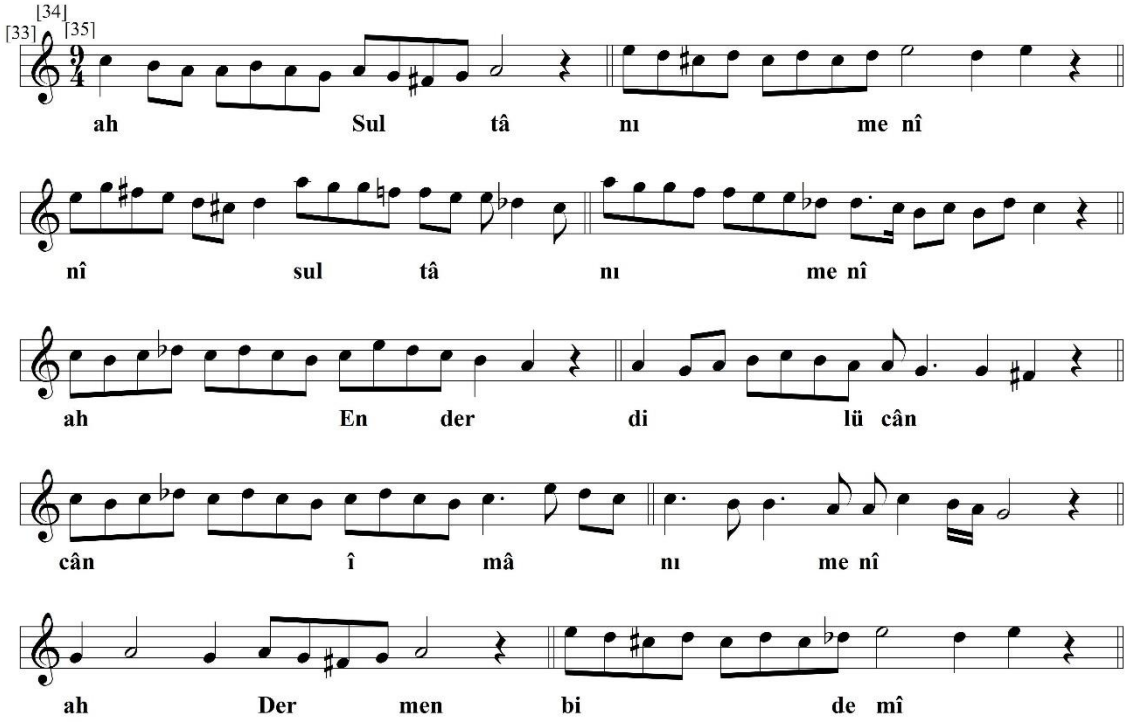

gam gam
gam ze ne tes lim Câ
nü di li mi ey ler i dim
gam gam
gam ze ne tes lim Mah
rû mi i gam ol sa di li
[30]
zâ zâ
zâ rı mu hab bet Ey
mak sa dı â şı kîn o lan
Mev lâ nâ
yâr yâr
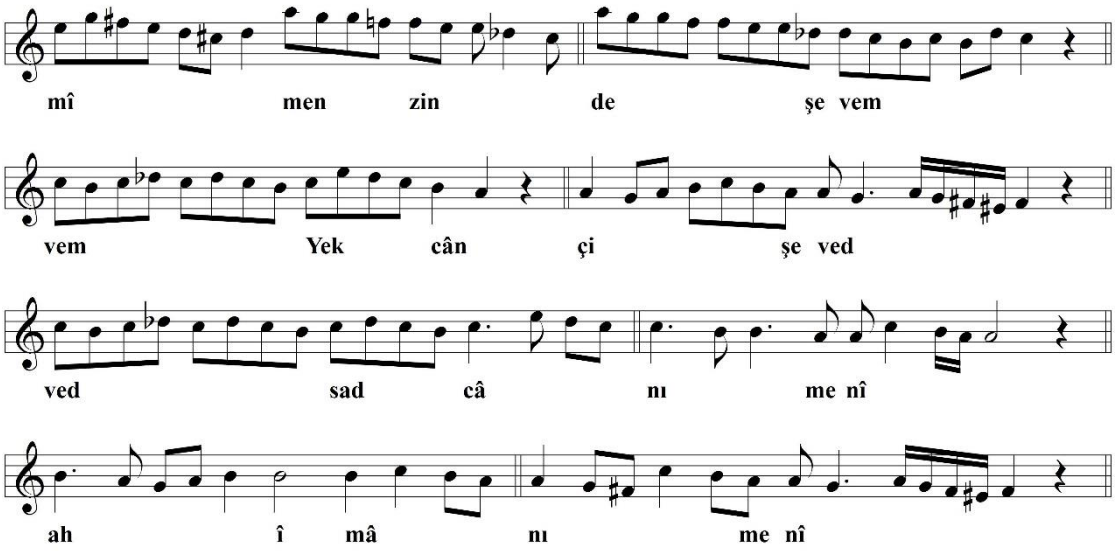

yâr yâ ri men Ey
[31]
neş e i mü mi nin o lan
Mev lâ nâ
yâr yâr
yâ ri yâ ri men Bi
çâ re le rin ha li mi ze
[32]
rah mey le
yâr yâr
yâ ri yâ ri men Bî
ça re le re mu în o lan
Mev lâ nâ

SELÂM-I RÂBİ (DÖRDÜNCÜ SELÂM)

Mevlevî Evferi

299

[299] Defterde Sabâ Mevlevî Âyini sonunda arap harfleri ile "Son Peşrev olarak Ferahnak Peşrevi çalınır. Bade. Aşr-ı Şerîfi okunur." yazılmış.

4.6.2. Güftesi

Birinci Selâm

Bişnevîd ez nâle-i bang-i rebâb (*hey hey yâr yâr*)

Nühtehâ-yi aşk-ı der her[300] gûne bâb (*heyi hey hey yâr yâr pîri men ah*)

Bâ fegânı nevha gûyan dâimâ (*hey yâr yâr*)

Ey Hûdâ vü ey Hûdâ vü ey Hûdâ (*hey hey hey yâr yâr pîri men ah*)

Taht-ı fevk ez aşkı âmed der vücûd (*hey yâr yâr*)

Hem zemîn-i tîre hem çerh-i kebûd (*hey hey hey yâr yâr pîri men ah*)

Ez muhabbet zâd-i hest-i der cihân (*hey yâr yâr*)

Behr-i hikmet tâ şeved Halîk âyân (*hey hey hey yâr yâri yâri men*)

Ah mahbûbi men, mergûbi men, matlûb-i men, mahbûbi men, mergûbi men, matlûb-i men, hey hey hey yâr yâr yâri men ah

Der tarîkat evvel ân bâşed ki dil (*hey yâr yâr ah*)

Der derûn-i ten şeved sâfî zi gil (*hey hey hey yâr yâr yâri men*)

Aşkı merdân berter ez aşk-ı Hûdast

Zan ki der merdân Hûdâ râ sırr hast (*pîri men ah*)

Hesti Hak mabûd-i cümle der cihân (*hey hey pîri men*)

Nîsti kes ez bendegî-i o cihân (*pîri men*)

Hey hey yâr yâri men,hey hey yâr yâri men, ah pîrim ah destî girim yâr yâri men. Yâr yüreğim, del ciğerim yâr ah gör ki neler var, ah mahbûbi men ah ah ah ah, hey hey makbûl-i men.

[300] "Her" kelimesi, Abdülbaki Gölpınarlı'nın "*Mevlânâdan Sonra Mevlevilik*" eserinde; "Sad" olarak kayıtlıdır.s.60.

İkinci Selâm (Selâm-ı Sânî)

(*Ah*) Sultân-ı menî sultân-ı menî

(*Ah*) Ender dil ü cân îmân-ı menî

(*Ah*) Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ah imân-ı menî

Üçüncü Selâm (Selâm-ı Sâlis)

Hemçü âdem her veli nûr-i Hûdâst (*belî yâri men*)

Ta ne-pindarî ki Hak ez vey cüdâst (*belî yâri men*)

Zan melâik secde arendeş zi cân (*belî yâri men*)

Kânder o dîdend nûri bî-girân (*belî yâri men*)

Hak halifeş kerdi der arz u semâ (*belî yâri men ah*)

Tâ ki kerd sûy-i menzil rehnüma (*hey yârim*)

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur

Kulu olan kişiler (*cânım*) hüsrev ü hâkân olur (*yâr*) [301]

Ben bilmez idim gizli ayân hep sen imişsin

Tenlerde vü canlarda nihân hep sen imişsin

Senden bu cihân içre nişân ister idim ben

Âhir bunu bildim ki cihân hep sen imişsin

[301] Defterde Ahmet Eflaki Dede'ye ait bu dörtlüğün son iki mısrası Sabâ Mevlevî Âyini Şerifi notasında bulunmamaktadır.

Olduk yine biz secde-ber-i nâr-ı muhabbet

Olmaz dilimiz beste-i efkâr-ı muhabbet

Cân ü dilimi eyler idim gamzene teslim

Mahrûmi-i gam olsa dil-i zâr-ı muhabbet

Ey maksad-ı âşıkîn olan Mevlanâ (*yâr yâr yâr yâri men*)

Ey neş'e-i mü'minîn olan Mevlâna (*yâr yâr yâri yâri men*)

Bî-çâreleriz halimize rahmeyle (*yâr yâr yâri yâri men*)

Bî-çârelere muîn olan Mevlâna (*yâr yâr yâri yârimen dost dost*)

Dördüncü Selâm (Selâm-ı Râbi)

(*Ah*) Sultân-ı menî sultân-ı menî

(*Ah*) Ender dil ü cân îmân-ı menî

(*Ah*) Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ah imân-ı menî

4.6.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi

1. Sadece birinci selâma başlarken sol anahtarı bulunmaktadır. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

2. Donanımda Sabâ makamının arıza işaretleri bulunmaktadır. Donanımda kullanılmayan Sabâ makamı arıza işaretleri eser içinde gösterilmiş. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

3. Birinci selâmın usûlüne, arap harfleri ile "Usûlü Mevlevi Devr-i Revanı" yazılmış, 7/8 olarak notaya alınmış. Usûl 3+4 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve her 7 zaman

sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece her 7 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

4. "Bişnevîd" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

5. "Aşkı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

6. "Aşkı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

7. "Aşkı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

8. "Aşkı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

9. Sol anahtarı kullanılmadan ikinci selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

10. İkinci selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

11. İkinci selâmın usûlüne, arap harfleri ile "Mevlevî Evferî" yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

12. Sol anahtarı kullanılmadan üçüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

13. Üçüncü selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

14. Üçüncü selâmın usûlüne, arap harfleri ile "Devr-i Kebîr" yazılmış, ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük olarak ve her 14 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

15. "Nepindârî" kelimesi defterde "Neindârî" olarak yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

16. “Arendeş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

17. “Can” kelimesindeki “n” harfi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada “can” olarak yazılmıştır.

18. Üçüncü selâmın bu ölçüsü 3 zamanda, fazla ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

19. “Halifeş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

20. Üçüncü selâmın bu ölçüsündeki nevâ perdesi defterde ikilik değerde yazılmış ölçü 3 zamanda, fazla ölçü ile kapatılmış. Çalışmada, nevâ perdesi birlik değerde, ölçü 2 zamanda kapatılarak yazılmıştır.

21. Mevlevî Âyinlerinin 10/8 Aksak Semâi usûlü ile bestelenen saz terennümü kısmına defterde arap harfleri ile “Aksak” yazılmış. Usûl 5+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

22. Mevlevî Âyinlerinin Aksak Semâî saz terennümünden sonraki Yürük Semâi usûlü ile bestelenen bu bölümüne, defterde arap harfleriyle “Semâi” yazılmış. Usûl 3/4 şeklinde, yürük semâinin tamamlandığı her 6 zaman sonundaki ölçüler çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

23. “Her ki bugün Veled’e inanuben yüz süre/ Yoksul ise bây olur bây ise sultân olur” kısmı bulunmamaktadır.

24. “Sen imişsin” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

25. “Sen imişsin” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

26. “Sen imişsin” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

27. “Sen imişsin” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

28. “Sen imişsin” kelimesinde ki ‘ş’ harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

29. “Sen imişsin” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

30. Üçüncü selâmın bu ölçüsü 2 zamanda, eksik ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

31. "Ey neşe'i" kısmı, Ahmet Çalışır[302] nota nüshasında "Vey neşvei" M. Fatih Salgar[303] ve Sadettin Heper[304] nota nüshalarında "Vey neşe'i" olarak geçmektedir. Neşe kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi "Ey neşe'i" olarak yazılmıştır.

32. "Bi çareleriz" kısmı defterde "Bi çarelerin" olarak yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi notaya yazılmıştır.

33. Sol anahtarı kullanılmadan dördüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

34. Dördüncü selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

35. Dördüncü selâmın usûlüne, arap harfleri ile "Mevlevî Evferî" yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.
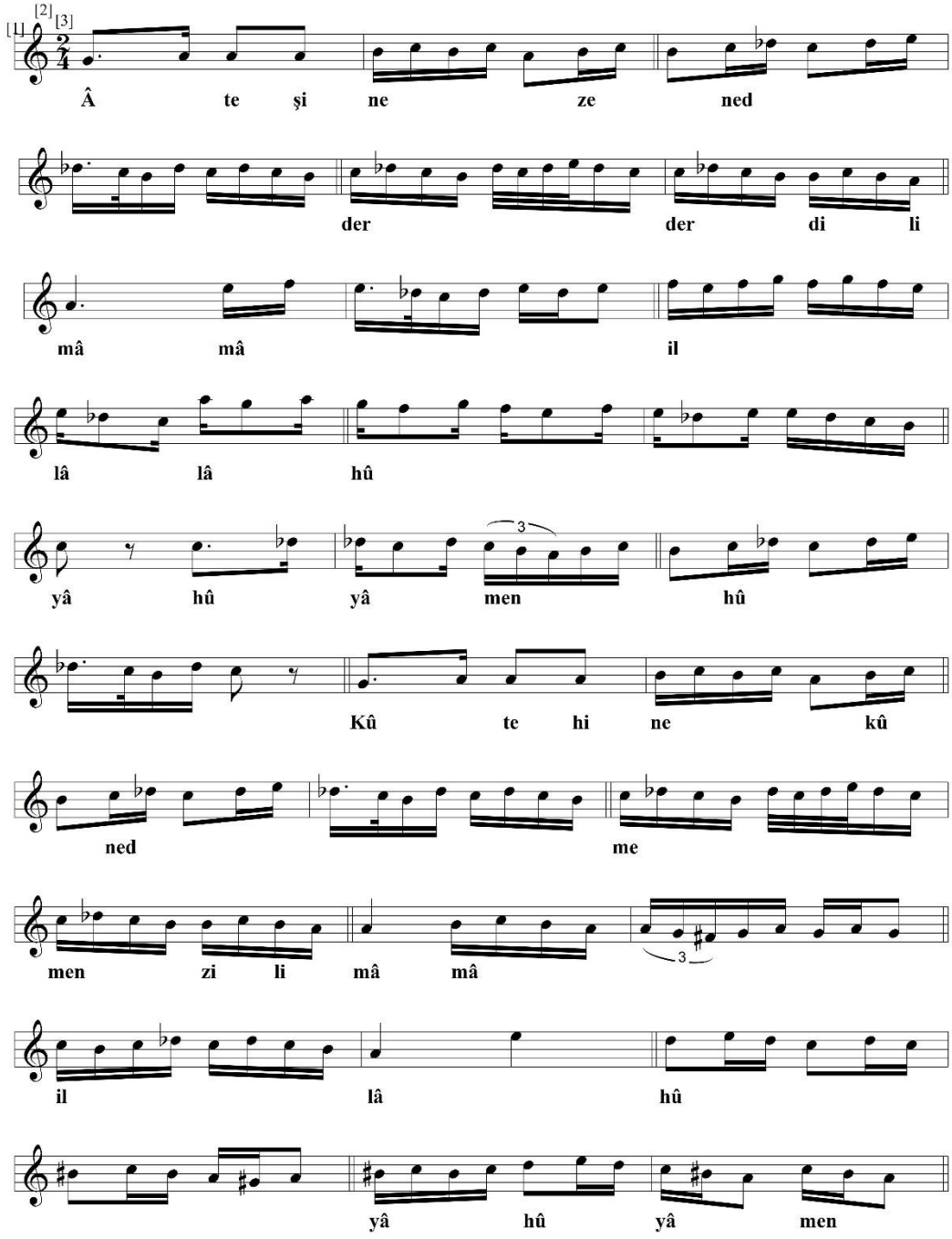
[302] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/368.
[303] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 504.
[304] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 256.
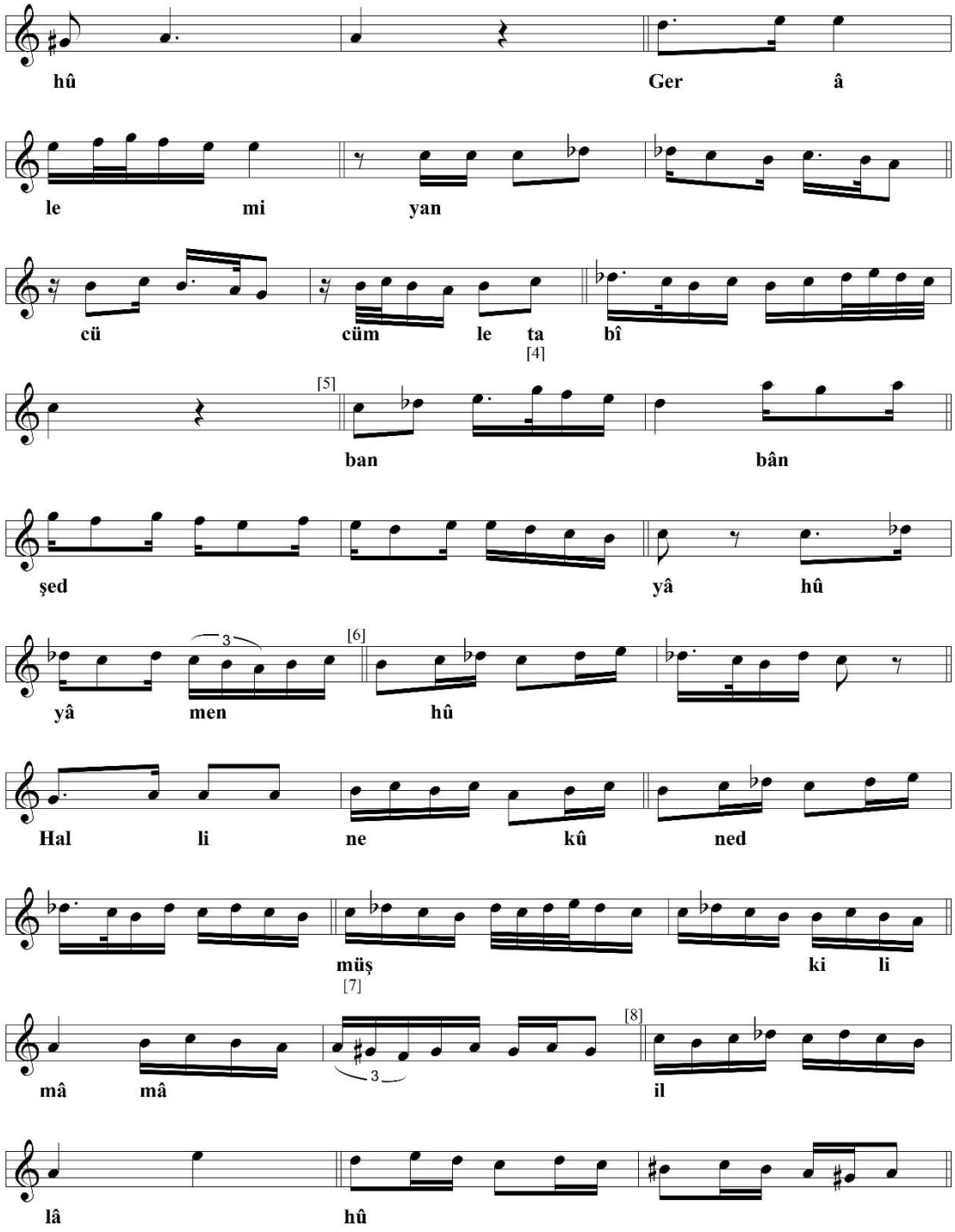
4.7. Sabâ Bûselik Mevlevî Âyini
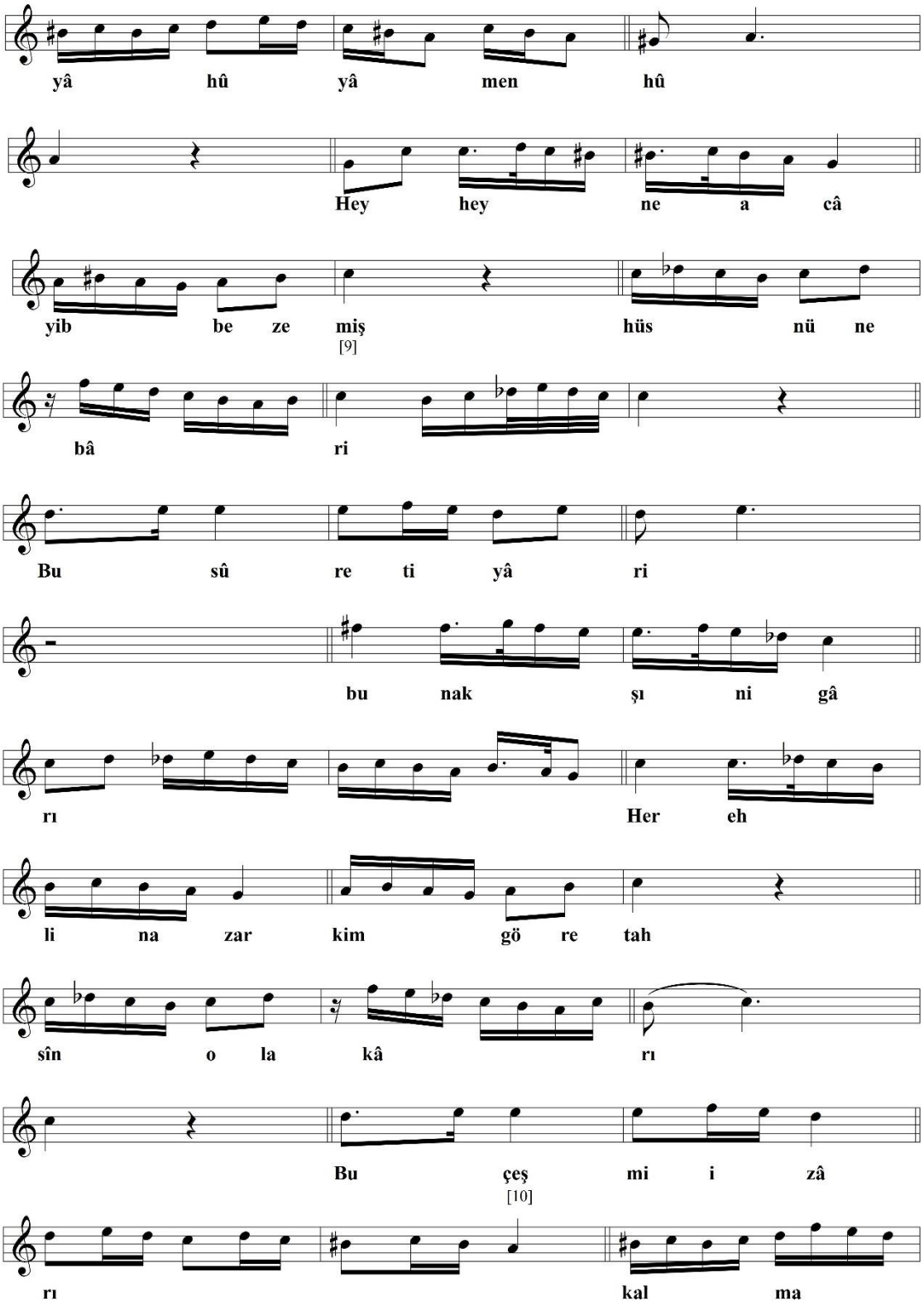
4.7.1. Notası
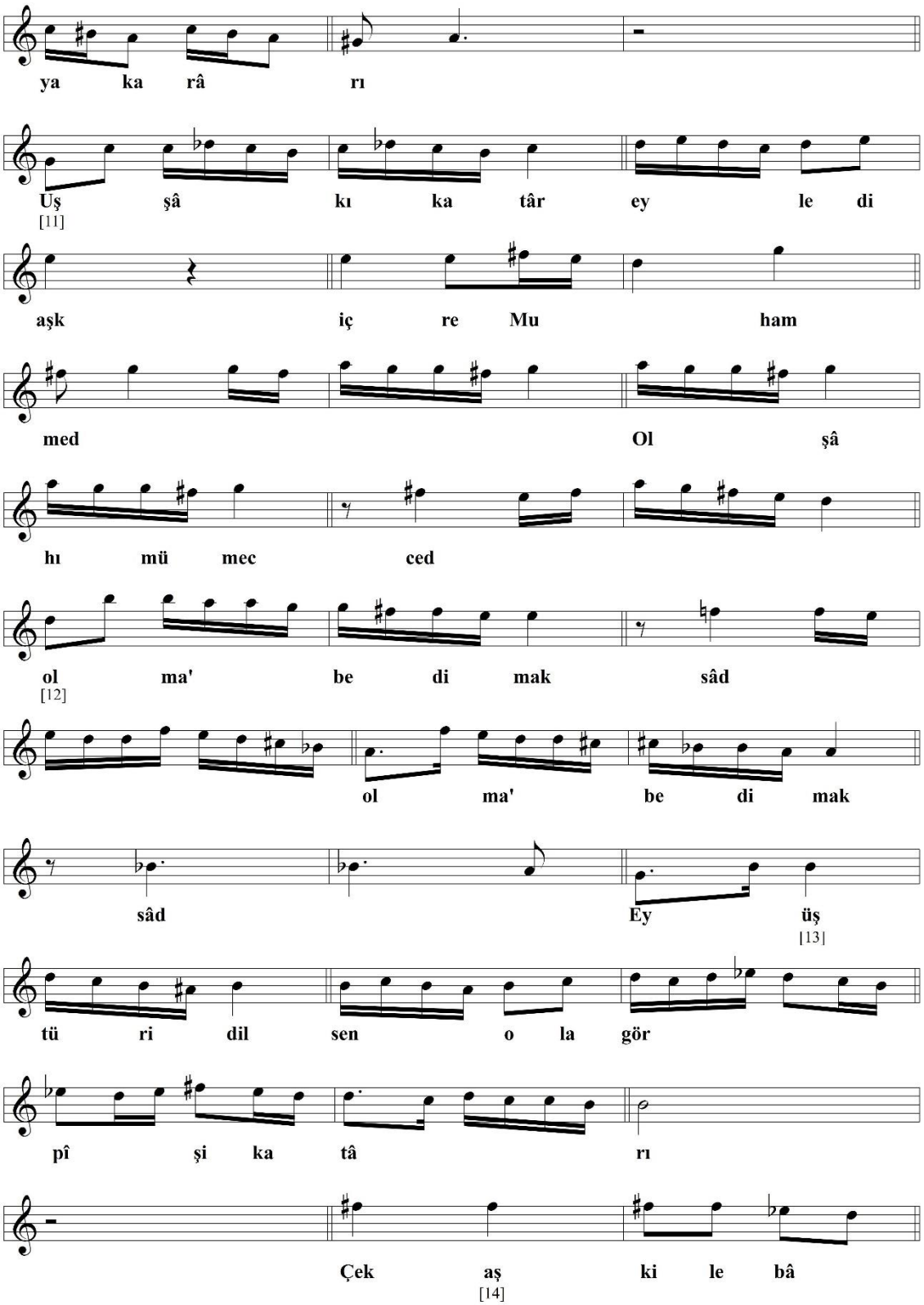
SABÂ BÛSELİK ÂYÎN-İ ŞERÎFİ
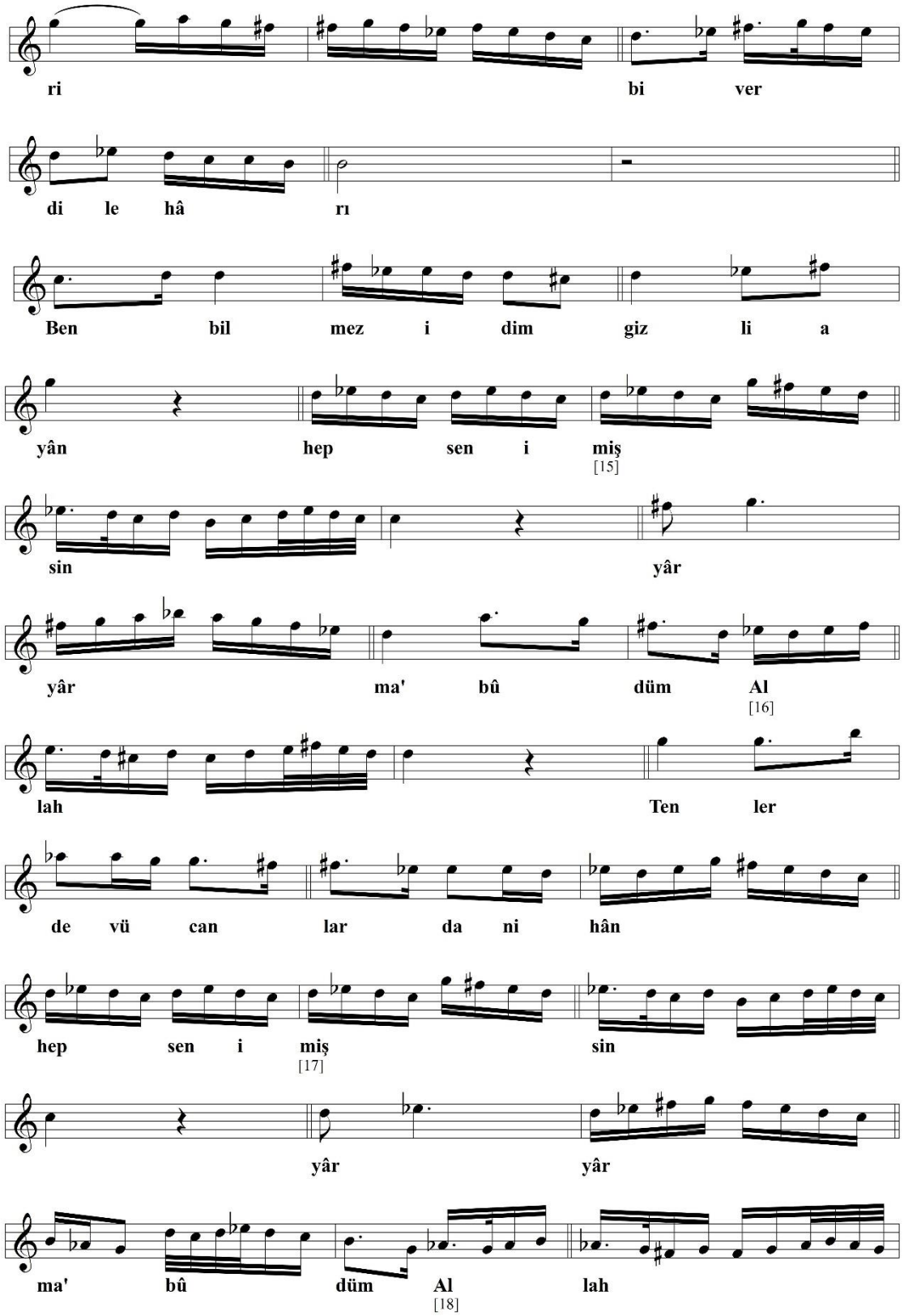
Usûlü: Düyek **Dede Efendi Merhumun**
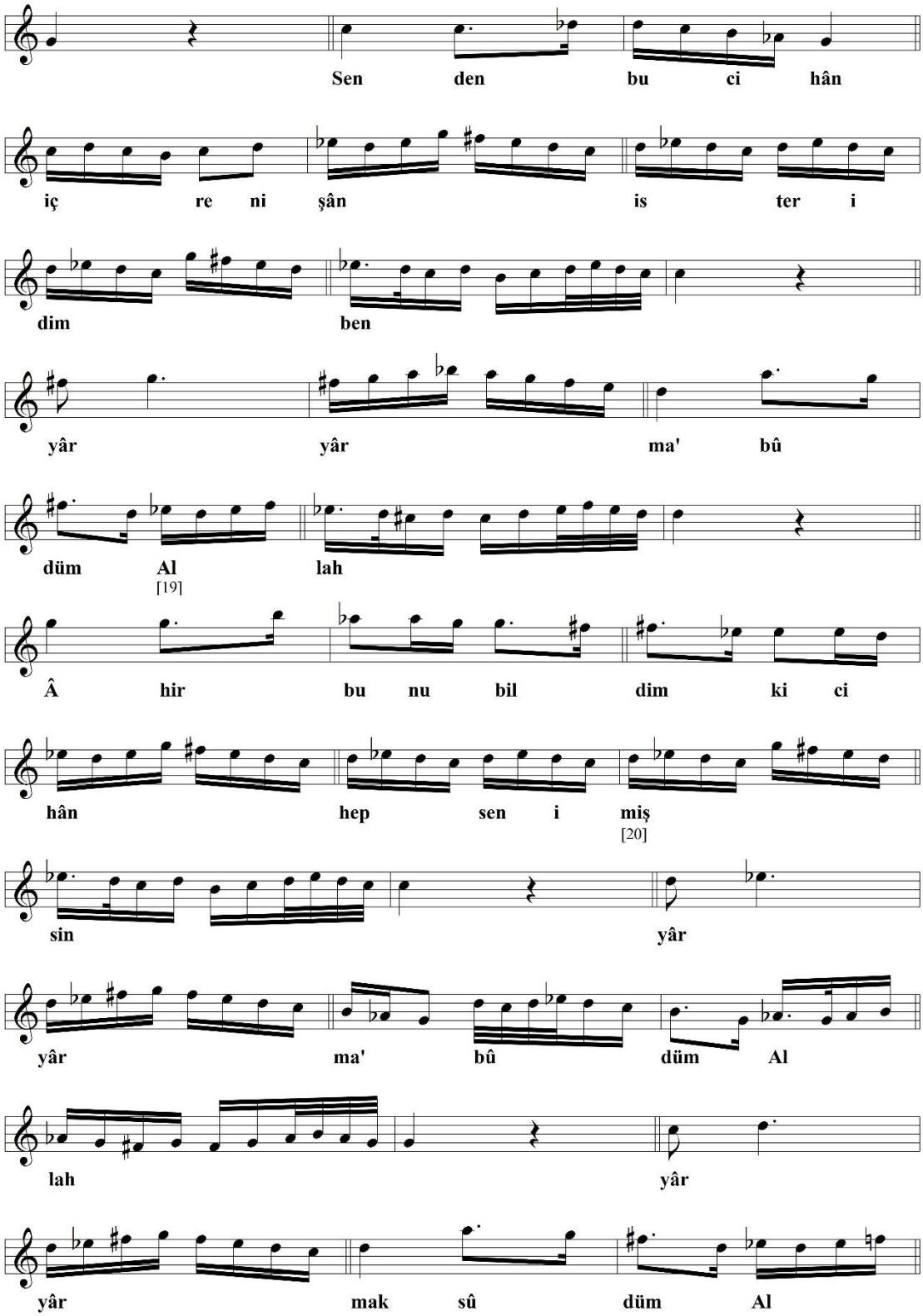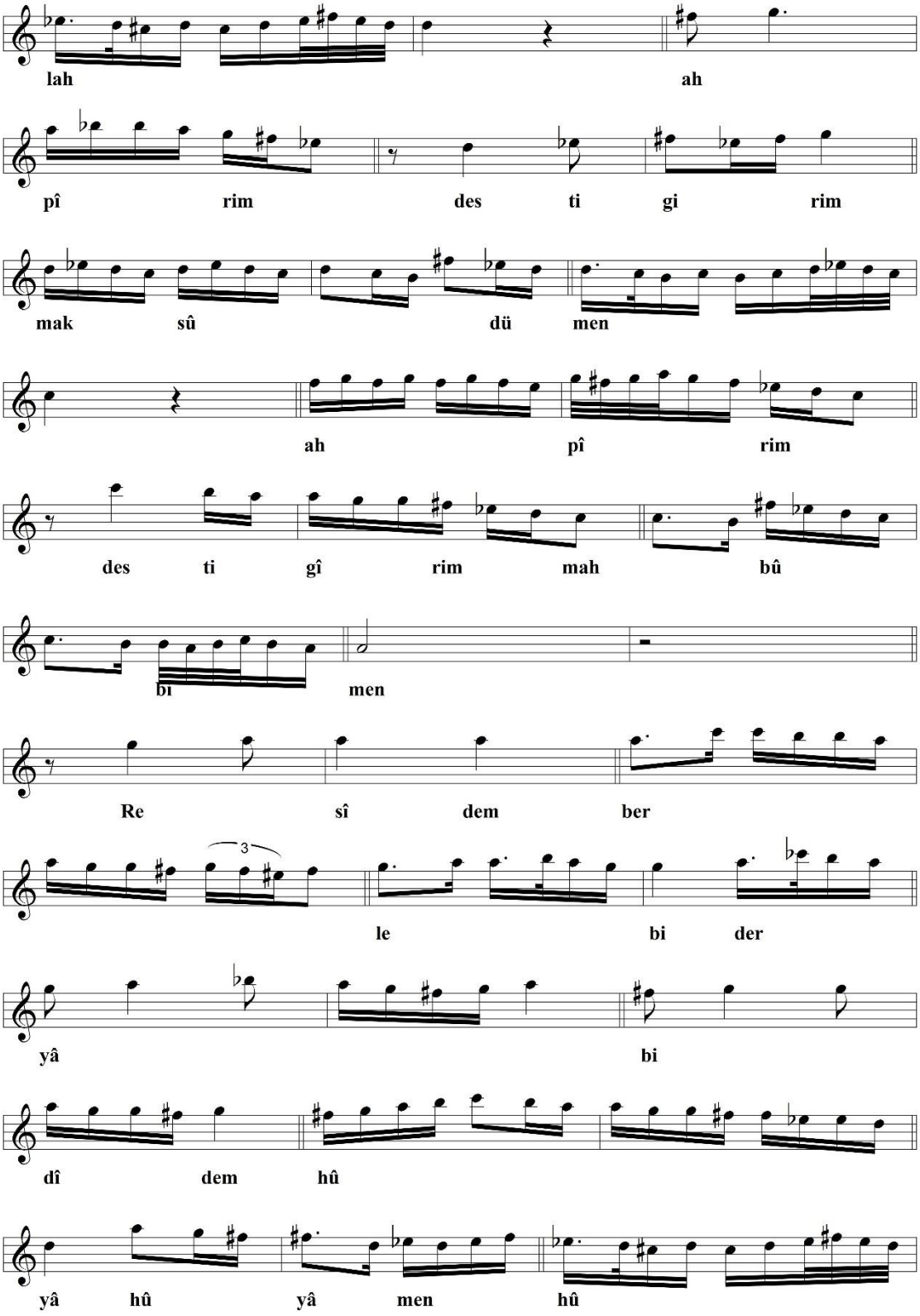

hû Ger â
le mi yan
cü cüm le ta bî
[4]
[5]
ban bân
şed yâ hû
3
[6]
yâ men hû
Hal li ne kû ned
müş ki li
[7]
[8]
mâ mâ
3
il
lâ hû
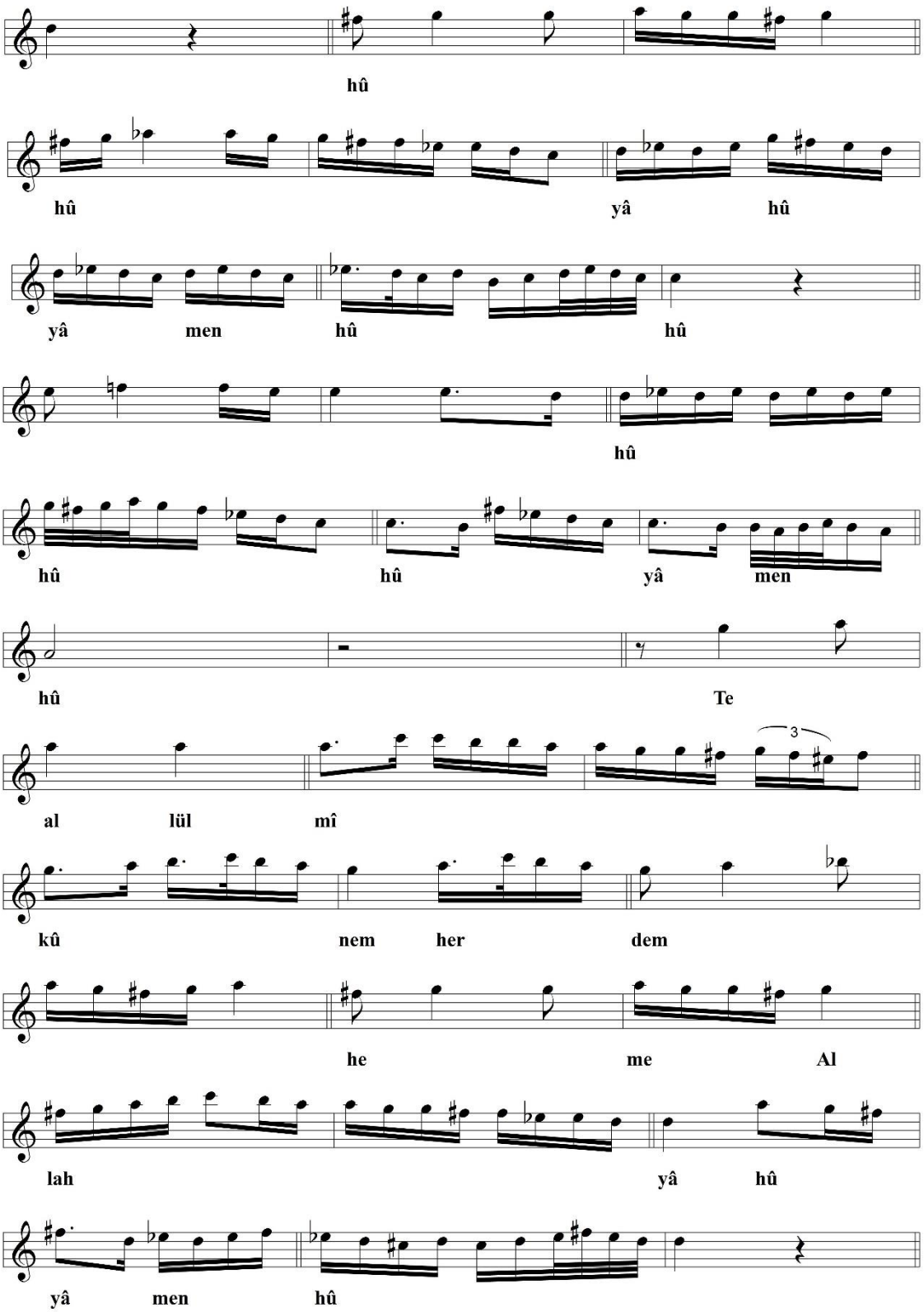

yâ hû yâ men hû
Hey hey ne a câ
yib be ze miş
[9]
hüs nü ne
bâ ri
Bu sû re ti yâ ri
bu nak şı ni gâ
rı Her eh
li na zar kim gö re tah
sîn o la kâ rı
Bu çeş mi i zâ
[10]
rı kal ma
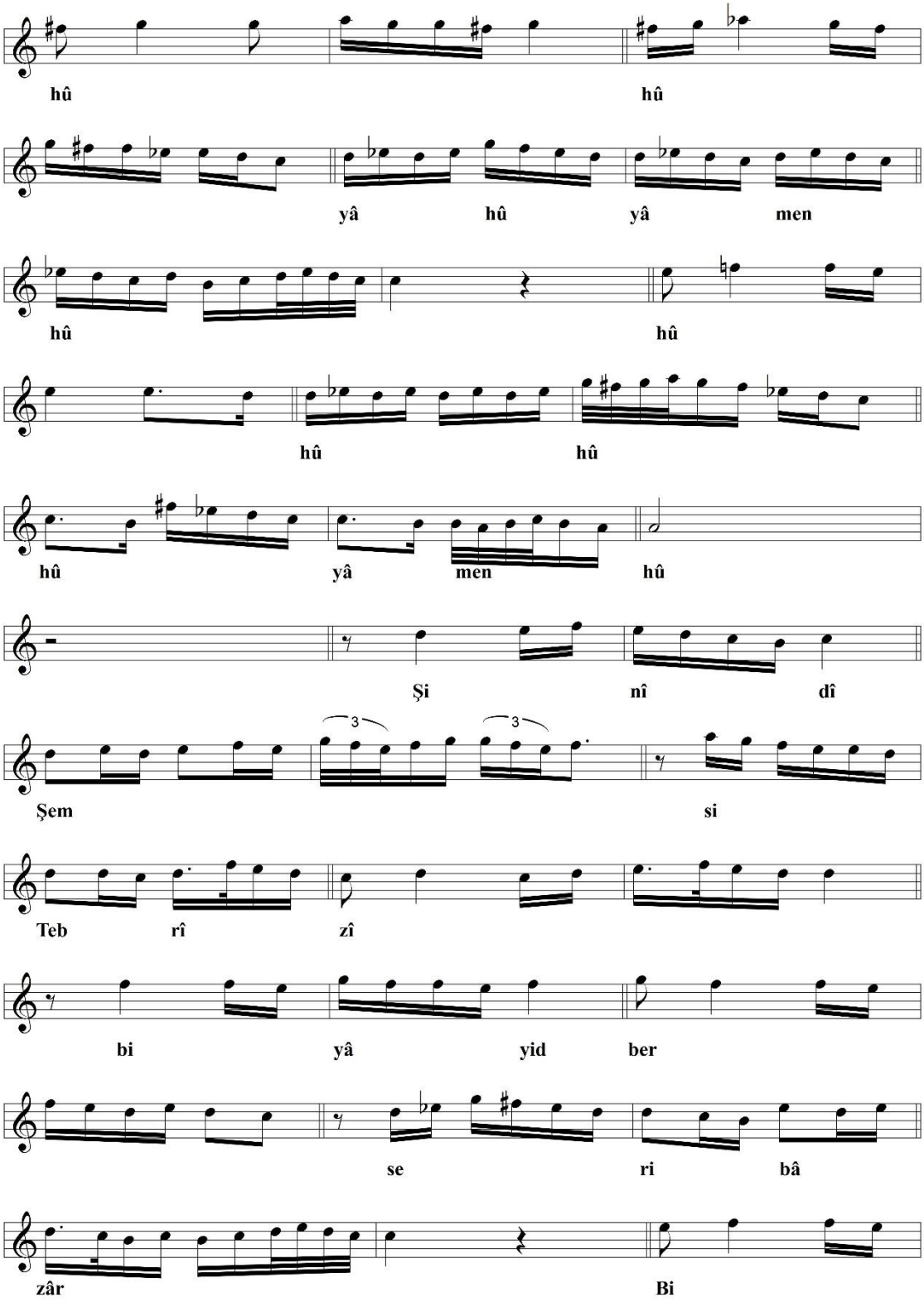

ya ka râ rı
Uş şâ kı ka târ ey le di
[11]
aşk iç re Mu ham
med Ol şâ
hı mü mec ced
ol ma' be di mak sâd
[12]
ol ma' be di mak
sâd Ey üş
[13]
tü ri dil sen o la gör
pî şi ka tâ rı
Çek aş ki le bâ
[14]
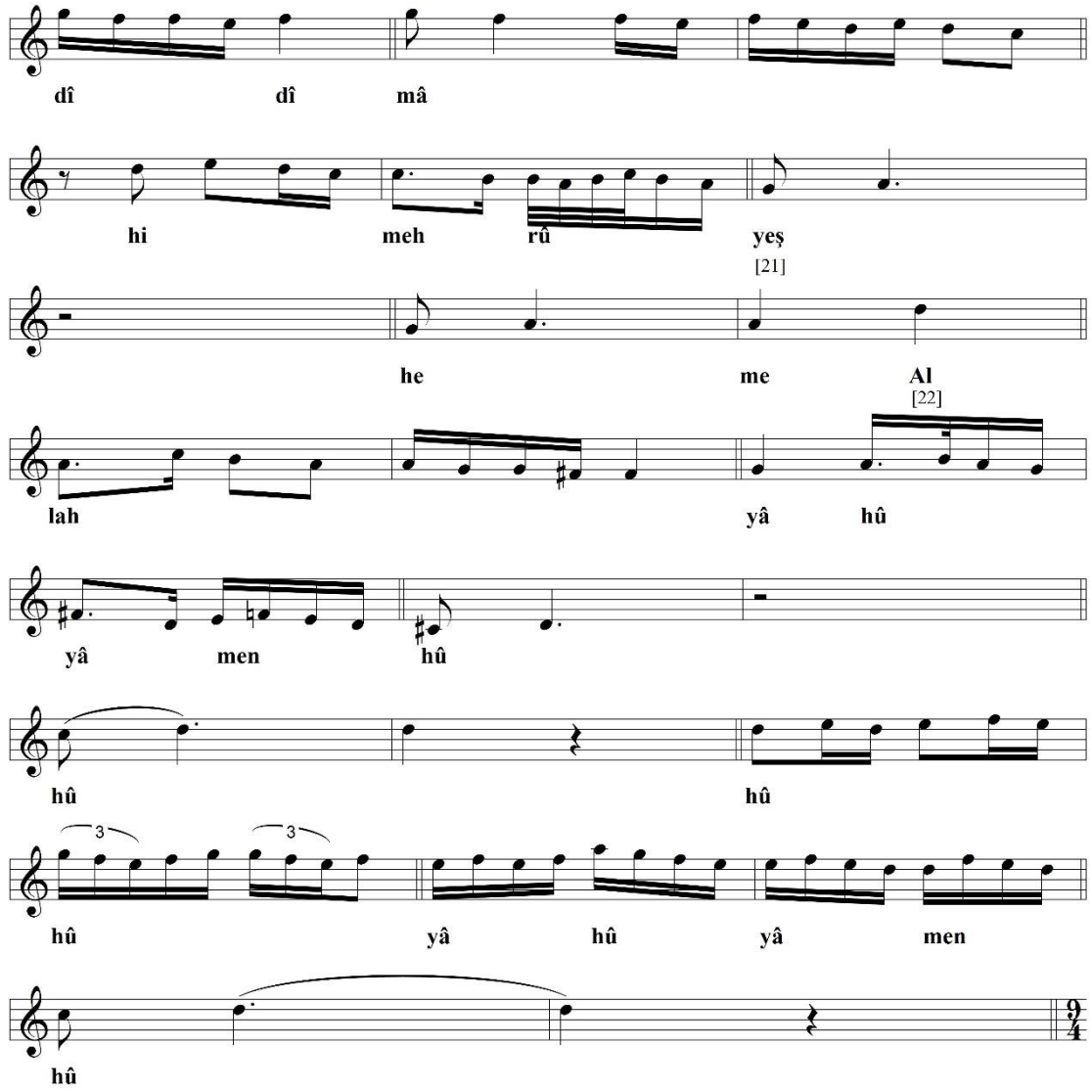

ri bi ver
di le hâ rı
Ben bil mez i dim giz li a
yân hep sen i miş
[15]
sin yâr
yâr ma' bû düm Al
[16]
lah Ten ler
de vü can lar da ni hân
hep sen i miş sin
[17]
yâr yâr
ma' bû düm Al lah
[18]

Sen den bu ci hân
iç re ni şân is ter i
dim ben
yâr yâr ma' bû
düm Al lah
[19]
Â hir bu nu bil dim ki ci
hân hep sen i miş
[20]
sin yâr
yâr ma' bû düm Al
lah yâr
yâr mak sû düm Al

lah
ah
pî rim des ti gi rim
mak sû dü men
ah pî rim
des ti gî rim mah bû
bı men
Re sî dem ber
3
le bi der
yâ bi
dî dem hû
yâ hû yâ men hû

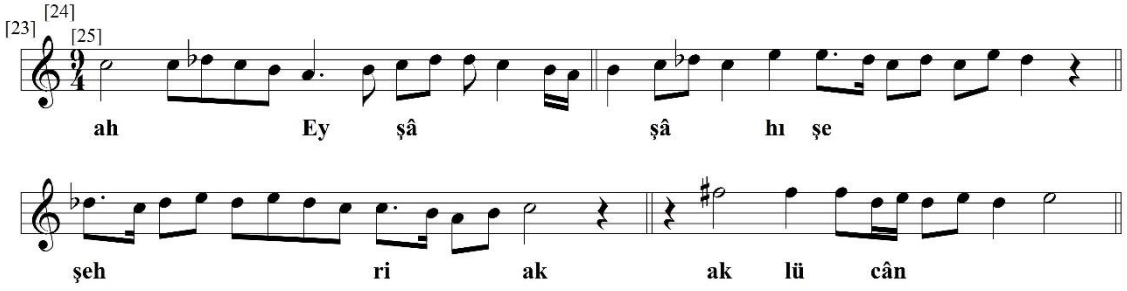

hû
hû yâ hû
yâ men hû hû
hû
hû hû yâ men
hû Te
al lül mî
kû nem her dem
he me Al
lah yâ hû
yâ men hû
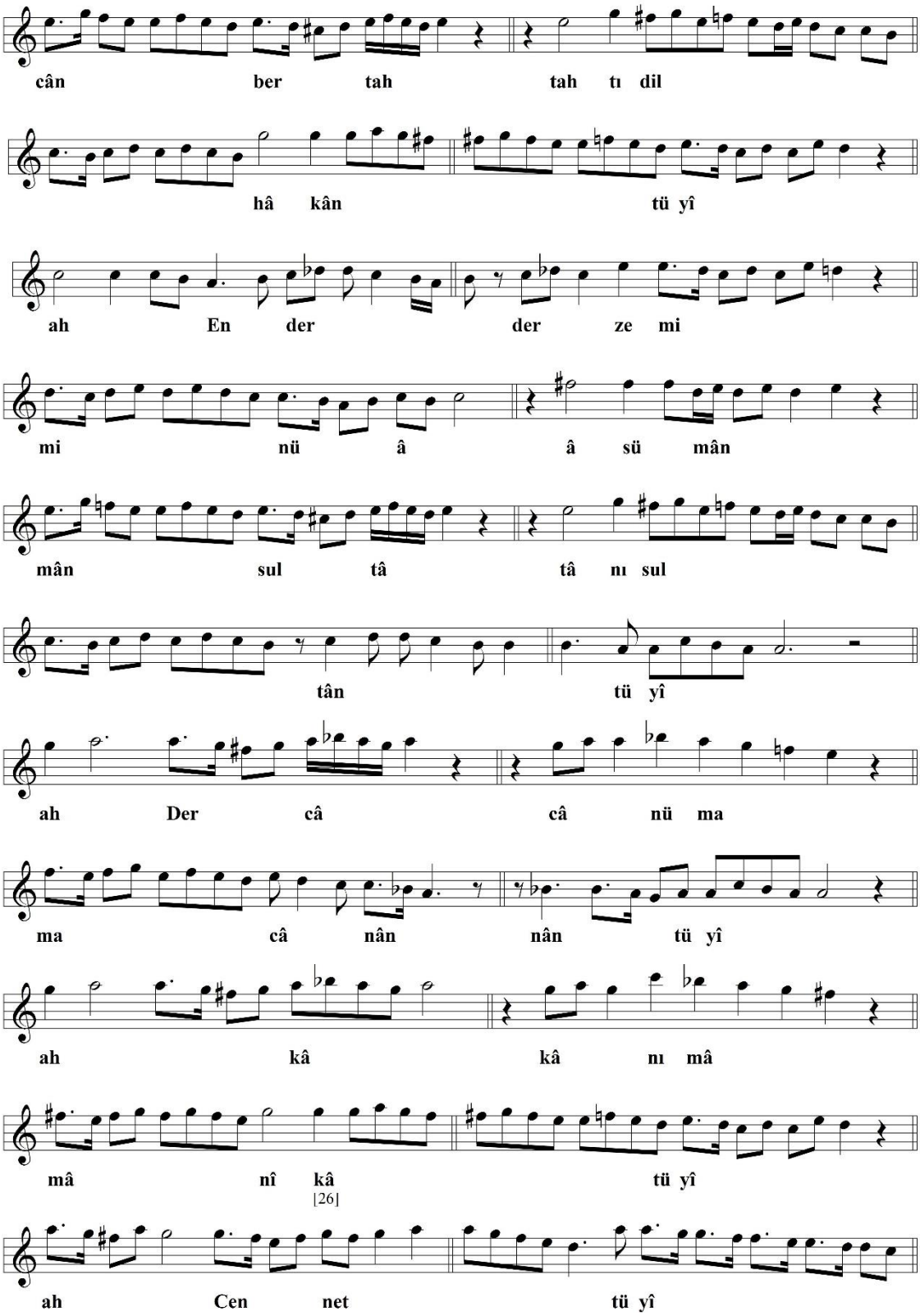

hû hû
yâ hû yâ men
hû hû
hû hû
hû yâ men hû
Şi nî dî
Şem si
Teb rî zî
bi yâ yid ber
se ri bâ
zâr Bi

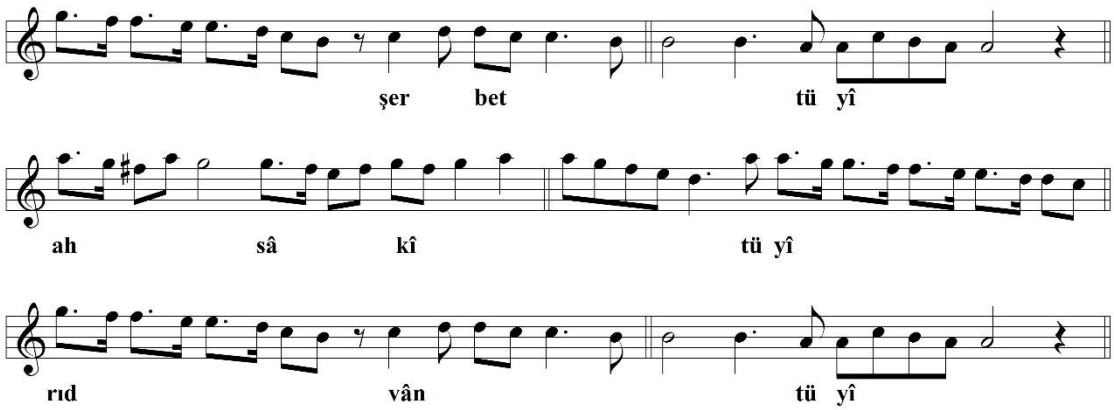

SELÂM-I SÂNÎ (İKİNCİ SELÂM)
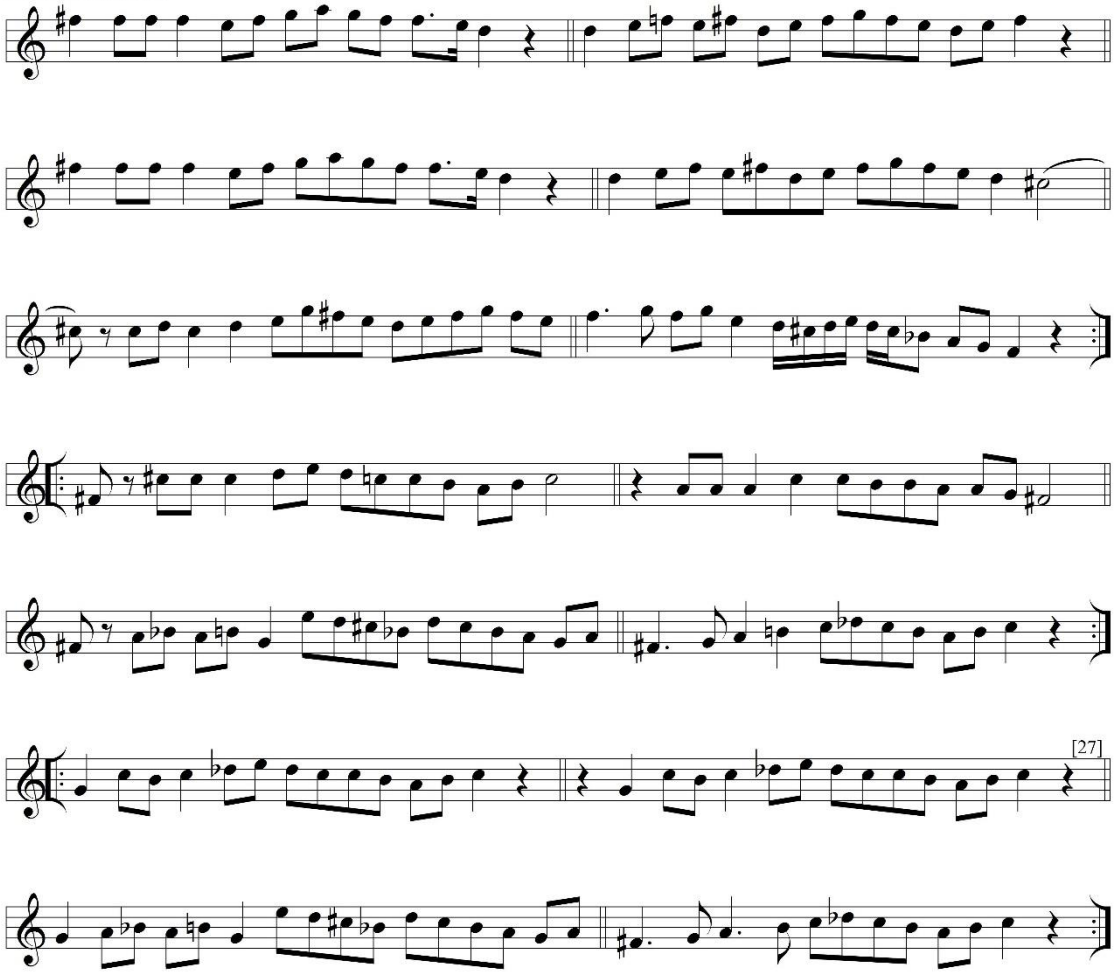
Mevlevi Evferi

cân ber tah tah tı dil
hâ kân tü yî
ah En der der ze mi
mi nü â â sü mân
mân sul tâ tâ nı sul
tân tü yî
ah Der câ câ nü ma
ma câ nân nân tü yî
ah kâ kâ nı mâ
mâ nî kâ
[26]
tü yî
ah Cen net tü yî
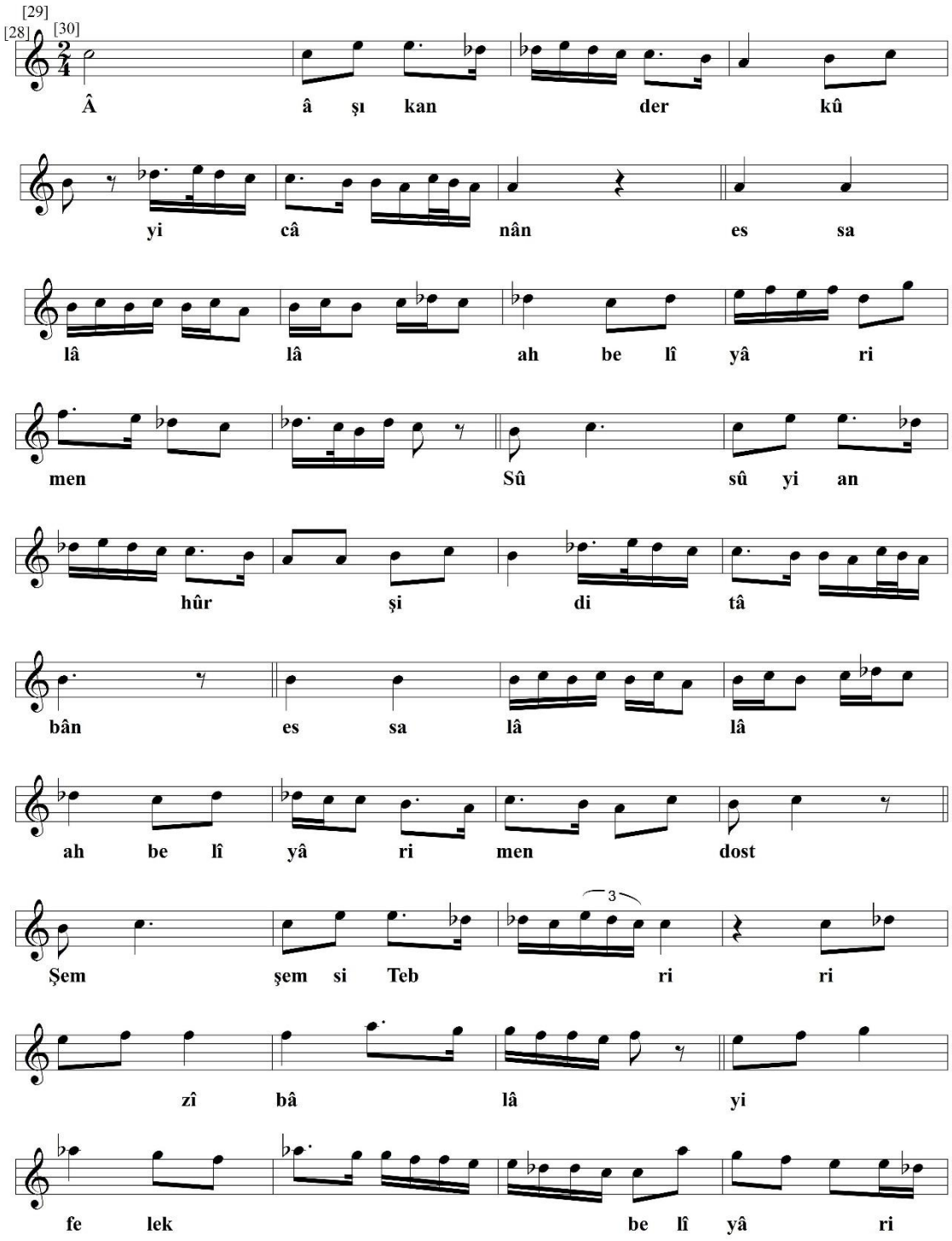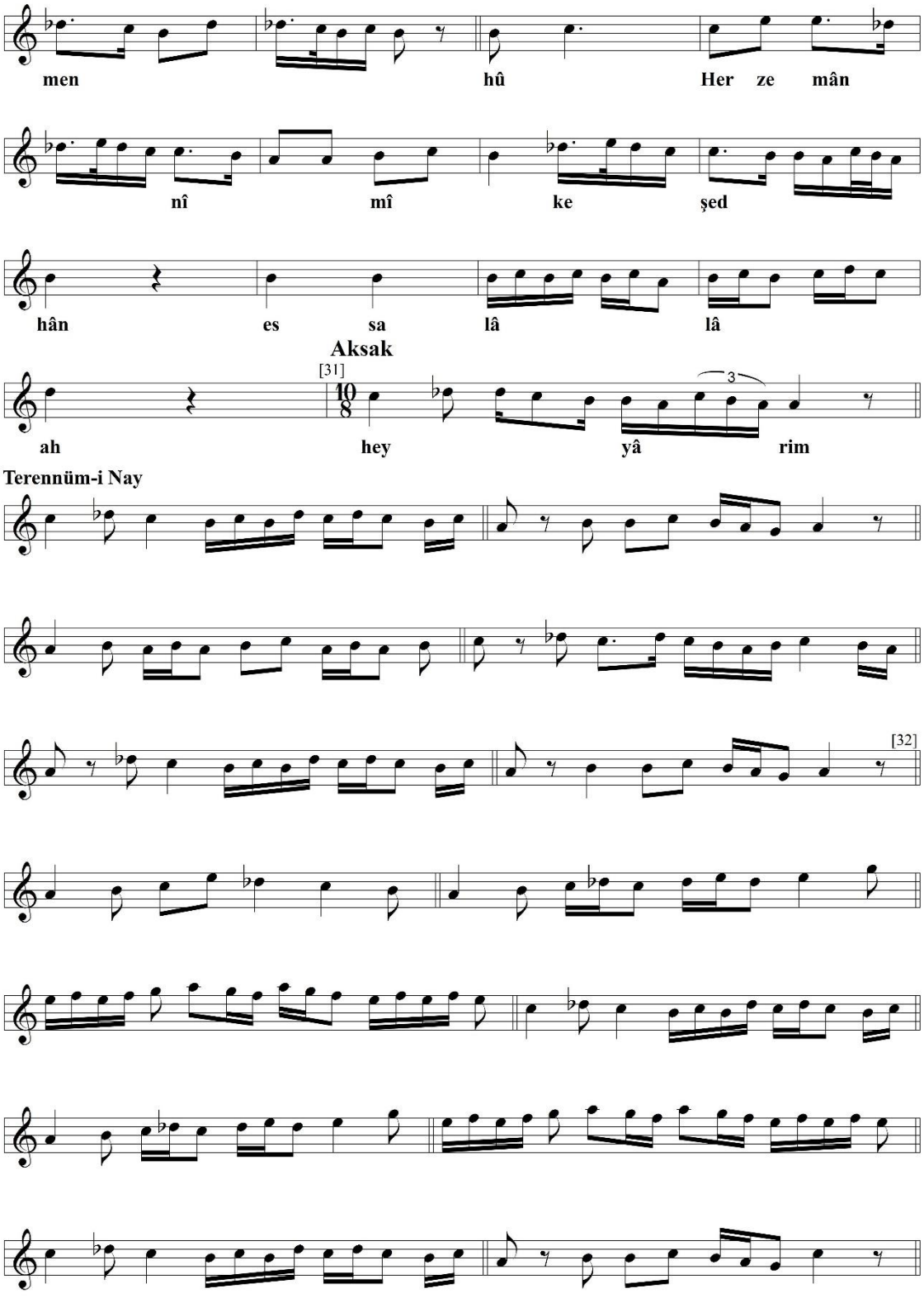

Terennüm-i Nay
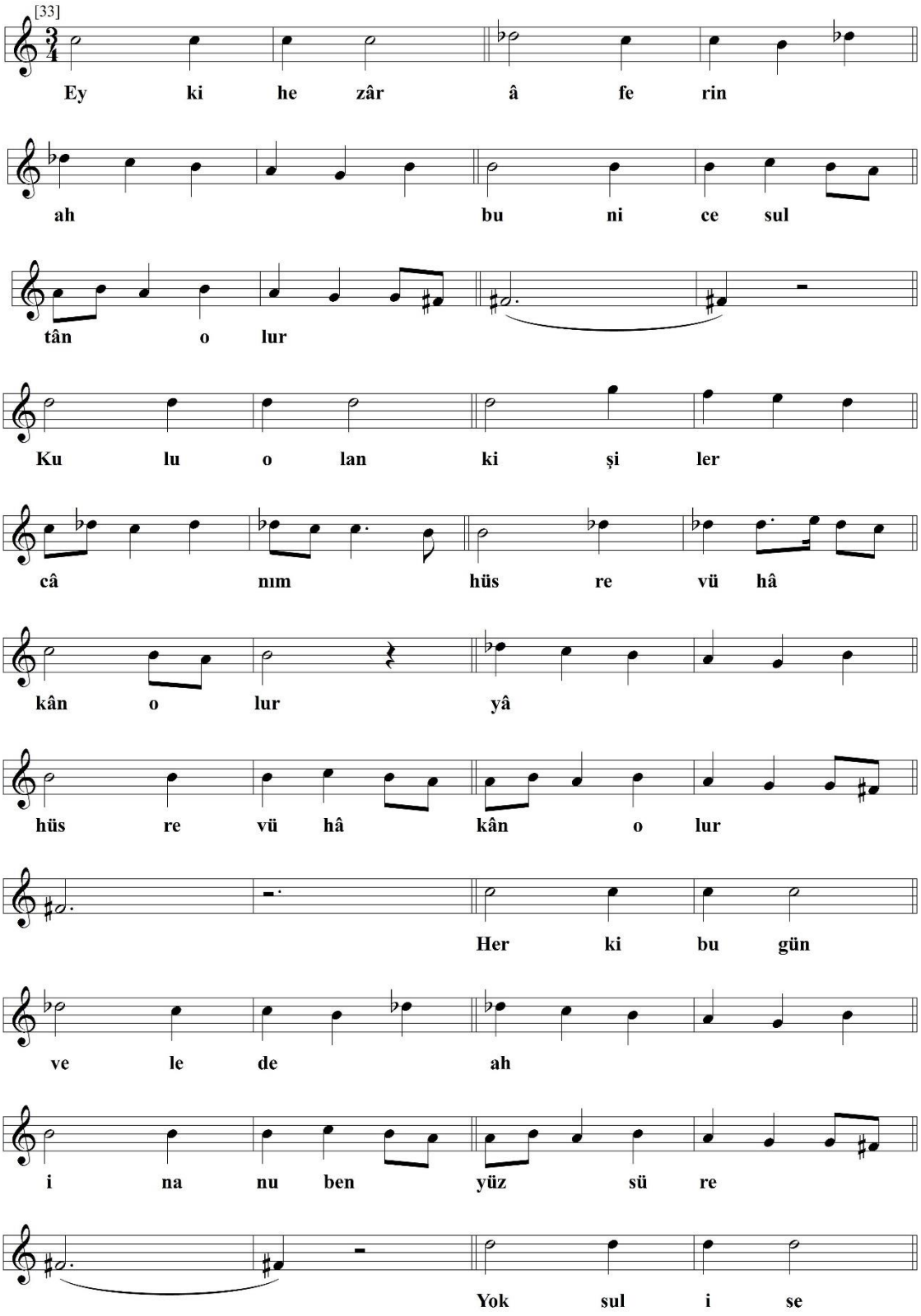

SELÂM-I SÂLİS (ÜÇÜNCÜ SELÂM)
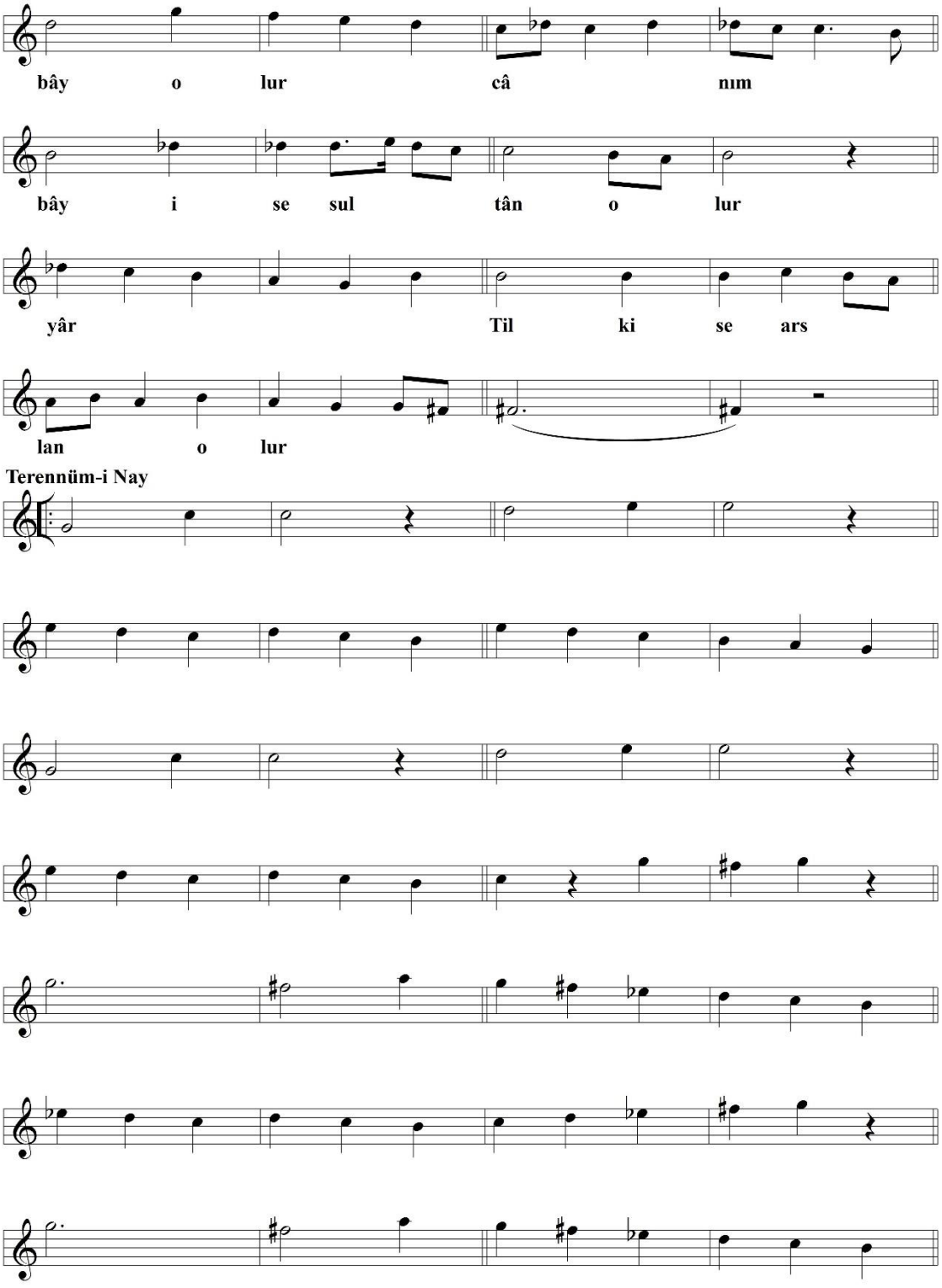
Devr
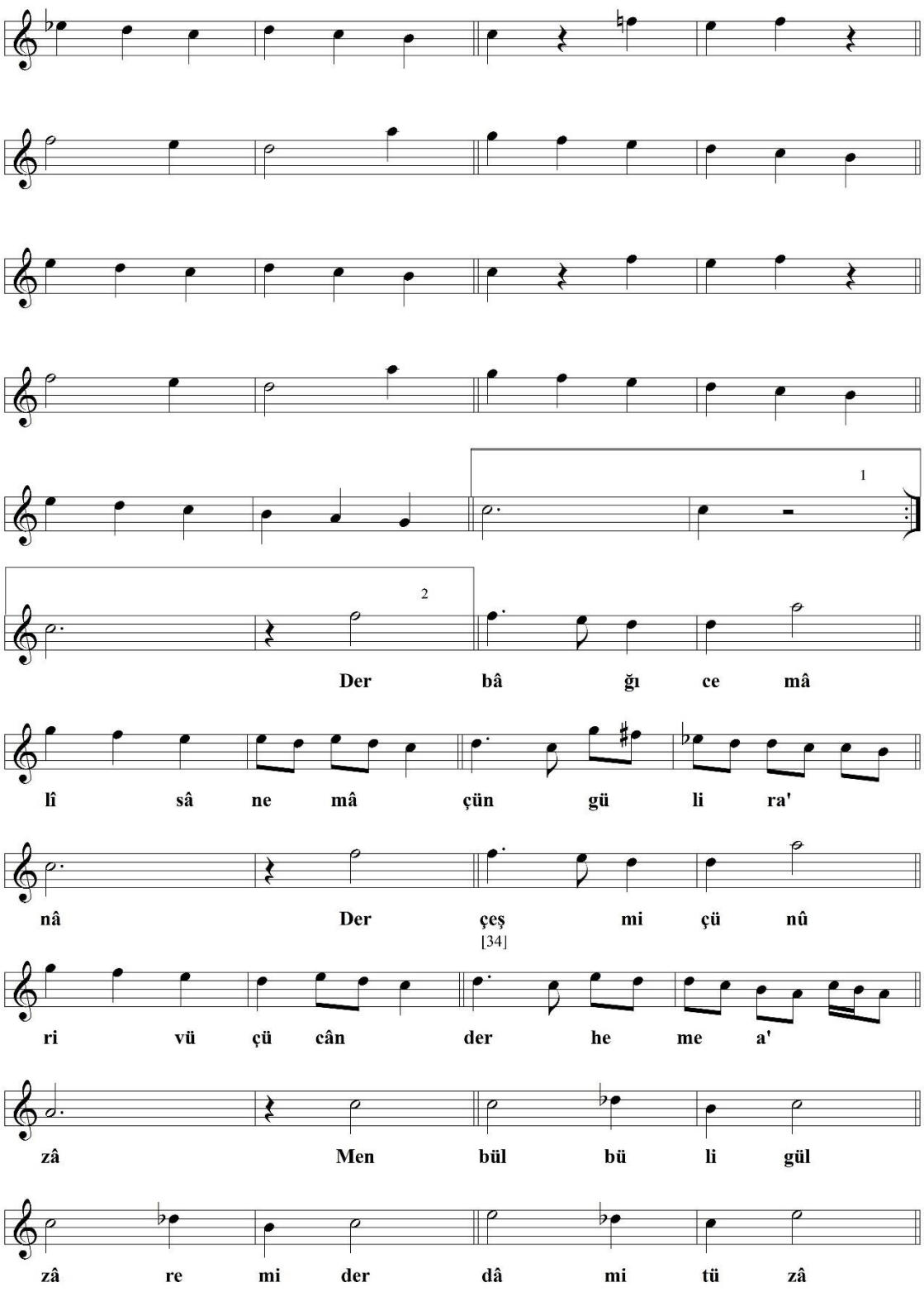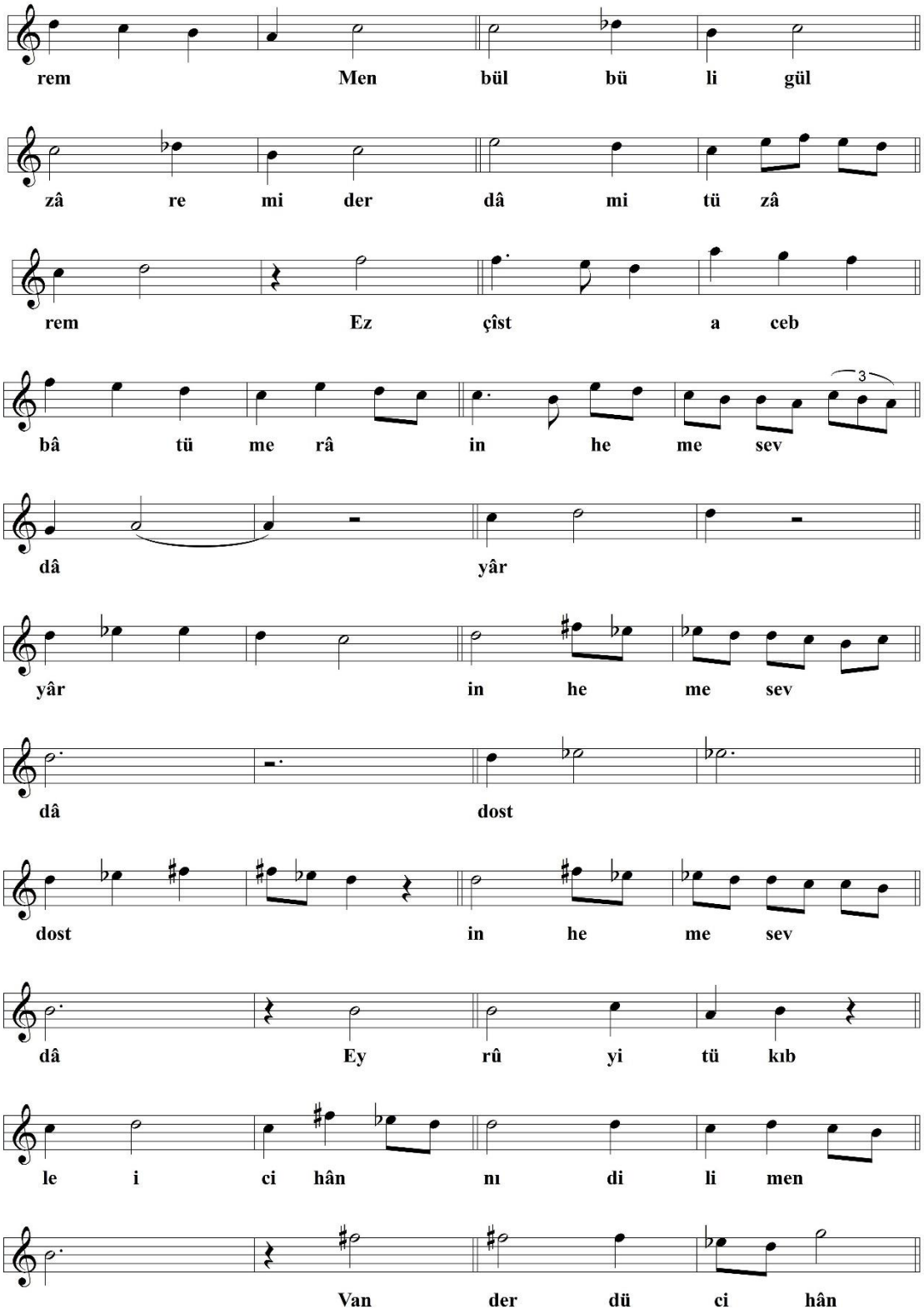

men hû Her ze mân
nî mî ke şed
hân es sa lâ lâ
Aksak
[31]
ah hey yâ rim
Terennüm-i Nay
[32]
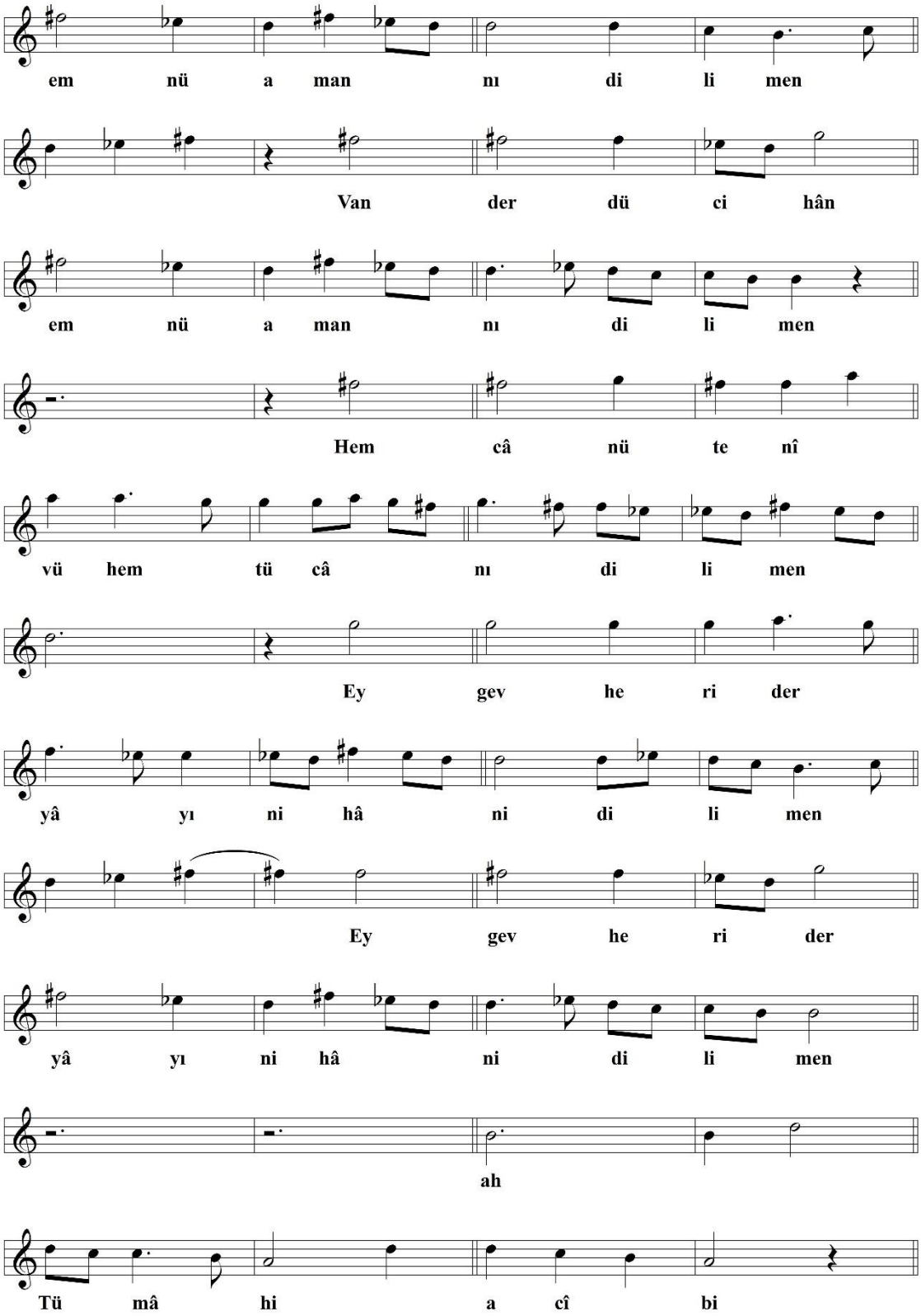
Semâi
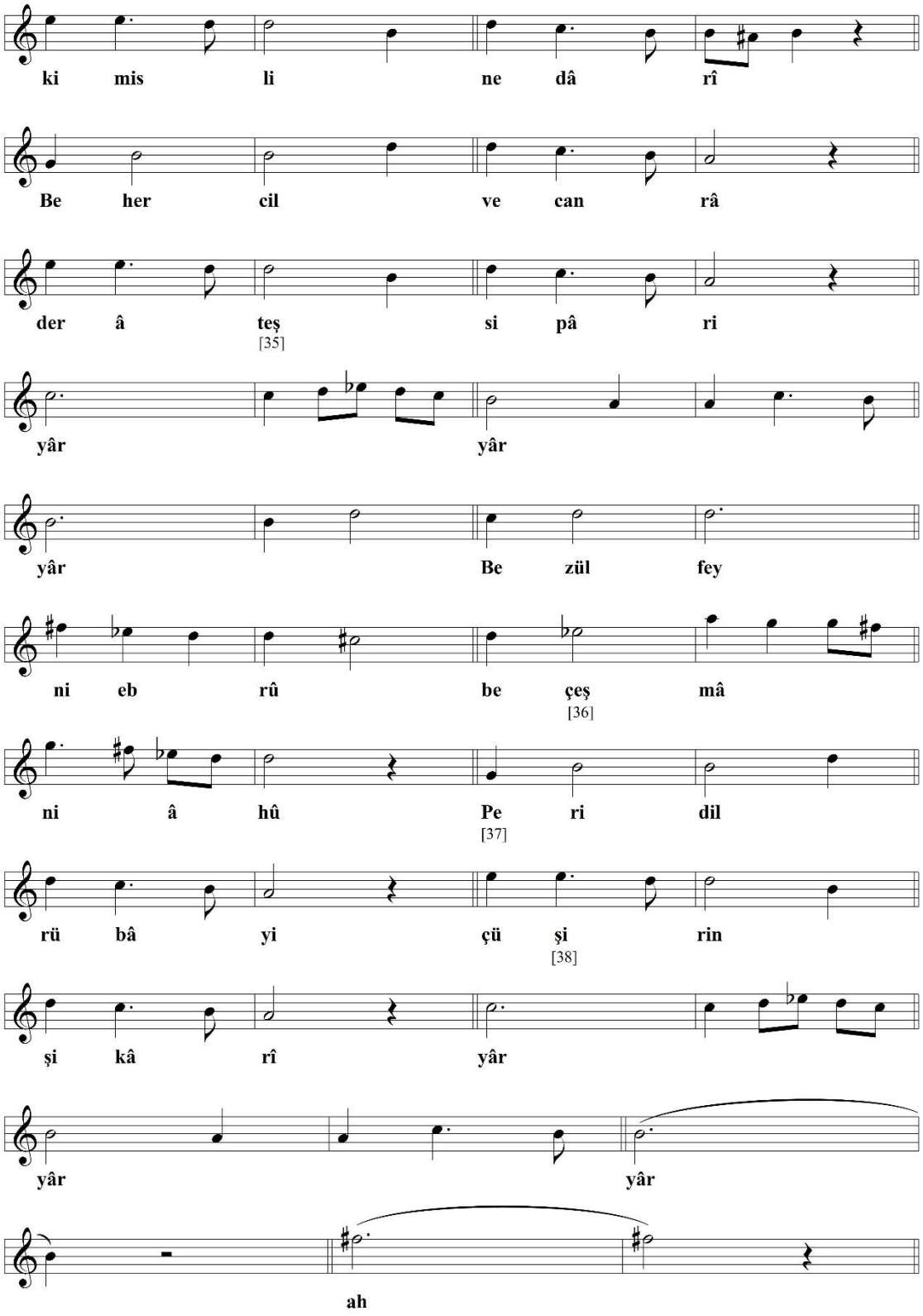

[33]
Ey ki he zâr â fe rin
ah bu ni ce sul
tân o lur
Ku lu o lan ki şi ler
câ nım hüs re vü hâ
kân o lur yâ
hüs re vü hâ kân o lur
Her ki bu gün
ve le de ah
i na nu ben yüz sü re
Yok sul i se
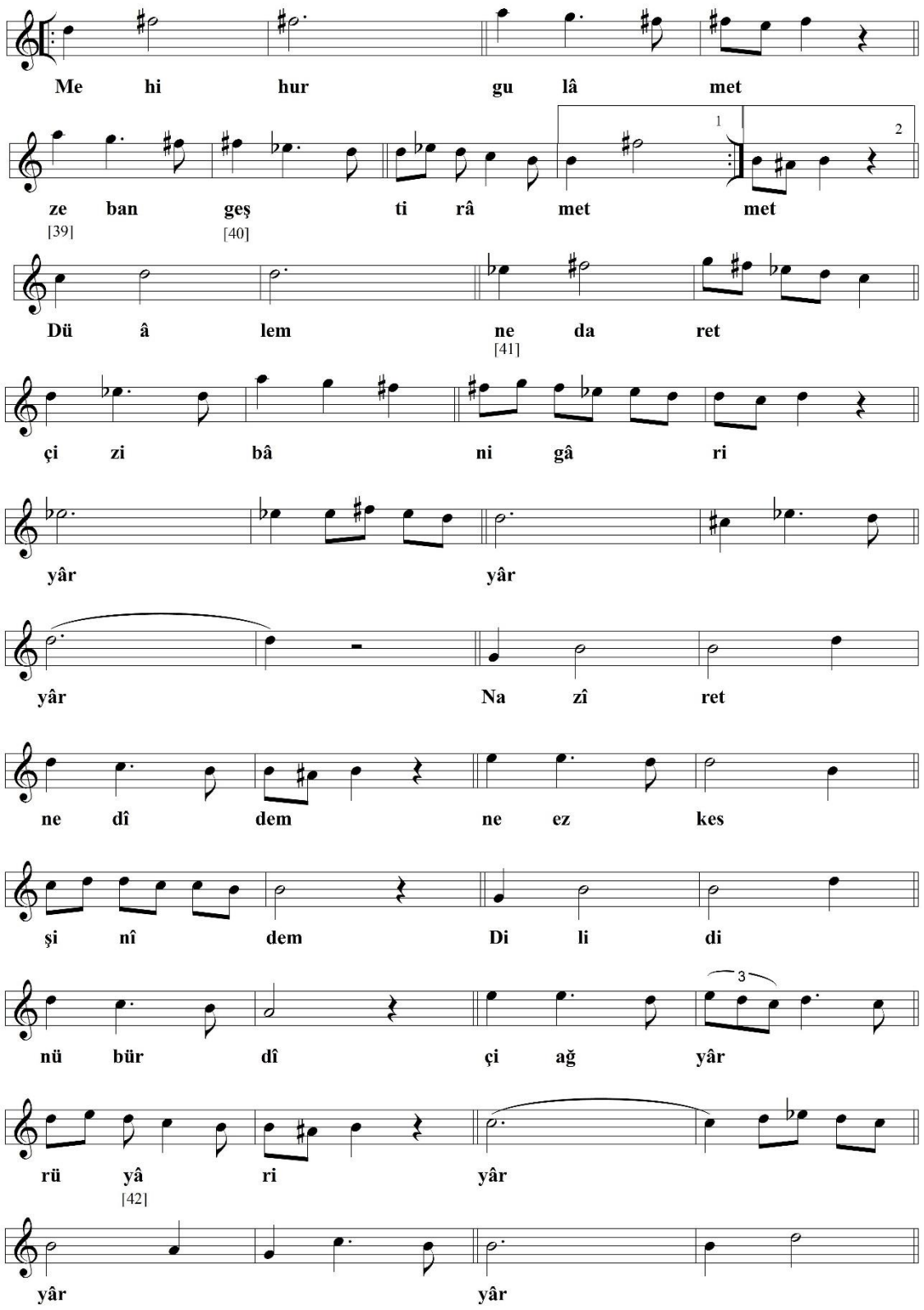

bây o lur câ nım
bây i se sul tân o lur
yâr Til ki se ars
lan o lur
Terennüm-i Nay
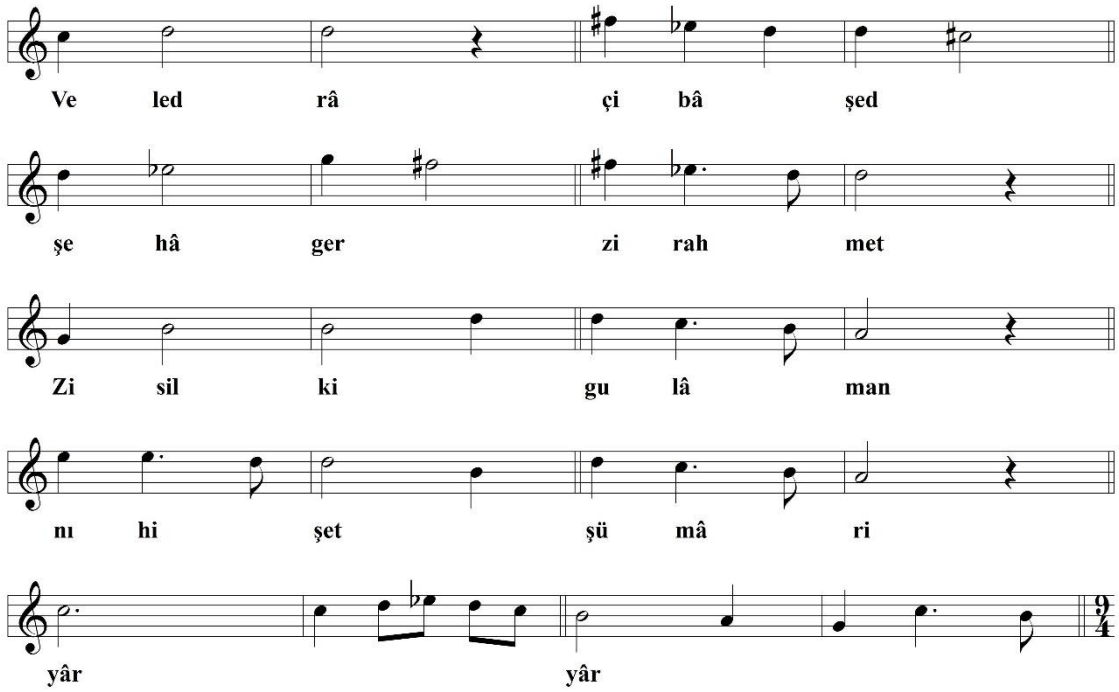

1
2
Der bâ ğı ce mâ
lî sâ ne mâ çün gü li ra'
nâ Der çeş mi çü nû
[34]
ri vü çü cân der he me a'
zâ Men bül bü li gül
zâ re mi der dâ mi tü zâ

rem Men bül bü li gül
zâ re mi der dâ mi tü zâ
rem Ez çîst a ceb
bâ tü me râ in he me sev
3
dâ yâr
yâr in he me sev
dâ dost
dost in he me sev
dâ Ey rû yi tü kıb
le i ci hân nı di li men
Van der dü ci hân

em nü a man nı di li men
Van der dü ci hân
em nü a man nı di li men
Hem câ nü te nî
vü hem tü câ nı di li men
Ey gev he ri der
yâ yı ni hâ ni di li men
Ey gev he ri der
yâ yı ni hâ ni di li men
ah
Tü mâ hi a cî bi

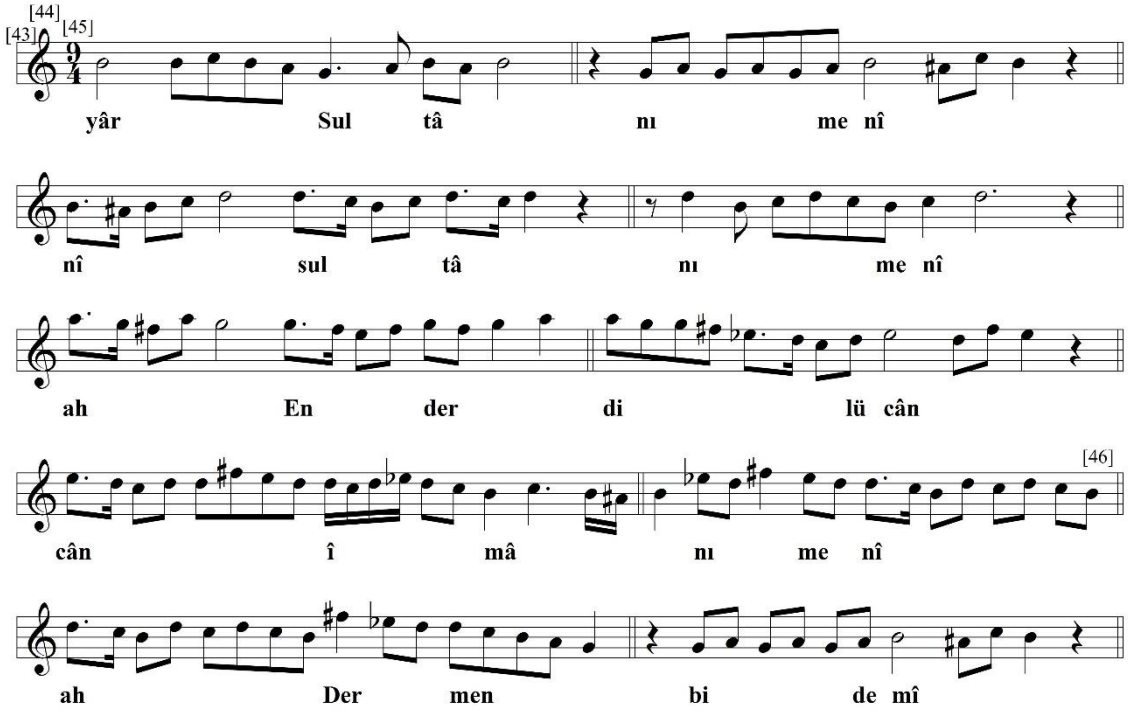

ki mis li ne dâ rî
Be her cil ve can râ
der â teş
[35]
si pâ ri
yâr yâr
yâr Be zül fey
ni eb rû be çeş
[36]
mâ
ni â hû Pe ri dil
[37]
rü bâ yi çü şi rin
[38]
şi kâ rî yâr
yâr yâr
ah

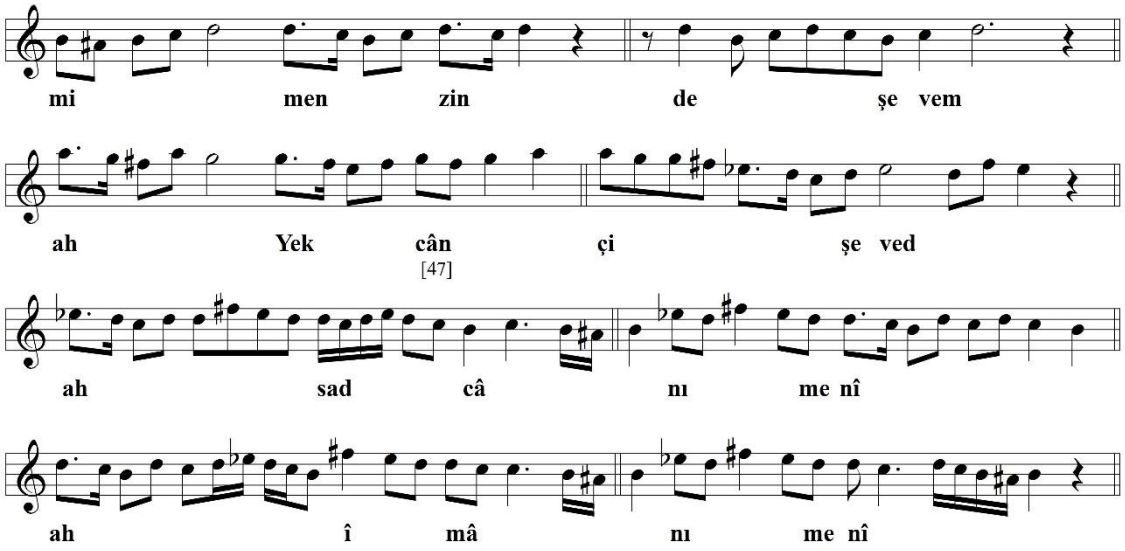

Me hi hur gu lâ met
ze ban geş ti râ met met
[39]
[40]
Dü â lem ne da ret
[41]
çi zi bâ ni gâ ri
yâr yâr
yâr Na zî ret
ne dî dem ne ez kes
şi nî dem Di li di
nü bür dî çi ağ yâr
rü yâ ri yâr
[42]
yâr yâr

SELÂM-I RÂBİ (DÖRDÜNCÜ SELÂM)

Mevlevî Evferi

305

[305] Defterde Sabâ Bûselik Mevlevî Âyini sonunda arap harfleri ile “Burada Segâh kolundan bir peşrev çalınır. Bade. Aşr-ı Şerîfi okunur” yazılmış.

4.7.2. Güftesi

Birinci Selâm

Âteş nezened der dil-i mâ illâ Hû (*yâ Hû yâ men Hû*)

Kûteh nekûned menzil-i mâ illâ Hû (*yâ Hû yâ men Hû*)

Ger âlemiyan cümle tabîban bânşed (*yâ Hû yâ men Hû*)

Hallî ne-kûned müşkil-i mâ illâ Hû (*yâ Hû yâ men Hû*)

Hey hey ne acâib bezemiş hüsnüne Bâri

Bu sûret-i yâri bu nakş-ı nigârı

Her ehli nazar kim göre tahsîn ola kârı

Bu çeşm-i izârı, kalmaya karârı

Uşşâkı katâr eyledi aşk içre Muhammed

Ol şâh-ı mümecced ol mabedi maksâd

Ey üştür-i dil sen olagör pîş-i katârı

Çek aşkı ile Bârî bi-verd ile hârı

Ben bilmez idim gizli ayân hep sen imişsin (*yâr yâr ma'bûdüm Allah*)

Tenlerde vü canlarda nihân hep sen imişsin (*yâr yâr ma'bûdüm Allah*)

Senden bu cihân içre nişân ister idim ben (*yâr yâr ma'bûdüm Allah*)

Âhir bunu bildim ki cihân hep sen imişsin (*yâr yâr ma'bûdüm Allah*)

(*yâr yâr maksûdüm Allah*)

Ah pîrim desti gîrim maksûdü men,ah pîrim desti gîrim mahbûbi men

Resîdem ber leb-i deryâ bi-dîdem

Teallül mî kûnem her dem heme

Şinîdî Şems-i Tebrîzî bi yâyid ber ser-i bâzâr

Bidîdî mâh-i meh-rûyeş heme

İkinci Selâm(Selâm-ı Sânî)

(*Ah*) Ey şâh-ı şehri akl ü cân ber taht-ı dil hâkân tüyî

(*Ah*) Ender zemin ü âsümân sultân-ı sultânan tüyî

(*Ah*) Der cânü ma canân tüyi (*ah*) kân-ı mâ'nî kâ tüyî

Cennet tüyî şerbet tüyî (*ah*) sâkî tüyî ridvân tüyî

Üçüncü Selâm (Selâm-ı Sâlis)

Âşıkan der kûy-i cânân essalâ (*ah belî yâri men*)

Sûyi an hûrşid-i tâbân esselâ (*ah belî yâri men dost*)

Şems-i Tebrizî bâlâ-yi felek (*belî yâri men Hû*)

Her zamânî mîkeşed hân essalâ (*ah hey yârim*)

Ey ki hezâr âferin (*ah*) bu nice sultân olur

Kulu olan kişiler (*cânım*) hüsrev ü hâkân olur

Her ki bugün Veled'e (*ah*) inanuben yüz süre

Yoksul ise bây olur (*cânım*) bây ise sultân olur (*yâr*)

Tilkise arslan olur[306]

[306] Defterde Ahmet Eflaki Dede'ye ait bu dörtlüğün sonunda bu âyin-i şerifte "Tilki ise arslan olur" mısrası bulunmaktadır.

Der bâğ-ı cemâlî sânemâ çün gül-i ra‘nâ

Der çeşm-i çü nûri vü çü cân der heme a‘zâ

Men bülbül-i gülzâremi der dâm-i tü zârem

Ez çîst aceb bâ tü me-râ in heme sevdâ

Ey rûy-i tü kıble-i cihân-ı dil-i men

V’an der dü cihân emnü aman-ı dil-i men

Hem cân ü tenî vü hem tü cân-ı dil-i men

Ey gevher-i deryâ-yı nihân-i dil-i men

Tü mâhi acîbi ki mislî ne-dârî

Be her cilve can râ der âteş siparî (*yâr yâr yâr*)

Be zülfeyni ebrû be çeşmân-i âhû

Peyi dil-rübâyi çü şîri şikârî (*yâr yâr yâr ah*)

Mehi Hûr gulâmet zebân geşti râmet

Dü âlem ne dâret çi zibâ nigâri (*yâr yâr yâr*)

Nazîret ne-dîdem ne ez kes şinîdem

Dil-i dinü bür dî çi ağyârrü yâri

Veled râ çi bâşed şehâ ger zi rahmet

Zi silk-i gulâman-ı hişet şümârî (*yâr yâr*)

Dördüncü Selâm (Selâm-ı Râbi)

(*Yâr*) Sultân-ı menî sultân-ı menî

(*Ah*) Ender dil ü cân îmân-ı menî

(*Ah*) Der men bi-demî men zinde şevem

(*Ah*) Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

4.7.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi

1. Sadece birinci selâma başlarken sol anahtarı bulunmaktadır. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

2. Donanımda Sabâ Bûselik makamının arıza işaretleri bulunmamaktadır. Donanımda kullanılmayan arıza işaretleri eser içinde gösterilmiş. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

3. Birinci selâmın usûlüne, arap harfleri ile "Usûlü Düyek" yazılmış, ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük olarak ve her 4 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

4. "Tabîban bânşed" ifadesi Ahmet Çalışır[307] nota nüshasında, "Tâbîban bâşend", Sadettin Heper[308] nota nüshasında "Tâbîba başed", M. Fatih Salgar[309] nota nüshasında ve defterdeki Pençgâh Âyîn-i Şerîfi birinci selâmında "Tâbîban bâşed", defterdeki Rast Âyîn-i Şerîfi birinci selâmında "Tabîba bânşed", olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

5. Birinci selâmın bu ölçüsü sekizlik değerde çargah perdesi ve dörtlük es kullanılarak bir buçuk zamanda ölçü kapatılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu

[307] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/414.
[308] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 227.
[309] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 472.

yazım şekline izin vermediği için dörtlük çargah perdesi yazılarak ölçü 2 vuruşa tamamlanarak yazılmıştır.

6. Birinci selâmın bu ölçüsündeki üçleme notaların çizgileri ve üçlemenin '3' ifadesi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada üçlemenin çizgisi ve '3' ifadesi belirtilerek yazılmıştır.

7. "Müşkil-i" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

8. Birinci selâmın bu ölçüsündeki üçlemenin '3' ifadesi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada üçlemenin '3' ifadesi belirtilerek yazılmıştır.

9. "Bezemiş" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

10."Çeşm-i" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

11. "Uşşâkı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

12. "Ol Ma'bedi maksâd" kısmı, Ahmet Çalışır[310], M. Fatih Salgar[311] ve Sadettin Heper[312] nota nüshalarında, Abdülbâki Gölpınarlı'nın "*Mevlâna'dan Sonra Mevlevilik*"[313] eserlerinde ve defterdeki Rast Âyîn-i Şerîfi üçüncü selâmında "Ol Matlab-ı Maksad" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

13. "Üştür-i" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

14. "Aşkile" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

15. "Sen imişsin" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

16. "Allah" kelimesi defterde arap harfleriyle "ah" gibi yazılmış. Çalışmada "Allah" olarak yazılmıştır.

17. "Sen imişsin" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

18. "Allah" kelimesi defterde arap harfleriyle "ah" gibi yazılmış. Çalışmada "Allah" olarak yazılmıştır.

---

[310] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/415.
[311] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*,474.
[312] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 229.
[313] Gölpınarlı, *Mevlanâdan Sonra Mevlevilik*,110.

19. “Allah” kelimesi defterde arap harfleriyle “ah” gibi yazılmış. Çalışmada “Allah” olarak yazılmıştır..

20. “Sen imişsin” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

21. “Rûyeş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

22. “Allah” kelimesi defterde arap harfleriyle “ah” gibi yazılmış. Çalışmada “Allah” olarak yazılmıştır.

23. Sol anahtarı kullanılmadan ikinci selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

24. İkinci selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır.Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

25. İkinci selâmın usûlüne arap harfleri ile “Mevlevî Evferî” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

26. “Kâ tüyî” kısmı Ahmet Çalışır[314] ve M. Fatih Salgar[315] nota nüshalarında, “Kân tüyî” olarak geçmektedir.

27. İkinci selâmın bu ölçüsü 10 zamanda, fazla ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

28. Sol anahtarı kullanılmadan üçüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

29. Üçüncü selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

[314] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/ 418.
[315] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 480.

30. Üçüncü selâmın usûlüne, arap harfleri ile "Devr" yazılmış, ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük olarak ve her 14 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi notaya yazılmıştır.

31. Mevlevî Âyinlerinin 10/8 Aksak Semâi usûlü ile bestelenen saz terennümü kısmına defterde arap harfleri ile "Aksak" yazılmış. Usûl 5+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

32. Üçüncü selâmın bu ölçüsü 11 zamanda, fazla ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

33. Mevlevî Âyinlerinin Aksak Semâî saz terennümünden sonraki Yürük Semâi usûlü ile bestelenen bu bölümüne, defterde arap harfleriyle "Semâi" yazılmış. Usûl 3/4 şeklinde, yürük semâinin tamamlandığı her 6 zaman sonundaki ölçüler çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

34. "Çeşm-i" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

35. "Ateş" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

36. "Çeşmân-i" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

37. "Peri" kelimesi Ahmet Çalışır[316] ve M. Fatih Salgar[317] nota nüshalarında, "Peyi" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

38. "Şiri" kelimesi defterde "Şirin" olarak yazılmış, "ş" harfinin noktası bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

39. "Zeban" kelimesi Ahmet Çalışır[318] ve M. Fatih Salgar[319] nota nüshalarında "Zican" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi notaya yazılmıştır.

40. "Geşti" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

[316] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/423.
[317] Salgar, *Mevlevî Âyînleri,* 485.
[318] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/423.
[319] Salgar, *Mevlevî Âyînleri,* 485.

41. “Nedaret” kelimesi Ahmet Çalışır[320] ve M. Fatih Salgar[321] nota nüshalarında, “be damet” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

42. “Yâri” kelimesi defterde “yayi” olarak yazılmış. Çalışmada notaya “yâri” olarak yazılmıştır.

43. Sol anahtarı kullanılmadan dördüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

44. Dördüncü selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

45. Dördüncü selâmın usûlüne arap harfleri ile “Mevlevî Evferî” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

46. Dördüncü selâmın bu ölçüsü 8 zamanda, eksik ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.
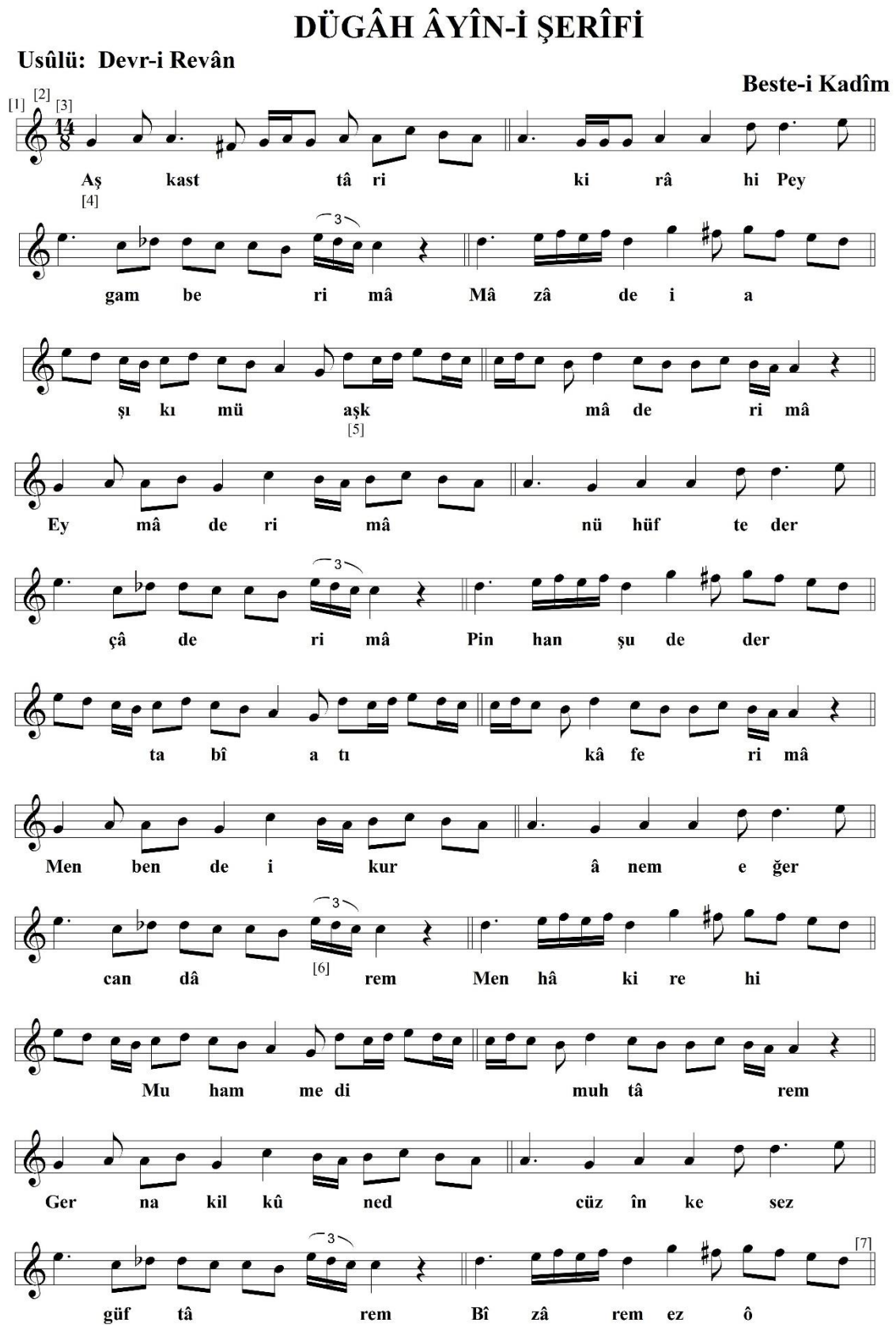
47. “Yek cân çi şeved sad cân-ı menî” mısrasındaki “cân” kelimesi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada “cân” kelimesi eklenerek yazılmıştır.
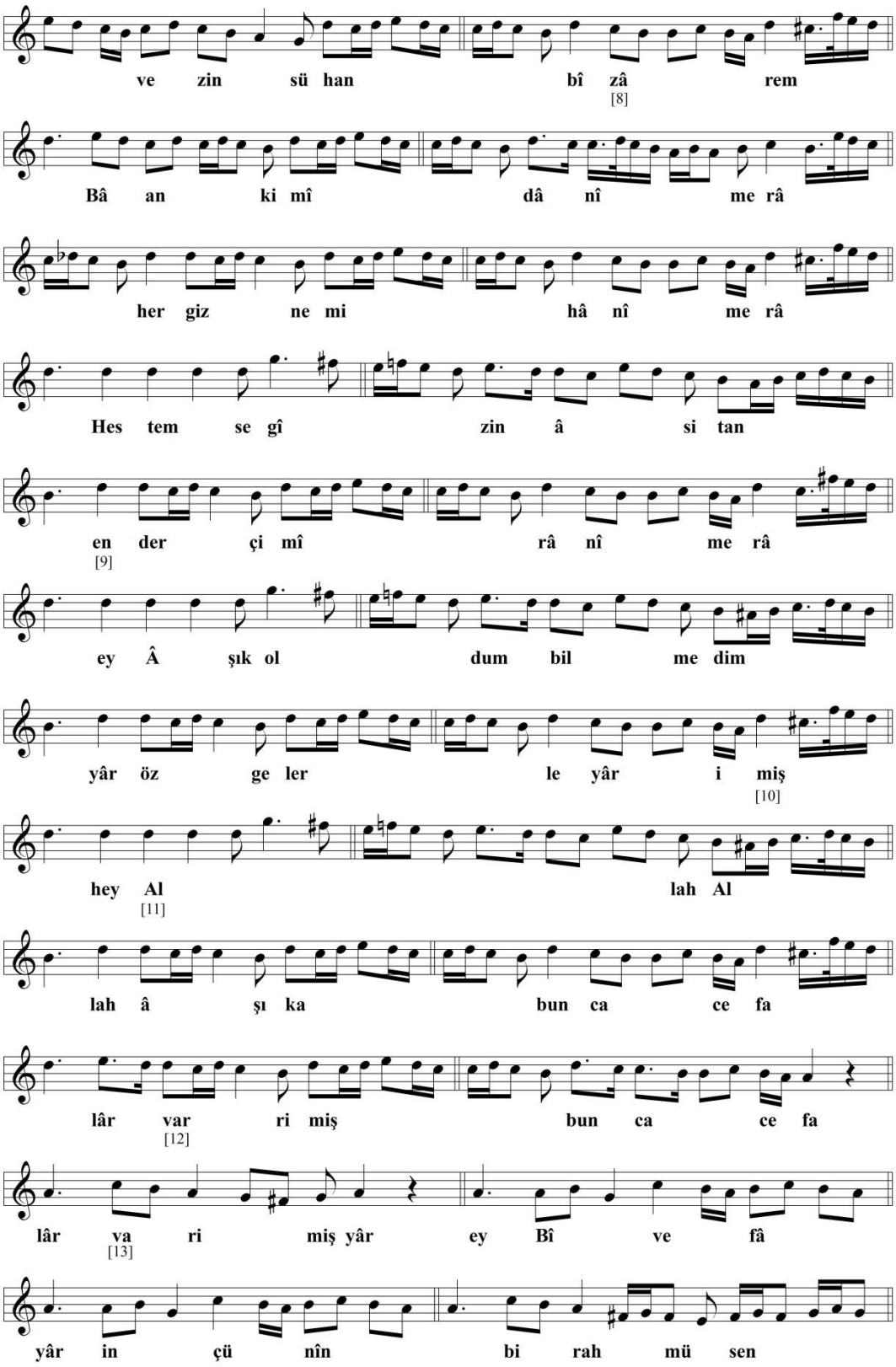
4.8. Dügâh Mevlevî Âyini
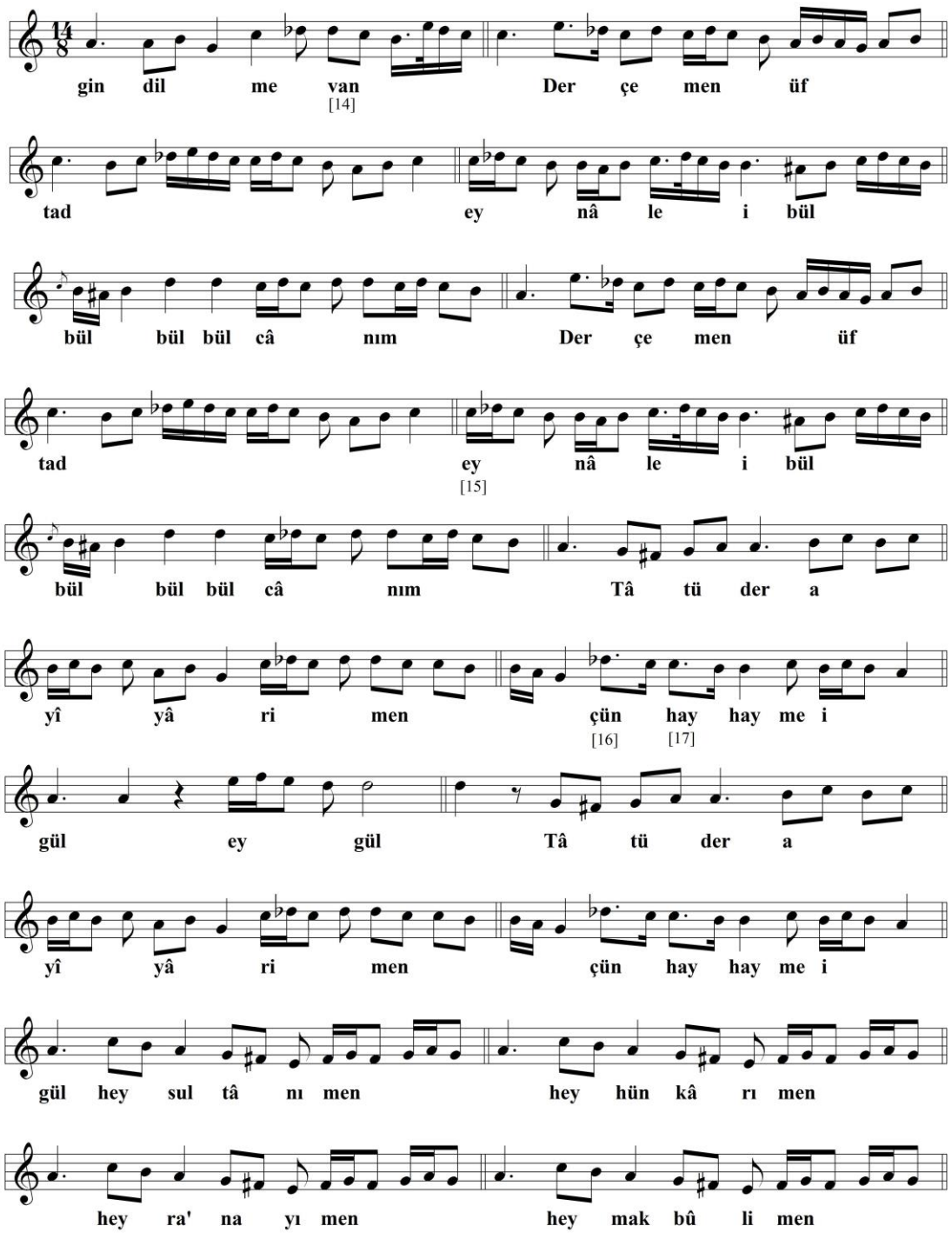
Defterde Dügâh Âyîn-i Şerîfi yazısının üstünde arap harfleri ile “Safiyüddin Abdülmümin ile Mollâ Câmi Hazretlerinin müştereken bestelemiş oldukları Âyîn-i Şerîf’tir.” yazılmış fakat üstü çizilmiş. Beste-i Kâdim yazsının üstüne “Safiyüddin Abdülmümin Sultân Fatih zamanında Abdülkadir Meragi’nin ahfadından bulunduğu merviddir.” yazılmış.

[320] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/423.
[321] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 486.

4.8.1. Notası
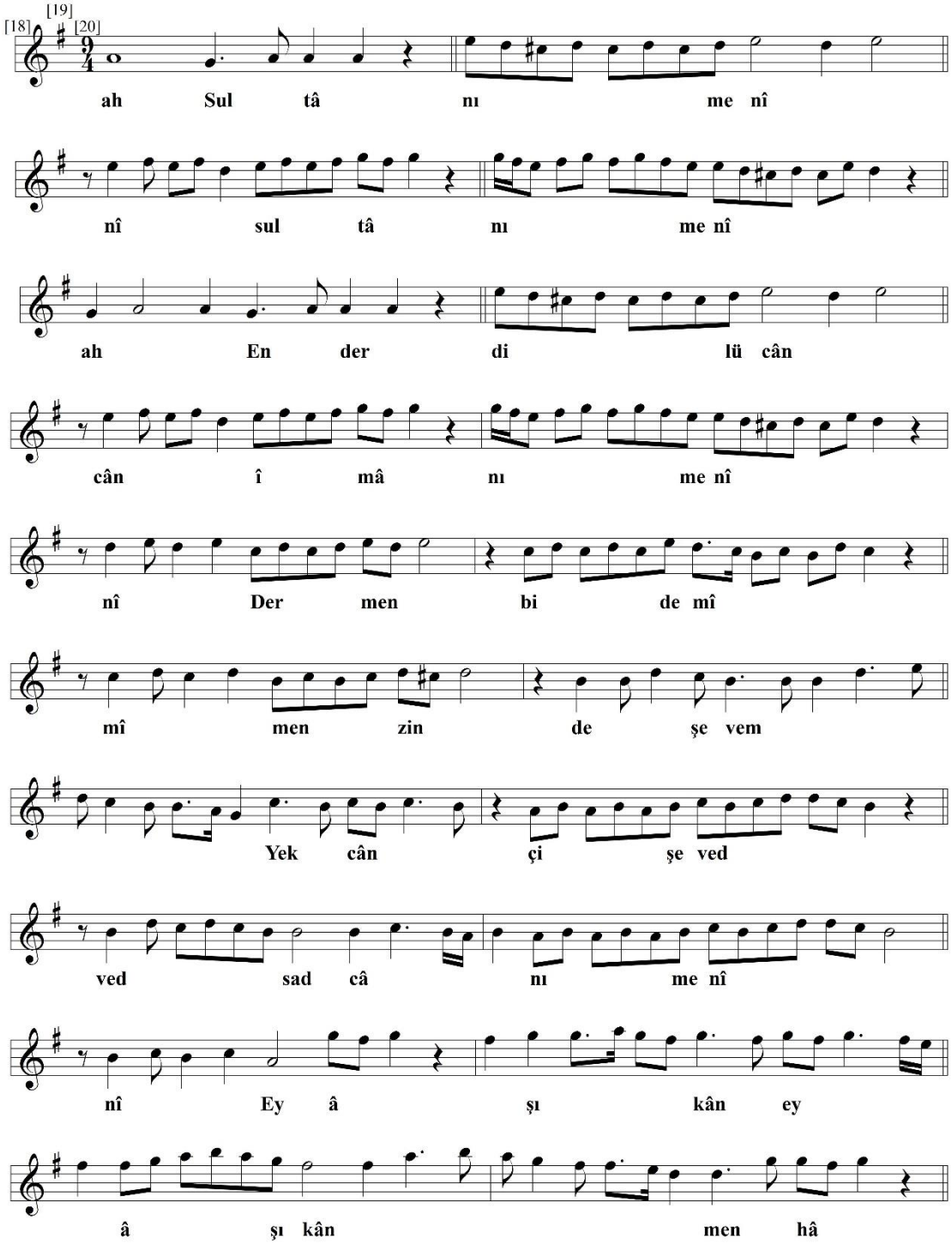

DÜGÂH ÂYÎN-İ ŞERÎFİ
Usûlü: Devr-i Revân
Beste-i Kadîm
[1] [2] [3]
14/8
Aş kast tâ ri ki râ hi Pey
[4]
gam be ri mâ Mâ zâ de i a
şı kı mü aşk mâ de ri mâ
[5]
Ey mâ de ri mâ nü hüf te der
çâ de ri mâ Pin han şu de der
ta bî a tı kâ fe ri mâ
Men ben de i kur â nem e ğer
can dâ [6] rem Men hâ ki re hi
Mu ham me di muh tâ rem
Ger na kil kû ned cüz în ke sez
güf tâ rem Bî zâ rem ez ô
[7]
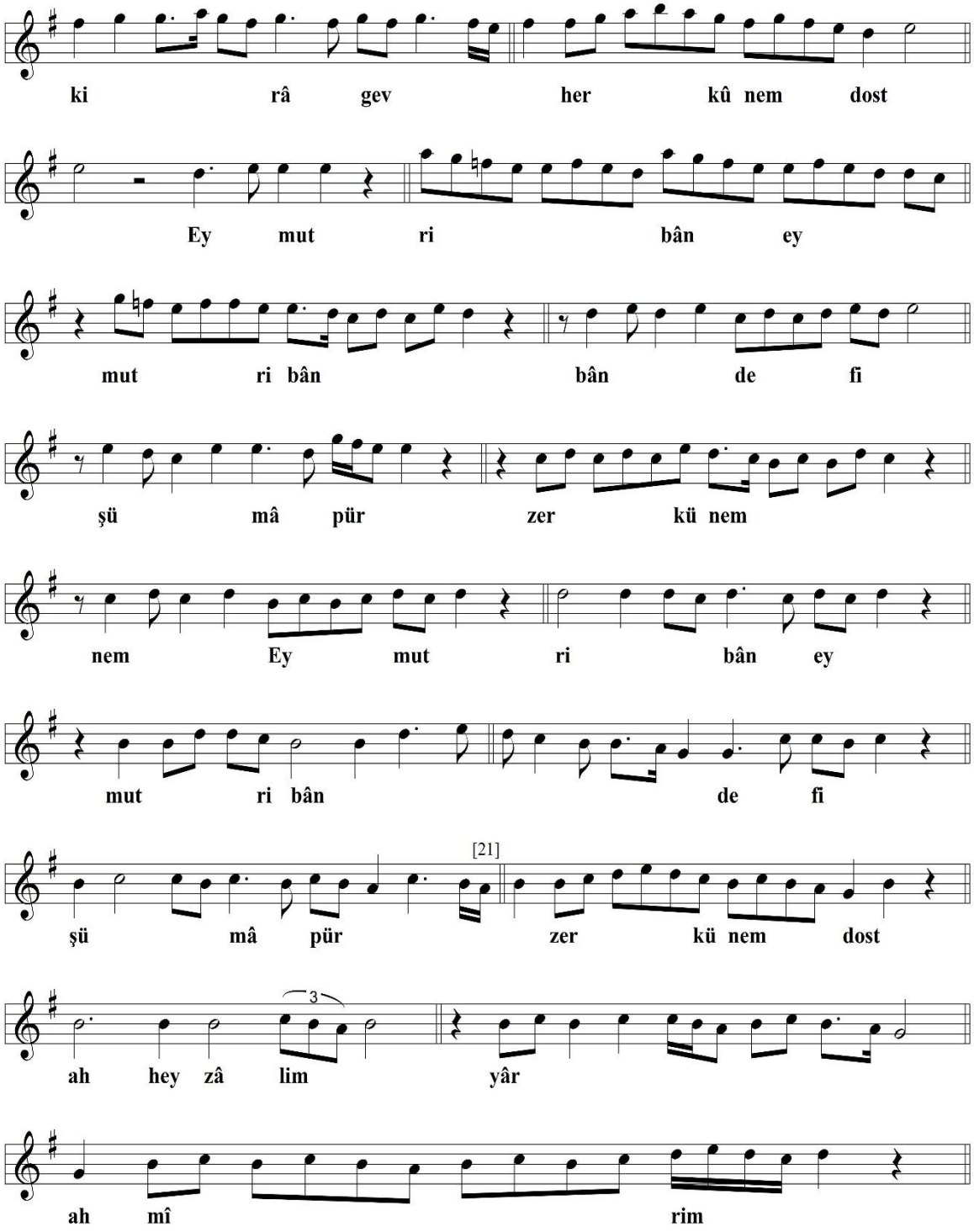

ve zin sü han bî zâ rem
[8]
Bâ an ki mî dâ nî me râ
her giz ne mi hâ nî me râ
Hes tem se gî zin â si tan
en der çi mî râ nî me râ
[9]
ey Â şık ol dum bil me dim
yâr öz ge ler le yâr i miş
[10]
hey Al lah Al
[11]
lah â şı ka bun ca ce fa
lâr var ri miş bun ca ce fa
[12]
lâr va ri miş yâr ey Bî ve fâ
[13]
yâr in çü nîn bi rah mü sen

14/8
gin dil me van
[14]
Der çe men üf
tad ey nâ le i bül
bül bül bül câ nım
Der çe men üf
tad ey nâ le i bül
[15]
bül bül bül câ nım
Tâ tü der a
yî yâ ri men
çün hay hay me i
[16]
[17]
gül ey gül
Tâ tü der a
yî yâ ri men
çün hay hay me i
gül hey sul tâ nı men
hey hün kâ rı men
hey ra' na yı men
hey mak bû li men

SELÂM-I SÂNÎ (İKİNCİ SELÂM)
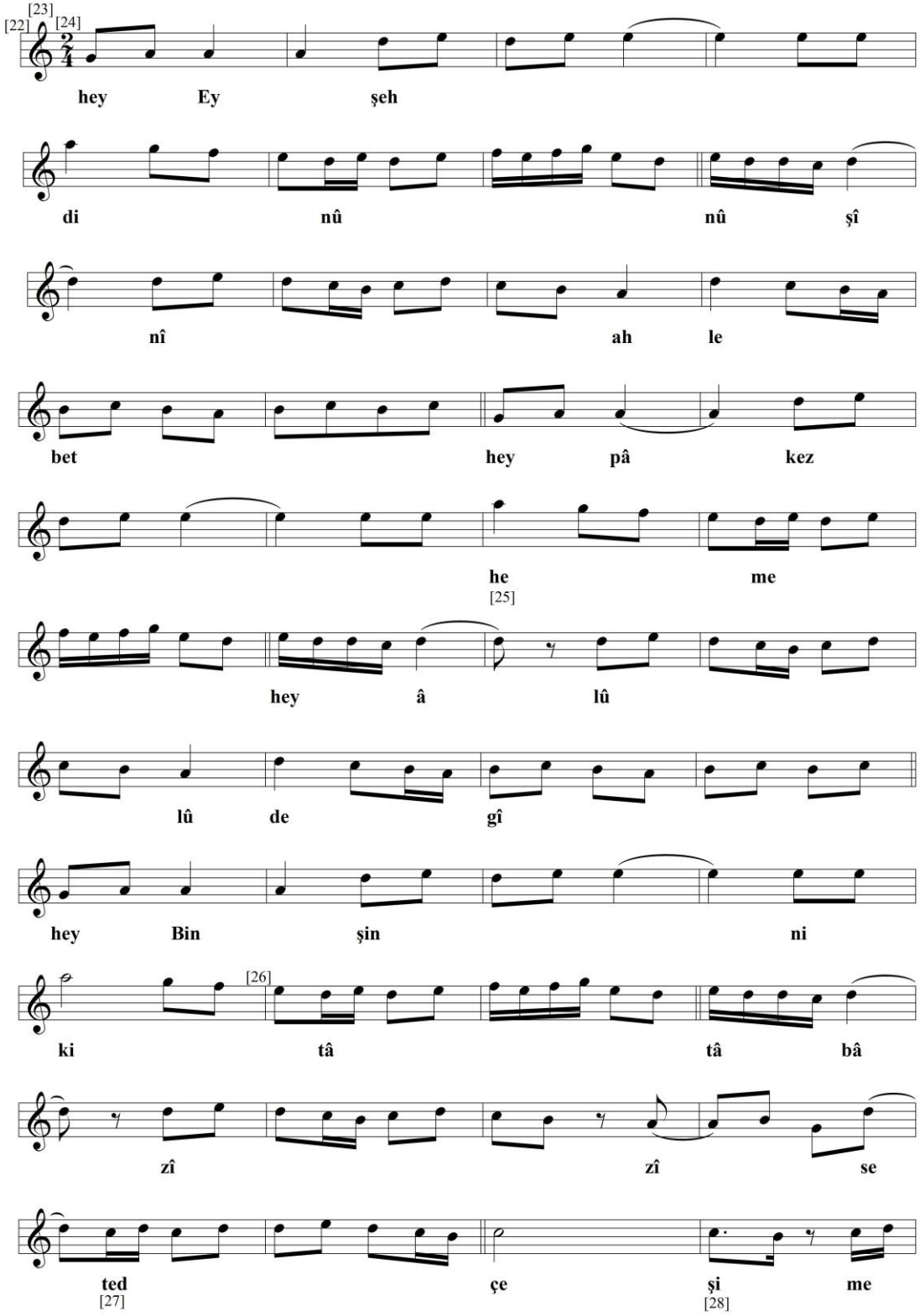
Mevlevî Evferi
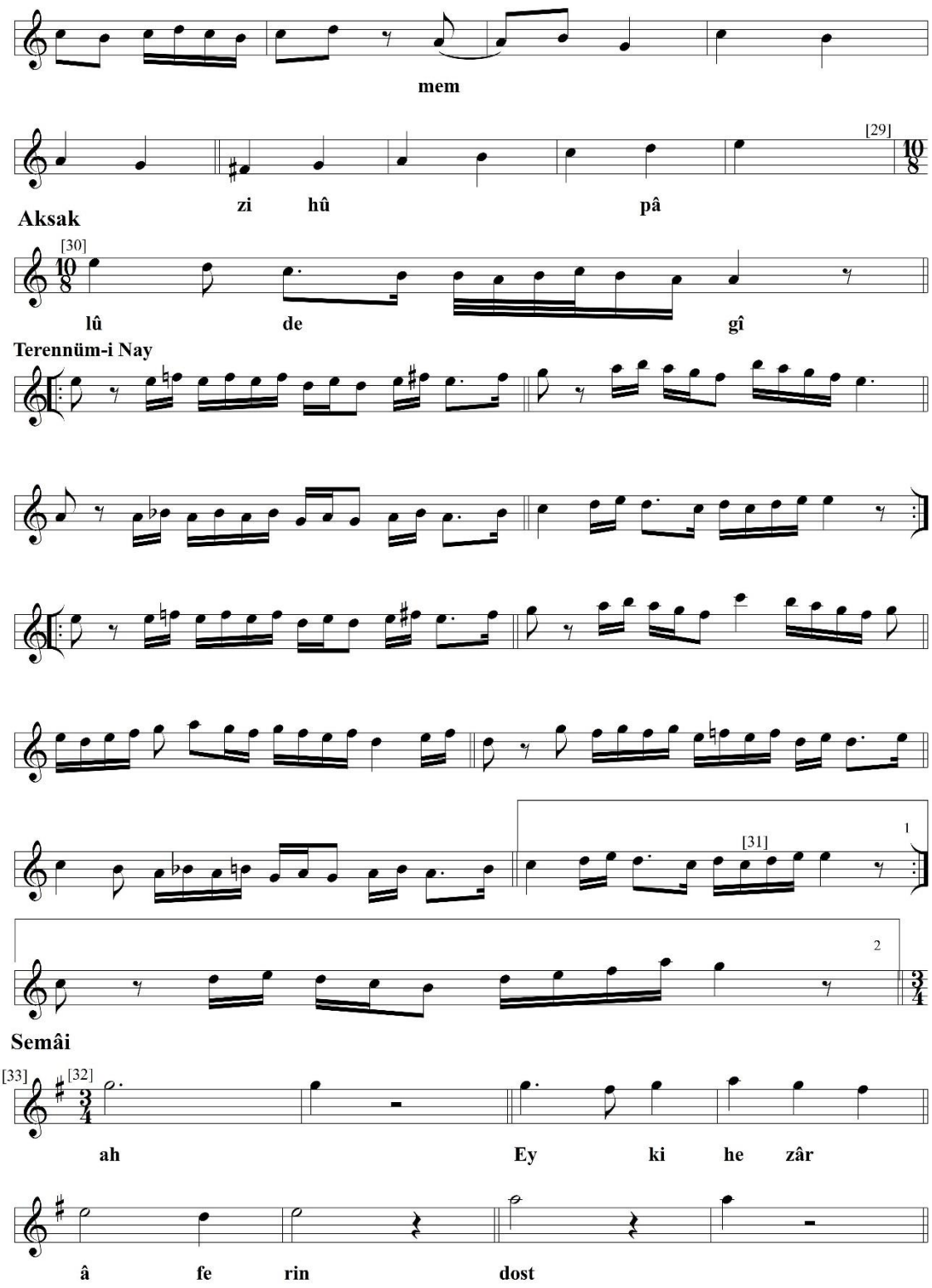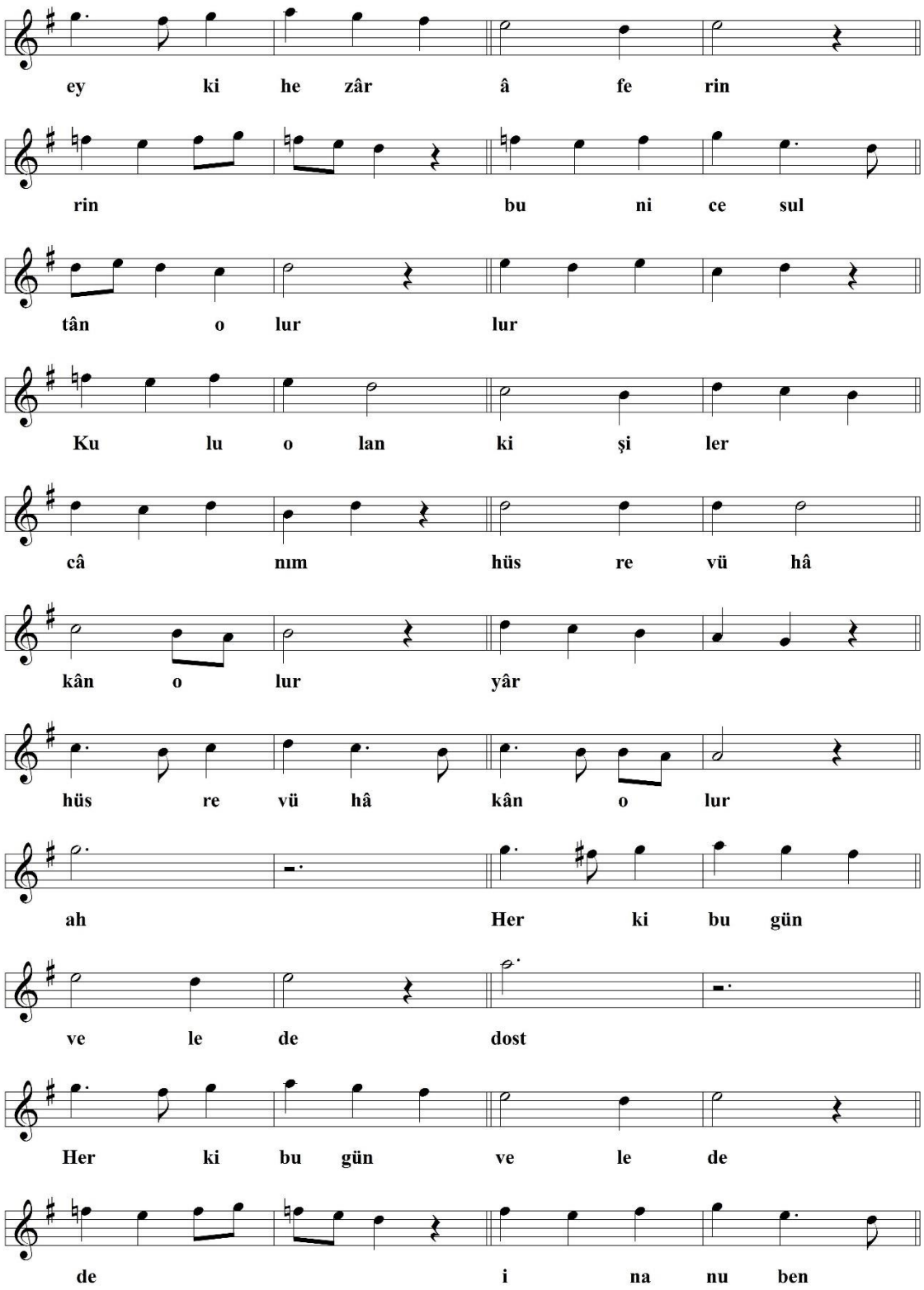

ki râ gev her kû nem dost
Ey mut ri bân ey
mut ri bân bân de fi
şü mâ pür zer kü nem
nem Ey mut ri bân ey
mut ri bân de fi
[21]
şü mâ pür zer kü nem dost
3
ah hey zâ lim yâr
ah mî rim
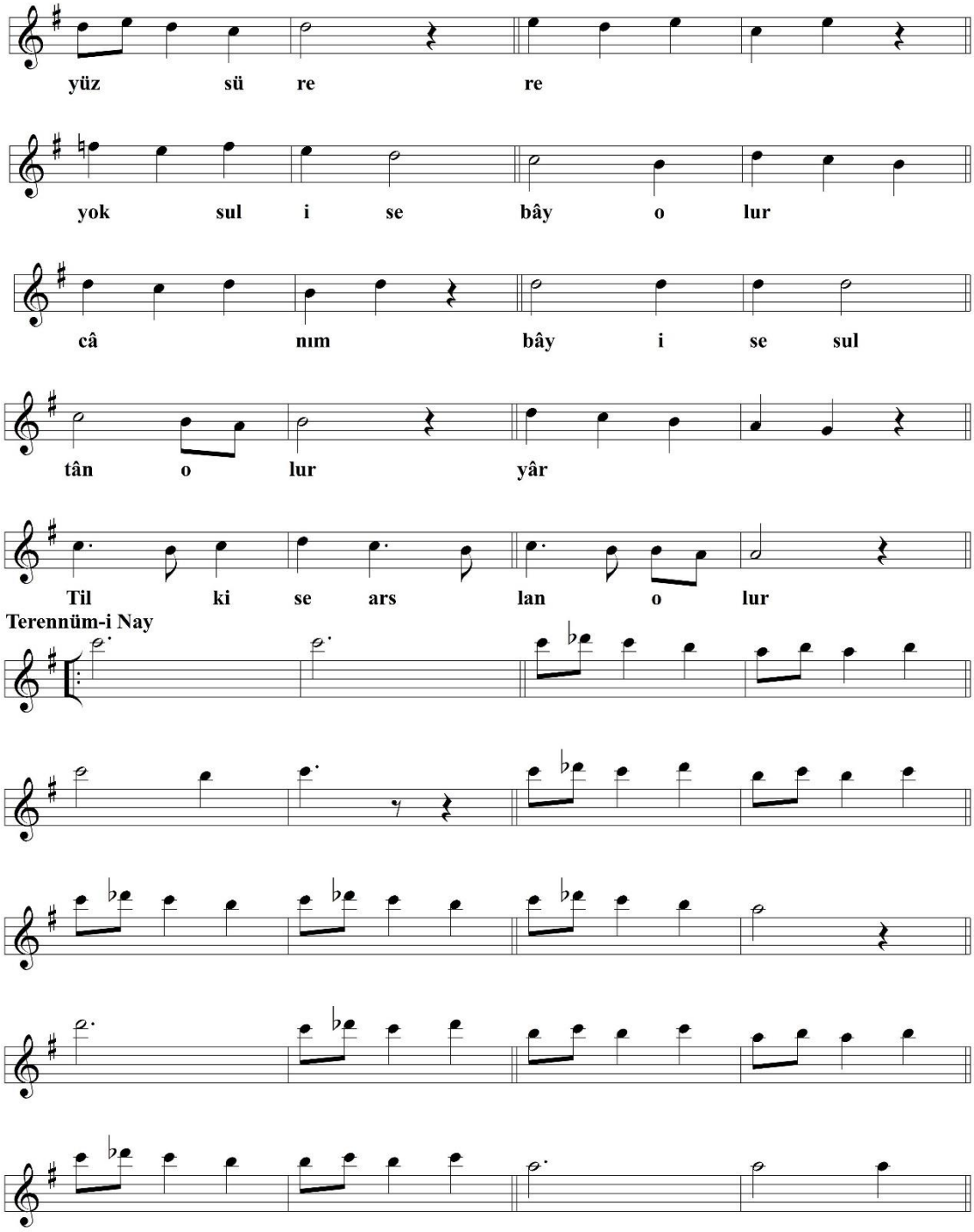
SELÂM-I SÂLİS (ÜÇÜNCÜ SELÂM)
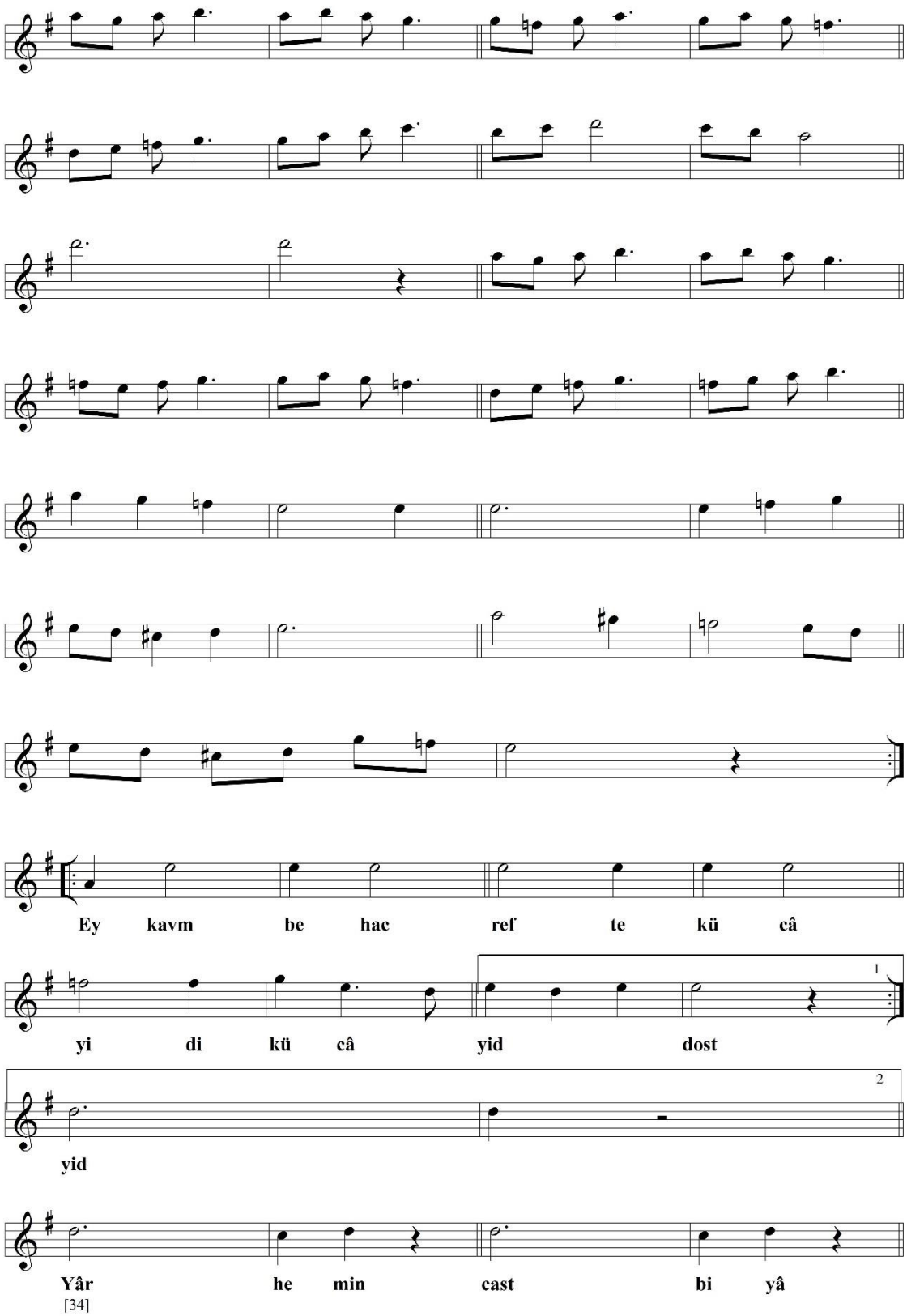
Devr
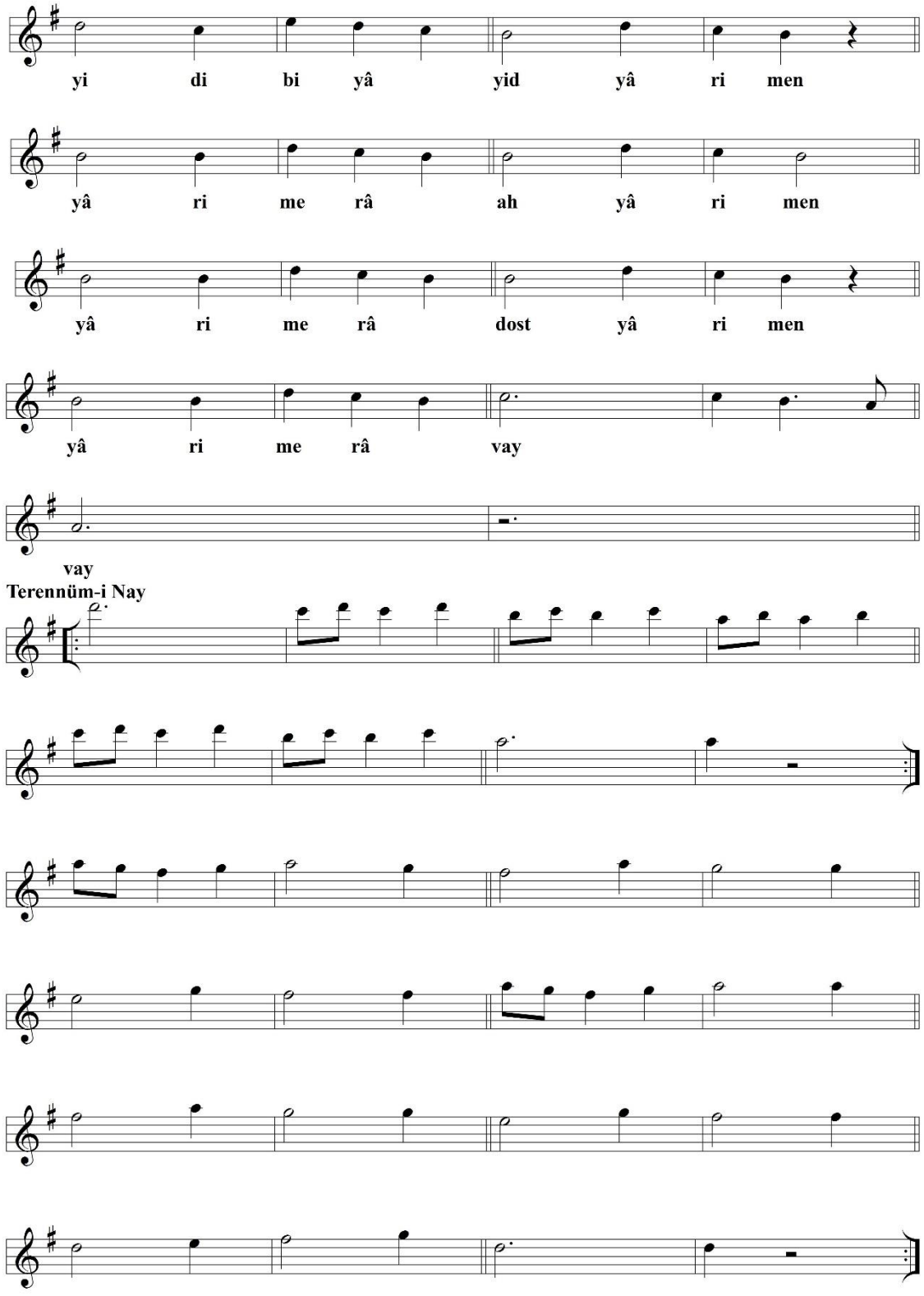

mem
[29]
zi hû pâ
Aksak
[30]
lû de gî
Terennüm-i Nay
[31]
1
2
Semâi
[33]
[32]
ah Ey ki he zâr
â fe rin dost
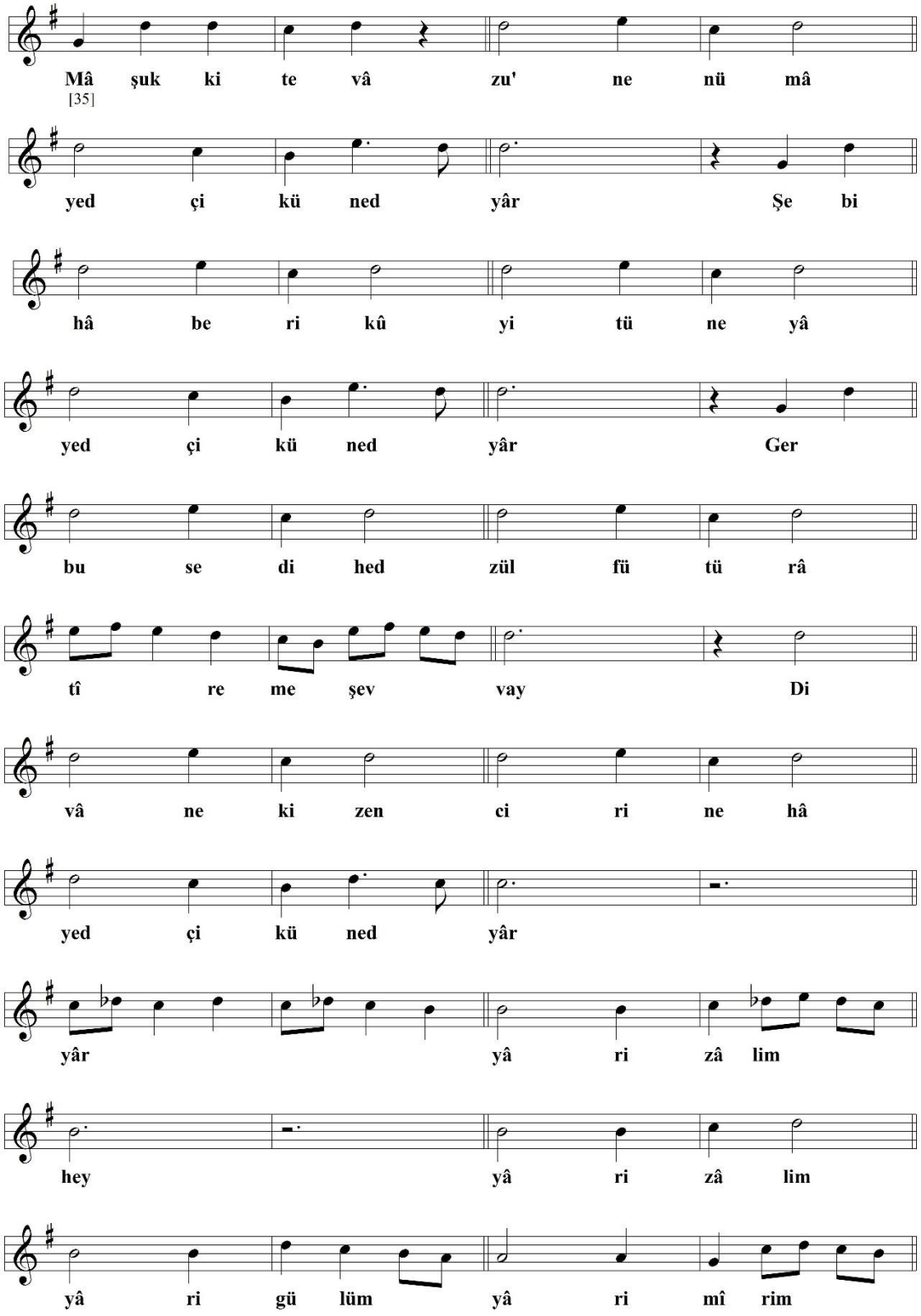

ey ki he zâr â fe rin
rin bu ni ce sul
tân o lur lur
Ku lu o lan ki şi ler
câ nım hüs re vü hâ
kân o lur yâr
hüs re vü hâ kân o lur
ah Her ki bu gün
ve le de dost
Her ki bu gün ve le de
de i na nu ben
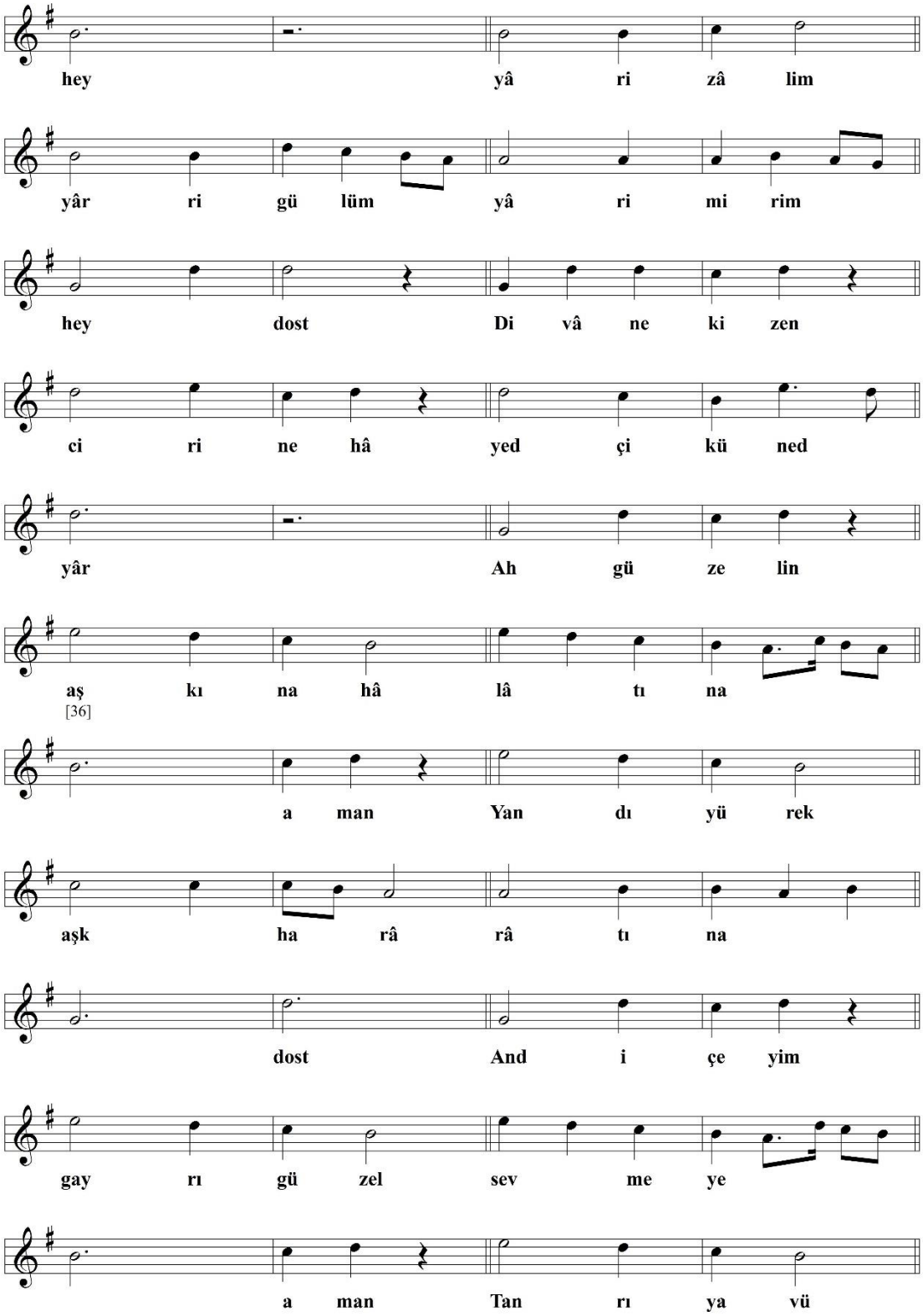

yüz sü re re
yok sul i se bây o lur
câ nım bây i se sul
tân o lur yâr
Til ki se ars lan o lur
Terennüm-i Nay

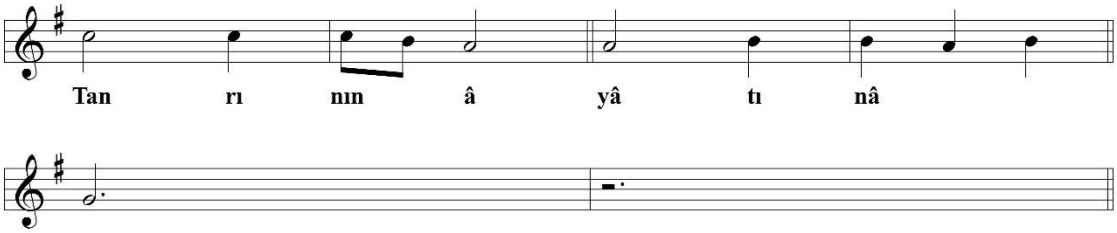

Ey kavm be hac ref te kü câ
yi di kü câ yid dost
1
2
yid
Yâr he min cast bi yâ

[34]
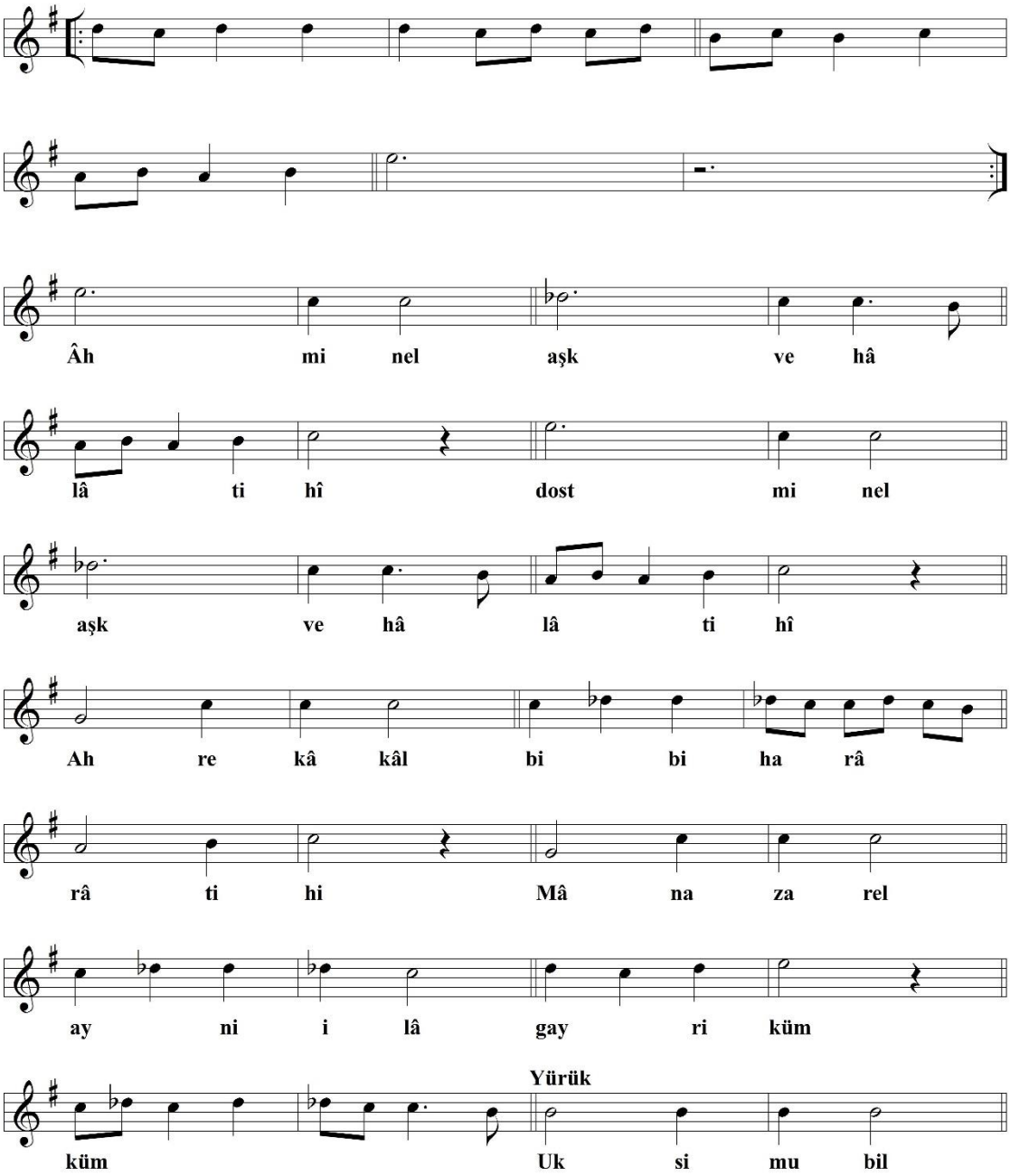

yi di bi yâ yid yâ ri men
yâ ri me râ ah yâ ri men
yâ ri me râ dost yâ ri men
yâ ri me râ vay
vay
Terennüm-i Nay
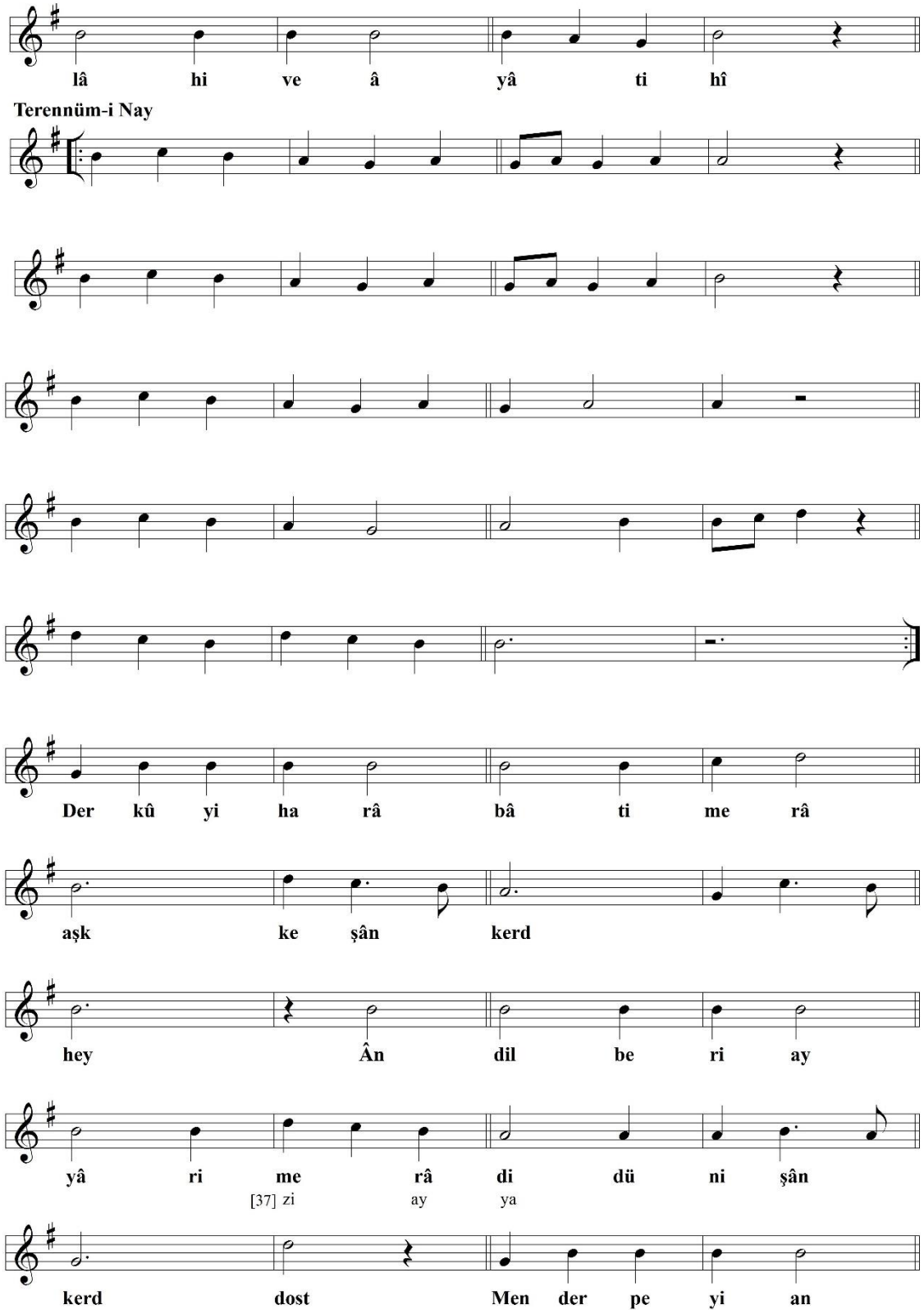

Mâ şuk ki te vâ zu' ne nü mâ
[35]
yed çi kü ned yâr Şe bi
hâ be ri kû yi tü ne yâ
yed çi kü ned yâr Ger
bu se di hed zül fü tü râ
tî re me şev vay Di
vâ ne ki zen ci ri ne hâ
yed çi kü ned yâr
yâr yâ ri zâ lim
hey yâ ri zâ lim
yâ ri gü lüm yâ ri mî rim
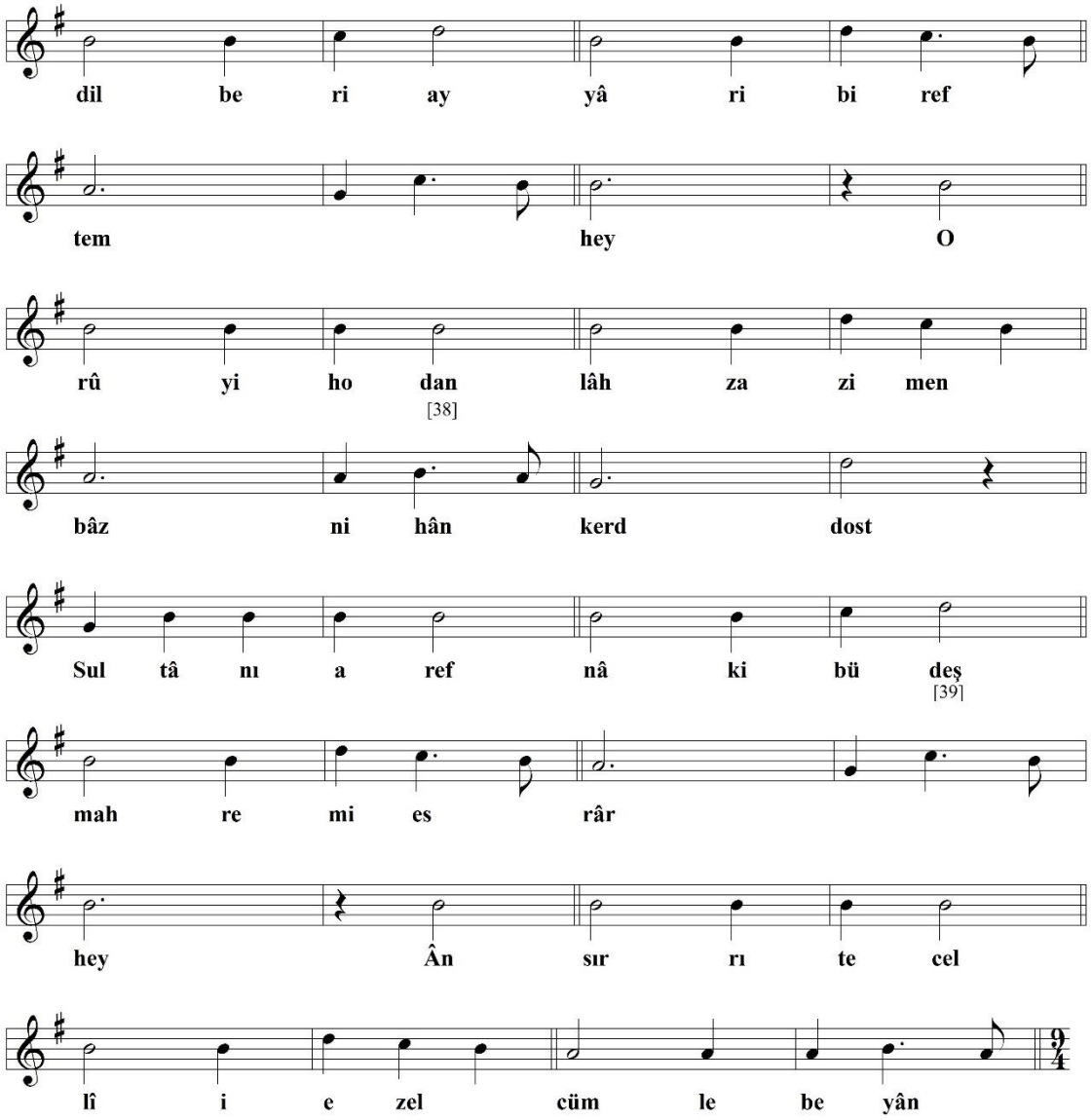

hey yâ ri zâ lim
yâr ri gü lüm yâ ri mi rim
hey dost Di vâ ne ki zen
ci ri ne hâ yed çi kü ned
yâr Ah gü ze lin
aş kı na hâ lâ tı na
[36]
a man Yan dı yü rek
aşk ha râ râ tı na
dost And i çe yim
gay rı gü zel sev me ye
a man Tan rı ya vü

Terennüm-i Nay
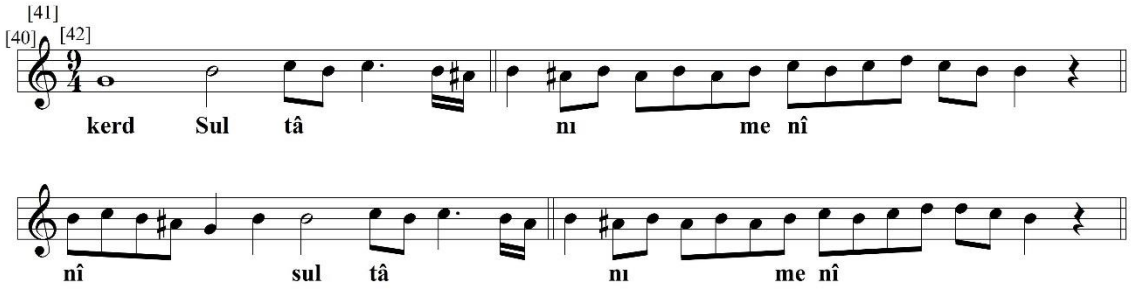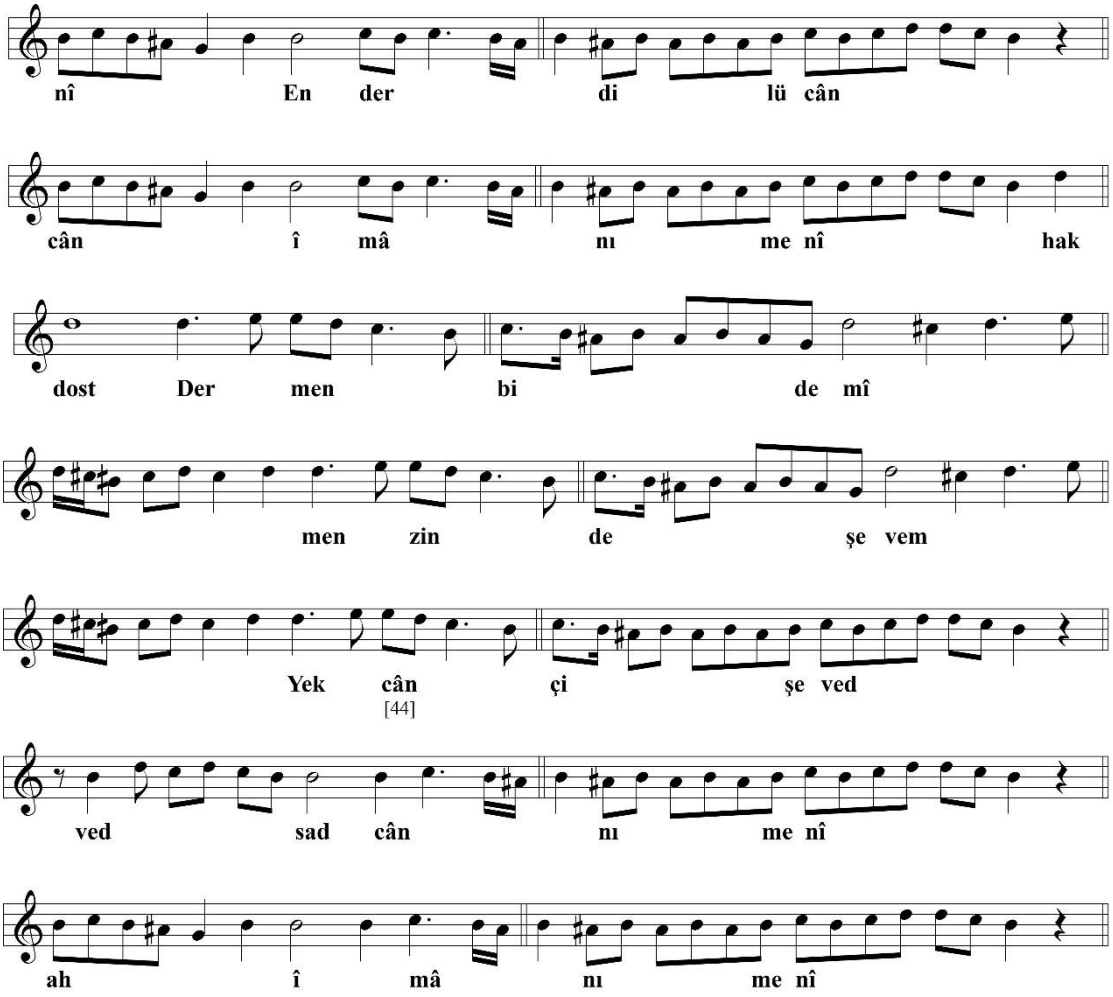

lâ hi ve â yâ ti hî
Terennüm-i Nay
Der kû yi ha râ bâ ti me râ
aşk ke şân kerd
hey Ân dil be ri ay
yâ ri me râ di dü ni şân
[37] zi ay ya
kerd dost Men der pe yi an

SELÂM-I RÂBİ (DÖRDÜNCÜ SELÂM)

Evfer-i Mevlevî

322

[322] Defterde Dügâh Mevlevî Âyini sonunda arap harfleri ile “Burada Segâh yahud Hüzzam peşrev çalınır. Bade.Aşr-ı Şerîfi okunur.” yazılmış.

4.8.2. Güftesi

Birinci Selâm

Aşkast târik-i râh-i Peygamber-i mâ

Mâ zâde-i aşıkım ü aşk mâder-i mâ[323]

Ey mâder-i mâ nühüfte der çâder-i mâ

Pinhan şude der tabîat-ı kâfer-i mâ

Men bende-i Kur'ânem eğer can dârem

Men hâk-i reh-i Muhammed-i muhtârem

Ger nakil küned cüz în kes ez güftârem

Bîzârem ez ô vez in sühan bîzârem

Bâ anki mîdânî merâ hergiz ne-mi hânî merâ

Hestem segî zin âsitan ender çi mîrânî merâ

(*Ey*) Âşık oldum bilmedim yâr özgelerle yâr imiş

(*Ey*) Allah Allah âşıka bunca cefalâr var imiş

(*Ey*) Bî-vefâ yâr inçünîn bi rahm ü sengin mevân

Derdi merdân-ı tü îm ez hâl-i mâ gâfil mebâş[324]

[323] Bu mısra, Mehmet Kanar'ın "Mevlânâ Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebîrden Seçmeler" adlı eserinde "Mâ zâde-i aşk u aşk şud mâder-i mâ" olarak, s.375. Halil İbrahim Sarıoğlu'un *"Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Rubâîler"* adlı eserinde "Mâ zâde-yi aşk u aşk bod mâder-i mâ" olarak kayıtlıdır. s.36.

[324] "Derdi merdân-ı tü îm ez hâl-i mâ gâfil mebâş" mısrası defterde bulunmamaktadır.

Der çemen üftad (*ey*) nâle-i bülbül *(bülbül canım)*

Tâ tü der ayî *(yâri men)* çün hayme-i gül

Hey sultân-ı men, hey hünkârı men,hey ra'na yı men hey makbûli men

İkinci Selâm(Selâm-ı Sânî)

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü cân îmân-ı menî

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ey âşıkân ey âşıkân men hâki râ gevher kûnem (*dost*)

Ey mutribân ey mutribân def-i şümâ pür-zer künem (*dost*)

Ah hey zâlim yâr, ah pîrim

Üçüncü Selâm (Selâm-ı Sâlis)

(*Hey*) Ey şehdi nûşîn-i (*ah*) lebet (*hey*) pâk ez heme (*hey*) âlûdegî

(*Hey*) Binşinki tâ bâz îsted çeşmem zi hûn pâlûdegî

(*Ah*) Ey ki hezâr âferin (*dost*) bu nice sultân olur

Kulu olan kişiler (*cânım*) hüsrev ü hâkân olur

(*Ah*) Her ki bugün Veled'e (*dost*) inanuben yüz süre

Yoksul ise bây olur (*cânım*) bây ise sultân olur (*yâr*)

Tilkise arslan olur[325]

[325] Defterde Ahmet Eflaki Dede'ye ait bu dörtlüğün sonunda bu Âyîn-i Şerîf'te "Tilkise arslan olur" mısrası bulunmaktadır.

Ey kavm be hac refte kücâyid kücâyid

Yâr hem incast biyâyid biyâyid

Yâri men yâri merâ ah, yâri men yâri merâ dost, yâri men yâri merâ vay vay

Mâşuki tevazu'ne nümâyed çi küned

Şebha ber-i kûyi tü neyâyed çi küned (*yâr*)

Ger bûse dihed zülfü türâ tîre meşev (*vay*)

Divâne ki zencir-i nehâyed çî kûned (*yâr*)

Yâr yâr yâri zâlim hey yâri zâlim yâri gülüm

Yâri mîrim hey, yâri zâlim yâri gülüm,yâri mîrim hey dost

Ah güzelin aşkına hâlâtına (*aman*)

Yandı yürek aşk harârâtına (*dost*)

And içeyim gayrı güzel sevmeye (*aman*)

Tanrı'ya vü Tanrı'nın âyâtına

Âh minel aşk ve hâlâtihî

Ahreka kâlbi bi harârâtihi

Mâ nazarel ayni ilâ gayriküm

Uksimü billâhi ve âyâtihî

Der kûy-i harâbâtmerâ aşk keşân kerd (*hey*)

Ân dilber-i ayyâr merâ did ü nişân kerd

Men der pey-i an dilber-i ayyârbi-reftem (*hey*)

O rûy-i hod ân lâhza zi men bâz nihân kerd (*dost*)

Sultân-ı Arefnâk büdeş mahrem-i esrâr (*hey*)

Ân sırr-ı tecellî-i ezel cümle beyân kerd

Dördüncü Selâm (Selâm-ı Râbi)

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü cân îmân-ı menî (*Hak dost*)

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ah imân-ı menî

4.8.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi

1. Sadece birinci selâma başlarken sol anahtarı bulunmaktadır. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

2. Birinci selâmın donanımında Dügâh makamının arıza işaretleri bulunmamaktadır. Donanımda kullanılmayan arıza işaretleri eser içinde gösterilmiş. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

3. Birinci selâmın usûlüne arap harfleri ile “Usûlü Devr-i Revan” yazılmış donanıma 14/8 yazılmış, usûl 3+4+3+4 düzümüyle ölçüler dörde bölünmüş fakat her 7 zaman sonları çift çizgi ile belirtilmiş. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım

şekline izin vermediği için usûl bölünmeden sadece 14 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

4. "Aşkast" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

5. "Aşk" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

6. Birinci selâmın bu ölçüsündeki onaltılık değerdeki üçlemenin çizgisi bulunmamaktadır. Çalışmada üçlemenin çizgisi belirtilerek yazılmıştır.

7. Birinci selâmın bu ölçüsündeki gerdaniye perdesine nokta koyulmuş ölçü fazla kapatılmış. Çalışmada gerdaniye perdesindeki nokta koyulmadan yazılmıştır.

8. "Bîzârem" kelimesindeki "z" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

9. "Ender" kelimesi, Ahmet Çalışır[326], M. Fatih Salgar[327] ve Sadettin Heper[328] nota nüshalarında "Ezder" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki yazılmıştır.

10. "Yâr imiş" kısmındaki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

11. "Allah Allah" kısmı defterde arap harfleriyle "ah" gibi yazılmış. Çalışmada "Allah Allah" olarak yazılmıştır.

12. "Vâr imiş" kısmındaki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

13. "Vâr imiş" kısmındaki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

14. "Mevan" kelimesi, Ahmet Çalışır[329], M. Fatih Salgar[330] ve Sadettin Heper[331] nota nüshalarında "Mebaş" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

15. "Ey" kısmı defterde ikinci tekrarda "in" olarak yazılmış. Çalışmada "ey" olarak yazılmıştır.

[326] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/62.
[327] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 102.
[328] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 20.
[329] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/63.
[330] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 102.
[331] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 20.

16. “Tâ tü der ayî çün hayme-i gül” mısrası Ahmet Çalışır[332], M. Fatih Salgar[333] ve Sadettin Heper[334] nota nüshalarında “Tâ tü der ayî der hayme-i gül” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki yazılmıştır.

17. “Hayme-i” kelimesinde ki “y” harfi ilk tekrarda “ha” olarak yazılmış. Çalışmada “Hay” olarak yazılmıştır.

18. Sol anahtarı kullanılmadan ikinci selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

19. İkinci selâmın donanımında sadece evç perdesi bulunmaktadır.Çalışmada defterdeki gibi donanıma sadece evç perdesi yazılmıştır.

20. İkinci selâmın usûlüne arap harfleri ile “Mevlevî Evferî” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

21. İkinci selâmın bu ölçüsü 10 zamanda, fazla ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

22. Sol anahtarı kullanılmadan üçüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

23. Üçüncü selâmın donanımında naturel işareti bulunmaktadır. Çalışmada, kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için donanıma arıza işareti koyulmadan yazılmıştır.

24. Üçüncü selâmın usûlüne arap harfleri ile “Devr” yazılmış, ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük olarak ve her 14 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

[332] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/63.
[333] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 103.
[334] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 21.

25. Defterde “Heme” kelimesi “Heyme” olarak yazılmış. Çalışmada “Heme” olarak yazılmıştır.

26. Üçüncü selâmın bu ölçüsü 3 zamanda, fazla ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi aktarılmıştır.

27. “Îsted” kelimesindeki “t” harfinin noktası eksik yazılmış.

28. “Çeşmem” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır..

29. Aksak Semâi saz terennümü bölümünden önce ki ölçü, sadece bir vuruşluk hüseyni perdesi ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

30. Mevlevî Âyinlerinin 10/8 Aksak Semâi usûlü ile bestelenen saz terennümü kısmına defterde arap harfleri ile “Aksak” yazılmış. Usûl 5+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

31. Üçüncü selâmın bu ölçüsündeki onaltılık değerdeki notaların çizgileri defterde bulunmamaktadır. Çalışmada onaltılık notaların çizgileri belirtilerek yazılmıştır.

32. Mevlevî Âyinlerinin Aksak Semâî saz terennümünden sonraki Yürük Semâi usûlü ile bestelenen bu bölümüne, defterde arap harfleriyle “Semâi” yazılmış. Usûl 3/4 şeklinde, yürük semâinin tamamlandığı her 6 zaman sonundaki ölçüler çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

33. Bu bölümden itibaren Pençgâh Âyîn-i Şerîfi ile aynıdır.

34. “Yâr” kelimesi, Ahmet Çalışır[335] ve M. Fatih Salgar[336] nota nüshalarında “Dildar” olarak, Mehmet Kanar’ın “*Mevlâna Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebir’den Seçmeler*”[337] eserinde “Ma’şûk” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

[335] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/67.
[336] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 108.
[337] Kanar, *Mevlânâ Celaleddin Rumi Divân-ı Kebirden Seçmeler*, 162.

35. “Mâşuk” kelimesi, Ahmet Çalışır[338] ve M. Fatih Salgar[339] nota nüshalarında “Aşık”, defterdeki Pençgâh Âyîn-i Şerîf’de “Aşuk” olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

36. “Aşkına” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

37. “Merâ did” kısmının altında defterde “zi ay ya” bulunmaktadır.

38. “Hod ân” kısmındaki “n” harfi defterde bulunmamaktadır.

39. “Büdeş” kelimesindeki “ş” harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

40. Sol anahtarı kullanılmadan dördüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

41.Dördüncü selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır.Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.
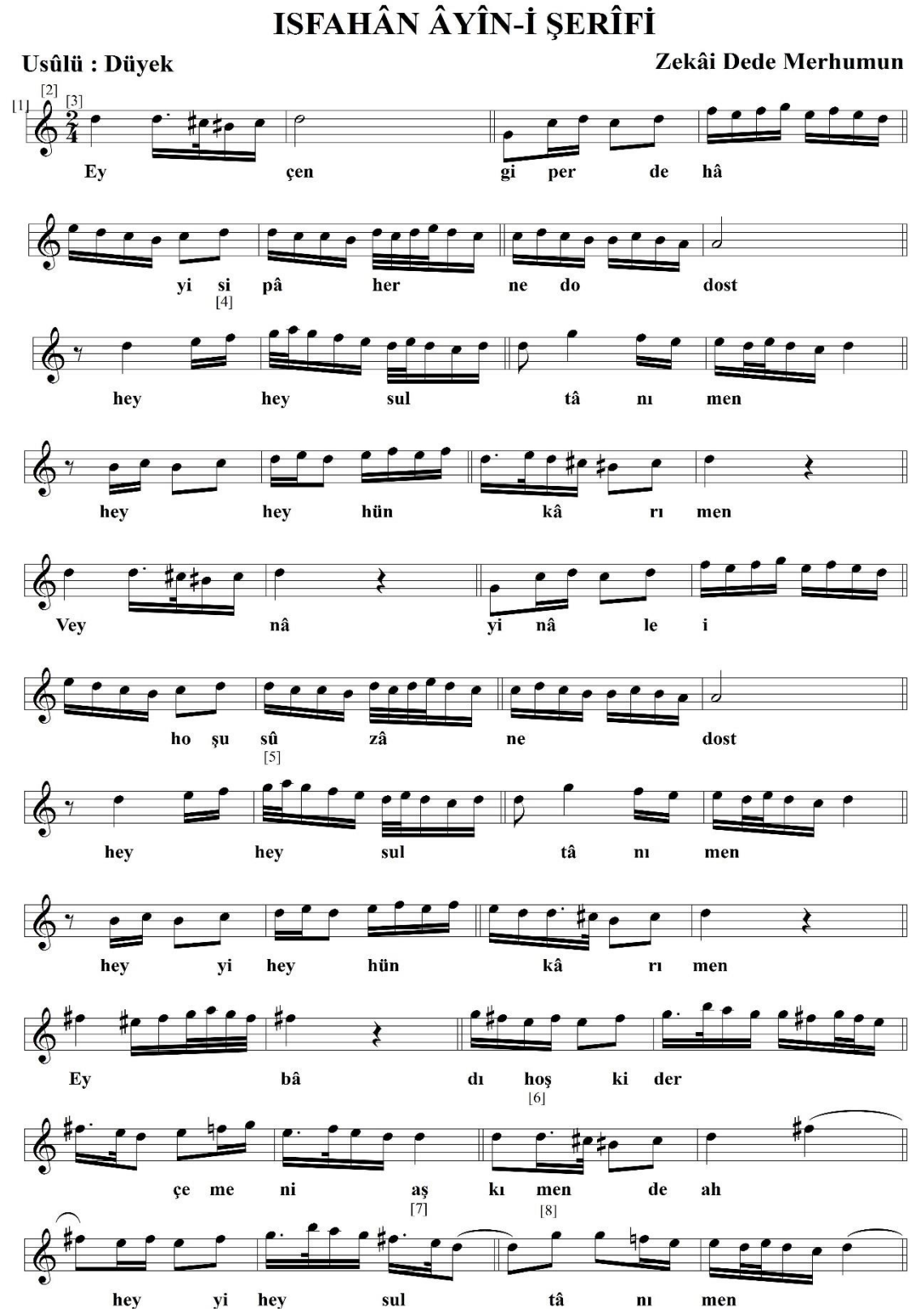
42. Dördüncü selâmın usûlüne arap harfleri ile “Evfer-i Mevlevî” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.
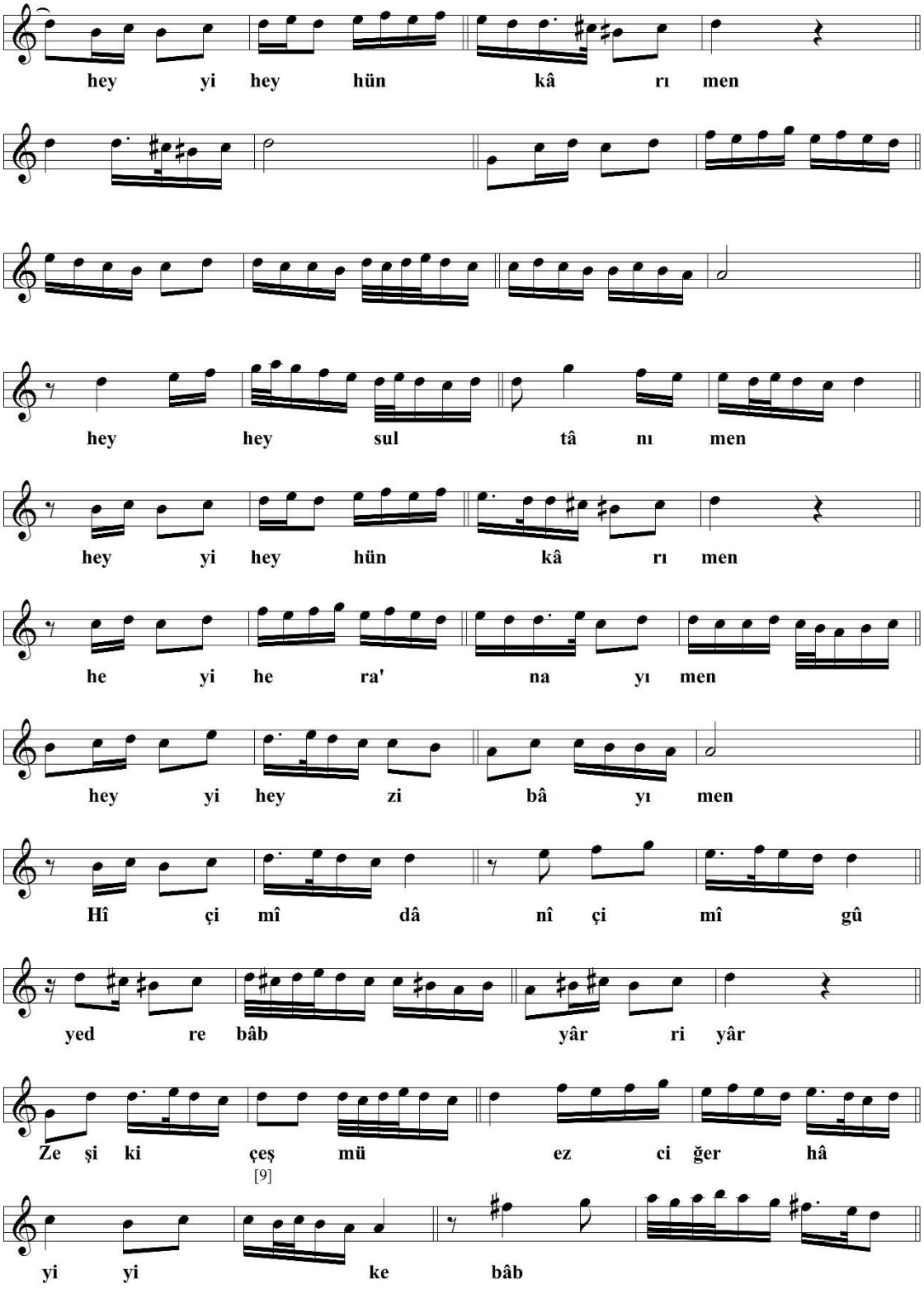
43. “Cân” kelimesindeki “n” harfi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada “cân” olarak yazılmıştır.
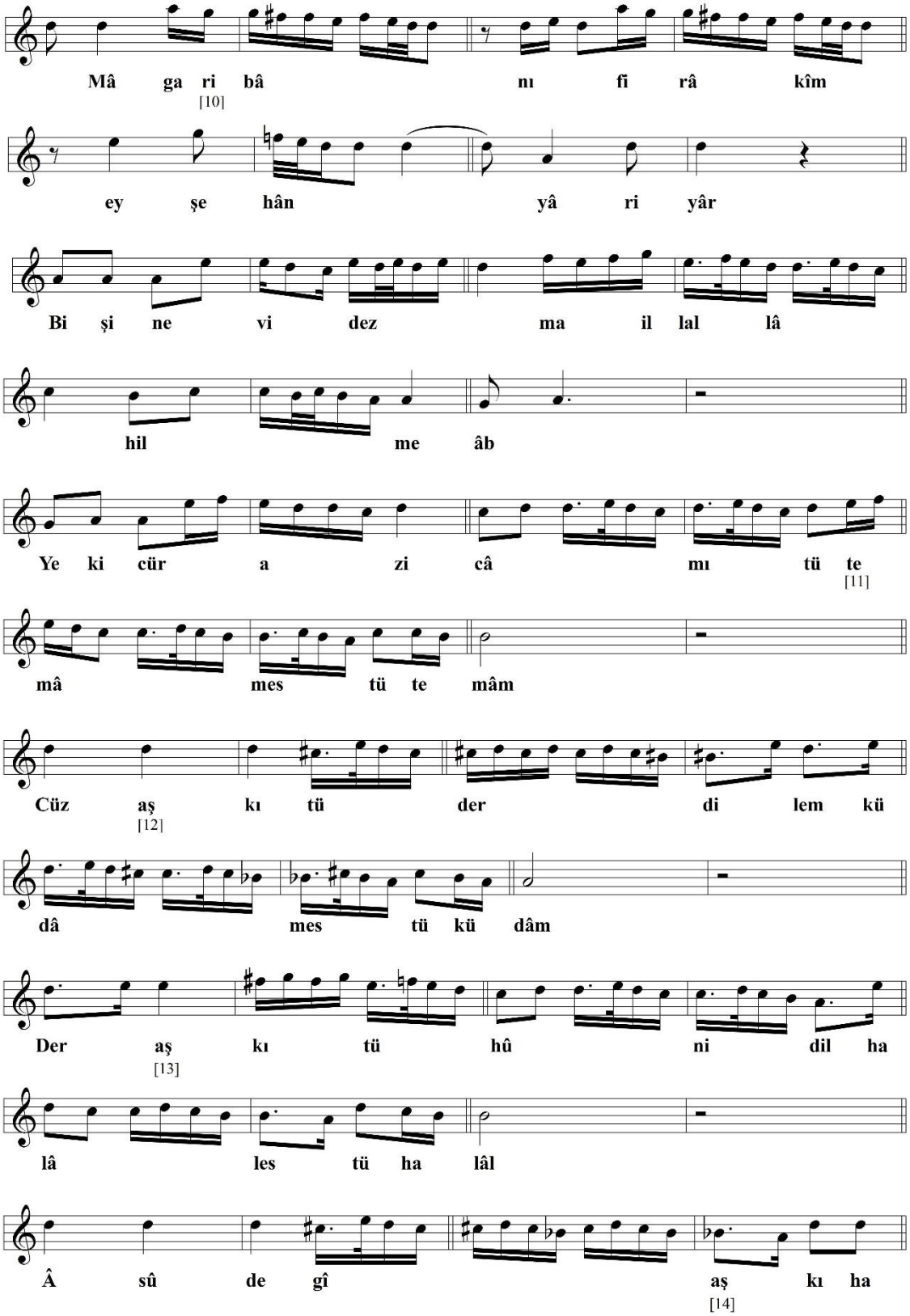
[338] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 1/67.
[339] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 108.
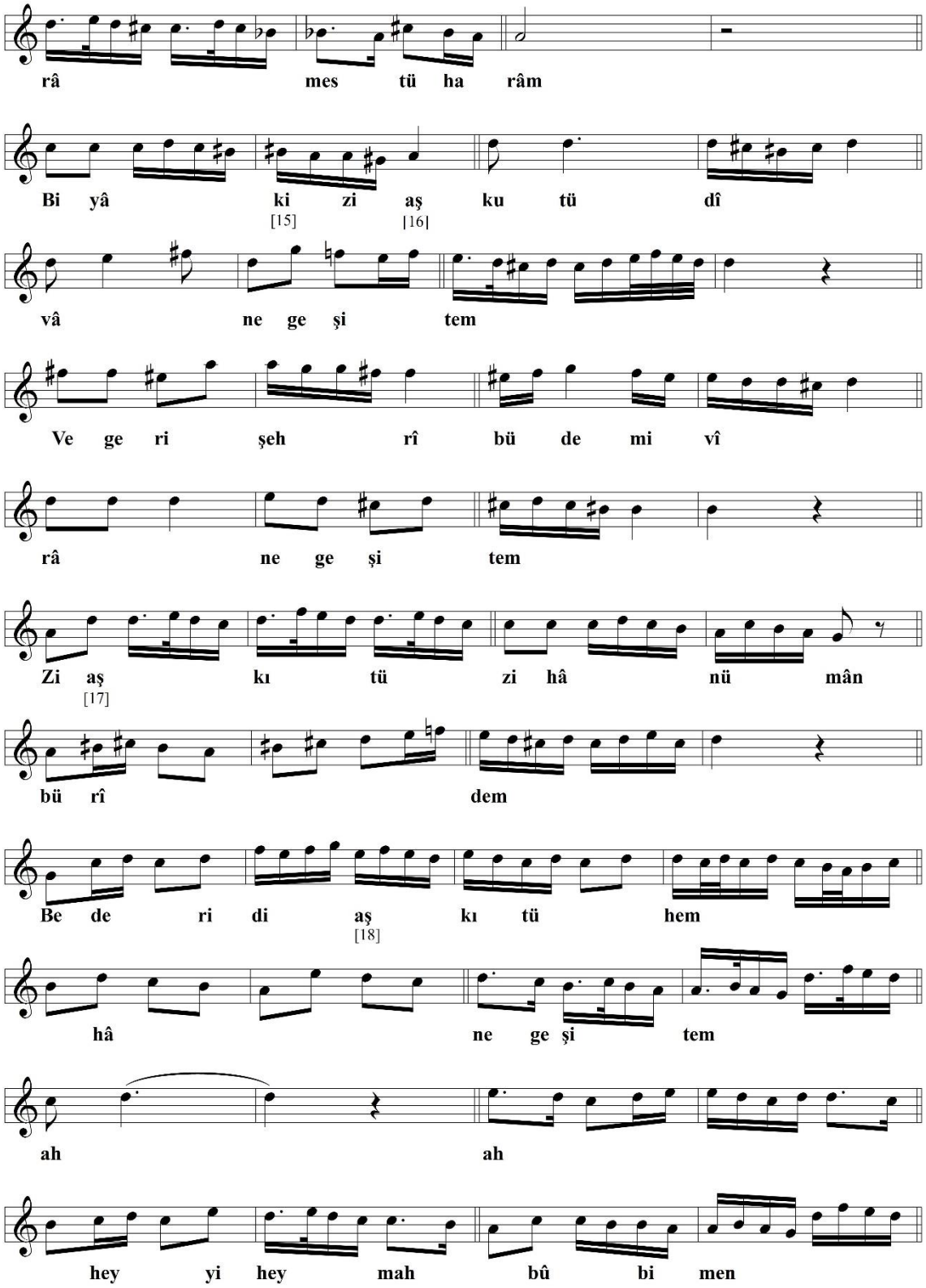
4.9. Isfahan Mevlevî Âyini

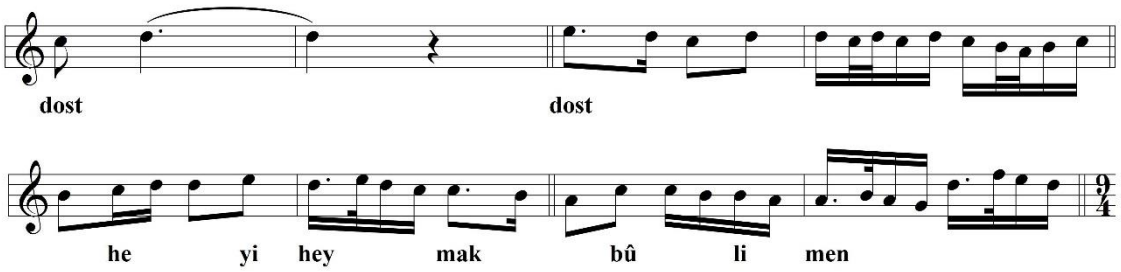
4.9.1. Notası

hey yi hey hün kâ rı men
hey hey sul tâ nı men
hey yi hey hün kâ rı men
he yi he ra' na yı men
hey yi hey zi bâ yı men
Hî çi mî dâ nî çi mî gû
yed re bâb yâr ri yâr
Ze şi ki çeş mü ez ci ğer hâ
[9]
yi yi ke bâb
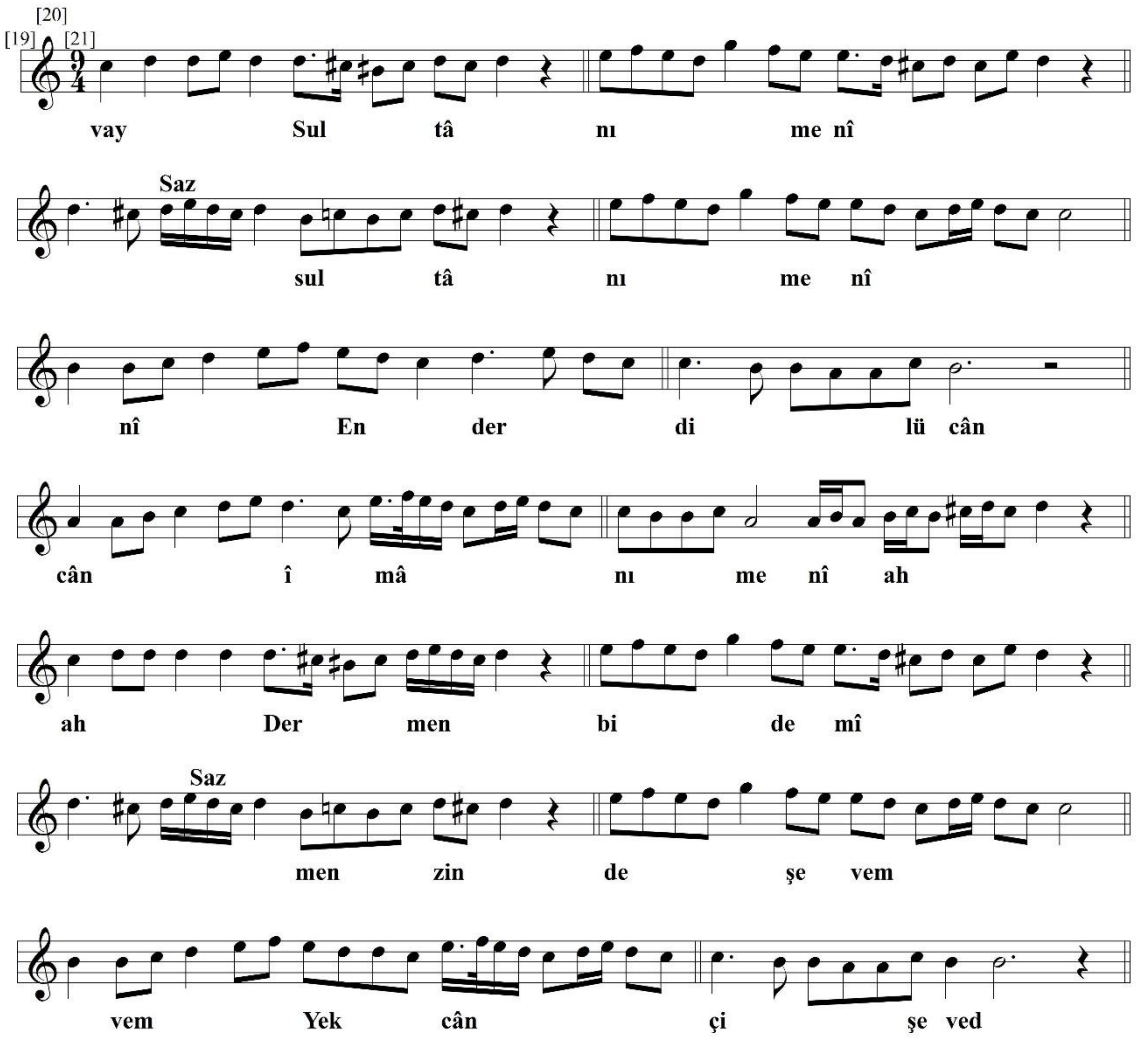

Mâ ga ri bâ nı fi râ kîm
[10]
ey şe hân yâ ri yâr
Bi şi ne vi dez ma il lal lâ
hil me âb
Ye ki cür a zi câ mı tü te
[11]
mâ mes tü te mâm
Cüz aş kı tü der di lem kü
[12]
dâ mes tü kü dâm
Der aş kı tü hû ni dil ha
[13]
lâ les tü ha lâl
Â sû de gî aş kı ha
[14]
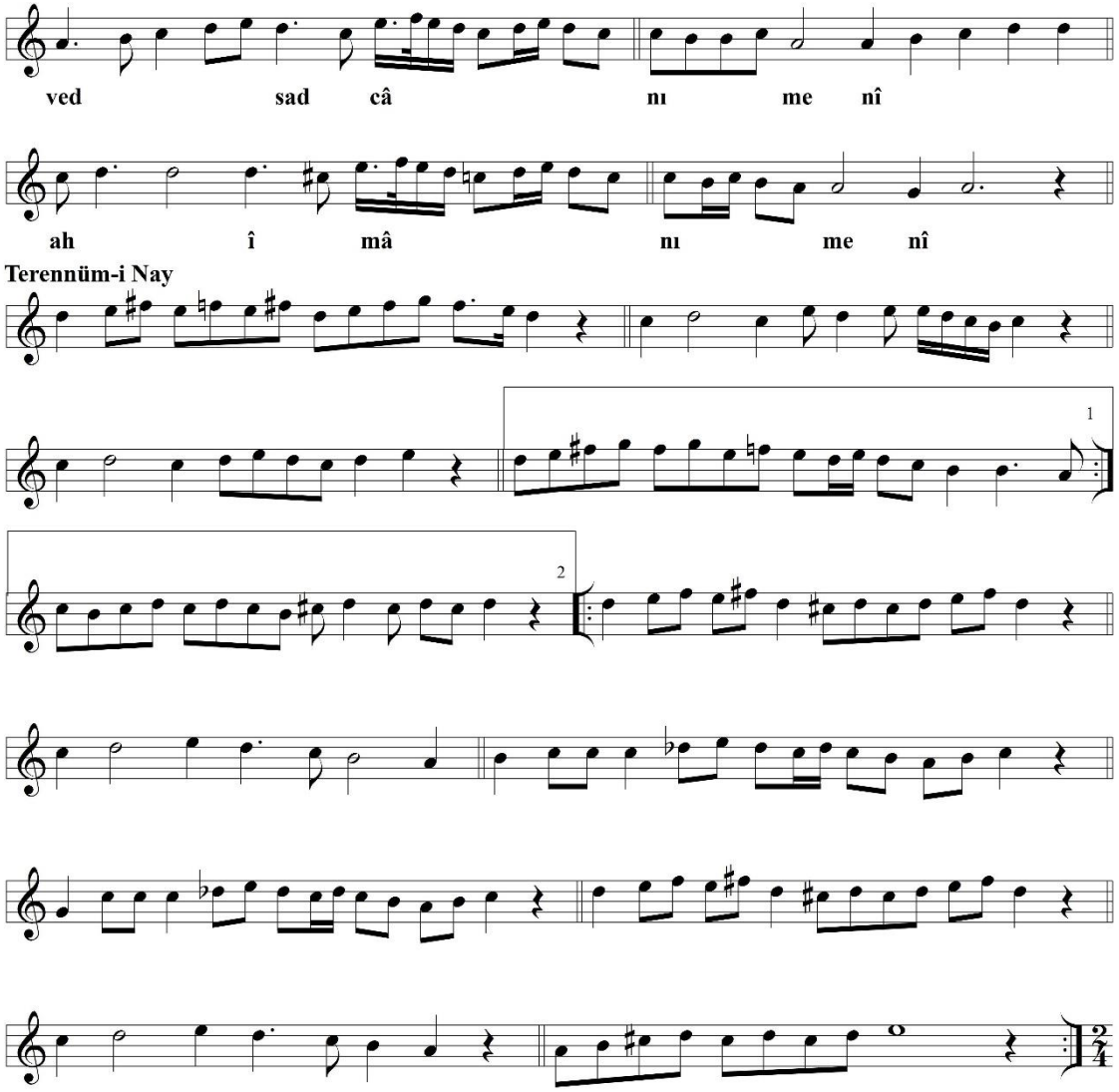

râ mes tü ha râm
Bi yâ ki zi aş ku tü dî
[15]
[16]
vâ ne ge şi tem
Ve ge ri şeh rî bü de mi vî
râ ne ge şi tem
Zi aş kı tü zi hâ nü mân
[17]
bü rî dem
Be de ri di aş kı tü hem
[18]
hâ ne ge şi tem
ah ah
hey yi hey mah bû bi men

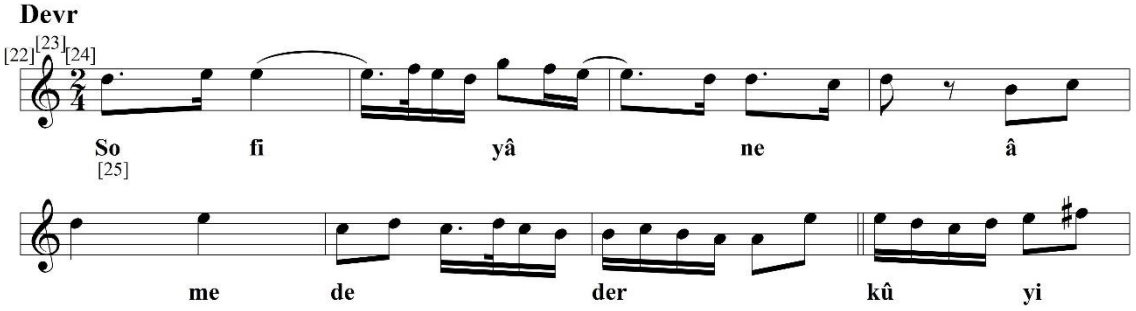
SELÂM-I SÂNÎ (İKİNCİ SELÂM)
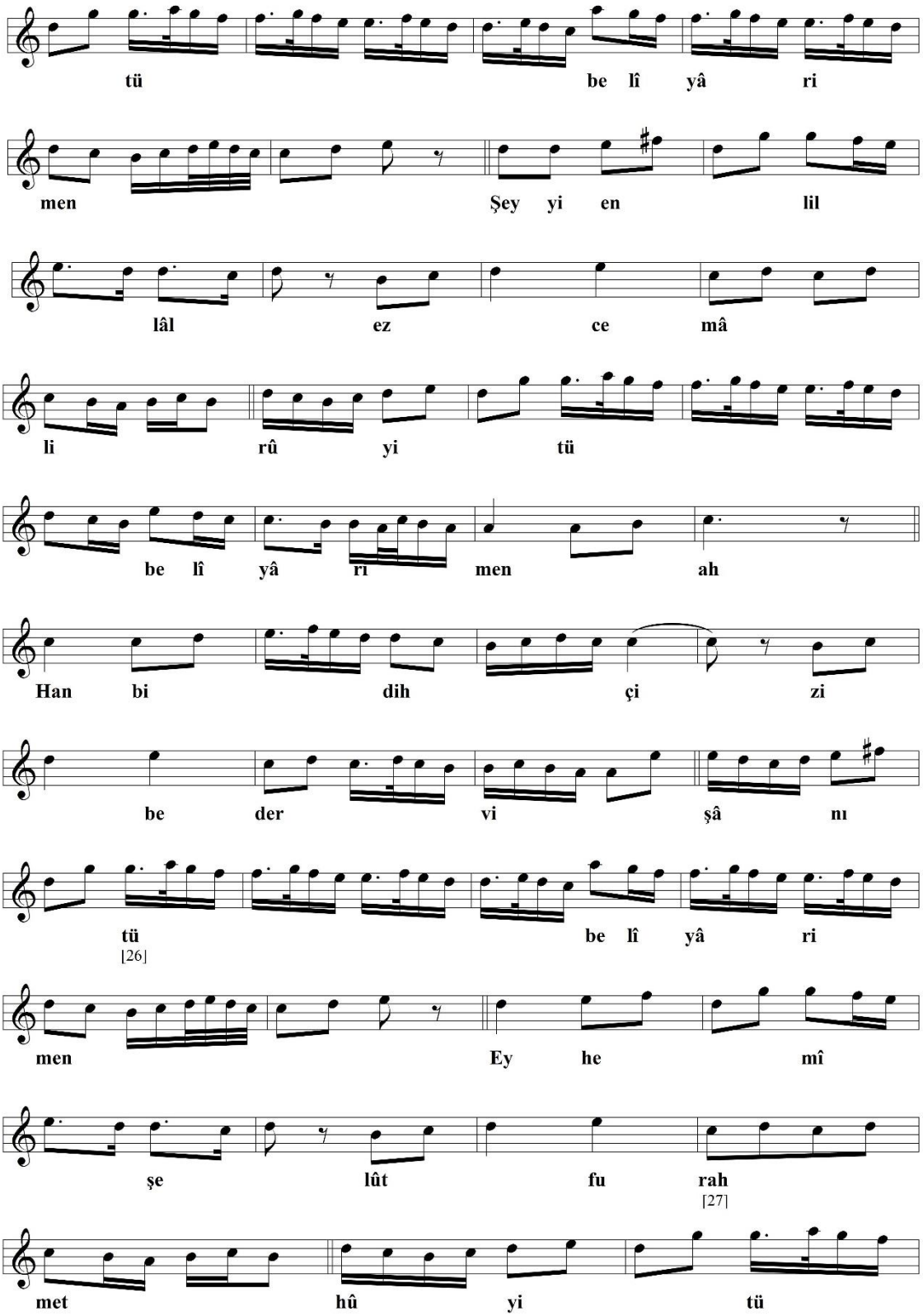
Mevlevî Evferi
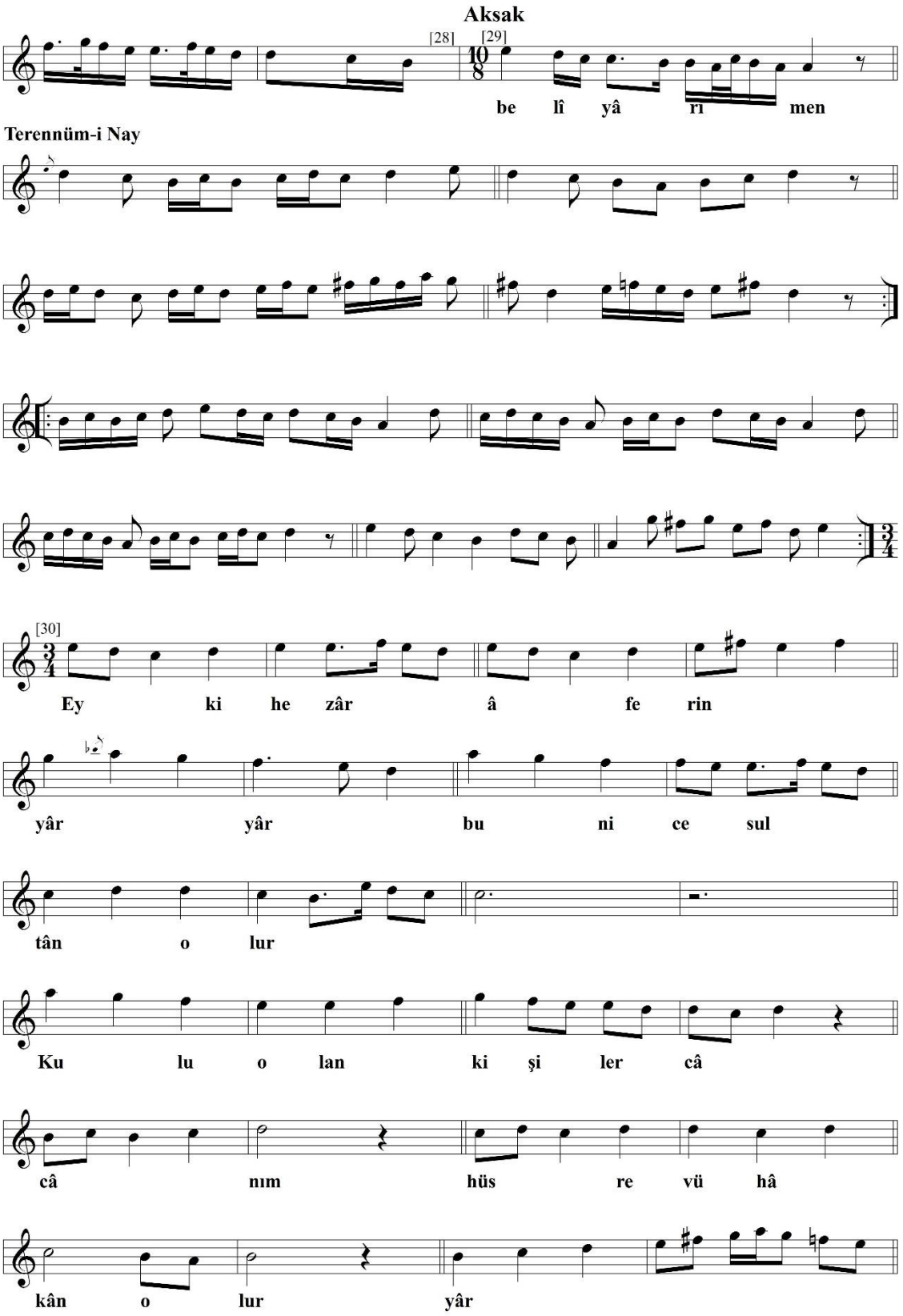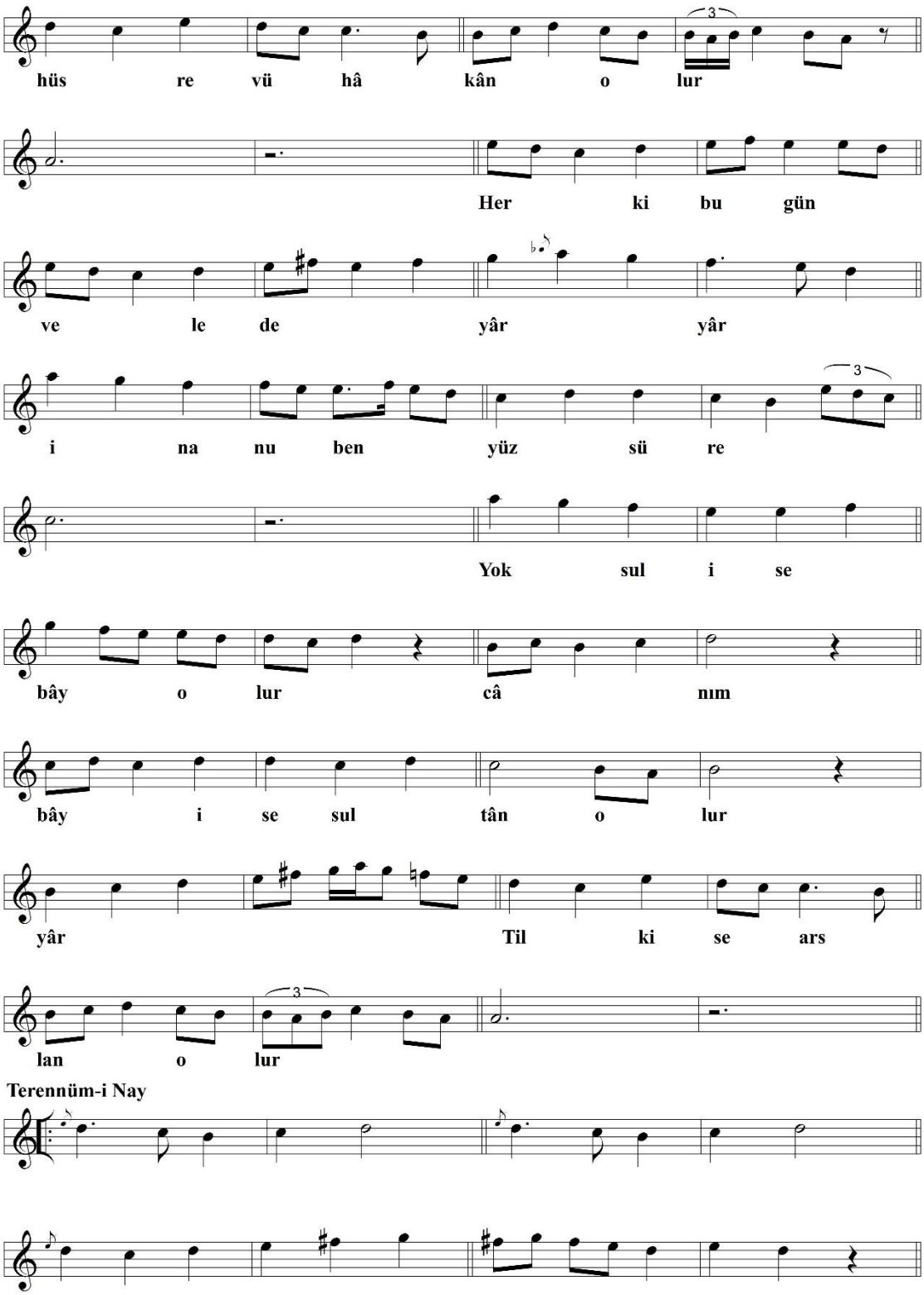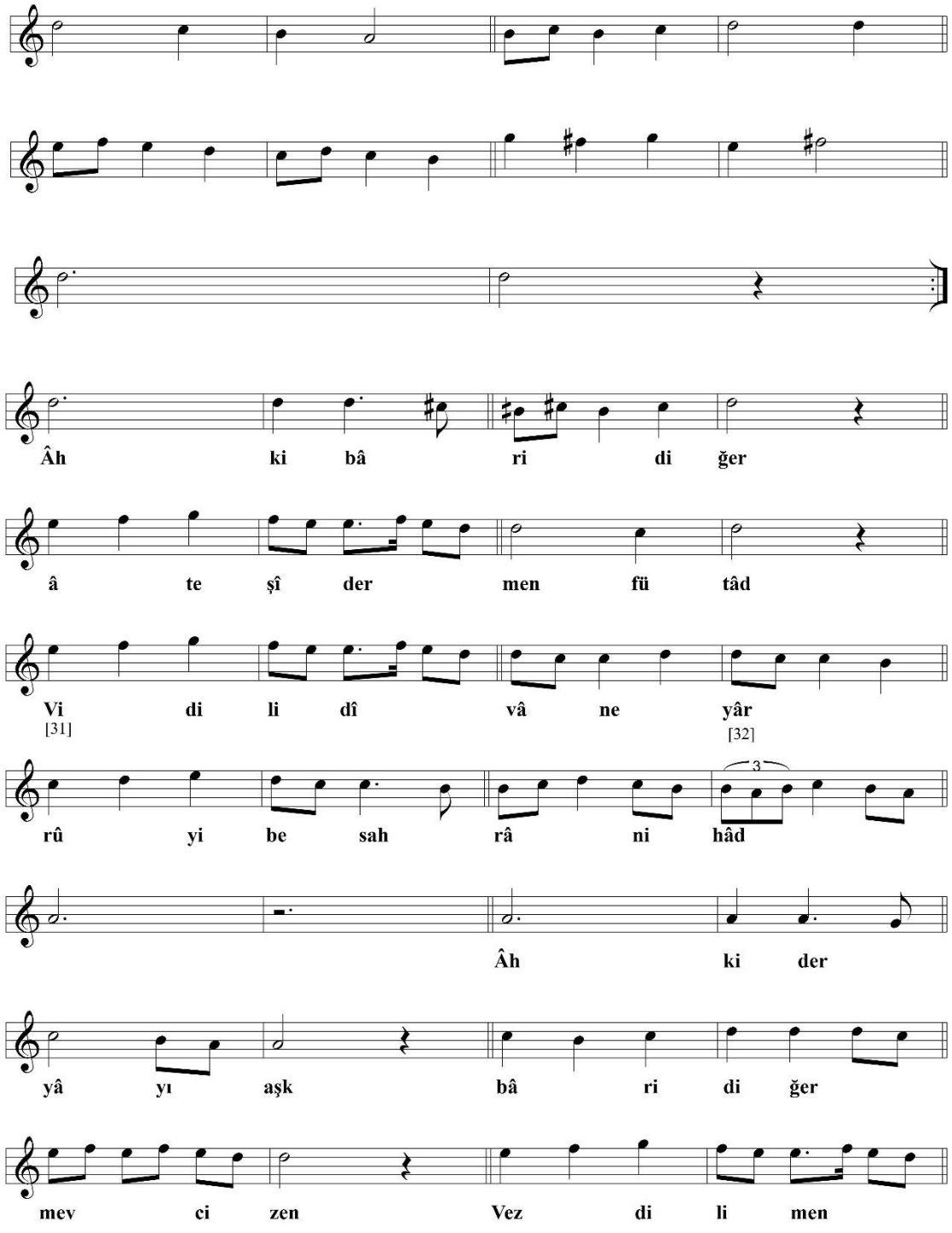

SELÂM-I SÂLİS (ÜÇÜNCÜ SELÂM)
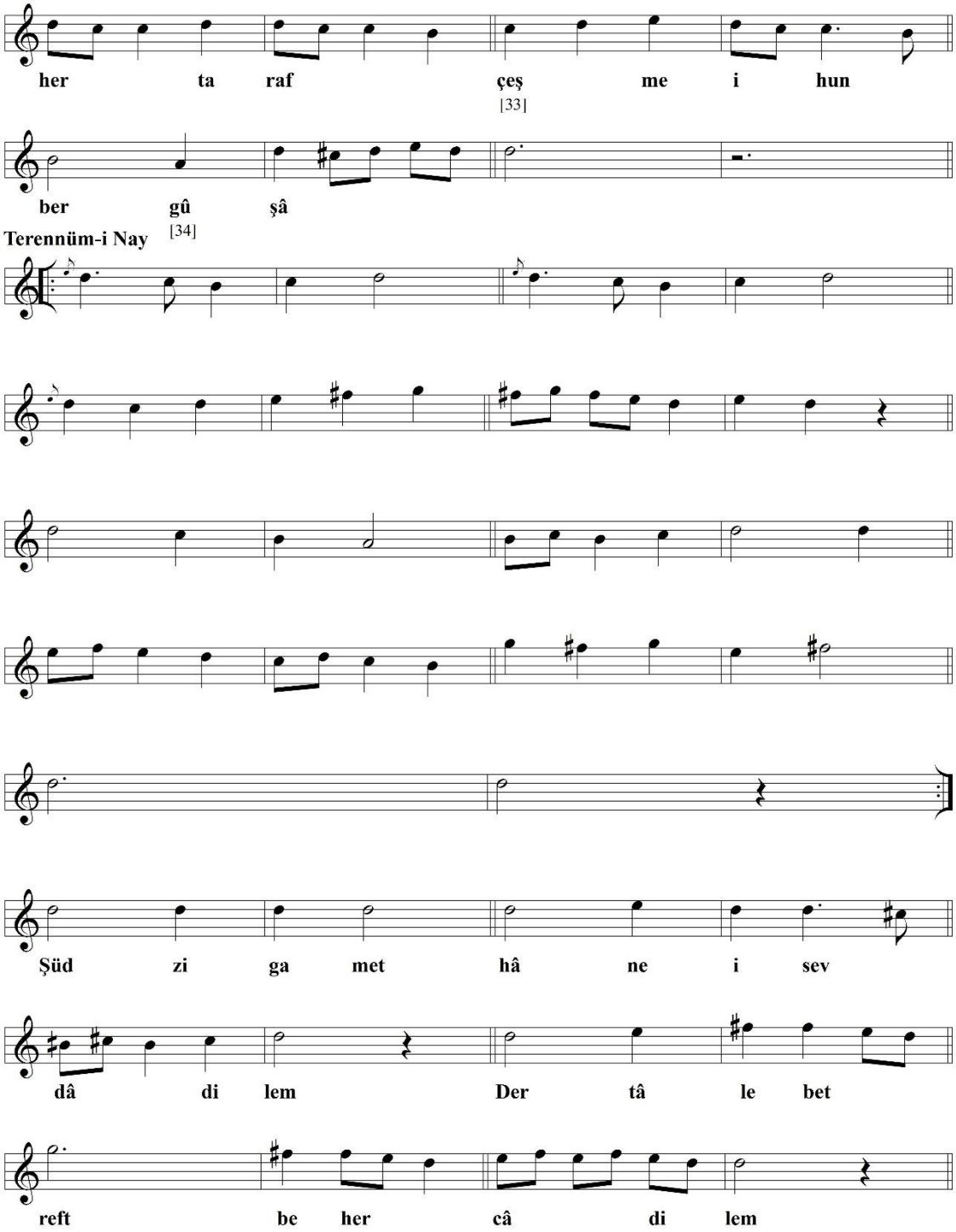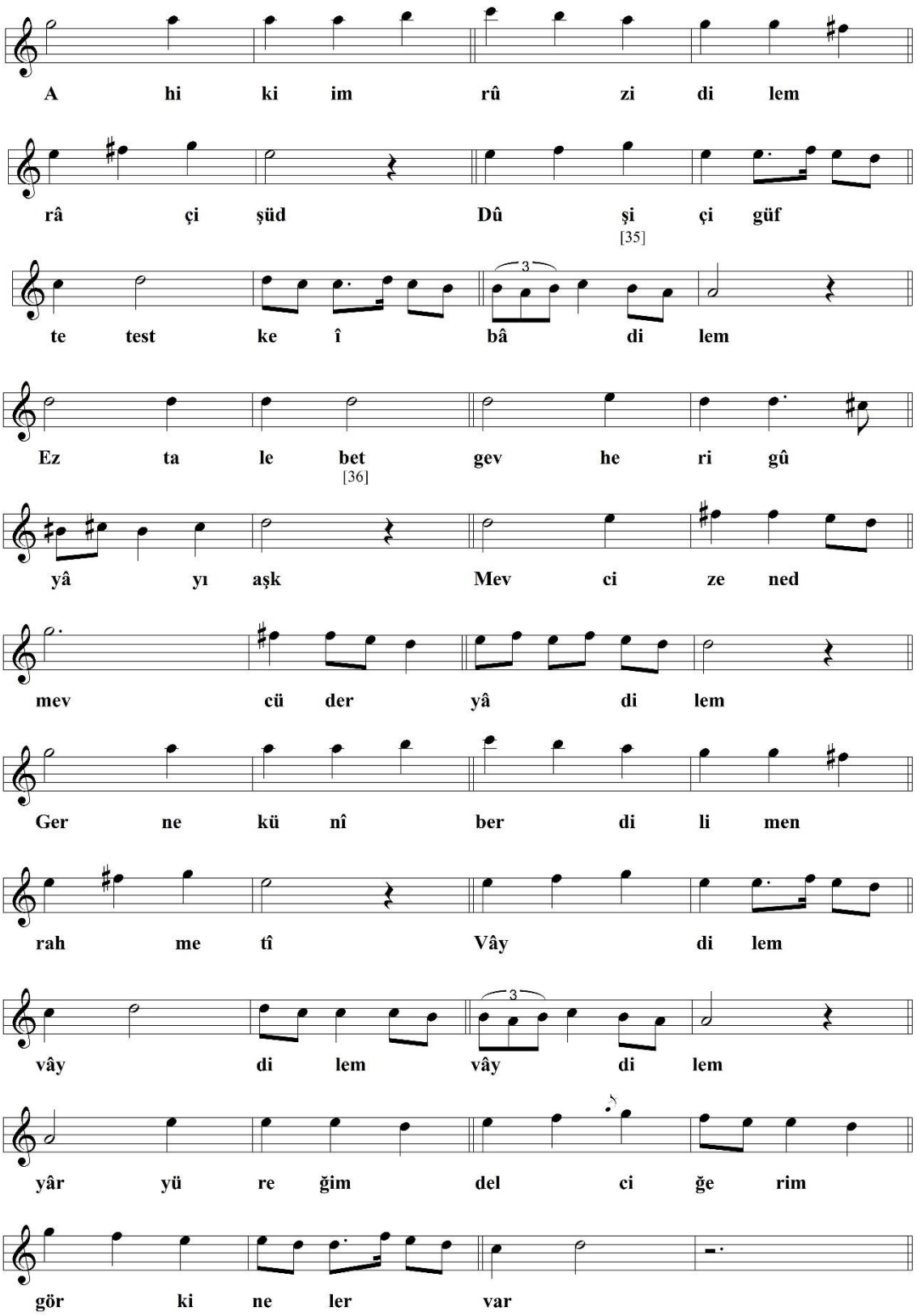

tü be lî yâ ri
men Şey yi en lil
lâl ez ce mâ
li rû yi tü
be lî yâ ri men ah
Han bi dih çi zi
be der vi şâ nı
tü be lî yâ ri
[26]
men Ey he mî
şe lût fu rah
[27]
met hû yi tü
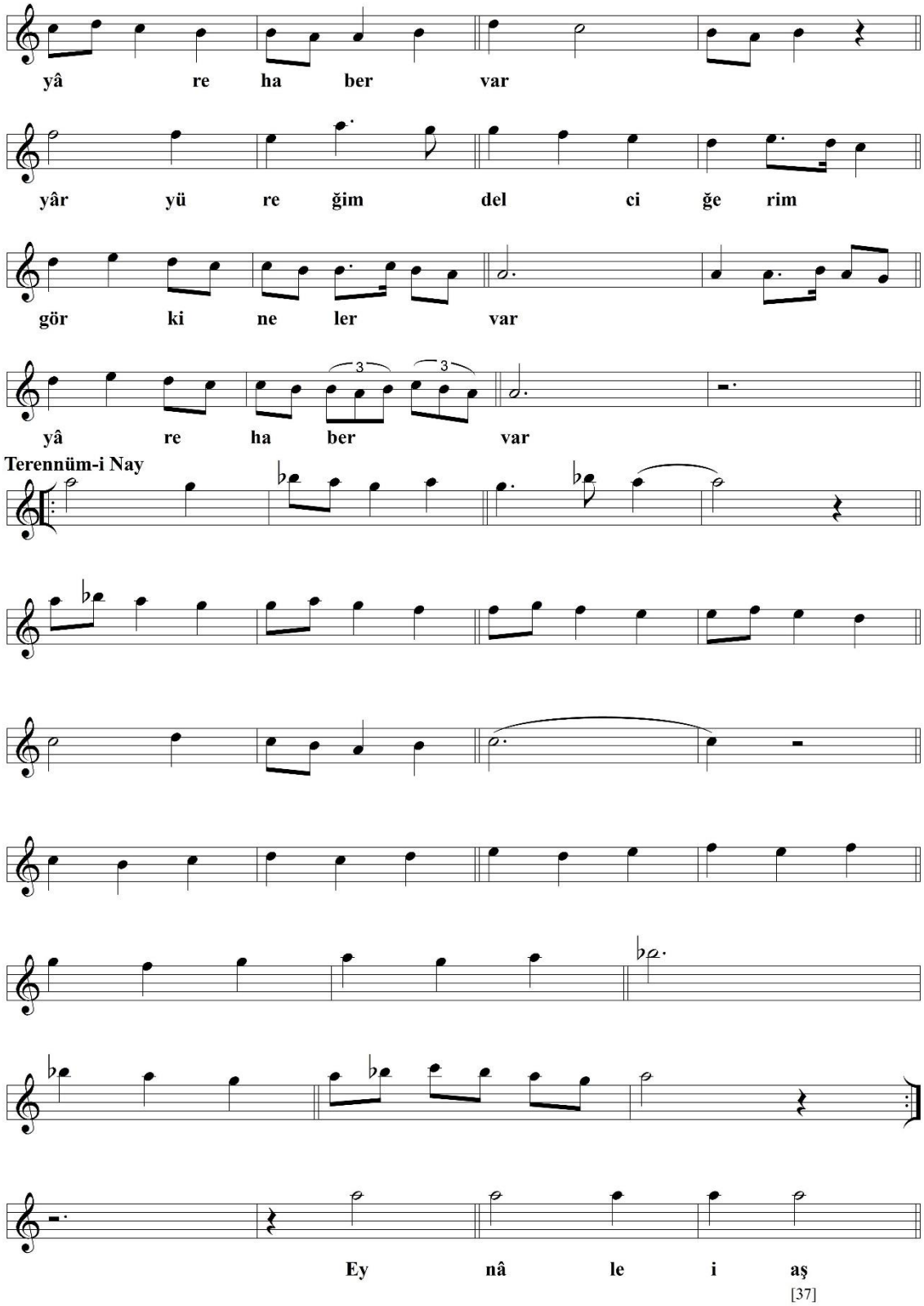

Aksak
[28]
[29]
be lî yâ rı men
Terennüm-i Nay
[30]
Ey ki he zâr â fe rin
yâr yâr bu ni ce sul
tân o lur
Ku lu o lan ki şi ler câ
câ nım hüs re vü hâ
kân o lur yâr

hüs re vü hâ kân o lur
Her ki bu gün
ve le de yâr yâr
i na nu ben yüz sü re
Yok sul i se
bây o lur câ nım
bây i se sul tân o lur
yâr Til ki se ars
lan o lur
Terennüm-i Nay
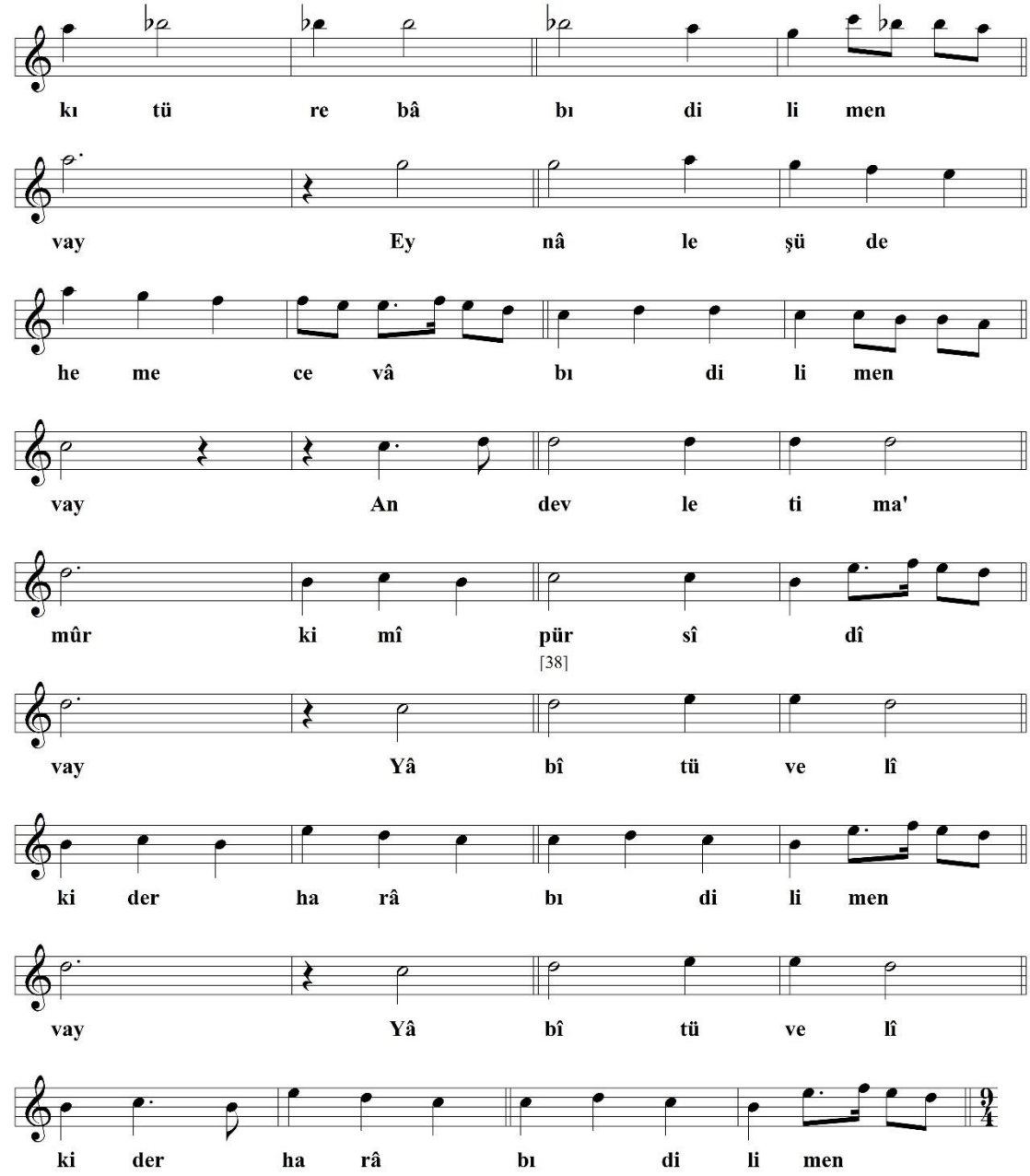

Âh ki bâ ri di ğer
â te şî der men fü tâd
Vi di li dî vâ ne yâr
[31]
[32]
rû yi be sah râ ni hâd
3
Âh ki der
yâ yı aşk bâ ri di ğer
mev ci zen Vez di li men

her ta raf çeş me i hun
[33]
ber gû şâ
Terennüm-i Nay
[34]
Şüd zi ga met hâ ne i sev
dâ di lem Der tâ le bet
reft be her câ di lem

A hi ki im rû zi di lem
râ çi şüd Dû şi çi güf
[35]
te test ke î bâ di lem
Ez ta le bet gev he ri gû
[36]
yâ yı aşk Mev ci ze ned
mev cü der yâ di lem
Ger ne kü nî ber di li men
rah me tî Vây di lem
vây di lem vây di lem
yâr yü re ğim del ci ğe rim
gör ki ne ler var

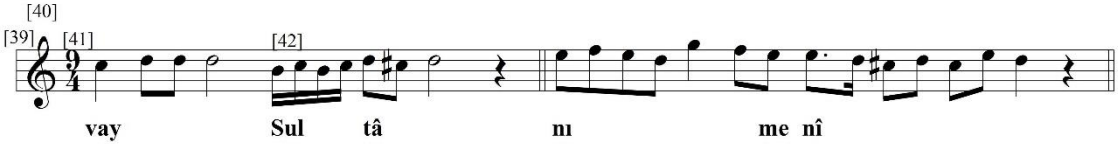

yâ re ha ber var
yâr yü re ğim del ci ğe rim
gör ki ne ler var
yâ re ha ber var
Terennüm-i Nay
Ey nâ le i aş
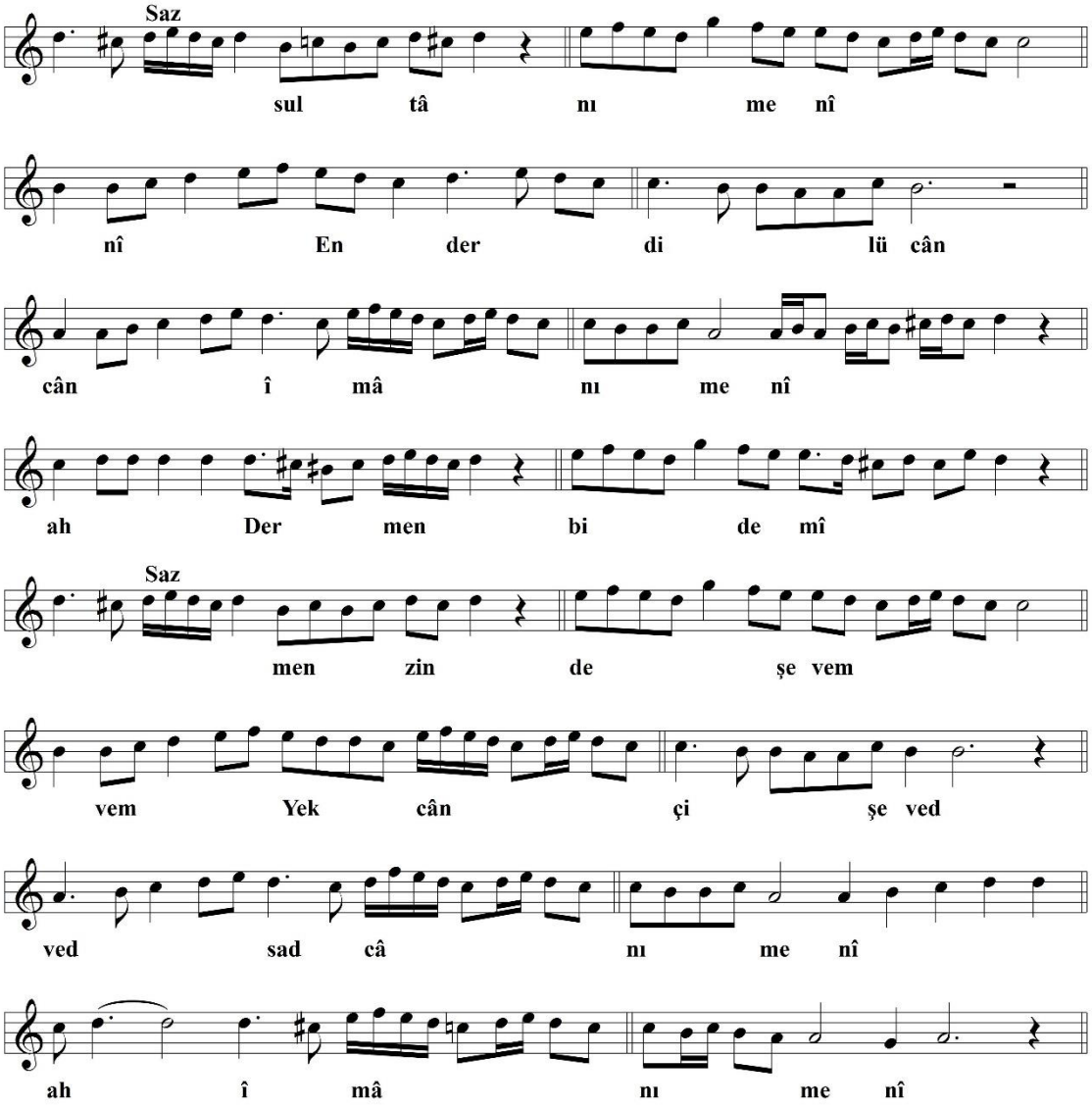
[37]

SELÂM-I RÂBİ (DÖRDÜNCÜ SELÂM)

Mevlevî Evferi
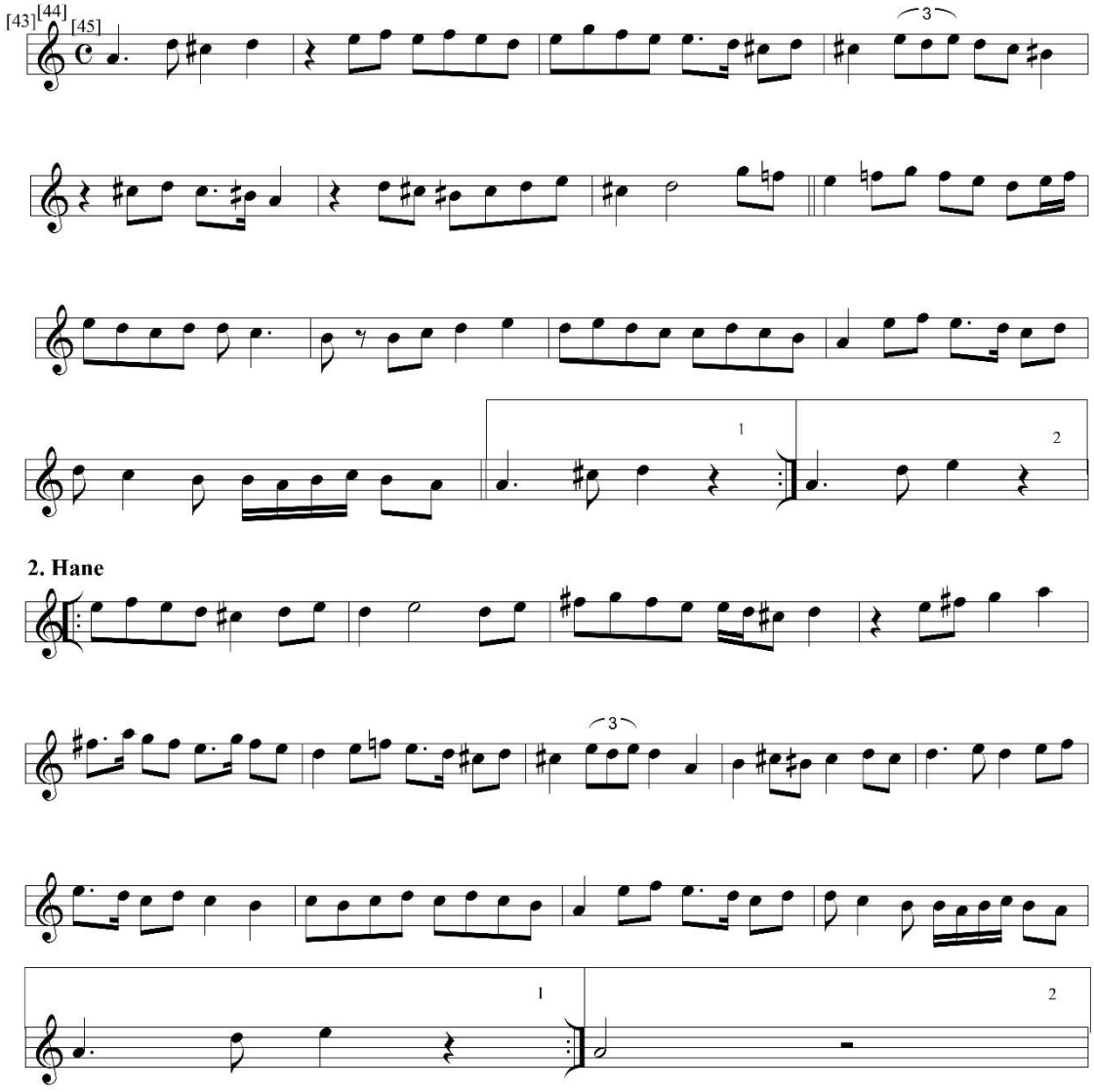

Saz
sul tâ nı me nî
nî En der di lü cân
cân î mâ nı me nî
ah Der men bi de mî
Saz
men zin de şe vem
vem Yek cân çi şe ved
ved sad câ nı me nî
ah î mâ nı me nî

ISFAHÂN SON PEŞREV

Usûlü : Devr-i Kebîr

1. Hane **Nâyî Dede Salih Efendi'nin**

Teslimleri kendinindir.

340

[340] Defterde Isfahan Mevlevî Âyini sonunda arap harfleri ile “Burada Aşr-ı Şerîfi okunur.” yazılmış.

4.9.2. Güftesi

Birinci Selâm

Ey çeng-i perde hâ-yi sipâherne dost (*hey hey sultân-ı men hey hey hünkârı men*)

Vey nây-i nâle-i hoşu sûzâne dost (*hey hey sultân-ı men hey hey hünkârı men*)

Ey bâd-ı hoş ki der çemen-i aşkı mende (*hey hey sultân-ı men hey hey hünkârı men*)

Ber men güzer ki bûy-i gülistânem ârzûst[341]

(*Hey hey sultân-ı men hey yi hey hünkârı men)*

Hey yi hey ra'nayı men hey yi hey zibâyı men

Hîç mîdânî çi mîgûyed rebâb (*yâri yâr*)

Zeşki çeşm ü ez ciğerhâ-yi kebâb

Mâ garibân-ı firâkîm ey şehân

Bişnevîd ez ma illallâilmeâb

Yek cür'a zi câm-ı tü temâmest ü temâm

Cüz aşk-ı tü der dilem küdâmest ü küdâm

Der aşk-ı tü hûn-i dil halâlest ü halâl

Âsûdegî aşk-ı harâmest ü harâm

Biyâ kizi aşk u tü dîvâne geştem

Ve ger şehrî büdem vîrâne geştem

Zi aşk-ı tü zi hân ü mân bürîdem

Be derd-i aşk-ı tü hemhâne geştem

[341] "Ber men güzer ki bûy-i gülitânem arzûst" mısrası defterde bulunmamaktadır.

İkinci Selâm(Selâm-ı Sânî)

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü cân îmân-ı menî

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ah imân-ı menî

Üçüncü Selâm (Selâm-ı Sâlis)

Sofiyânim âmede der kûy-i tü (*belî yâri men*)

Şey'en lillâh ez cemâl-i rûy-i tü (*belî yâri men*)

Han bi-dih çizi be dervişân-ı tü (*belî yâri men*)

Ey hemîşe lûtf u rahmet hûy-i tü

Ey ki hezâr âferin (*yâr yâr*) bu nice sultân olur

Kulu olan kişiler (*cânım*) hüsrev ü hâkân olur

Her ki bugün Veled'e (*yâr yâr*) inanuben yüz süre

Yoksul ise bây olur (*cânım*) bây ise sultân olur (*yâr*)

Tilkise arslan olur[342]

Âh ki bâr-i diğer âteşî der men fütâd

Vin dil-i dîvâne yâr rûy-i be sahrâ nihâd

Âh ki deryâ-yı aşk bâr-i diğer mevci zen

V'ez dil-i men her taraf çeşme-i Hûn ber gûşâd

[342] Defterde Ahmet Eflaki Dede'ye ait bu dörtlüğün sonunda bu Âyîn-i Şerîf'te "Tilki ise arslan olur" mısrası bulunmaktadır.

Şüd zi gamet hâne-i sevdâ dilem

Der tâlebet reft be her câ dilem

Ahki imrûz-i dilem râ çi şüd

Dûş-i çi güftest kesî bâ dilem

Ez talebî gevher-i gûyâ-yı aşk

Mevc-i zened mevc ü deryâ dilem

Ger nekünî ber dil-i men rahmetî

Vây dilem vây dilem vây dilem

Yâr yüreğim del ciğerim görki neler var yâre haber var.

Ey nâle-i aşk-ı tü rebâb-ı dil-i men (*vay*)

Ey nâle şüde heme cevâb-ı dil-i men (*vay*)

An devlet-i ma'mûr ki mî-pürsîdî (*vay*)

Yâbî tü velî ki der harâb-ı dil-i men (*vay*)

Dördüncü Selâm (Selâm-ı Râbi)

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü can îmân-ı menî

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Ah imân-ı meni

4.9.3. Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi

1. Sadece birinci selâma başlarken sol anahtarı bulunmaktadır. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

2. Birinci selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmaktadır. Donanımda kullanılmayan arıza işaretleri eser içinde gösterilmiş. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

3. Birinci selâmın usûlüne arap harfleri ile "Usûlü Düyek" yazılmış, ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük olarak ve her 4 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

4. "Sipâherne dost" kısmı, Ahmet Çalışır[343], M. Fatih Salgar[344] ve Sadettin Heper[345] nota nüshalarında, Mehmet Kanar'ın "*Mevlâna Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebir'den Seçmeler*"[346], adlı eserinde, "Sipâhânem ârzûst" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

5. "Sûzâne dost" kısmında ki "za" hecesi "zar" olarak yazılmış. Ahmet Çalışır[347], M. Fatih Salgar[348] ve Sadettin Heper[349] nota nüshalarında, Mehmet Kanar'ın "*Mevlâna Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebir'den Seçmeler*"[350], eserinde "Sûzânem ârzûst" olarak geçmektedir. Çalışmada "Sûzâne dost" olarak yazılmıştır.

6. "Hoş" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

7. "Aşk-ı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

8. "Mende" kelimesi, Ahmet Çalışır[351], M. Fatih Salgar[352], Sadettin Heper[353] nota nüshalarında ve Mehmet Kanar'ın "*Mevlâna Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebir'den*

[343] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/109.
[344] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 627.
[345] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 296.
[346] Kanar, *Mevlânâ Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebir'den Seçmeler*, 112.
[347] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/109.
[348] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 627.
[349] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 296.
[350] Kanar, *Mevlânâ Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebir'den Seçmeler*, 112.
[351] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/109.
[352] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 627.

Seçmeler"[354], eserinde "Mîresi" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

9. "Çeşm" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

10. "Garibân-ı" kelimesindeki "ri" hecesi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada "ri" hecesi eklenerek yazılmıştır.

11. "Temâmest" kelimesi defterde "Memâmest" olarak yazılmış. Çalışmada "Temâmest" yazılmıştır.

12. "Aşk-ı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

13. "Aşk-ı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

14. "Aşk-ı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

15. "Kizi" kelimesi, Ahmet Çalışır[355], M. Fatih Salgar[356] Sadettin Heper[357] nota nüshalarında "Kez" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

16. "Aşk" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

17. "Aşk-ı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

18. "Aşk-ı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

19. Sol anahtarı kullanılmadan ikinci selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

20. İkinci selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

21. İkinci selâmın usûlüne arap harfleri ile "Mevlevî Evferî" yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış.

---

[353] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 296.
[354] Kanar, *Mevlânâ Celâleddin Rûmî Divân-ı Kebir'den Seçmeler*, 112.
[355] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/110.
[356] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 630.
[357] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 297.

Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

22. Sol anahtarı kullanılmadan üçüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

23. Üçüncü selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

24. Üçüncü selâmın usûlüne arap harfleri ile "Devr" yazılmış, ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük olarak ve her 14 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi notaya yazılmıştır.

25. "Sofiyânim" kelimesi defterde "Sofiyane" olarak yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

26. "Tü" kısmı, Ahmet Çalışır[358], M. Fatih Salgar[359] ve Sadettin Heper[360] nota nüshalarında "Hiş" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

27. "Rahmet" kelimesindeki "t" harfi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada "rahmet" olarak yazılmıştır.

28. Aksak Semâi saz terennümü bölümünden önce ki ölçü, sadece bir zamanda eksik ölçü ile kapatılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

29. Mevlevî Âyinlerinin 10/8 Aksak Semâi usûlü ile bestelenen saz terennümü kısmına defterde arap harfleri ile "Aksak" yazılmış. Usûl 5+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

30. Mevlevî Âyinlerinin Aksak Semâî saz terennümünden sonraki Yürük Semâi usûlü ile bestelenen bu bölümüne, defterde arap harfleriyle "Semâi" yazılmış. Usûl 3/4

[358] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/113.
[359] Salgar, *Mevlevî Âyînleri,* 632.
[360] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 299.

şeklinde, yürük semâinin tamamlandığı her 6 zaman sonundaki ölçüler çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

31. "Vin" kelimesindeki "n" harfi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

32. "Yar" kelimesi , Ahmet Çalışır[361] M. Fatih Salgar[362] ve Sadettin Heper[363] nota nüshalarında, "baz" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

33. "Çeşme-i" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

34. "Gûşâd" kelimesindeki "d" harfi defterde bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

35. "Dûş-i" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

36. Defterdeki "talebet" kelimesi Ahmet Çalışır[364] M. Fatih Salgar[365] ve Sadettin Heper[366] nota nüshalarında "talebi" olarak geçmektedir. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

37. "Aşk-ı" kelimesindeki "ş" harfinin noktası defterde bulunmamaktadır.

38. "Pürsidî" kelimesinde ki "pürsi" heceleri ölçü içindeki ikilik değer üzerine yazılmış. Çalışmada nota üzerinde pür hecesi ikilik değerdeki çargah, si hecesi birlik değerdeki çargah perdesinin altına yazılmıştır.

39. Sol anahtarı kullanılmadan dördüncü selâma geçilmiş. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

40. Dördüncü selâmın donanımında arıza işaretleri bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

[361] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/114.
[362] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 634.
[363] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 301.
[364] Çalışır, *Mevlevî Âyinleri*, 2/114.
[365] Salgar, *Mevlevî Âyînleri*, 635.
[366] Heper, *Mevlevî Âyinleri*, 301.

41. Dördüncü selâmın usûlüne arap harfleri ile “Mevlevî Evferî” yazılmış. Usûl 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada kullanılan nota yazım programı, bu yazım şekline izin vermediği için usûl ikiye bölünmeden, sadece usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

42. Dördüncü selâmın bu ölçüsündeki onaltılık değerdeki notaların çizgileri defterde bulunmamaktadır. Çalışmada onaltılık notaların çizgileri belirtilerek yazılmıştır.

43. Sadece son peşreve başlarken sol anahtarı bulunmaktadır. Çalışmada günümüz nota alışkanlığı dikkate alınarak ve eserin kolay anlaşılabilmesi için her satıra sol anahtarı koyulmuştur.

44. Donanımda arıza işaretleri bulunmamaktadır. Çalışmada defterdeki gibi yazılmıştır.

45. Son peşrevin usûlüne arap harfleri ile “Usûlü Devr-i Kebîr” yazılmış, donanıma “C” ifadesi koyularak usûl, ölçüler 4 vuruşa bölünerek 4/4 lük olarak ve usûlün tamamlandığı 28 zaman sonları sadece 1. Hane’de çift çizgi ile belirtilerek yazılmış. Çalışmada defterdeki gibi notaya yazılmıştır.

SONUÇ

"Süleymaniye Kütüphanesi Ekrem Karadeniz Koleksiyonu 2 Numralı Defter-Mevlevî Âyinleri'nin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tez çalışması yoğun bir araştırma ve çalışma sürecini kapsamaktadır. Bu süre içerisinde konuya ilişkin literatür taraması yapılmış, edinilen bilgiler ışığında yazıya aktarılmıştır.

Mevlevî Âyinlerinin Türk Mûsikîsi'nin dinî formlarından en değerli eserlerinden biri olmasının önemini vurgulamak arzusu ile adım attığım bu çalışmada, Abdülkadir Töre'nin el yazısı ile hazırlamış olduğu defterde bulunan 9 Mevlevî Âyîn-i Şerîf'in güfteleri latin alfabesine çevrilmiş, günümüz Türkçesi'ne aktarımı yapılmış, âyin notaları günümüz icrası dikkate alınarak yazılmış, günümüz nüshalarıyla karşılaştırılması ve incelenmesi yapılmıştır. Dinî mûsikîsinin âyin formuna ait yazılı kaynak eksikliği ve farklı nüsha oluşumu sorunu göz önüne alındığında, Töre ve Karadeniz gibi değerli isimlerin çalışmalarının önemi büyüktür.

Nota koleksiyonlarının önemi doğrultusunda defter özellikleri incelenerek detaylı aktarılmıştır. Göze çarpan özelliklerden birisi, 2 Numaralı Mevlevî Âyini Defteri'nin dış kapak ve iç kapakların dışında diğer sayfalarda arap harfleri ile sol alt köşede "Bayezid 17" sağ alt köşede "Şamlı İskender" yazılmış olmasıdır.

Defterdeki nota ile günümüz nota nüshaları karşılaştırmalı incelendiğinde, nota farklılıklarının bulunduğu görülmektedir. Bu farklılıklar; sol anahtarı, donanım ve usûl kullanımları, terennüm ile selâm ifadeleri ve güfte yazımları özellikleri açısından mukayese edilerek değerlendirilmiştir.

Defterde sol anahtarı kullanımı günümüz notasyon sisteminden farklı olarak Âyîn-i Şerîf'lerin sadece birinci selâm başlarında kullanılmış, çalışmada günümüz nota alışkanlığı ve icrası göz önüne alınarak her satıra sol anahtarı yazılmıştır.

Defterde donanım yazımları günümüz nota nüshalarından farklı yazılmıştır. Âyîn-i Şerîf'lerin birinci selâmlarında makamların arıza işaretleri eser içinde gösterilmiş veya tek arıza işareti yazılmıştır. Rast Âyîn-i Şerîfi, Sûz-i Dilârâ Âyîn-i Şerîfi, Sûzinâk Âyîn-i Şerîfi ve Pençgâh Âyîn-i Şerîf'de sadece evç perdesi bulunmaktadır. Nihavend Âyîn-i

Şerîfi, Sabâ Âyîn-i Şerîfi, Sabâ Bûselik Âyîn-i Şerîfi, Dügâh Âyîn-i Şerîf ve ve Isfahan Âyîn-i Şerîf'de arıza işaretleri bulunmamaktadır.

Defterde, usûl yazımlarında günümüz nüshalarına ve günümüz icrasına göre farklılıklar bulunmaktadır.

Defterde Âyîn-i Şerîf'lerin birinci selâmlarında kullanılan usûllerden, Düyek usûlü iki farklı şekilde yazılmış; Rast Âyîn-i Şerîfi ve Sûz-i Dilârâ Âyîn-i Şerîf'de donanıma "C" ifadesi koyularak 4/4 lük yazılmıştır. Sûzinâk Âyîn-i Şerîfi, Sabâ Bûselik Âyîn-i Şerîfi ve Isfahan Âyîn-i Şerîf'de ise Düyek usûlü ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük olarak her 4 zaman sonları çift çizgi ile belirtilmiştir. Devr-i Revân usûlü iki farklı şekilde yazılmış; Nihavend Âyîn-i Şerîfi ve Sabâ Âyîn-i Şerîf'de 7/8 olarak notaya alınmış, usûl 3+4 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve her 7 zaman sonları çift çizgi ile belirtilmiştir. Aynı usûl Dügâh Âyîn-i Şerîf'de 14/8 olarak usûl 3+4+3+4 düzümüyle ölçüler dörde bölünmüş ve fakat her 7 zaman sonları çift çizgi ile belirtilmiştir. Pençgâh Âyîn-i Şerîf'de arap harfleri ile "Usûlü Mevlevî Devr-i Revânı" yazılmış, üstü çizilmiş "Devr-i Kebîr" yazılmış fakat 7/8 olarak usûl 3+4 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve her 7 zaman sonları çift çizgi ile belirtilmiştir.

Defterde Âyîn-i Şerîf'lerin ikinci ve dördüncü selâmlarındaki usûllere arap harfleri ile; Rast Âyîn-i Şerîfi, Nihavend Âyîn-i Şerîfi, Sabâ Âyîn-i Şerîfi, Sabâ Bûselik Âyîn-i Şerîfi, Isfahan Âyîn-i Şerîf ikinci ve dördüncü selâmlarına ve Dügâh Âyîn-i Şerîf'in ikinci selâmına "Mevlevî Evferî", Sûzinâk Âyîn-i Şerîfi, Pençgâh Âyîn-i Şerîfi ikinci ve dördüncü selâmlarına ve Sûz-i Dilârâ Âyîn-i Şerîf ikinci selâmına "Evfer", Dügâh Âyîn-i Şerîfi ve Sûz-i Dilârâ Âyîn-i Şerîf'in dördüncü selâmlarına "Evfer" yazılmış, usûller ise; 4+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

Defterde Âyîn-i Şerîf'lerin üçüncü selâmlarında kullanılan usûllerden, Frenkçin Usûlü iki farklı şekilde yazılmış; Rast Âyîn-i Şerîf'de ölçüler 4 vuruşa bölünerek 4/4 lük olarak ve her 24 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır. Sûz-i Dilârâ Âyîn-i Şerîf'de ise ölçüler 4 vuruşa bölünerek 4/4 lük olarak ve her 12 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır. Devr-i Kebîr usûlü; Nihâvend Âyîn-i Şerîfi, Sûzinâk Âyîn-i Şerîfi, Pençgâh Âyîn-i Şerîfi ve Sabâ Âyîn-i Şerîf'de ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük

olarak ve her 14 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır. Sabâ Bûselik Âyîn-i Şerîfi, Dügâh Âyîn-i Şerîfi ve Isfahan Âyîn-i Şerîf'de ise; arap harfleri ile "Devr" yazılmış, ölçüler 2 vuruşa bölünerek 2/4 lük olarak ve her 14 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

Defterde Aksak Semâi usûlü bütün âyinlerde; 5+5 düzümüyle ölçüler ikiye bölünerek ve usûl sonları çift çizgi ile belirtilerek, Yürük Semâi usûlü; 3/4 şeklinde yürük semâinin tamamlandığı her 6 zaman sonundaki ölçüler çift çizgi ile belirtilerek yazılmıştır.

Son Peşrev bölümü; defterde Nihâvend Âyîn-i Şerîfi, Sûzinâk Âyîn-i Şerîfi ve Isfahan Âyîn-i Şerîf'de, Son Yürük Semâi Bölümü ise sadece Nihâvend Âyîn-i Şerîf'de bulunmaktadır. Sûzinâk Âyîn-i Şerîfi Son Peşrev bölümündeki Düyek usûlü; donanıma "C" ifadesi koyularak 4/4 lük olarak yazılmıştır. Nihâvend Âyîn-i Şerîfi ve Isfahan Âyîn-i Şerîf'deki Devr-i Kebîr usûlü; donanıma "C" ifadesi koyularak 4/4 lük olarak ve her 28 zaman sonları çift çizgi ile belirtilerek, Nihâvend Âyîn-i Şerîfi, Sûzinâk Âyîn-i Şerîfi, Pençgâh Âyîn-i Şerîfi ve Sabâ Âyîn-i Şerîf'lerin üçüncü selâmlarında kullanılan Devr-i Kebîr usûlünden farklı olarak yazılmıştır.

Çalışmada, nota yazım programının müsaade ettiği ölçüde defterdeki usûl yazımları aktarılmaya çalışılmıştır.

Terennüm ifadesi defterdeki bütün âyinlerde "Terennüm-i Nay" olarak kullanılmıştır.

Defterde bütün ayinlerin İkinci Selâm'ına Selam-ı Sânî, Üçüncü Selâm'ına Selâm-ı Sâlis, Dördüncü Selâm'ına Selâm-ı Râbi ifadeleri kullanılmıştır.

Defterde güfteler notaların üst kısmına yazılmış, çalışmada günümüz nota alışkanlığı ve icrası dikkate alınarak güfteler notaların altına yazılmıştır. Âyîn-i Şerîf'lerin güftelerinde, günümüz nüshalardan farklılıklar tespit edilmiş, "Notanın Karşılaştırmalı İncelenmesi" başlıkları altında belirtilmiştir.

Mevlevî Âyinlerinin çoğunlukla ikinci selâmı ile aynı olan dördüncü selâmındaki Hz. Mevlâna'nın meşhur; "*Sultân-ı menî sultân-ı menî*" mısrası ile başlayan dörtlükteki "Der" ve "Şeved" kelimeleri defterdeki Rast Âyîn-i Şerîfi, Nihâvend Âyîn-i Şerîf'in ikinci ve dördüncü selâmlarında, Sûz-i Dilârâ Âyîn-i Şerîfi dördüncü selâmında, "Ger"

ve “Şevem” yazılmıştır. Pençgâh Âyîn-i Şerîfi ve Sabâ Bûselik Âyîn-i Şerîf’in ikinci selâmları farklıdır.

Ahmet Eflâki Dede’nin; “*Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur*” mısrası ile başlayan dörtlüğünün son iki mısrası, defterdeki Sûzinâk Âyîn-i Şerîfi ve Sabâ Âyîn-i Şerîf’de bulunmamaktır. Sûz-i Dilârâ Âyîn-i Şerîfi, Pençgâh Âyîn-i Şerîfi, Sabâ Bûselik Âyîn-i Şerîfi ve Dügâh Âyîn-i Şerîf’de dörtlüğün sonunda, “Tilkise arslan olur” kısmı bulunmaktadır.

Defterde aynı güftelerin kullanıldığı Âyîn-i Şerîf’lerde bazı kelimelerin farklı yazıldığı tespit edilmiştir.

Rast Âyîn-i Şerîfi, Pençgâh Âyîn-i Şerîfi, ve Saba Bûselik Âyîn-i Şerîf’in birinci selâmlarındaki, “Âteş ne-zened der dil-i mâ illâ hû” mısrası ile başlayan rubâinin 3. mısrasındaki aynı ifade, Rast Âyîn-i Şerîf’de “tabîba bânşed”, Pençgâh Âyîn-i Şerîf’de “tabîban bâşend” ve Saba Bûselik Âyîn-i Şerîf’de “tabîban bânşed” olarak 3 farklı şekilde yazılmıştır.

Rast Âyîn-i Şerîf’in üçüncü selâmında ve Saba Bûselik Âyin-i Şerîf‘in birinci selâmında bulunan “Ol şâhı mümecced ol matlabu maksad” mısrasındaki “ matlabu maksad” kısmı Rast Âyîn-i Şerîf‘de “mabedi maksad” olarak iki âyin-i şerîfte farklı yazılmıştır.

Rast Âyîn-i Şerîf’in üçüncü selâmında ve Saba Bûselik Âyîn-i Şerîf’in birinci selâmında bulunan “Her ehli nazar kim göre tahsîn ola kârı” mısrası, Rast Âyîn-i Şerîf’de “Hem onu nazar kim göre tahsîn ola kârı” olarak iki farklı şekilde yazılmıştır.

Dügâh Âyîn-i Şerîfi, “Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur” kısmından sonra Pençgâh Âyîn-i Şerîfi ile tamamlanmış, “Der kûy-i harâbât merâ aşk keşân kerd” mısrasındaki “keşân” kelimesini Pençgâh Âyîn-i Şerîf‘de “keşâ” olarak , “Âşuki tevazu’ne nümâyed çi küned” mısrası Dügâh Âyîn-i Şerîf’de “Mâşuki tevazu’ne nümâyed çi küned” olarak farklı yazılmıştır.

Bu farklılıkların karşılaştırmalı incelenmesi sonucunda, bu yüksek lisans tezi kapsamında ulaşılan sonuçlar doğrultusunda konuya ilişkin gerçekleştirilmesi temenni edilen bazı önerilere yer verilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Türk mûsikînin en sanatlı ve en kıymetli eserleri olan Mevlevî Âyinlerinin mûsikimizin olgunlaşmasında büyük etkisi olduğu düşünüldüğünde, yazılı kaynakların ve nota koleksiyonlarının korunmasına ilişkin dinî mûsiki repertuvarındaki boşluğu doldurması açısından ciddi öneme sahiptir. Abdülkadir Töre'nin, Türk mûsikîsinin kıymetli eserlerini kendi el yazısı ile notaya alarak oluşturduğu nota koleksiyonu ve öğrencisi Ekrem Karadeniz'in bu değerli nota koleksiyonunu muhafaza ederek günümüze ulaştırması, mûsikî repertuvarının zenginleşmesi bağlamında önem taşımaktadır.

Mevlevî Âyinlerinin yer aldığı birçok değerli koleksiyonların, günümüz Türkçesi'ne aktarılması ve günümüz notasyon sistemi göz önüne alınarak icrâ için uygun hale getirilmesi farklı nüshalar ile mukayese yapılması ile en doğru kaynağa ulaşılması, Türk mûsikîsinin âyin formuna dair repertuvarına ve mûsikî literatürüne katkı sağlanabilir. Türk mûsikîsinin eşsiz değere sahip Mevlevî Âyinleri nüshalarının karanlıkta kalmaması adına yapılan ve yapılacak olan akademik çalışmaların kıymetli olduğu ve bu bağlamda Mevlevî Âyinlerine ilişkin kapsamlı akademik çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Ak, Ahmet Şahin. *Türk Din Mûsikîsi Câmi ve Tekke Mûsikîsi*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2009.

Akdoğan, Bayram. *Ankaravî İsmâil b. Ahmed er-Rusûhî Mevlevilik ve Mûsikî*, İstanbul: Rağbet Yayınları. 2009.

Akdoğan, Bayram. *Türk Din Mûsikîsi Dersleri*. Ankara: Bilge Ajans&Matbaa, 2010.

_____. "*Türk Din Mûsikîsi Tarihine Bir Bakış*". Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 49/1 (Nisan 2008), 151-190. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000959

Akdoğu, Onur. *Türk Müziği'nde Türler ve Biçimler*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 1996.

Aksüt, Sadun Kemali. *500 Yıllık Türk Mûsikîsi Antolojisi*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1967.

Beydilli, Kemal. "SELİM III", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 36/420-425, İstanbul: TDV yayınları, 2009.

Ceyhan, Semih. "SEMÂ" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 36/455-457, İstanbul: TDV yayınları, 2009.

Çalışır, Ahmet. *Beste-i Kadîmden Beste-i Cedîde (Meydan Görmüş) Mevlevî Âyinleri*. 1-2. Cilt. Konya: Selçıklu Belediyesi Kültür Yayınları, 2010.

Çetin, Beytullah. *Süleymaniye Kütüphanesi Ekrem Karadeniz Koleksiyonundaki 8 Nolu İlâhi Defteri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Çevikoğlu, Timuçin. *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*. Konya: Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Bakanlığı, 4. Basım, 2013.

_____. *Mevlevîhânelerin Faaliyette Olduğu Dönemde Bestelenmiş Mevlevî Âyinlerinin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi,* Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.

Çıpan, Mustafa. *Güfte İncelemesi Notalar, Güfteler, Şekil Özellikleri, Açıklamalar, Edebiyat ve Mûsikî Bilgileri*. 1.Cilt. Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi, 1999.

Değirmençay, Veyis. "SULTAN VELED" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 37/521-522, İstanbul: TDV yayınları, 2009.

Ergun, Sadeddin Nüzhet. *Türk Mûsikîsi Antolojisi*. İstanbul: Vadi Yayınları, 2. Basım, 2017.

Erguner, Süleyman. *Kutb-ı Nâyî Osman Dede ve Rabt-ı Ta'bîrât-ı Mûsikî*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1991.

Gölpınarlı, Abdülbâki. *Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik*. İstanbul: İnkilâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş., 2. Baskı, 2018.

_____. *Mevlevî Âdâp ve Erkânı*. İstanbul: İnkilap ve Aka Kitapevleri, 1963.

_____. *Şeyh Galip Divanı'ndan Seçmeler 1001 Temel Eser*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971.

Heper, Sadettin. *Mevlevî Âyinleri*. Konya: Turizm Derneği Yayını, 1974.

İnal, İbnülemin Mahmut Kemal. *Hoş Sada Son Asır Türk Mûsikîşinasları*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2012.

İrden, Sühan. *Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi'nin Mevlevî Âyinlerindeki Makam ve Form Anlayışının Türk Din Mûsikîsine Etkileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.

Kanar, Mehmet. *Mevlâna Celâleddîn Rûmî Divân-ı Kebir'den Seçmeler*. İstanbul: Say Yayınları, 2012.

Karadeniz, M. Ekrem. *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Basım, 2013.

Karaduman, İrfan. *Mehmet Zekâi Dede Efendi'nin Makam Anlayışının Türk Din Mûsikîsine Etkileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.

Koç, Ferdi. *Sultân III. Selin Hân'ın Mûsikî Eserlerinin Müzikal Analizi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003

Kolukırık, Kubilay. *Türk Müzik Tarihinde Dârü'l-Elhân ve Dârü'l-Elhân Mecmuası*. Ankara: Barış Kitabevi, 2015.

Küçük, Sezai. "MEVLEVÎLERDE ÇOCUK ŞEYHLER VE VEKİL ŞEYHLİK". Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 15/27 (Haziran 2013), 95-119.

Önder, Mehmet. *Mevlâna ve Mevlevilik*. İstanbul: Aksoy Yayıncılık, 1998.

Öngören, Reşat. "MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN-i RÛMÎ" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 29/441-448. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Özalp, M. Nazmi. *Türk Mûsikîsi Tarihi*. 1-2 Cilt. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2000.

Özcan, Nuri. "AHMED AĞA, Vardakosta". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 2/41-42. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

_____. “İSMÂİL DEDE EFENDİ, Hamâmîzâde”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 23/93-95. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

_____. “KARADENİZ, M. Ekrem Hûlusi”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 24/390-391. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

_____. “Mevlevî Âyini”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 29/461-466. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

_____. “TÖRE, Abdülkadir”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 41/278-279. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

_____. “ZEKÂİ DEDE”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 44/195-196. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Özkan, İsmail Hakkı. *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 12. Baskı, 2013.

Öztuna, Yılmaz. *Türk Bestecileri Ansiklopedisi*. İstanbul: Hayat Neşriyat Anonim Şirketi, 1969.

_____. *Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*. I-II. Cilt. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1974.

Pekgeçgil, İbrahim İskender. *Abdülkadir Töre Koleksiyonu 3 Numaralı Âyin Defteri ve Bilinmeyen İki Âyin Notası*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Popescu-Judetz, Eugenıa. *Türk Mûsikîsi Kültürünün Anlamları*. İstanbul: Pan Yayıncılık, 3. Baskı, 2007.

Rona, Mustafa. *50 Yıllık Türk Mûsikîsi*. İstanbul: Türkiye Basımevi, 2. Basım, 1960.

Salgar, M. Fatih. *50 Türk Müziği Bestekârı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş., 2. Basım, 2017.

_____. *Mevlevî Âyinleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş., 2008.

Sarıoğlu, Halil İbrahim. “*Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî Rubâîler*”. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Baskı, 2016.

Sevgi, H. Ahmet. “ HÜSÂMEDDİN ÇELEBİ” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 18/512. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Tanrıkorur, Cinuçen. *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi*. İstanbul: Dergah Yayınları, 4. Baskı, 2016.

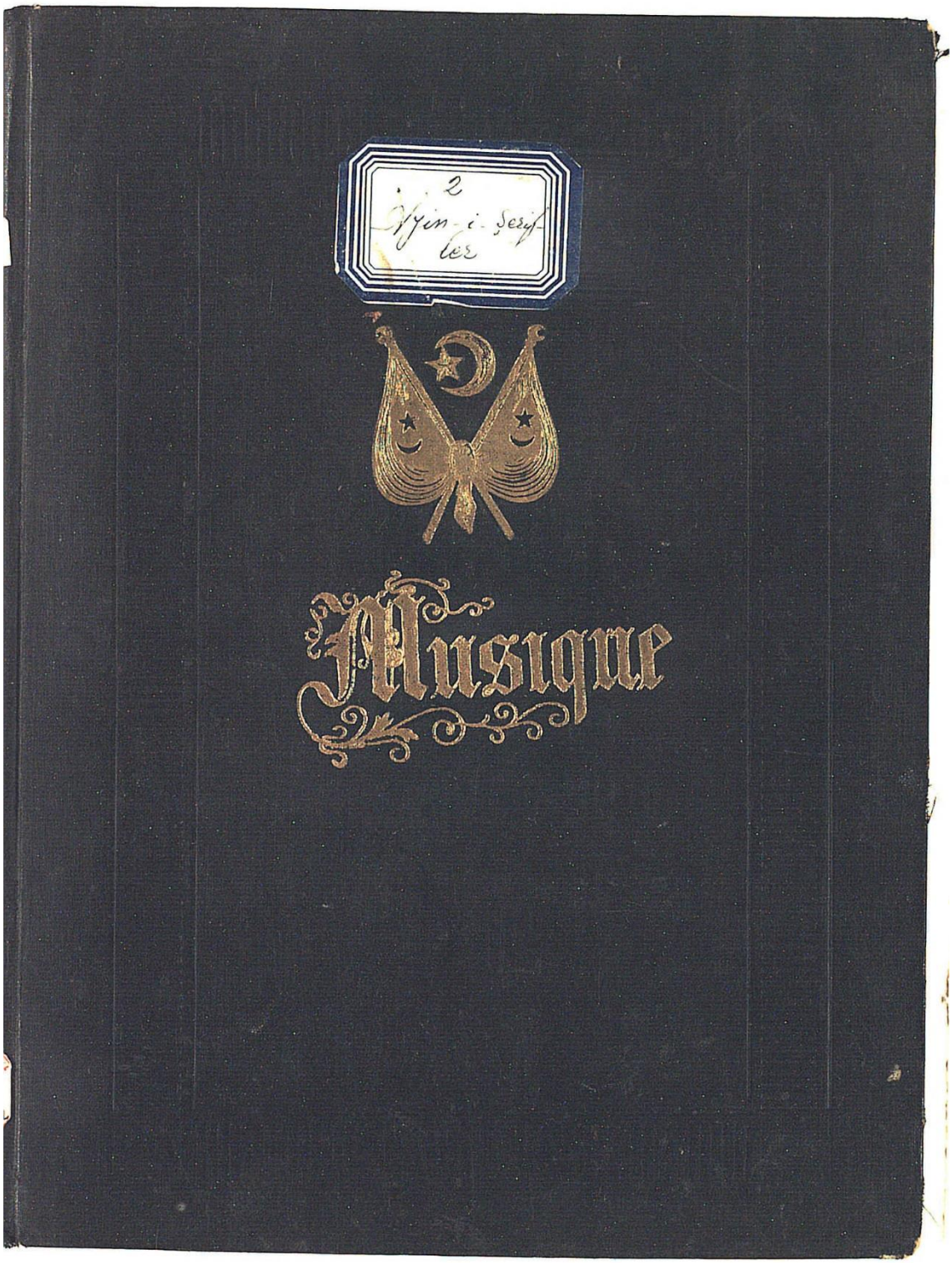
Tekin, Abdülkadir. *Türk Musikînde Nağmeler ve Makamlar Kemânî Hızır Ağa’nın Tefhimü’l Makâmât fî Tevlîdi’n Nagâmât İsimli Edvâr Örneğinde 18. Yüzyıl Türk Musikîsi*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2015.

Yazıcı, Tahsin. “ ÂRİF ÇELEBİ” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 3/363-364. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

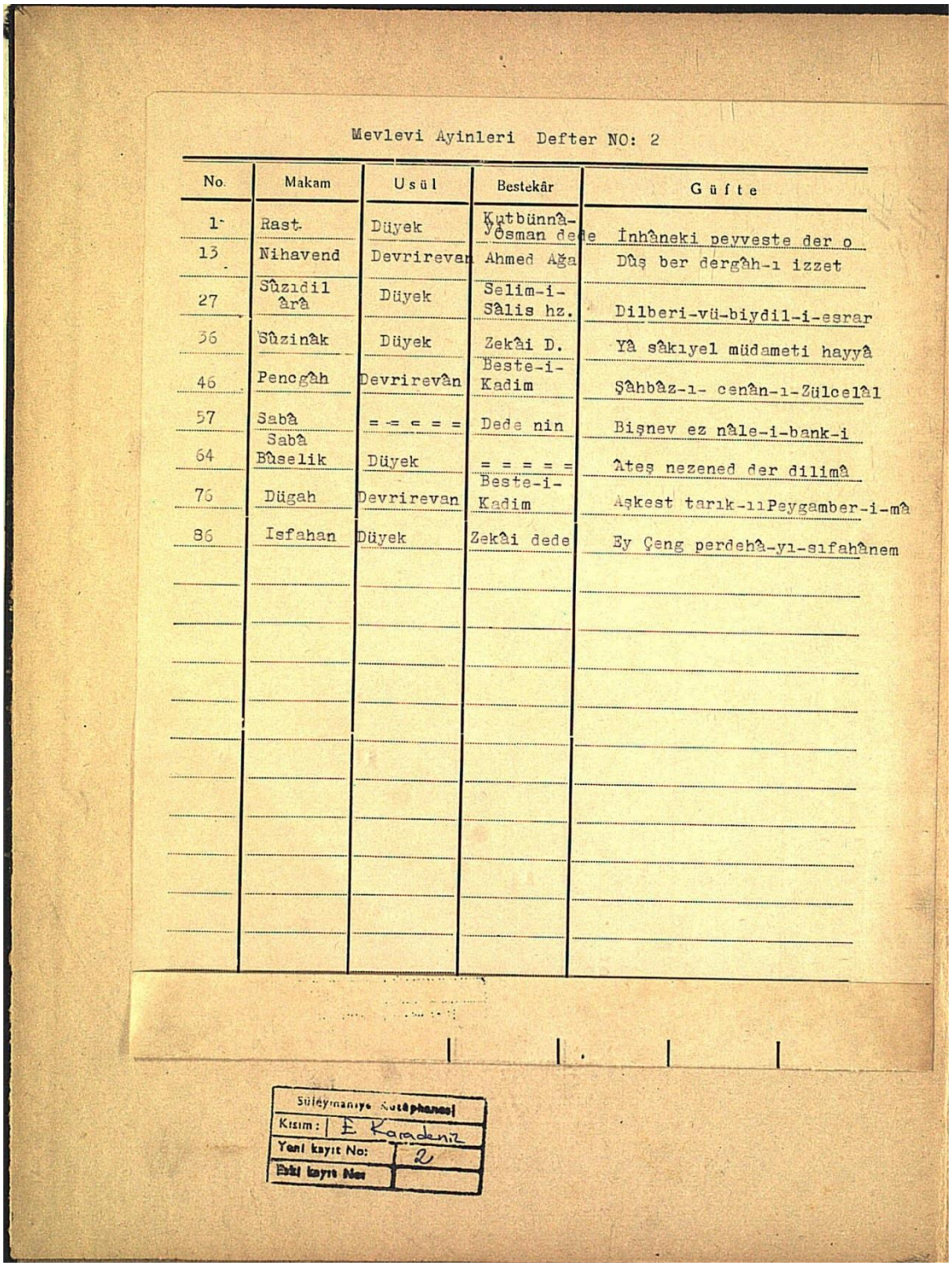
Yücel, Hasan Ali. *Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi Mevlâna Rubailer LIV*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 13. Basım, 2019.

EKLER

Ek 1: Süleymâniye Kütüphânesi Ekrem Karadeniz Koleksiyonundaki 2 Numaralı Mevlevî Âyini Defteri Dış Kapak Orijinal Nüshası

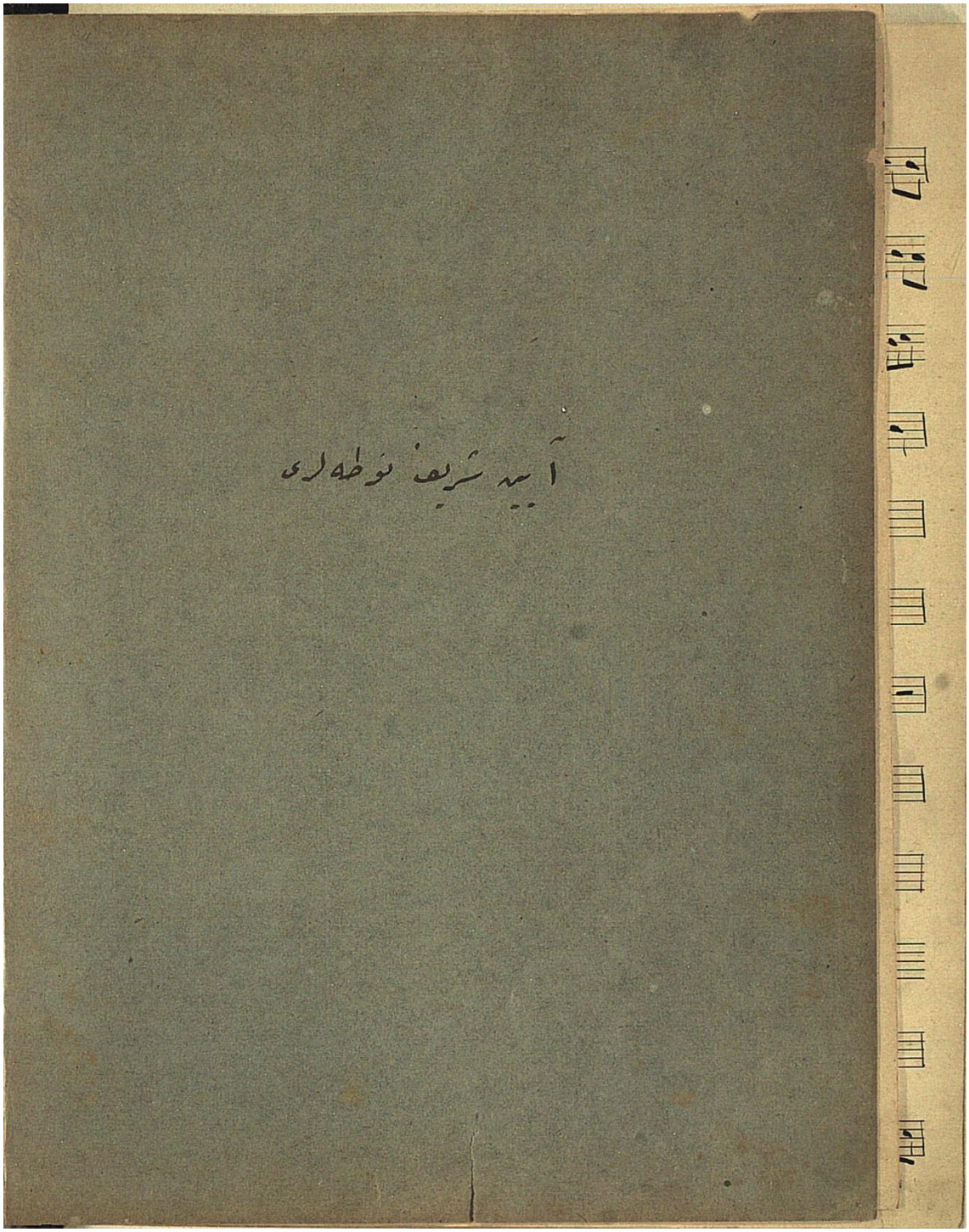
Ek 2: Süleymâniye Kütüphânesi Ekrem Karadeniz Koleksiyonundaki 2 Numaralı Mevlevî Âyini Defteri İçKapak Orijinal Nüshası

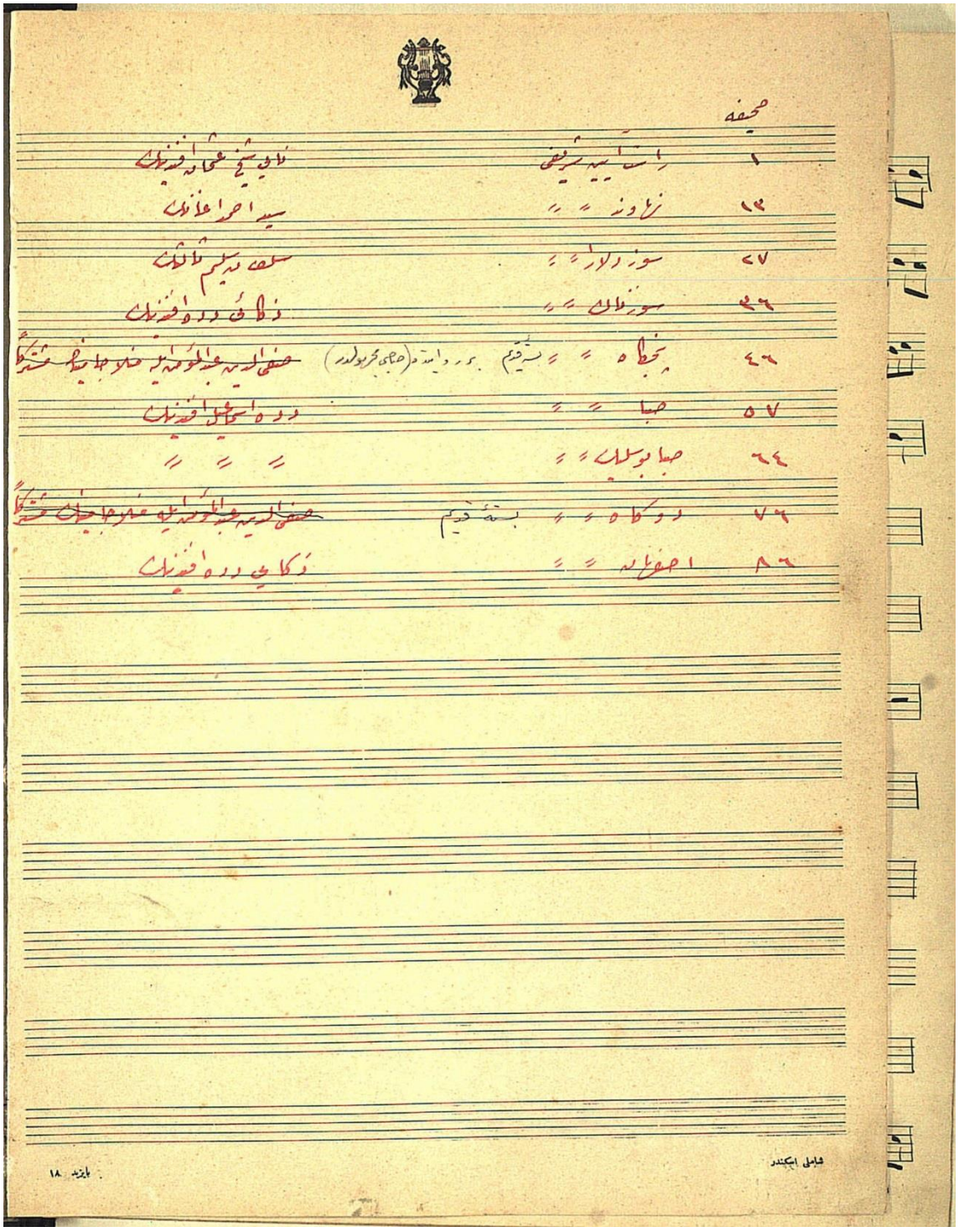

Mevlevi Ayinleri Defter NO: 2

No.	Makam	Usûl	Bestekâr	Güfte
1	Rast	Düyek	Kutbünnâ-Osman dede	İnhâneki peyveste der o
13	Nihavend	Devrirevan	Ahmed Ağa	Dûş ber dergâh-ı izzet
27	Sûzıdil ârâ	Düyek	Selim-i-Sâlis hz.	Dilberi-vü-biydil-i-esrar
36	Sûzinâk	Düyek	Zekâi D.	Yâ sâkıyel müdameti hayyâ
46	Pencgâh	Devrirevân	Beste-i-Kadim	Şâhbâz-ı- cenân-ı-Zülcelâl
57	Sabâ	= = = = =	Dede nin	Bişnev ez nâle-i-bank-i
64	Sabâ Bûselik	Düyek	= = = = =	Âteş nezened der dilimâ
76	Dügah	Devrirevan	Beste-i-Kadim	Aşkest tarık-ııPeygamber-i-mâ
86	Isfahan	Düyek	Zekâi dede	Ey Çeng perdehâ-yı-sıfahânem

Süleymaniye Kütüphanesi
Kısım: E Karadeniz
Yeni kayıt No: 2
Eski kayıt No:

آیه شریفه توطه ای

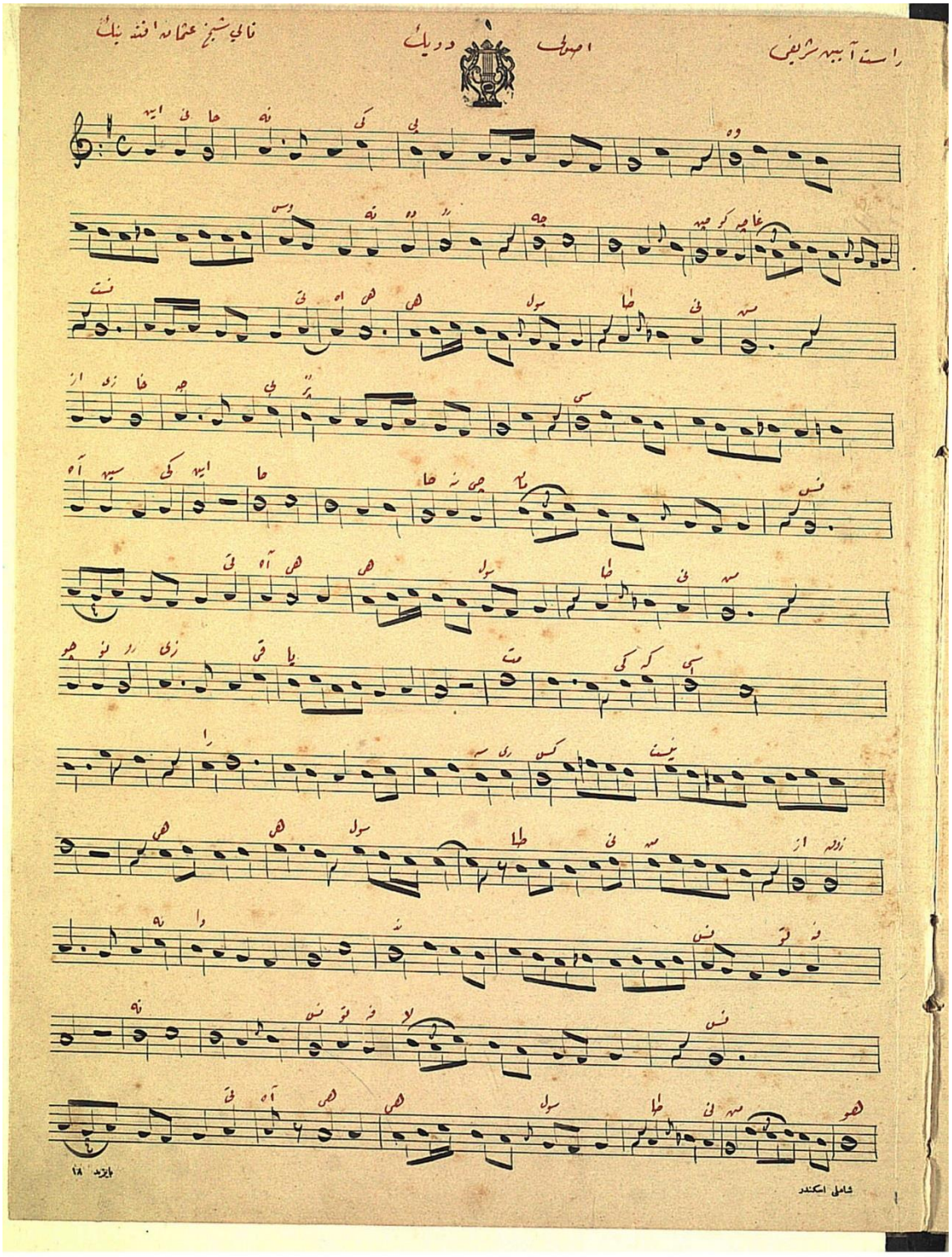
صحیفه

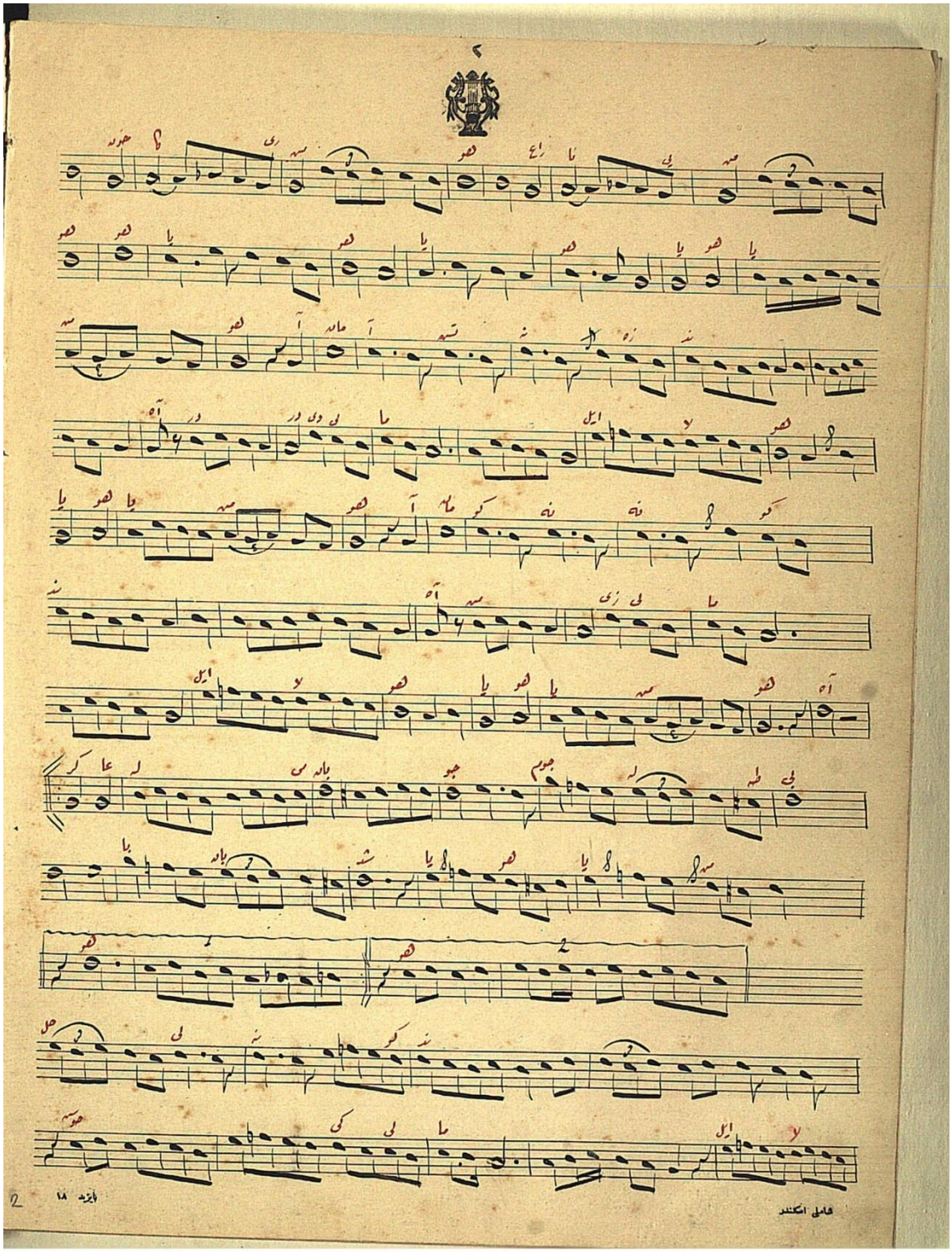
۱	راست	سه‌گاه	نای شیخ غلامرضا قهنارانی
۱۴	نوا	دوگاه	سید احمد اغانی
۲۷	سوز و گداز	بیات ترک	سلف‌الدین سلیم ثانی
۳۶	سوز و فغان	بیات اصفهان	ذکائی ورده‌خوان
۴۶	بختیاری	بیات ترک	صفی‌الدین عبدالمؤمن ارموی (صاحب کتاب بحور الالحان)
۵۷	صبا	بیات اصفهان	ورده‌خوان
۶۴	صبا بوسلیک	"	"
۷۶	دوگاه	بیات ترک	صفی‌الدین عبدالمؤمن ارموی
۸۶	اصفهان	بیات اصفهان	ذکائی ورده‌خوان

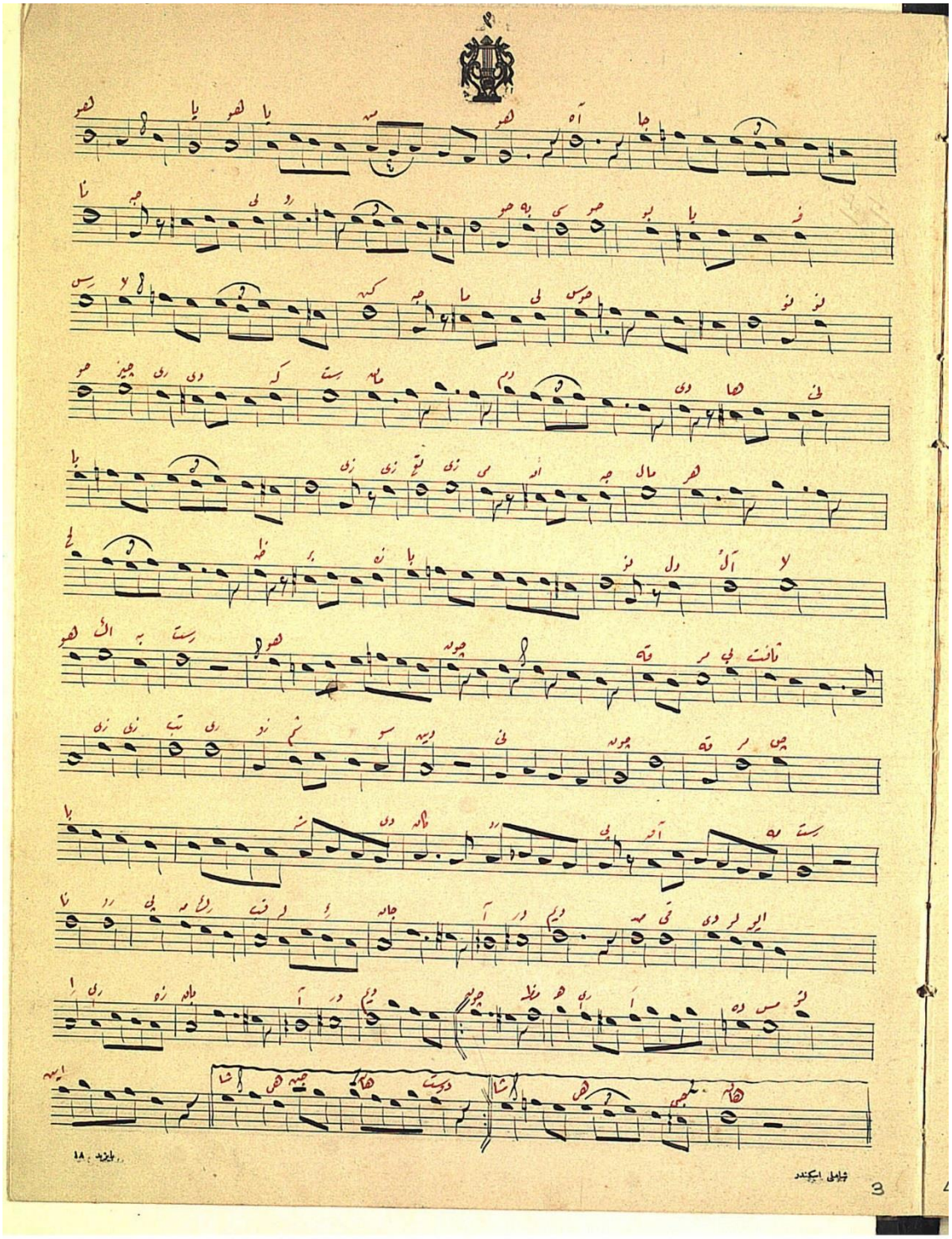
فاضلی ایکندر

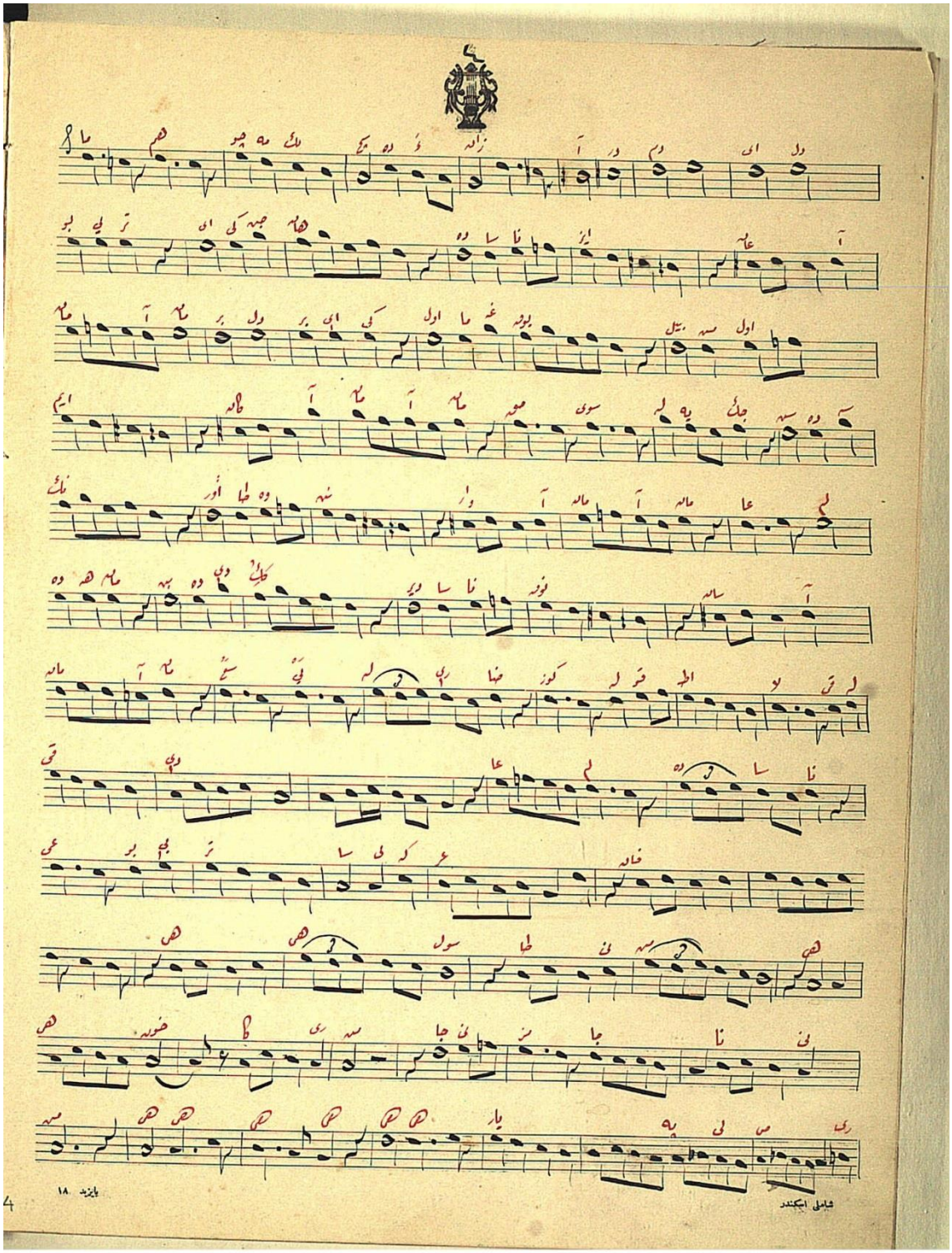
بازیه ۱۸

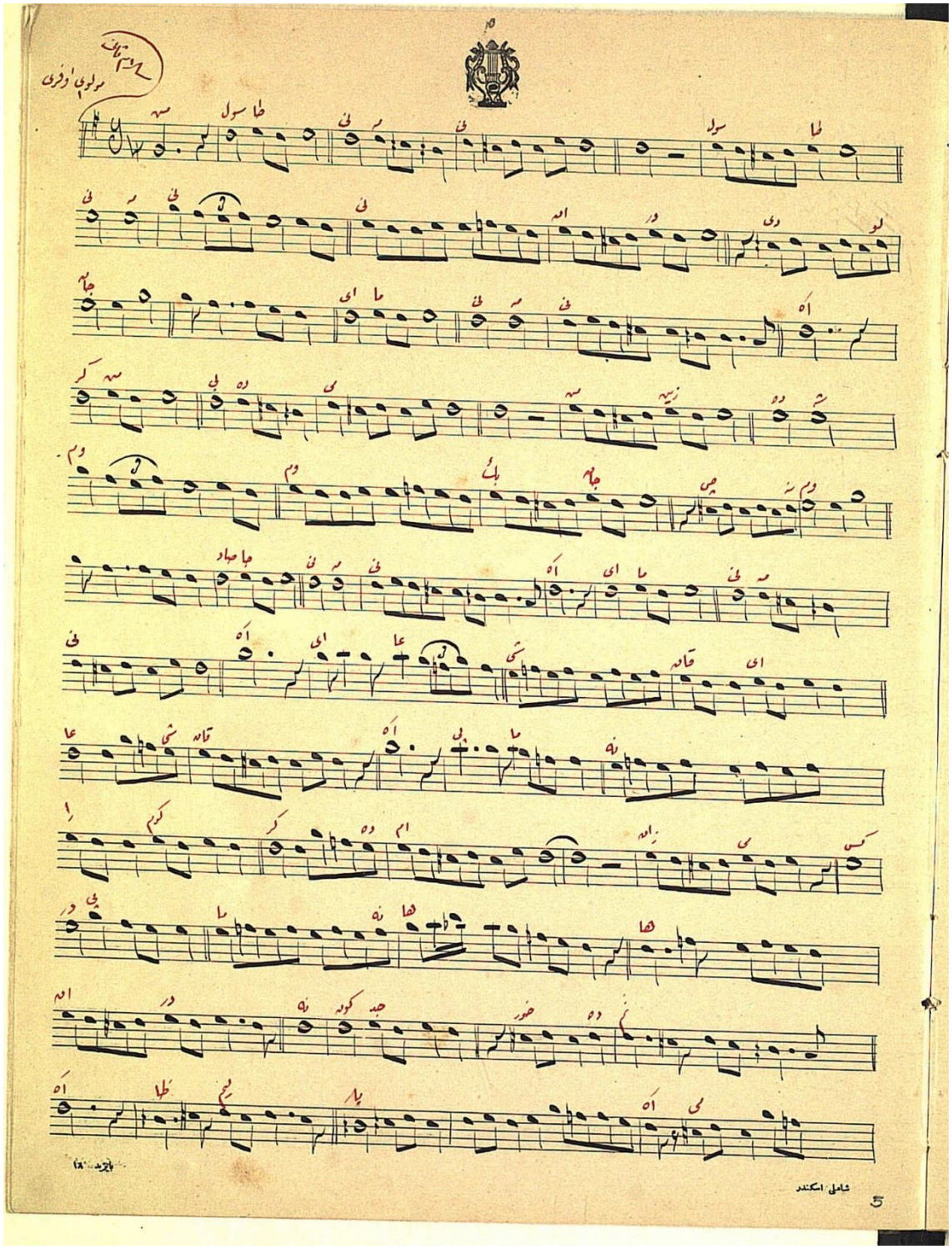
Ek 3: Rast Âyîn-i Şerîfi Orijinal Nüshası

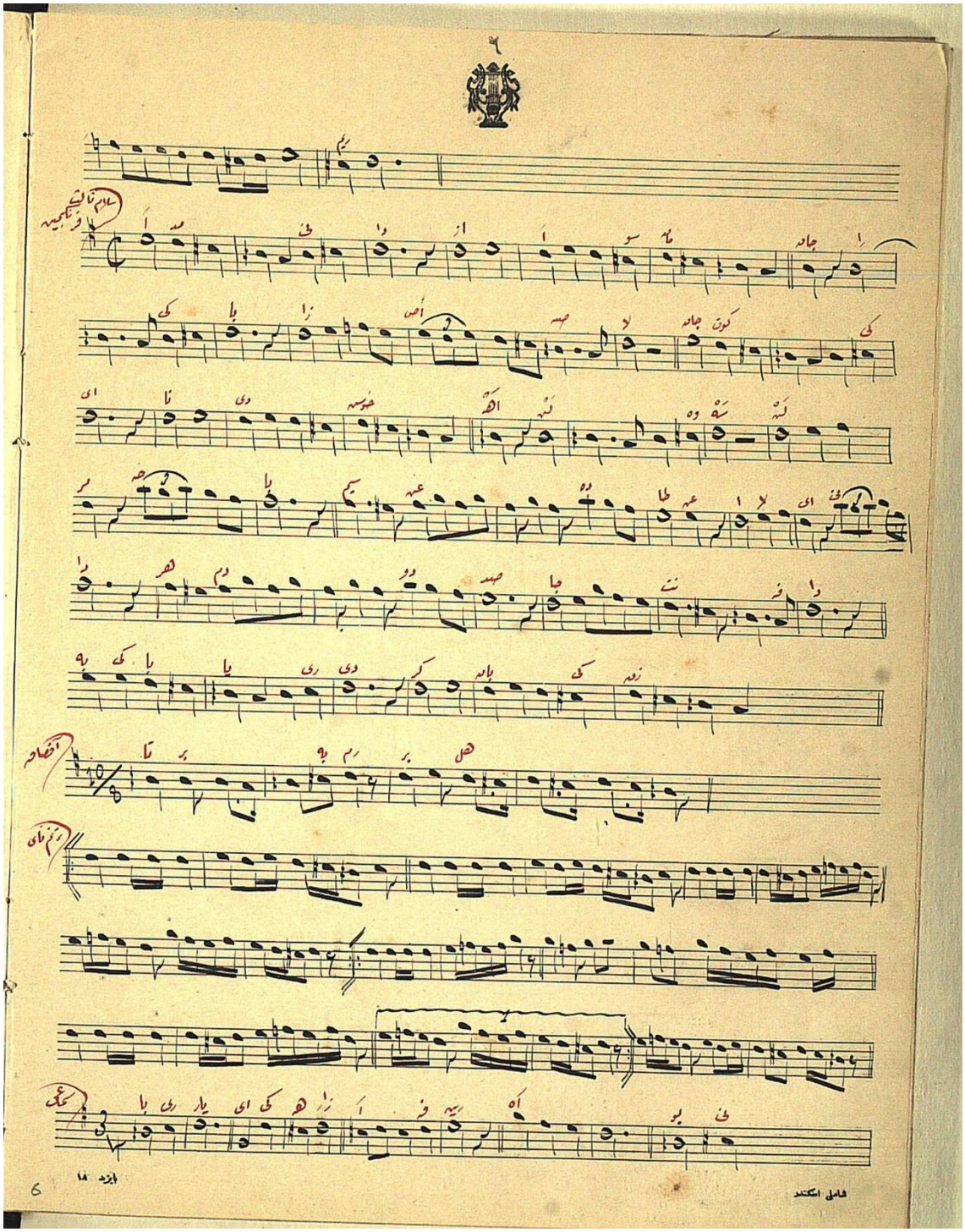

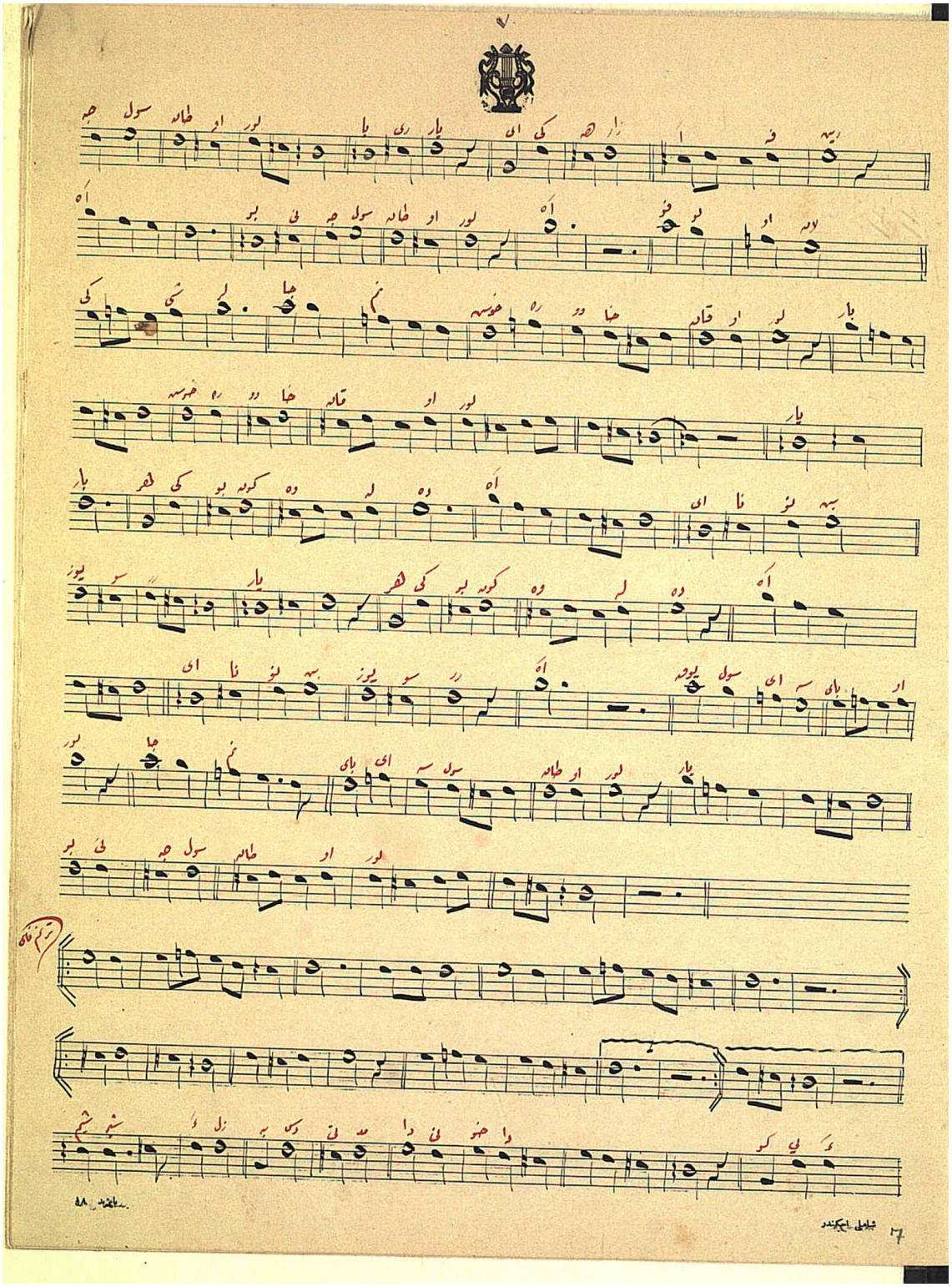

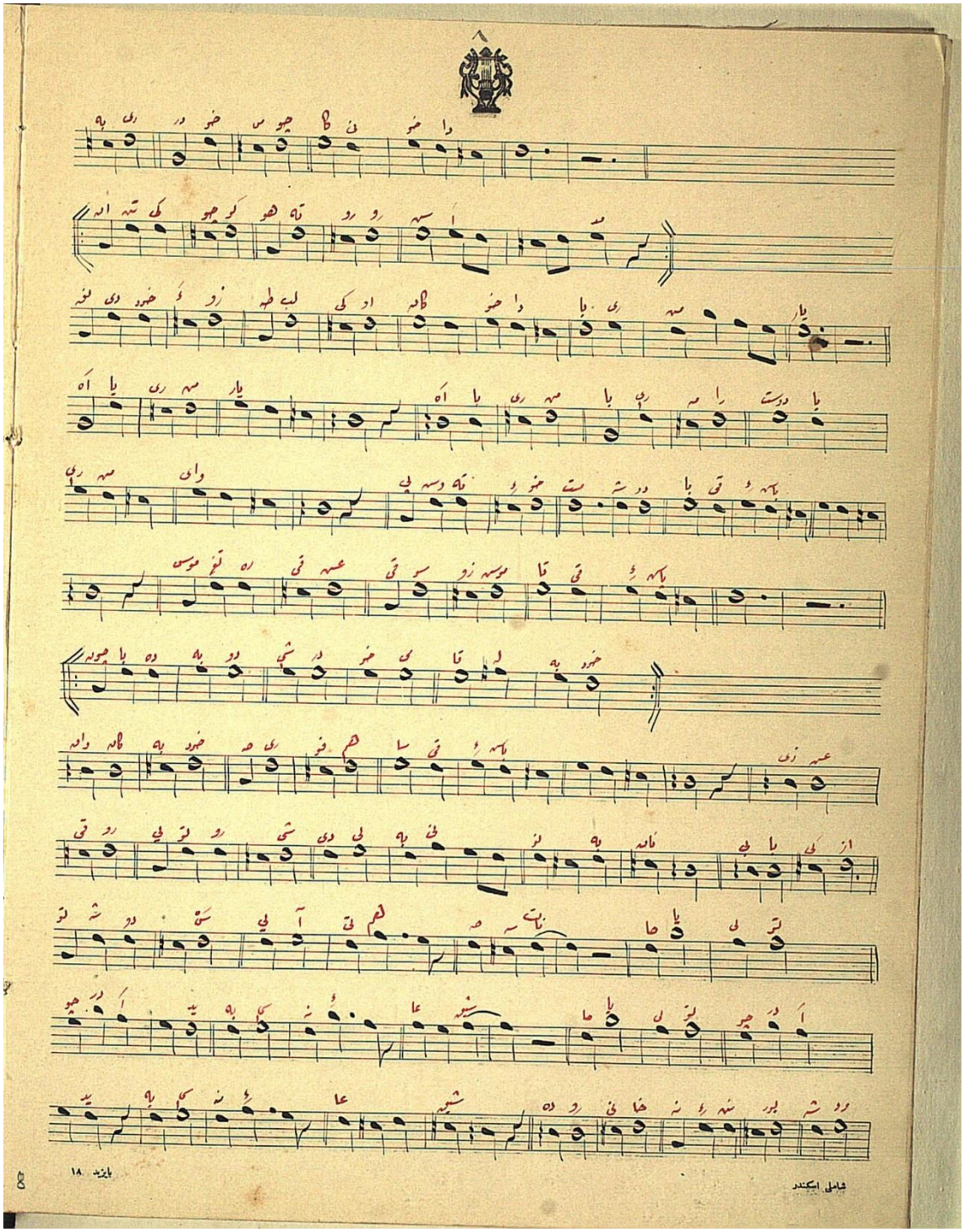

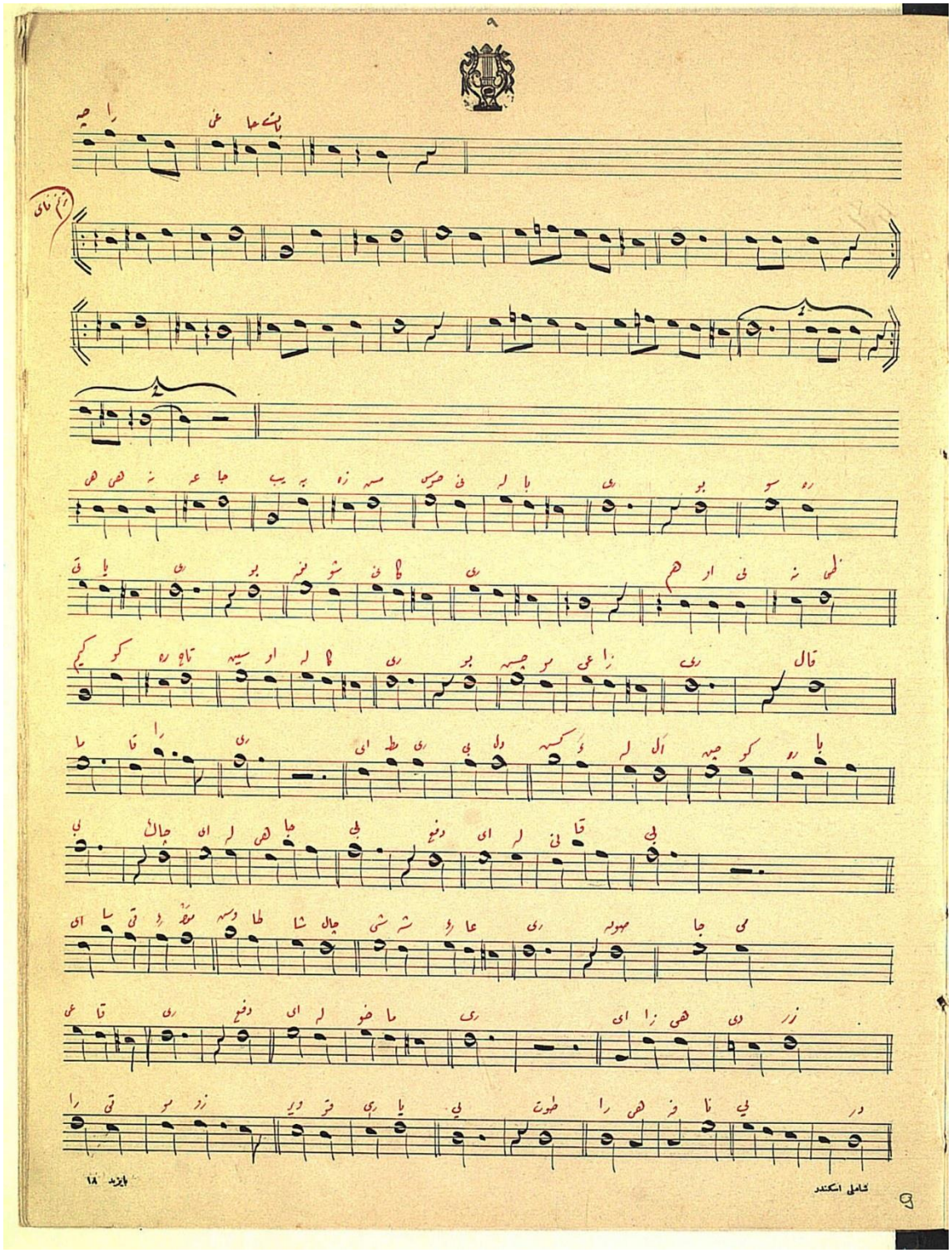

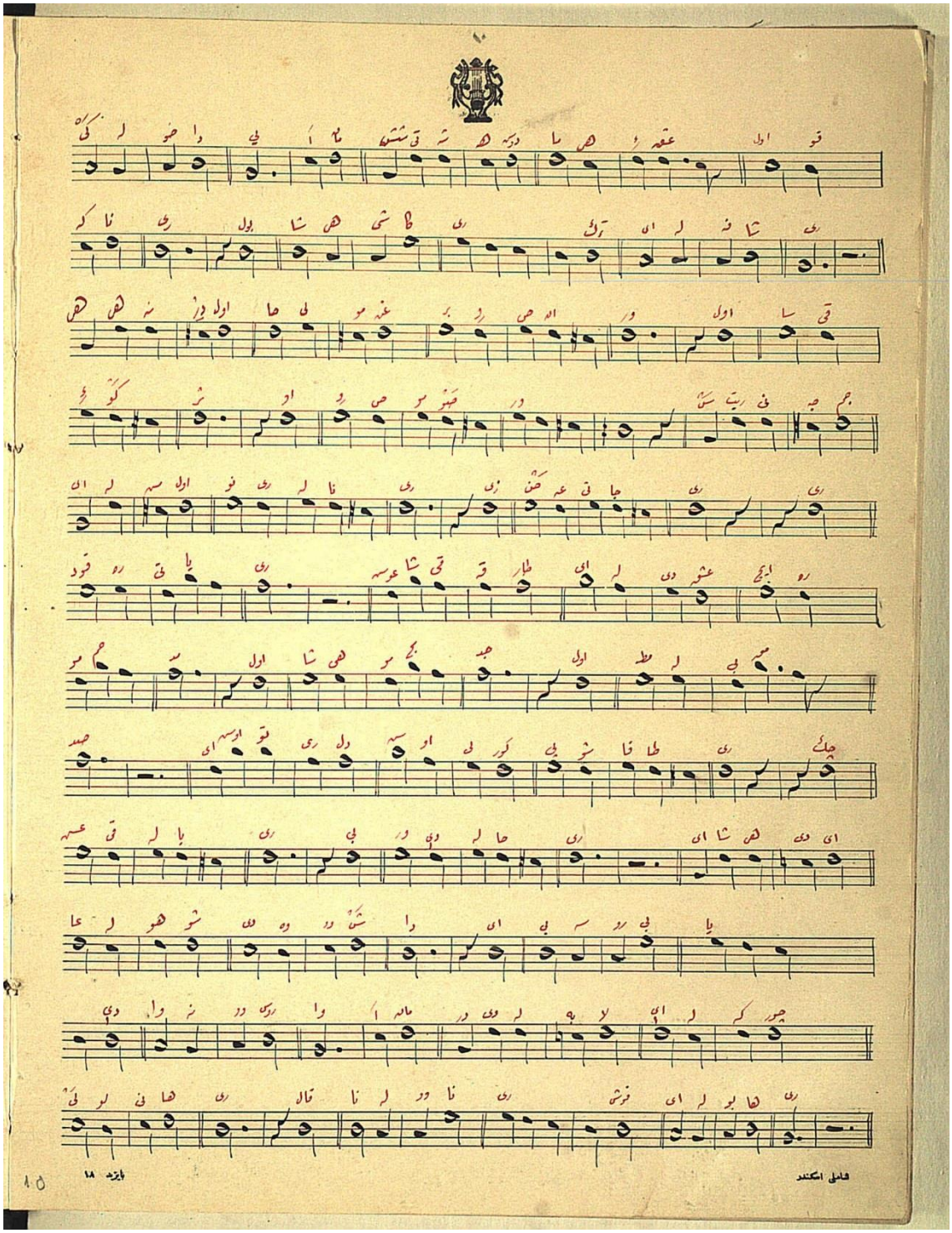

مولوی اوفری
شامل اسکندر
5

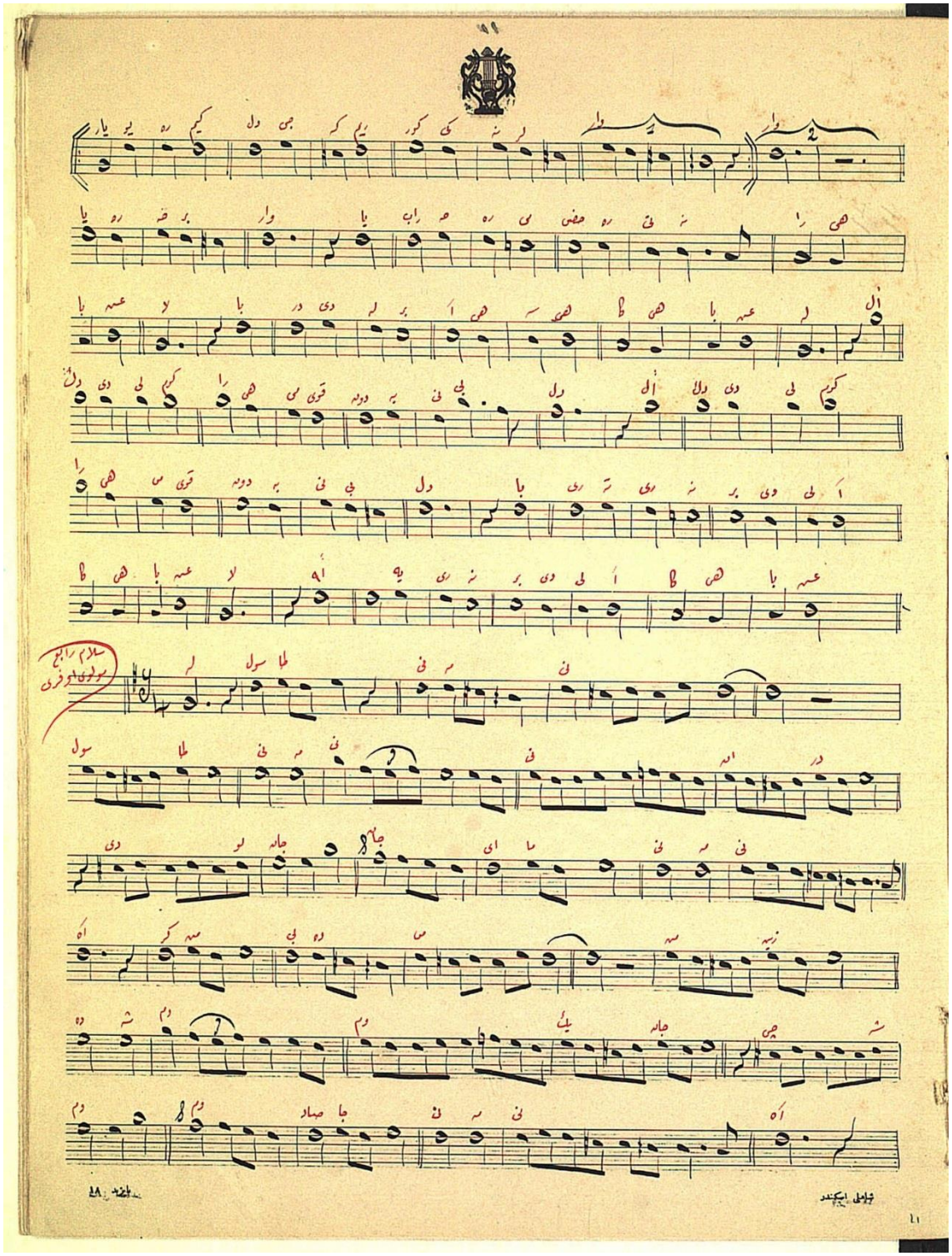

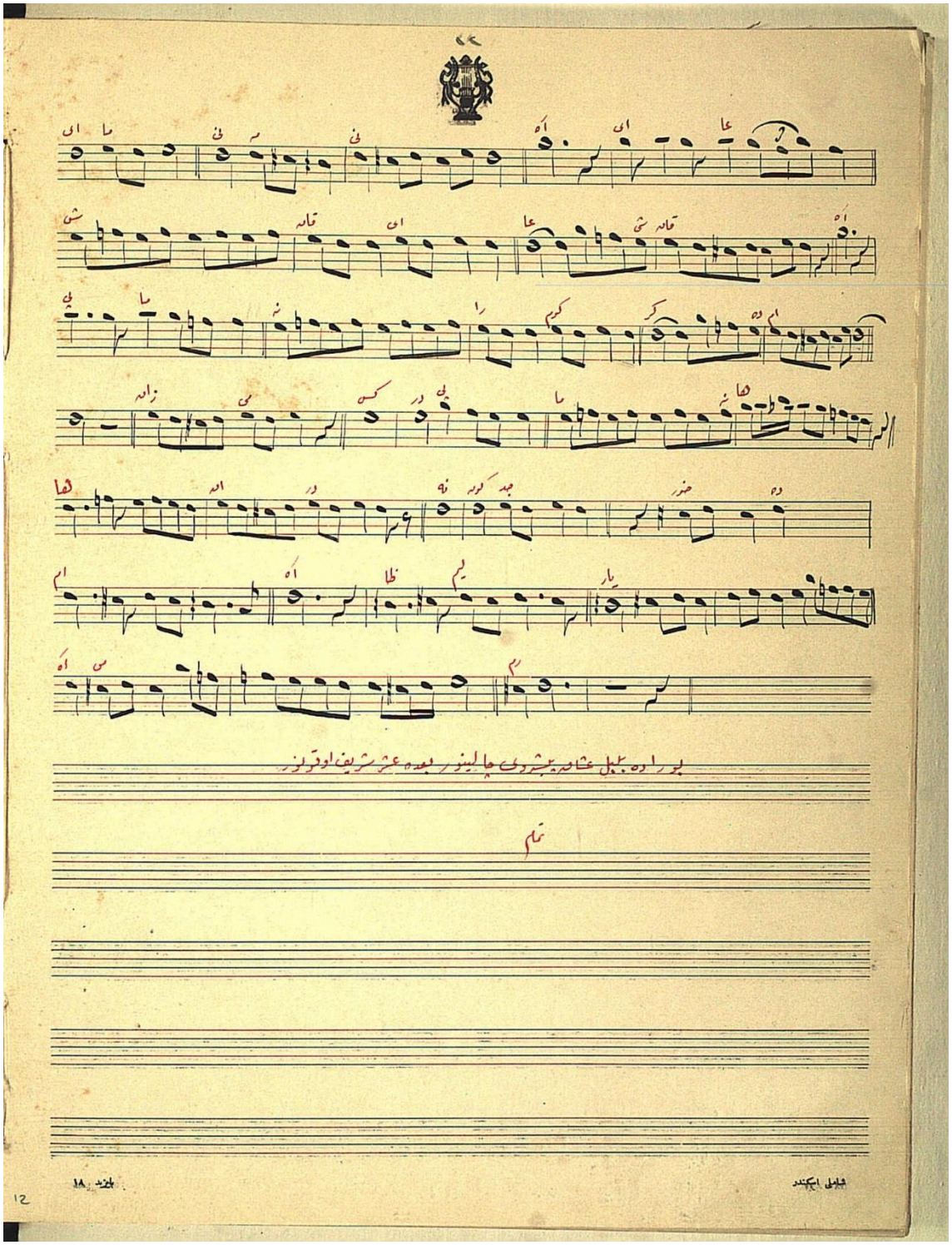

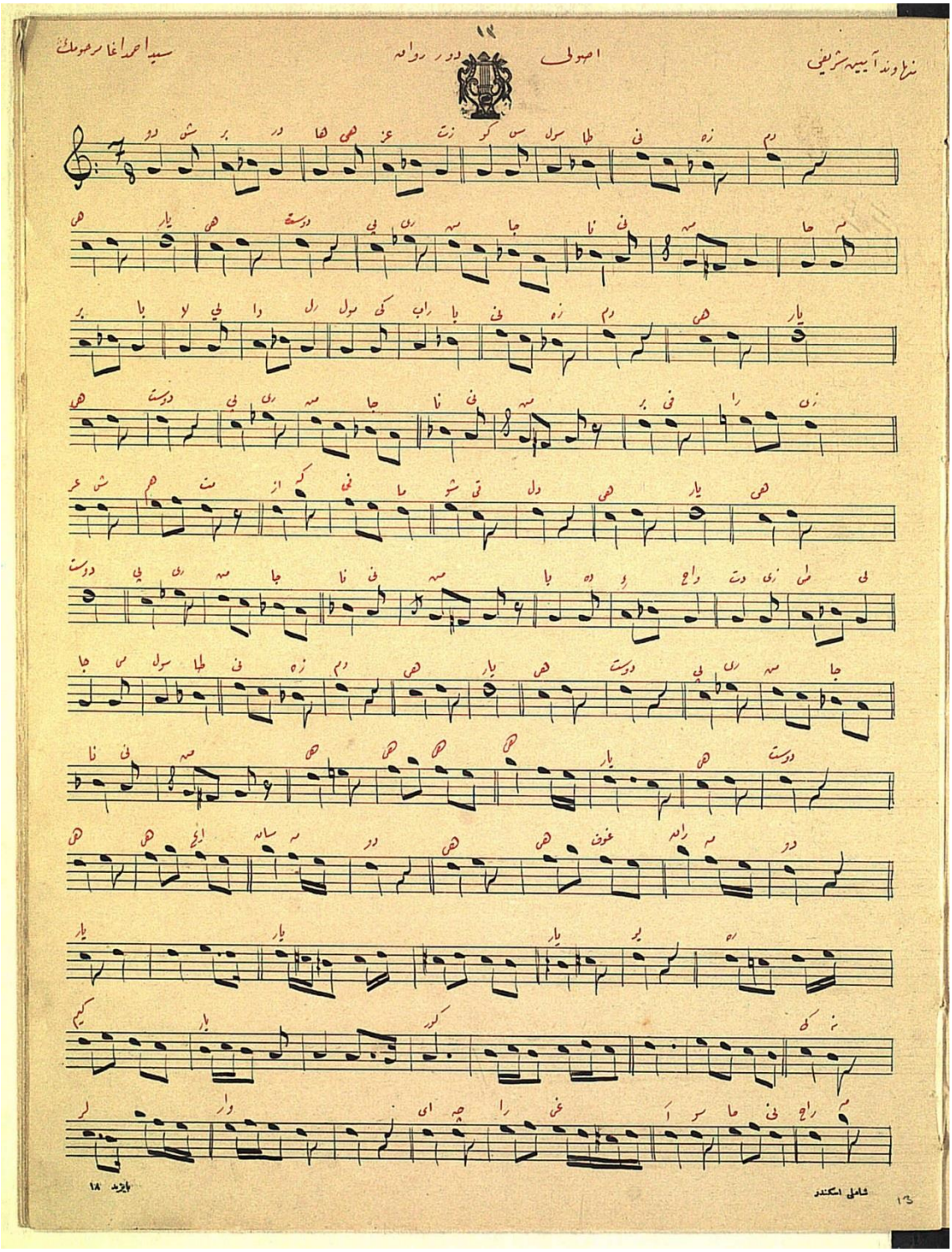

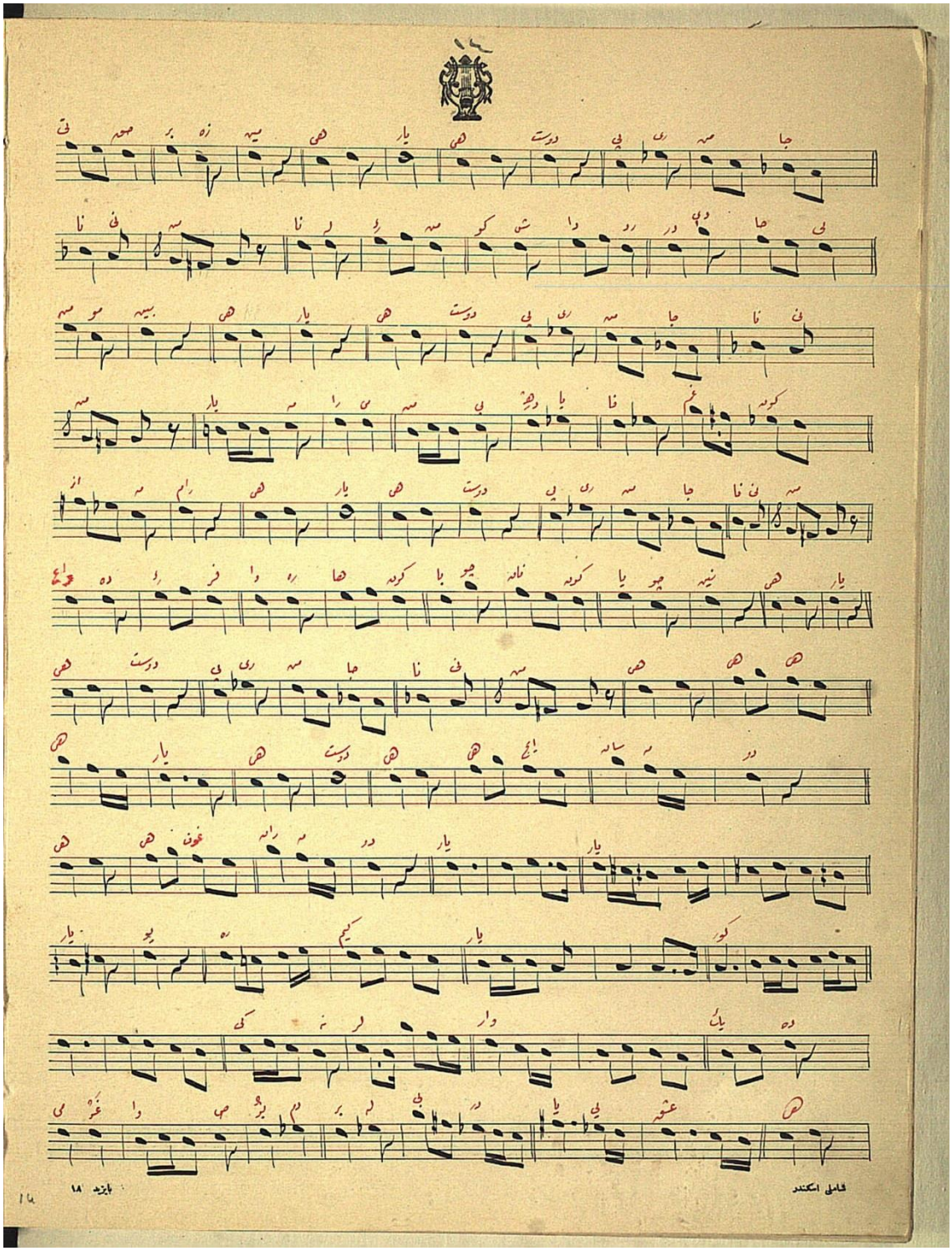

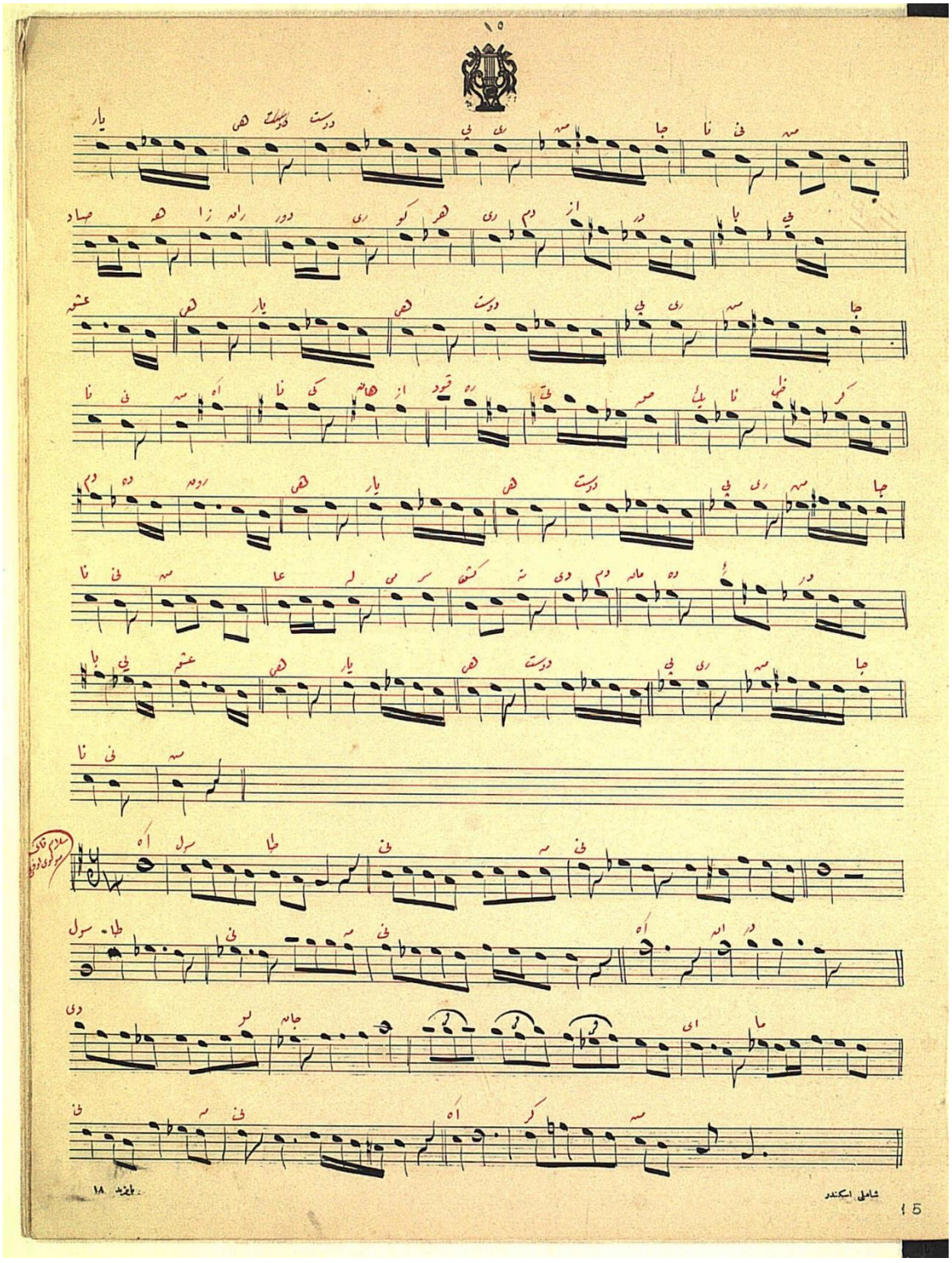

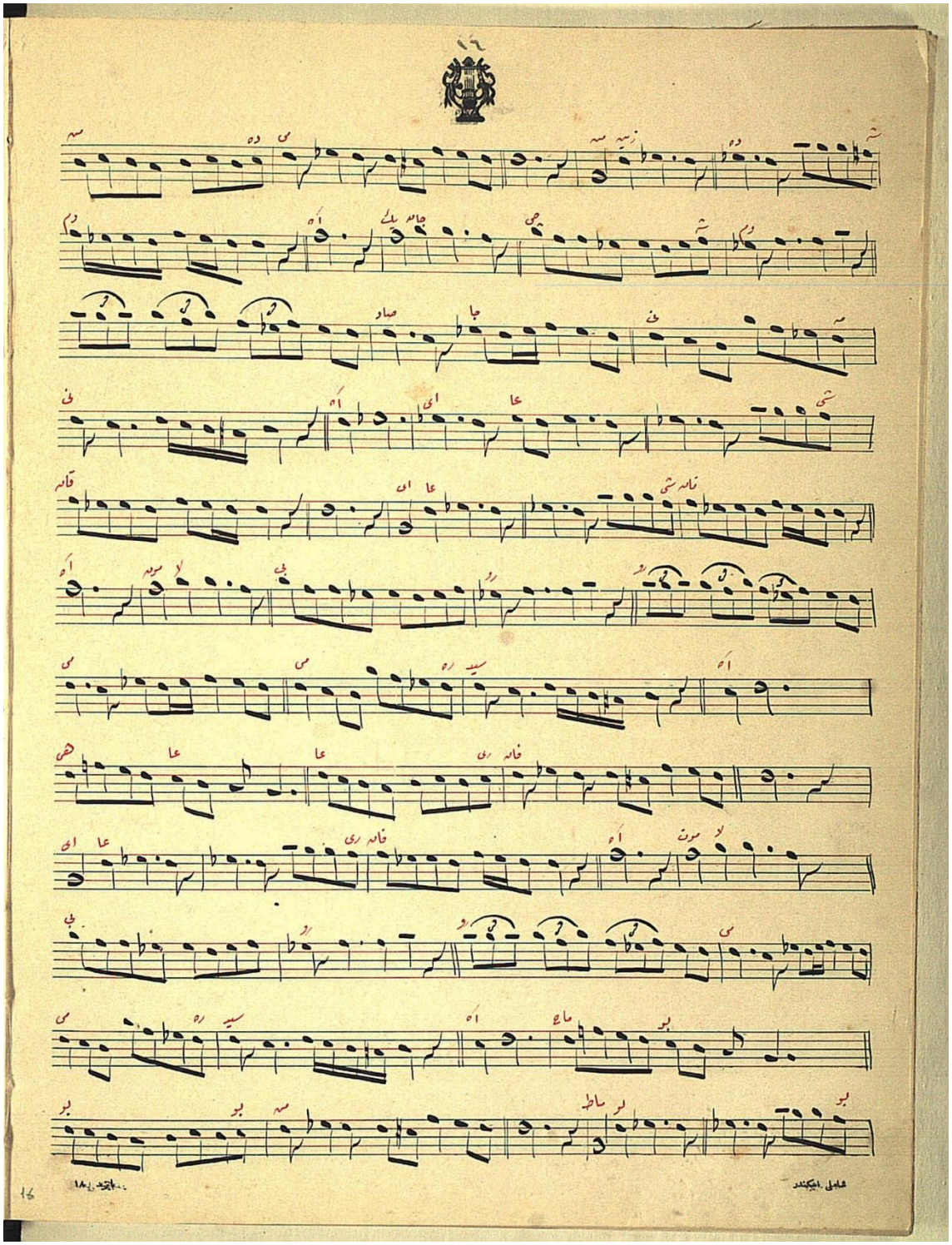

بو راده بیل عشاقه بیشردی جالینور بعده عشر شریف اوقرانور
تمام

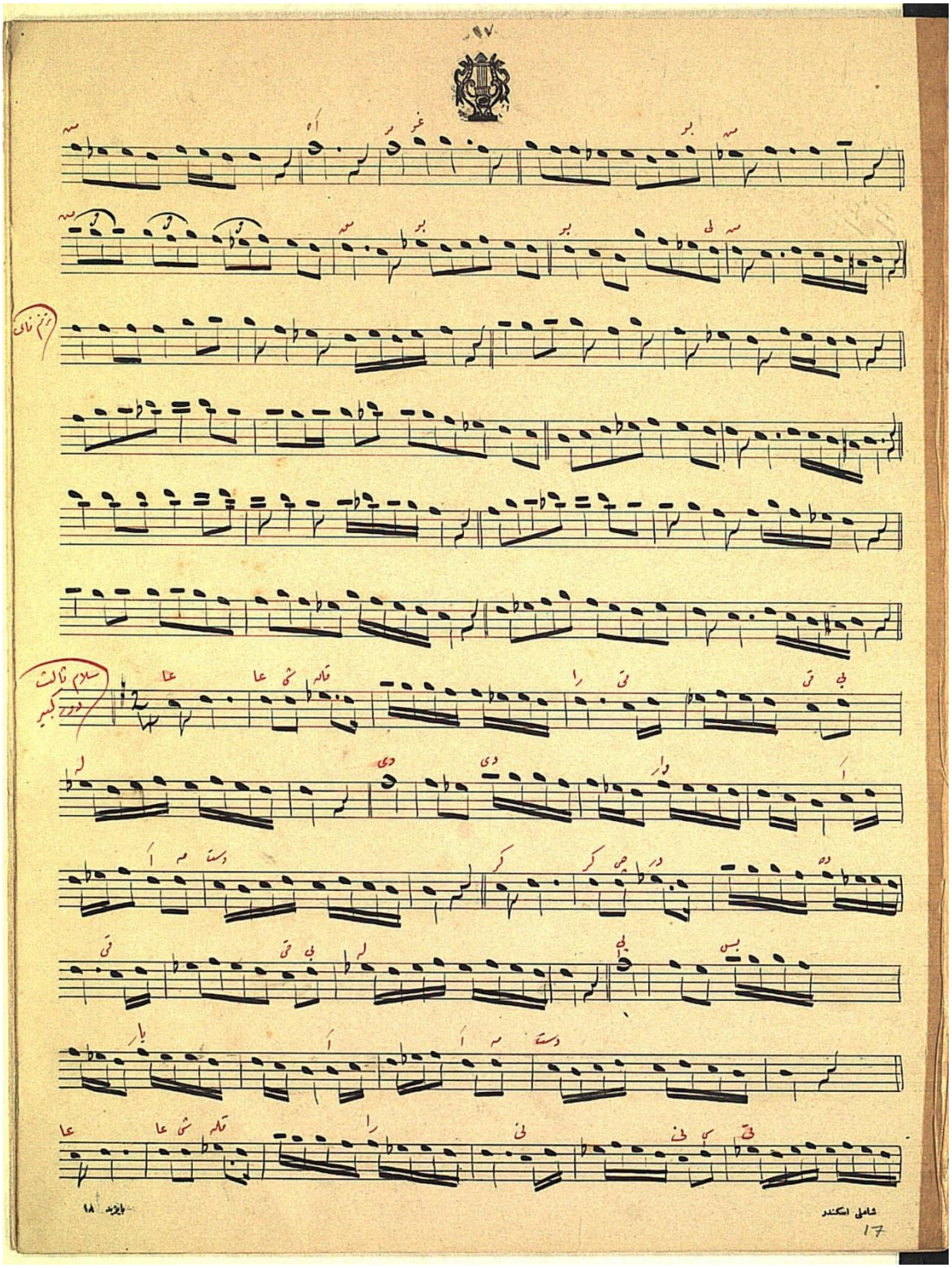
Ek 4: Nihâvend Âyîn-i Şerîfî Orijinal Nüshası

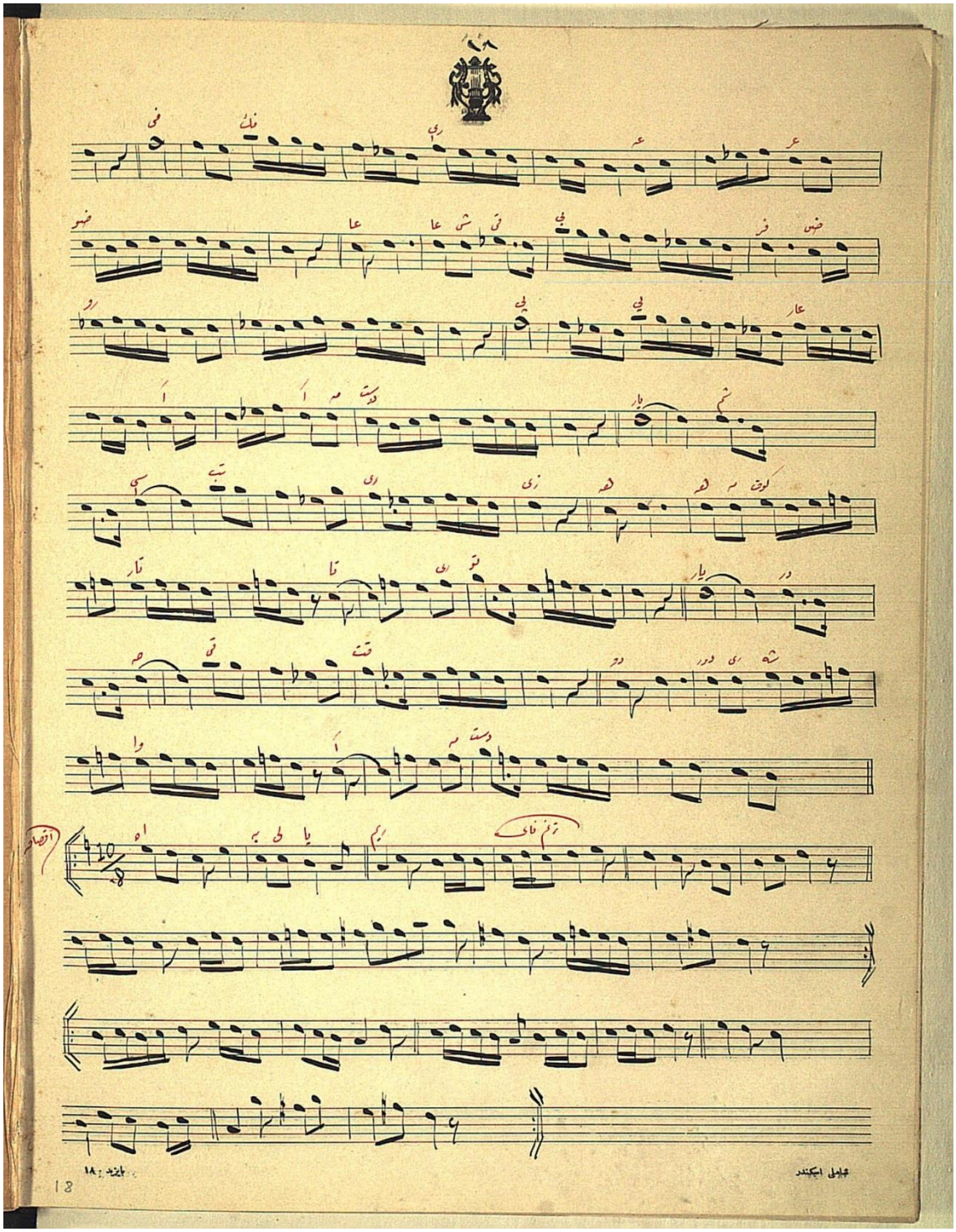

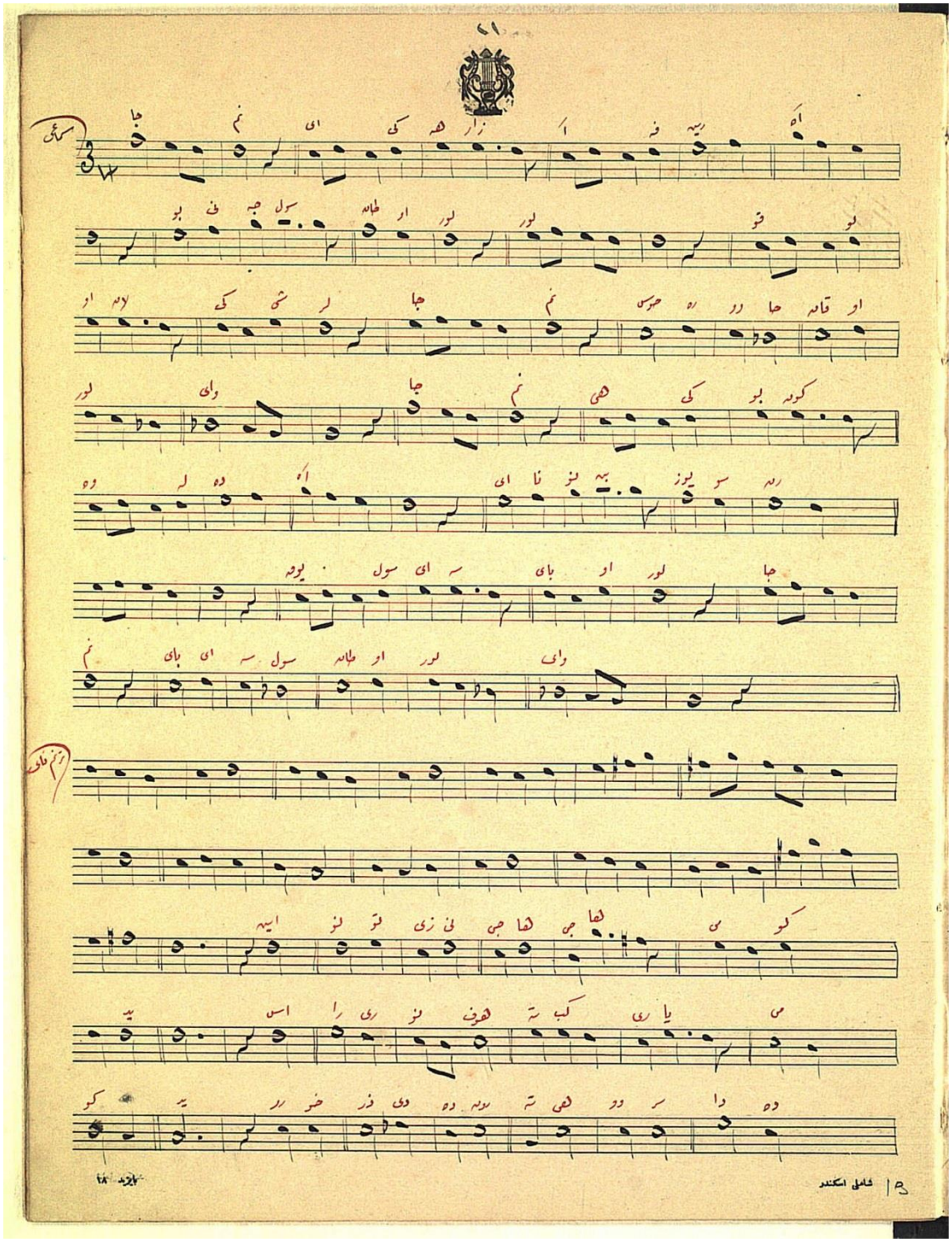

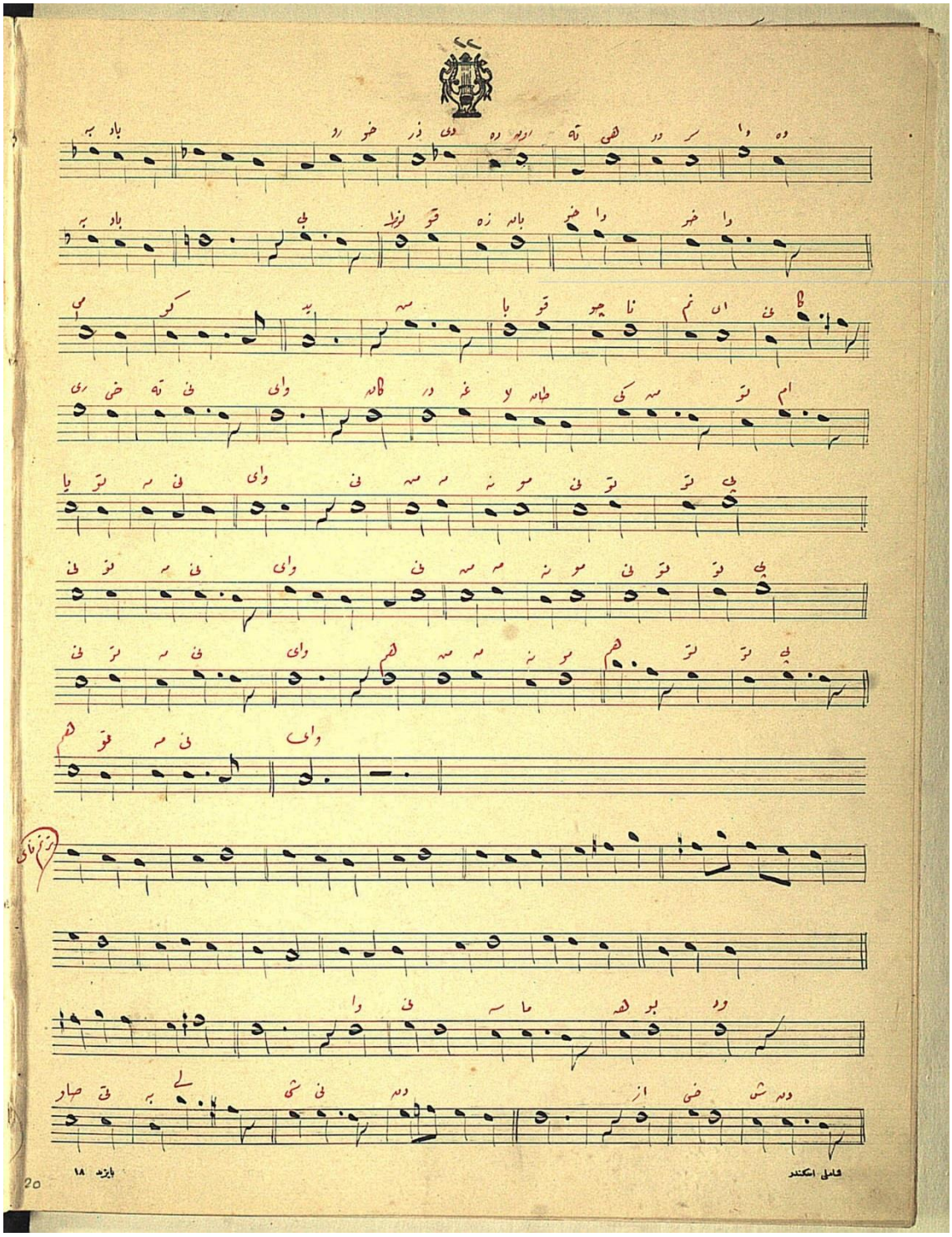

۱۵
یار
دوست
جا
نا
عشقه
صیاد
دوم
طلا
سرل
ای
ما
شامل اسکندر
۱۵

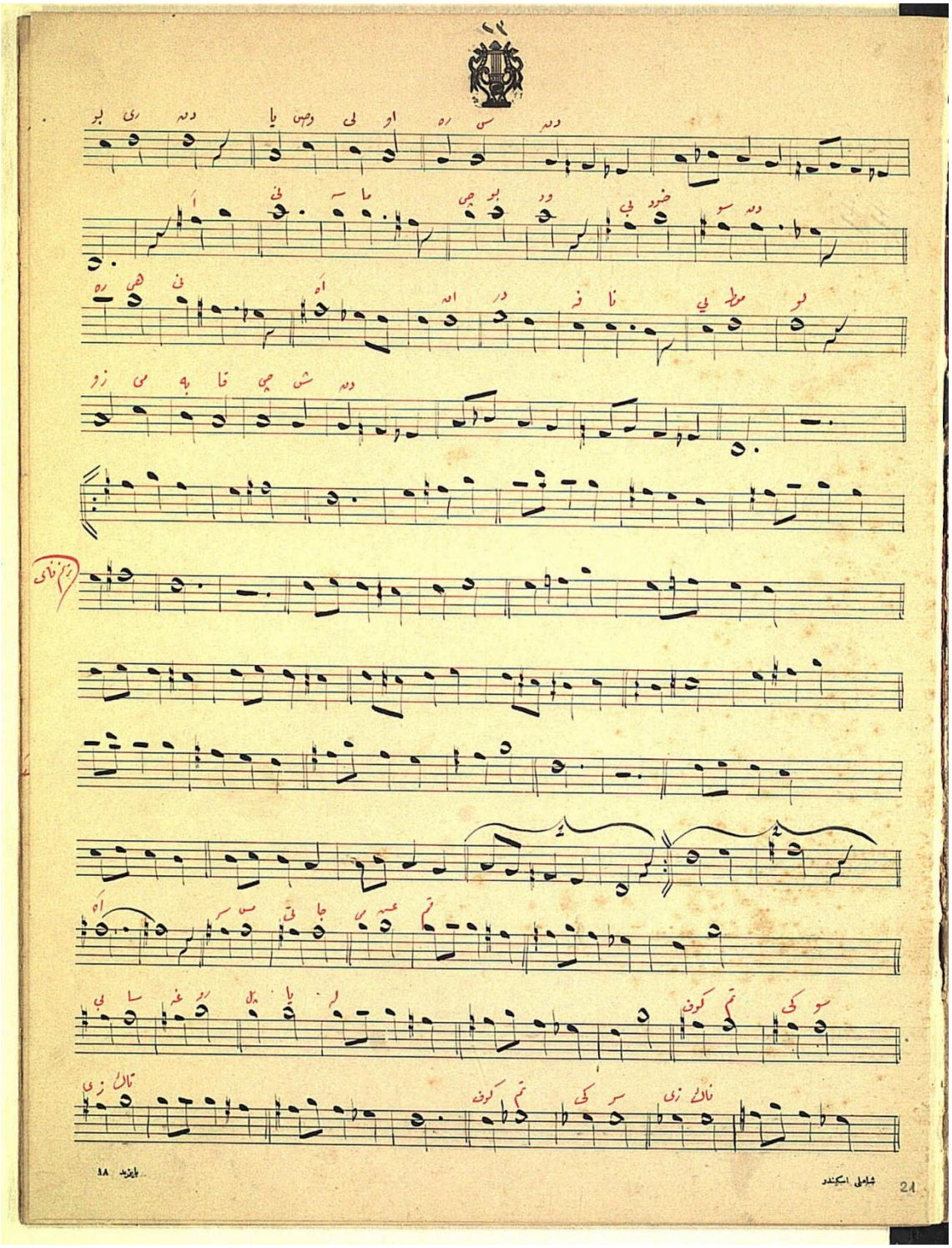

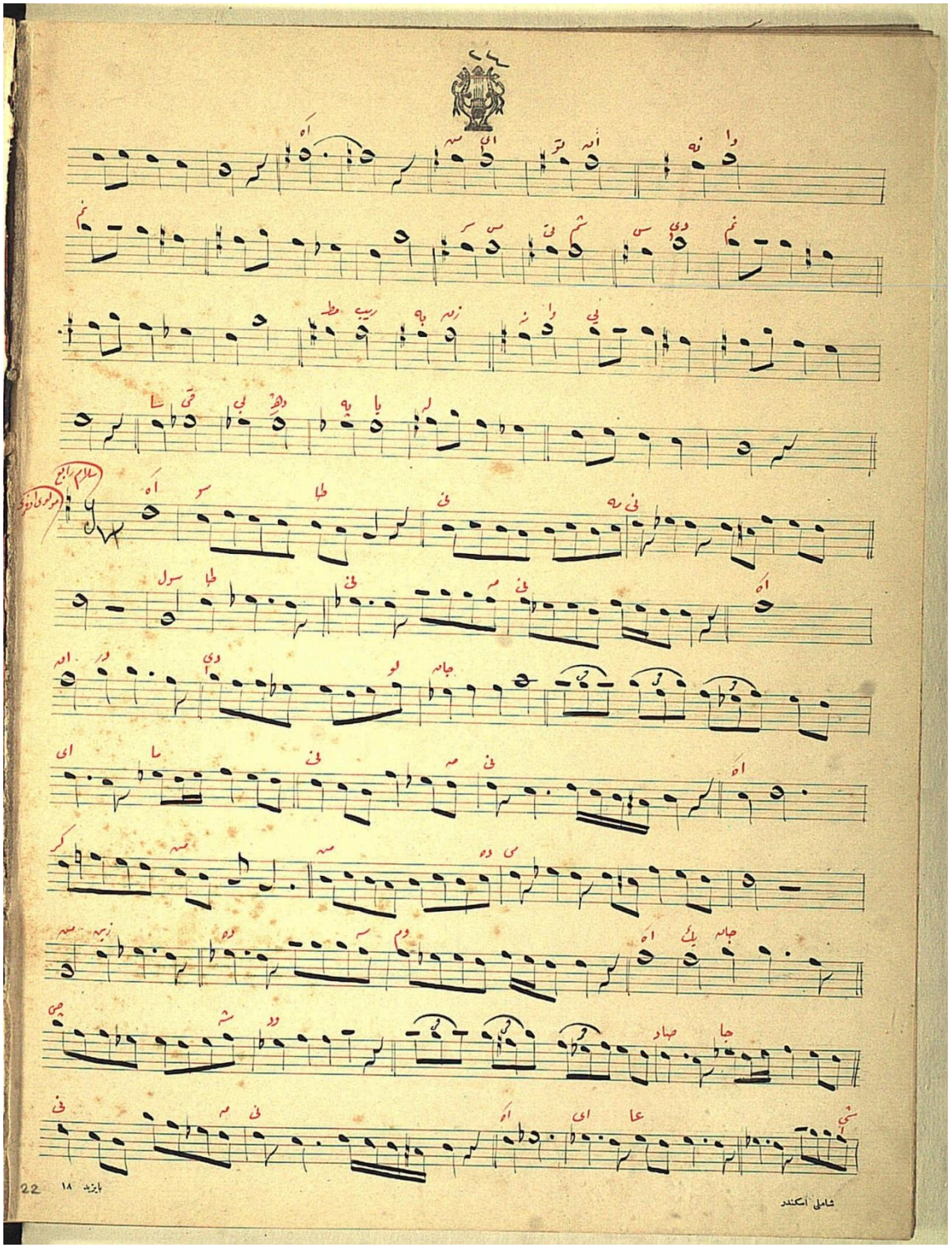

۱۷
سه
آه
غم
بو
سه
سه
بو
بو
سه
لی
ترنم ثانی
سلام ثالث
دور کبیر
عا
قائم شی عا
نی را
بی نی
له
دی
دی
دا
آ
دستگاه ماهور
گر
در چی گر
دی
نی
بی نی
له
بی
بس
یار
آ
دستگاه ماهور
عا
قائم شی عا
را
نی
بی نی
بایزید ۱۸
شاهی اسکندر
17

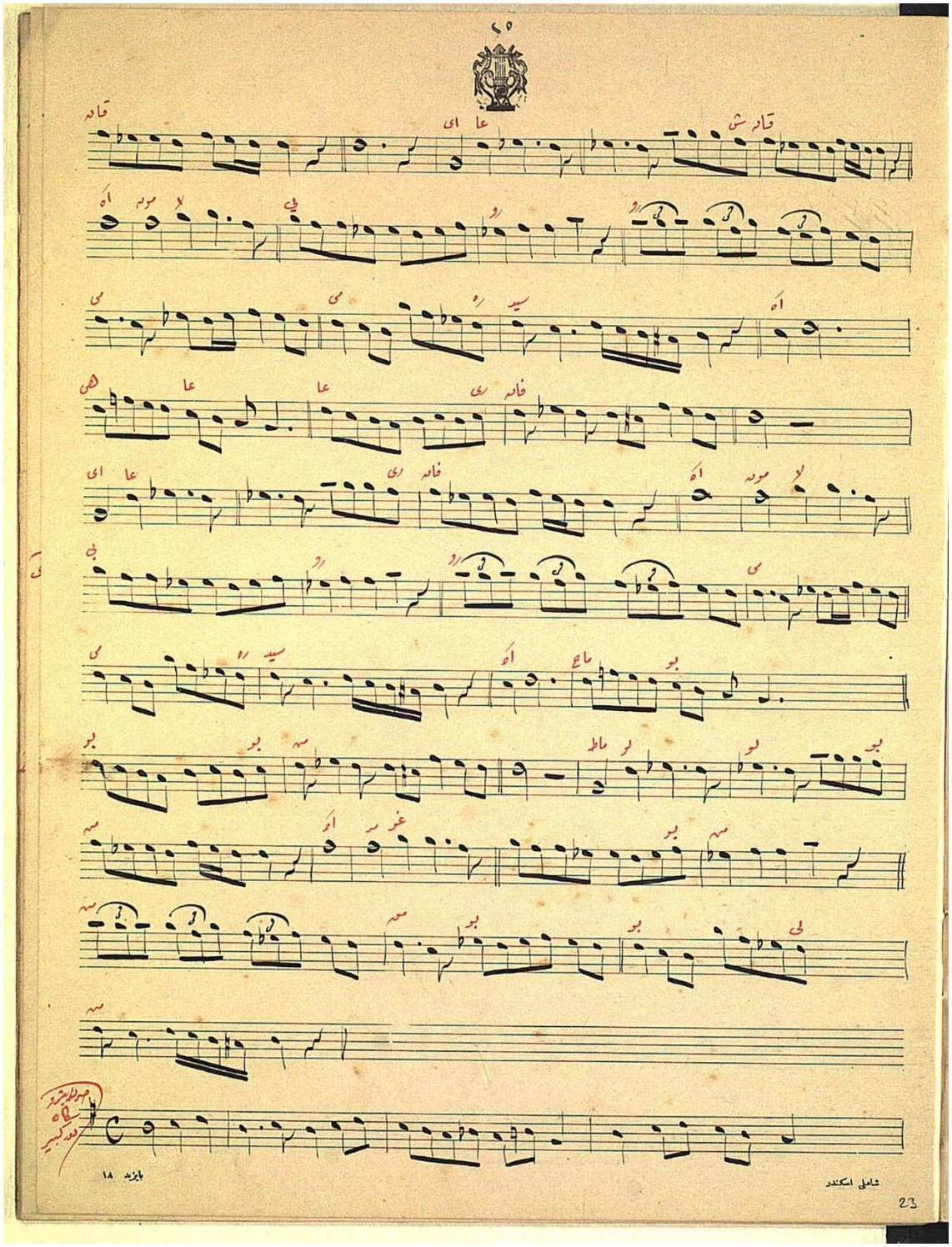

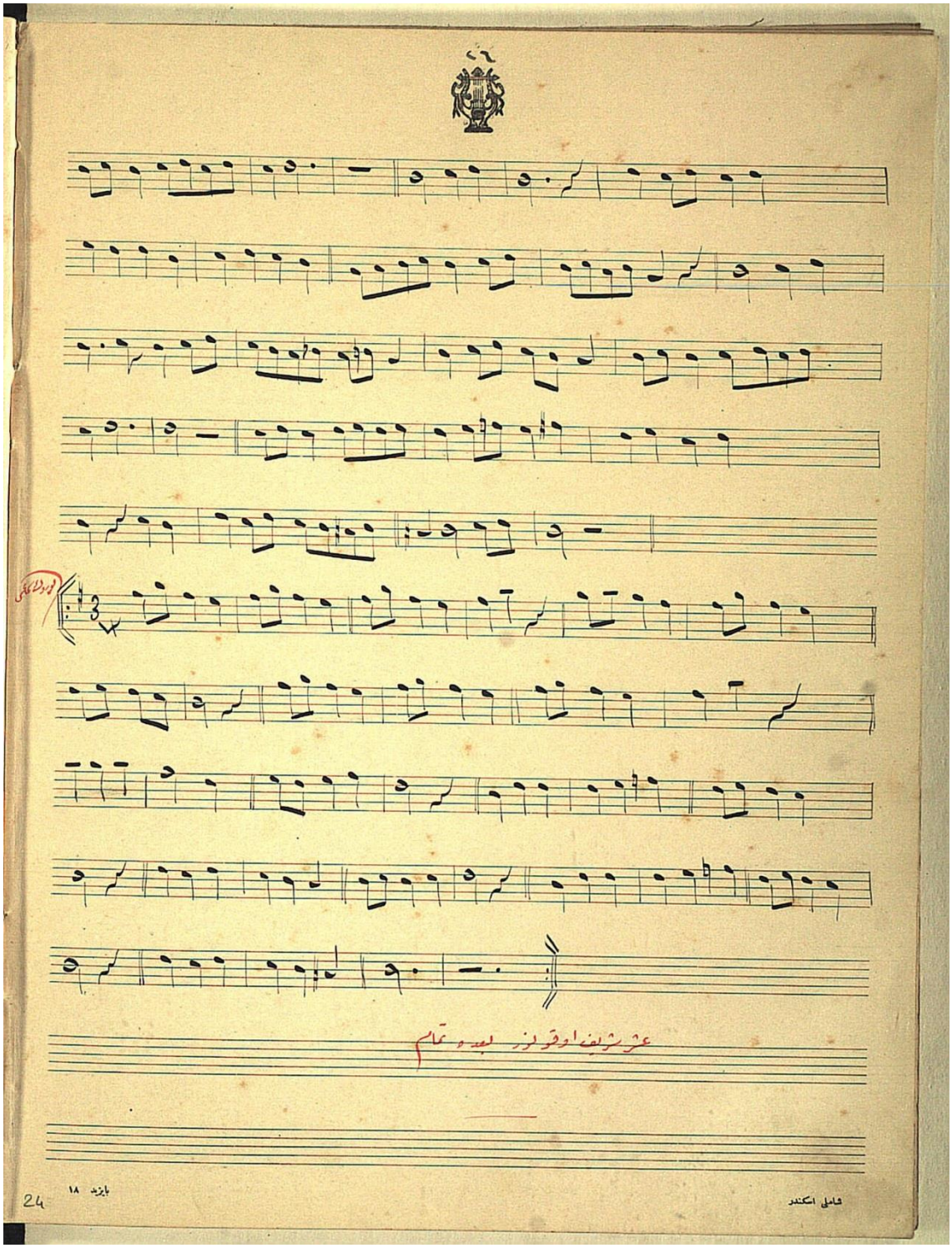

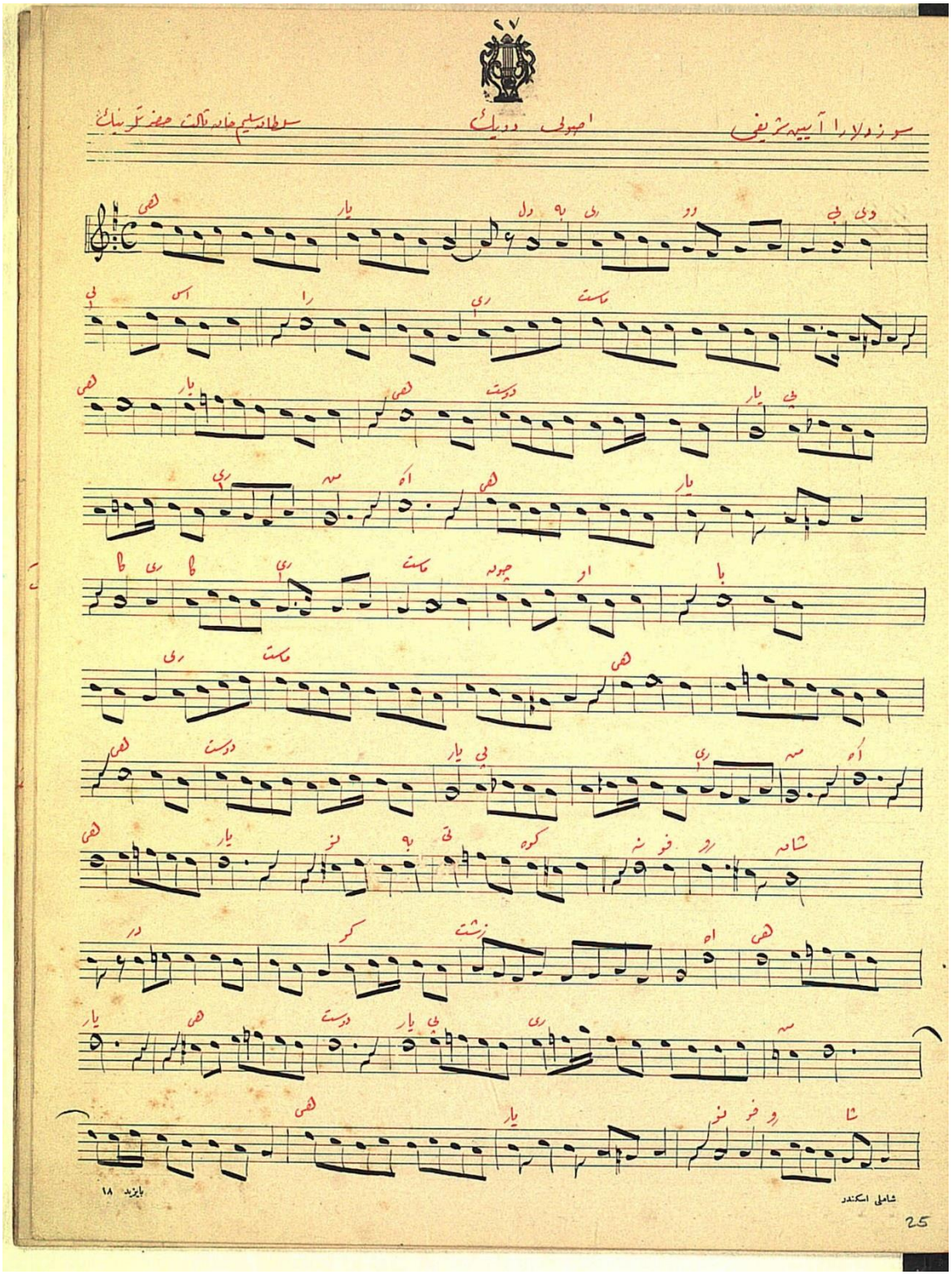

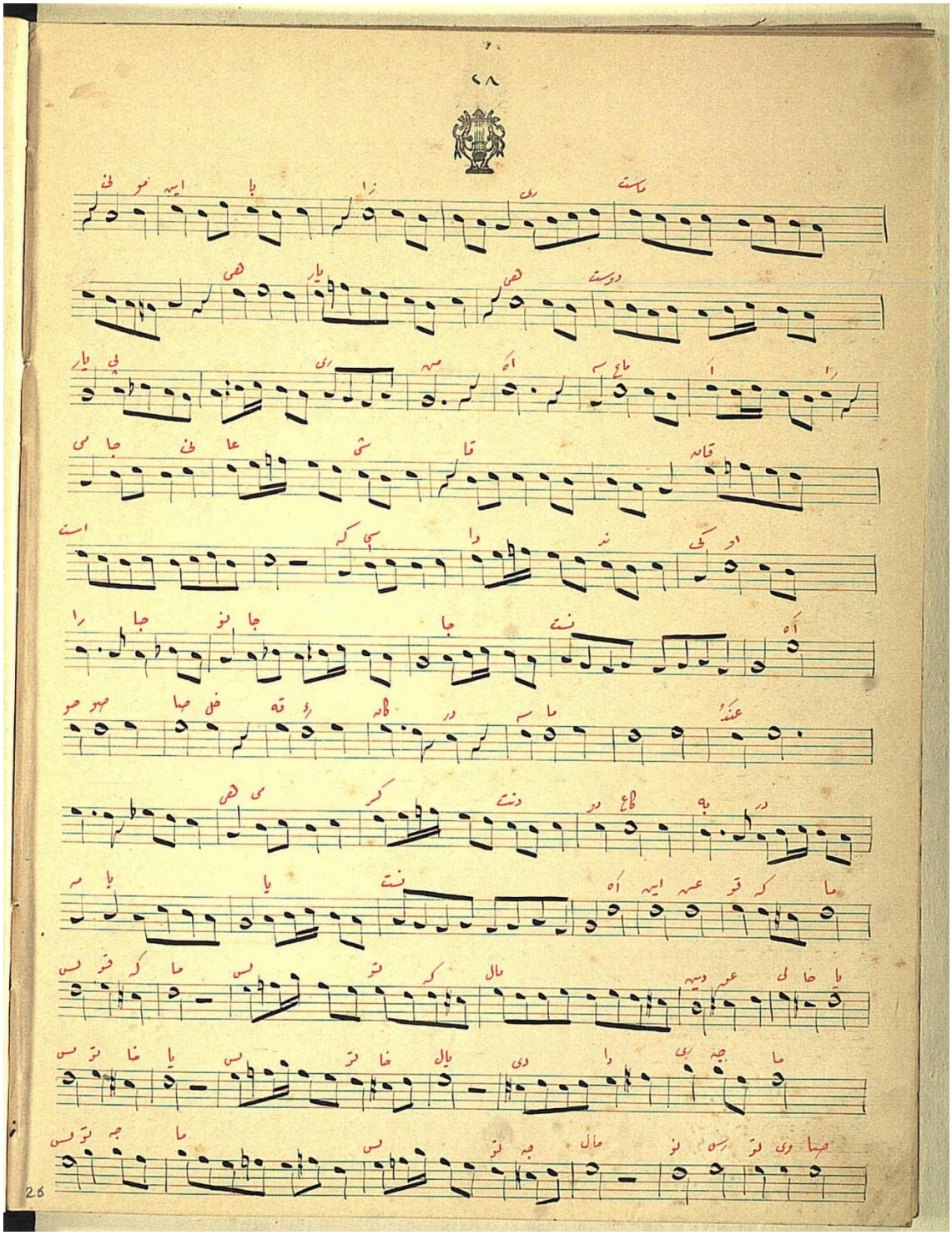

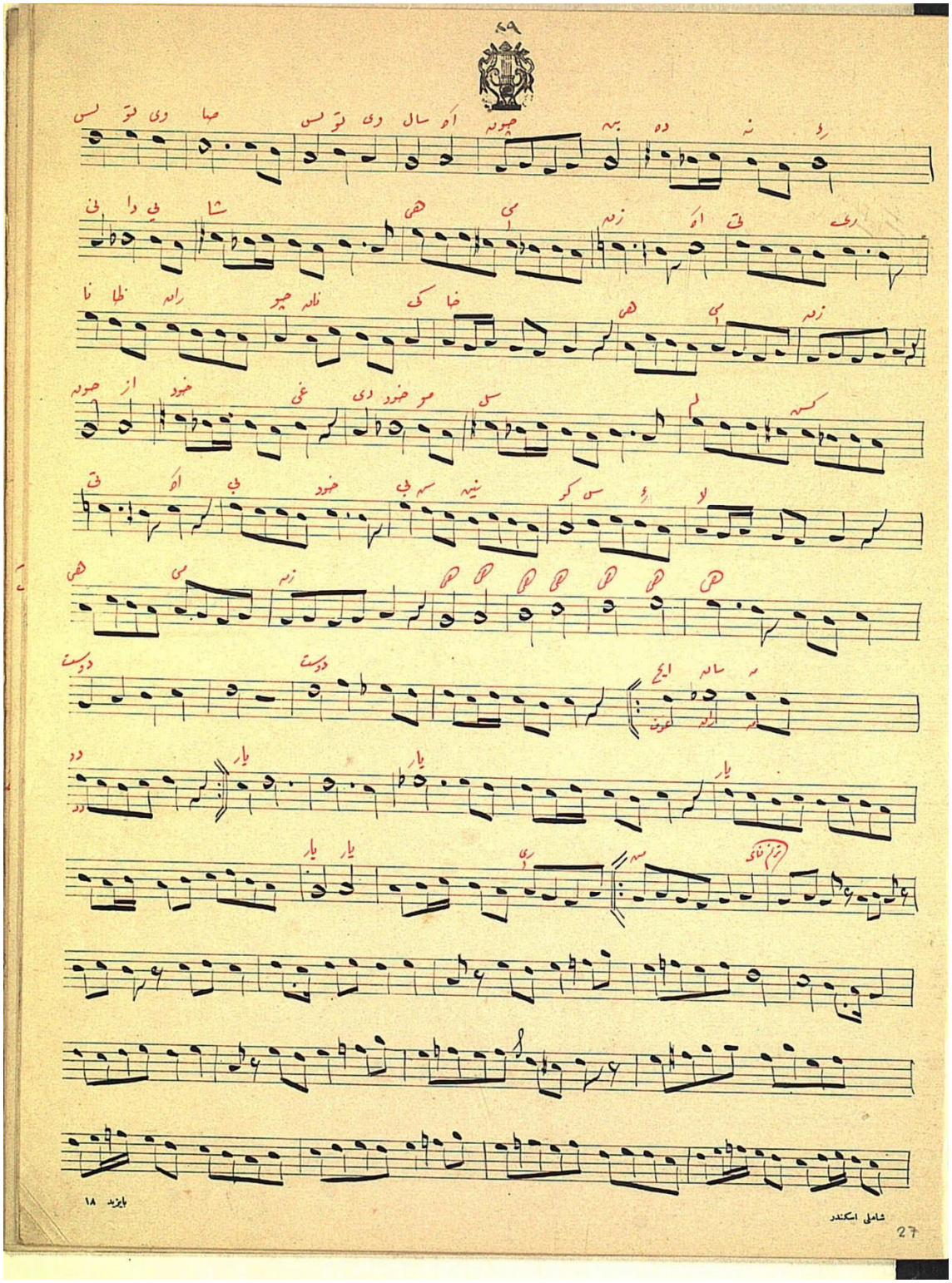

بایزید ۱۸
شاملی اسکندر
23

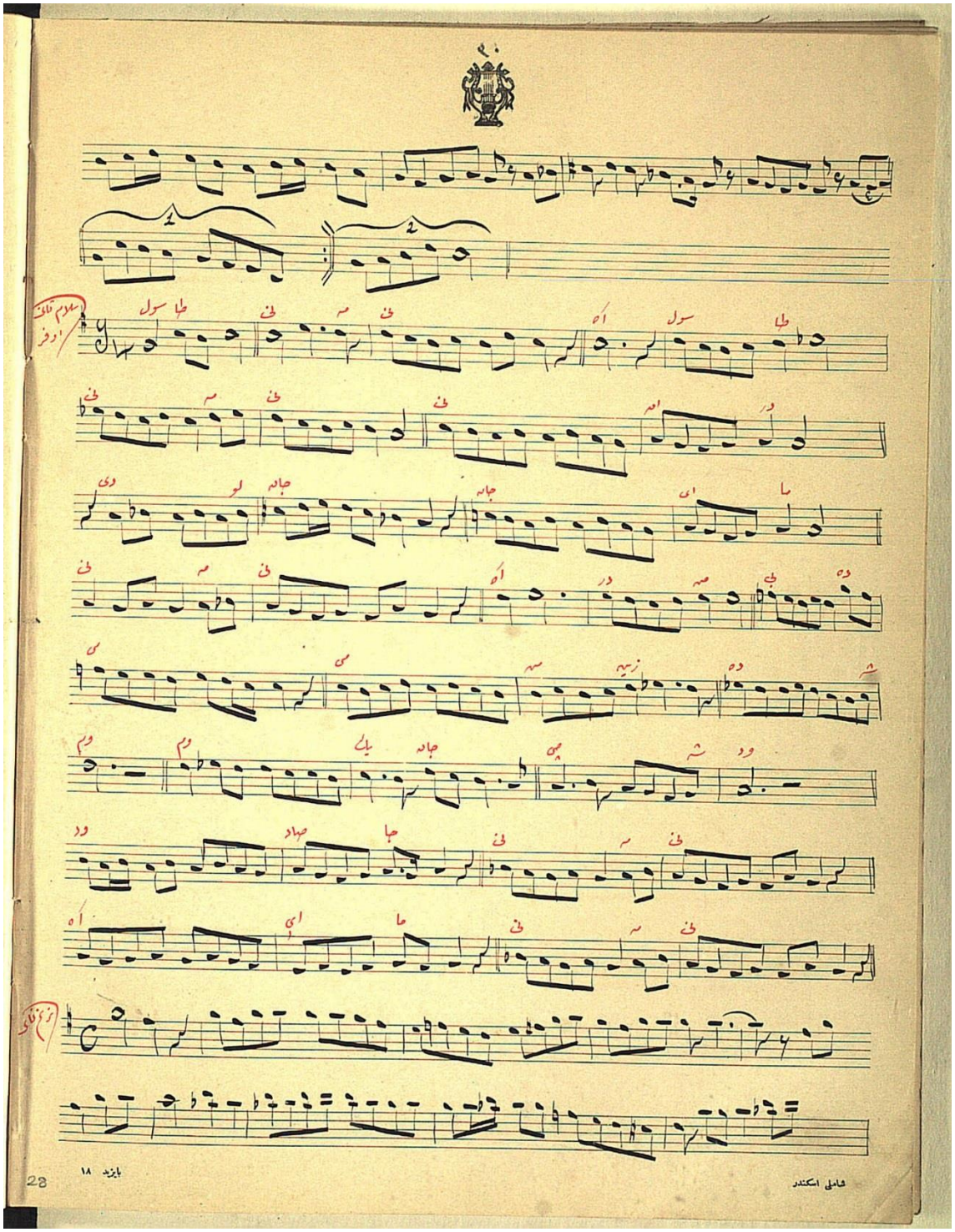

24
بایزید ۱۸
شاملی اسکندر

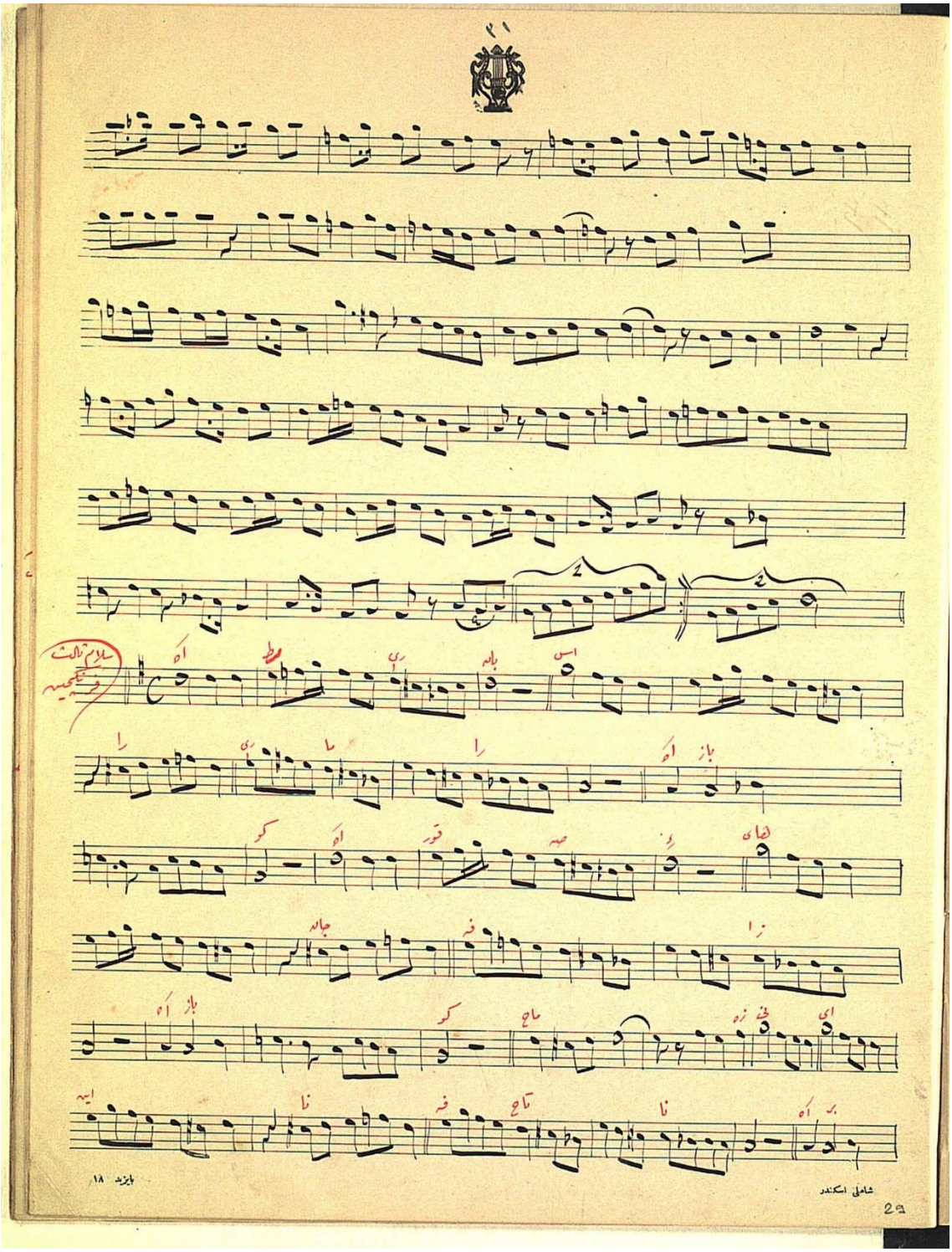
Ek 5: Sûz-i Dilârâ Âyîn-i Şerîfi Orijinal Nüshası

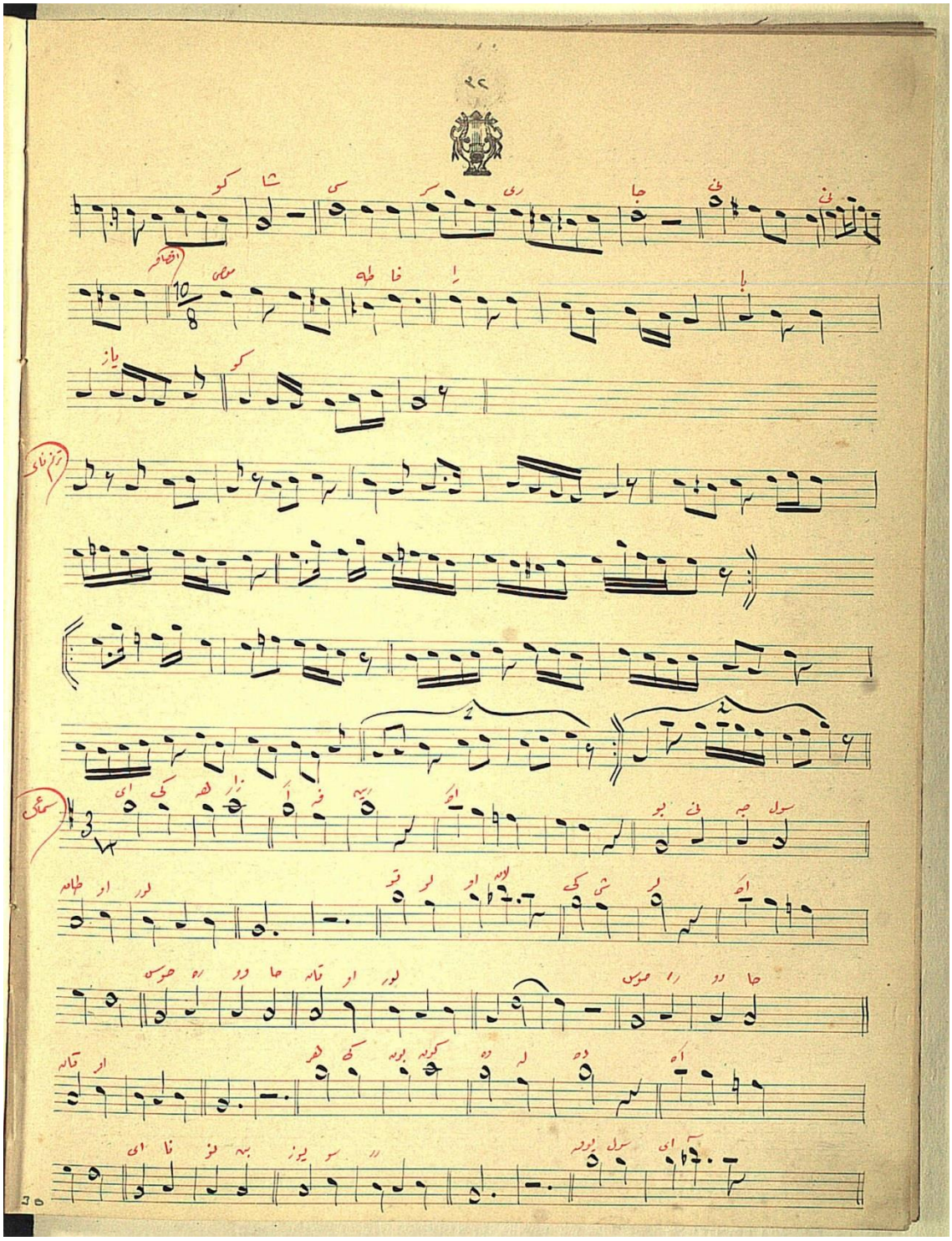

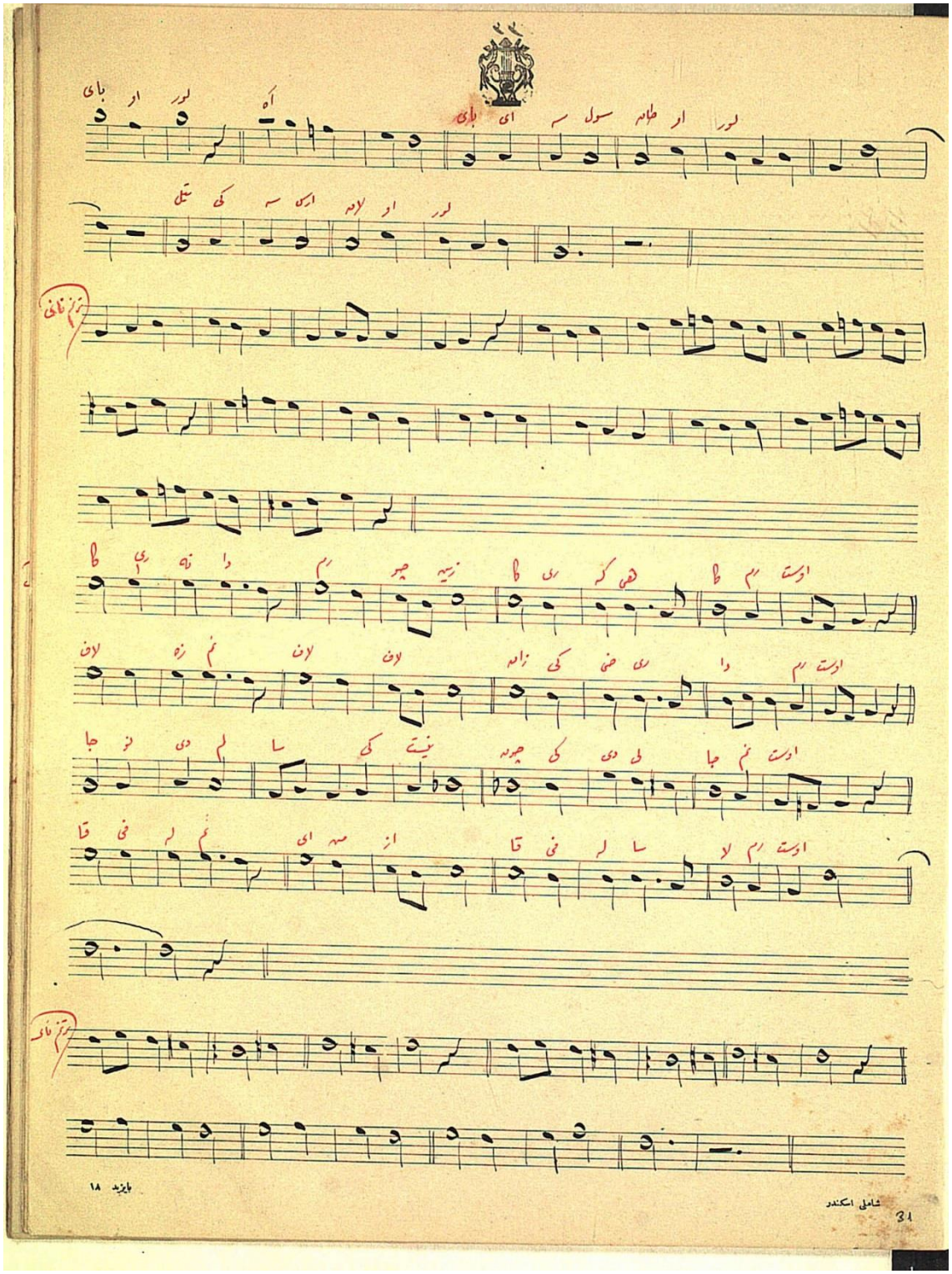

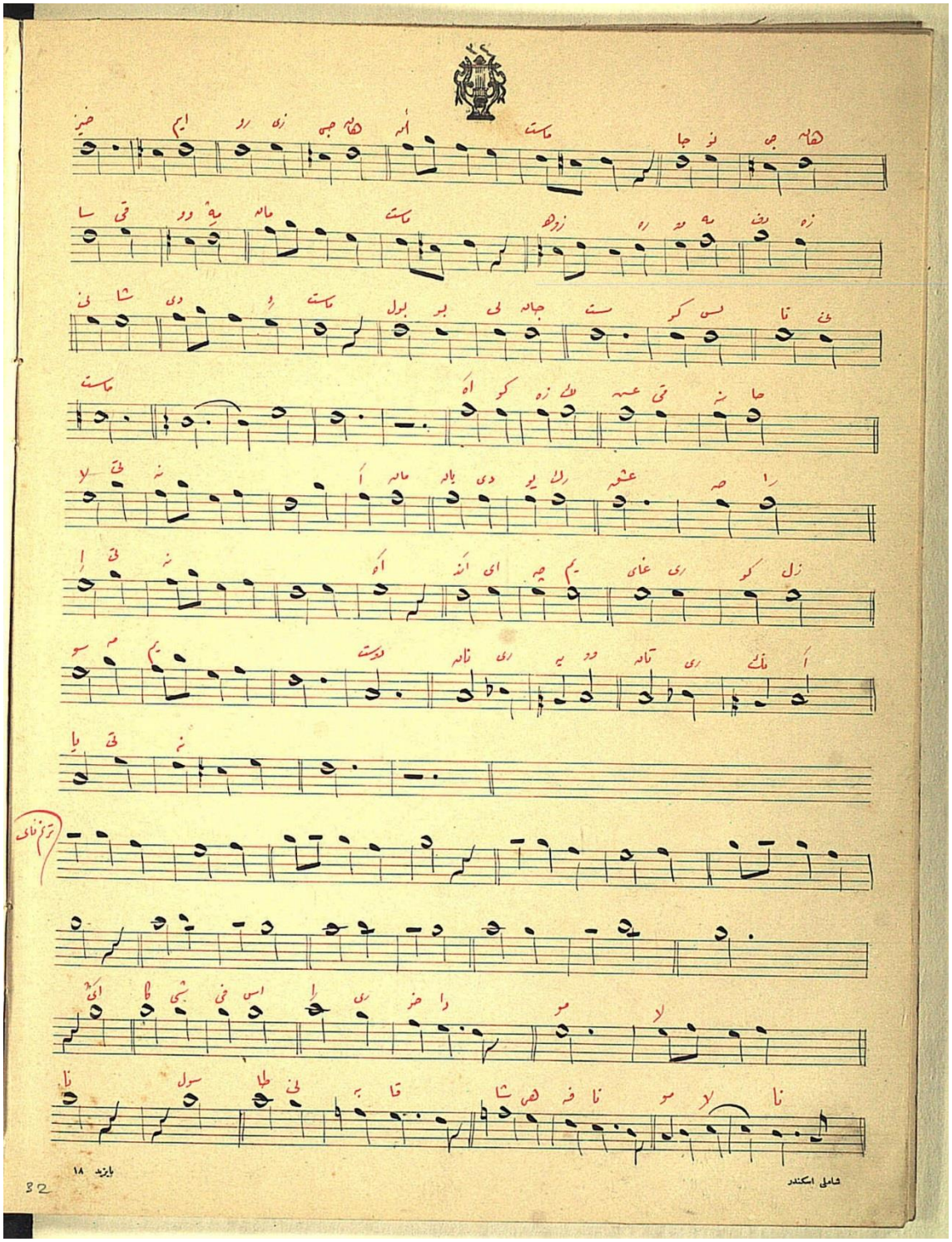

بایزید ۱۸
شاملی اسکندر
27

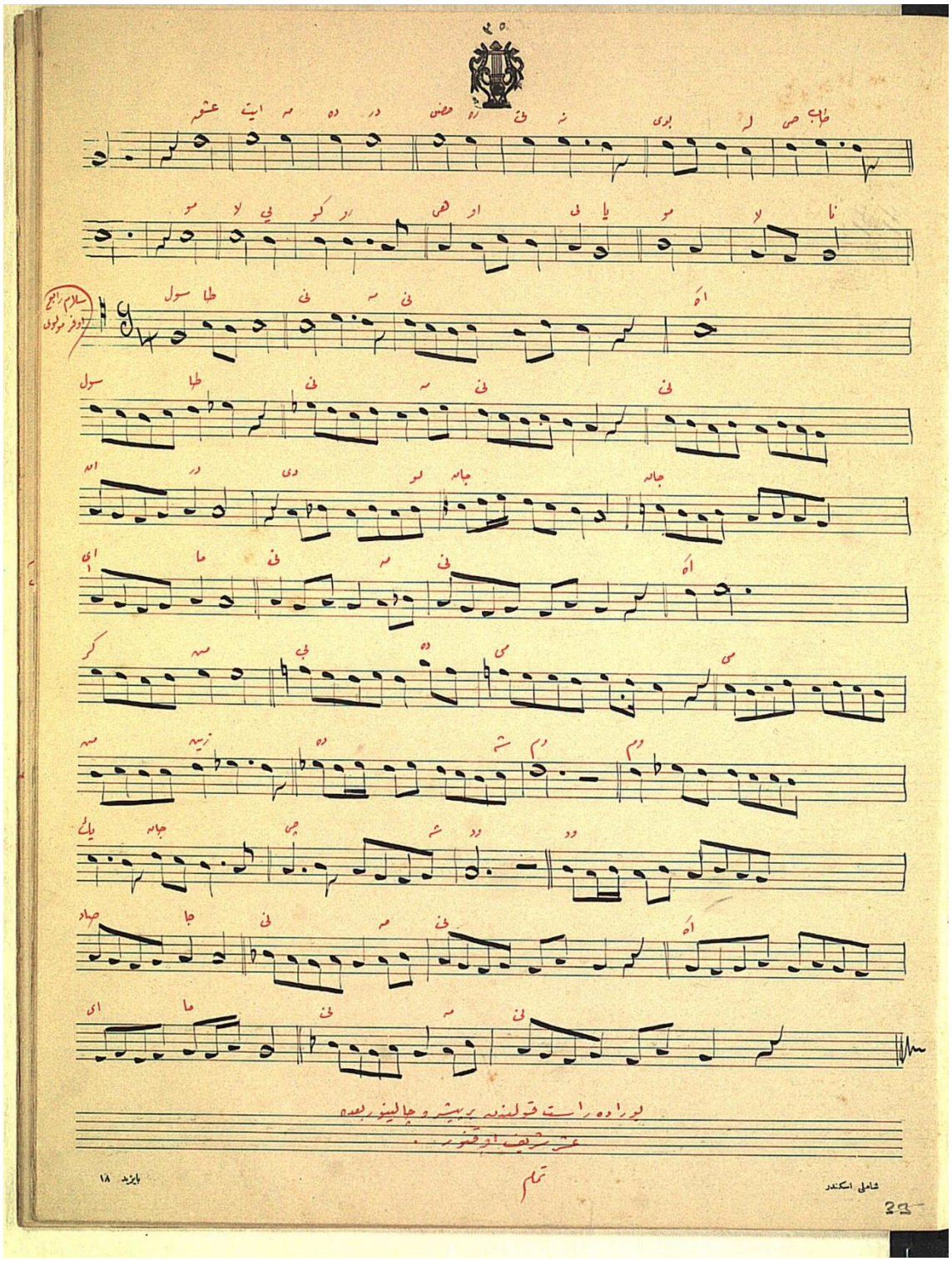

28
بایزید ۱۸
شاملی اسکندر

سلام ثالث
شاهنامی اسکندر

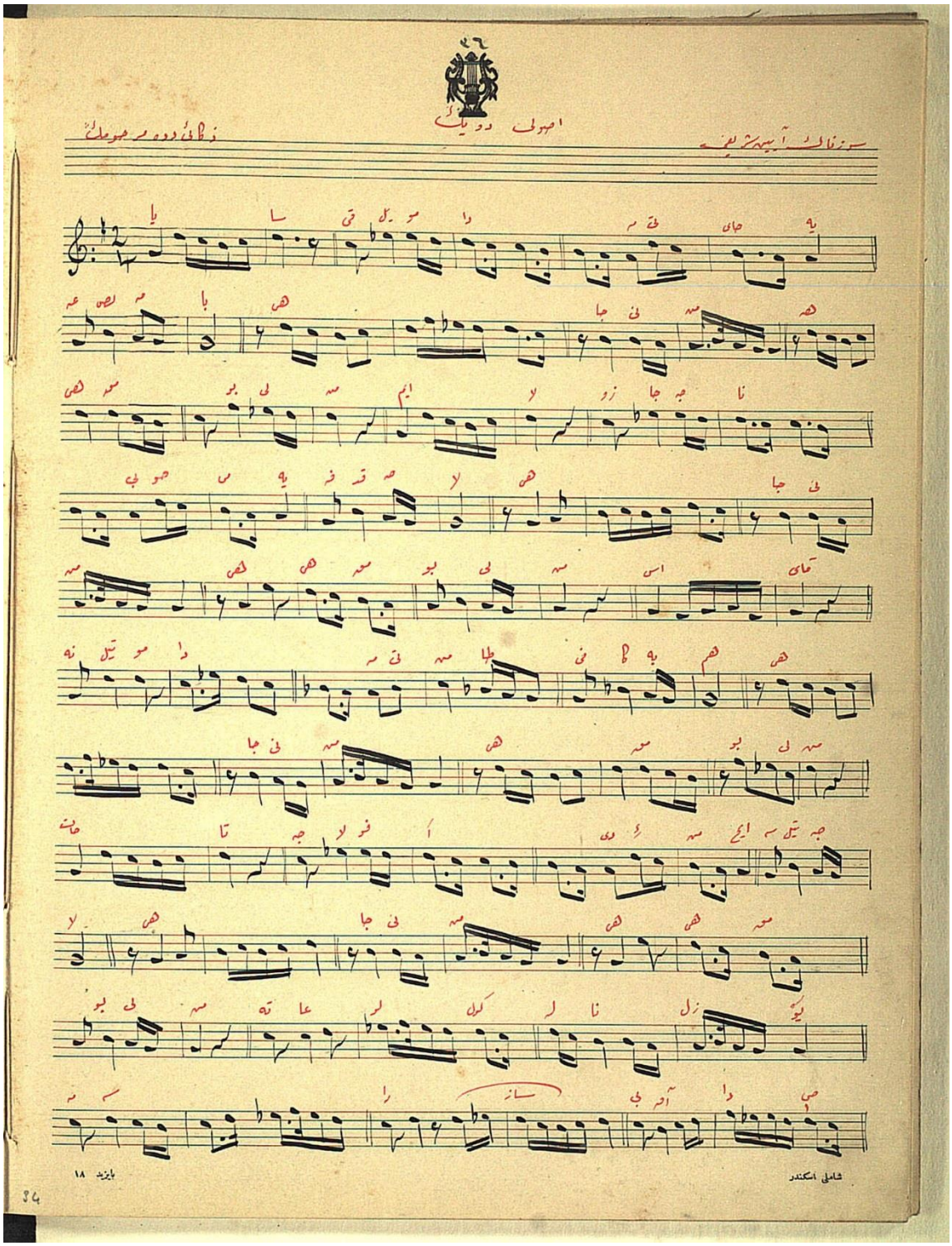

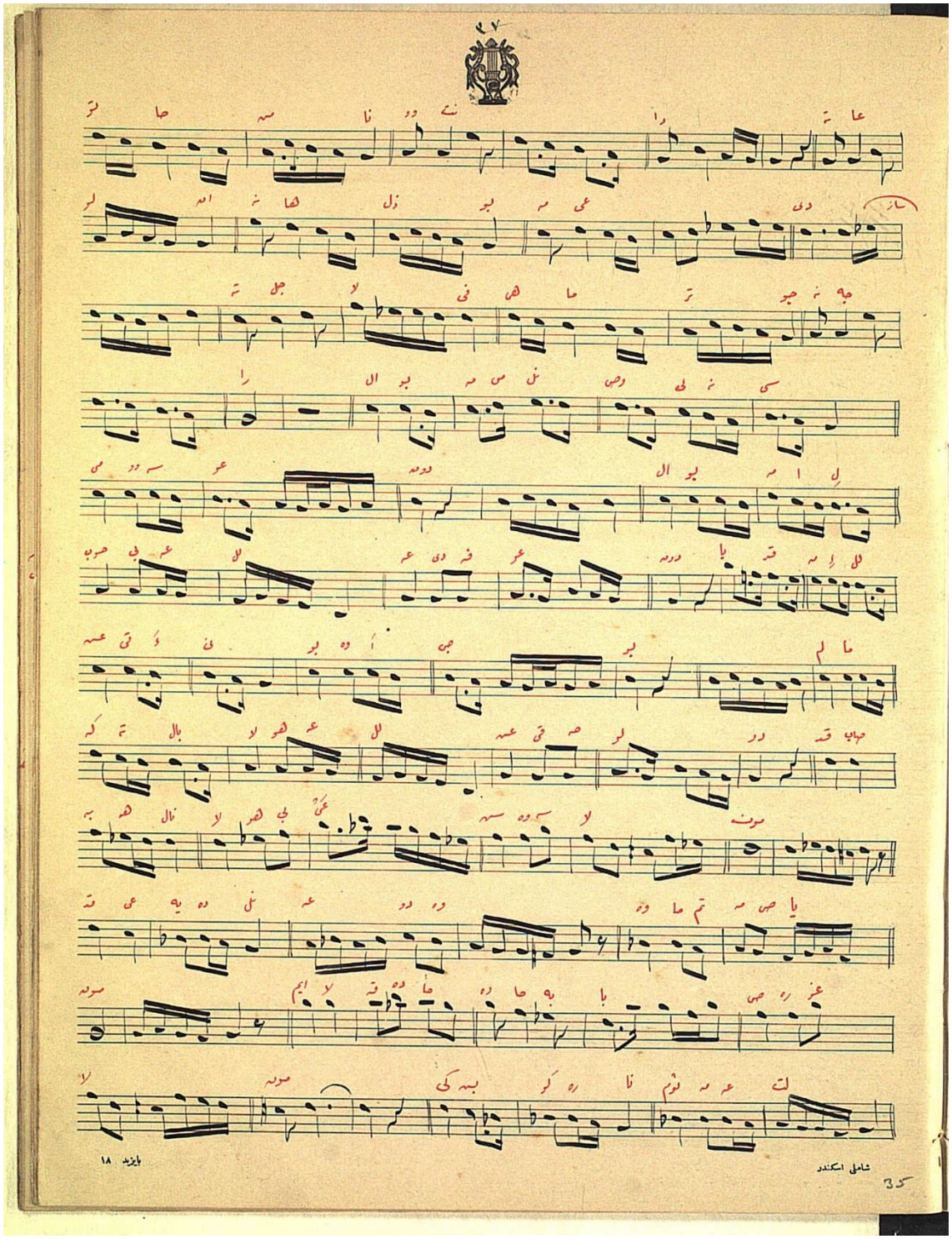

ترانه‌ی
ترانه‌ی
بایزید ۱۸
شاملی اسکندر
31

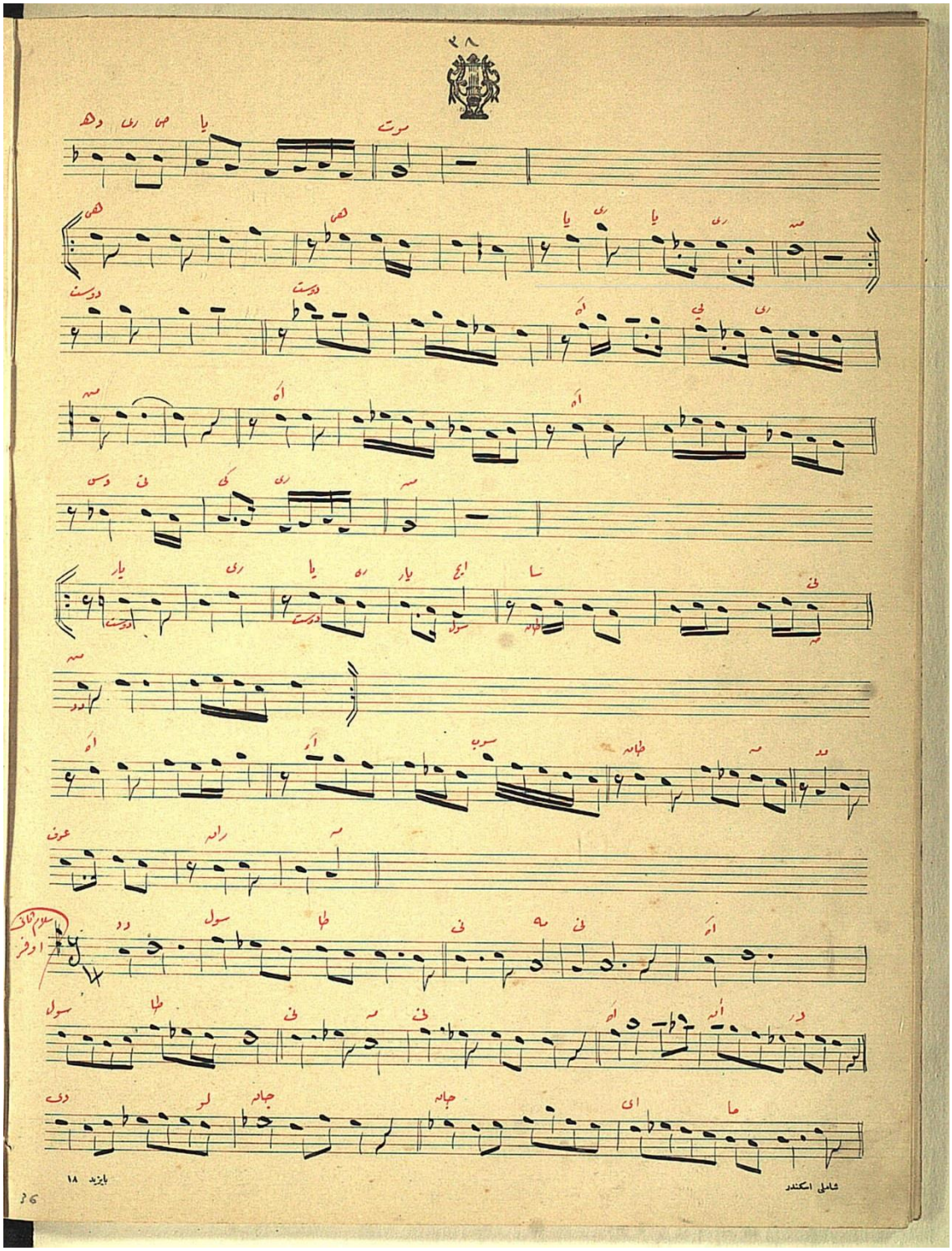

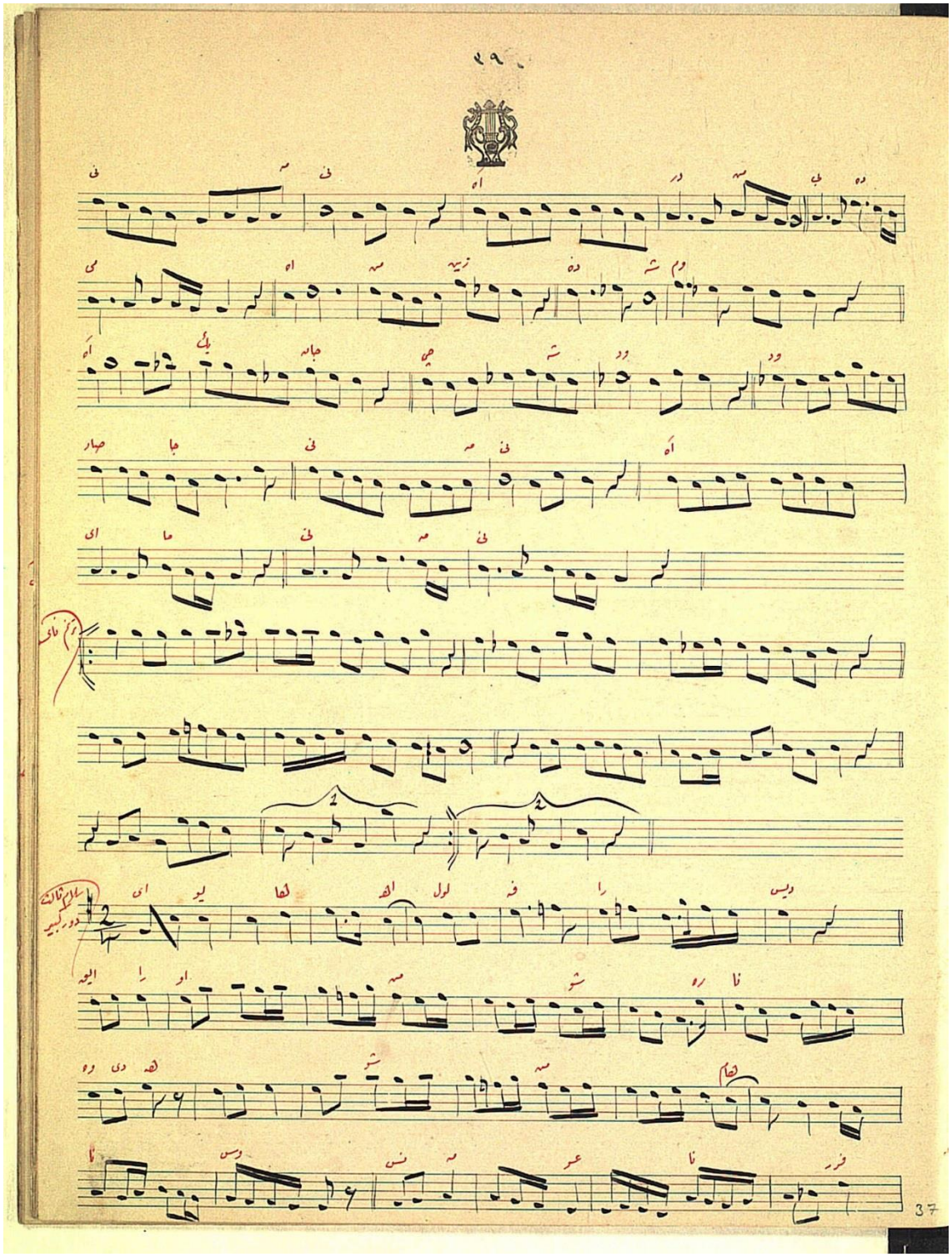

سلام راجع
تمام
شاملی اسکندر
بایزید ۱۸
23

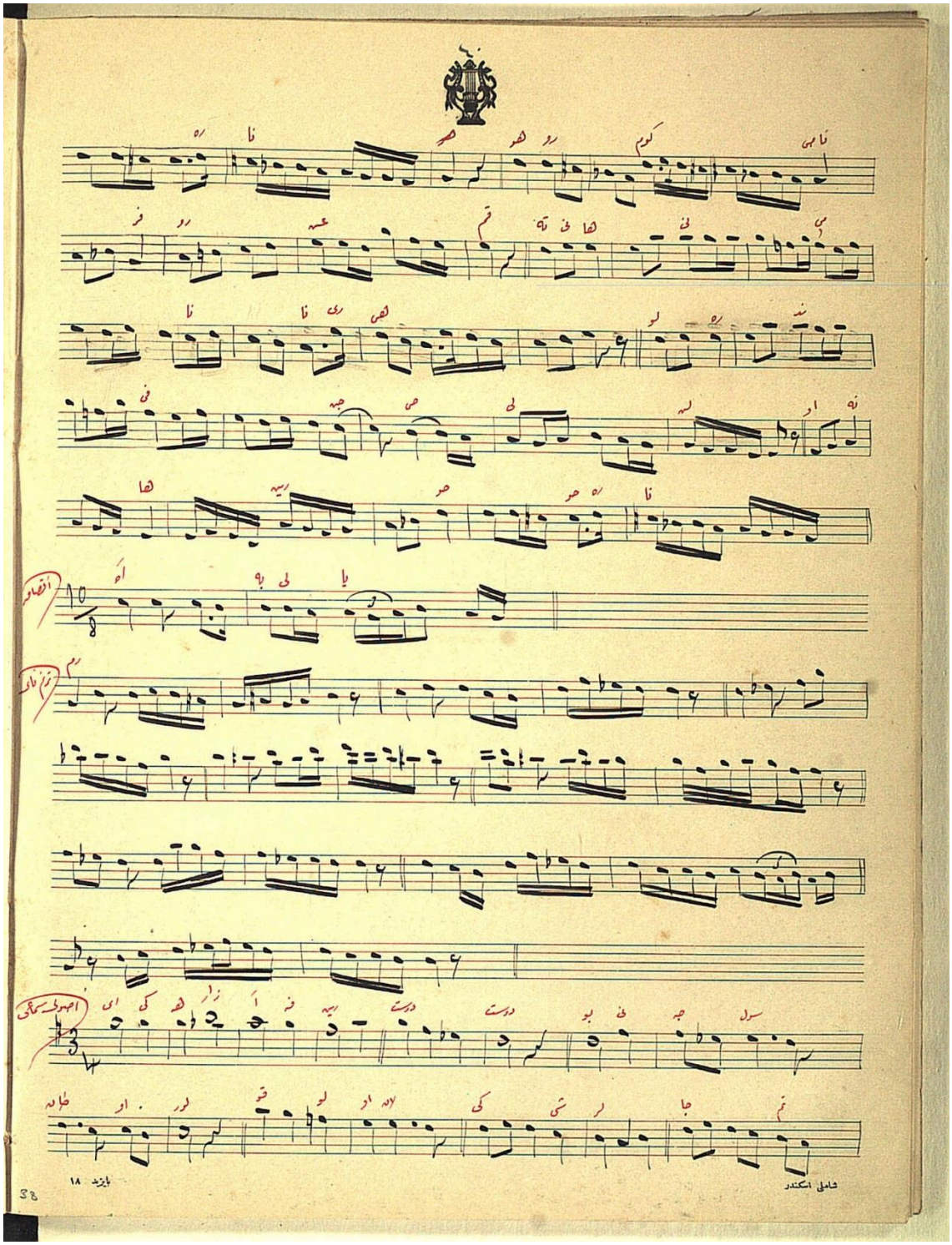
Ek 6: Sûzinâk Âyîn-i Şerîfi Orijinal Nüshası

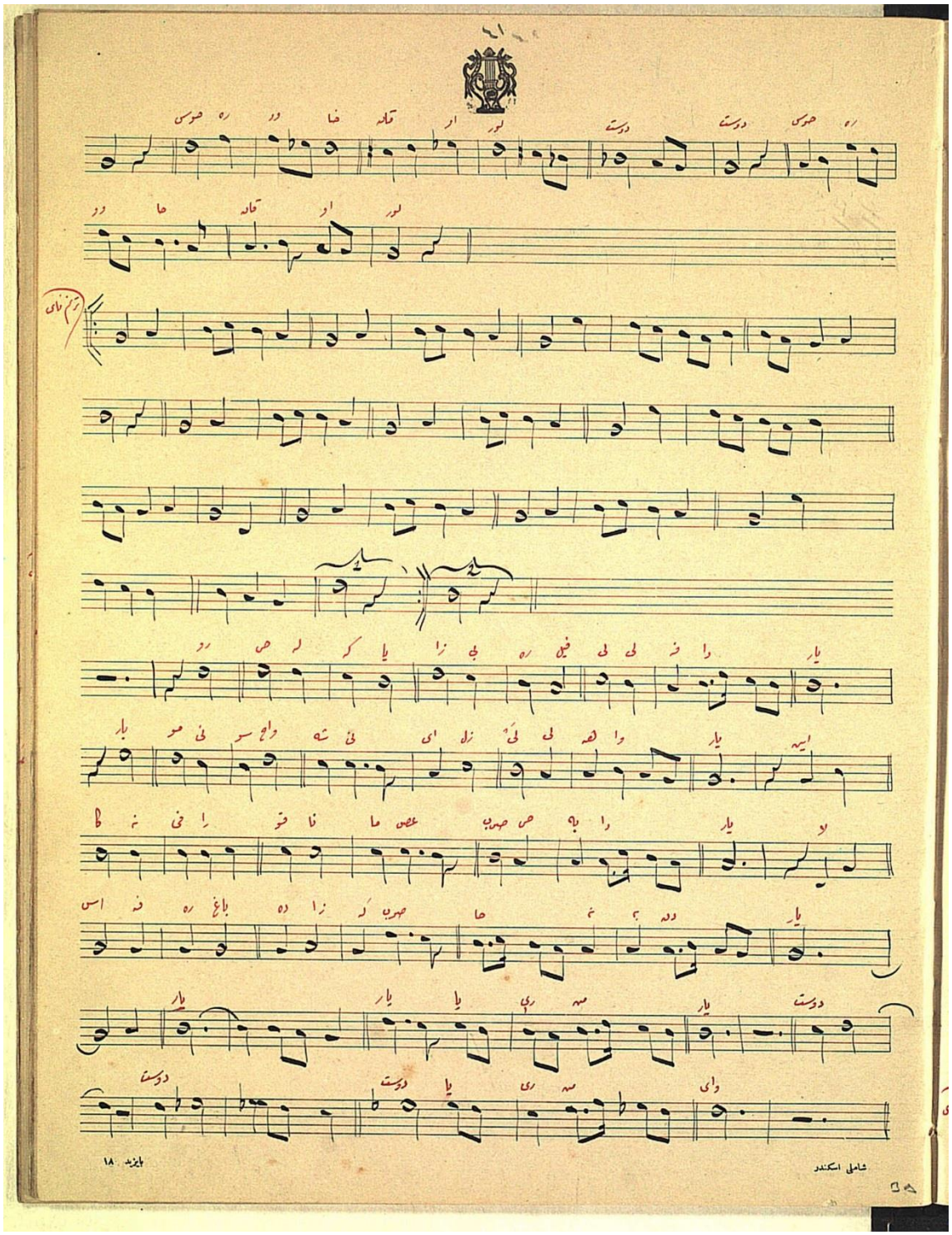

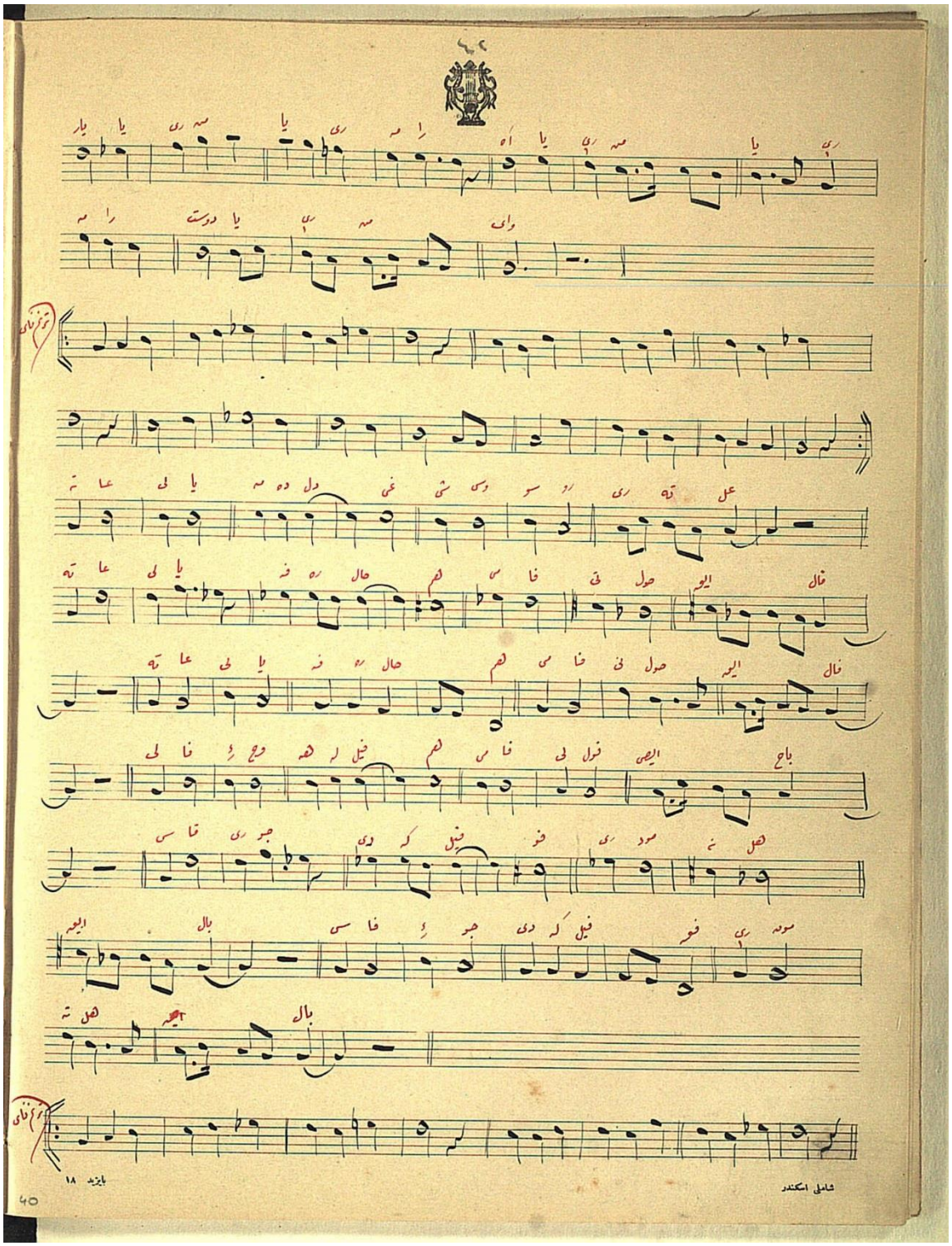

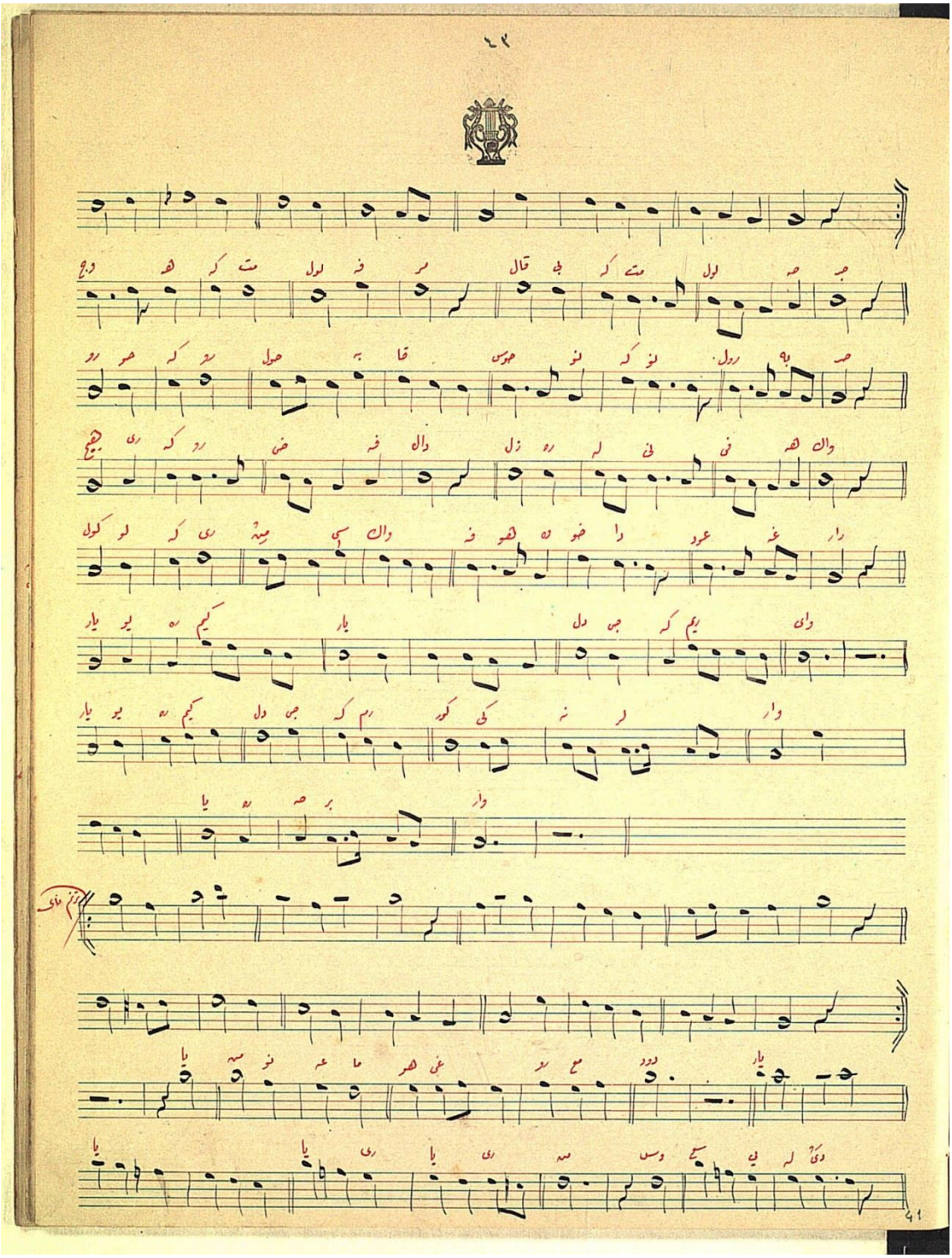

۲۸
یا
سوت
دوست
یار
ای
جانم
یزید ۱۸
شاملی اسکندر

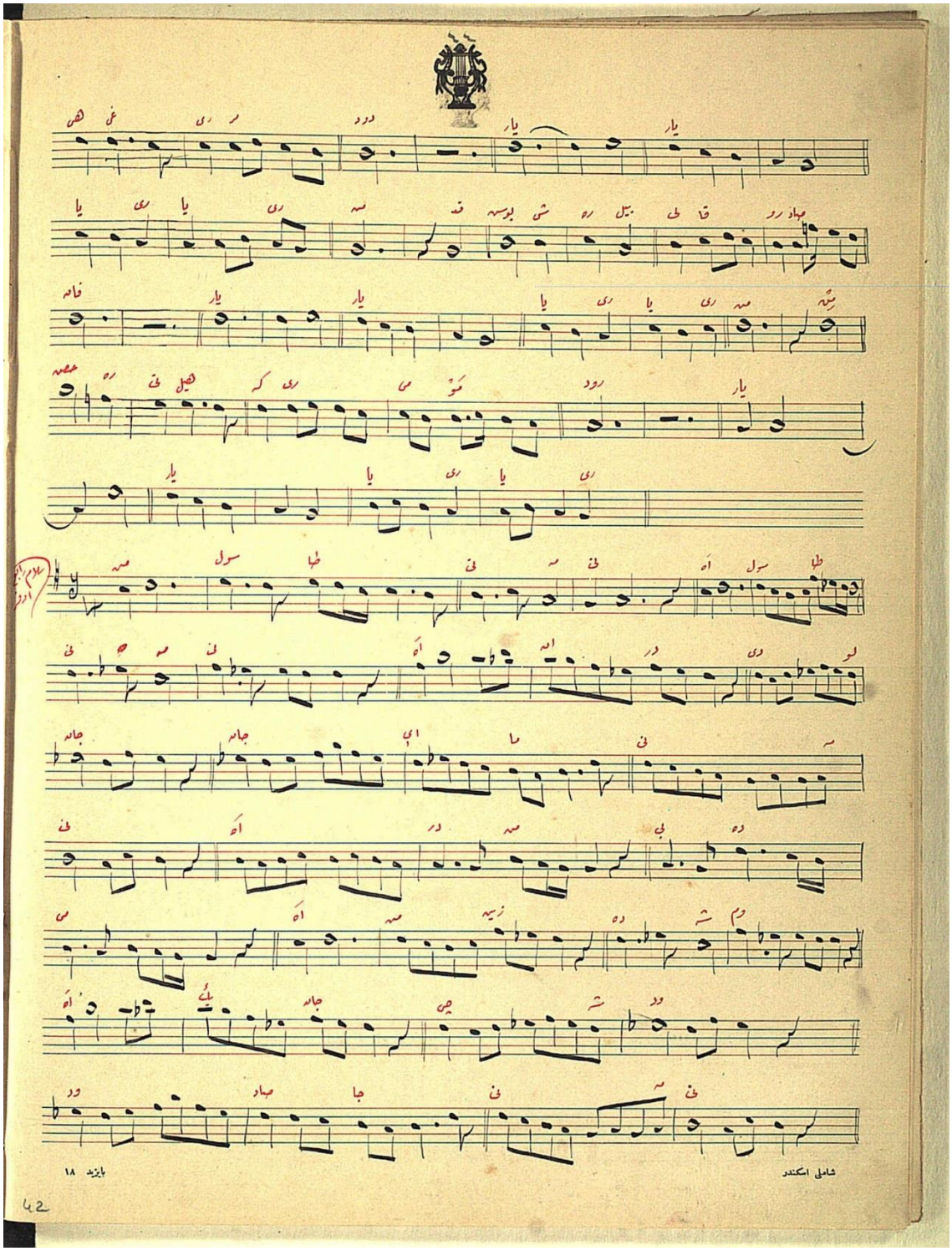

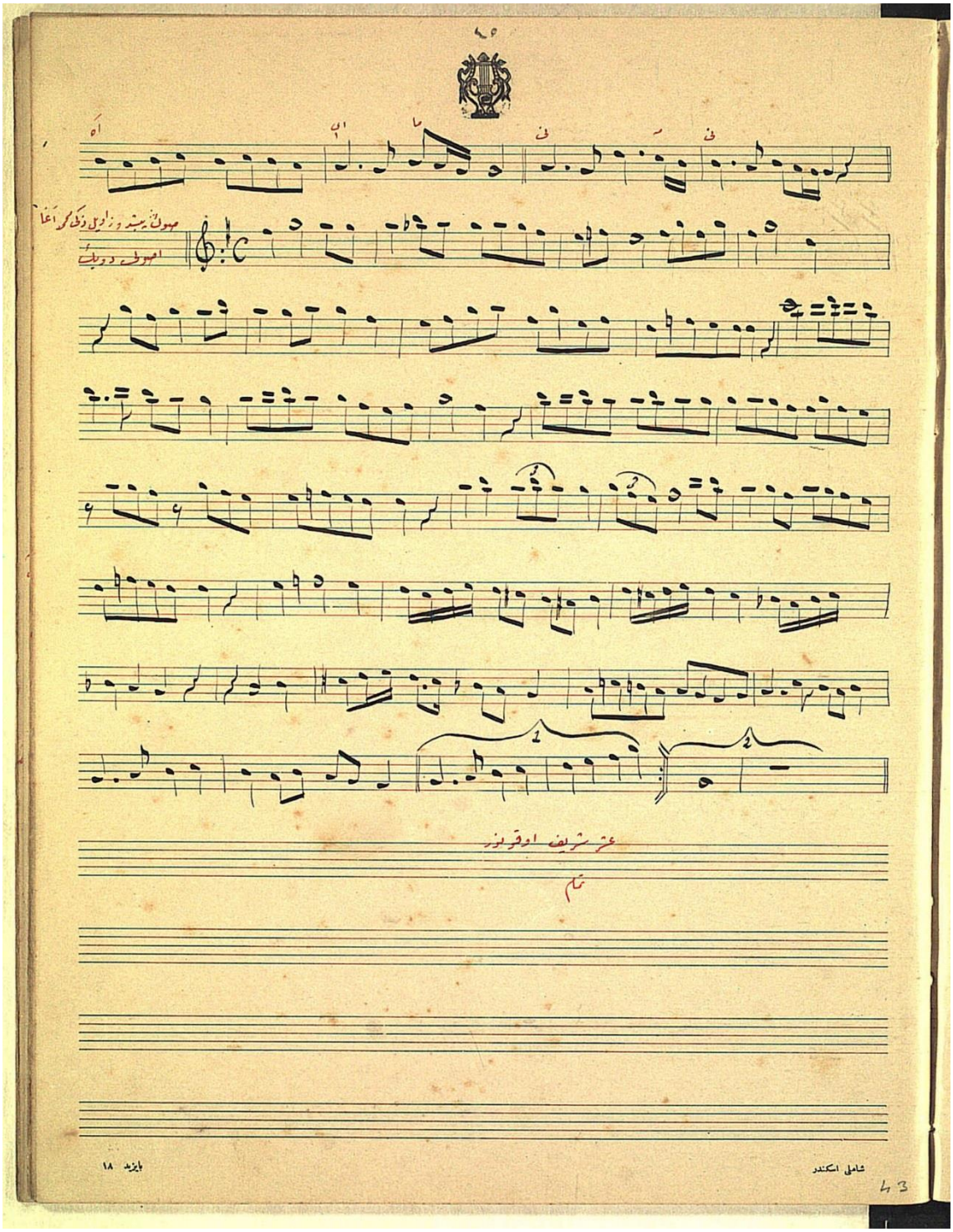

انصاف
ترم نای
اصبحت سکاکی
بایزید ۱۸
شاملی اسکندر
38

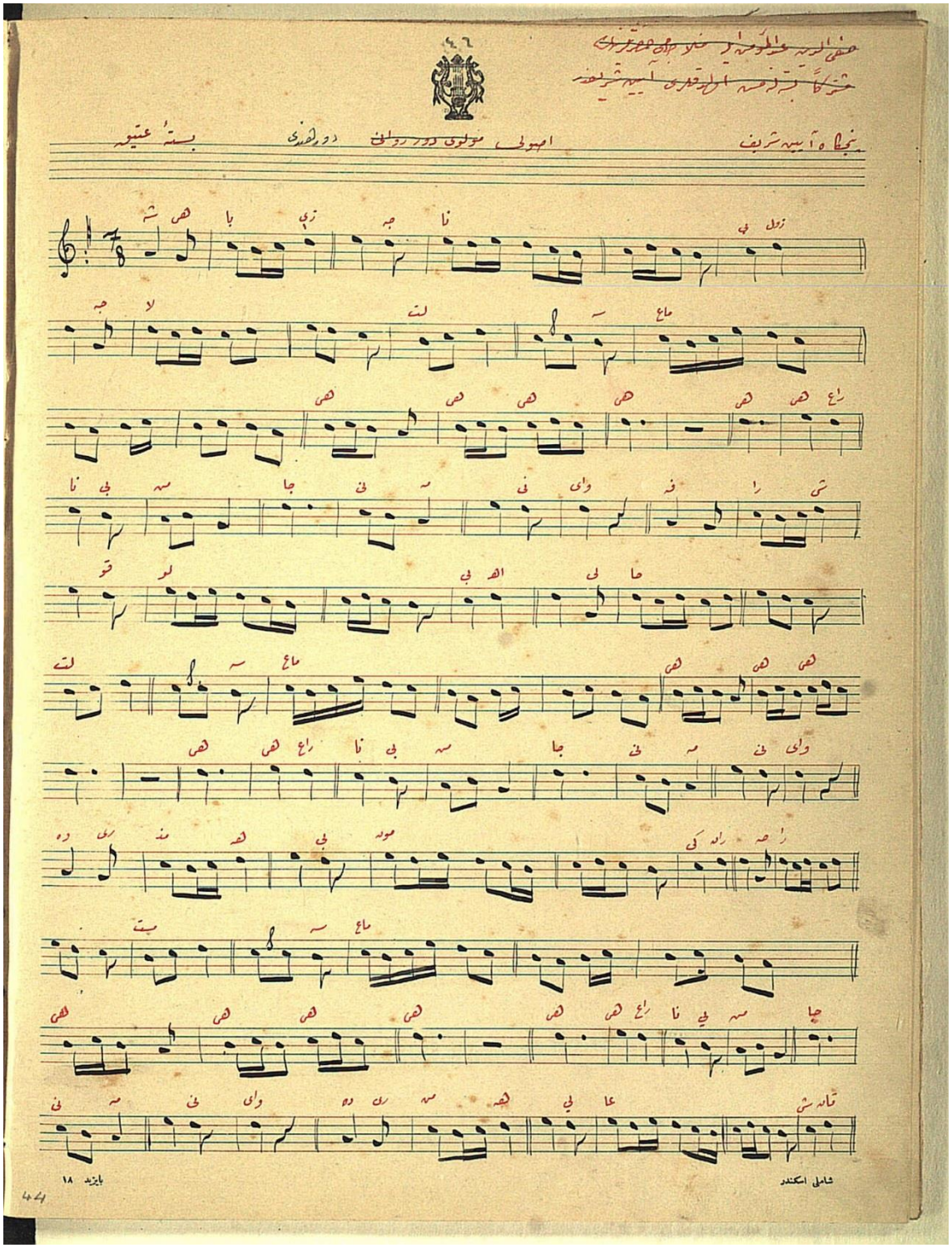

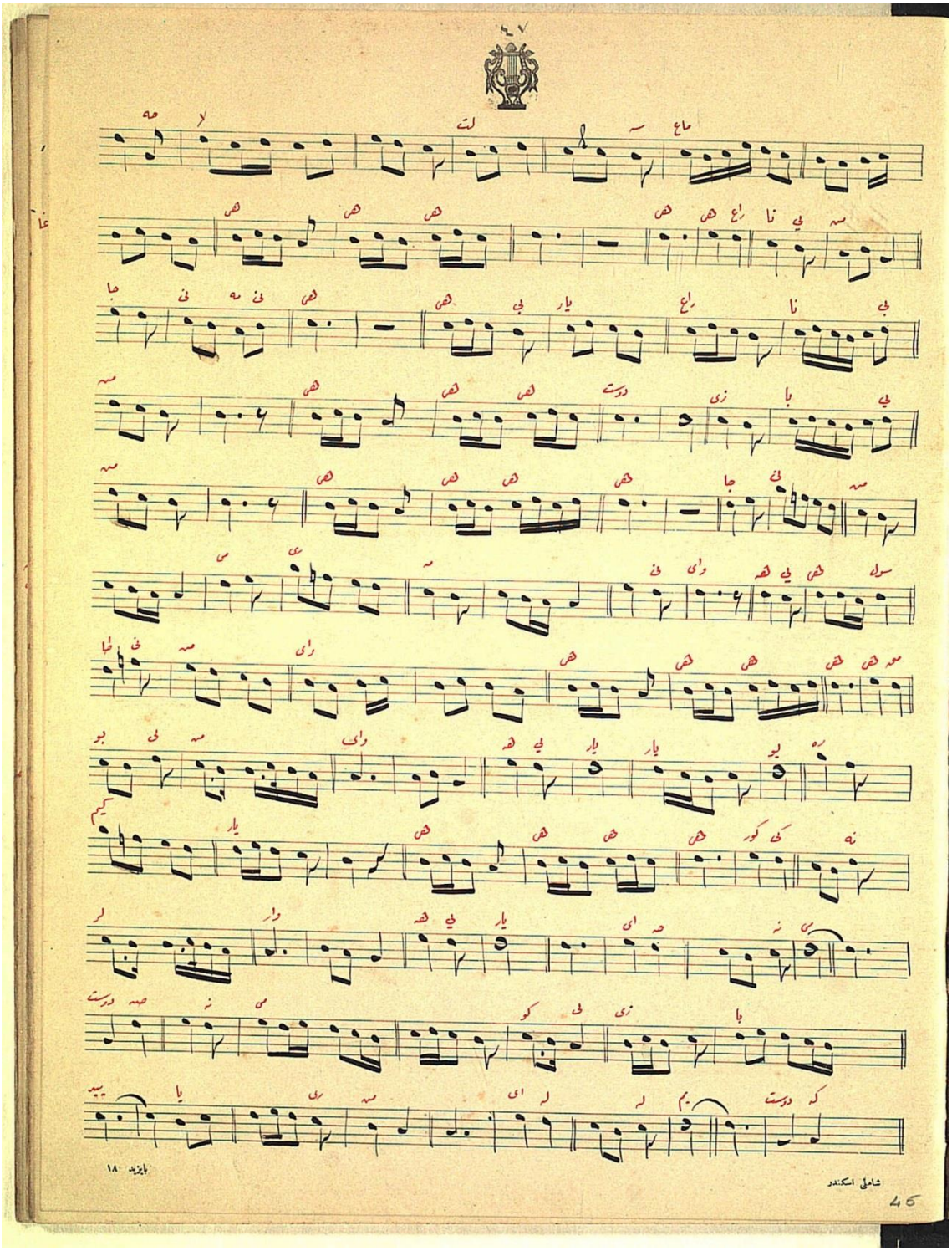

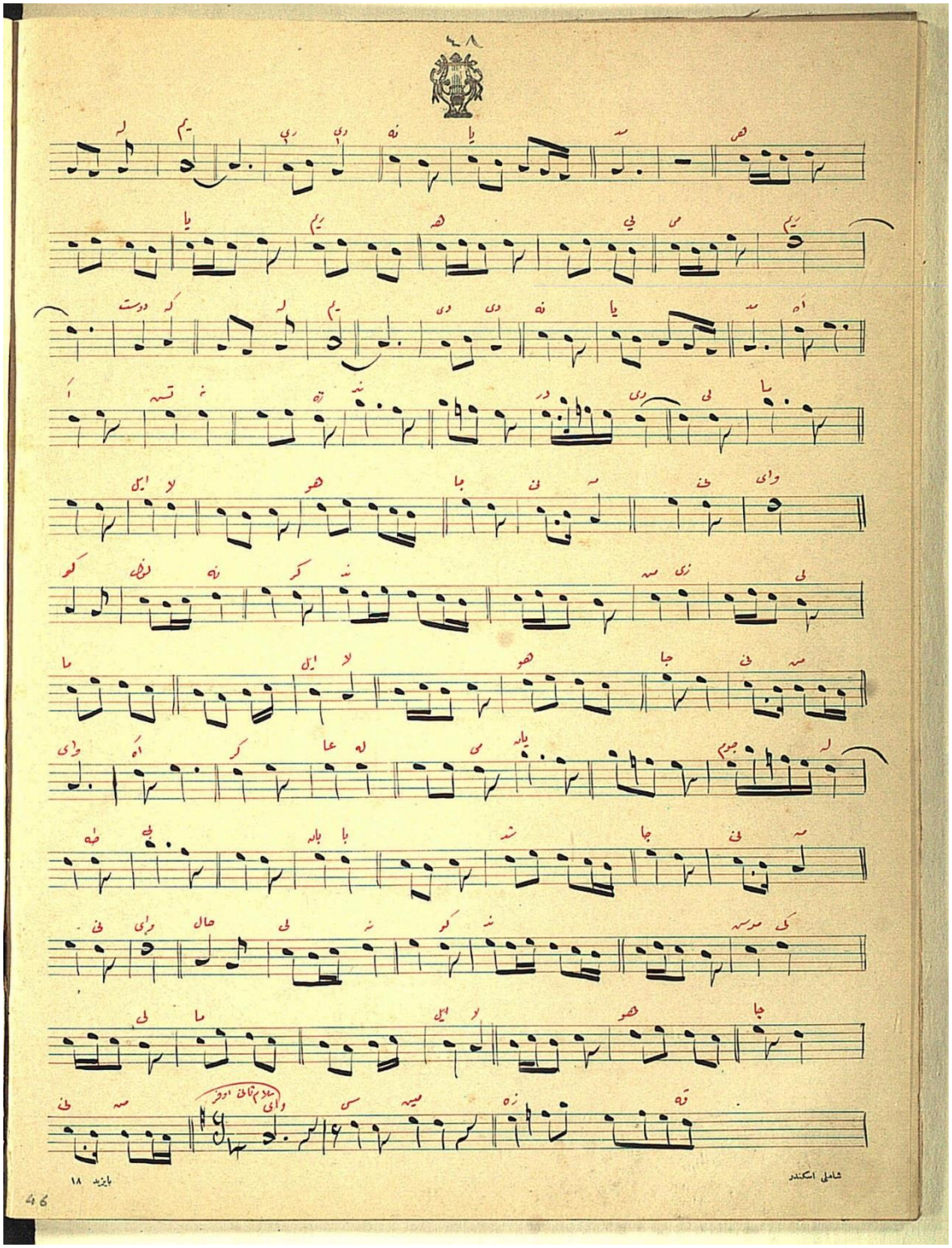

یار
یار
یار

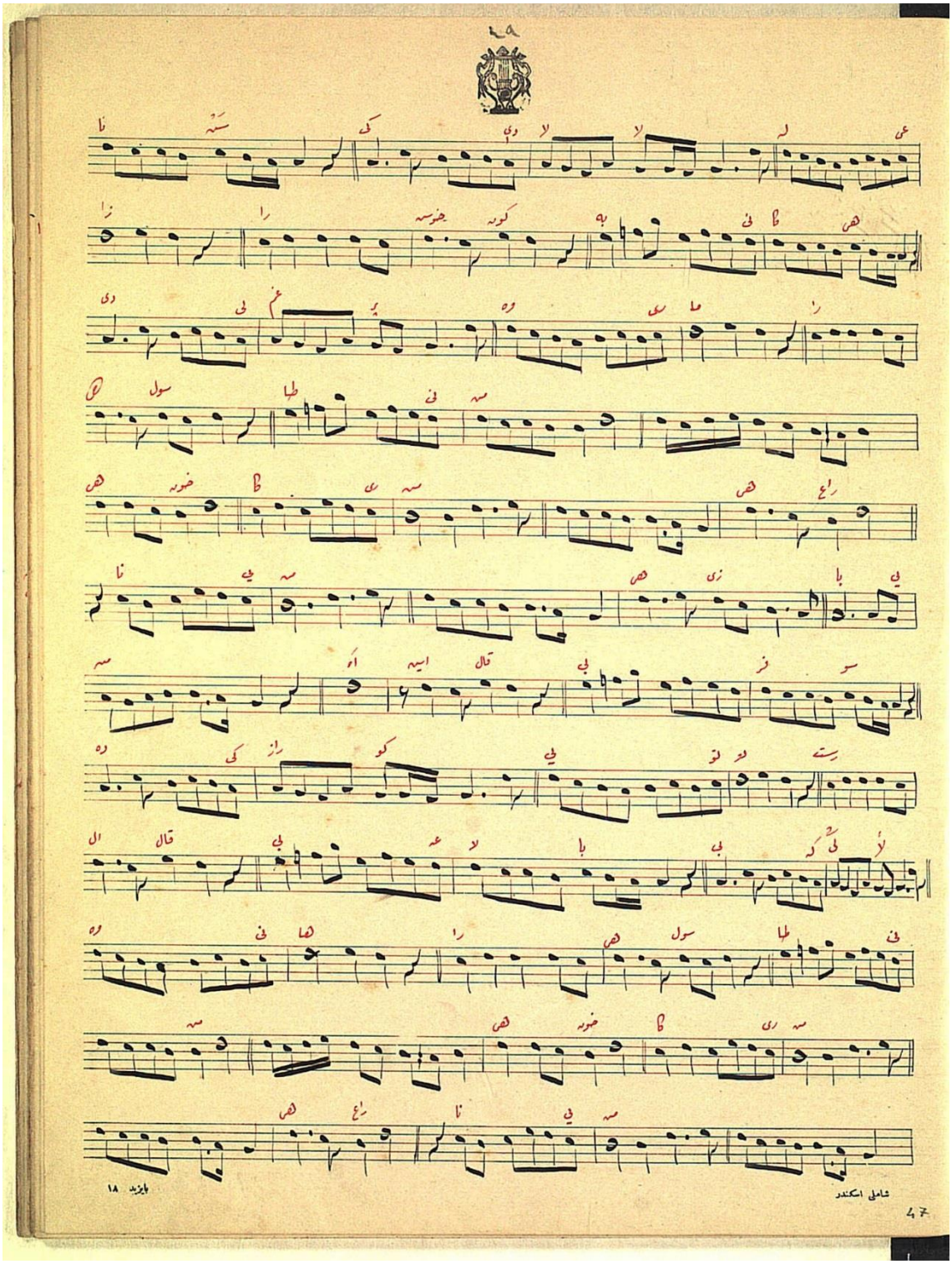

اصول یکتد و زاویل وقاری اغا
اصول دوتایی
عشر شریف اوقولدی
تمام
شاملی اسکندر
43

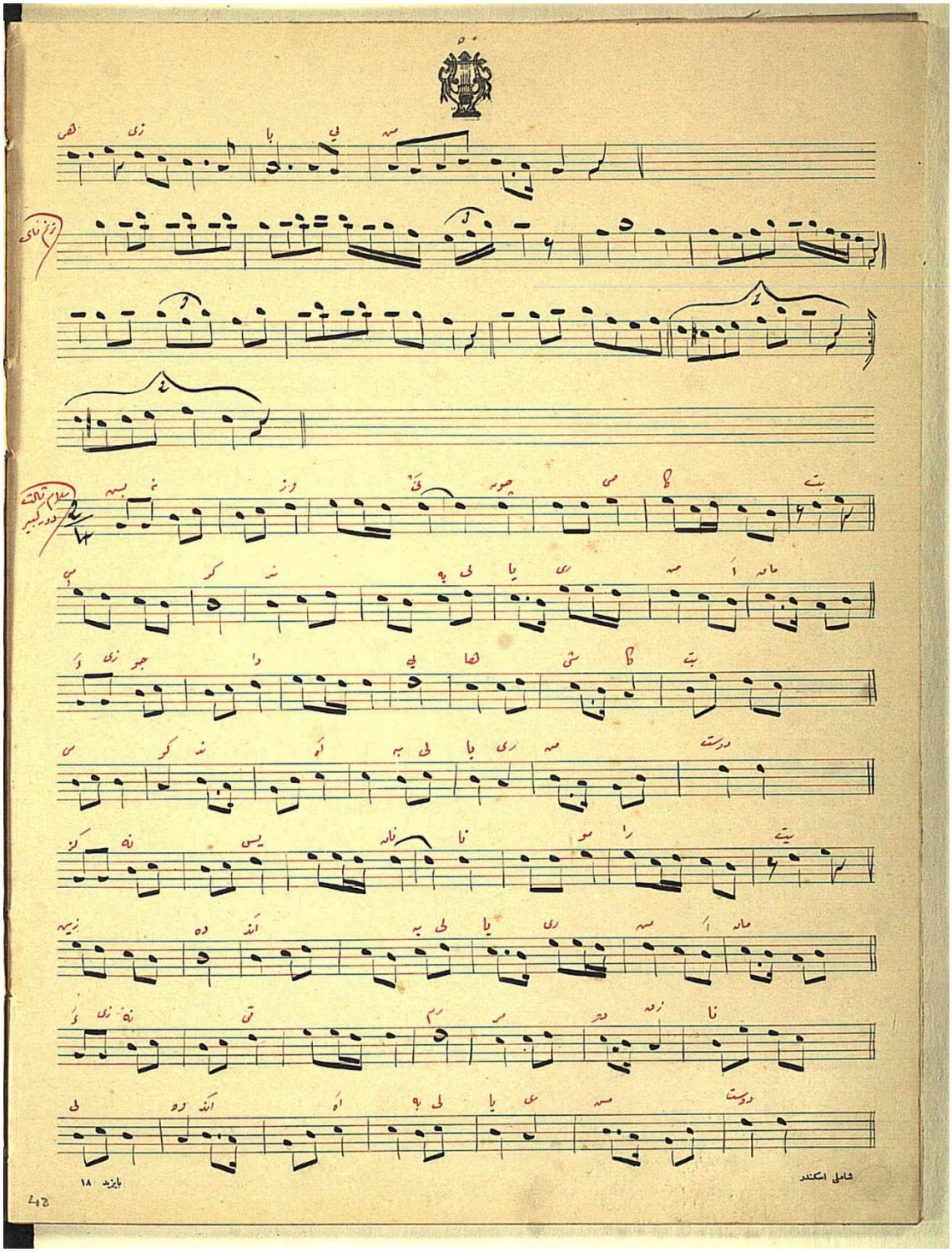
Ek 7: Pençgâh Âyîn-i Şerîfi Orijinal Nüshası

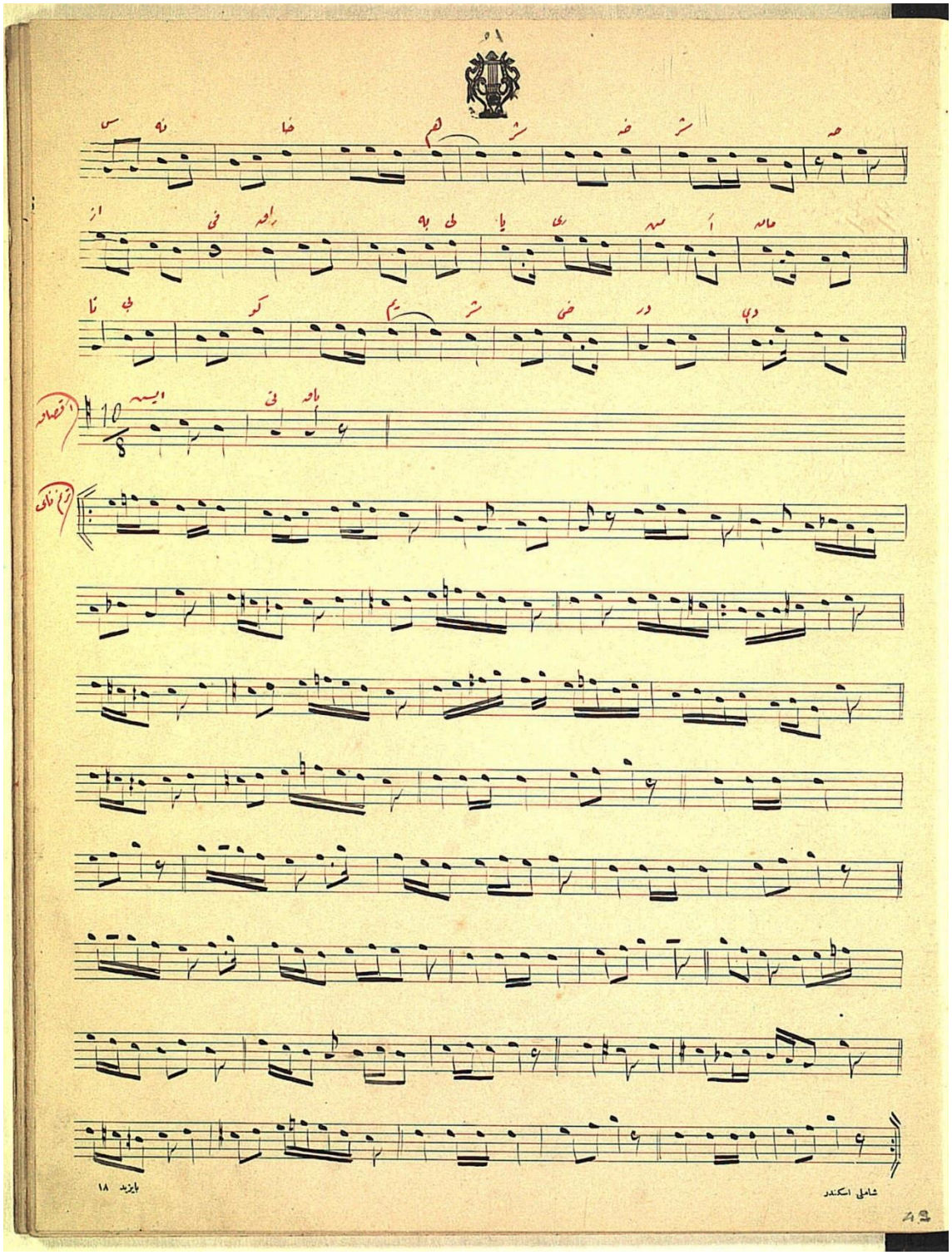

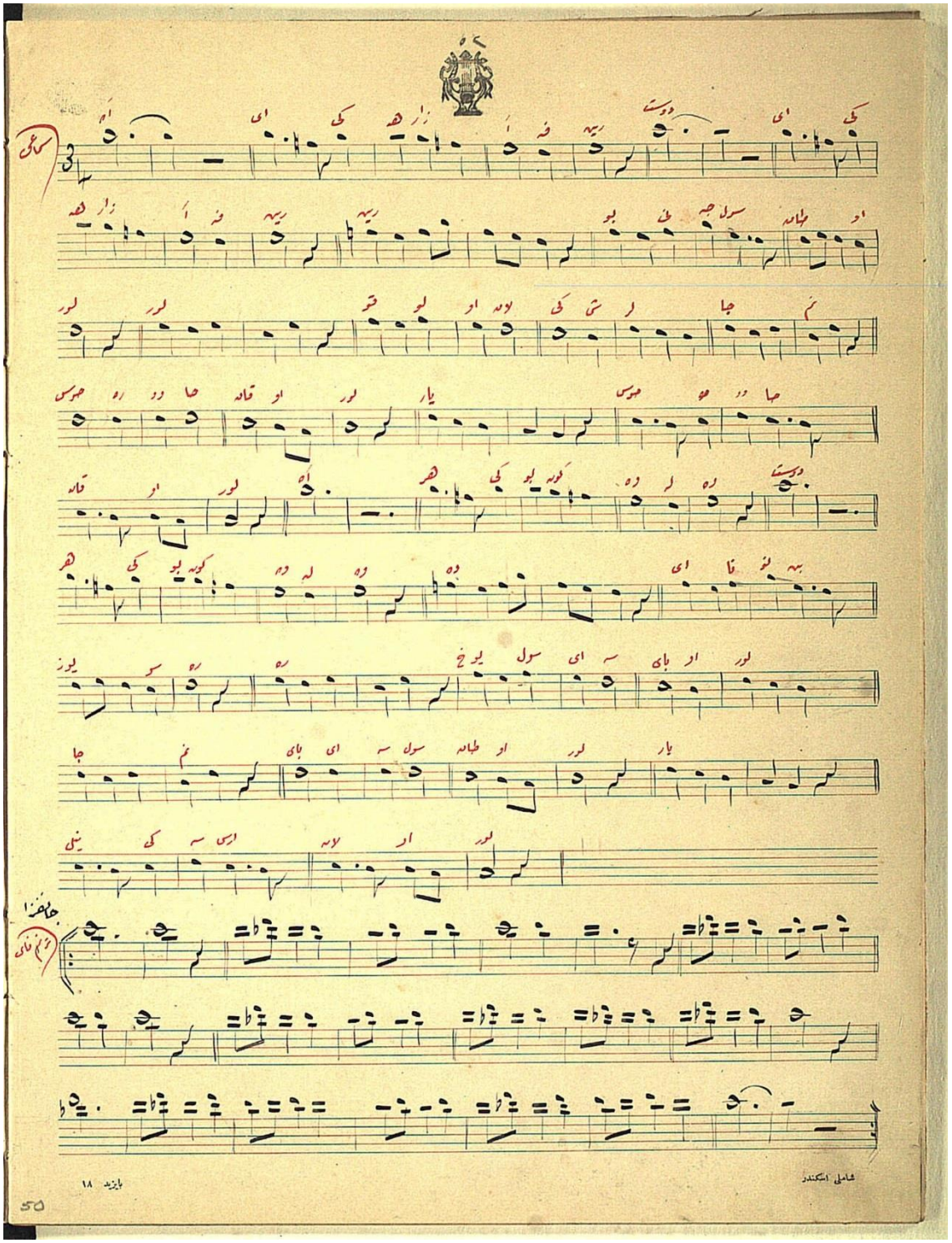

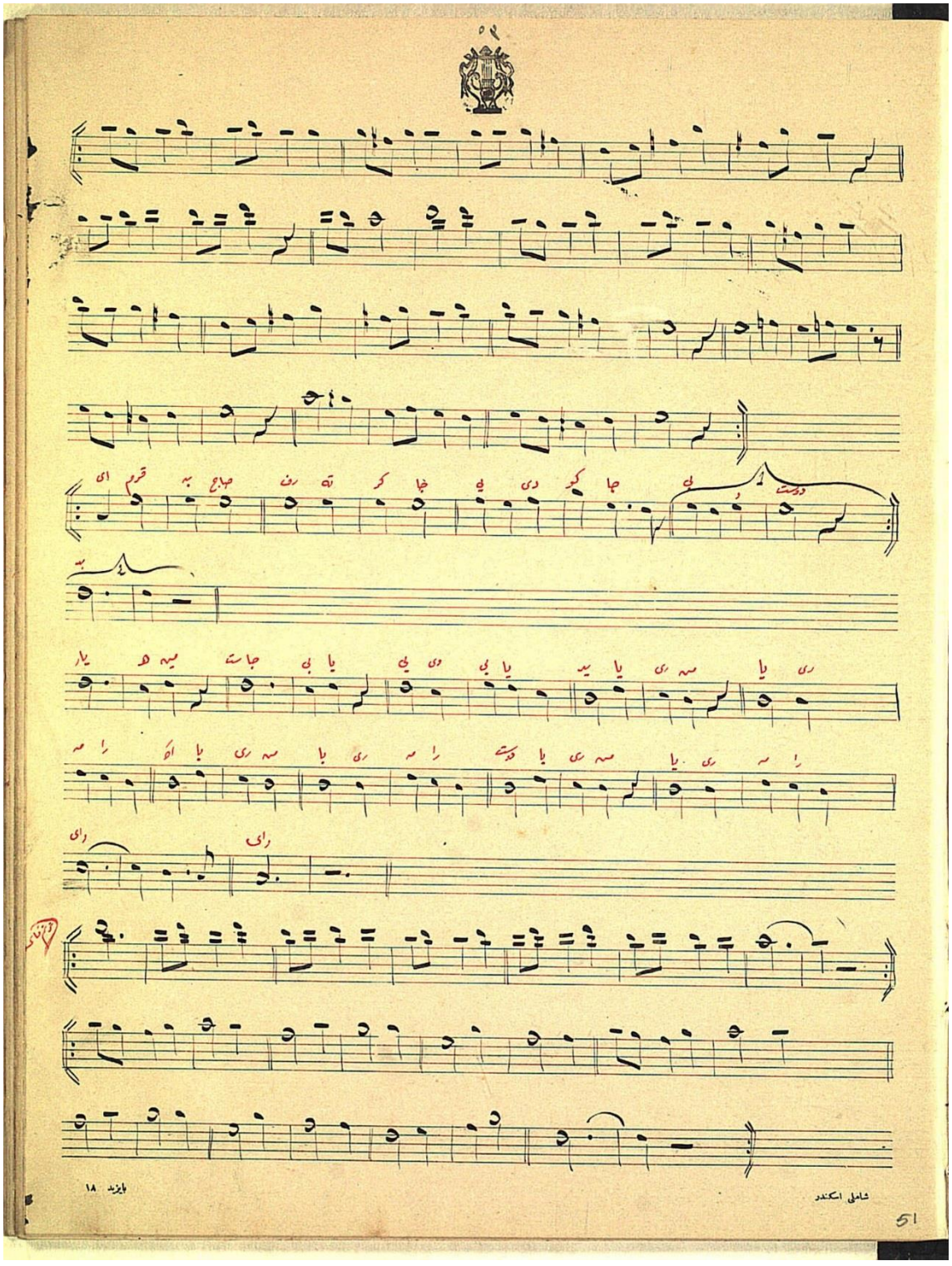

شاملی اسکندر
بایزید ۱۸
46

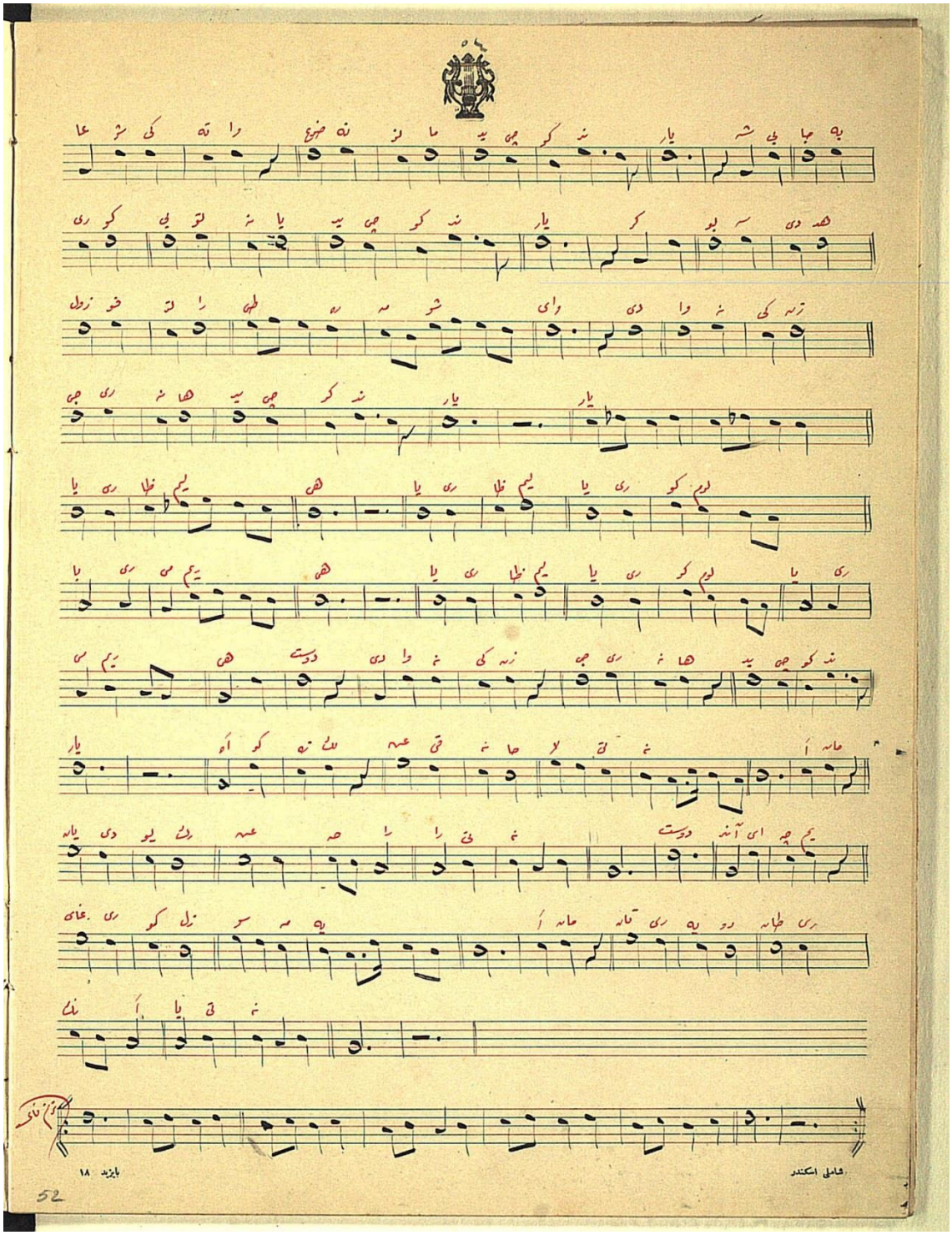

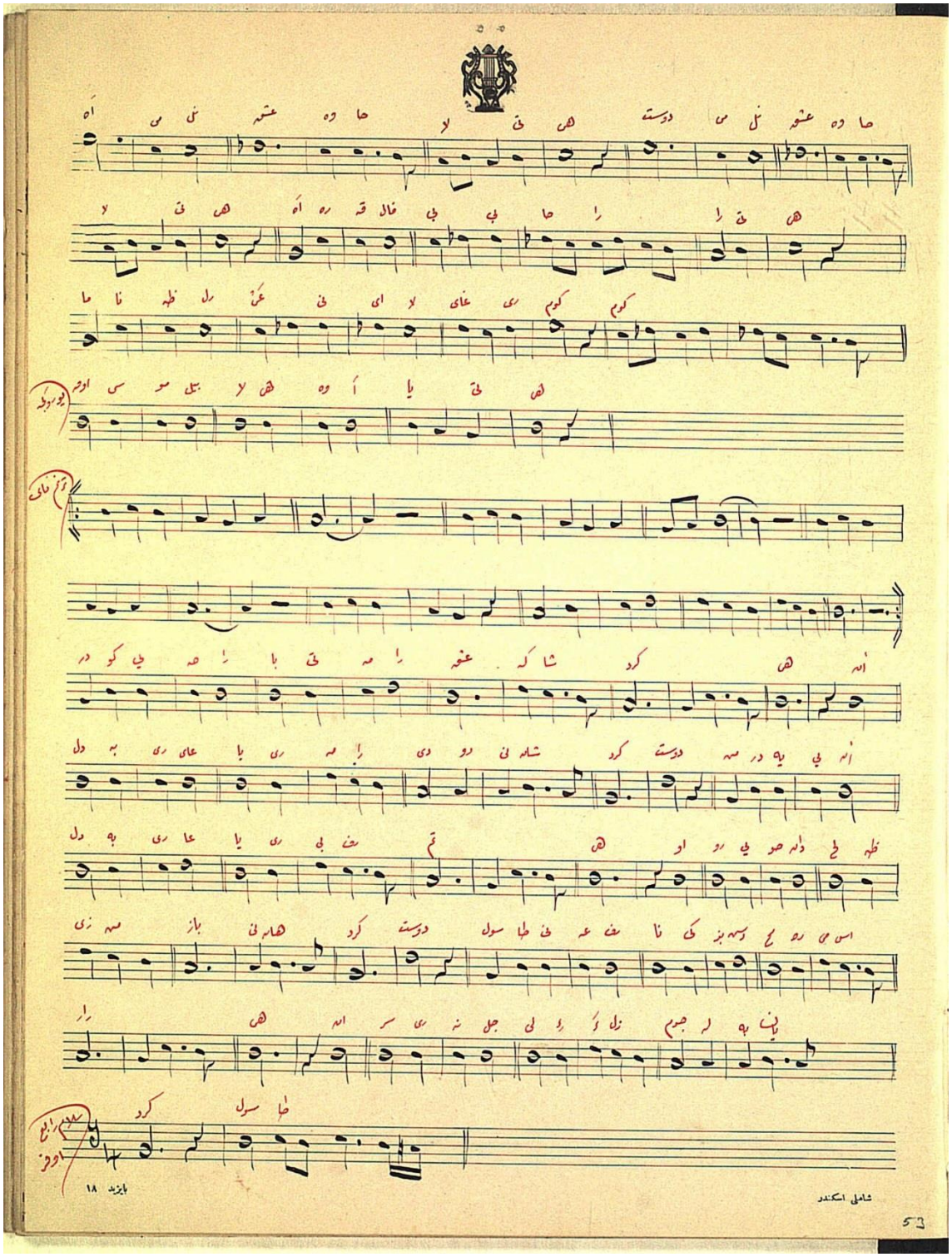

شاملی اسکندر
بایزید ۱۸
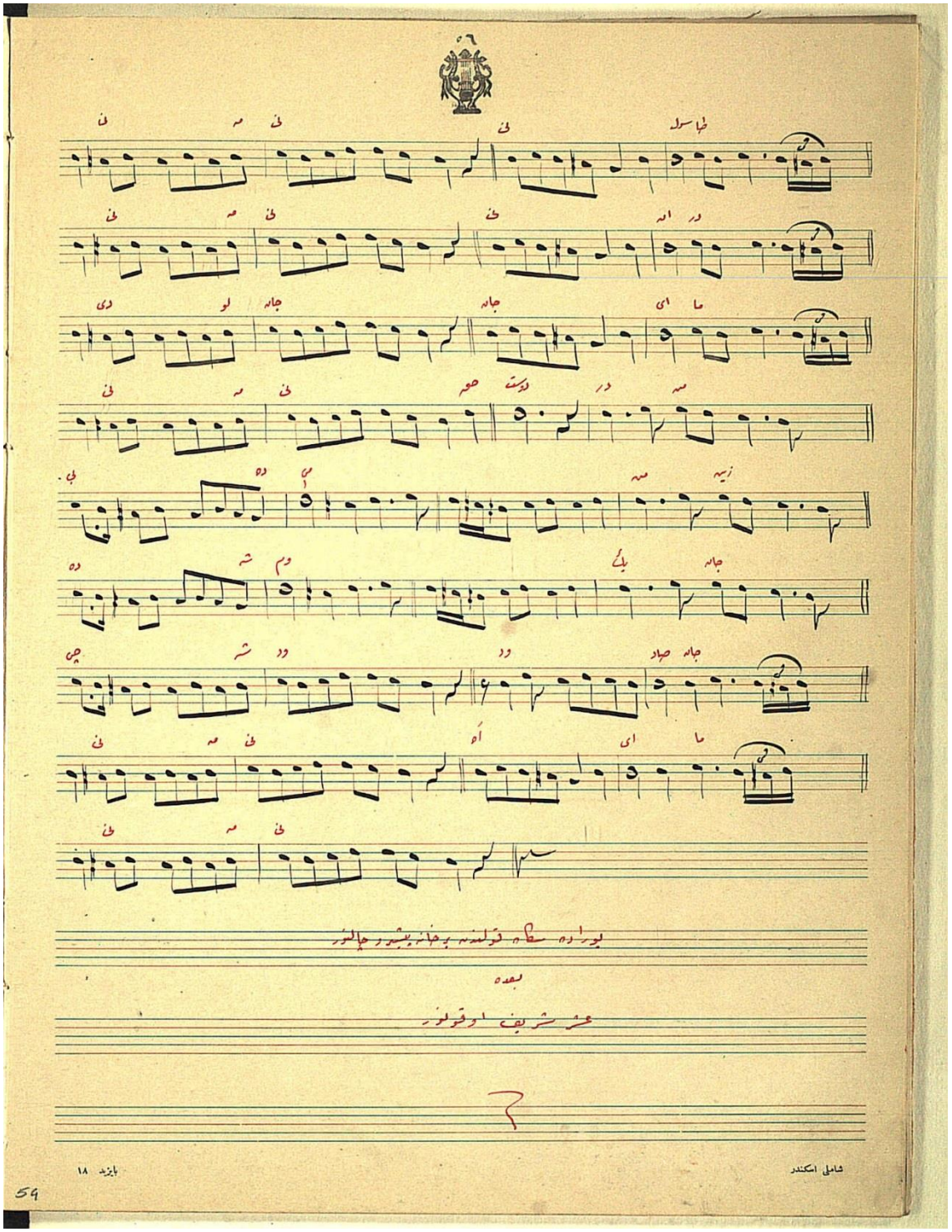

بایزید ۱۸
شاملی اسکندر

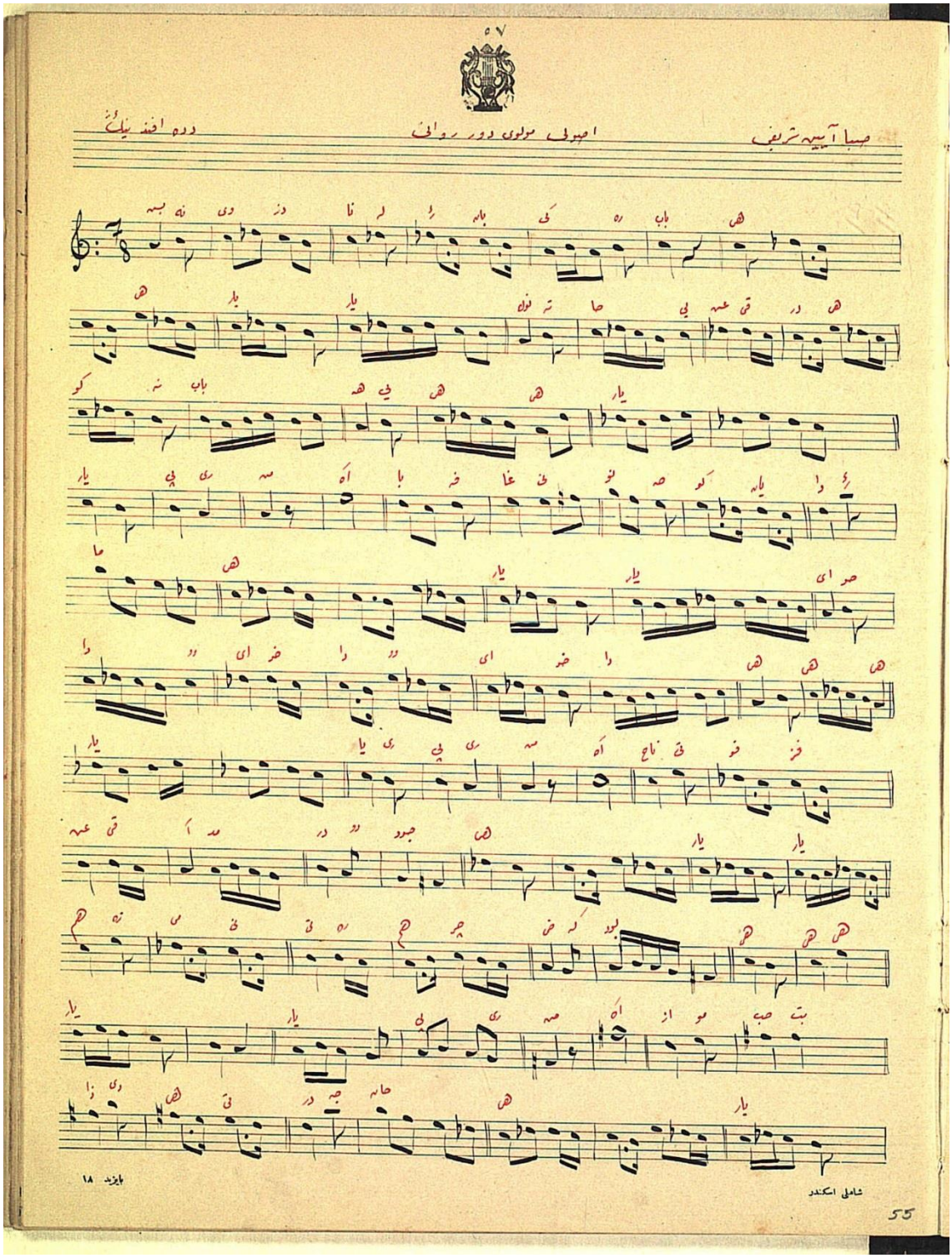

دوستت
شامل اسکندر
51

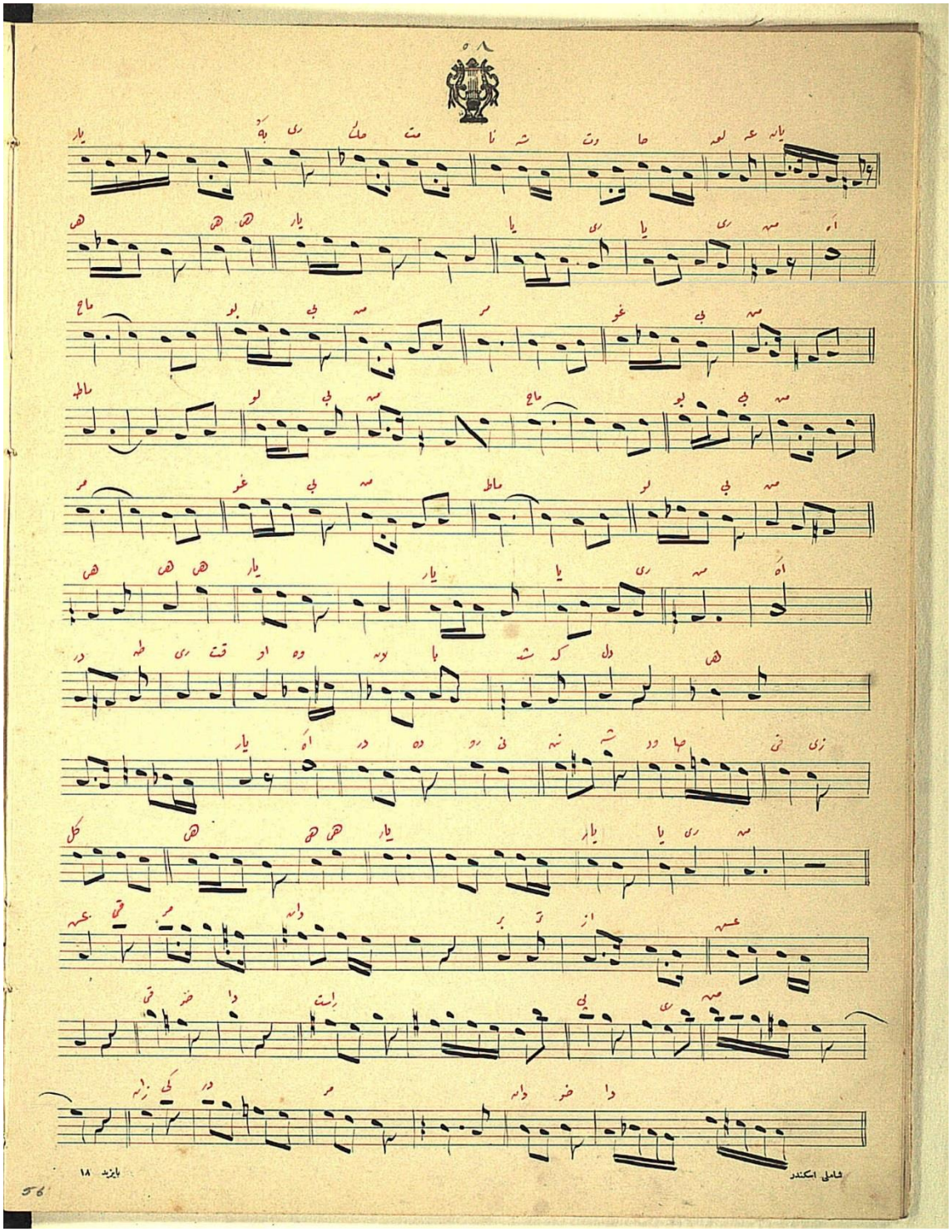

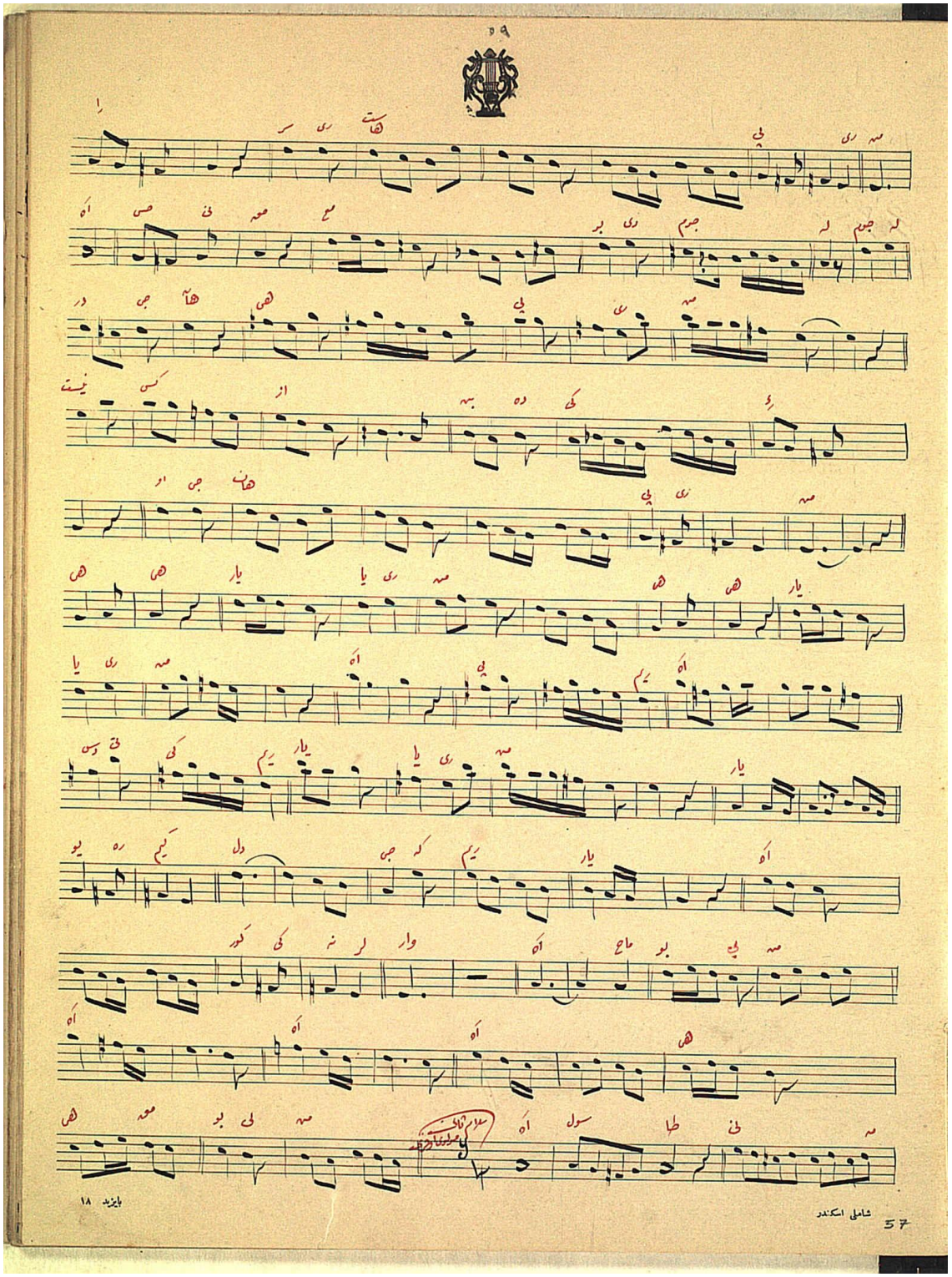

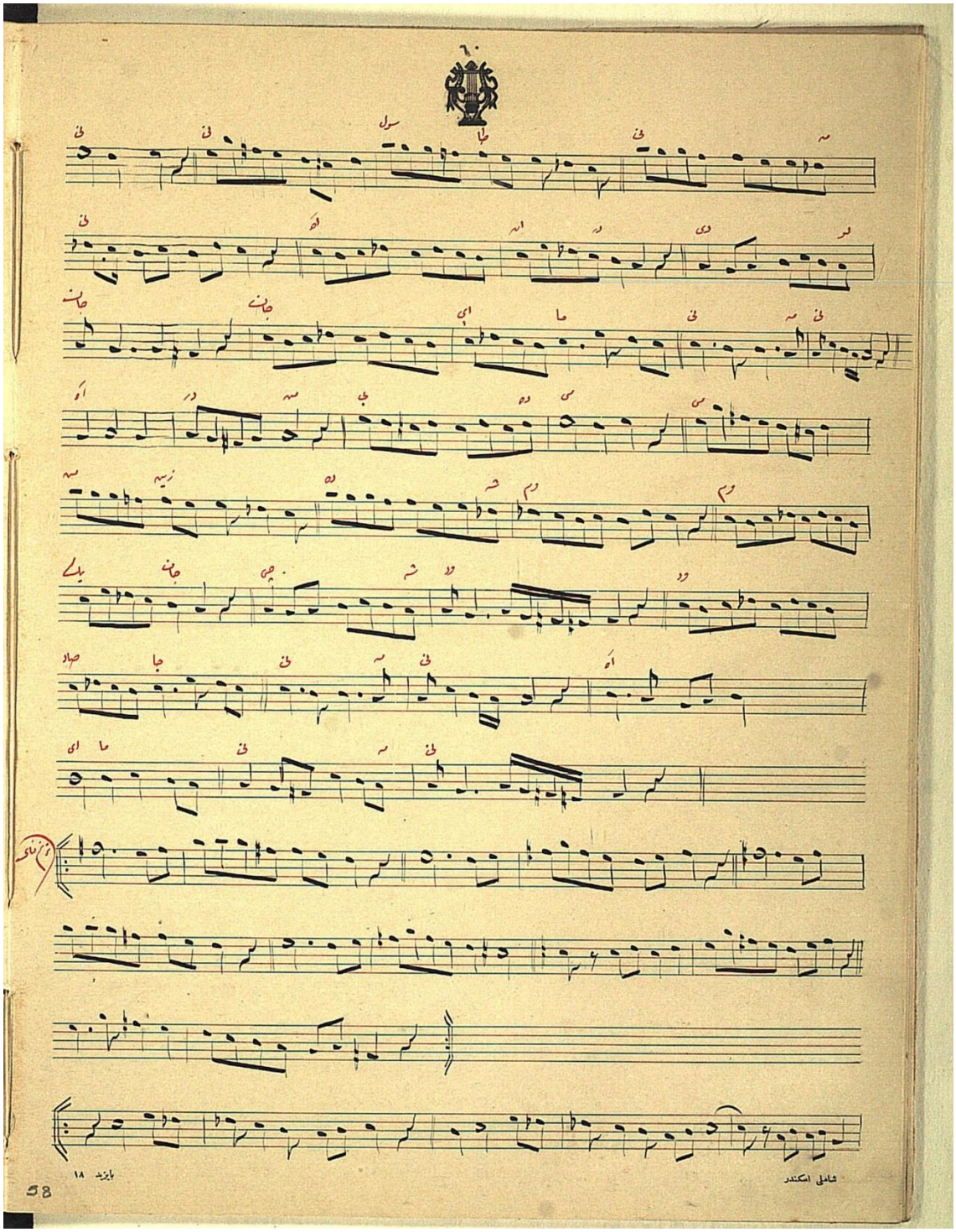

بایزید ۱۸
شاملی اسکندر
بعده

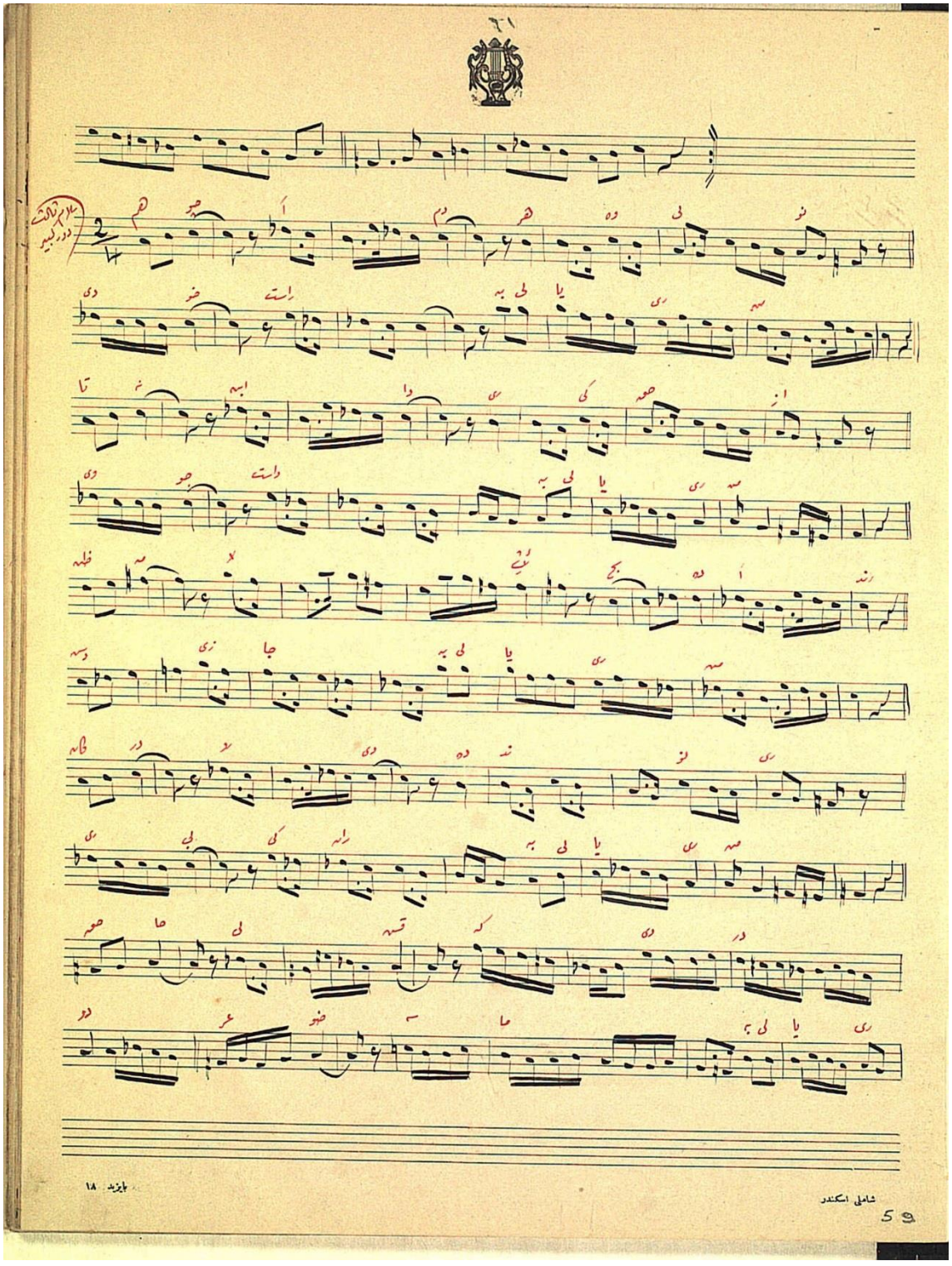
Ek 8: Sabâ Âyîn-i Şerîfi Orijinal Nüshası

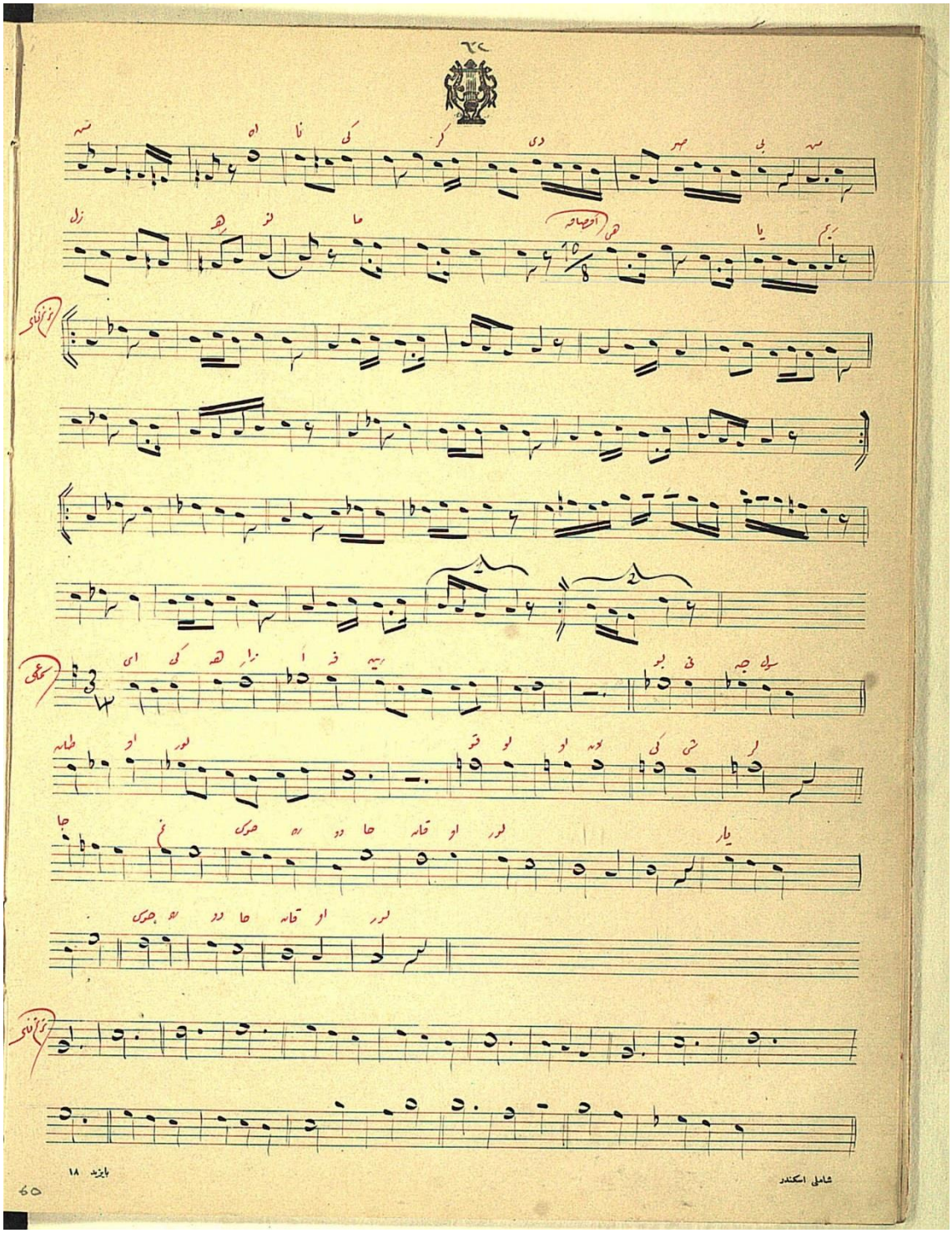

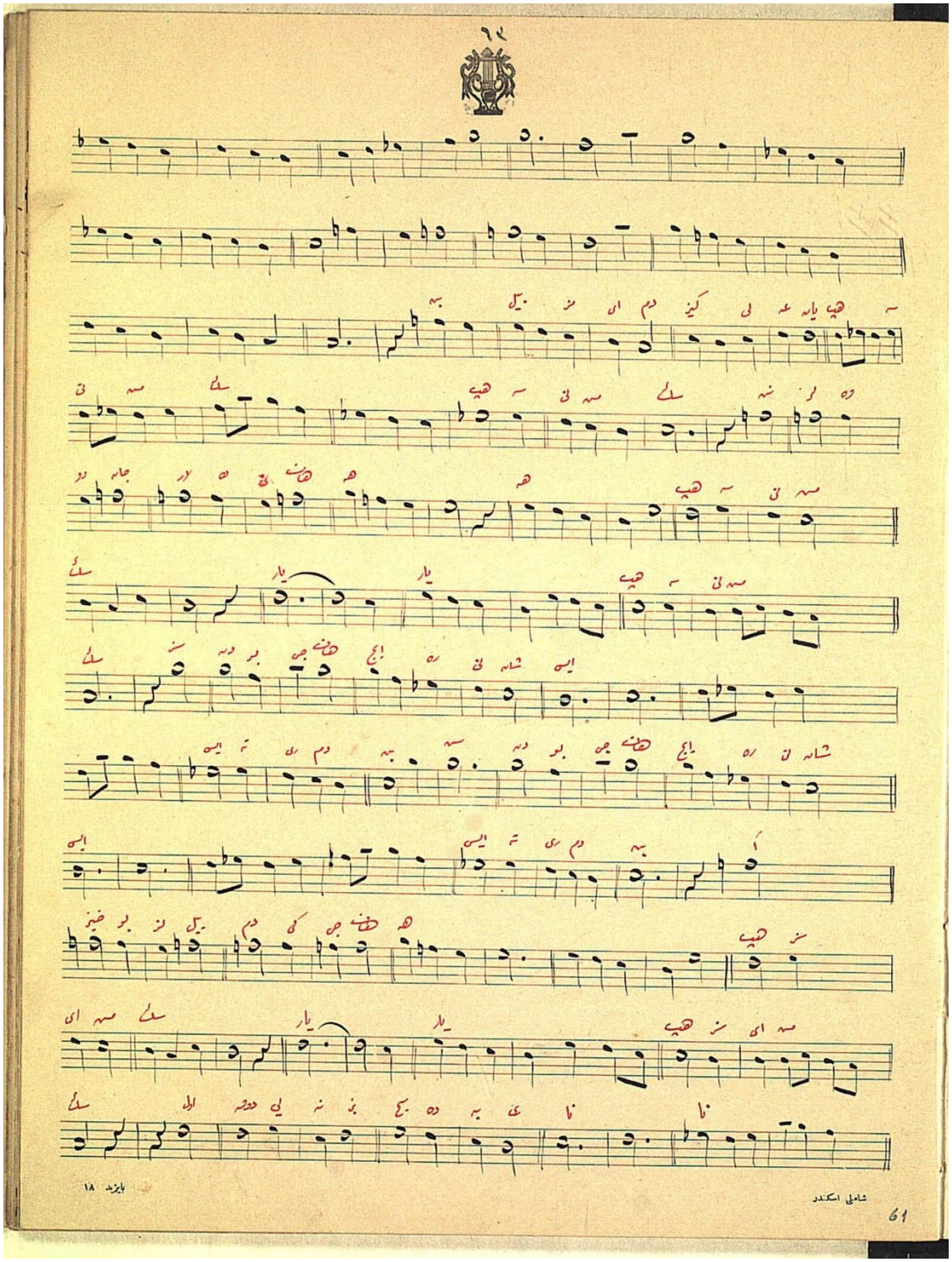

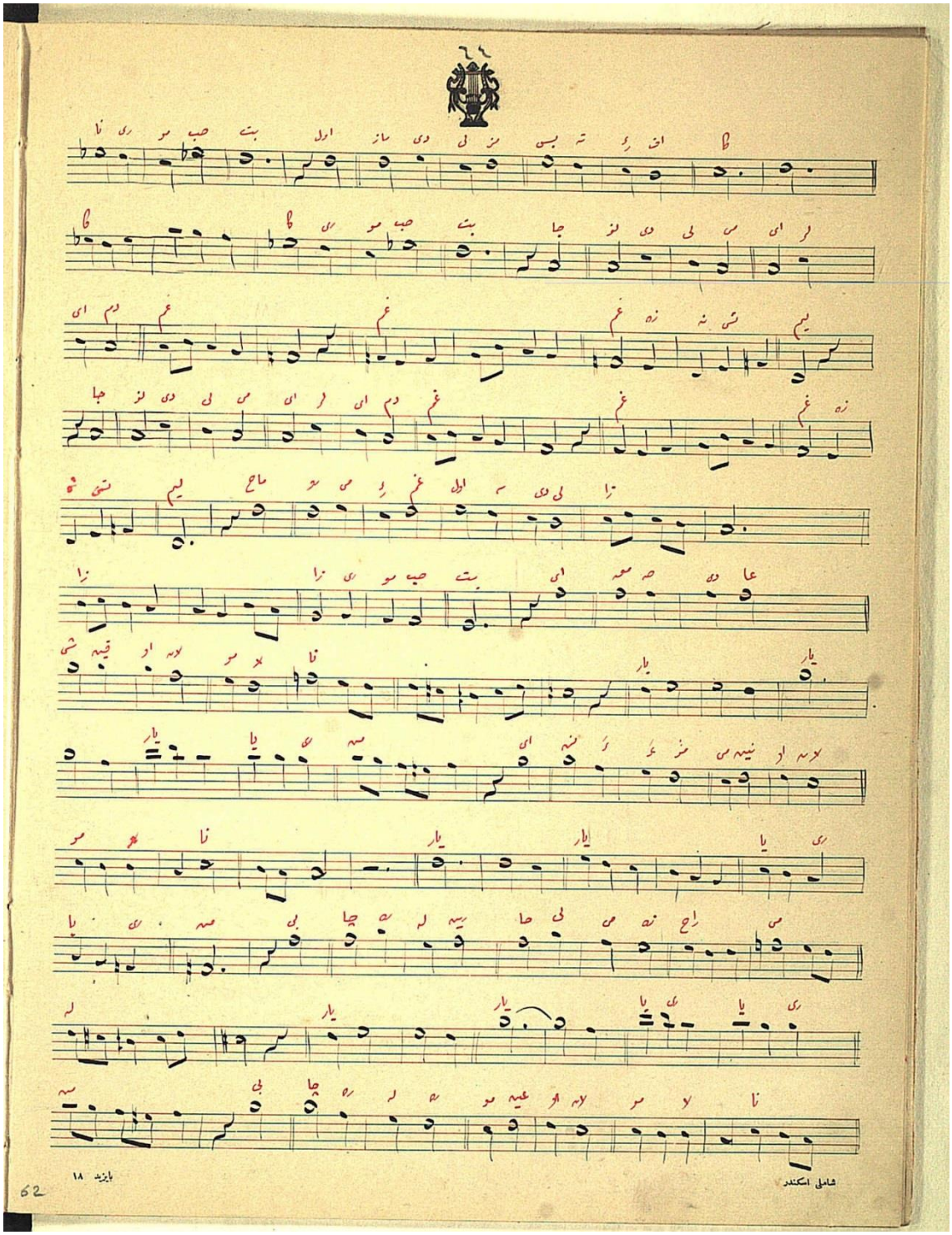

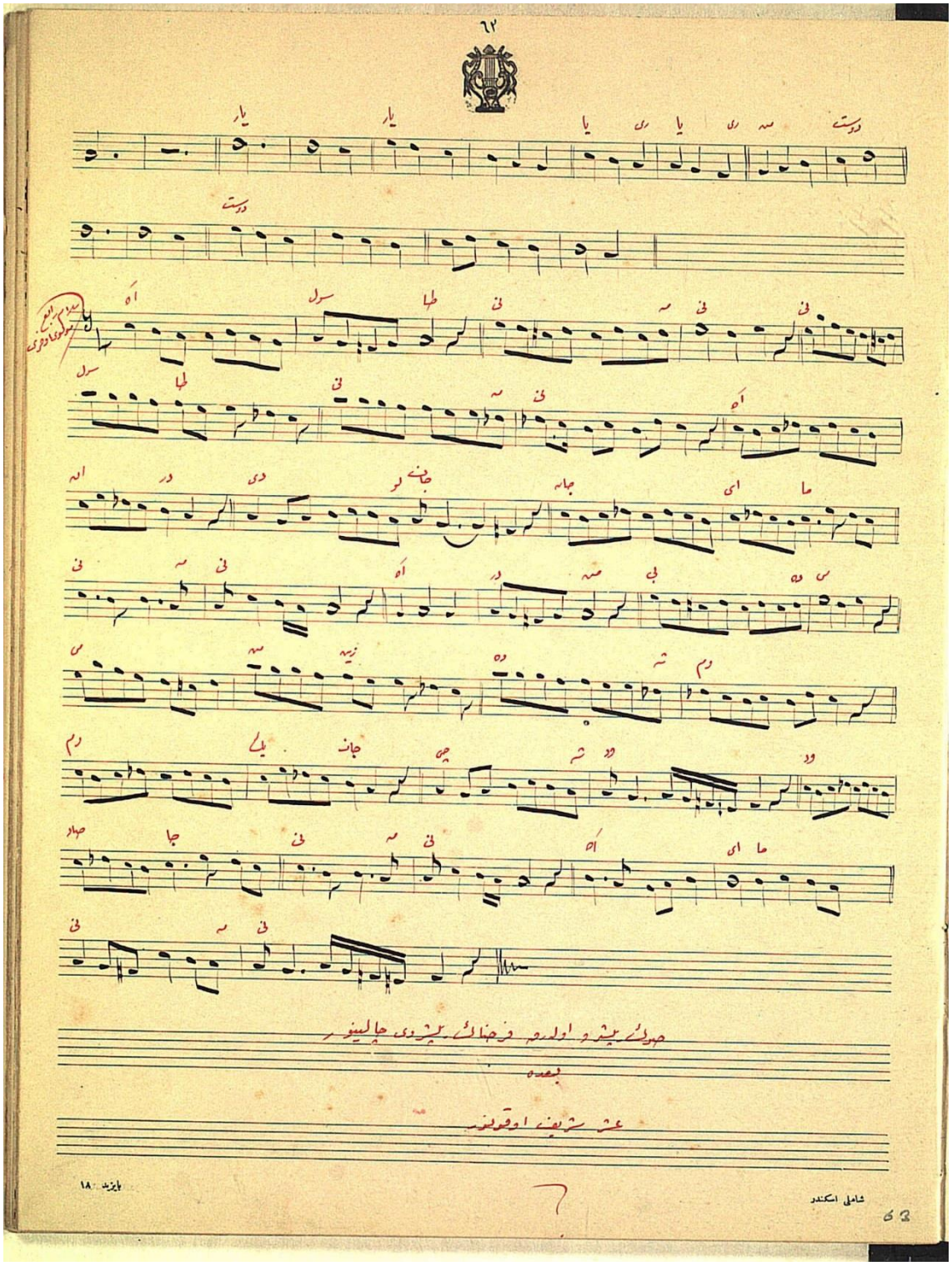

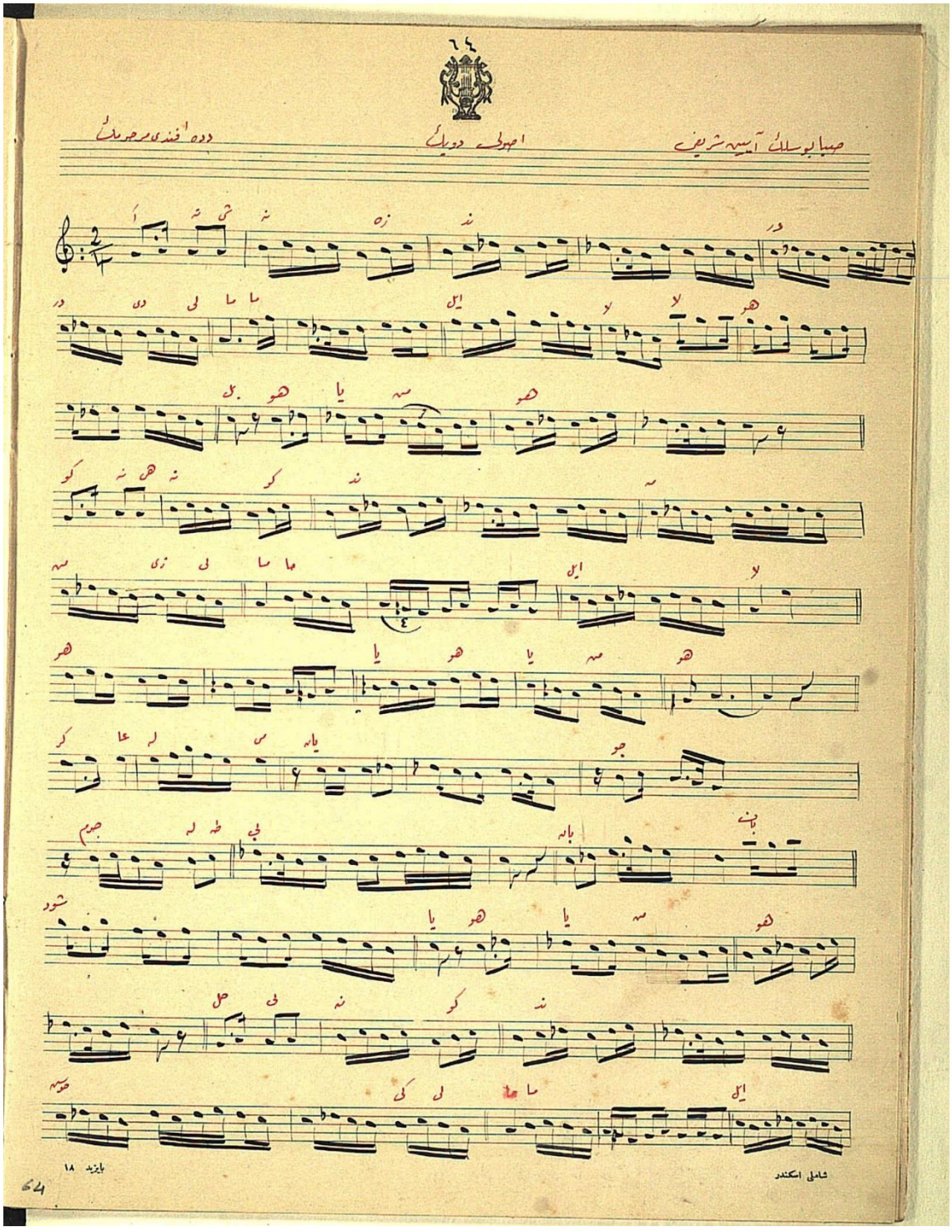

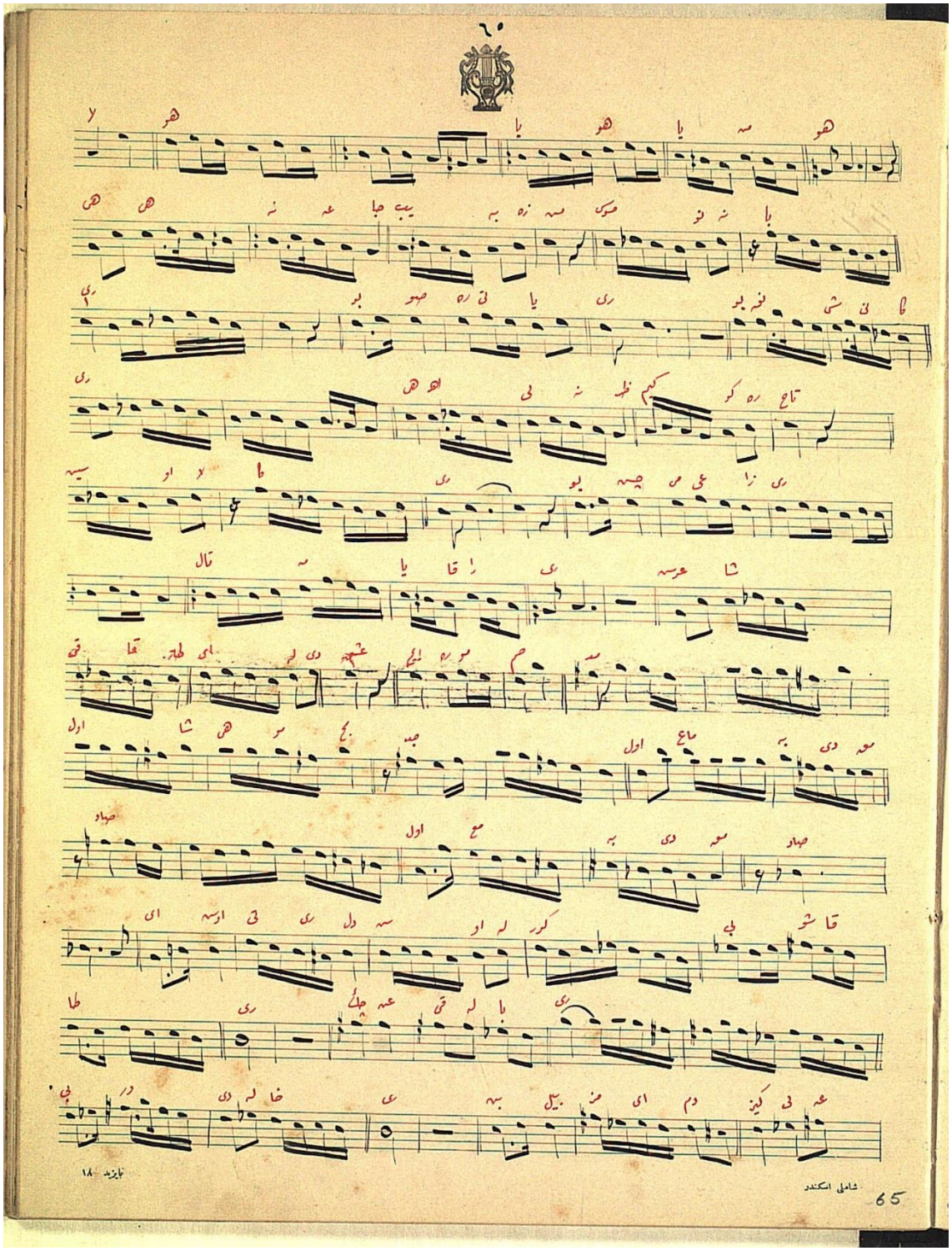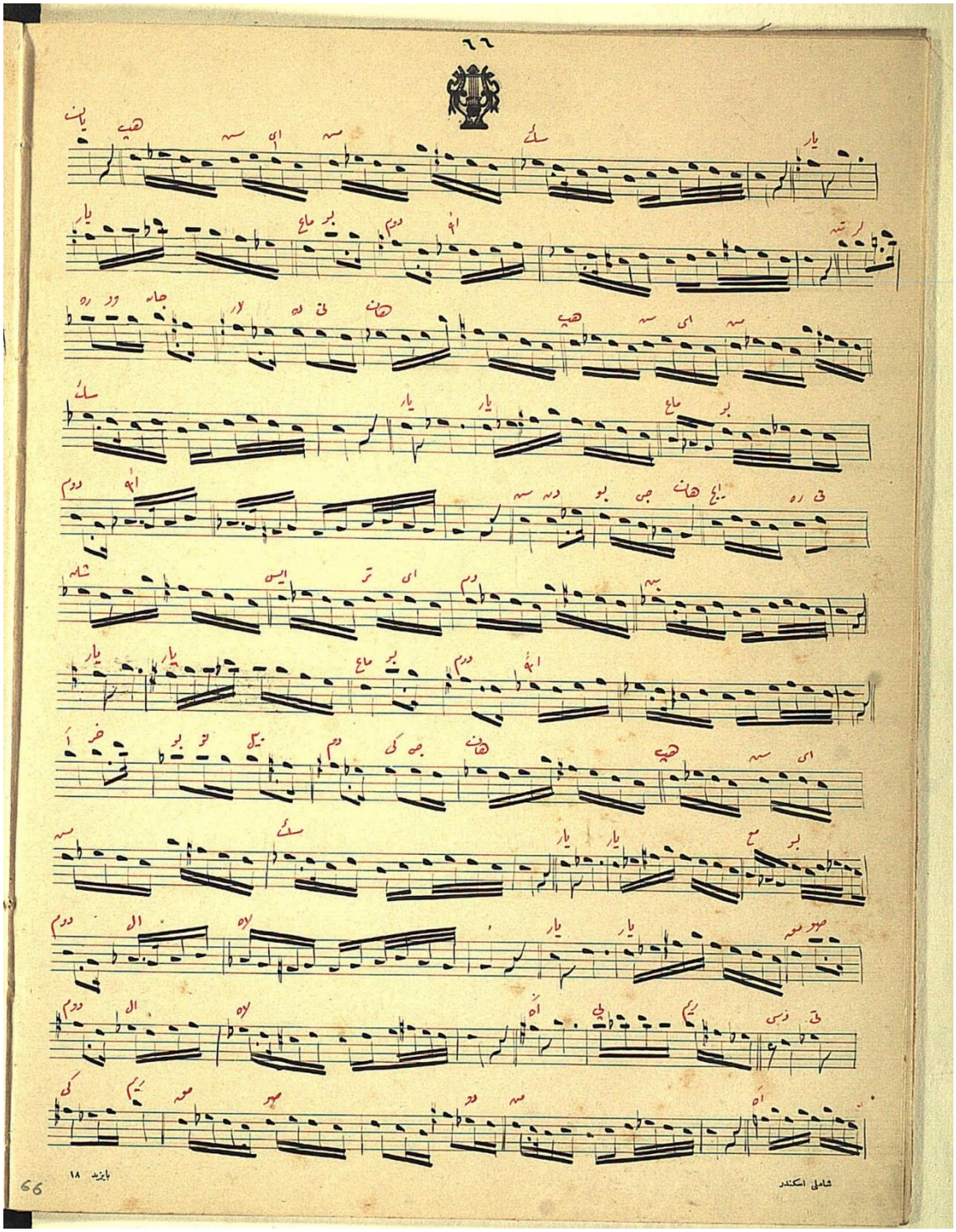

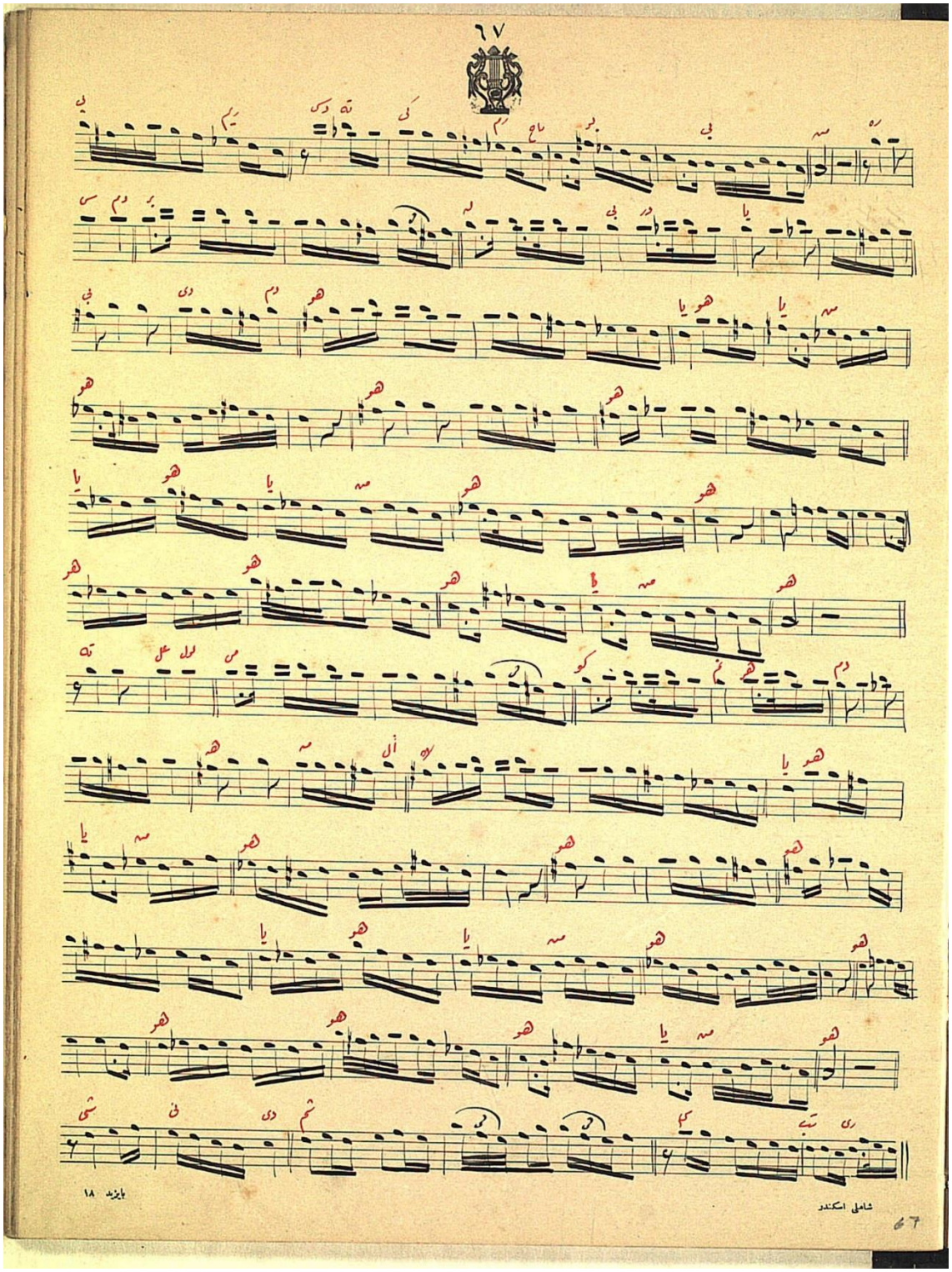

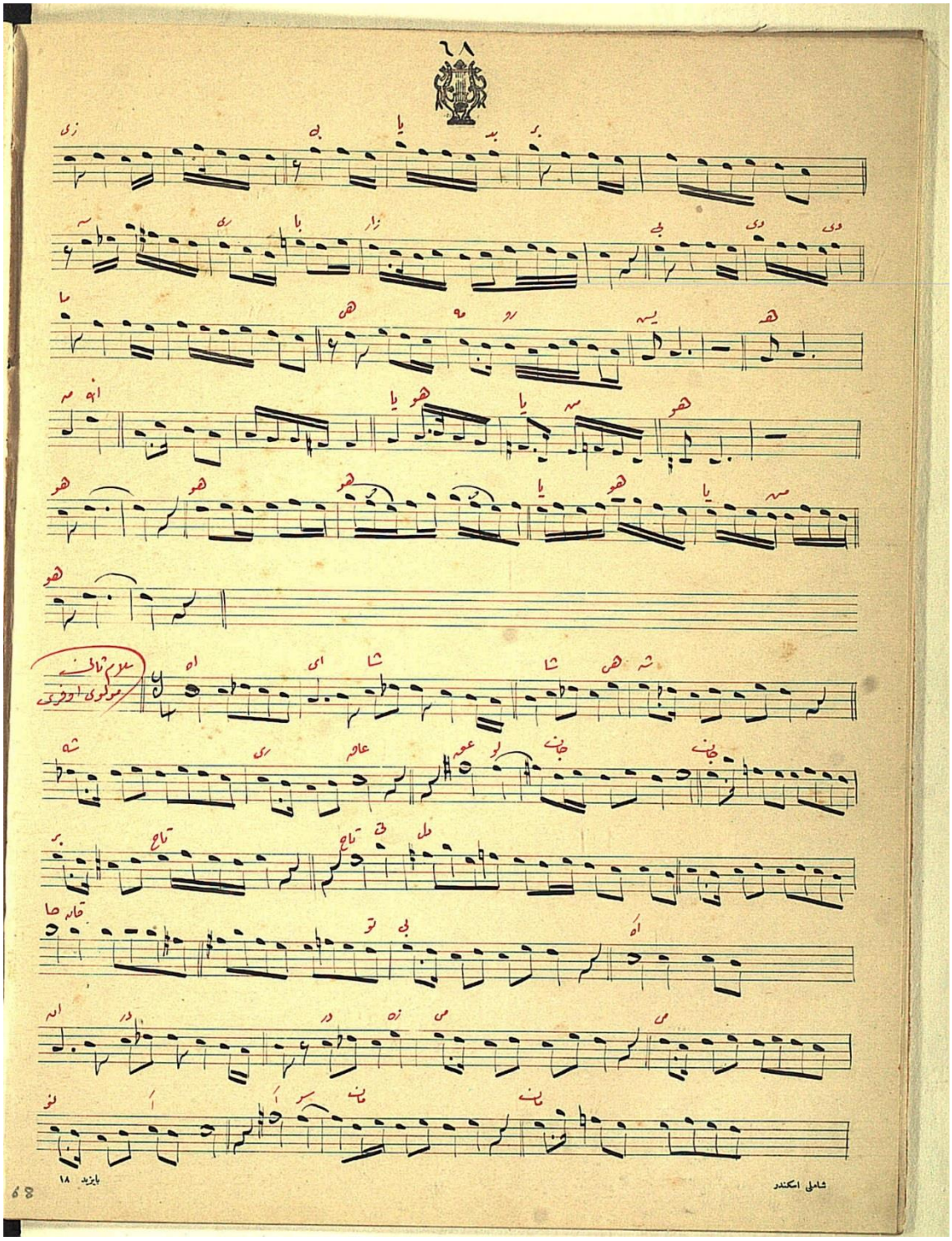
Ek 9: Sabâ Bûselik Âyin-i Şerîfi Orijinal Nüshası

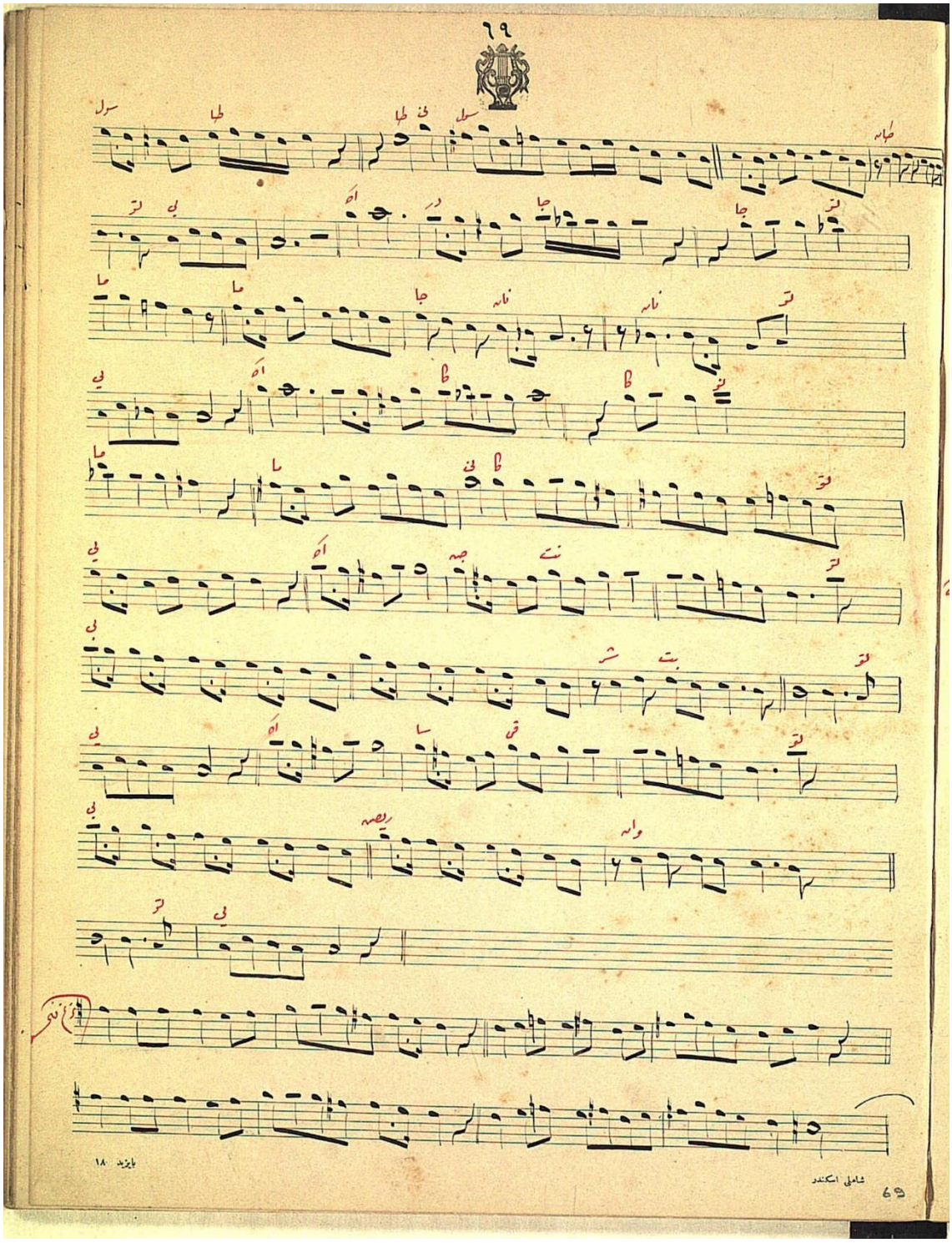

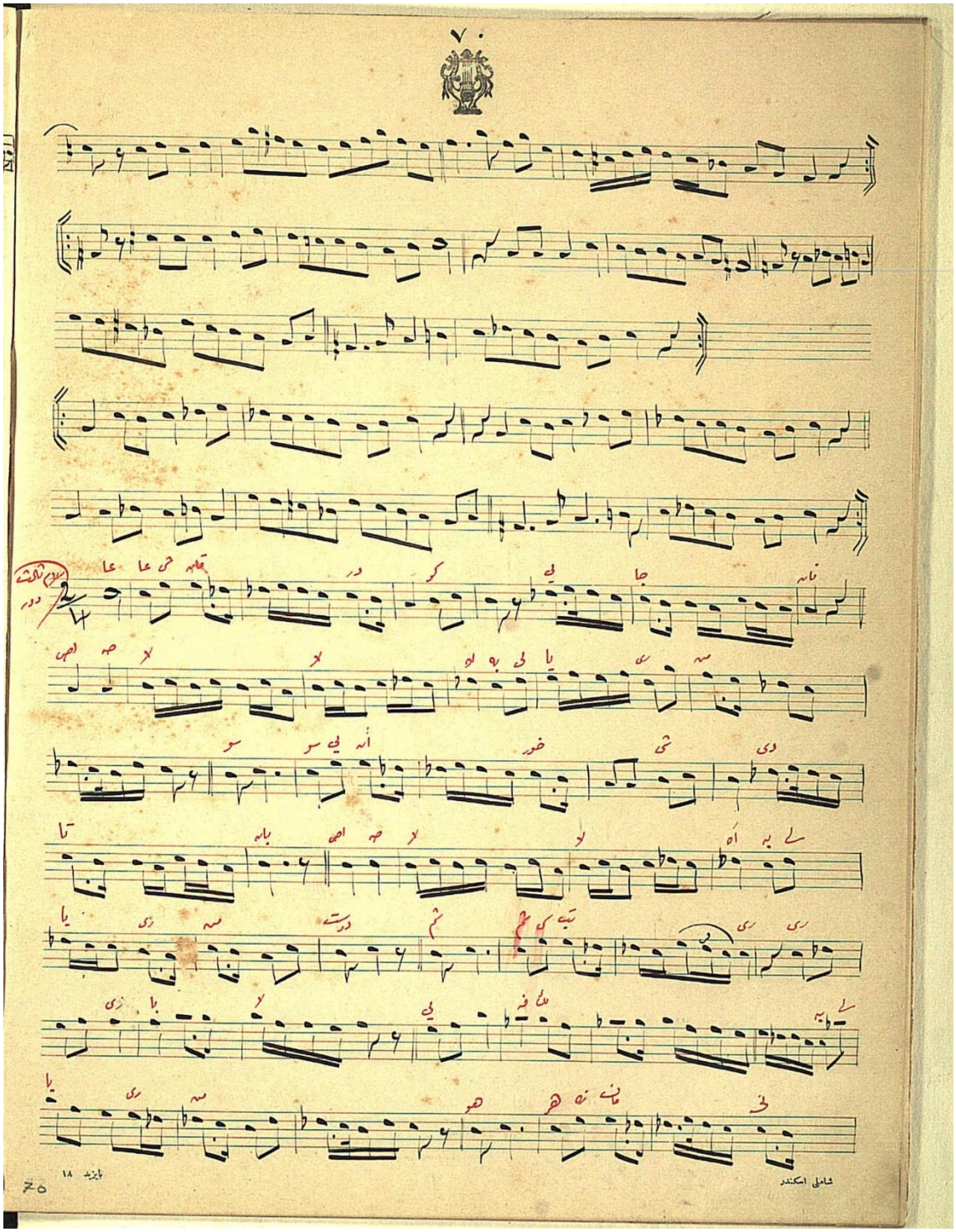

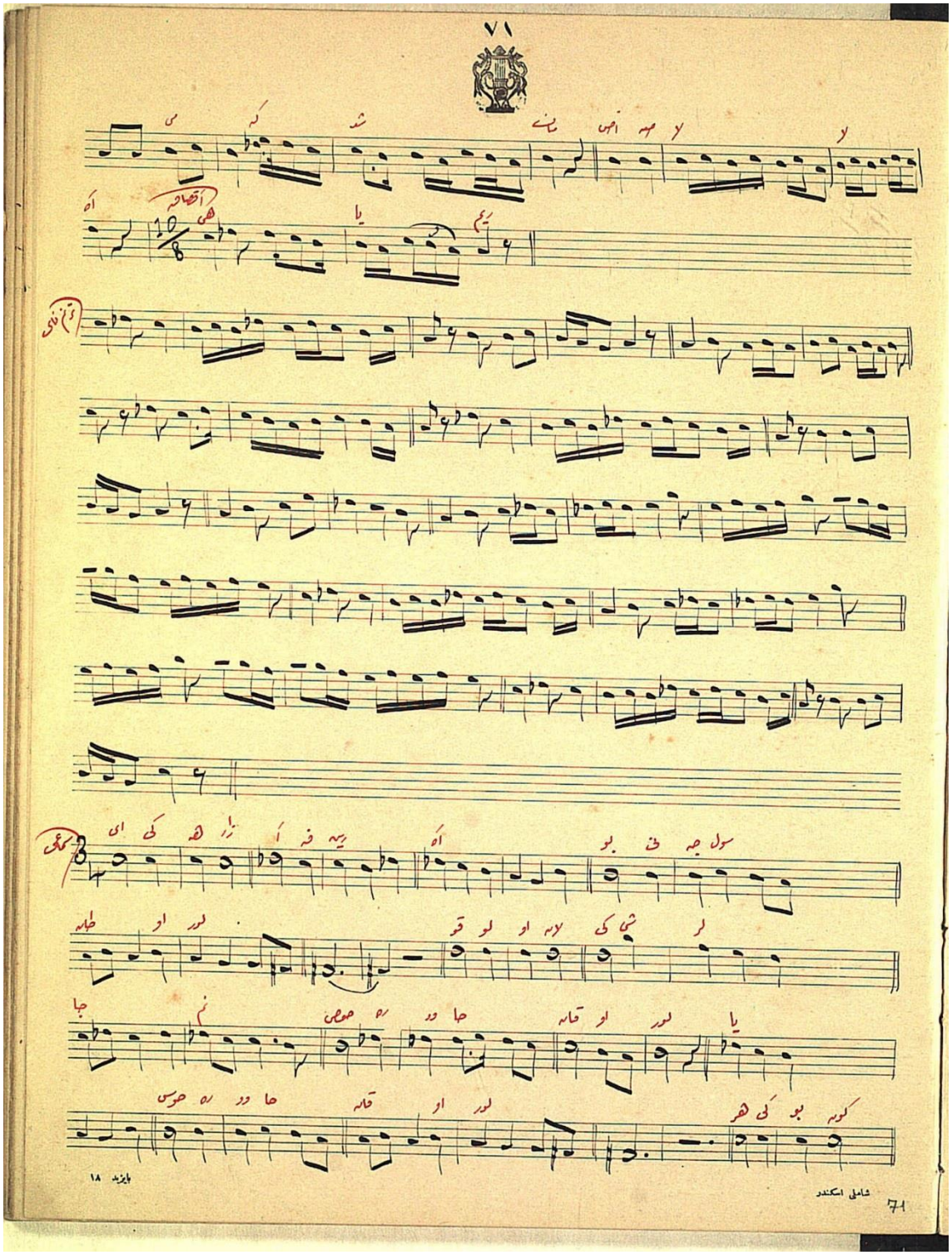

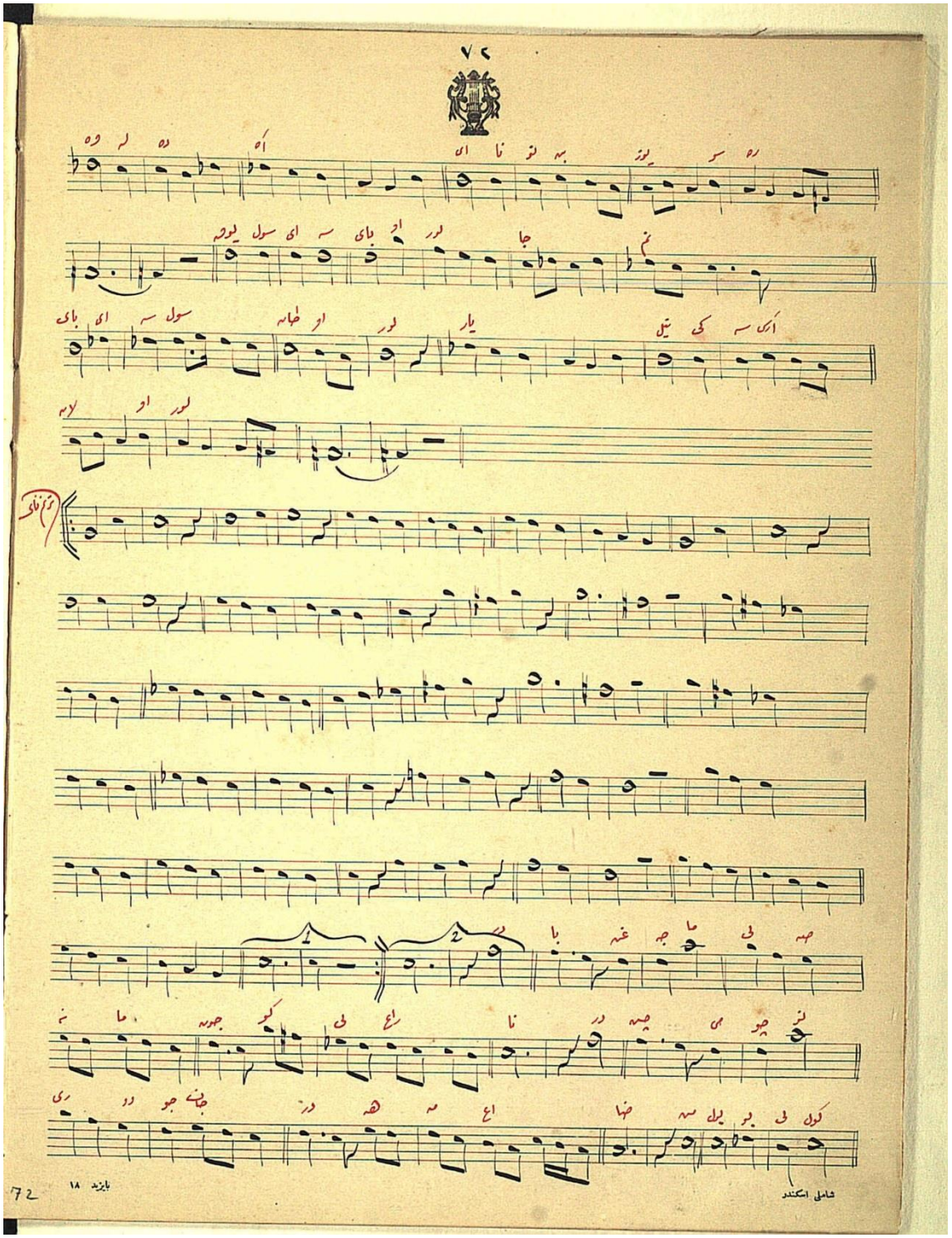

٦٧
بایزید ۱۸
شاملی اسکندر
67

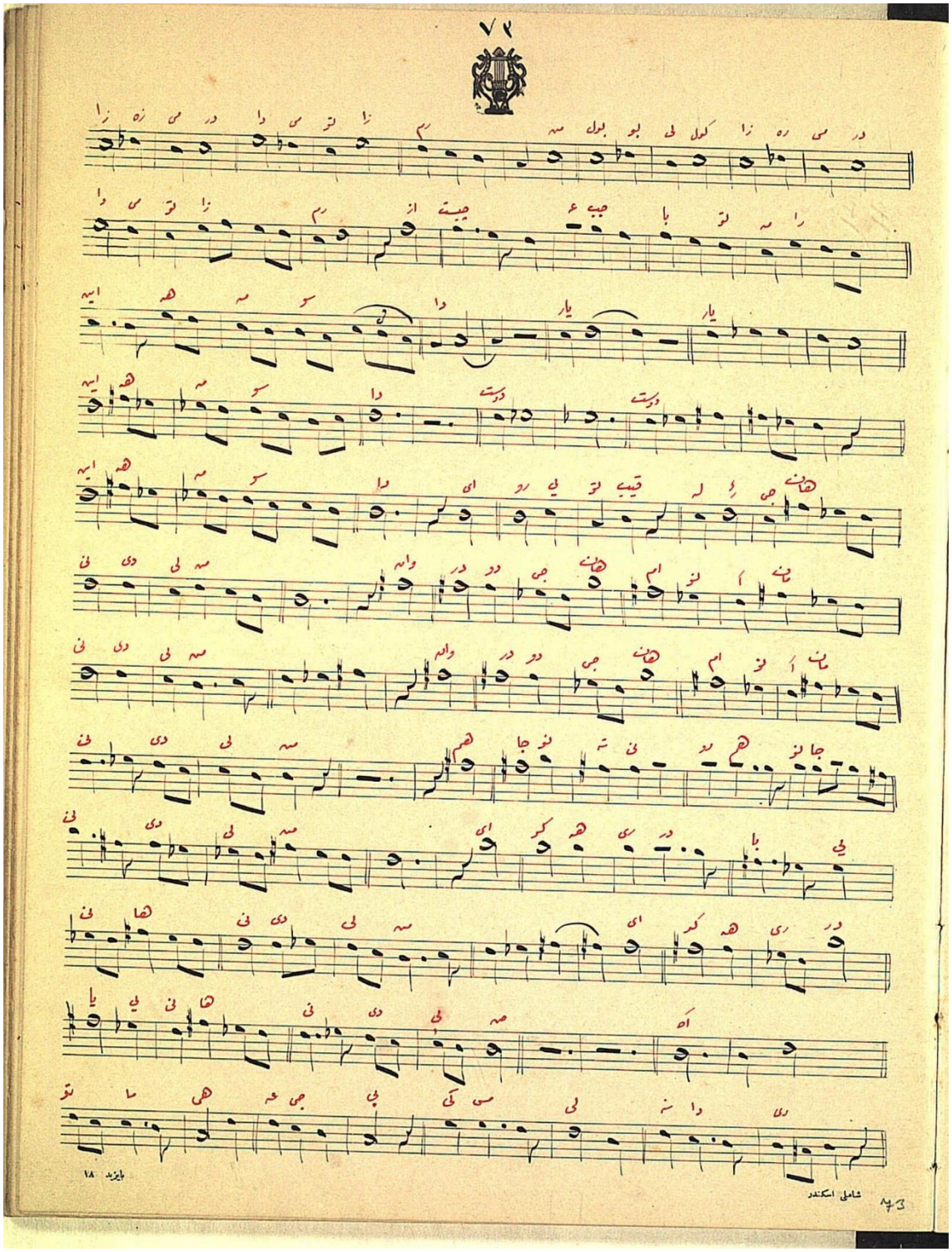

۶۸
مولوی اوزنی
بایزید ۱۸
شاملی اسکندر

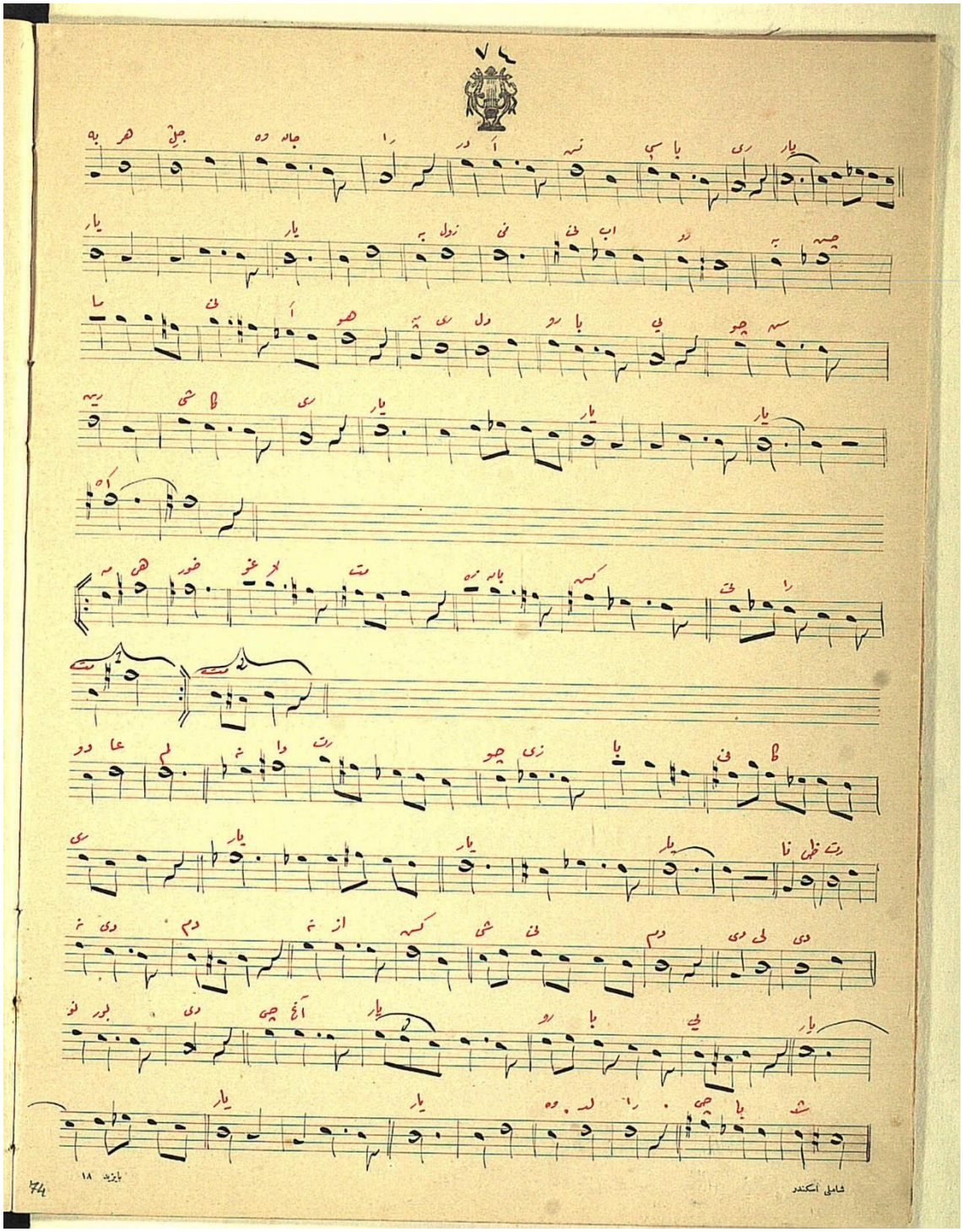

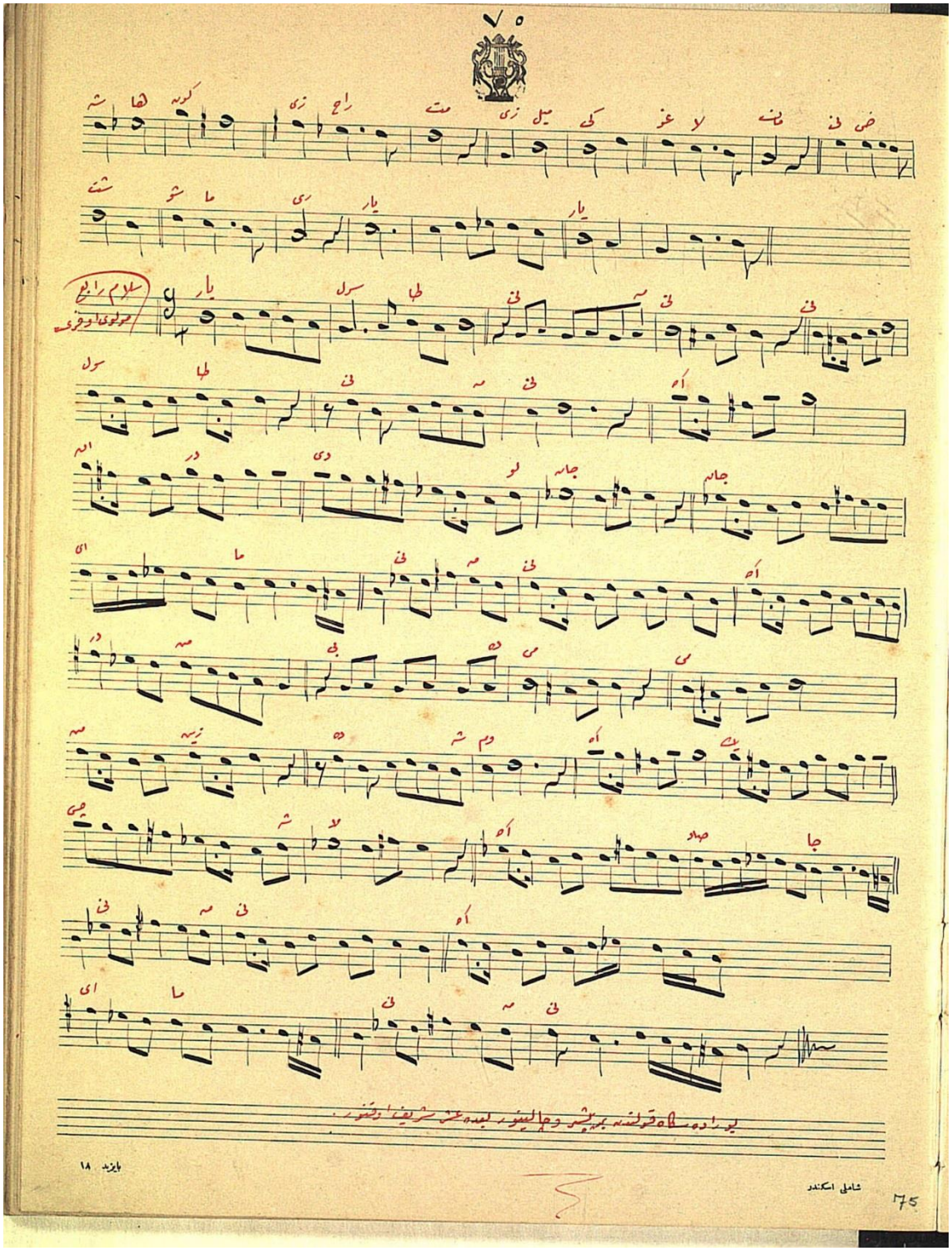

۷۱
آقاصادق
آواز فارسی
شامل اسکندر
بایزید ۱۸
71

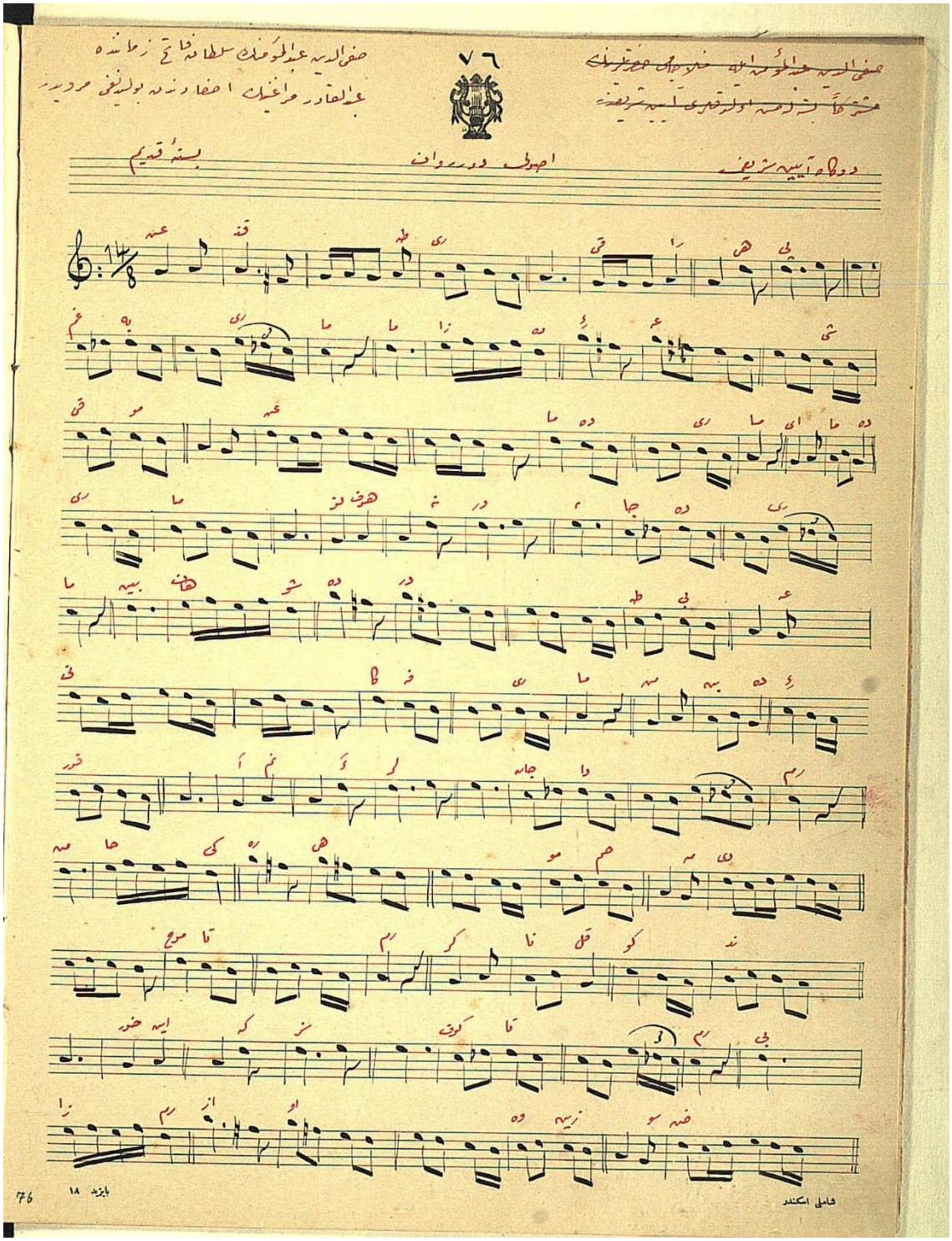

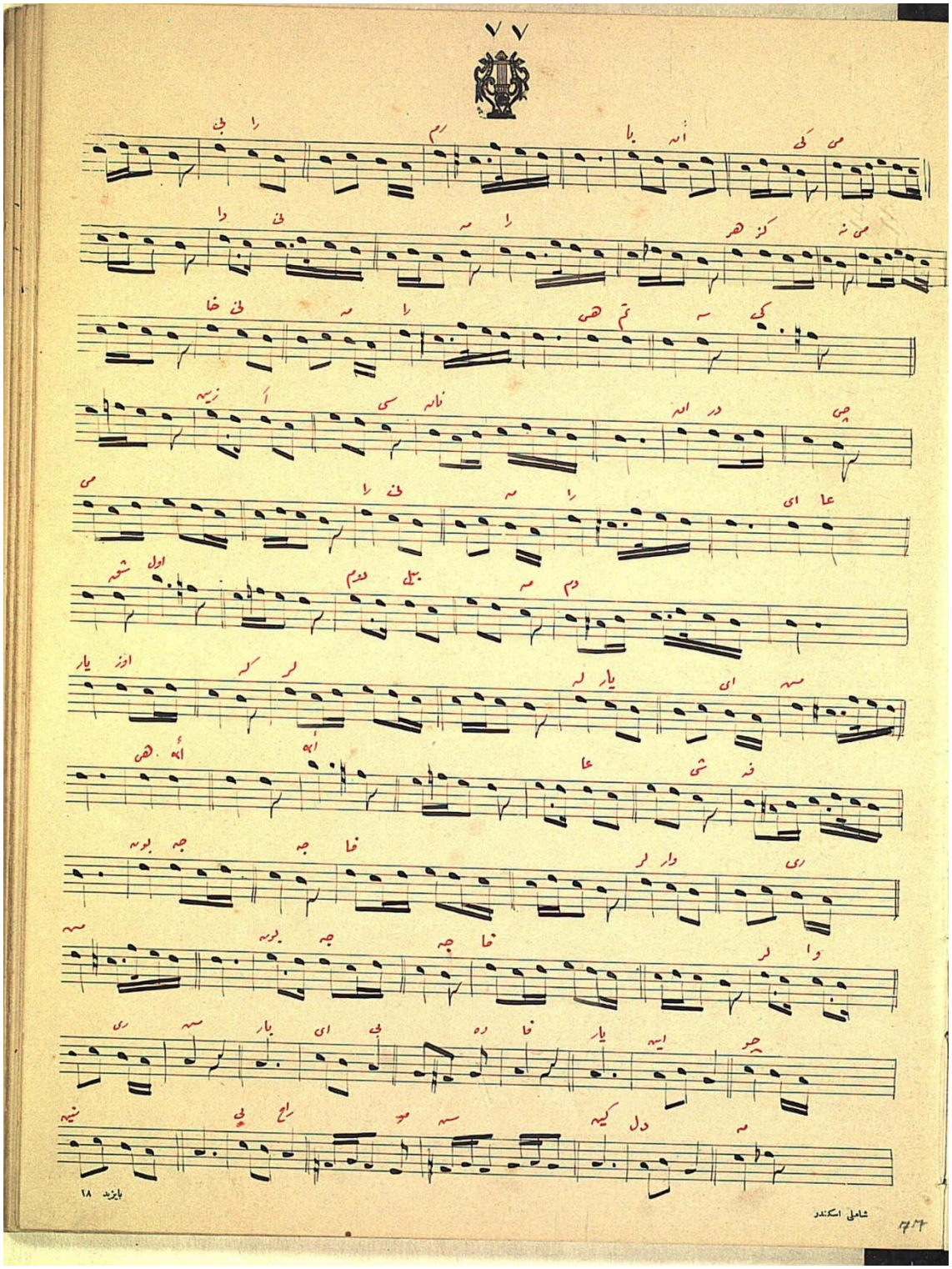

۷۲
بایزید ۷۸
شاملی اسکندر
۸۳

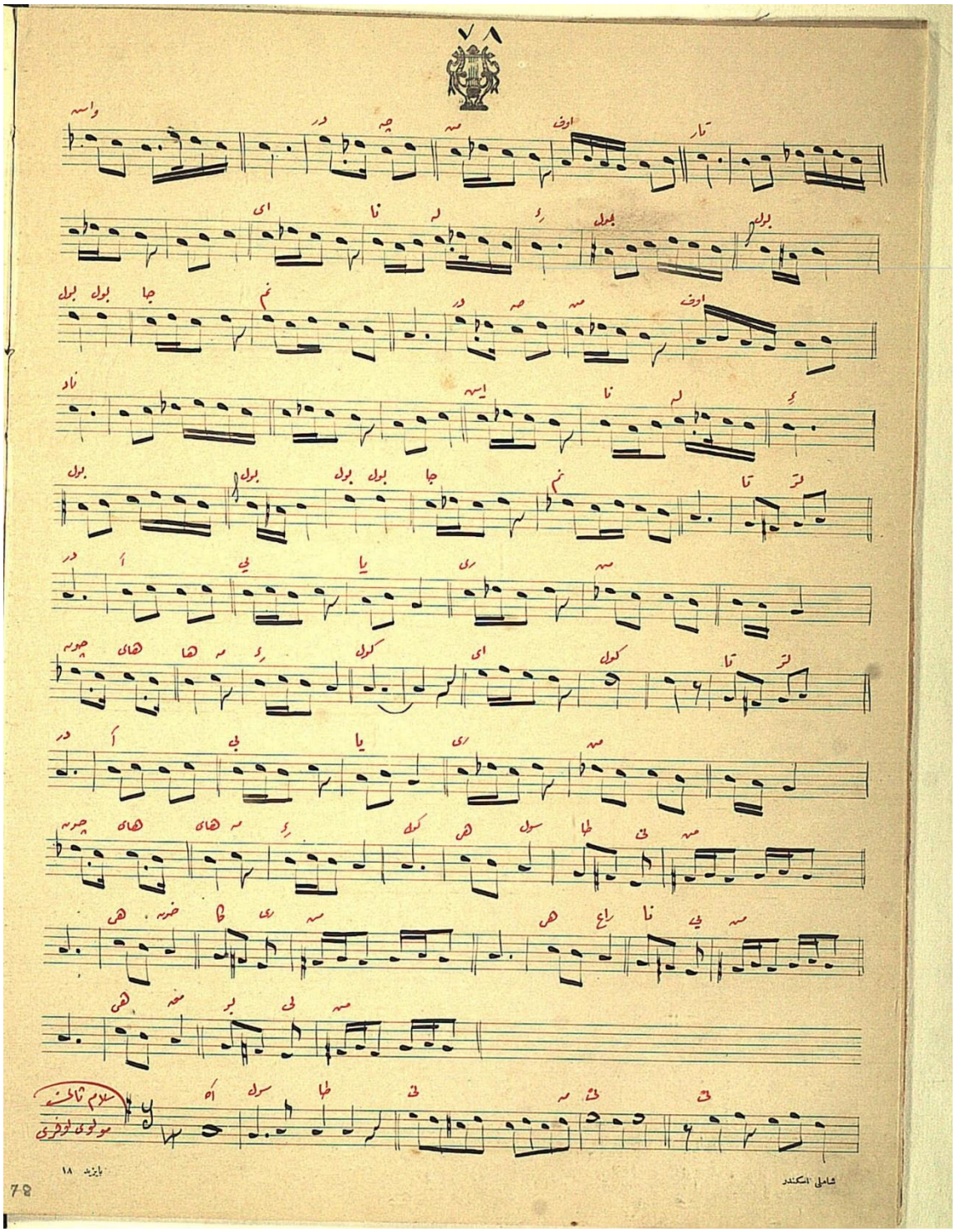

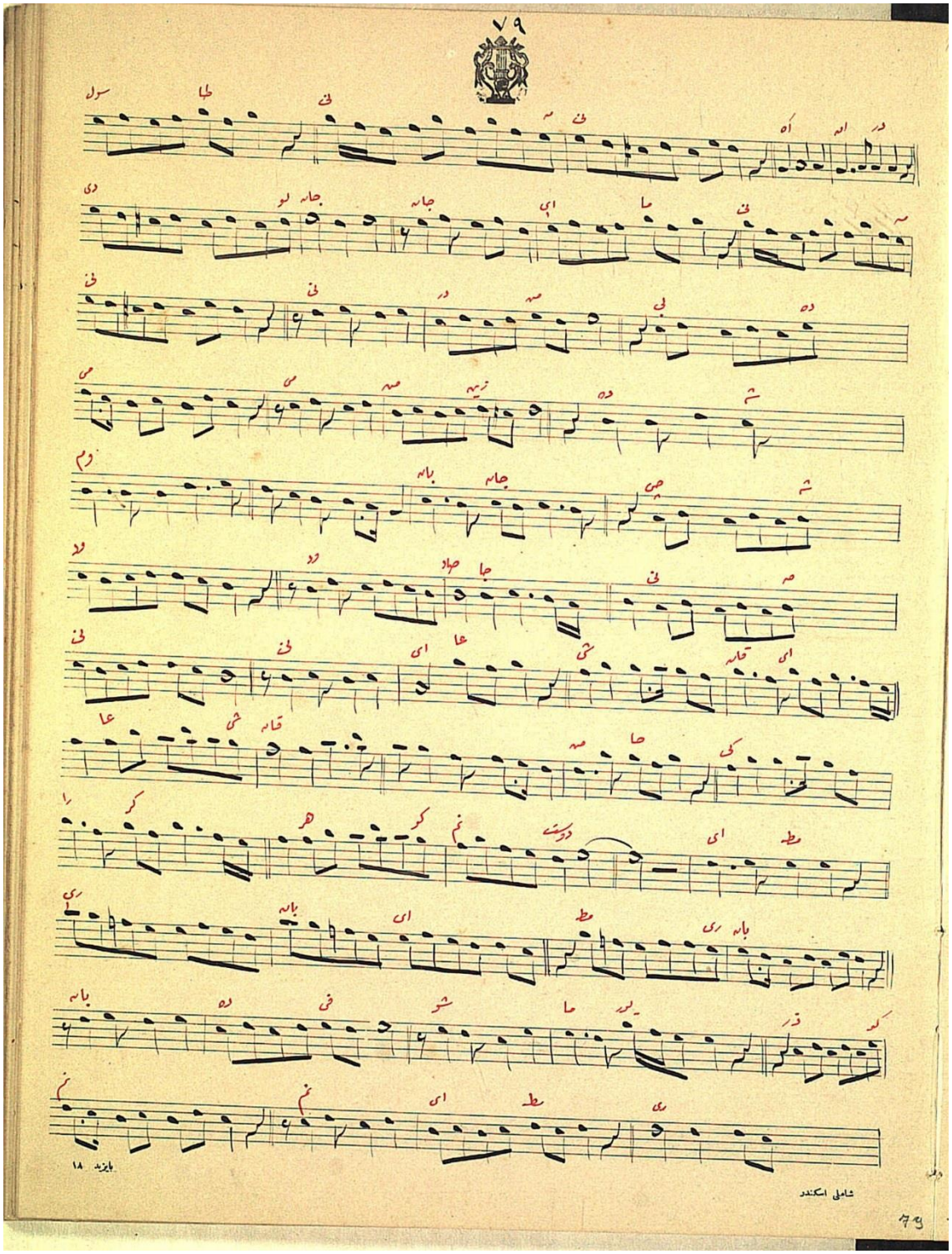

سلام رابع
مولوی اوفری
بایزید ۱۸
شاملی اسکندر
75

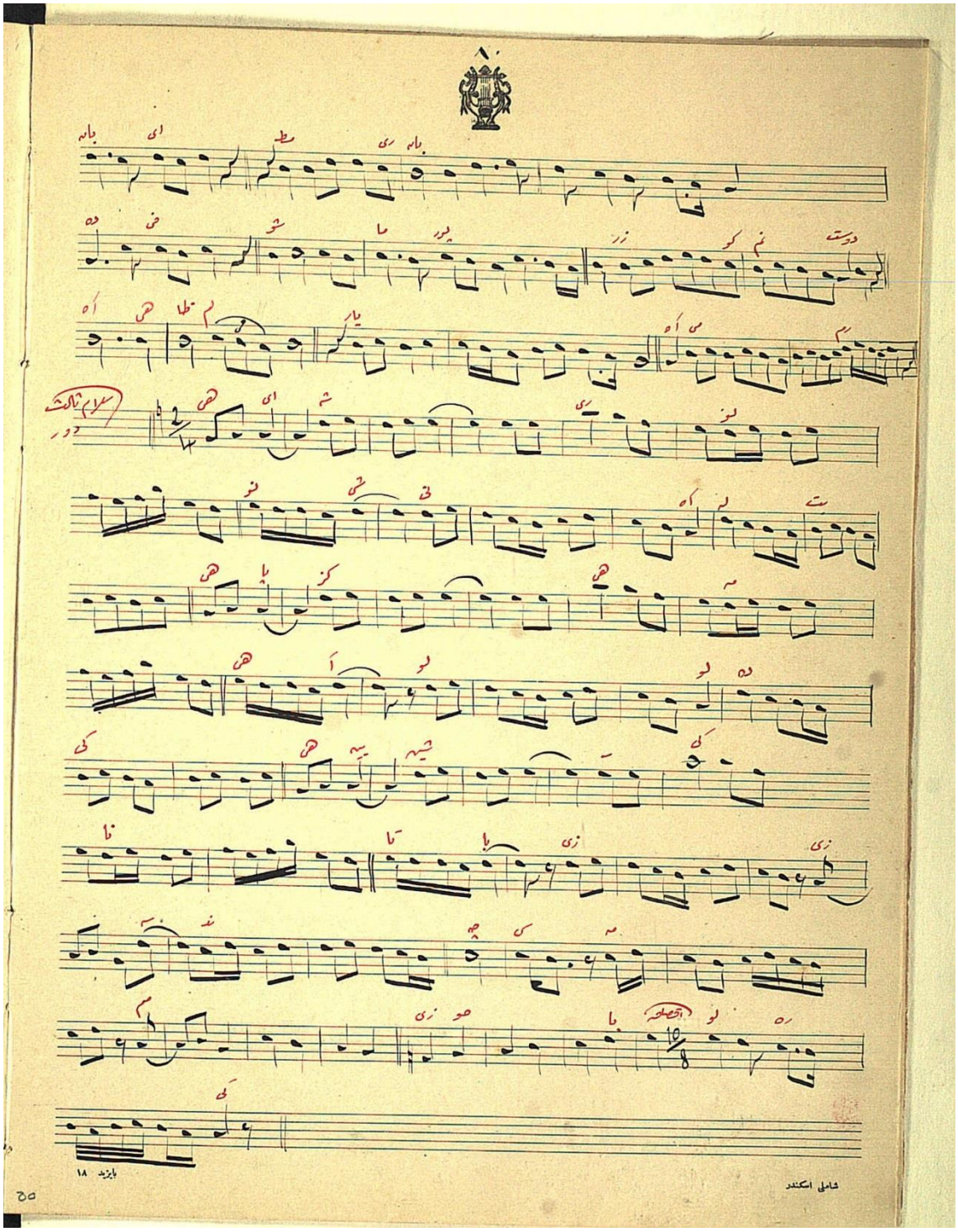
Ek 10: Dügâh Âyin-i Şerîfi Orijinal Nüshası

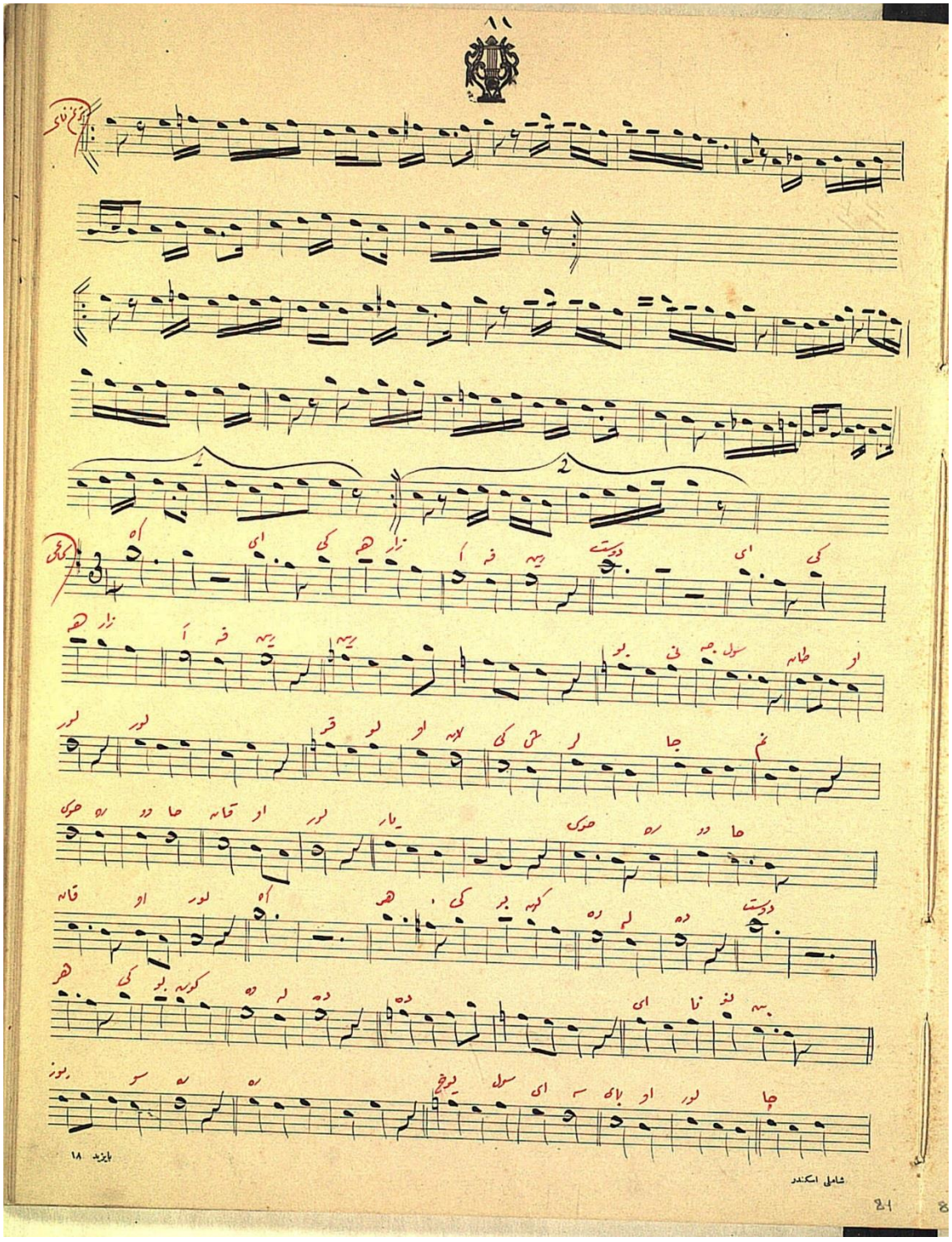

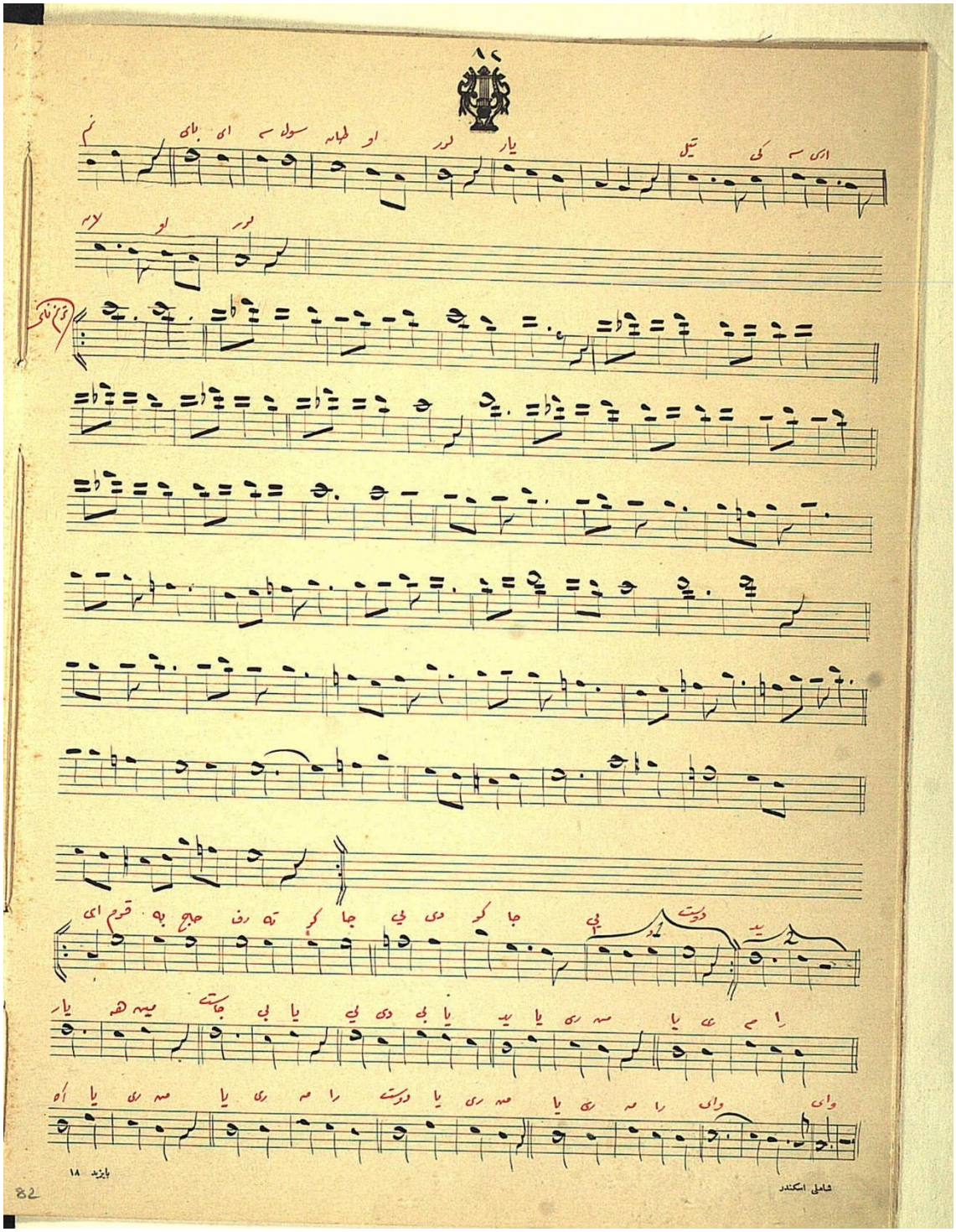

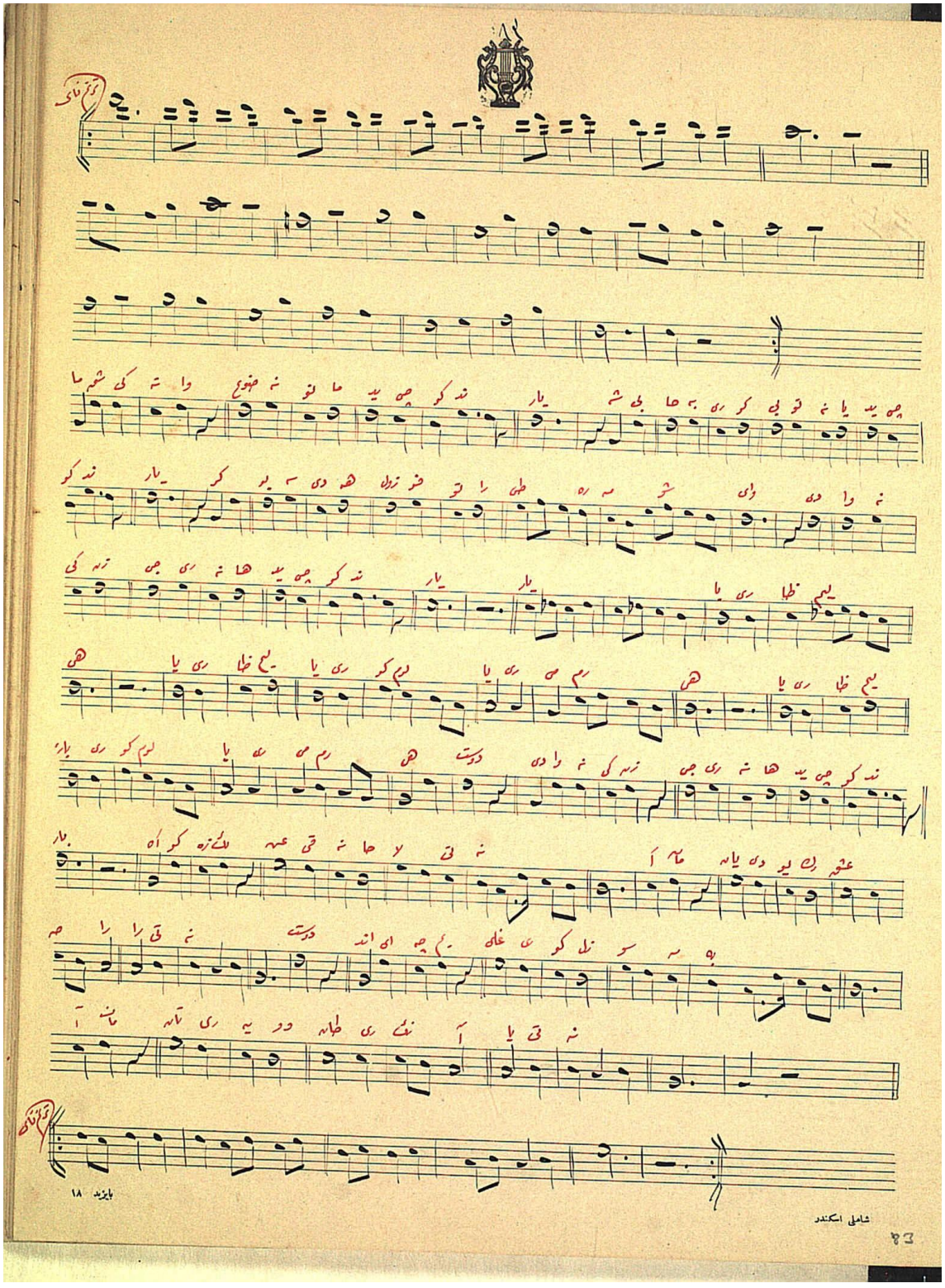

سلام ناظم
مولوی توفیقی
بایزید ۱۸
شاملی اسکندر

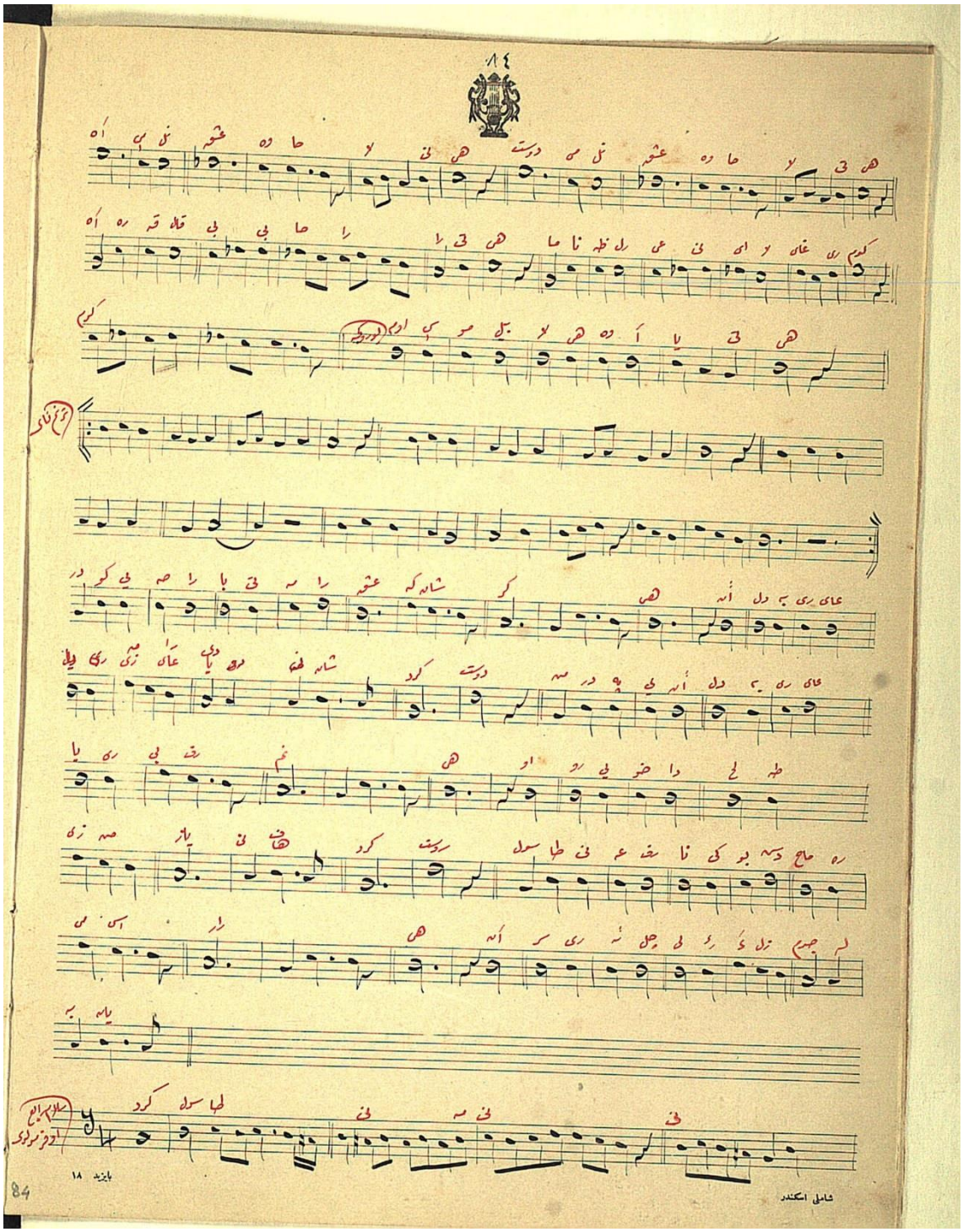

۷۹
بایزید ۱۸
شاملی اسکندر

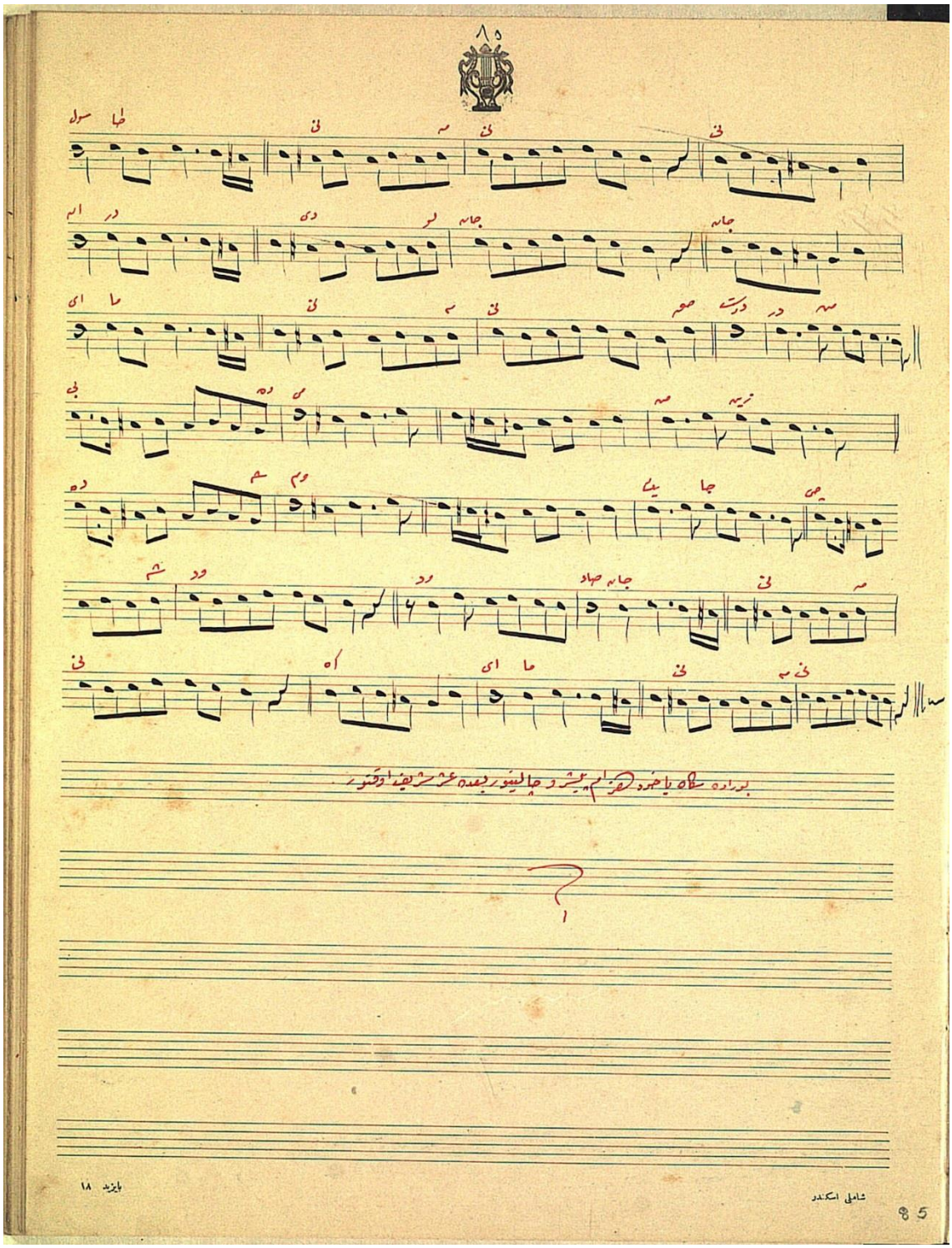

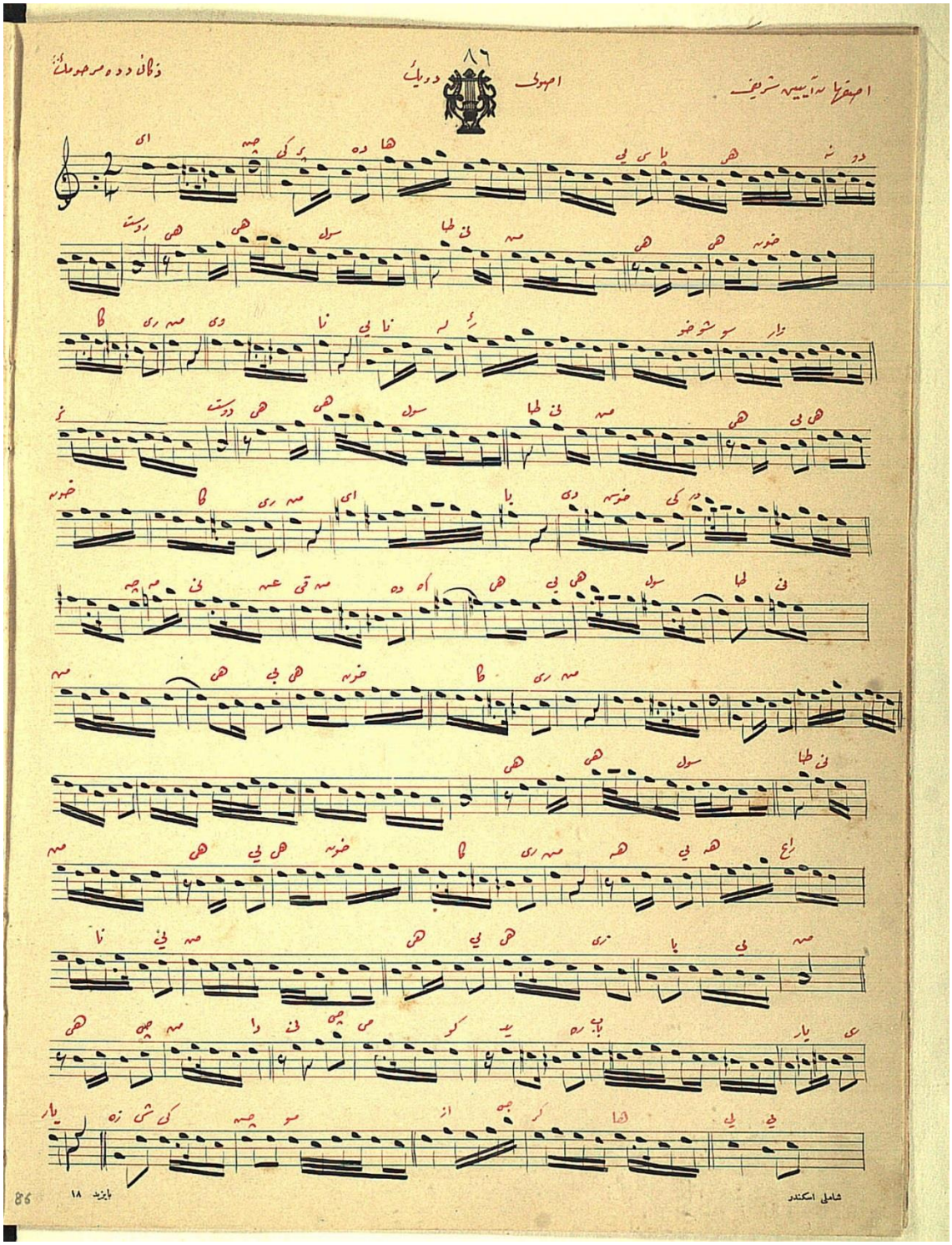

بایزید ۱۸
شاملی اسکندر

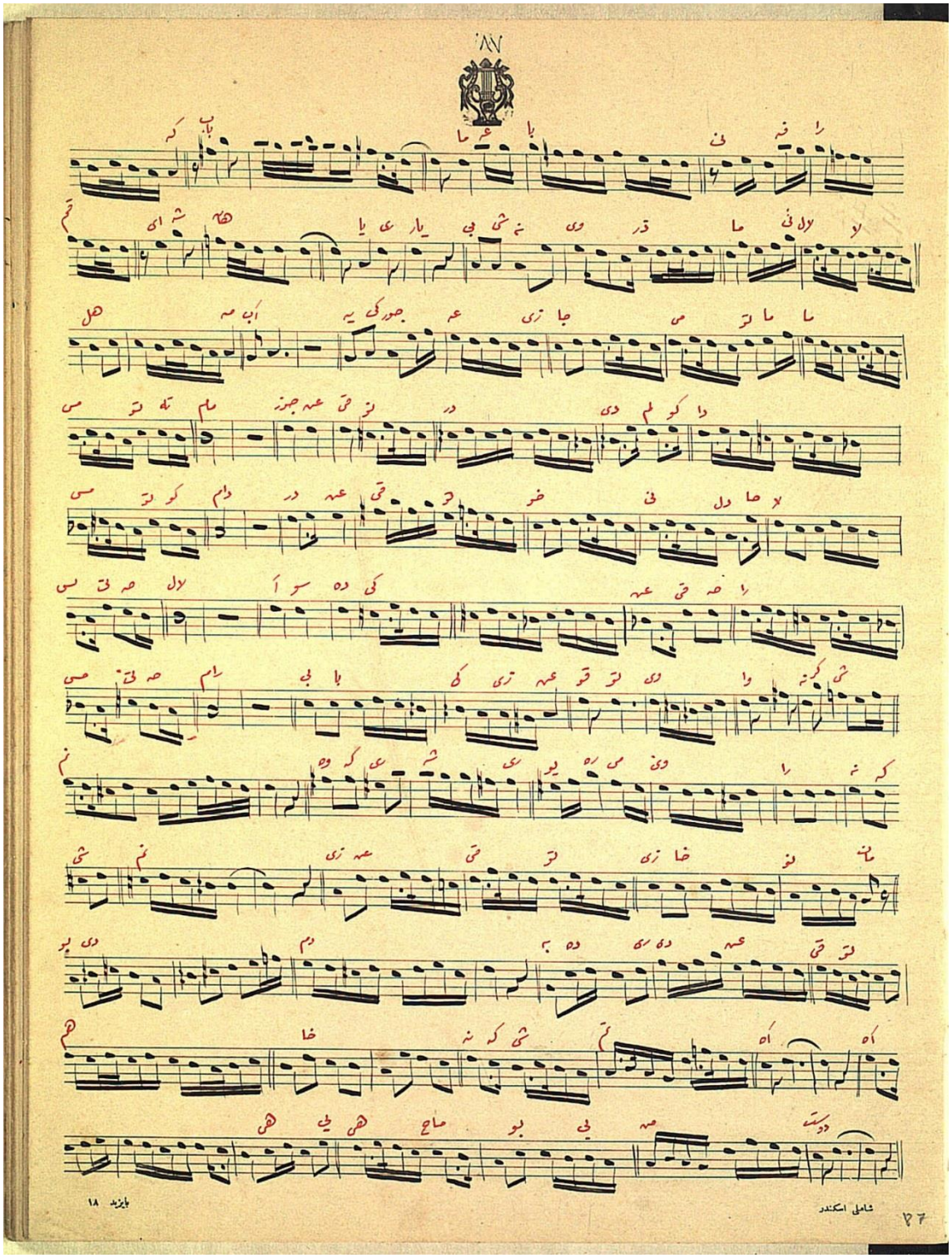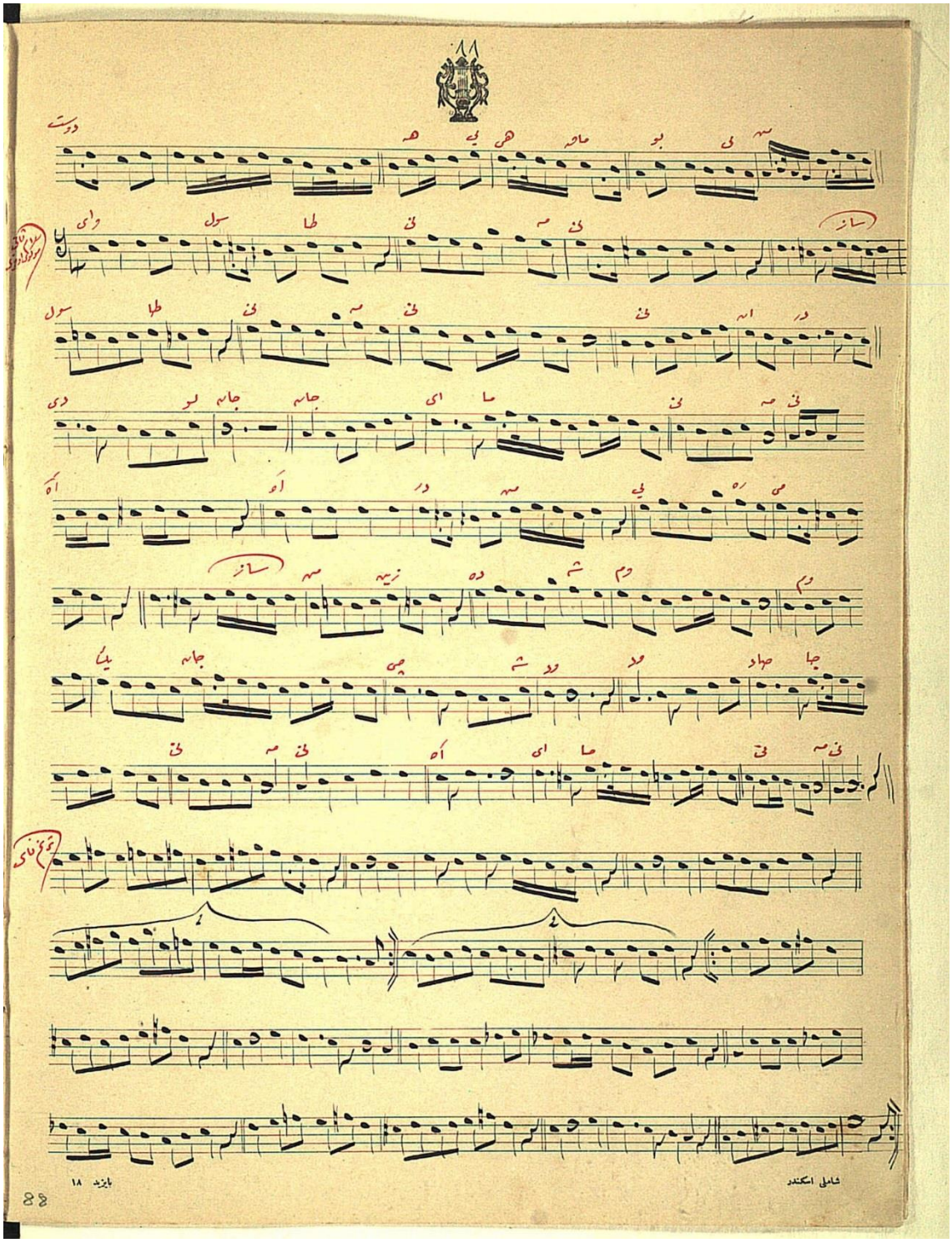

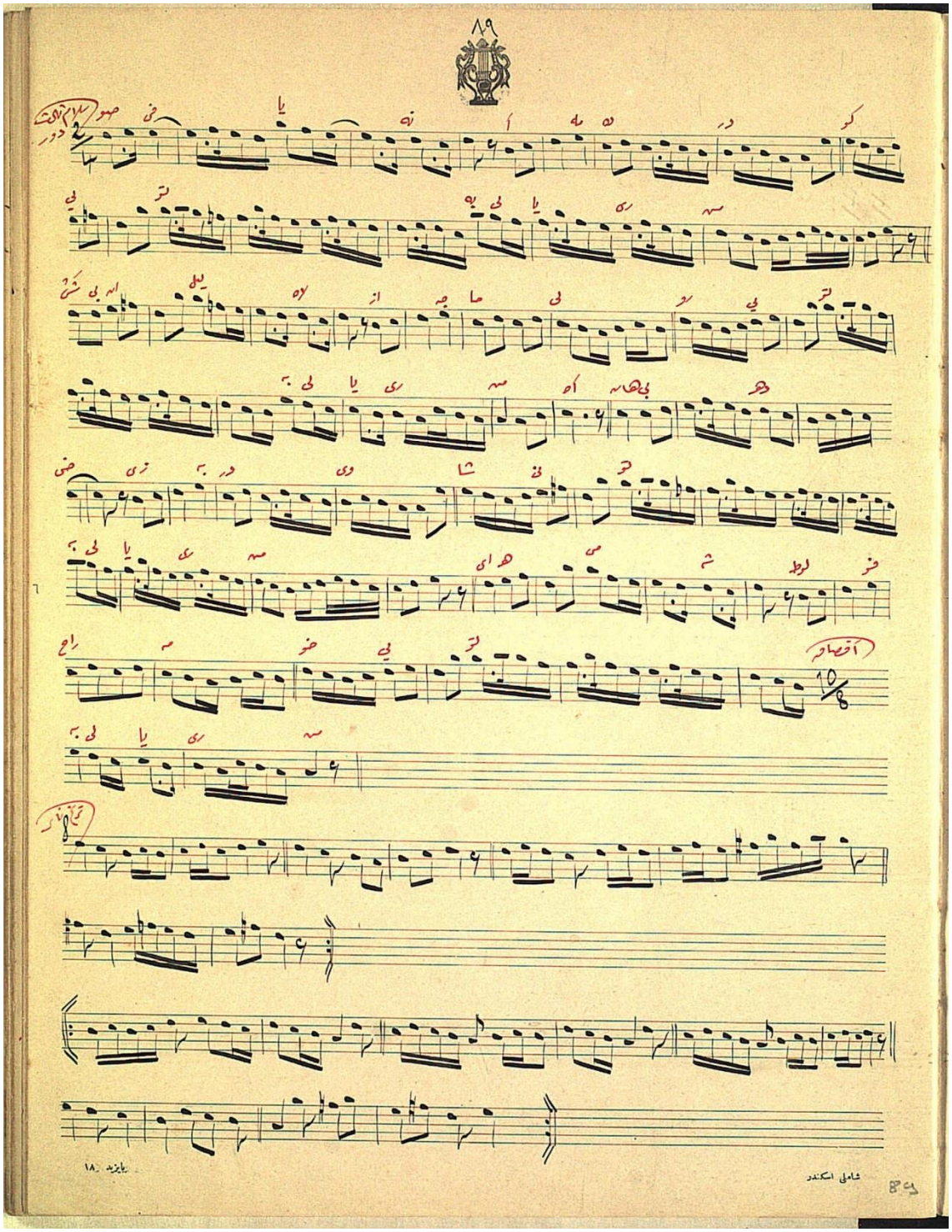

۸۵
بایزید ۱۸
شاملی اسکندر
85

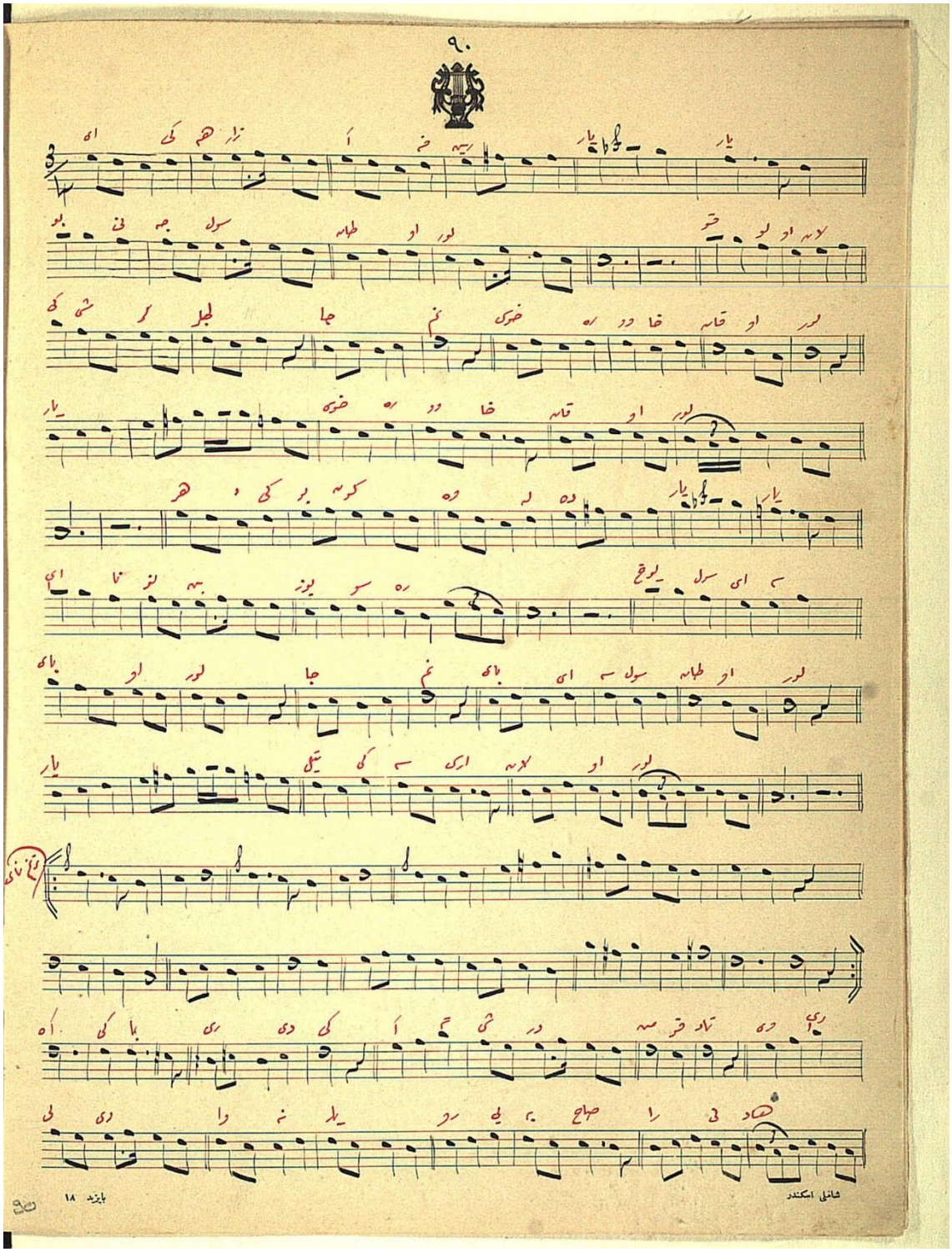
Ek 11: Isfahan Âyin-i Şerîfi Orijinal Nüshası

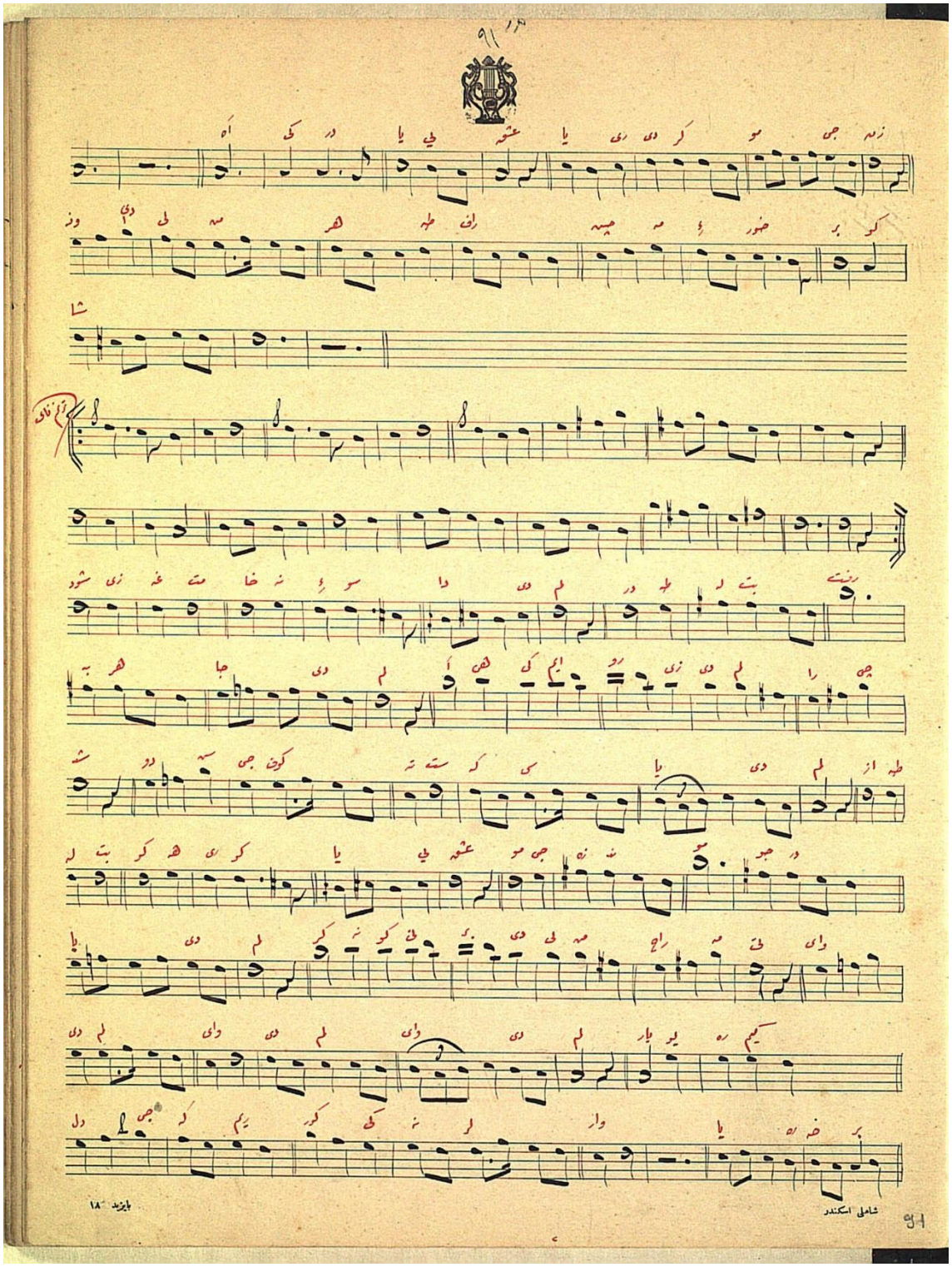

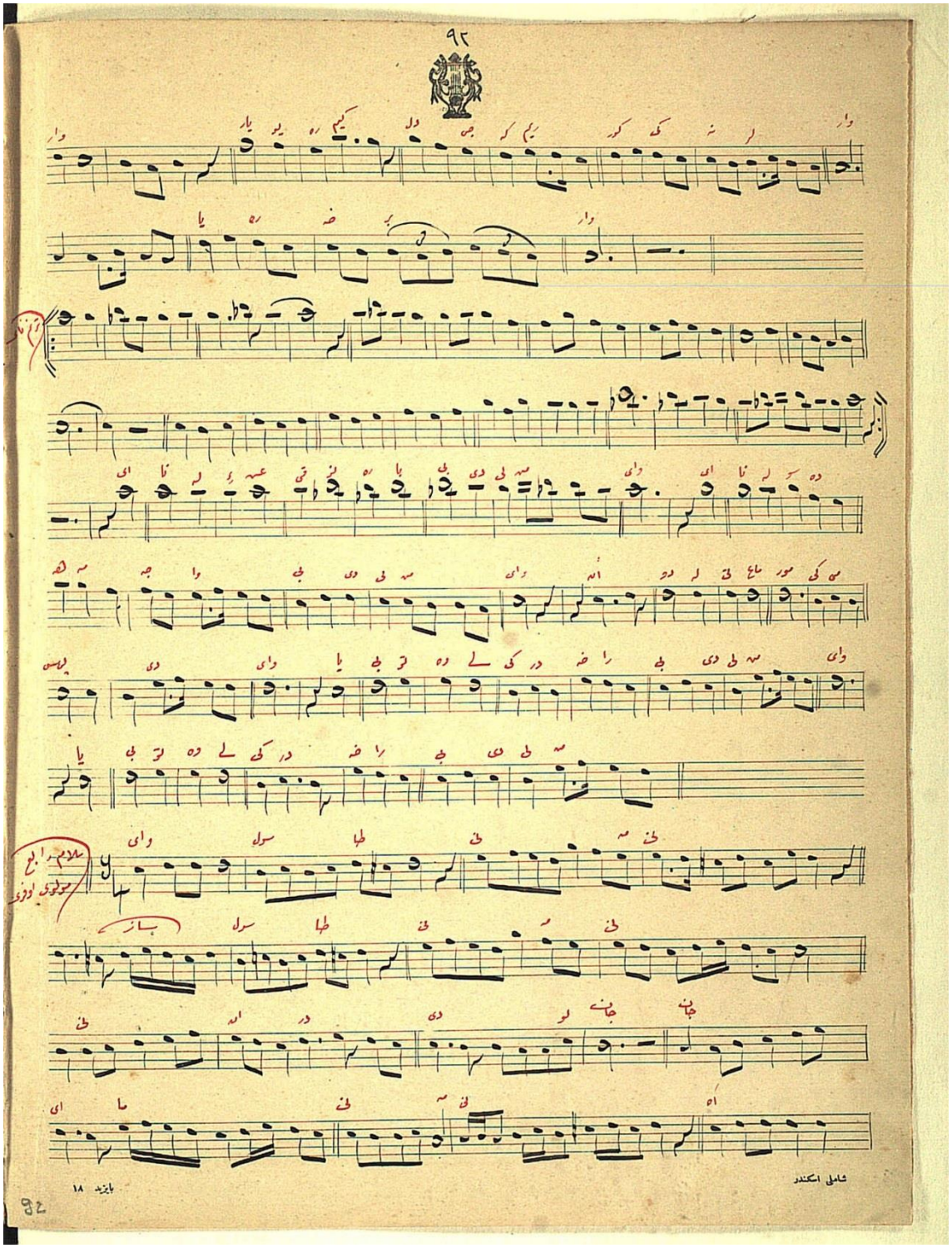

۱۸۷
شاملی اسکندر
بایزید ۱۸

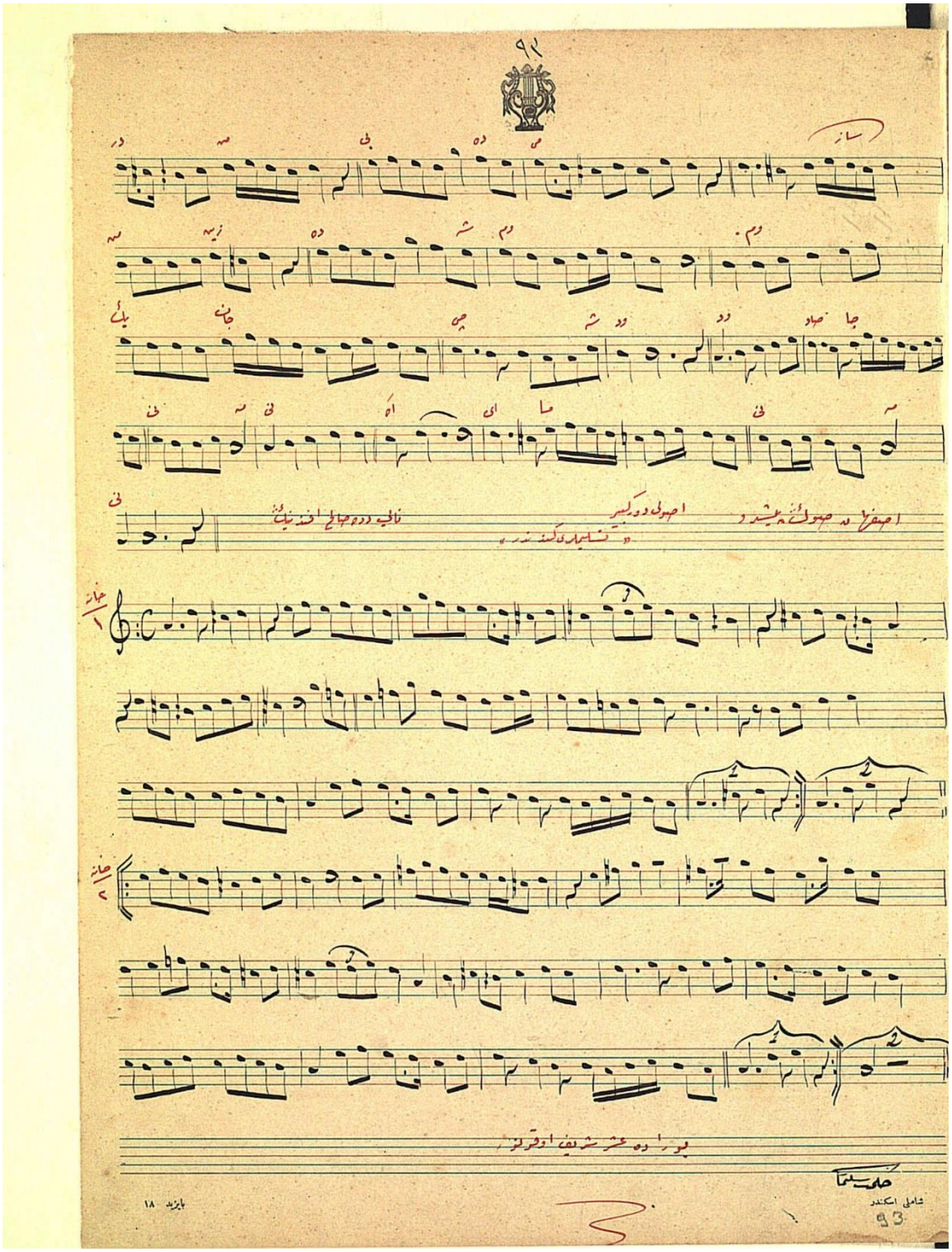

دوست
ساز
ساز
ترجمه فارسی
بایزید ۱۸
شاملی اسکندر

۹۰
شاغلی اسکندر
بایزید ۱۸

۹۲
سنگین
اصفهان ۱
اصفهان ۲
۹۳